

การวิเคราะห์ตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ

นางสาวอิพร ประเทืองเศรษฐ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา ๒๕๕๕
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

AN ANALYSIS OF MAIN CHARACTERS IN THE HISTORICAL NOVELS OF KUKDEJ
KANTAMARA

Miss Athiporn Prathuangset

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การวิเคราะห์ตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ คึกเดช กันตามระ
โดย	นางสาวอริพร ประเทืองเศรษฐ์
สาขาวิชา	ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ ดร.โกศลรุ่ง อามระดิษ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพจน์ อัครวิรุฬห์การ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรามินทร์ จารุวรรณ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.โกศลรุ่ง อามระดิษ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ธานีรัตน์ จัตตะศรี)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์อิงอร สุพันธุ์วณิช)

อิทธิพร ประเทืองเศรษฐ์ : การวิเคราะห์ตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ.
(AN ANALYSIS OF MAIN CHARACTERS IN THE HISTORICAL NOVELS OF KUKDEJ
KANTAMARA) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : อ.ดร. ไกล่รุ่ง อามระดิษ, ๓๒๖ หน้า.

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระใน
ด้านการสร้างตัวละครเอก และในด้านลักษณะเด่นของนวนิยาย

การศึกษาพบว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระทุกเล่มล้วนเป็นนวนิยายอิง
ประวัติศาสตร์เชิงชีวประวัติ ที่นำเสนอเรื่องราวชีวิตของวีรบุรุษและวีรสตรีที่ผู้ประพันธ์มุ่งให้เป็น
แบบอย่างในด้านต่างๆ ตัวละครเอกเหล่านี้มีทั้งบุคคลที่เป็นวีรบุรุษวีรสตรีในความรู้ของคนทั่วไปอยู่
แล้ว บุคคลที่มีคุณสมบัติเยี่ยงวีรบุรุษวีรสตรีแต่ไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง บุคคลที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป
แต่มิใช่ในฐานะที่เป็นวีรบุรุษวีรสตรี และบุคคลที่มีภาพลบในความรู้ของคนทั่วไป ผู้ประพันธ์นำเสนอ
ชีวิตของบุคคลเหล่านี้ผ่านกลวิธีการประพันธ์อันหลากหลาย ได้แก่ การสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง การ
สร้างตัวละครประกอบ และการนำเสนอเรื่อง เพื่อเป็นการเชิดชูตัวละครเอก ผู้ประพันธ์ใช้วิธีการคัดสรร
เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาผสมผสานกับจินตนาการอย่างประณีตบรรจง เพื่อสร้างเป็นโครงเรื่อง
จัดการกับรายละเอียดของเหตุการณ์ทุกเหตุการณ์ในเนื้อเรื่องอย่างแยกคาย รวมทั้งการนำเสนอเรื่อง
ผ่านการบรรยายเหตุการณ์ บทสนทนา และภาพประกอบที่สวยงามของตัวละครเอก

นอกจากลักษณะเด่นในแง่การเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เชิงชีวประวัติวีรบุรุษและวีรสตรีใน
สมัยอยุธยาแล้ว นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระยังมีความโดดเด่นในด้านการเป็นนว
นิยายเชิงวิชาการที่มีการนำเสนอเรื่องราวอย่างกระชับ รวมทั้งมีการสอดแทรกบทกวีและรูปภาพ
ประกอบที่งดงามโดยตลอดทุกเรื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยในด้านตัวผู้ประพันธ์และวิธีการเผยแพร่บท
ประพันธ์เป็นหลัก

ภาควิชาภาษาไทย.....ลายมือชื่อ.....
สาขาวิชาภาษาไทย.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์.....
ปีการศึกษา๒๕๕๕.....

5280248022 : MAJOR THAI

KEYWORDS : NOVEL/ HISTORICAL/ KUKDEJ KANTAMARA

ATHIPORN PRATHUANGSET : AN ANALYSIS OF MAIN CHARACTERS IN
THE HISTORICAL NOVELS OF KUKDEJ KANTAMARA. ADVISOR :KLAIRUNG
AMRATISHA,Ph.D.,326, pp.

This thesis aims to study the historical novel of Kukdej Kantamara in terms of the characterization of the main characters and the distinguishing characteristics of the novels.

It is found that all of the historical novels of Kukdej Kantamara are biographies of the heroes and heroines which the author aims to portray their lives as role models in various aspects. Some of the main characters have long been admired for their heroic qualities while some are unsung heroes. And some are well-known persons who have not yet been hailed as heroes while some are even perceived negatively by the public. In presenting the lives of these great men, several literary techniques are employed including the creation of plots and stories, the characterization of the supporting characters and the presentation of the stories. In order to praise their heroic deeds, the author cleverly creates the plots by combining selected historical events with his imagination and details of all events are carefully managed. Another technique used to glorify the main characters includes the presentation of their lives through the description of events, dialogues and beautiful illustrations.

Apart from being solely biographies of heroes and heroines of the Ayutthaya period, the historical novel of Kukdej Kantamara is distinctive in terms of its academic style full of concise narration, literary allusions and exquisite illustrations. These unique characteristics result largely from the background of the author himself and the means of diffusion of the novels.

Department :Thai.....

Student's Signature

Field of Study :Thai.....

Advisor's Signature

Academic Year2012.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสะดวกตาของอาจารย์ ดร.โกศลรุ่ง อามระดิษ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า คอยชี้แนะผู้วิจัย และช่วยตรวจทานแก้ไขอย่างละเอียด ทั้งยังคอยให้กำลังใจในเวลาที่ผู้วิจัยท้อแท้ ทำให้ผู้วิจัยสามารถก้าวผ่านอุปสรรคต่างๆได้ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครูอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรมิษฐ์ จารุวร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ธานีรัตน์ จัตตะศรี กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์อิงอร สุพันธ์วิณิช กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่กรุณาเสียสละเวลาตรวจทานแก้ไขวิทยานิพนธ์ และกรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์คึกเดช กันตามระ ผู้สร้างสรรค่นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าให้ผู้วิจัยได้นำมาศึกษา ทั้งท่านยังสละเวลาบอกล่าเรื่องราวต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้านวรรณคดีไทยแก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโทร่วมรุ่น อัสนี พูลรักษ์ ภาวิณี ตรีเดซี ธนาคาร จันทิมา วุฒินันท์ ชัยศรี ธีรวัฒน์ กล่าวกะลิ้ง พรรณวดี ศรีขาว ณัฐพร ไข่มุกข์ และเพื่อนๆทุกคน ที่คอยให้กำลังใจ ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และคอยช่วยเหลือกันเสมอมา

เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อคุณแม่ ผู้คอยสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้ลูกตลอดมา รวมทั้งขอบคุณพี่ชายที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้น้องสาวเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฏ
 บทที่	
๑. บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๙
๑.๓ สมมุติฐานของการวิจัย.....	๙
๑.๔ ข้อตกลงเบื้องต้น.....	๙
๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย.....	๙
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๐
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๑๐
๑.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐
๒. ชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของคึกเดช กันตามระ.....	๑๕
๒.๑ ชีวประวัติและผลงานของคึกเดช กันตามระ.....	๑๕
๒.๑.๑ ชีวประวัติของคึกเดช กันตามระ.....	๑๕
๒.๑.๒ ผลงานของคึกเดช กันตามระ.....	๑๘
๒.๑.๒.๑ ผลงานด้านวิชาการ.....	๑๘
๒.๑.๒.๒ ผลงานด้านบันเทิงคดี.....	๒๐
๒.๒ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ.....	๒๐
๒.๒.๑ ลักษณะทั่วไปของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ.....	๒๐
๒.๒.๑.๑ การเป็นนวนิยายเชิงวิชาการ.....	๒๐
๒.๒.๑.๒ การเป็นนวนิยายที่แต่งขึ้นเพื่อเผยแพร่ด้วยการฟัง.....	๖๔

บทที่	หน้า
๒.๒.๒ ภูมิหลังของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ.....	๗๑
๒.๒.๒.๑ เจ้าไล.....	๗๑
๒.๒.๒.๒ สุริโยทัย.....	๗๒
๒.๒.๒.๓ ท้าวทองกีบม้า.....	๗๔
๒.๒.๒.๔ เชนงสอญ.....	๗๖
๒.๒.๒.๕ ตำนานรักศรีปราชญ์.....	๗๖
๒.๒.๒.๖ ขุนดาบหนายเล็ก.....	๗๘
๒.๒.๒.๗ ชูสีทีนาปาติโจ ขุนดาบหนายเล็ก ๒.....	๗๘
๓. ตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ.....	๘๑
๓.๑ ตัวละครเอกฝ่ายชาย.....	๘๑
๓.๑.๑ ลักษณะร่วมของตัวละครเอกฝ่ายชาย.....	๘๑
๓.๑.๑.๑ รูปลักษณ์.....	๘๑
๓.๑.๑.๒ สติปัญญาความรู้ความสามารถ.....	๘๓
๓.๑.๑.๓ ลักษณะนิสัย.....	๙๐
๓.๑.๒ ลักษณะเด่นของตัวละครเอกฝ่ายชาย.....	๑๑๐
(๑) เจ้าไล.....	๑๑๐
(๒) บุญชู.....	๑๓๒
(๓) ศรีปราชญ์.....	๑๓๙
๓.๒ ตัวละครเอกฝ่ายหญิง.....	๑๔๓
๓.๒.๑ ลักษณะร่วมของตัวละครเอกฝ่ายหญิง.....	๑๔๓
๓.๒.๑.๑ รูปลักษณ์.....	๑๔๓
๓.๒.๑.๒ สติปัญญาความรู้ความสามารถ.....	๑๔๕
๓.๒.๑.๓ ลักษณะนิสัย.....	๑๔๘
๓.๒.๒ ลักษณะเด่นของตัวละครเอกฝ่ายหญิง.....	๑๕๓
(๑) พระสุริโยทัย.....	๑๕๔
(๒) พระนางเชนงสอญ.....	๑๕๗
(๓) ท้าวทองกีบม้า.....	๑๖๔
๔. กลวิธีการสร้างตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ.....	๑๗๑
๔.๑ การสร้างโครงเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก.....	๑๗๑

บทที่	หน้า
๔.๑.๑ เจ้าไล.....	๑๗๑
๔.๑.๒ สุริโยทัย.....	๑๘๑
๔.๑.๓ ท้าวทองกีบม้า.....	๑๙๐
๔.๑.๔ เซงสอญ.....	๑๙๖
๔.๑.๕ ตำนานรักศรีปราชญ์.....	๒๐๔
๔.๑.๖ ขุนดาบหนายเล็กและซูลิทีนาปาดิใจ ขุนดาบหนายเล็ก ๒.....	๒๐๙
๔.๒ การสร้างเนื้อเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก.....	๒๑๗
๔.๒.๑ การเพิ่มบทบาทของตัวละครเอก.....	๒๑๗
๔.๒.๒ เหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ในนวนิยาย ตรงกัน.....	๒๒๖
๔.๒.๓ การดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์.....	๒๓๒
๔.๒.๔ การเลือกเหตุการณ์จากเอกสารทางประวัติศาสตร์.....	๒๓๘
๔.๒.๕ การนำเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์มาผสมผสานกัน.....	๒๔๓
๔.๒.๖ การสร้างเหตุการณ์ใหม่เพื่อประกอบในนวนิยาย.....	๒๔๗
๔.๓ การสร้างตัวละครประกอบเพื่อเชิดชูตัวละครเอก.....	๒๕๑
๔.๓.๑ การสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นตัวละครคู่เปรียบ.....	๒๕๑
๔.๓.๒ การสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นผู้ร้าย เพื่อส่งเสริมให้ตัวละครเอกได้ แสดงความสามารถ.....	๒๕๙
๔.๓.๓ การสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นผู้ช่วยตัวละครเอก เพื่อทำหน้าที่ ส่งเสริมให้ตัวละครเอกได้แสดงคุณลักษณะที่ดีต่างๆ.....	๒๖๖
๔.๔ การนำเสนอเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก.....	๒๗๒
๔.๔.๑ การนำเสนอเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์.....	๒๗๒
๔.๔.๑.๑ การบรรยายเหตุการณ์แบบพงศาวดาร.....	๒๗๒
๔.๔.๑.๒ การบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ วัฒนธรรมและ ประเพณีอย่างละเอียด.....	๒๗๕
๔.๔.๑.๓ การยกข้อความจากเอกสารทางประวัติศาสตร์มาบรรยาย ในนวนิยาย.....	๒๗๙
๔.๔.๑.๔ การแทรกบทประพันธ์เพื่อยกย่องเชิดชูตัวละครเอก.....	๒๘๔
๔.๔.๒ การนำเสนอเรื่องผ่านบทสนทนา.....	๒๘๗

บทที่	หน้า
๔.๔.๓ การใส่รูปประกอบของตัวละครเอกในนวนิยาย.....	๒๙๐
๕. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	๒๙๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๒๙๕
๕.๒ ข้อเสนอแนะ.....	๓๐๒
รายการอ้างอิง.....	๓๐๓
ภาคผนวก : เรื่องย่อวรรณกรรมที่นำมาศึกษา.....	๓๐๗
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	๓๒๖

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	แสดงเหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องเจ้าไล และที่มาของ เหตุการณ์.....	๑๗๔
๒	แสดงเหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องสุริโยทัย และที่มา ของเหตุการณ์.....	๑๘๓
๓	แสดงเหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้า และ ที่มาของเหตุการณ์.....	๑๙๐
๔	แสดงเหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องเซงสบู่ และที่มา ของเหตุการณ์.....	๑๙๗
๕	แสดงเหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์ และที่มาของเหตุการณ์.....	๒๐๔
๖	แสดงเหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเหล็ก และชูลีทีนาปาติโจฯ และที่มาของเหตุการณ์.....	๒๑๑

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	ภาพประกอบอธิบายเหตุการณ์หลังจากเรือพระที่นั่งของสมเด็จพระเอกาทศรถ ล่ม จากนวนิยายเรื่องเจ้าไล.....	๕๒
๒	ภาพประกอบอธิบายเหตุการณ์ตอนสมเด็จพระเอกาทศรถทรงค้างคืนกับนาง อิน จากนวนิยายเรื่องเจ้าไล.....	๕๓
๓	ภาพประกอบอธิบายเหตุการณ์ตอนหลวงสรศักดิ์ชุ่มดักทำร้ายพลคอน จากนวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้า.....	๕๔
๔	ภาพประกอบอธิบายเหตุการณ์ตอนพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้เตรียมทัพมาตีกรุงศรี อยุธยา จากนวนิยายเรื่องสุริโยทัย.....	๕๕
๕	ภาพประกอบอธิบายสถานที่เรือนแพของโชฎ็กราชเศรษฐี จากนวนิยายเรื่อง เจ้าไล.....	๕๕
๖	ภาพประกอบอธิบายสถานที่พระสถูปเจดีย์ศรีสุริโยทัย จากนวนิยายเรื่องสุริโย ทัย.....	๕๖
๗	ภาพประกอบอธิบายการแต่งกายของนายทหารชาวโปรตุเกส จากนวนิยาย เรื่องสุริโยทัย.....	๕๗
๘	ภาพประกอบอธิบายการแต่งกายของพม่า จากนวนิยายเรื่องชูลีทินาปาติใจฯ...	๕๗
๙	แผนผังอธิบายสถานที่ในพระบรมมหาราชวัง จากนวนิยายเรื่องเจ้าไล.....	๕๘
๑๐	แผนที่พระนครศรีอยุธยา จากนวนิยายเรื่องเจ้าไล.....	๕๘
๑๑	ภาพของตัวละครเอกจากนวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้า.....	๒๙๑
๑๒	ภาพของตัวละครเอกจากนวนิยายเรื่องเซงสบูน.....	๒๙๑
๑๓	ภาพของตัวละครเอกจากนวนิยายเรื่องขุนดาบนายเลื้อกและชูลีทินาปาติใจฯ.	๒๙๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาของปัญหา

ในแวดวงวรรณกรรมไทยสมัยใหม่ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์นับเป็นนวนิยายประเภทหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมในการประพันธ์มาเป็นเวลายาวนาน นวนิยายประเภทนี้มีลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากนวนิยายประเภทอื่น ผู้ศึกษาด้านวรรณกรรมหลายท่านให้นิยามของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไว้ ดังนี้

ประคอง เจริญจิตรกรรม กล่าวว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ หมายถึง นวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ โดยนักประพันธ์อาศัยเหตุการณ์บางตอนจากประวัติศาสตร์เป็น ภูมิหลัง เป็นโครงเรื่อง หรือเป็นฉาก แล้วกำหนดบทเจรจา ตลอดจนบทบาทของตัวละครเสริมเข้าไปตามลักษณะของนวนิยาย เพื่อให้เรื่องที่ประพันธ์สามารถดำเนินเรื่องได้ตามจุดมุ่งหมายของผู้ประพันธ์อย่างเพียงพอพร้อมด้วยอรรถรสแห่งศิลปะการประพันธ์^๑

Harry Shaw ให้คำจำกัดความของ Historical Novel ไว้ใน Dictionary of Literary Terms ดังนี้

Historical Novel A narrative in novel form characterized by an imaginative reconstruction of historical personages and events. Writer have combined fiction and history for many centuries.^๒

จากคำจำกัดความของ Harry Shaw นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ หมายถึง นวนิยายที่ นำเอาเหตุการณ์และบุคคลในประวัติศาสตร์มาสร้างขึ้นมาใหม่อย่างมีจินตนาการ ผู้แต่งได้นำเอา เหตุการณ์และบุคคลในประวัติศาสตร์มาผสมผสานกับเหตุการณ์และบุคคลที่ผู้แต่งจินตนาการขึ้น สร้างเป็นนวนิยายได้อย่างเหมาะสม

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร ผู้แต่งหนังสือ **นวนิยายและเรื่องสั้น การศึกษาเชิงวิเคราะห์และ วิจัย** กล่าวอธิบายความหมายของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไว้ว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์

^๑ ประคอง เจริญจิตรกรรม, การศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๕๒๕ (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเสริมหลักสูตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๓.

^๒ Harry Shaw อ้างถึงใน สุภิญญา ยงศิริ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

เป็นนวนิยายที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ อาจอาศัยเหตุการณ์ในสมัยใดสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์เป็นโครงเรื่อง ใช้บุคคลที่มีชีวิตจริงเป็นตัวละครบางตัว กำหนดบทบาทและบทเจรจาขึ้นใหม่ หรืออาจอาศัยฉากและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เป็นภูมิหลัง แล้วกำหนดเรื่องราวหรือตัวละครขึ้นใหม่ เช่น เรื่องดาบศักดิ์เหล็กน้ำพี้ของอายถนโฆษ และเรื่องสี่แผ่นดินของคึกฤทธิ์ ปราโมช^๑

วินิตา ดิถียนต์ ผู้ประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงให้คำจำกัดความของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไว้ว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์จัดเป็นนวนิยายเฉพาะแนว (genre) ประเภทหนึ่ง มีจุดมุ่งหมายที่จะแสดงภาพในอดีตในยุคสมัยใดสมัยหนึ่ง ในช่วงระยะเวลาที่ตัวละครมีชีวิตอยู่ โดยที่ผู้เขียนอาจจะสมมุติตัวละครเหล่านั้นขึ้นมาจากจินตนาการก็ได้ หรืออิงจากบุคคลที่เคยมีชีวิตอยู่ในประวัติศาสตร์ก็ได้ทั้งสองประการ ทั้งนี้ผู้เขียนมีอิสระที่จะตีความตามความเข้าใจของตนในด้านพฤติกรรมของบุคคลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ที่นักวิชาการอาจจะมองเห็นไปอีกอย่างหนึ่งก็ได้ หรืออาจจะแทรกเหตุการณ์สมมุติเข้าไปในความเป็นจริงของประวัติศาสตร์โดยไม่ให้ขัดกับข้อเท็จจริงก็ทำได้โดยไม่ถือว่าเป็นข้อเสียหาย^๒

จากคำจำกัดความข้างต้น สรุปได้ว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เป็นนวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้ประพันธ์นำมาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยใช้จินตนาการ ตัวละครจึงมีทั้งที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์และที่สมมุติขึ้นมาใหม่เพื่อแสดงบทบาทพร้อมกัน ลักษณะดังกล่าวทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เป็นการผสมผสานระหว่างข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์กับจินตนาการของผู้ประพันธ์ที่ปรุงแต่งขึ้น นอกจากนี้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ยังมีท่วงทำนองการเขียนที่มีลักษณะเฉพาะ เนื่องจากพัฒนารูปแบบการเขียนมาจากการเขียนเกร็ดพงศาวดารไทย^๓ ทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์แตกต่างจากนวนิยายประเภทอื่น ดังที่ สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร กล่าวไว้ว่า

“นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เป็นวรรณกรรมที่อยู่ในกระแสวรรณกรรมร้อยแก้วของไทยมาเป็นเวลายาวนาน หากจะนับเอา “ตำนาน” และ “พงศาวดาร” เป็นต้นกำเนิด “นวนิยายอิง

^๑ เด็ก พันธ์เด็กอมร, *นวนิยายและเรื่องสั้น การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์* (สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๔๑), หน้า ๖๖.

^๒ วินิตา ดิถียนต์, “คุณค่าของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์,” เอกสารในการสัมมนาทางวิชาการเรื่องแรงดึงดูดของอดีตและแรงรุกของอนาคตในวรรณกรรม การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมไทยและอินเดีย เสนอที่ศูนย์อินเดียศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๙-๓๐ มกราคม ๒๕๓๙.

^๓ ประคอง เจริญจิตรกรรม, *การศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๕๒๕* (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเสริมหลักสูตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑.

ประวัติศาสตร์” ก็จัดได้ว่าเป็นทนายทสี่บสกุลที่มีรูปลักษณะและคุณสมบัติใกล้เคียงบรรพบุรุษอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในแง่ของการบันทึกเรื่องเล่าแต่โบราณที่มีจินตนาการเป็นพลังสร้างสรรค์อันมีเสน่ห์ลึกล้ำ คุณลักษณะอันมีเสน่ห์จับใจของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์นั้นอยู่ที่ความโลดแล่นมีชีวิตชีวาของตัวละครแต่ละตัว ในมิติแห่งอดีตที่ไม่มีใครจะยืนยันได้ว่าแท้/จริงโดยสมบูรณ์คืออย่างไร จินตนาการในหัวใจของผู้เขียนเท่านั้นที่จะบันดาลให้ตัวละครแห่งอดีตกลับมีชีวิตขึ้นมา หรือยิ่งกว่านั้นแม้ตัวละครที่ไม่มีอยู่ในอดีตก็ยังก่อกำเนิดขึ้นมาได้เสมือนมีเลือดเนื้อและลมหายใจจริง...”^๖

คุณลักษณะอันโดดเด่นและมีเสน่ห์ของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ทำให้นวนิยายประเภทนี้ได้รับความนิยมนับตั้งแต่ปรากฏนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ คือเรื่อง **ดาบศักดิ์เหล็กน้ำพี้** ของ आयัณโฆษ (ขุนธนกวิจิตร) นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในสมัยต่อมาส่วนใหญ่จึงนิยมแต่งตามแบบเรื่อง **ดาบศักดิ์เหล็กน้ำพี้** คือเสนอเรื่องราวชีวิตและวีรกรรมของนายทหารเอกแห่งกองทัพไทย เช่น **ออกพระทัณฑาภิกรณ** โดย พันธุ์งาม (ม.จ.พงศุ์จจา รุจิชัย) **ทหารเอกพระเจ้าราชาธิราช** โดย คุณภาพ หรือ ศิวะ ศรียานนท์ (ศาสตราจารย์พระวรวงศ์พินธิษฐ) **ออกขุนราชเสนา** โดย ว.เผ่ามณี **ทหารพระเจ้ากรุงธนบุรี** โดย ศิวะศรียานนท์ **ชาติเสือไม่ทิ้งลาย** โดย ลพบุรี และ **ขุนศึก บางระจัน ทหารเอกพระบดินทร** ของ ไม่เมืองเดิม เป็นต้น ส่วนเรื่องที่มีลักษณะเนื้อเรื่องแตกต่างไปจากนี้และได้ชื่อว่าเป็นเรื่องที่เด่นที่สุดของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์คือเรื่อง **สี่แผ่นดิน** ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในอดีต ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๘ โดยบันทึกรายละเอียดทางด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ตรงตามข้อเท็จจริงอย่างน่าสนใจ และยังแฝงไว้ด้วยข้อคิด คติธรรม และแสดงธรรมชาติอันซับซ้อนของมนุษย์ เรื่อง **สี่แผ่นดิน** ได้เป็นต้นแบบของการแต่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์อีกแนวหนึ่งที่กล่าวถึงวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของผู้คนในยุคสมัยที่ผู้แต่งต้องการกล่าวถึง นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่แต่งตามแบบเรื่อง **สี่แผ่นดิน** ได้แก่ **เรื่องร่มฉัตร** ของ ทมยันตี **เรื่องฟ้าใหม่และบุญเพรงพระหากสรรค์** ของ ศุภร บุนนาค **เรื่องญาติกา** ของ โสภาค สุวรรณ **เรื่องรัตนโกสินทร์** และ **สองฝั่งคลอง** ของ ว.วินิจฉัยกุล เป็นต้น^๗

^๖ สุวรรณ เกรียงไกรพิชร์, **สุริโยทัย** (กรุงเทพฯ: ดับเบิลยูเอสพี, ๒๕๔๓), หน้า คำนิยม.

^๗ วินิตา ตติยนต์, “เบื้องหลัง ‘รัตนโกสินทร์’ การนำวิรัชวิจัยมาใช้ในการแต่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์,” ใน **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร**. ๘

ใน พ.ศ. ๒๕๔๐ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ได้รับความนิยมอย่างมาก เนื่องจากคณะกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนหรือรางวัลซีไรต์ ประกาศให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง**ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน** ของวินทร์ เลียววาริณได้รับรางวัล จึงเกิดการวิจารณ์งานเขียนประเภทนี้ออกมามากมาย ในช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิดนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง**บารมีพระแม่ป๋อง ปกพื้นธรณิน** ซึ่งเป็นนวนิยายที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถมีพระราชเสาวนีย์ให้คุณหญิงวินิตา ดิถียนต์ เจ้าของนามปากกาแก้วแก้ว เขียนนวนิยายแสดงวีรกรรมของสมเด็จพระสุริโยทัยซึ่งทรงเป็นนางกษัตริย์พระองค์เดียวในประวัติศาสตร์ที่สิ้นพระชนม์ในสมรภูมิ เพื่อให้คนไทยได้จดจำกันต่อไป ในช่วงเวลาต่อมาจึงได้เกิดนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ตามมาอีกมากมาย เช่น เรื่อง**ราตรีประดับดาว และบุรพา** ของ ว. วินิจฉัยกุล เรื่อง**กษัตริยา ตอน แก้วกษัตริยาและแก้วกัลยาแห่งแผ่นดิน** ของ ทมยันตี เรื่อง**พ่อภาค๑-๒ และรัตนโกสินทร์ กำเนิดกรุงเทพฯ** ของ ปองพล อติเรกสาร ในช่วงเวลาดังกล่าวนอกจากงานวรรณกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จะได้รับความนิยมแล้ว ในวงการภาพยนตร์ (พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๔๔) ก็มีภาพยนตร์ย้อนยุคและภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ออกฉายคิดเป็นสัดส่วนถึงประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนภาพยนตร์ไทยที่ออกฉายในปีนั้นทั้งหมด เรื่องที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือเรื่อง **สุริโยทัย** และ **บางระจัน**^๑ ต่อมาก็มีการสร้างภาพยนตร์เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ใน พ.ศ. ๒๕๔๒ มีนักประพันธ์นวนิยายหน้าใหม่เกิดขึ้นท่านหนึ่ง เป็นนักประพันธ์ที่ไม่เคยผลิตผลงานด้านบันเทิงคดีมาก่อนเลยคือ คึกเดช กันตามระ เขาผลิตผลงานด้านบันเทิงคดีชิ้นแรกโดยประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “เจ้าไล” ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา คึกเดช กันตามระเป็นอาจารย์สอนวิชาจิตกรรม ประติมากรรม ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะไทยที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขาเป็นผู้มีความรู้ความสนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณกรรมเป็นอย่างมาก สิ่งนี้ทำให้คึกเดช กันตามระสนใจประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ คึกเดชเคยกล่าวถึงการสร้างผลงานประเภทนี้ไว้ว่า “...เรื่องประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่ง่ายกับงานเขียนนวนิยาย เพราะมีหนังสือพงศาวดาร จดหมายเหตุ และวรรณกรรมเป็นแหล่งข้อมูลกำกับทำเรื่อง ผมแค่นี้รายละเอียดฉากละครให้ลงตัวกับท้องเรื่องในประวัติศาสตร์...”^๒ และ “การเขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่ผมถนัดที่สุด ทุกเรื่องที่ผมเขียนไม่มีการวางเค้าโครงเรื่องแค่อาศัยกรอบของประวัติศาสตร์

^๑ ธนธรรณ ฤทธิธกกุล, “การประกอบสร้างความหมายในภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ ‘ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช’,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^๒ คึกเดช กันตามระ, **ขุนดาบทนายเลือก**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า คำนำ.

ดำเนินเรื่อง...”^{๑๐} ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้คึกเดช ก้นตามระสร้างผลงานประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ออกมามากมาย

คึกเดช ก้นตามระเป็นผู้มีความรู้และสนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เขามักใช้เวลาว่างศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทยโดยเฉพาะประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา^{๑๑} ผลงานประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ของเขาจึงเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา และเป็นที่น่าสนใจว่านอกจากงานเขียนบทความทางวิชาการแล้ว คึกเดช ก้นตามระประพันธ์แต่นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ประเภทเดียวเท่านั้น และผลิตผลงานอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยมีผลงานทั้งสิ้น ๗ เรื่อง ได้แก่ **เจ้าไล, สุริโยทัย, ท้าวทองกิบม้า, เซงสบู, ตำนานรักศรีปราชญ์, ขุนดาบหนายเลือก และขุสิทิษาปาดิใจ ขุนดาบหนายเลือก๒**

ผลงานนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช ก้นตามระได้รับการยกย่องจากนักประวัติศาสตร์และนักสื่อสารมวลชน ดังนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัต ฅ ป้อมเพชร ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา กล่าวถึงผลงานเรื่อง “ท้าวทองกิบม้า” ของคึกเดชไว้ว่า

...อาจารย์คึกเดชเป็นศิลปินและนักเขียนที่รู้ลึกและรู้จริงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมของไทย อาจารย์จึงสามารถเขียนนวนิยายที่ครอบคลุมไปถึงประวัติศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยาและเมืองละโว้ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เป็นนวนิยายที่ให้ทั้งความคิด ความเพลิดเพลิน และให้ความรู้แก่ผู้อ่าน นับว่าเป็นสิ่งที่น่ายินดีอย่างยิ่งว่า ในที่สุดประวัติของท้าวทองกิบม้าก็กลายเป็นเรื่องที่กว้างขวาง ลึกซึ้ง มากกว่าเรื่องของฝอยทอง ทองหยิบ และทองหยอด...^{๑๒}

รองศาสตราจารย์ ดร. สุเนตร ชุตินทรานนท์ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ประวัติศาสตร์พม่า และประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวถึงผลงานเรื่อง “เซงสบู” ของคึกเดช ไว้ว่า

^{๑๐} คึกเดช ก้นตามระ, **ขุสิทิษาปาดิใจ ขุนดาบหนายเลือก ๒**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า คำนำ.

^{๑๑} คึกเดช ก้นตามระ, **ตำนานรักศรีปราชญ์**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ปกใน.

^{๑๒} คึกเดช ก้นตามระ, **ท้าวทองกิบม้า**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า คำนิยม.

นิยายอิงพงศาวดารเรื่องเซงสบูของรองศาสตราจารย์ คึกเดช กันตามระ เป็นสื่อทางปัญญาและบันเทิง ที่ช่วยพลิกฟื้น ตัวตนของพระนางเซงสบูที่ใกล้เคียงกับหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์มาให้ผู้อ่านชาวไทยได้สัมผัสรับรู้ รอง ศาสตราจารย์คึกเดชได้ทุ่มเทเวลาศึกษาค้นคว้าพงศาวดารและ งานวิจัยหลายเรื่องหลายฉบับก่อนจะจรดปากกาเขียนประวัติ พระนางเซงสบูในรูปลักษณะนิยายอิงประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นแนวทางการถ่ายทอดที่สันตติภาพมา ดอกผลที่ได้คือทำให้ผู้อ่านไม่ เพียงได้รับรู้ความเกี่ยวกับขัตติยนาภิรมย์พระนางนี้ตามมีใน หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในหลายแง่มุม แต่ยังได้ความบันเทิง คละเคล้าผสมผสานเป็นสีสันทำให้งานประพันธ์นี้เข้าลักษณะ “จะอ่านเอาเรื่องก็ได้ จะอ่านเอาเพลินก็ได้”^{๑๓}

ดร. จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาและ ประวัติศาสตร์ตะวันออกกลาง กล่าวถึงผลงานเรื่อง “ขุนดาบทรายเลือก” ของคึกเดช ไว้ว่า

...งานเขียนของอาจารย์คึกเดชทุกเรื่องมีการศึกษา ค้นคว้ามาเป็นอย่างดี ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ สังคมวัฒนธรรม จึงรู้สึกสมจริงจนหลายครั้งข้าพเจ้ารู้สึกคล้อยตามและลืมไปว่า เรื่องที่อ่านอยู่นั้นคือนวนิยายมิใช่ตำราหรือเอกสารทาง ประวัติศาสตร์...^{๑๔}

พิชัย วาสนาส่ง ปุชนิยมบุคคลแห่งวงการศึกษาไทย กล่าวถึงผลงานเรื่อง “เจ้าไล” ของคึกเดชไว้ว่า

เมื่ออ่านบทประพันธ์เรื่อง “เจ้าไล” ของอาจารย์แล้วเชื่อว่าอาจารย์คงได้ค้นหาหาข้อมูลต่างๆอย่างลึกใ้ล้ามากพอสมควร เช่น ตอนที่กล่าวถึง “ขรัวมณีจันทร์” ซึ่งเป็นพระมเหสีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งผมเข้าใจว่าพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐกล่าวพระนามไว้สั้นๆไม่มีใครต่อใครคิดไปว่าสมเด็จพระนเรศวรไม่มีพระมเหสี อาจารย์ก็เอามา

^{๑๓} คึกเดช กันตามระ, **เซงสบู**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า คำนิยม.

^{๑๔} คึกเดช กันตามระ, **ขุนดาบทรายเลือก**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า คำนิยม.

เป็นตัวละครสำคัญและให้รายละเอียดว่า เมื่อสมเด็จพระนเรศวรเสด็จสวรรคตแล้ว เจ้าขรัวมนิจันทร์ก็ทรงสละเพศฆราวาสบวชเป็นชื่อยู่ตลอดพระชนม์ชีพ ความตอนที่กล่าว ทำให้มีความรู้สึกเป็นส่วนตัวว่า เจ้าขรัวมนิจันทร์ที่ไม่ใคร่จะมีใครรู้จักกันนั้น ที่จริงแล้วมีบทบาทในประวัติศาสตร์สำคัญไม่น้อย^๕

คำยกย่องชื่นชมจากนักประวัติศาสตร์เหล่านี้แสดงให้เห็นคุณค่าของงานประพันธ์ และแสดงถึงความตั้งใจจริงของผู้ประพันธ์ที่ผลิตผลงานด้วยความรักความสนใจในเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้ง

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั้ง ๗ เรื่องของคึกเดช กันตามระมีลักษณะเด่นประการหนึ่ง คือ ตัวละครเอกในนวนิยายทุกเรื่องสร้างขึ้นจากบุคคลที่มีชื่อปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นพระเจ้าปราสาททองจากเรื่อง**เจ้าไล** พระสุริโยทัยจากเรื่อง**สุริโยทัย** มาริ เดอ ก็มารีจากเรื่อง**ท้าวทองกิมม่า** พระนางแสงจาโบจากเรื่อง**เซงสบุ** ศรีปราชญ์จากเรื่อง**ตำนานรักศรีปราชญ์** และบุญชูจากเรื่อง**ขุนดาบนายเลือกและชูลิทินาปาดิใจ** **ขุนดาบนายเลือก๒** ตัวละครเอกเหล่านี้ล้วนได้รับการยกย่องเชิดชูจากผู้ประพันธ์ในแง่มุมที่แตกต่างกันไป เช่น พระเจ้าปราสาททองได้รับการยกย่องว่าเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีคุณลักษณะที่เหมาะสมแก่การเป็นพระมหากษัตริย์ทุกประการ ได้แก่ ทรงเป็นหน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์แห่งองค์สมเด็จพระเอกาทศรถและทรงประกอบด้วยบุญญาธิการ เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถขึ้นครองราชสมบัติจากความสามารถของพระองค์เอง พระสุริโยทัยได้รับการยกย่องว่าเป็นภรรยาผู้มีคุณสมบัติเพียบพร้อมในทุกด้าน ทั้งความเป็นกุลสตรี เป็นช่างทำหลังที่มีความสามารถ ขณะเดียวกันก็มีจิตใจกล้าหาญ รักชาติบ้านเมือง พร้อมสละชีพเพื่อพระเจ้าแผ่นดิน หรือบุญชู ถือเป็นแบบอย่างของทหารในอุดมคติ มีความสามารถด้านการต่อสู้ มีความรักชาติบ้านเมือง และมีความจงรักภักดีต่อผู้บังคับบัญชา ผู้ประพันธ์ยกย่องเชิดชูตัวละครเอกในนวนิยาย แม้ว่าในเอกสารทางประวัติศาสตร์จะกล่าวถึงบุคคลเหล่านี้แตกต่างออกไป เช่น บุคคลที่มีภาพลักษณ์ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบในเอกสารทางประวัติศาสตร์อย่างพระเจ้าปราสาททอง เมื่อคึกเดช กันตามระนำเรื่องราวของพระองค์มาประพันธ์เป็นนวนิยายเรื่อง**เจ้าไล** พระเจ้าปราสาททองได้รับการยกย่องจากผู้ประพันธ์ว่ามีลักษณะเป็นบุคคลในอุดมคติ กล่าวคือทรงเป็นผู้มีบุญญาธิการและความสามารถเหมาะสมที่จะได้เป็นพระมหากษัตริย์ หรือบุคคลผู้มีภาพลักษณ์ที่ดีในเอกสารทาง

^{๕๕} คึกเดช กันตามระ, **เจ้าไล**, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า คำนิยม.

ประวัติศาสตร์ แต่มีบทบาทน้อยและไม่ชัดเจนอย่างบุญชูหรือขุนรองปลัดชู เมื่อคึกคึกคึกคึกนำเรื่องราวของบุญชูมาประพันธ์เป็นนวนิยายเรื่อง **ขุนดาบนายเลิอก** และ **ชูลีทิงปาติโจ** บุญชูได้รับการยกย่องเชิดชูจากผู้ประพันธ์ในด้านลักษณะนิสัยและคุณธรรมกว้างขวางมากกว่าที่ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกคึกคึกคึกตามระ ผู้วิจัยพบว่าตัวละครที่ผู้ประพันธ์เลือกมานำเสนอเป็นตัวละครเอกในนวนิยาย แม้จะมีสถานภาพและบทบาทที่หลากหลาย แต่มีลักษณะร่วมกันอยู่ นั่นคือ ความเป็นอุดมคติของตัวละคร กล่าวคือ ตัวละครเอกที่ผู้ประพันธ์เลือกมานำเสนอมีคุณสมบัติของบุคคลในอุดมคติคือ มีความกล้าหาญ และมีความเป็นเลิศในด้านต่างๆ เช่น มีความสามารถในการต่อสู้ ด้านกายภาพ กลอน เป็นต้น นอกจากนี้ตัวละครทุกตัวแม้จะมีเชื้อชาติและศาสนาที่แตกต่างกัน แต่ก็ล้วนเป็นผู้มีคุณธรรมสูงยิ่งทั้งสิ้น จากข้อสังเกตดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า การนำเสนอตัวละครเอกของคึกคึกคึกคึกเป็นการถ่ายทอดอุดมคติซึ่งเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมโดยผ่านตัวละคร ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดเรื่องวีรบุรุษ ดังที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวไว้ว่า

“...แนวคิดวีรบุรุษได้จำลองเอาอุดมคติของคุณธรรมที่
สังคมยกย่องที่มีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยๆไว้ในรูปบุคคล วีรบุรุษ
ไม่ใช่คนจริง การทำให้อุดมคติเหล่านี้อยู่ในรูปของบุคคลทำให้
สามารถย้าและสืบทอดอุดมคติได้ง่าย...”^{๑๖}

ด้วยลักษณะเด่นของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ทั้งในด้านความเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าน่าศึกษา และเป็นนวนิยายที่มีลักษณะเด่นที่เป็นเรื่องเล่าประวัติชีวิตของบุคคลในประวัติศาสตร์ผู้มีสถานภาพและบทบาทหลากหลาย ประกอบกับที่ผู้ประพันธ์ยกย่องเชิดชูตัวละครเอกกระทั่งสร้างให้ตัวละครเอกเหล่านั้นมีลักษณะเป็นบุคคลในอุดมคติ จึงน่าสนใจว่าลักษณะของตัวละครเอกแต่ละตัวที่ผู้ประพันธ์นำเสนอในนวนิยาย ซึ่งมีสถานภาพและบทบาทที่แตกต่างกันมีลักษณะร่วมหรือแตกต่างกันอย่างไร และผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีใดเพื่อนำเสนอให้ตัวละครเอกแต่ละตัวมีลักษณะดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกคึกคึกคึก ตามระว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการประพันธ์อย่างไรบ้างในการสร้างตัวละครเหล่านี้ให้มีลักษณะเป็นตัวละครในอุดมคติที่น่ายกย่องเชิดชู และตัวละครเอกเหล่านี้มีลักษณะอย่างไรบ้าง

^{๑๖} นิธิ เอียวศรีวงศ์, “วีรบุรุษในวัฒนธรรมไทย” ใน *วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. ๑๙ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๔๔): ๒.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑) เพื่อศึกษาทวิวิธีการสร้างตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ
- ๒) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ

๑.๓ สมมุติฐานของการวิจัย

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ มีลักษณะเด่นในเรื่องทวิวิธีการสร้างตัวละครเอก โดยคัดสรรเรื่องเล่าของบุคคลในประวัติศาสตร์มาผสมผสานกับจินตนาการของผู้ประพันธ์ และนำเสนออย่างมีวรรณศิลป์ เพื่อเชิดชูคุณธรรมหรือความสามารถในด้านต่างๆของบุคคลเหล่านั้น

๑.๔ ข้อตกลงเบื้องต้น

คำว่า “เอกสารทางประวัติศาสตร์” ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยใช้ในความหมายอย่างกว้าง โดยมีได้มีนัยเรื่องการประเมินค่าเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของเอกสาร ในที่นี้หมายถึงเอกสารที่เป็นที่มาของข้อมูลที่ผู้ประพันธ์นำมาใช้ประกอบการประพันธ์นวนิยาย ดังนั้น เอกสารทางประวัติศาสตร์ ในที่นี้จึงใช้เรียกทั้งเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง รวมทั้งเอกสารที่เป็นงานวิจัยของนักวิชาการด้วย

๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ ที่ตีพิมพ์ในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๒ – พ.ศ. ๒๕๕๓ จำนวน ๗ เรื่อง ได้แก่

เจ้าไล	พิมพ์รวมเล่มครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๔๒
สุริโยทัย	พิมพ์รวมเล่มครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๔๓
ท้าวทองกีบม้า	พิมพ์รวมเล่มครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๔๕
เซงสอญ	พิมพ์รวมเล่มครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๔๖
ตำนานรักศรีปราชนีย์	พิมพ์รวมเล่มครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๔๘
ขุนดาบนายเลือก	พิมพ์รวมเล่มครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๕๐
ฐิติภินาปาติใจ ขุนดาบนายเลือก ๒	พิมพ์รวมเล่มครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๕๒

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

- ๑) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒) วิเคราะห์ข้อมูล
 - ๒.๑) วิเคราะห์ลักษณะตัวละครเอกในนวนิยายของคึกเดช กันตามระ
 - ๒.๒) วิเคราะห์กลวิธีการสร้างตัวละครในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ
 - ๒.๓) วิเคราะห์ลักษณะเด่นในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ
- ๓) สรุปผลการวิเคราะห์และเรียบเรียง

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑) ทำให้เข้าใจกลวิธีการสร้างตัวละครในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ
- ๒) ทำให้เห็นลักษณะเด่นของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ
- ๓) เป็นแนวทางในการศึกษาตัวละครในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องอื่นต่อไป

๑.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ พบว่ามีวิธีการศึกษาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ มีการศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์หลายเรื่องที่มีลักษณะร่วมกันบางประการ เช่น แต่งในช่วงระยะเวลาที่ผู้ศึกษากำหนดขอบเขตเดียวกัน หรือใช้ฉากเวลาที่เกิดเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในยุคสมัยเดียวกัน และศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์เฉพาะเรื่อง นอกจากนี้มีบทความวิชาการเกี่ยวกับการประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ดังนี้

การศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทยระหว่าง พ.ศ.๒๔๙๐-พ.ศ.๒๕๒๕ งานวิจัยของโครงการวิจัยเสริมสร้างหลักสูตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.๒๕๒๗ ของ ประคอง เจริญจิตรกรรม ศึกษาเนื้อหา แนวคิด และท่วงทำนองการเขียนของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ในระหว่าง พ.ศ.๒๔๙๐-พ.ศ.๒๕๒๕ พบว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทยส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวในสมัยอยุธยา เนื้อเรื่องเป็นการเชิดชูวีรกรรมของวีรกษัตริย์และวีรชนที่ทำสงครามเพื่อปกป้องชาติบ้านเมือง แนวคิดที่ปรากฏส่วนใหญ่จึงเป็นแนวคิดเรื่องความรักชาติ ซึ่งสะท้อนผ่านลักษณะของตัวละครเอกที่เป็นผู้เสียสละทุกสิ่งเพื่อชาติโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยความจงรักภักดี

การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๔๕ ของ สุภิญญา ยงศิริ

ศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ พบว่า ผู้แตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์สร้างโครงเรื่อง/เนื้อเรื่อง สร้างตัวละคร ใช้ฉาก และมีศิลปะการใช้ภาษา เพื่อเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ในด้านต่างๆ ได้แก่ พระมหากษัตริย์ทรงสร้างความมั่นคงและดำรงเอกราชของชาติไทย โดยพระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน พระองค์สร้างกรุงรัตนโกสินทร์ให้เป็นราชธานีใหม่ และพระองค์ทรงปกป้องเอกราชของชาติโดยทรงทำศึกสงครามปกป้องประเทศและทรงผูกไมตรีกับนานาประเทศ ประเทศไทยจึงมีความมั่นคงและดำรงเอกราชมาได้จนถึงทุกวันนี้ และนวนิยายยังได้เชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ว่าทรงสร้างประเทศให้เจริญทัดเทียมอารยประเทศโดยพระองค์ทรงเลิกทาสและทรงปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมทั้งยังเชิดชูพระองค์ว่าทรงสร้างบ้านเมืองให้รุ่งเรืองและสงบสุข โดยพระองค์ทรงยังให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา และพระองค์ทรงดูแลประชาชนให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข นอกจากนี้ผู้แตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ยังได้สร้างโครงเรื่อง/เนื้อเรื่อง สร้างตัวละคร และใช้ฉาก เพื่อแสดงให้เห็นภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย ทำให้มองเห็นความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ ด้วย

วิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่๒ วิทยานิพนธ์

อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา ๒๕๔๖ ของ อภิรักษ์ ชัยปัญญา ศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ โดยแตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ เป็น ๓ ยุค ได้แก่ ยุคเริ่มต้น พ.ศ.๒๔๗๗-๒๔๙๑ ยุคปรับตัว พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๑๗ และยุครุ่งเรือง พ.ศ.๒๕๒๒-๒๕๓๓ โดยภูมิหลังของผู้แตงและบริบททางสังคมมีผลต่อจุดมุ่งหมายในการแตง กลวิธีการประพันธ์ และสถานภาพของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ในด้านผู้อ่าน จุดมุ่งหมาย ประสพการณ์ในการเสพวรรณกรรมและภูมิรู้ประวัติศาสตร์ของผู้อ่านส่งผลต่อการเข้าถึงวรรณกรรมประเภทนี้ ความนิยมและหน้าที่ของผู้อ่านส่งผลต่อพัฒนาการของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ ทั้งในด้านการสร้างสรรค์ การเผยแพร่ และการแปรรูปสู่ศิลปะประเภทอื่น จากการวิเคราะห์องค์ประกอบพบว่าการนำข้อมูลประวัติศาสตร์มาใช้ในการประพันธ์ เป็นการผสมผสานระหว่างการตีความข้อมูลประวัติศาสตร์กับจินตนาการของผู้แตง กลวิธีการประพันธ์ต่างๆมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสร้างความสมจริงและความบันเทิง หน้าที่และความสำคัญของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้มีทั้งด้านสุนทรียภาพ ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการปลูกจิตสำนึกแห่งความเป็นไทย และด้านศึกษานันทนาการ ให้ความรู้เชิงประวัติศาสตร์แก่ผู้อ่านผ่านสื่อบันเทิงประเภทนวนิยาย

การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีไทย ภาควิชาวรรณคดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ของ วรวิรัตน์ สุขวัจน์นี้ ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มีเนื้อหาในสมัยกรุงศรีอยุธยาว่าด้วยความเป็นมาของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ องค์ประกอบของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยอยุธยามีแนวคิดในเรื่องการแย่งชิงราชบัลลังก์ การรบและการปกป้องบ้านเมือง การเชิดชูวีรบุรุษและการเชิดชูวีรภักดิ์ การเสียกรุงศรีอยุธยาและการกอบกู้เอกราช ความรักระหว่างสงคราม ความกตัญญู ความเสียสละ และความจงรักภักดี กลวิธีการประพันธ์มีการเปิดเรื่องและสร้างความขัดแย้งในการดำเนินเรื่อง การเรียงลำดับเหตุการณ์ในการดำเนินเรื่อง การจบเรื่อง ฉากที่ปรากฏ เช่น ฉากก่อร่างสร้างเมือง ฉากสภาพบ้านเมือง ฉากความวุ่นวายในราชสำนัก และการแย่งชิงราชบัลลังก์ ฉากสงครามและการต่อสู้เพื่ออิสรภาพ ตัวละครแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มคือตัวละครที่มาจากบุคคลจริงในประวัติศาสตร์ ตัวละครที่มาจากเค้าของบุคคลจริงในประวัติศาสตร์ และตัวละครที่สมมติขึ้นใหม่ บทสนทนามีทั้งบทสนทนาที่ใช้คำโบราณ คำปัจจุบัน และใช้ทั้งคำโบราณและคำปัจจุบันร่วมกัน ในส่วนของการเปรียบเทียบเนื้อเรื่อง นวนิยายอิงประวัติศาสตร์กับพระราชพงศาวดาร พบว่านวนิยายมีเนื้อเรื่องตรงกับพระราชพงศาวดาร เนื้อเรื่องต่างกับพระราชพงศาวดาร การเพิ่มเหตุการณ์ และการตัดเหตุการณ์ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาแม้จะมีเนื้อเรื่องหลักเป็นเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์แต่มีการปรุงแต่งเรื่องให้เกิดอรรถรสตามแบบของนวนิยาย

“เบื้องหลัง ‘รัตนโกสินทร์’ การนำวิธีวิจัยมาใช้ในการแต่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์” บทความของ วินิตา ดิถียนต์ กล่าวว่า เรื่องดาบศักดิ์เหล็กน้ำพี้ เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องแรกและเรื่องที่ดีที่สุดเรื่องหนึ่งของไทย และเป็นแนวการแต่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง โดยมากจะแต่งโดยนักเขียนรุ่นเดิม กระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่สอง นวนิยายอิงประวัติศาสตร์มีน้อยมาก เมื่อเทียบกับนวนิยายประเภทอื่น เรื่องที่มีชื่อเสียงยังดำเนินรอยตามนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในยุคแรกๆ ซึ่งเป็นบทบาทการต่อสู้ของนายทหารไทยและวีรชนไทยสมัยอยุธยาตอนกลางและตอนปลาย ส่วนเรื่องที่มีแนวต่างไปจากนี้ และได้ชื่อว่าเป็นเรื่องเด่นที่สุดของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ได้แก่ เรื่องสี่แผ่นดิน ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๓ และต่อมาได้มีผู้แต่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่แสดงยุคสมัยและชีวิตที่คล้ายคลึงกับเรื่องสี่แผ่นดิน คือ ร่มฉัตร ของ ทมยันตี ฟ้าใหม่และบุญเพรงพระหากสวรรค์ ของ ศุภร บุนนาค และ สายโลหิต ของ โสภาค สุวรรณ

วิเคราะห์นวนิยายเรื่องขุนศึกของไม้เมืองเดิม ปริญญาณีพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร พ.ศ. ๒๕๒๓ ของ สุวรรณ เชื้อนิล ศึกษาวิเคราะห์เรื่อง ขุนศึก พบว่า ไม้เมืองเดิมสร้างเรื่องและเหตุการณ์ขึ้นจากเหตุการณ์ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา โครงเรื่องเป็นชีวิตของทหารไทยคนหนึ่งและผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้ดำเนินชีวิตอยู่ในสมัยนั้น แก่นเรื่องเน้นที่ความรักชาติเป็นสำคัญ ผู้ประพันธ์ดำเนินเรื่องไปตามลำดับเวลาโดยสัมพันธ์กับ เหตุการณ์ในพงศาวดาร สร้างตัวละครต่างๆขึ้นให้มีบทบาทในเรื่อง และกำหนดบทบาทตามลำดับฐานะของตัวละคร สภาพสังคมและวัฒนธรรม ไม้เมืองเดิมได้เน้นให้เห็นสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมชาวบ้านของคนไทยในชนบทให้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจน

วิเคราะห์เรื่องสี่แผ่นดินและหลายชีวิต ปริญญาณีพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร พ.ศ. ๒๕๒๒ ของ สมพร มั่นตะสุตร ได้ศึกษาวิเคราะห์ เรื่องสี่แผ่นดินซึ่งเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ พบว่าเนื้อเรื่องสี่แผ่นดินเป็นการสะท้อนภาพชีวิต ความเป็นอยู่และความคิดเห็นที่มีต่อชีวิตและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ถึงสมัยรัชกาลที่ ๘ นวนิยายชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมในช่วงเวลานั้นโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับสังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และเรื่องสี่แผ่นดินมีแก่นเรื่อง คือ ทุกสิ่งเป็น อนิจจัง

นอกจากงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ดังกล่าวแล้ว ยังมีงานวิจัยอีกกลุ่มหนึ่งที่ศึกษาภาพตัวแทนของบุคคลในประวัติศาสตร์จากงานวรรณกรรม

ภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรมไทย วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๕๐ ของ วันชนะ ทองคำภา ศึกษาภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ปรากฏในวรรณกรรมไทยที่ประพันธ์ขึ้นตั้งแต่ สมัยต้นรัตนโกสินทร์จนถึง พ.ศ. ๒๕๔๖ ในด้านกลวิธีการเล่าเรื่อง และปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม และการเมืองที่ส่งผลต่อการนำเสนอภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรม ผล การศึกษาพบว่า ภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาไม่ใช่ภาพสะท้อนของสมเด็จพระมหา ธรรมราชาที่เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ แต่ถูกสร้างขึ้นด้วยกลวิธีทางวรรณศิลป์ เช่น กลวิธีการเล่า เรื่อง ซึ่งได้แก่ การสร้างโครงเรื่องเพื่อนำเสนอแก่นเรื่อง กลวิธีการสร้างตัวละคร การเลือกใช้ผู้เล่า และมุมมองของการเล่าเรื่องที่ต่างกัน และการใช้ฉากเป็นพื้นที่ของการเล่าเรื่อง นอกจากนี้ยังมี ปัจจัยเรื่องความคิดทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมในยุคสมัยของการประพันธ์ที่ส่งผลต่อการ ประกอบสร้างตัวละครสมเด็จพระมหาธรรมราชาให้มีภาพที่แตกต่างกัน

ภาพตัวแทนของพระสุริโยทัยในวรรณกรรมไทย วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหา
 บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๕๒ ของ กษริน วงศ์กิตติชวลิต ศึกษาภาพ
 ตัวแทนของพระสุริโยทัยที่ปรากฏในวรรณกรรมไทยที่ประพันธ์ขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่า พระ
 สุริโยทัยถูกประกอบสร้างและนำเสนอด้วยการใช้กลวิธีของการเล่าเรื่องให้เป็นภาพตัวแทนที่มีมิติ
 หลากหลาย ภาพตัวแทนที่หลากหลายเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการตีความและการให้
 ความหมายเรื่องการสิ้นพระชนม์กลางสมรภูมิของพระสุริโยทัยที่ต่างกันไป นอกจากนี้ภาพตัวแทน
 พระสุริโยทัยมีส่วนสัมพันธ์กับแนวคิดหรืออุดมการณ์บางประการในสังคมไทย เช่น แนวคิดเรื่อง
 วีรบุรุษ/วีรสตรีและแนวคิดเรื่องความเป็นผู้หญิง ส่วนกลวิธีการประพันธ์ที่ส่งผลให้ภาพตัวแทนของ
 พระสุริโยทัยแตกต่างกัน ได้แก่ แก่นเรื่อง ประเภทของโครงเรื่อง การนำเสนอตัวละคร มุมมองใน
 การเล่าเรื่อง การอ้างอิงและการใช้ภาษา

บทที่ ๒

ชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของคึกเดช กันตามระ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงชีวประวัติของคึกเดช กันตามระและข้อมูลเกี่ยวกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ แบ่งเนื้อหาออกเป็นสองส่วน คือ

๒.๑ ชีวประวัติและผลงานของคึกเดช กันตามระ

๒.๒ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ

ดังจะกล่าวโดยละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

๒.๑ ชีวประวัติและผลงานของคึกเดช กันตามระ

๒.๑.๑ ชีวประวัติของคึกเดช กันตามระ^๑

คึกเดช กันตามระ เป็นบุตรของนายวัฒนา กันตามระ และนางสดสวย กันตามระ (นามสกุลเดิมพูลสวัสดิ์) เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๑ ที่บ้านพักปลัดเทศบาล ตำบลหอรบตันไชย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริเวณนี้เดิมเรียกว่าท่าช้างวังหน้าซ้าย อยู่ใกล้ชายตลิ่งแม่น้ำป่าสัก

คึกเดชจบการศึกษาระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนเทศบาลวัดเขียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นเวลา ๑ ปี จากนั้นตัดสินใจลาออกจากคณะโบราณคดีเพื่อไปศึกษาต่อด้านศิลปะที่สาขาจิตรกรรมและประติมากรรม ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรัฐแคลิฟอร์เนีย ณ เมืองลองบีช รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา คึกเดชศึกษาที่นี้กระทั่งจบการศึกษาระดับมหาบัณฑิต จึงเดินทางกลับประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙

เมื่อกลับประเทศไทยคึกเดชเริ่มทำงานที่สถานีโทรทัศน์ช่องสาม โดยทำหน้าที่เป็นผู้กำกับเวทีและผู้กำกับการแต่งหน้าเอฟเฟค หลังจากนั้นจึงย้ายมาทำงานที่ฝ่ายต่างประเทศของบริษัทศรีกรุงวัฒนา จำกัด มีหน้าที่ติดต่อเช่าเรือบรรทุกปุ๋ยการเกษตร ระหว่างทำงานได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษของภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยรับหน้าที่สอนเกี่ยวกับการแต่งหน้าสเปเชียลเอฟเฟค กระทั่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดคณะศิลปกรรมศาสตร์

^๑สัมภาษณ์ คึกเดช กันตามระ, ๑๑ เมษายน ๒๕๕๕.

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ จึงเข้ารับราชการเป็นอาจารย์ภาควิชาทัศนศิลป์ สอนวิชาจิตรกรรม ประติมากรรม และประวัติศิลปะไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ คึกเดชได้รับการแต่งตั้งจากสภา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ดำรงตำแหน่งคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

ชีวิตในวัยเด็กของคึกเดชมีความรักและผูกพันกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจาก คึกเดชเติบโตและใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นกระทั่งเรียนจบชั้นมัธยมศึกษา ความทรงจำในวัยเด็กที่ชวนให้นึก ถึงเสมอคือภาพของเด็กชายที่เมื่อถึงเวลาโรงเรียนเลิก บิดาจะมารับไปเที่ยวชมโบราณสถานใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชาติให้ฟัง นอกจากนี้ สถานที่เรียนคือโรงเรียนเทศบาลวัดเขียน ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอพระนครศรีอยุธยาใกล้เคียงกับสถานที่ซึ่ง มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์มากมาย คึกเดชจึงมีโอกาสเที่ยวเล่นในสถานที่ทาง ประวัติศาสตร์มาโดยตลอด เช่น ในเวลาเย็นมักว่ายน้ำข้ามแม่น้ำป่าสักไปยังหาดทรายวัดมณฑป และวิ่งเล่นเตะฟุตบอลในพระราชวังจันทร์เกษม หรือเรียกกันทั่วไปว่าวังหน้า ซึ่งเป็นสถานที่ที่ สมเด็จพระนเรศวรโปรดให้สร้างขึ้นและเสด็จมาประทับเมื่อมีศึกมาประชิดพระนคร นอกจากนี้ยัง ชอบขี่จักรยานเที่ยวชมพระราชวังโบราณ หรือพระราชวังหลวง ซึ่งเป็นพระราชวังที่สมเด็จพระเจ้าอยู่ ทองทรงสร้างพร้อมกับกรุงศรีอยุธยา ภายในมีวัดพระศรีสรรเพชญ์และพระที่นั่งต่างๆ เช่น พระที่นั่ง สุริยาสน์อมรินทร์ พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท พระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ เป็นต้น ประสบการณ์ ชีวิตเหล่านี้ทำให้คึกเดชมีโอกาสได้เห็นโบราณสถานต่างๆตั้งแต่ยังไม่ได้รับการบูรณะ สิ่งแวดล้อม ในวัยเด็กเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ทำให้คึกเดชเกิดความรักความผูกพันกับโบราณสถานต่างๆใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นอย่างมาก

นอกจากในวัยเด็กคึกเดชจะเติบโตและใช้ชีวิตอยู่ในสถานที่ซึ่งแวดล้อมไปด้วย โบราณสถานและเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ความรักในเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของคึกเดช ยัง มาจากปัจจัยอื่นๆ อีก ๒ ประการ คือ ปัจจัยด้านครอบครัว และความสนใจส่วนตัว

ในด้านครอบครัว บิดาของคึกเดชซึ่งรับราชการเป็นปลัดเทศบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นผู้มีความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเป็นอย่างดี ที่บ้านของคึกเดชจึงมีหนังสือเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์และโบราณคดีมากมาย และบิดาได้ปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้คึกเดชตั้งแต่วัยเด็ก หนังสือเล่มแรกที่คึกเดชอ่านคือ **ประวัติการขุดค้นกรุงศรีอยุธยา** ของพระยาโบราณราช ธานินทร์ ซึ่งเป็นบุคคลผู้มีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์และโบราณคดีไทยอย่างลึกซึ้ง และเป็นบุคคล ผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับครอบครัวของคึกเดชด้วยกล่าวคือ พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์) เป็นญาติกับขุนประสาทรกิจ (ตี๋ ก้นตามระ) ซึ่งเป็นคุณปู่ของคึกเดช เมื่อครั้งพระยา โบราณฯ เข้ามาเรียนหนังสือที่โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ได้มาพักอาศัยอยู่ที่บ้านก้นตามระ

และต่อมาได้สมรสกับสตรีในสกุลกันตามระ จึงทำให้ตระกูลเดชะคุปต์และกันตามระได้มา
เกี่ยวข้อกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ที่บ้านของคึกเดชมีหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และโบราณคดี
มากมาย โดยเฉพาะหนังสือของพระยาโบราณฯ

พระยาโบราณฯเป็นบุคคลผู้มีบทบาทและความสำคัญต่อจังหวัดพระนครศรีอยุธยาใน
หลายด้าน โดยเฉพาะการวางรากฐานในการพัฒนามณฑลกรุงเก่า(พระนครศรีอยุธยา) และ
การศึกษางานเชิงประวัติศาสตร์โบราณคดีของพระนครศรีอยุธยา พระยาโบราณฯรับราชการอยู่ ณ
มณฑลกรุงเก่าจนถึง ๓๓ ปี โดยเริ่มรับราชการในตำแหน่งข้าหลวงมหาดไทย ต่อมาได้รับ
พระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยาโบราณบุรานุรักษ์ ปลัดเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า และได้
เลื่อนตำแหน่งเป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเพิ่มเกียรติยศ
เป็นพระยาโบราณราชธานินทร์สยามินทร์ภักดีพิริยะพาหะ ต่อมาได้เข้ามาช่วยงานในราชบัณฑิตย
สภาในตำแหน่งอุปนายกโบราณคดี ในระหว่างที่ท่านดำรงตำแหน่งในมณฑลกรุงเก่า ท่านได้เขียน
หนังสือเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีไว้มากมาย อาทิ **ตำนานกรุงเก่า** ที่มี
เนื้อหาเกี่ยวกับการสืบค้นร่องรอยของเมืองพระนครศรีอยุธยาและพระราชวังหลวง, **ตำนานป้อม
เพชร** ซึ่งเล่าประวัติที่มาของบริเวณป้อมเพชรและบริเวณใกล้เคียงในฐานะเป็นจุดยุทธศาสตร์ใน
การป้องกันอยุธยา, **ชนต่างด้าวที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนในกรุงศรีอยุธยาหนังสือเขียนตอบพระ
ราชกระทุ้งของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่องแก้คดีพระเจ้าปราสาททอง,
อธิบายแผนที่พระนครศรีอยุธยากับคำวินิจฉัยของพระยาโบราณราชธานินทร์ และเรื่อง
เกี่ยวกับพระนครศรีอยุธยา**^๒

สิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ใกล้ชิดและผูกพันกับเรื่องราวทาง
ประวัติศาสตร์ดังกล่าวทำให้คึกเดชสนใจศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเรื่อยมา
ในระดับอุดมศึกษา คึกเดชเข้าศึกษาต่อที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงทำให้มีความรู้
เกี่ยวกับประวัติศาสตร์กว้างขวางมากยิ่งขึ้น แม้ต่อมาคึกเดชจะเกิดความหลงใหลในงานจิตรกรรม
และประติมากรรม ทำให้ตัดสินใจลาออกจากคณะโบราณคดี เพื่อไปศึกษาต่อด้านศิลปะที่คณะ
ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย ในยามว่างคึกเดชชอบค้นคว้าหาความรู้ด้าน
ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเสมอ

นอกจากความสนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และโบราณคดีแล้ว คึกเดชยังสนใจศึกษางาน
วรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วรรณคดีไทย คึกเดชสนใจอ่านหนังสือวรรณคดีตั้งแต่ยังเล็ก โดย
ได้รับการปลูกฝังจากบิดาที่เป็นผู้มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เป็นอย่างดี คึกเดช

^๒วรรณศิริ เดชะคุปต์, **กรุงเก่าเล่าเรื่อง: สรรนิพนธ์งานเขียนของพระยาโบราณราชธานินทร์ฯ** (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๕๔) หน้า ๔-๗.

อ่านหนังสือวรรณคดีตั้งแต่เริ่มอ่านหนังสือได้คล่องเมื่อครั้งเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษา วรรณคดีเรื่องแรกที่อ่านคือ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน และพระอภัยมณี ความสนใจในวรรณคดีไทย ยังทำให้ศึกษาค้นคว้าการขับร้องเพลงไทยเดิม เพลงไทยโบราณ และยังศึกษาเกี่ยวกับการขับเสภาและร้องบทเห่เรือด้วย

คึกเดชเคยได้รับเชิญจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้เป็นอาจารย์พิเศษ สอนนิทวารวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของไทย นอกจากนี้ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังเชิญคึกเดชมาบรรยายให้กับนิสิตระดับปริญญาตรี วิชาพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ ในหัวข้อ “การขับเสภา” และได้รับเชิญเป็นผู้ขับเสภาในงานเกษียณอายุราชการของ รศ.ดร. ปราณี กุลละวณิชย์ด้วย

ด้วยภูมิหลังในวัยเด็ก บัณฑิตในด้านครอบครัว ประกอบกับความรู้ความสามารถที่ได้สั่งสมมาแต่ครั้งอดีตและความสนใจใฝ่ศึกษาเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวรรณกรรมทั้งหมดนี้เป็นแรงผลักดันให้คึกเดชเริ่มต้นประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องแรกของคึกเดช คือ นวนิยายเรื่อง เจ้าไลซึ่งเริ่มประพันธ์หลังจากดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์ได้ ๓ ปี หลังจากนั้นคึกเดชก็ประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อยมา กระทั่งปัจจุบันคึกเดชมีผลงานประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น ๗ เรื่อง

๒.๑.๒ ผลงานของคึกเดช ก้นตามระ

๒.๑.๒.๑ ผลงานด้านวิชาการคึกเดชมีผลงานด้านวิชาการทั้งงานวิจัยและบทความเกี่ยวกับศิลปะ ดังนี้

งานวิจัย :

“การศึกษาวิวัฒนาการและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของศิลปะและสังคมจากรูปลักษณ์พระพุทธรูปปฏิมากร” ๒๕๓๕-๒๕๓๗ สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือ :

แม่ไม้มวยไทยศิลปะป้องกันตัวพ.ศ. ๒๕๕๑

บทความที่ลงในวารสารอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย :

“เข้าใจในสุนทรียศาสตร์” มกราคม-มิถุนายน ๒๕๓๔

บทความที่ลงในนิตยสารศิลปวัฒนธรรม :

- “ราชรถไม่เคยมีใช้จริง มีแต่ยั่วยานคานหาม” พฤศจิกายน ๒๕๒๒
 “สัตตมหาสถานที่วัดสุทัศน์” พฤษภาคม ๒๕๓๗
 “พระพุทธรูปหิ้งคองคังจริง อยู่ในใจพุทธศาสนิกชน” เมษายน ๒๕๓๗
 “พระสี่ดอ” มกราคม ๒๕๓๗
 “ดรรรชนีอรหันต์” สิงหาคม ๒๕๓๖
 “พระพุทธรูปหยกใหญ่ที่สุดในโลก” ธันวาคม ๒๕๓๕
 “วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองเซลิเยง สุโขทัย” มีนาคม ๒๕๓๖

บทความที่ลงในวารสารศิลปากร :

- “ปฏิจจสมุปปาท”ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๓๕
 “สมมติฐานด้วยภาพ”ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๓๕
 “สมมติฐานด้วยภาพ”ปีที่ ๔๒ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๔๒

บทความที่ลงในวารสารศิลปกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย :

- “ความสัมพันธ์ของศิลปะและสังคมจากรูปลักษณะพระพุทธรูปปฏิมากร” ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๓๖
 “ความสัมพันธ์ของศิลปะและสังคมจากรูปลักษณะพระพุทธรูปปฏิมากร” ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๔๐
 “พระพุทธรูปเมตตา จาตุรนต์ร์ศมี ศิริศากยมุนี” ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๔๐
 “ขอมหรือสยามสร้างศิลปกรรมลพบุรี” ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๓๐
 “จินตวรรณกรรม” ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๙
 “พุทธอิทธิปาฏิหาริย์-สืบสานวิญญานศิลปะงานปูนปั้นที่วัดตระพังทองกลาง” ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑๔ พ.ศ. ๒๕๔๕
 “กรรมวิธีแปลงโฉม” ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๓๒
 “กระแหนะ” ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๓๔
 “ความละม้ายของประติมากรรมกับบุคคลร่วมสมัย” ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๗ พ.ศ. ๒๕๓๓
 “ความสัมพันธ์ของสังคมกับศิลปะจากรูปลักษณะพระพุทธรูปปฏิมากร” ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๓๖
 “บันทึก...ถึงพีเนาร์”ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๔๖
 “ดาบน้ำพิ” ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๓๑

๒.๑.๒.๒ ผลงานด้านบันเทิงคดี คึกเคยมีผลงานด้านบันเทิงคดี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ดังนี้

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ :

เจ้าไล	พ.ศ. ๒๕๔๒
สุริโยทัย	พ.ศ. ๒๕๔๓
ท้าวมหอกีบม้า	พ.ศ. ๒๕๔๕
เซงสอญ	พ.ศ. ๒๕๔๖
ตำนานรักศรีปราชญ์	พ.ศ. ๒๕๔๘
ขุนดาบนายเลือก	พ.ศ. ๒๕๕๐
ชูลีทีนาปาติใจ ขุนดาบนายเลือก ๒	พ.ศ. ๒๕๕๒

นอกจากนี้คึกเคยยังมีผลงานประเภทนวนิยายที่ไม่ได้ตีพิมพ์รวมเล่ม เช่น สาวิกา ภิกษุณี ในพุทธศาสนา และเรื่องราวพระราชประวัติของพระโมคคัลลานะและพระสารีบุตรอัครสาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วย

๒.๒ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเคย ก้นตามระ

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงลักษณะทั่วไปของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเคย ก้นตามระ และภูมิหลังของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเคย ก้นตามระ ดังนี้

๒.๒.๑ ลักษณะทั่วไปของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเคย ก้นตามระ

๒.๒.๑.๑ การเป็นนวนิยายเชิงวิชาการ

ลักษณะประการแรก que แสดงให้เห็นว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเคย ก้นตามระมีลักษณะเป็นงานเชิงวิชาการ คือ งานของคึกเคยเป็นงานที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์อย่างมาก ประการแรกเห็นได้จากการเลือกใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์แทบทุกประเภท ทั้งเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง งานศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ และงานวรรณกรรมดั่งที่ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงงานเขียนของตนในหนังสือต่างๆ ดังนี้

ในการประพันธ์นวนิยายเรื่องสุริโยทัย ผู้ประพันธ์ค้นคว้าข้อมูลเพื่อประกอบการประพันธ์นวนิยายเรื่องนี้จากเอกสารหลากหลายประเภท ดั่งที่ผู้ประพันธ์กล่าวไว้ในบทนำของหนังสือนวนิยายเรื่องดังกล่าวว่า

...การวิเคราะห์เรื่อง(สุริโยทัย)แล้วนำมาประมวลลำดับเหตุการณ์ได้มาจากหนังสืออ่านประกอบหลายเล่ม อาทิ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ฉบับพระราชหัตถเลขา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ ฉบับพันจันทนุมาศ คำให้การของชาวกรุงเก่า ประชุมพงศาวดารเล่ม ๓๗ กฎหมายตราสามดวง และจดหมายเหตุของ “The Grand Peregrination: being the life and adventures of Fernao Mendes Pinto by Maurice Collis 1948” และ “The short history of The King of Siam by Jeremias Van Vliet”^๓

เช่นเดียวกับในการประพันธ์นวนิยายเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์ ผู้ประพันธ์ก็ได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อประกอบการประพันธ์นวนิยายจากเอกสารหลากหลายประเภท ดังที่ผู้ประพันธ์กล่าวไว้ในบทนำของนวนิยายเรื่องดังกล่าวว่า

...เป็นความโชคดีที่อยู่ใกล้กับนักวรรณคดี คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พบปะท่านผู้รู้สนทนาถึงที่มาและผลวิเคราะห์เรื่องราวของศรีปราชญ์ที่เคยเกิดขึ้น ท่านแรกแนะนำให้ไปหาอ่านวิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง “สมุทรโฆษคำฉันท์ ส่วนที่แต่งสมัยกรุงศรีอยุธยา: การวิเคราะห์และวิจารณ์เชิงประวัติ” ของ เรืออากาศโทหญิง สุมาลี กิยะกุล หนังสือวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงเป็นอีกข้อมูลหนึ่งที่ใช้โดยตรงเชิงอรรถ และผู้รู้อีกท่าน ... ได้กรุณาแนะนำหนังสือ ทวาทศมาส ว่าลักษณะภาษาที่ใช้เหมือนกับคำประพันธ์ในเรื่องกำสรวลศรีปราชญ์ ... ขณะเดียวกันต้องค้นคว้าข้อมูลอย่างรวบรัด จึงให้ความสนใจหนังสืออีกเล่ม คือ “กำสรวลศรีปราชญ์-นิราศนรินทร์” ของ พ.ณ ประมวญมารค ...^๔

การที่ผู้ประพันธ์ใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์หลากหลายประเภท นอกจากจะเป็นการหาข้อมูลที่ผู้ประพันธ์ต้องการใช้เพื่อสนับสนุนแนวคิดของแต่ละเรื่องแล้ว ยังเป็นการทำให้

^๓ คีตเดช กันตามระ, สุริโยทัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้าคำนำผู้เขียน.

^๔ คีตเดช กันตามระ, ตำนานรักศรีปราชญ์, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้าบทนำ.

ผู้ประพันธ์ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องนั้นอย่างรอบด้าน ไม่จำกัดเฉพาะเรื่องราวที่บันทึกในรูปแบบของเอกสารทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แม้กระทั่งเรื่องที่เป็นเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยหรือเรื่องราวของตัวละครประกอบ ผู้ประพันธ์ก็ให้ความสำคัญ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารหลากหลายประเภทมาประกอบในนวนิยาย ทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเคซุประกอบไปด้วยข้อมูลทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการใช้ภาษาที่สมจริง น่าเชื่อถือ เช่น นวนิยายเรื่องเจ้าโลที่ผู้ประพันธ์ใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์หลากหลายประเภททั้งจดหมายเหตุ พระราชพงศาวดาร ตำนาน วรรณกรรม และเอกสารของนักวิชาการในสมัยหลัง ดังนี้ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องเจ้าโลผู้ประพันธ์นำข้อมูลจากจดหมายเหตุวันวลิตมาประกอบในนวนิยาย เช่น เหตุการณ์ตอนขรัวมณีจันทร์ขอลูกแก่โทษ ในนวนิยายกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนดังกล่าวว่าพระเจ้าปราสาททองเข้าทำร้ายพระเกษตราธิบดีตัวแทนของพระมหากษัตริย์ทำให้ต้องโทษประหารชีวิต แต่ขรัวมณีจันทร์พระมเหสีของสมเด็จพระนเรศวรขอพระราชทานชีวิตพระเจ้าปราสาททองจากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์จึงต้องโทษจำคุกแทน เหตุการณ์ตอนดังกล่าว ผู้ประพันธ์นำมาจากจดหมายเหตุวันวลิตซึ่งบันทึกถึงตอนนีไว้ว่า

“พระเจ้าปราสาททองถูกจำคุกมีดอยู่ ๕ เดือน
เนื่องจากทำร้ายพระยาแรกนา ตัวแทนของพระเจ้าแผ่นดิน เจ้า
ขรัวมณีจันทร์ชายาฝ่ายของพระเจ้าอยู่หัวในพระโกศได้ทูลขอ
พระองค์จึงได้ออกจากคุก”^๕

เหตุการณ์ตอนของคส์ทุ์ศน์ถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏ ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ตอนดังกล่าวมาจากพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ในนวนิยายกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ว่า องคส์ทุ์ศน์ถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏ เนื่องจากทรงคิดระบบเกษียณอายุข้าราชการ มีคนไปเพ็ดทูลความให้พระมหากษัตริย์ฟังว่าองคส์ทุ์ศน์จะปลงคนของพระเจ้าอยู่หัวออกเพื่อจะสนับสนุนคนของตนขึ้นมาแทน โดยหวังราชสมบัติก่อนที่พระเจ้าอยู่หัวจะสวรรคต พระเจ้าอยู่หัวทรงเชื่อคำยุยง ระวางสงสัยเจ้าฟ้าสุทัศน์ทำให้พระองค์ทรงลุ่มพระทัย ไม่ระวังพระองค์จึงถูกวางยาพิษสิ้นพระชนม์ เหตุการณ์ตอนเดียวกันนี้ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) กล่าวว่า เจ้าฟ้าสุทัศน์ขอพิจารณาคนออก พระเจ้าอยู่หัวตรัสว่าพระองค์จะเป็นขบถ ทำให้เจ้าฟ้าสุทัศน์เสวยยาพิษกระทั่งเสด็จสวรรคต

“...เจ้าฟ้าสุทัศน์ขณะดำรงตำแหน่งเป็นพระมหาอุปราช
กราบทูลพระกรุณาว่าขอพิจารณาคนออก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

^๕ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๗๙ จดหมายเหตุวันวลิต (กรุงเทพฯ: มิตรอนการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า๒๙.

ตรัสว่าจะเป็นขบถหรือ พระมหาอุปราชมี่ความกลัวสมเด็จพระ
ราชบิดาเป็นกำลัง ออกจากที่เฝ้าเสด็จมาพระราชวังบวรสถาน
มงคล เพลาค่ำเสวยยาพิษเสด็จสวรรคต...”^๖

แม้เหตุการณ์ตอน “ขรัวมณีจันทร์ขอลูกแก่โทษ” และ “องค์สุทนต์ถูกกล่าวหาว่า
เป็นกบฏ” เนื้อความในนวนิยายจะไม่เหมือนในจดหมายเหตุวันวลิตและพระราชพงศาวดารกรุงศรี
อยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)อย่างตรงๆ แต่ก็สามารถอนุมานได้ว่าผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ตอน
ดังกล่าวมาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับ ทั้งนี้สาเหตุที่ผู้ประพันธ์มิได้นำข้อมูลจาก
เอกสารทางประวัติศาสตร์มาใช้โดยตรงไปตรงมา เนื่องจากต้องการดัดแปลงให้เข้ากับเหตุการณ์
ในเรื่อง

เหตุการณ์ตอนกำเนิดพระเจ้าปราสาททอง ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ตอนดังกล่าว
มาจากตำนานบางปะอิน โดยอ้างจากหนังสือเรื่อง “พระเจ้าปราสาททอง” ของ สังข์ พัทธโนทัย
ในนวนิยายกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ว่าพระเจ้าปราสาททองเป็นโอรสของสมเด็จพระเอกาทศรถ
กับหญิงชาวบ้านผู้หนึ่งที่เจอกันขณะเรือพระที่นั่งของพระองค์ล่ม พระองค์พลัดตกน้ำ ขณะนั้นมี
หญิงชาวบ้านเลน ซึ่งมีลูกสาวคนหนึ่งชื่ออิน ทั้งสองแม่ลูกช่วยสมเด็จพระเอกาทศรถไว้ก่อนที่
นายตำรวจจะตามมาพบ ในคำคือนั้นพระเอกาทศรถนอนค้างค้ำกับนางอิน ตอนรุ่งเช้าได้มอบ
แหวนทองหวนลิให้นางไว้และพานางกลับเข้ากรุงศรีอยุธยาด้วย

เหตุการณ์ตอนเดียวกันนี้ในตำนานบางปะอิน กล่าวไว้ว่า พระเจ้าปราสาททอง
เป็นโอรสของสมเด็จพระเอกาทศรถกับหญิงชาวบ้านเช่นกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

“...เมื่อสมเด็จพระมหาธรรมราชา ได้เป็นพระเจ้า
แผ่นดินในกรุงศรีอยุธยา ... ในจุลศักราช ๙๑๘ ปีมะโรง อัฐศก
มีพระราชโอรสสองพระองค์ ... พระองค์นี้เองทรงพระนาม
สมเด็จพระเอกาทศรถธิศวรรบรมนาถ ในกาลครั้งหนึ่ง มีที่เสด็จ
พระราชดำเนินลงไปข้างใต้ แล้วเสด็จกลับ พอเกิดพายุพัด
หนักมีลมมั่ว เรือพระที่นั่งล่มลงตรงเกาะบางปะอินนี้ สมเด็จพระ
เอกาทศรถทรงว่ายน้ำมาขึ้นเกาะนี้ พบบ้านแห่งหนึ่ง เจ้าของ
บ้านนั่งฝังไฟอยู่ สมเด็จพระเอกาทศรถเสด็จเข้าไปทรงขออาศัย
ฝังไฟทอดพระเนตรเห็นหญิงเจ้าของบ้าน มีรูปโฉมงามต้อง

^๖พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า๒๖๐.

พระทัย ก็เสด็จอยู่ด้วยหญิงนั้นคืนหนึ่ง แล้วจึงเสด็จกลับขึ้นไป
ตั้งแต่นั้นมาหญิงนั้นก็มีความรัก คลอดบุตรเป็นชาย ครั้นโตขึ้นก็ได้
เข้ารับราชการสืบมา แต่มิได้ปรากฏว่าเป็นพระเจ้าลูกเธอ
ภายหลังได้เป็นที่พระมหาอำมาตย์”^๗

นอกจากนี้ในเหตุการณ์ตอนพระครูหลี่ทวายทักนรลักษณ์ของเจ้าโล้วในภายภาค
หน้าจะได้เป็นใหญ่ ตรงกับเหตุการณ์ในวรรณกรรมเรื่องสามกรุง ของ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่น
พิทยาลงกรณ์ กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี่ว่าเมื่อครั้งสมัยกรุงธนบุรี ปลายแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตาก
สิน คราวศึกอะแซห่วนก็ซึ่งเป็นแม่ทัพของพม่า ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินโปรดเกล้าฯ ให้
สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกออกไปเป็นแม่ทัพรบศึกกับพม่า อะแซห่วนก็แม่ทัพพม่ากล่าวถึงแม่
ทัพฝ่ายไทย และทำนายนรลักษณ์ว่าในภายภาคหน้าจะได้เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่

อ้าท่านสราญสรวิธเฝ้า	พรวลีก
เจ้าพระยาจักรีศรี	ศักดิ์เจ้า
ใครเล่าจะเดานึก	ความหนุ่ม
ต้านกับตูผู้เฒ่า	เท่าผู้ทุรชัย
ท่านเอยเผยเดชได้	ดลฉัตร เจ็ดเทอดู
สอดตระศักรักดีกษัตริ	สืบเชื้อ
ทูลล้อมถนอมรัฐ	ถนิมโลก
เปล่งประคุณบุญเกื้อ	เกียรติชรัองฉลองเฉลิมฯ ^๘

จากตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นจะเห็นว่าการประพันธ์นวนิยายเรื่องหนึ่ง ผู้ประพันธ์
ใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์หลากหลายประเภททั้งจดหมายเหตุ พระราชพงศาวดาร ตำนาน และ
วรรณกรรม นอกจากนวนิยายเรื่องเจ้าโล้วที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างแล้ว นวนิยายเรื่องอื่นของผู้ประพันธ์ก็
ใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์หลากหลายประเภทเช่นกัน

นอกจากนี้สิ่งที่ทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเคซุ ก้นตามระเบียบงานเชิง
วิชาการคือ การที่คึกเคซุเริ่มต้นสร้างงานเขียนประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จากความสนใจ
ใคร่รู้ในงานด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ทำให้คึกเคซุมีวิธีการประพันธ์นวนิยายที่ส่งเสริม
ให้นวนิยายมีลักษณะเป็นงานวิชาการ ดังนี้

^๗สังข์ วัฒนินัย, **พระเจ้าปราสาททอง** (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ, ๒๕๑๖), หน้า ๘.

^๘พิทยาลงกรณ์, กรมหมื่น, **สามกรุง** (พระนคร: คัดงวิทยา, ๒๕๐๕), หน้า ๑๒๓.

คึกเดช กันตามระเริ่มต้นสร้างงานเขียนประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ จากความสนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณกรรม ในการประพันธ์นวนิยายแต่ละเรื่อง คึกเดชให้ความสำคัญกับการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับยุคสมัยที่ประพันธ์ในนวนิยายอย่างมาก โดยจัดบันทึกข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งจากพงศาวดาร จดหมายเหตุ วรรณคดี และกฎหมายไว้เป็นเล่มๆอย่างละเอียดถี่ถ้วนเพื่อนำมาประกอบการประพันธ์ ดังนั้นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชจึงมีลักษณะเด่นที่มีการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์อย่างละเอียดก่อนนำมาเป็นข้อมูลประกอบการประพันธ์ในนวนิยาย แม้กระทั่งเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยอย่างเรื่องของสถานที่ ประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในสมัยนั้น คึกเดชก็ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่นำมาใช้ประกอบในนวนิยายมาก เห็นได้จากการเลือกใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่นอกจากผู้ประพันธ์จะใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์หลากหลายประเภทแล้ว เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ผู้ประพันธ์เลือกมาใช้เพื่อประกอบในนวนิยายยังล้วนผ่านการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลมาแล้ว ดังที่คึกเดชเคยกล่าวไว้เกี่ยวกับการเลือกเอกสารทางประวัติศาสตร์ประกอบการประพันธ์นวนิยายเรื่องเจ้าโลว่า

“...ในเนื้อหาที่สำคัญ เนื่องจากผู้เขียนให้นำหน้าข้อมูลจากจดหมายเหตุมากกว่าพงศาวดาร คือหมายความว่าเชื้อจดหมายเหตุมากกว่าพงศาวดารเพราะระยะเวลาบันทึกเหตุการณ์ของฟานพลิตไม่ห่างกันมากนัก ดังนี้ข้อความจึงแตกต่างไปจากพงศาวดาร เช่น ในพงศาวดารแทบทุกฉบับล้วนกล่าวว่าเจ้าฟ้าศรีศิลป์บวชเป็นพระพิมลธรรมช่วงซึ่งอำนาจจากเจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์ แล้วปราบดาภิเษกเป็นพระเจ้าทรงธรรม แต่ในนวนิยายเรื่องเจ้าโลผู้เขียนกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ว่าพระเจ้าอยู่หัวสมเด็จพระเอกาทศธรรมมีพระราชโอรสอีกพระองค์หนึ่งร่วมพระราชมารดากับเจ้าฟ้าศรีศิลป์ ซึ่งพระนามว่าพระเชษฐาองค์อื่น ได้บวชเป็นพระพิมลธรรม ช้องสมผู้คนเป็นกบฏต่อเจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์และปราบดาภิเษกเป็นพระเจ้าอยู่หัวทรงธรรม โดยการช่วยเหลือของเจ้าโล ตามจดหมายเหตุฟานพลิตและพระราชวิจารณ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาตำราวงษานุภาพในหนังสือสาส์นสมเด็จพระ...”^๔

^๔คึกเดช กันตามระ, เจ้าโล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า คำนำพิมพ์ครั้งที่ ๑.

ในการประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ คึกเดชจะค้นคว้าข้อมูลอย่างละเอียดจากเอกสารทางประวัติศาสตร์แทบทุกฉบับที่กล่าวถึงบุคคลที่นำมาประพันธ์เป็นตัวละครเอกในนวนิยายดังที่คึกเดชได้กล่าวไว้ว่า

...พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเป็นเรื่องน่าสนใจ ... จึงได้ทำการค้นคว้ารายละเอียดจากหนังสือพงศาวดารทุกสำนวนที่อ้างถึงพระองค์ จดหมายเหตุและโคลงเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าปราสาททองซึ่งแต่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เพื่อค้นหาบุคลิกภาพของพระองค์ นิทาน ตำนาน ทุกอย่างที่เกี่ยวกับพระเจ้าปราสาททอง จนได้เป็นพระราชประวัติเชิงนวนิยาย...^{๑๐}

ไม่เพียงค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์เท่านั้น หากคึกเดชยังค้นคว้าข้อมูลจากงานวรรณกรรมด้วย ทั้งนี้เพื่อศึกษาคำศัพท์และสำนวนการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพื่อนำมาใช้ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ประพันธ์ขึ้น ดังที่คึกเดชเคยกล่าวไว้ในงานบรรยายเรื่องวิธีการเขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์อยุธยาให้แก่สมาคมประวัติศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์ว่า

...สิ่งที่ผมเสนอแนะคือนอกจากจะค้นข้อมูลในพงศาวดารและจดหมายเหตุแล้ว ต้องค้นอ่านหนังสือวรรณกรรมร่วมสมัยกับเรื่องที่จะเขียนด้วย เพราะจะได้ทั้งศัพท์และสำนวน แล้วจึงสร้างจินตนาการบอกสถานที่ กาลเวลา เครื่องแต่งกาย และขนบวัฒนธรรมประเพณีให้มีความรู้สึกเหมือนกับเราย้อนเวลาเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้นจริงๆ...^{๑๑}

สิ่งที่เป็นหลักฐานยืนยันได้เป็นอย่างดีว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช มีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียดคือคำยืนยันของนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ ดังนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัต ธิ ป้อมเพชร ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา กล่าวถึงผลงานเรื่อง “ทำวทองกีบม้า” ของคึกเดชไว้ว่า

...อาจารย์คึกเดชได้ “ทำการบ้าน” มามากก่อนลงมือเขียนหนังสือเล่มนี้ เอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยสมัยพระ

^{๑๐}คึกเดช กันตามระ, เจ้าโล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า คำนำ.

^{๑๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า คำนำพิมพ์ครั้งที่ ๓.

นารายณ์มีอยู่มากพอสมควร แม้ว่าจะมีไม่กี่ฉบับที่เอ่ยถึงทำว
ทองกิบม้าโดยตรง เอกสารที่อาจารย์คึกเดชต้องศึกษามีทั้งที่
เป็นจดหมายเหตุของฝรั่งเศส อังกฤษ เปอร์เซีย และฮอลันดา
และข้อมูลที่เป็นของฝ่ายไทยเอง เอกสารเหล่านี้ใช้ยากเพราะ
บ่อยครั้งจะขัดแย้งกันเอง ในเรื่องของความคิดเห็นเกี่ยวกับ
บุคคล หรือเหตุการณ์ในสมัยนั้น^{๑๒}

ดร.จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาและ
ประวัติศาสตร์ตะวันออกกลาง กล่าวถึงผลงานเรื่อง “ขุนดาบนายเลือก” ของคึกเดชไว้ว่า

เมื่อทางสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยส่ง
ต้นฉบับนวนิยายเรื่อง “ขุนดาบนายเลือก” มาให้ข้าพเจ้าช่วย
อ่านในฐานะผู้ที่พอจะมีความรู้อยู่บ้างเกี่ยวกับประวัติศาสตร์
อยุธยา โดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับมุสลิมเปอร์เซียในสมัยนั้น
ผู้เขียนรู้สึกแปลกใจระคนตื่นเต้นเล็กน้อยเพราะในตอนแรกยังไม่
ทราบว่าเป็นงานเขียนของท่านอาจารย์คึกเดช ด้วยทาง
สำนักพิมพ์มิได้แจ้งนามผู้เขียนมาให้ในตอนแรก เมื่ออ่านไปก็
คาดเดาว่าผู้ประพันธ์น่าจะมีความรู้เรื่องศาสนาอิสลามเป็น
อย่างดี ทำให้อนุมานไปว่าผู้แต่งน่าจะเป็นมุสลิม แต่ภายหลัง
เมื่อทราบว่าเป็นงานของอาจารย์คึกเดชก็ทำให้เข้าใจได้เลยว่า
กว่างานเขียนเล่มนี้ก่อนจะมาถึงมือข้าพเจ้านั้นผู้ประพันธ์ต้องใช้
เวลาศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลสอบถามผู้รู้ด้านศาสนา
อิสลามมาเป็นอย่างดี...^{๑๓}

การประพันธ์นวนิยายที่มีการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์และวรรณกรรม
มากมายเช่นนี้ ทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชเป็นนวนิยายที่ประกอบไปด้วยข้อมูล
ทางประวัติศาสตร์มากมาย เหล่านี้ทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชมีลักษณะเป็นนวนิ
ยายเชิงวิชาการดังที่คึกเดชได้กล่าวถึงผลงานของตนเองไว้ว่า

นวนิยายเรื่องเจ้าไล ผู้เขียนมุ่งหวังให้เป็นนวนิยายเชิง
วิชาการให้คนรุ่นใหม่ค้นคว้าเพิ่มเติมเทียบเคียงในสิ่งที่ผู้เขียนได้

^{๑๒}คึกเดช กันตามระ, *หัวทองกิบม้า*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า คำนิยม.

^{๑๓}คึกเดช กันตามระ, *ขุนดาบนายเลือก*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า คำนิยม.

ประมวลมาจากจดหมายเหตุ พงศาวดาร ประวัติศาสตร์ และ
วรรณกรรม ที่สามารถอ้างอิงจากหนังสือเก่าได้^{๑๔}

ด้วยวิธีการประพันธ์ที่ผู้ประพันธ์ให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทาง
ประวัติศาสตร์ และการเลือกใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์หลากหลายประเภท ประกอบกับความ
พิถีพิถันในการเลือกใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นเหตุเป็นผล ทำให้นวนิยายอิง
ประวัติศาสตร์ของคึกเดชประกอบด้วยข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากมาย ทั้งในส่วน
ของเนื้อหาหลักและส่วนประกอบที่เป็นเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยในเรื่อง นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ
คึกเดชจึงมีลักษณะเป็นงานเชิงวิชาการ

ลักษณะประการที่สองที่แสดงให้เห็นว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช ก้น
ตามระมีลักษณะเป็นงานเชิงวิชาการ คือ มีการนำเสนอแบบงานวิชาการที่เน้นให้ผู้อ่านเข้าใจและ
สามารถศึกษาค้นคว้าต่อไปได้ ดังนั้นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชจึงมีองค์ประกอบหลาย
ประการที่ไม่พบในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั่วไป ได้แก่ ๑) การใส่เชิงอรรถ ๒) การสอดแทรก
ภาพประกอบและ ๓) การสอดแทรกข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมอย่างละเอียด

๑. การใส่เชิงอรรถ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทุกเรื่องของคึกเดช ก้นตามระ
ประกอบด้วยเชิงอรรถซึ่งมีทั้งเชิงอรรถอ้างอิง ที่แสดงแหล่งที่มาของข้อความที่ผู้ประพันธ์ยกมา
สำหรับให้ผู้อ่านสามารถค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ และเชิงอรรถเสริมความที่อธิบายเรื่องราวและ
ความหมายของคำศัพท์บางคำที่มีในเนื้อเรื่อง ดังนี้

๑.๑ เชิงอรรถอ้างอิง นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช ก้นตามระ
ประกอบด้วยเชิงอรรถอ้างอิงบอกแหล่งที่มาของข้อมูล ดังตัวอย่างเช่น

^{๑๔}คึกเดช ก้นตามระ, เจ้าไล, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า คำนำ.

ในนวนิยายเรื่องเซงสบุดอน “พระนางเซงสบุดอนทรงมอบราชสมบัติแก่พระมหาปิฎกธร” ผู้ประพันธ์มีเชิงอรรถอ้างอิงเพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อมูลว่านำเนื้อความตอนดังกล่าวมาจากวรรณคดีอิงพงศาวดารมอญเรื่องราชาธิราชของเจ้าพระยาพระคลัง(หน) ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

๑๗*

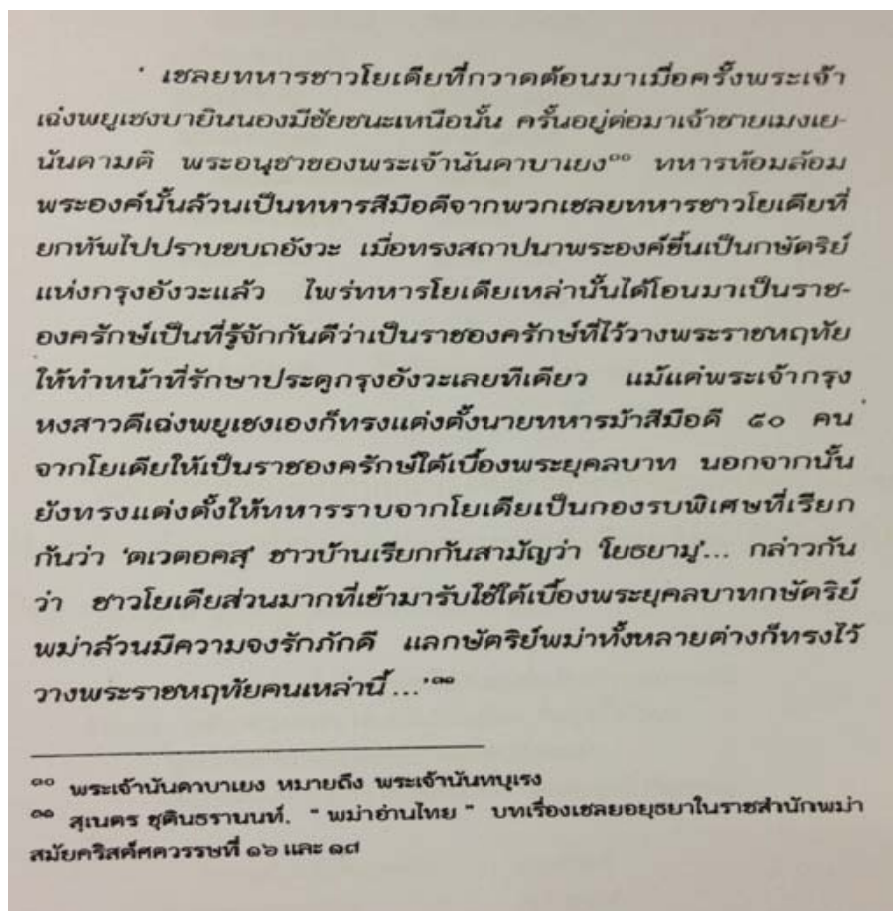
เมื่อตะละนางพระยาท้าวเซงสบุดอนเสด็จกลับมาถึงกรุงหงสาวดีด้วย
กองเรือเกียรติยศของพม่ามาส่ง มหาอมาตย์ไปขอยสั่งให้มิงงานมหรสพ
สมโภชต้อนรับพระนางถ้วนสิบห้าวันแล้ว

พระนางเจ้าแผ่นดินก็ทรงมีพระดำริระลึกขึ้นในท้องพระโรง แล้ว
ทรงเปรยให้มหาอมาตย์และขุนนางรามัญทั้งปวงให้ได้ยินว่า

“พระมหาปิฎกธรบุตรเรานี้ เมื่อเราตกยากไปอยู่ ณ เมืองอังวะ
ไร้ญาติวงศ์ญาติหาผู้จะได้ช่วยทุกข์ร้อนมิได้ มีแต่พระมหาปิฎกธรคิด
จะพาเรามา แล้วซึ่งเกิดกบฏในกรุงอังวะ พระมหาปิฎกธรได้เข้าช่วย
ฝ่ายเจ้าชายตะโดโมเยงจึงตกเป็นผลดีต่อเรา จึงได้กลับมาถึงเมือง
หงสาวดีโดยสวัสดิภาพ พระมหาปิฎกธรบุตรเรานี้ได้กลัวตายเสียตายชีวิต
มีพระคุณแก่เราเป็นอันมาก เรายังหาได้สนองคุณไม่ ตัวเราก็เป็นสตรี
จะครองราชสมบัติไปก็หาเกียรติยศไม่ ท้าวพระยากษัตริย์หมู่ปู้จามีตร
ก็จะดูหมิ่นหาใคร่ยำเกรงไม่ จนเราตกไปเมืองอังวะครั้งหนึ่งแล้วจะมา
ต้องการอะไรด้วยราชสมบัติ จำเราจะยกให้แก่พระมหาปิฎกธรบุตรเรา

*ปรับและตัดทอนจากเรื่องราวราชาธิราชของเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

ในนวนิยายเรื่องชุตินิพนธ์ปาติโจฯ เหตุการณ์ตอนบุญชูได้รับคำสั่งให้ไปปราบ
ขุนพลมั่งของนรธา แล้วมีขุนนางชาวพม่าไม่พอใจ เพราะเกรงว่าบุญชูจะทรยศต่อชาวพม่า แต่อะ
แซหุ่่นก็ผู้ที่ต้องการให้บุญชูไปปราบขุนพลมั่งของนรธาได้กล่าวถึงเคลยชาวอยุธยาในอดีตเพื่อ
สร้างความมั่นใจแก่ขุนนางชาวพม่า เนื้อความตอนนี้นำผู้ประพันธ์นำมาจากบทความเรื่อง เคลย
อยุธยาในราชสำนักพม่าสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ และ ๑๗ จากหนังสือพม่าอ่านไทย ของสุนทร
ชุตินิพนธ์นันทังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าผู้ประพันธ์ใช้เชิงอรรถอ้างอิงบอกแหล่งที่มาของ
ข้อมูลที่น่ามาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์อยู่โดยตลอด

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังมีเชิงอรรถอ้างอิงบอกแหล่งที่มาของคำประพันธ์ที่ยกมาประกอบในนวนิยาย เช่น ในนวนิยายเรื่องสุริโยทัยที่ผู้ประพันธ์นำโคลงมาจากพระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมยุฏเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

ขอเชิญปวงผู้อ่าน	วาที นีนา
น้อมจิตรคิดยินดี	ดุจข้า
คิดถึงอรรคนารี	รัตนมิ่ง เมืองแฮ
เกริกพระเกียรติชั้วฟ้า	ชั้วน้ำดินทวยฯ
หญิงชายผู้ชาติเชื้อ	ชนกไกร กางเฮย
แน่วจิตรนิตย์แนใจ	รักเจ้า
ดูพระสุริโยทัย	เป็นเยี่ยง อย่างเทอญ
กอบกะตัญญูเฝ้า	ผูกไว้ในกมลฯ
ทั้งตนและเลือดน้อย	ยอมสละ
หวังแต่เอาไชยชนะ	แต่เสียน
จงรักรักษาพระ	ผู้ผ่าน ภพแฮ
ปราบอริราชเหียน	หันให้มลายสูญฯ

พระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมยุฏเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไว้เมื่อพระพุทธศาสนายุคกาลล่วงแล้ว
ได้ ๒๔๕๕ พรรษาฯ

ในนวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเลือกที่ผู้ประพันธ์นำพระราชนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ จากโคลงนิราศธารโศกมาประกอบการประพันธ์ในนวนิยาย ผู้ประพันธ์ใส่เชิงอรรถบอกที่มาไว้ อย่างชัดเจน ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

กล่าวแล้วมหาดเล็กดั่งผู้บดนี้ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้ากรมมหาดเล็ก
วังหลวง เหลียวซ้ายแลขวาให้แน่ใจว่าไม่มีใครเห็นพูดทั้งทำว่า
“กูจะไปอู่ให้ทางสะดวกที่ประสูติสุวรรค์ภิรมย์”
เสียงมหาดเล็กขวัญครวญเพลงเบา ๆ ให้ล่องลอยไปกับสายลม
ว่า

“ยามหนึ่งคลึงสวาทหน้า	นวลจันทร์
จูบกอดพลอดชมกัน	เกลือกเคล้า
เวราติดตามัน	ท่าโษ
ไกลค่างห่างชมเจ้า	เรศร้างแรมสอง
แสงเงินแสงนากุ้ง	แสงทอง
แสงสว่างเรืองรังรอง	อร่ามฟ้า
รุ่งแล้วแคล้วเคยสอง	สังวาส
ไอ้สายสุดสวาทข้า	ท่อนได้เห็นเลยฯ”

โคลงนิราศธารโศก พระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์

จากตัวอย่างทั้งหมดจะเห็นว่าเมื่อผู้ประพันธ์ยกคำประพันธ์มาจากที่ได้ผู้ประพันธ์จะบอกแหล่งที่มาของข้อมูล เพื่อให้ผู้อ่านสามารถค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมได้

๑.๒ เชิงอรรถเสริมความ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเคซุ กันตามระประกอบด้วยเชิงอรรถเสริมความที่อธิบายเรื่องราวและความหมายของคำศัพท์บางคำที่มีในเนื้อเรื่อง ดังนี้

๑.๒.๑ เชิงอรรถเสริมความที่ผู้ประพันธ์อธิบายถ้อยคำสำนวน เมื่อผู้ประพันธ์ใช้คำศัพท์ที่จำเป็นต้องมีการอธิบายความหมายของคำ ผู้ประพันธ์จะมีเชิงอรรถอธิบายเสมอ คำศัพท์ที่ผู้ประพันธ์อธิบายในนวนิยายเรื่องต่างๆ สามารถแบ่งเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้

- คำศัพท์โบราณ เช่น

ในนวนิยายเรื่องเจ้าไลเมื่อผู้ประพันธ์กล่าวถึงคำเรียกที่ชาวพม่าใช้เรียกชาวอยุธยา ในเหตุการณ์ตอนที่สมเด็จพระเอกาทศรถหวนนึกถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งสมเด็จพระนเรศวรยกทัพไปยังค่ายพระเจ้าหงสาวดี ผู้ประพันธ์อธิบายคำศัพท์คำว่า “โยเดีย” ในเชิงอรรถดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

๑ ภาพเงาบุรุษกำดาบปรากฏอยู่บนพื้นดินขึ้นมาทันทีเมื่อไม่นานนี้เองในวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 4 ปีกอ พุทธศักราช 2129 ณ ทูลมณฑล ที่หมายเบื้องหน้าคือค่ายพระเจ้าหงสาวดี เห็นเท้าทหารไทยจำนวนมากก้าวขาอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดเสียงดัง แสงคบเพลิงหลายดวงตัดกับม่านสีดำของความมืดปกคลุมบนค่ายทหารพม่าคอรระวังระไว เมื่อเห็นคนจำนวนมากย่องเข้ามาก็ตะโกนลั่น โยเดีย โยเดีย*

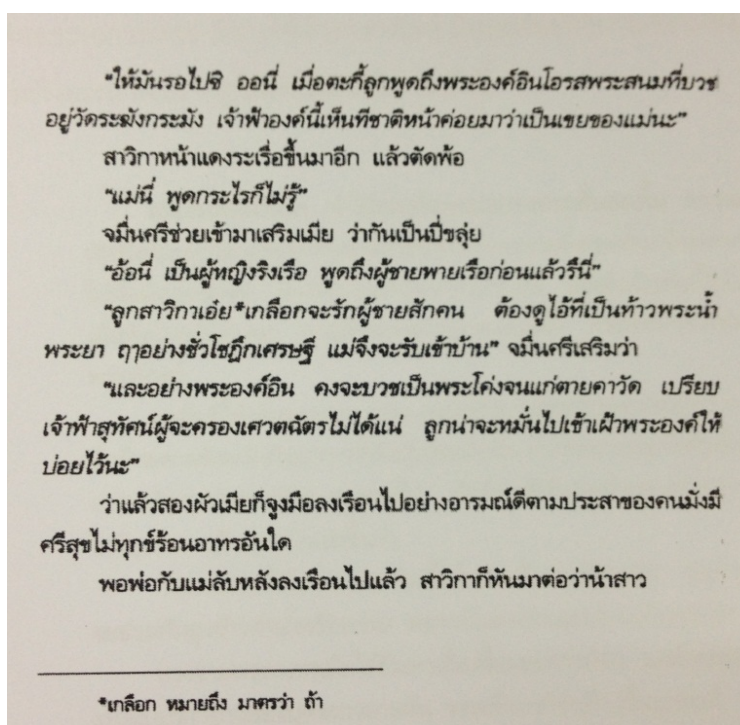
แล้วทหารพม่าก็ขว้างคบเพลิงลงไปเพื่อให้เกิดแสงสว่าง เหล่าทหารหาญของอยุธยาจึงเริ่มโห่ร้องก้องกัมปนาท ริงกรุดาหน้าขึ้นเป็นค่าย บ้างแบกบันได บ้างกวัดแกว่งดาบฉวัดเฉวียน เสียงตึงตังฟังบันไดพาดกำแพงค่าย

เสียงฆ้องกลองตีระฆังสัญญาณเตือนภัยภายในค่ายพม่า บ้านใดหนึ่งทหารจับยี่ดให้สมเด็จพระอนุชาบินขึ้นไป พระเนตรจับจ้องเหม็งอยู่ที่ศัตรูเบื้องหน้า พระโอรสธำมรงค์ก็ดพระแสงดาบปราบศัตรูไว้แน่น

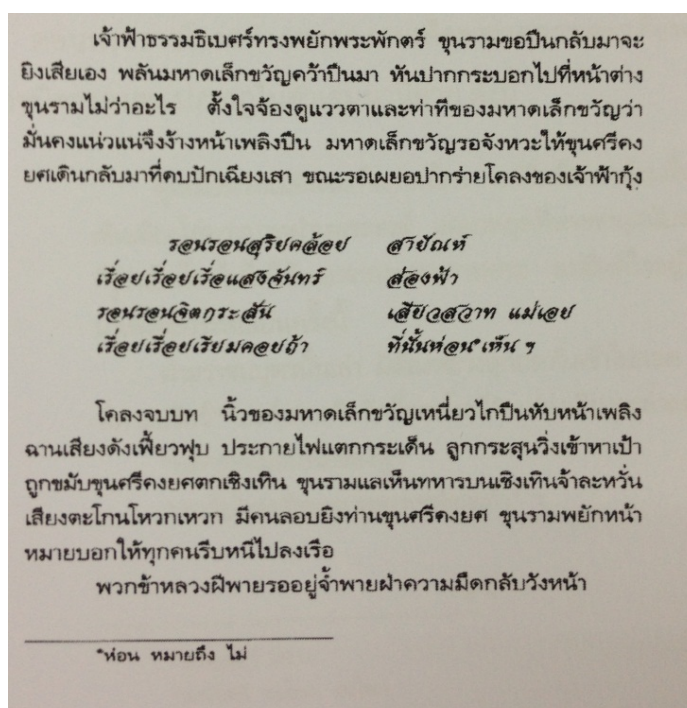
พระหัตถ์จับขึ้นบันไดสาวบินก้าวด้วยความคล่องแคล่วรวดเร็ว ทันทีที่ถึงพระแสงดาบปราบศัตรูก็กวัดเสยปัดใบหอกศัตรูที่พุ่งเลือกแทงลงมา ทรงกวัดดาบพลิกกลับตัดตะพายแล่งศัตรูเลือดสาดกระเด็นเป็นนกลงพระองค์ลีดามันหิ้งร่างหัวห้อยคางอยู่บนคายนั่น คนหนึ่งไป คนที่สองทะยานเงือดาบเข้ามาแทนที่พาดดาบป้องกันไม่ให้พระเอกาทศรถบินข้ามค่ายเข้ามาได้

*คำว่า “โยเดีย” หมายถึง ชาวอยุธยาที่พม่าใช้เรียก

ในนวนิยายเรื่องเจ้าไลตอนมารดาของสาวิกาซึ่งเป็นบุตรสาวของจมีนศรีสรักษ์ สอนบุตรสาวของตนเกี่ยวกับการวางตัวต่อบุรุษ ในบทสนทนามีการใช้คำศัพท์โบราณคำว่า “เกลือก” ซึ่งมีความหมายว่า ถ้า ผู้ประพันธ์อธิบายคำศัพท์ดังกล่าวในเชิงอรรถ ดังปรากฏในตัว เล่มนวนิยาย ดังนี้

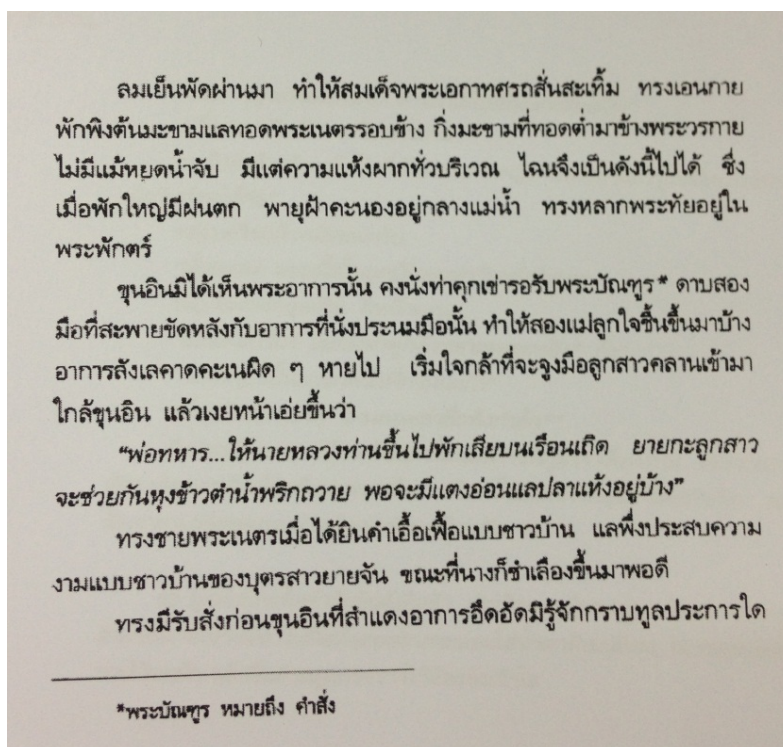

ในนวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเลือกมีการยกโคลงของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์หรือเจ้า
ฟ้ากุ้งมาประกอบในนวนิยาย โคลงบทดังกล่าวมีคำศัพท์โบราณคำว่า “ห่อน” ผู้ประพันธ์อธิบาย
คำศัพท์ดังกล่าวในเชิงอรรถ ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

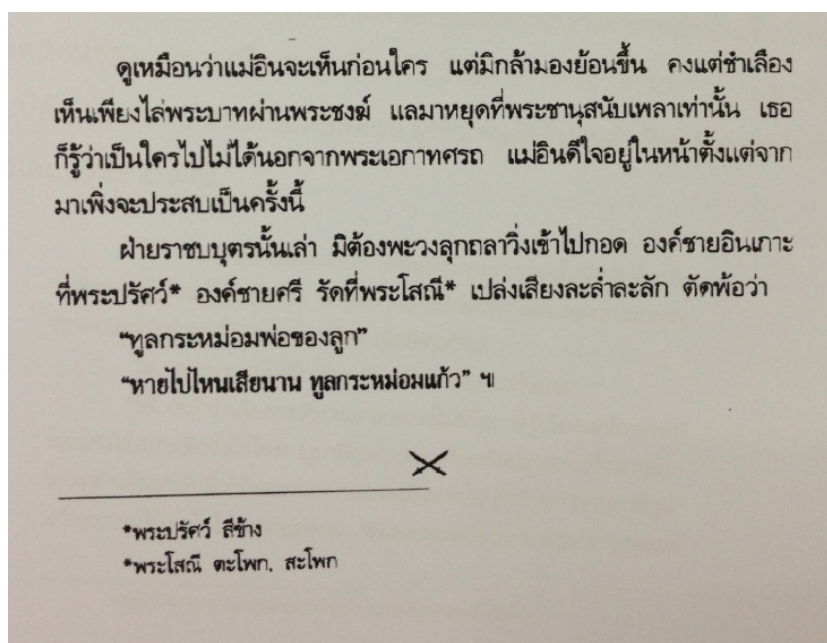

- คำราชาศัพท์ เช่น

ในนวนิยายเรื่องเจ้าไล ตอนขุนอินองครักษ์คนหนึ่งของสมเด็จพระเอกาทศรถ เจรจากับสมเด็จพระเอกาทศรถ มีการใช้คำราชาศัพท์ ผู้ประพันธ์อธิบายความหมายของคำราชาศัพท์ดังกล่าวในเชิงอรรถ ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

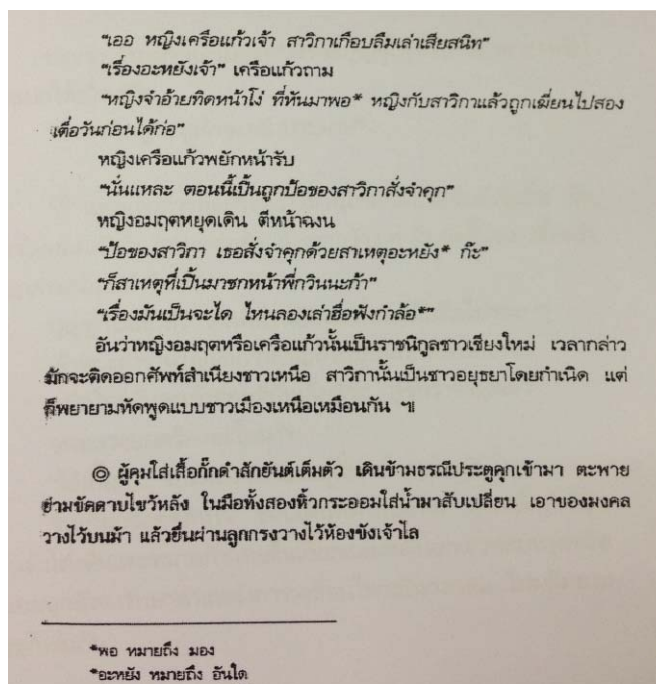

ตอนพระราชโอรสทั้งสองของสมเด็จพระเอกาทศรถคือพระองค์อินและพระศรีศิลป์เห็นพระราชบิดาของตนปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

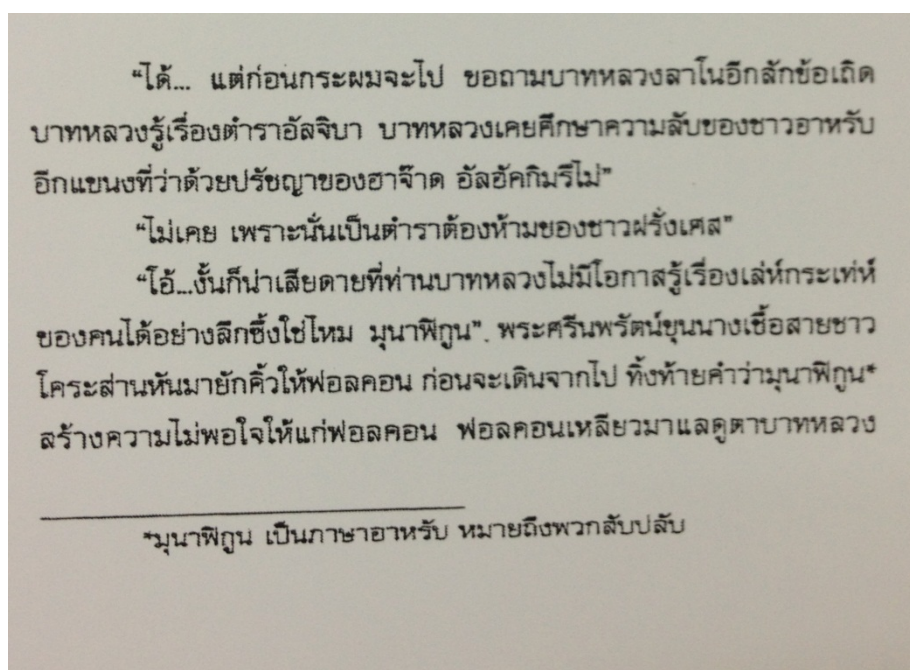

- คำภาษาต่างประเทศและคำภาษาถิ่น เช่น

ในนวนิยายเรื่องเจ้าไล ตอนที่หญิงเครือแก้วซึ่งเป็นราชินีลูกชาวเชียงใหม่สนทนากับเพื่อนเป็นภาษาถิ่นภาคเหนือ ผู้ประพันธ์อธิบายคำศัพท์ภาษาท้องถิ่นดังกล่าวปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

นวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้าตอนที่พระศรีนพรัตน์ข้าราชการสำนักเชื้อสายอาหรับ
 สนทนากับพอลคอนขุนนางชาวกรีก พระศรีนพรัตน์ใช้คำภาษาอาหรับคำว่า “มูนาฟิฏน” ซึ่ง
 แปลว่าพวกลับปลับ ว่ากระทบกระทั่งพอลคอน ผู้ประพันธ์อธิบายคำศัพท์ดังกล่าวในเชิงอรรถ
 ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

นวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเล็ก เหตุการณ์ก่อนที่บุญชูจะประดาบกับเจ้าพระยา
ชำนาญ ประชาวจันเพชรให้พรแก่บุญชูเป็นภาษาอาหรับว่า “ฟิซตะฮิดดู” หมายถึง จงเตรียมตัวให้
พร้อมและอย่าประมาท ผู้ประพันธ์อธิบายความหมายของคำศัพท์ดังกล่าวในเชิงอรรถดังปรากฏ
ในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

☞ และแล้วการต่อสู้ระหว่างมวยไทยกับมวยจีนก็เริ่มขึ้น จีน
เกี้ยกไม่ยอมเข้าทำ เอาแต่ย่อตัว ก้าวขากว้าง ๆ มือปิดขึ้นลง เชื่องช้า
หลอกล่อเสมือนทำรำ

บุญชูก็ไม่เข้าทำ คงเดินวนป้อมเหลี่ยมสลับมือไปรอบ ๆ

เจ้าพระยาชำนาญออกรำคาญถึงกับบ่นกับคนรอบกาย

“เมื่อไหร่มันจะเข้าต่อยตีกันเสียทีวะ ภูซักรำคาญแล้ว”

จนหลวงยอดร้องตะโกนว่า

“ไอ้เกี้ยก... ถ้ามีมึงยังจตจ้องอยู่นั้น มึงตายแน่”

จีนเกี้ยกจึงตัดสินใจ ชยับเดินหน้าสามก้าว คงเหล็กทำที่ยืน
นิ่ง แล้วโตะตืนแต่ะหมายกำนคอจีนเกี้ยกแอนหลังโยกเอวหลบหวุดหวิด
ไม่ยอมมบุกยังคงรักษาตำแหน่งการเคลื่อนไหวเป็นวงกลม ไม่ผล็ผล็ลาม
บุญชูก็เช่นกัน

☞ เล่ากันว่าในวันประลองยุทธที่ยิ่งใหญ่ของวัดชีปะขาว พระ
อาจารย์ทองดีไม่ได้อยู่ดู พอหลังจากถอดมงคลให้บุญชูแล้วท่านหายตัว
ไป มารู้อีกทีว่าท่านนั่งทำสมาธิที่วิหารพระนอน คอยส่งกระแสจิตช่วย

..... ฟิซตะฮิดดู แปลโดยศัพท์คือ “จงเตรียมตัวให้พร้อม”

นวนิยายเรื่องชูลิตินาปาติโจฯ ตอนที่บุญชูถูกจับตัวไปยังพม่า ขุนพลชาวพม่าผู้หนึ่งอธิบายเกี่ยวกับสถานที่ในพม่าแก่บุญชูเป็นภาษาพม่า ผู้ประพันธ์อธิบายคำศัพท์ในเชิงอรรถดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

❖ ขุนพลเมงจีพาขุนพลชูเดินกลับมายังสนามไชย ชี้ให้ดูสถานที่ราชการกรมกอง และยอดหลังคาห่มุพระราชมนต์เขียร ชี้นะอธิบายให้ขุนพลชูจดจำเรียกชื่อ

“ นั้นยอดพระตำหนักห่มันนันคอคย^{๑๔} ใหญ่ที่สุดเป็นที่ประทับพระเจ้าอยู่หัว และล้อมรอบด้วยตำหนักหลังย่อมเรียกมยอกสะมอก^{๑๕} รวมแล้วเรียกว่า พเยเดก^{๑๖} ”

“ ชื่อคล้ายอะโกพเยเดกขุนคย ” บุญชูว่า

“ ถูกต้อง นั้นชื่อตำแหน่งขุนวังระดับสูง ” ขุนพลเมงจีบอก แล้วชี้ให้ดูศาลาลูกขุน สถานที่ประชุมขุนนางชั้นผู้ใหญ่

“ โน่นคือศาลาลุดคอค ”

“ ศาลาอะไรนะ ” บุญชูกลัวหัวเราะถาม

“ ศาลาลุดคอค... อ้ายขำ มีอะไรหรือ ”

^{๑๔} ห่มันนันคอคย หมายถึง พระราชมนต์เขียรที่ประทับ

^{๑๕} มยอกสะมอก หมายถึง พระราชมนต์เขียรน้อย

^{๑๖} พเยเดก หมายถึง ราชมนต์เขียร

- สำนวน เช่น

ในนวนิยายเรื่องเจ้าไล เหตุการณ์ตอนที่พระชายาเจอกับนางอินมารดาของเจ้าไล นางอินต้องการให้เจ้าไลได้รับราชการเป็นมหาดเล็กจึงเข้ามาพระนครเพื่อฝากฝังเจ้าไลกับออกญาศรีธรรมมาราช แต่ขณะนั้นออกญาศรีธรรมมาราชไม่มีอำนาจ จึงฝากเจ้าไลกับพระชายา ในบทสนทนาพระชายากล่าวสำนวน “นมยานกลิ้งชกอกตัวเอง” หมายถึง ทำตัวเองให้ลำบากเดือดร้อนโดยใช่เหตุ เป็นการว่ากล่าวนางอินที่ในสมัยก่อนลากลับไปคลอดบุตรที่บ้านบางปะอิน แทนที่จะอยู่ในพระราชวังผู้ประพันธ์อธิบายสำนวนดังกล่าวในเชิงอรรถดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

ก่อนที่จะตรัส พระชายาหันมารับสั่งนางข้าหลวงที่นั่งพึมพำอยู่ใกล้ ๆ ให้ออกไปก่อน เจ้าไลก็ชำเลืองทางตามอง ด้วยไม่เคยเห็นสาวชาววังแต่งตัวงาม ท่อนบนห่มสไบ ท่อนล่างนุ่งจีบหน้านาง ต่างจากแม่ของโลนุ่งแดงใจกระเบน แถมยังมีกลิ่นหอมรวยรินยามแม่หน่วยนาคกรีตกรายออกไป

“ไฉน... ไฉนทำเป็นคนนมยานกลิ้งชกอกตัวเอง* แล้วยังจะไม่สง่าวกรา ให้ฉันรู้ นี่ลูกชายของแม่ละซี กลายเป็นเด็กบ้านนอกตัวดำไป”

“แม่อินเข้ามากรุงก็หวังเพื่อจักยกลูกให้เป็นบุตรบุญธรรมของพี่ สาเหตุที่แม่อินกลับไปคลอดลูกที่บ้านก็เพราะเกรงว่าทางนี้จะพลอยลำบากทุกหาให้

*นมยานกลิ้งชกอกตัวเอง เป็นสำนวน หมายถึงทำตัวเองให้ลำบากเดือดร้อนโดยใช่เหตุ

นวนิยายเรื่องชูลีทีนาปาติโจฯ ชุนพลชุนพลแห่งพม่าให้คติเตือนใจเรื่องการปฏิบัติตนแก่หัวพันอูตันเมียนเป็นสำนวนของพม่า “ลิม มะ ยา จา มะวิน เนะ” ซึ่งหมายความว่าอย่าเข้าไปขวางระหว่างฝั้วเมียที่กำลังทะเลาะกัน ผู้ประพันธ์อธิบายสำนวนพม่าดังกล่าวในเชิงอรรถดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

ชุนพลชูลีกล่าวอย่างซัดถ้อยซัดความ

“อย่าหาว่าข้าสอนท่านชุนพลเลยนะ ภาจิดพม่าว่า ลิม มะ ยา จา มะวิน เนะ”

ชุนพลชุนพลเดินหันมาจ้องตาหัวพันอูตันเมียน

“เขาอย่างงั้นหรือ พวกเจ้าไม่คิดใจอะไรกันแล้วไซ้ใหม่... ตีภาษาไทยว่าไว้ เข้าเมืองคานลิวต้องหลิวตาม”

“ท่านชุนพลหมายถึงอะไร”

“คนพม่าทำอย่างไรก็ให้ทำอย่างนั้น”

“ภาจิดนี้เราก็มี เย โฉ่ งา โฉ่ หมายความว่าปล่อยให้ไปลาวยตามน้ำ”

“ความหมายคือ อย่าเข้าไปขวางระหว่างฝั้วเมีย (ทะเลาะกัน)

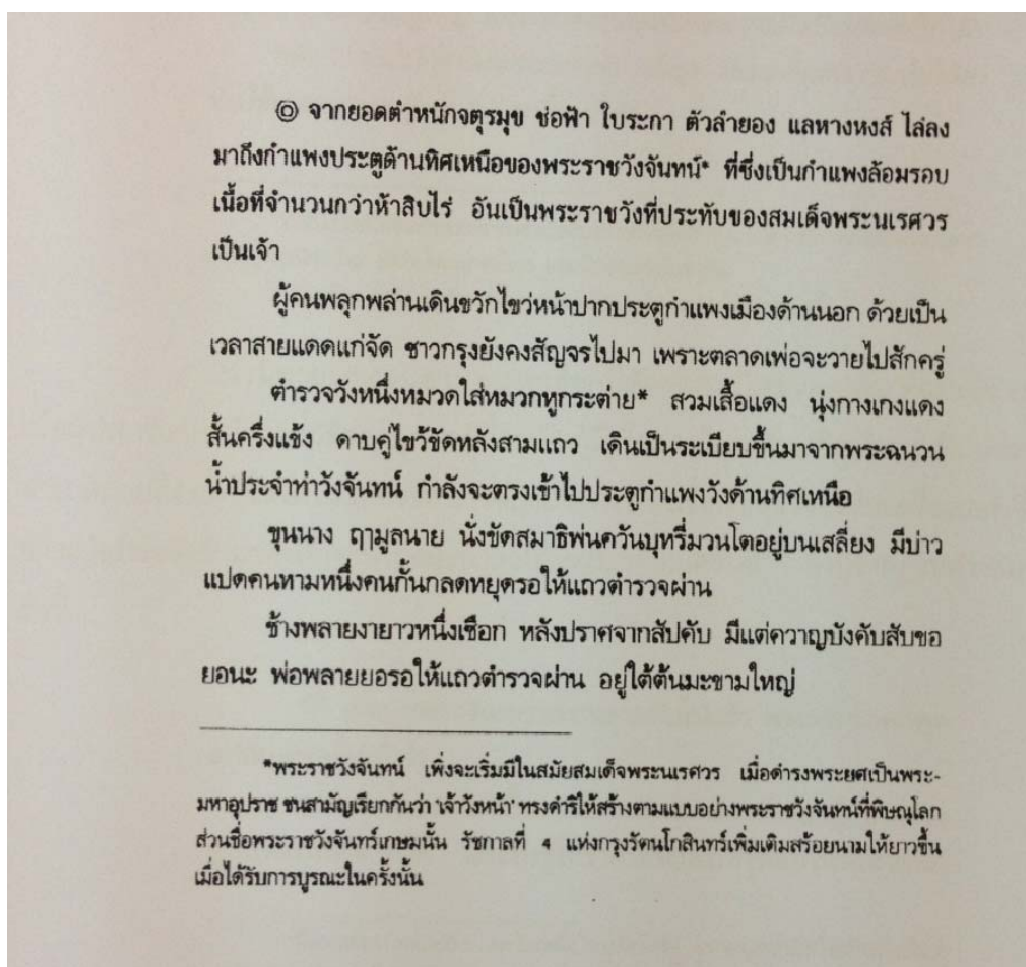
๑.๒.๒ เซึ่งอรรถเสริมความที่อธิบายความหรือขยายความเรื่องราวเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น สามารถจัดเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้

- เซึ่งอรรถเสริมความที่อธิบายเกี่ยวกับสถานที่

นวนิยายเรื่องเจ้าไล เมื่อผู้ประพันธ์กล่าวถึงสถานที่บริเวณที่เรียกว่า ท่าช้างวังหน้า ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงพระราชวังจันทน์ ซึ่งเป็นพระราชวังที่ประทับของสมเด็จพระนเรศวร และอธิบายถึงสถานที่นี้ในเชิงอรรถเพิ่มเติมว่า “พระราชวังจันทน์ เพิ่งจะเริ่มมีในสมัยสมเด็จพระนเรศวร เมื่อดำรงพระยศเป็นพระมหาอุปราช ชนสามัญเรียกกันว่า “เจ้าวังหน้า” ทรงดำริให้สร้างตามแบบอย่างพระราชวังจันทน์ที่พิษณุโลก ส่วนชื่อพระราชวังจันทน์เกษมนี้ รัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เพิ่มเติมสร้อยนามให้ยาวขึ้น เมื่อได้รับการบูรณะในครั้งนั้น”^{๑๕} ดังปรากฏในตัวละคร

นิยาย

ดังนี้

^{๑๕} คีตเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑.

เมื่อเจ้าไลอายุได้ ๑๐ ขวบ แม้อินพาเจ้าไลเข้ามาในพระนครเพื่อฝากให้เจ้าไล เป็นลูกบุญธรรมของออกญาศรีธรรมราชา แต่เนื่องจากขณะนั้นออกญามีได้รับราชการแล้ว จึง จะนำเจ้าไลไปฝากเป็นลูกบุญธรรมของพระชายาในสมเด็จพระเอกาทศรถแทน แต่เนื่องจากตอนที่ แม้อินมาถึง เป็นเวลาที่ประตูวังปิดแล้ว ออกญาจึงพาแม้อินและเจ้าไลไปกินข้าวที่ทำสิบเบี้ย ซึ่ง ผู้ประพันธ์ก็ได้อธิบายถึงสถานที่แห่งนี้เพิ่มเติมว่า “ทำสิบเบี้ย เป็นชื่อทำเพราะราคาข้าวเรือจ้างครั้ง หนึ่งเสียสิบเบี้ย อยู่ตรงบริเวณถนนหน้าบางตรา(ถนนอุทองปัจจุบัน) ตัดกับถนนกลาโหม และมี หลายท่าชื่อซ้ำกัน”^{๖๖} ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

“เอ ไม่ได้ซี พวกยามเฝ้าประตูวังคงไม่ให้ผ่านได้ง่าย ๆ มันจนจะมืด แล้วนี่ เห็นที่คังรอกพรุ่งนี้เข้าเสียแล้ว พรุ่งนี้เราออกกันแต่เช้า ไปกินข้าวเช้า กันที่ทำสิบเบี้ย* แล้วเดินไปเข้าวังที่ประตูจึก* คินนี้แม้อินกับถูกคังเสียที่นี้ ลุงดูแลเอง”

แม้อินหลกใจหนักว่าทำไมท่านออกญาต้องไปหาพระชายา ในเมื่อออกญา เป็นถึงข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ สามารถที่จะนำเจ้าไลเข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กได้

“เอ้อ... ฉันไม่กล้าไปเฝ้าพระชายา เจ้าลุง เพราะตั้งแต่จากมาไม่ได้ส่ง ข้าวให้พระชายาพรุ่งนี้เลย คงจะกริ้วแน่ ๆ”

*ทำสิบเบี้ย เป็นชื่อทำเพราะราคาข้าวเรือจ้างครั้งหนึ่งเสียสิบเบี้ย อยู่ตรงบริเวณถนนหน้าบางตรา (ถนนอุทองปัจจุบัน) ตัดกับถนนกลาโหม และมีหลายท่าชื่อซ้ำกัน

*ประตูจึก คือประตูจึกกรมทิมก ถนนหน้าบางตราจะตรงไปยังประตูนี้

นวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเลือกมีตัวละครเป็นชาวมุสลิม คือประชาวจันเพชร เมื่อผู้ประพันธ์เล่าถึงประวัติของบุคคลผู้นี้เป็นผู้มีเชื้อสายโคระसान จึงอธิบายเพิ่มเติมว่า “โคระ สาน หมายถึง แคว้นหนึ่งในเปอร์เซีย ชาวอยุธยามักใช้เป็นชื่อเรียกชาวอิหร่านหรือเปอร์เซีย เพราะ ชาวเปอร์เซียที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในอยุธยาส่วนใหญ่มาจากแคว้นนี้”^{๖๗} ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

☞ เมื่อประชาวจันเพชรกราบลากลับไปแล้ว พระมหานาคก็พูด แก่สลับเหวอซีเหล่าว่า

“ประชาวจันเพชรมีเชื้อสายโคระसान^{๖๘} มีความรอบรู้ สามารถ ผูกต่างกลอน^{๖๙} ก็ได้ และยังมีโหราศาสตร์พยากรณ์ทำนายทายทัก

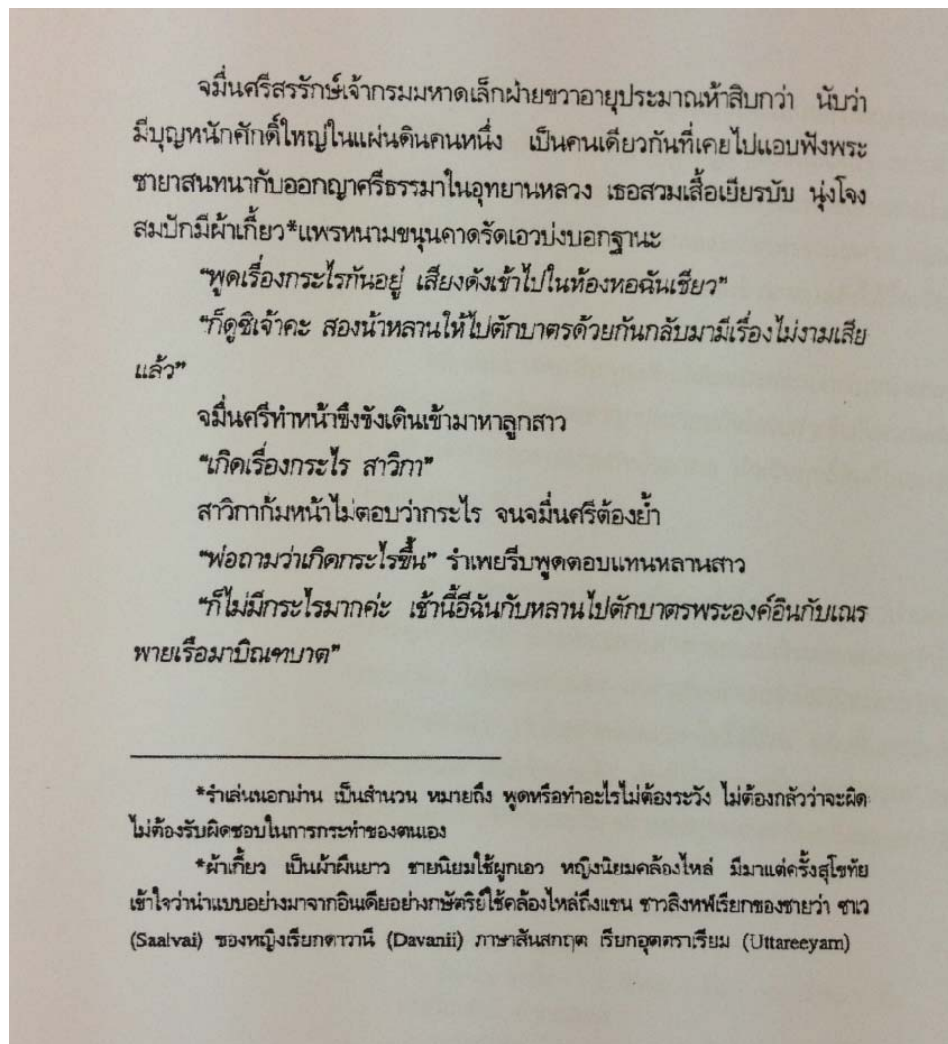
^{๖๘}โคระसान หมายถึง แคว้นหนึ่งในเปอร์เซีย ชาวอยุธยามักใช้เป็นชื่อเรียก ชาวอิหร่านหรือเปอร์เซีย เพราะชาวเปอร์เซียที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในอยุธยาส่วนใหญ่มา จากแคว้นนี้ (สำเนาเอกสารวิจัยสุลัยมาน) อาจารย์ ดร.จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์

^{๖๖}คือเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๖๓.

^{๖๗}คือเดช กันตามระ, ขุนดาบหนายเลือก, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๖๘.

- เจริญอรรถเสริมความที่อธิบายเกี่ยวกับการแต่งกายและเครื่องแต่งกาย

นวนิยายเรื่องเจ้าไล ผู้ประพันธ์กล่าวถึงการแต่งกายของจมีนศรีสรวิรักษ์ เจ้ากรรมมहाดเล็กฝ่ายขวา ผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ในแผ่นดิน ว่าสวมเสื้อเยียรบับ นุ่งโจงสมบั๊กมีผ้าเกี่ยวแพรหนามขนุนคาดรัดเอวบ่งบอกว่ามีฐานะดี และผู้ประพันธ์อธิบายถึงลักษณะของผ้าเกี่ยวเพิ่มเติม ว่า “ผ้าเกี่ยว เป็นผ้าผืนยาว ชายนิยมใช้ผูกเอว หญิงนิยมคล้องไหล่ มีมาแต่ครั้งสุโขทัย เข้าใจว่านำแบบอย่างมาจากอินเดีย อย่างกษัตริย์ใช้คล้องไหล่ถึงแขน ชาวสิงห์เรียกของชายว่า ซาเว (Saalvai) ของหญิงเรียกดาวานี (Davanii) ภาษาสันสกฤตเรียกอุตุตราเรียม (Uttareeyam)”^{๑๔} ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

^{๑๔} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๙๒.

นวนิยายเรื่องเจ้าไล ผู้ประพันธ์กล่าวถึงการแต่งกายของพระยารัตนจักร ว่าเป็นเสื้อเยียรบับ นุ่งสมปัก ผ้าลายอุ้มพยอม ทับสนับเพลา ดอกม่วงดวงวิหค คาคผ้าเกี่ยวสี่ทับทิม ผูกดวงกะพัด กระซิบมัน ตะพายสองดาบไขว้ขัดหลังดูงามสง่า ตัดผมทรงมหาดไทยละออตา ตระกองหมวกทรงประพาส ยอดสุวรรณเจดีย์สีชาด และผู้ประพันธ์อธิบายเรื่องการเกี่ยวผ้าเพิ่มเติม ว่ามีใช้มีเพียงแค่ การเกี่ยวผ้าแบบดวงกะพัด เท่านั้น แต่มีการผูกผ้าและการเกี่ยวผ้าอีกหลายแบบ “การนุ่งผ้ามี ๔ แบบอย่าง ๑. บังกลม ๙ ชั้น ๒. บัวหัว ๗ ชั้น ๓. บัวจีบ ๕ ชั้น ๔. เกไล ๓ ชั้น การเกี่ยวผ้ามี ๔ แบบอย่าง ๑. กระจวดจำ๒. พันหะนำ๓. ดวงกะพัด๔. เกไล”^{๑๑๕} ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

๑๑๕ เจ้าไลยืนองอาจรอยู้นับบันไดเรือนหลังใหญ่สุดของพระยารัตนจักร ใส่เสื้อเยียรบับ นุ่งสมปัก ผ้าลายอุ้มพยอม ทับสนับเพลา ดอกม่วงดวงวิหค คาคผ้าเกี่ยวสี่ทับทิม ผูกดวงกะพัด* กระซิบมัน ตะพายสองดาบไขว้ขัดหลังดูงามสง่า ตัดผมทรงมหาดไทยละออตา ตระกองหมวกทรงประพาส ยอดสุวรรณเจดีย์สีชาด ยืนกรายรอรุขราม ไม่นานนักขุนรามก็เข้ามาตบหลังให้ขึ้นเรือนไปพร้อมกัน ฯ

๑๑๖ พระยารัตนจักรจุมเจิมเฉลิมเบี่ยงกระแจะจันทน์ ลงหน้าผากอวยชัย “ให้พ่อเรื่องฤทธิ์ไกรสมหายชาญ ประกอบกิจใดจงสำเร็จดังความคิด” จมื่นเสมจใจจับพรอภิวาทคำประสาทประสิทธิ์สถามผล กำเริบฤทธิ์ยินดีโดยมงคล ก็มกราบสามหนแล้วลามา ฯ

๑๑๗ ถึงซึ่งกลางแปลงลานบ้าน เจ้าไลเฝ้ามองดูดาวประกายพริบไซแสงเจิดจรัสอยู่ หิศเหนือ ท้องฟ้าเรีรุงสูง หอแสงเงินแสงทองอยู่รำไร สกุนาบินว่อนออกหากิน ไก่ขันเจ็ยแจ้ว เคล้าเสียงเพลงขับไม้ขับฉาบเหาะวี่ดังขัดเงิน ขุนรามขยับขึ้นหลังม้า เจ้าไลช่วยจับอาษาไม่ให้ไผ่น แล้วขึ้นคร่อมขี่ม้าของตน จับทะยานผยอง ตามติดออกไป พันธุ์ไผ่บ้านขม้นยามรุ่งอรุณ แสงทองประปราย พักตราแม่ขวัญจิตผ่องระรื่น เฝ้ามองบุรุษอาษาไผ่ทั้งสองควมม้าตะปิงไป ฯ

*การนุ่งผ้ามี ๔ แบบอย่าง

๑. บังกลม ๙ ชั้น ๒. บัวหัว ๗ ชั้น ๓. บัวจีบ ๕ ชั้น ๔. เกไล ๓ ชั้น

การเกี่ยวผ้ามี ๔ แบบอย่าง

๑. กระจวดจำ ๒. พันหะนำ ๓. ดวงกะพัด ๔. เกไล

^{๑๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗๒.

เรื่องชูลิทินาปาติโจฯ ผู้ประพันธ์กล่าวถึงหญิงพม่านางหนึ่งที่ถูกส่งมาเป็นนางบำเรอแก่บุญชูที่กำลังทำกิริยา “ปลดคิงหวีเสนียดปมมวยบีจ้อบะ” ผู้ประพันธ์จึงอธิบายเกี่ยวกับวิธีการเกล้ามวยผมของหญิงพม่าเพิ่มเติม “วิธีเกล้ามวยของหญิงพม่ามี ๓ แบบอย่าง ได้แก่ บีจ้อบะ รัตเกล้ามวยที่ท้ายทอยด้วยหวี, บีสะปะ รัตเกล้ามวยด้วยปิ่นที่กลางกระหม่อมแซมด้วยดอกไม้ และบีสะโดง รัตเกล้ามวยกลางกระหม่อมทรงสูง ผู้รัดด้วยสร้อยแล้วปล่อยชายผมยาว”^{๒๐} ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

เสียงผีเท้าย่างก้าวขึ้นบันได แสงโคมประทีปยื่นนำเข้ามา
ภายในเรือนเครื่องผูก นางเอาโคมคล้องที่ฝา เดินมาทรุดตัวลงนั่ง
ที่พื้นเสื่อ ปลดคิงหวีเสนียดปมมวยบีจ้อบะ^{๒๑} สายสิริชะเล็กน้อย
เพื่อให้มวยผมคดคลี่สยายออก แล้วนางปลงผ้าห่มคลุมเปลือย
เปล่าเหลือแต่ผ้าแถบปิดทรวงอก ช่างเป็นเรือนร่างนั่งพับเพียบ
ยวนตายวนใจ ขุนพลมั่งแรร์นองยีนสงบนิ่งไม่ไหวติงกลั่นหายใจ
เฝ้ามองรูปร่างจริดของหญิงสาว เพียงปลายเท้าของขุนพลมั่งแรร์
นองขยับ นางก็ถอนหายใจเอือกหันไปดู จะอ้าปากส่งเสียงร้อง
ให้คนช่วย มือของนักรบแกร่งราวศิมเหล็กพลันดลเข้ากะบปปิด
สนิท กระซิบบอกนามที่ชอกคออันชวนุ่มคุดผ้ากำมะหยี่

“ข้า... มั่งแรร์นอง คนที่เฝ้าแอบมองเจ้า... อย่าตกใจเลย
ข้ามาดี ข้ามาค้ำกรอในเรือนของเจ้าตั้งแต่หัวค่ำแล้ว จะมากราบพูล
พระพันปี แต่ยากจะเข้าถึงพระนางได้ ต้องไหว้วานอาศัยเจ้า ”

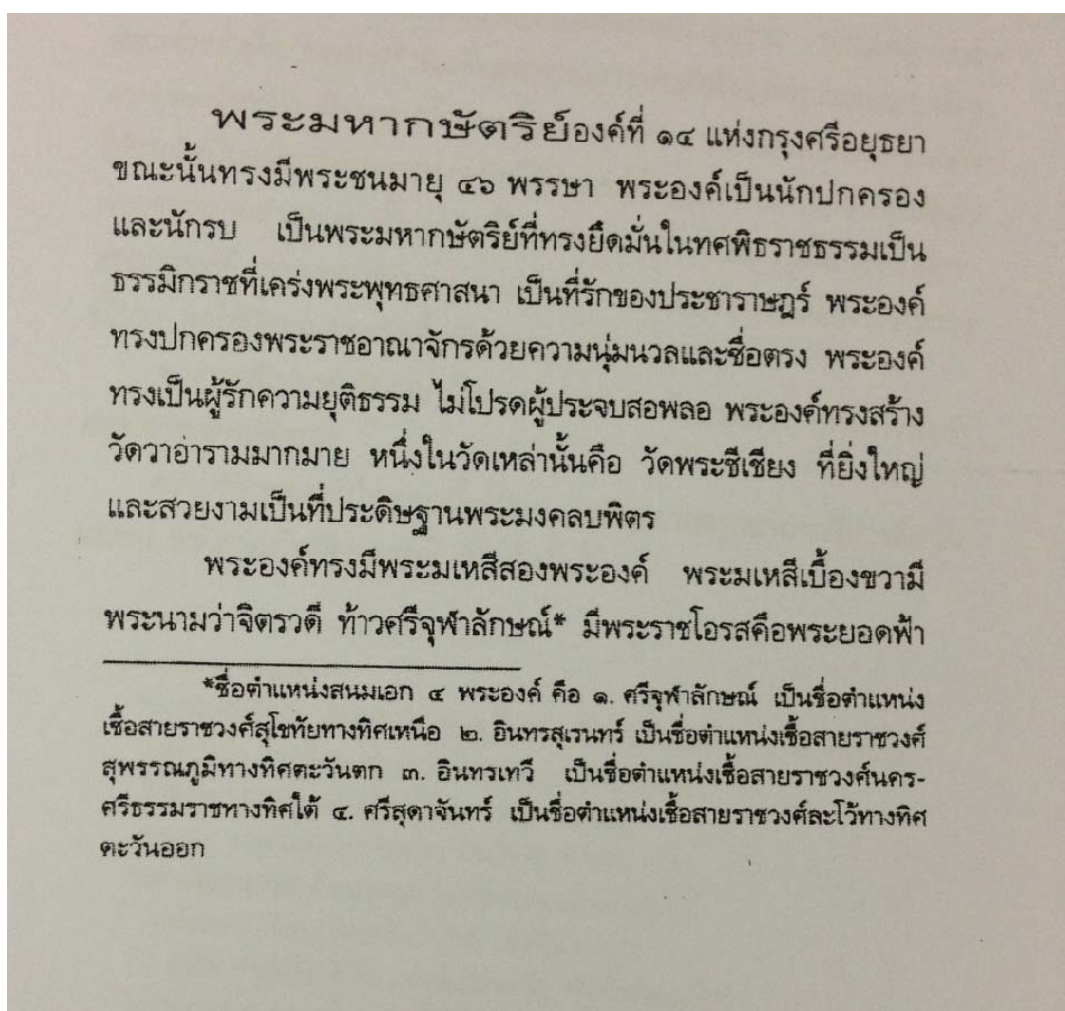
^{๒๑} วิธีเกล้ามวยของหญิงพม่ามี ๓ แบบอย่าง

- บีจ้อบะ รัตเกล้ามวยที่ท้ายทอยด้วยหวี
- บีสะปะ รัตเกล้ามวยด้วยปิ่นที่กลางกระหม่อมแซมด้วยดอกไม้
- บีสะโดง รัตเกล้ามวยกลางกระหม่อมทรงสูง ผู้รัดด้วยสร้อยแล้วปล่อยชายผมยาว

^{๒๐} คีตเดช กันตามระ, ชูลิทินาปาติโจ ขุนดาบหนวยเลือก ๒, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า๓๑๐.

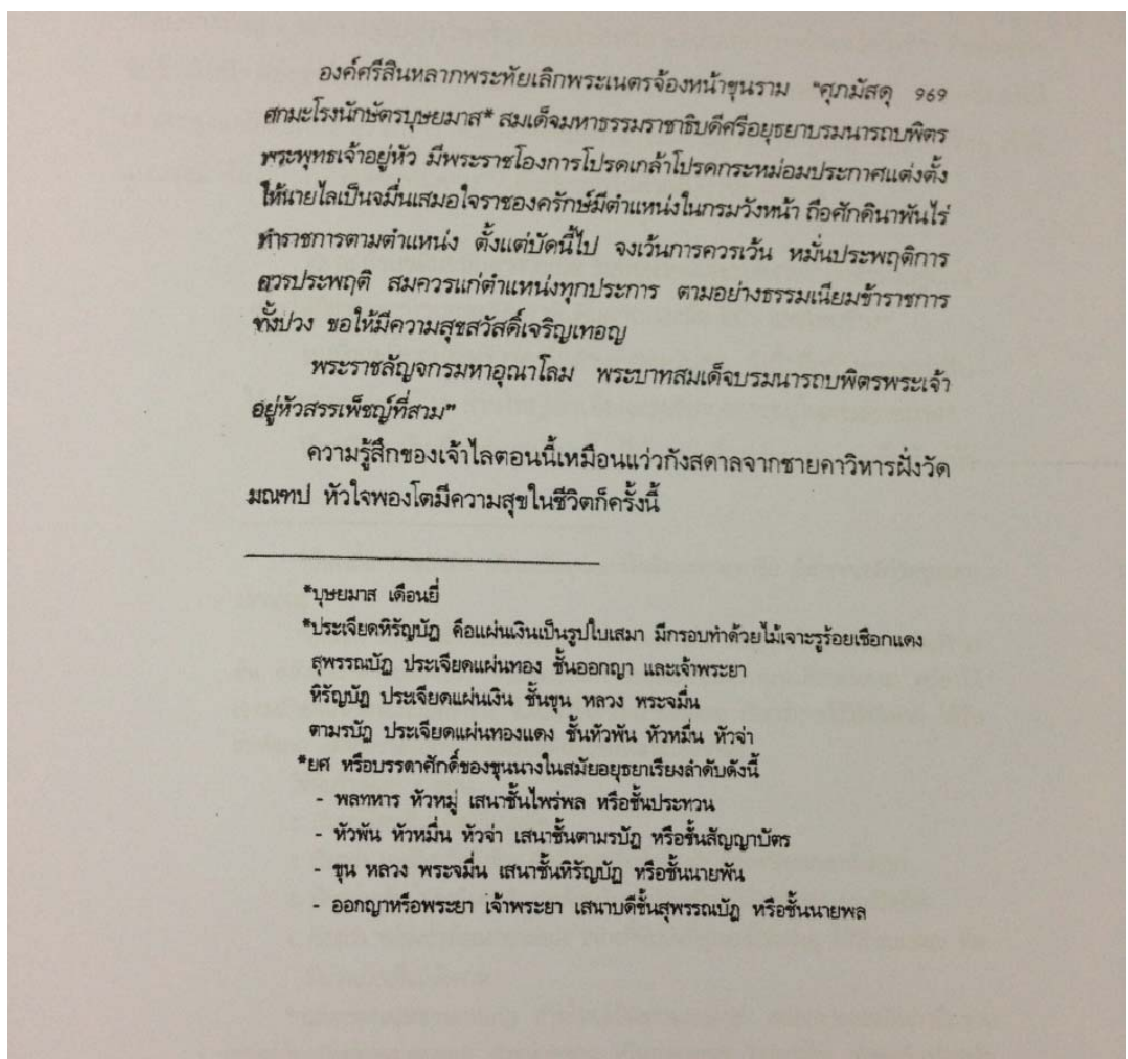
- เจริญธรรมเสริมความที่อธิบายเกี่ยวกับยศหรือตำแหน่ง

นวนิยายเรื่องสุริโยทัย เมื่อกล่าวถึงพระสนมเอกของสมเด็จพระไชยราชาธิราช ผู้ประพันธ์ได้อธิบายตำแหน่งสนมเอกเพิ่มเติม ดังนี้ “ชื่อตำแหน่งสนมเอก ๔ พระองค์ คือ ๑. ศรีจุฬาลักษณ์ เป็นชื่อตำแหน่งเชื้อสายราชวงศ์สุโขทัยทางทิศเหนือ ๒. อินทรสุเรนทร์ เป็นชื่อตำแหน่งเชื้อสายราชวงศ์สุพรรณภูมิทางทิศตะวันตก ๓. อินทรเทวี เป็นชื่อตำแหน่งเชื้อสายราชวงศ์นครศรีธรรมราชทางทิศใต้ ๔. ศรีสุดาจันทร์ เป็นชื่อตำแหน่งเชื้อสายราชวงศ์ละโว้ทางทิศตะวันออก”^{๒๑} ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

^{๒๑}คือ เดช ก้นตามระ, สุริโยทัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒.

นวนิยายเรื่องเจ้าไล เมื่อมีพระราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมประกาศ แต่งตั้งให้เจ้าไลเป็นจมื่นเสมอใจราชของครุฑฯ ผู้ประพันธ์อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับยศในสมัยอยุธยา ดังนี้ “ยศ หรือบรรดาศักดิ์ของขุนนางในสมัยอยุธยาเรียงลำดับดังนี้พลทหาร หัวหมู่ เสนาชั้นไพร่ พล หรือชั้นประทวน, หัวพัน หังหมื่น หัวจ่า เสนาชั้นตามรบฏ หรือชั้นสัญญาบัตร, ขุน หลวง พระจมื่น เสนาชั้นหิรัญบัฏ หรือชั้นนายพัน, ออกญาหรือพระยา เจ้าพระยา เสนาบดีชั้นสุพรรณบัฏ หรือชั้นนายพล”^{๒๒} ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

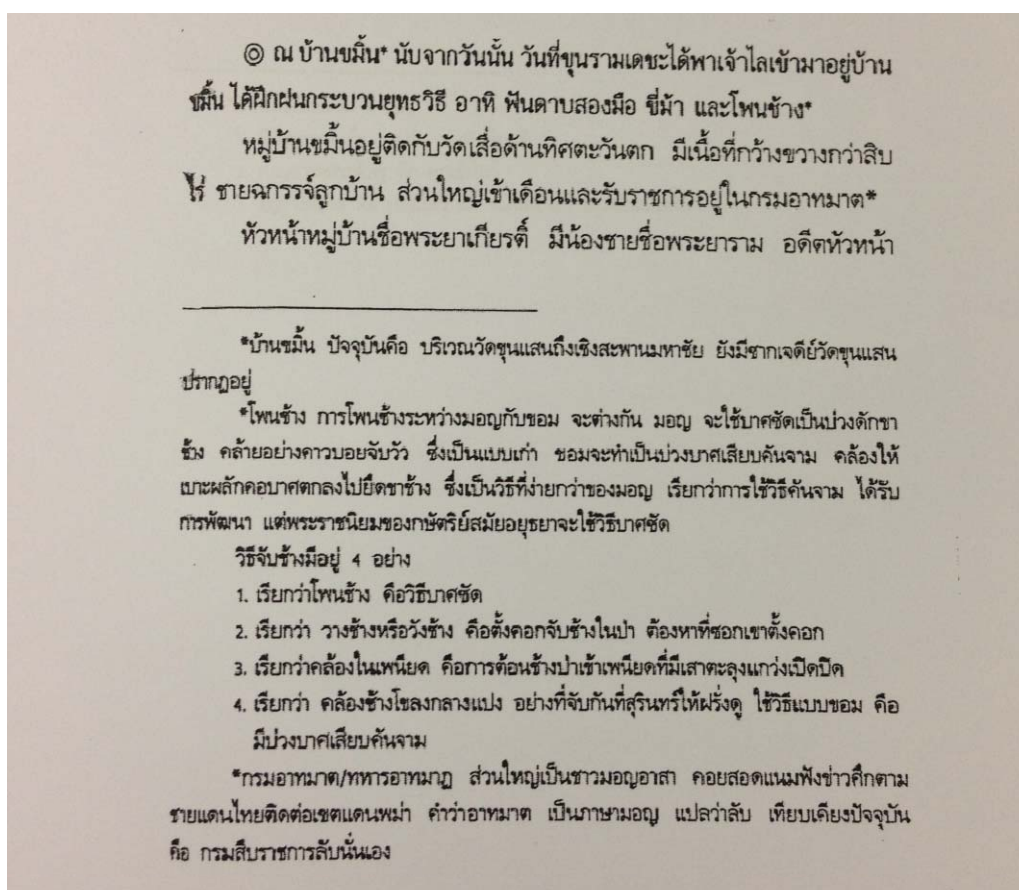

๑

^{๒๒} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๘๑.

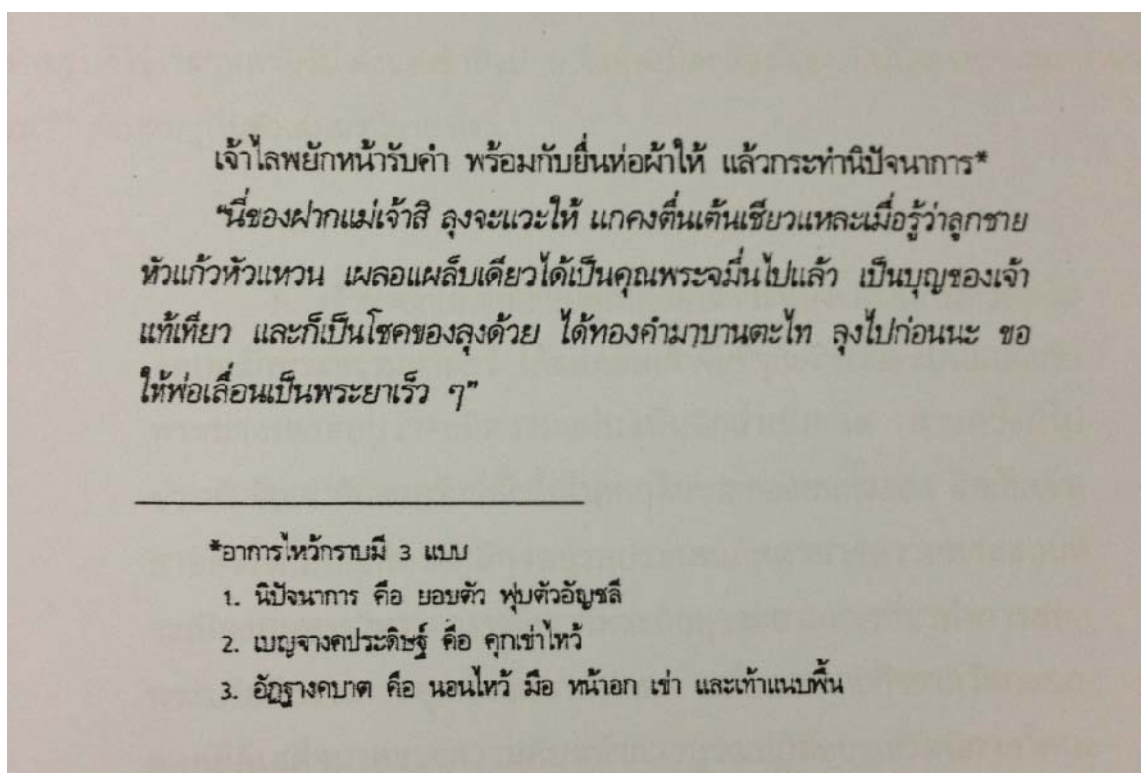
-เชิงอรรถเสริมความที่อธิบายเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม และวัฒนธรรม

นวนิยายเรื่องเจ้าไล ในเหตุการณ์ที่ตัวละครเอกฝึกโพนซ้าง ผู้ประพันธ์อธิบายเกี่ยวกับการโพนซ้างเพิ่มเติม ดังนี้ “โพนซ้าง การโพนซ้างระหว่างมอญกับขอมจะต่างกัน มอญจะใช้บ่วงบาศค์เป็นบ่วงดักขาซ้าง คล้ายอย่างควบอยจับวัว ซึ่งเป็นแบบเก่า ขอมจะทำเป็นบ่วงบาศค์เสียบคันทาม คล้องให้เบาผลัดคอบาศค์ตกลงไปยึดขาซ้าง ซึ่งเป็นวิธีที่ง่ายกว่าของมอญ เรียกว่าการใช้วิธีคันทาม ได้รับการพัฒนา แต่พระราชนิยมของกษัตริย์สมัยอยุธยาจะใช้วิธีบาศค์วิธีจับซ้างมีอยู่ ๔ อย่าง ๑) เรียกว่าโพนซ้าง คือวิธีบาศค์ ๒) เรียกว่า วางซ้างหรือวังซ้าง คือตั้งคอกจับซ้างในป่า ต่อกหาที่ซอกเขาตั้งคอก ๓) เรียกว่าคล้องในเหนียด คือการต้อนซ้างป่าเข้าเหนียดที่มีเสาคู่ลงแกว่งเปิดปิด ๔) เรียกว่าคล้องซ้างโหลงกลางแปง อย่างที่จับกันที่สุรินทร์ให้ฝรั่งดู ใช้วิธีแบบขอม คือ มีบ่วงบาศค์เสียบคันทาม”^{๒๓} ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

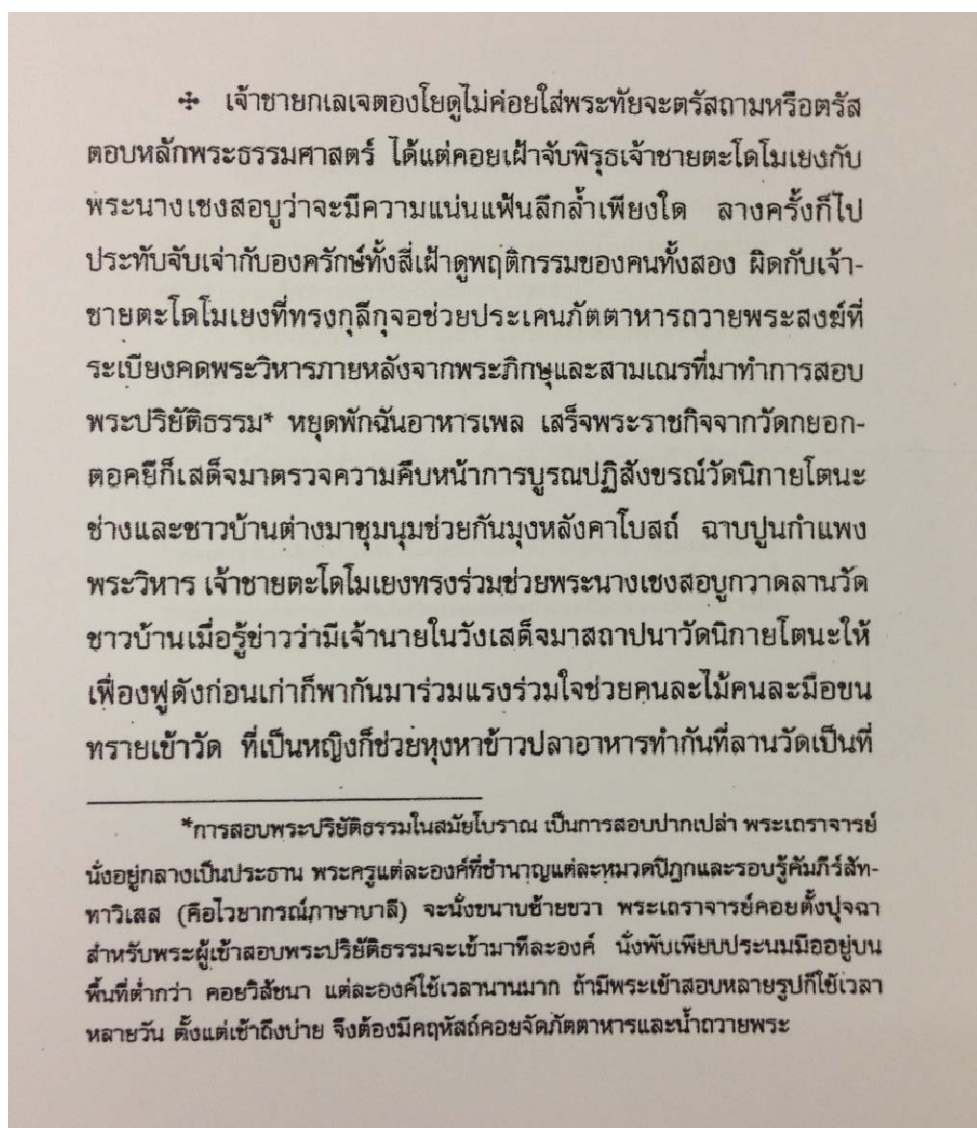
^{๒๓}คือ กั้นตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า๓๖๓.

นวนิยายเรื่องเจ้าไล เมื่อตัวละครเอกทำความเคารพผู้อาวุโสกว่าด้วยการทำ
 นิบิจนาการ ผู้ประพันธ์ได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับการไหว้กราบเพิ่มเติม ดังนี้ “อาการไหว้
 กราบมี ๓ แบบ ๑. นิบิจนาการ คือ ยอบตัว ฟุบตัวอัญชลี ๒. เบญจางคประดิษฐ์ คือ คูกเข้าไหว้
 ๓. อัญฐานคบาตร คือ นอนไหว้ มือ หน้าอก เข่า และเท้าแนบพื้น”^{๒๔} ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย
 ดังนี้

^{๒๔}คือ เดช ก้นตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๒๑.

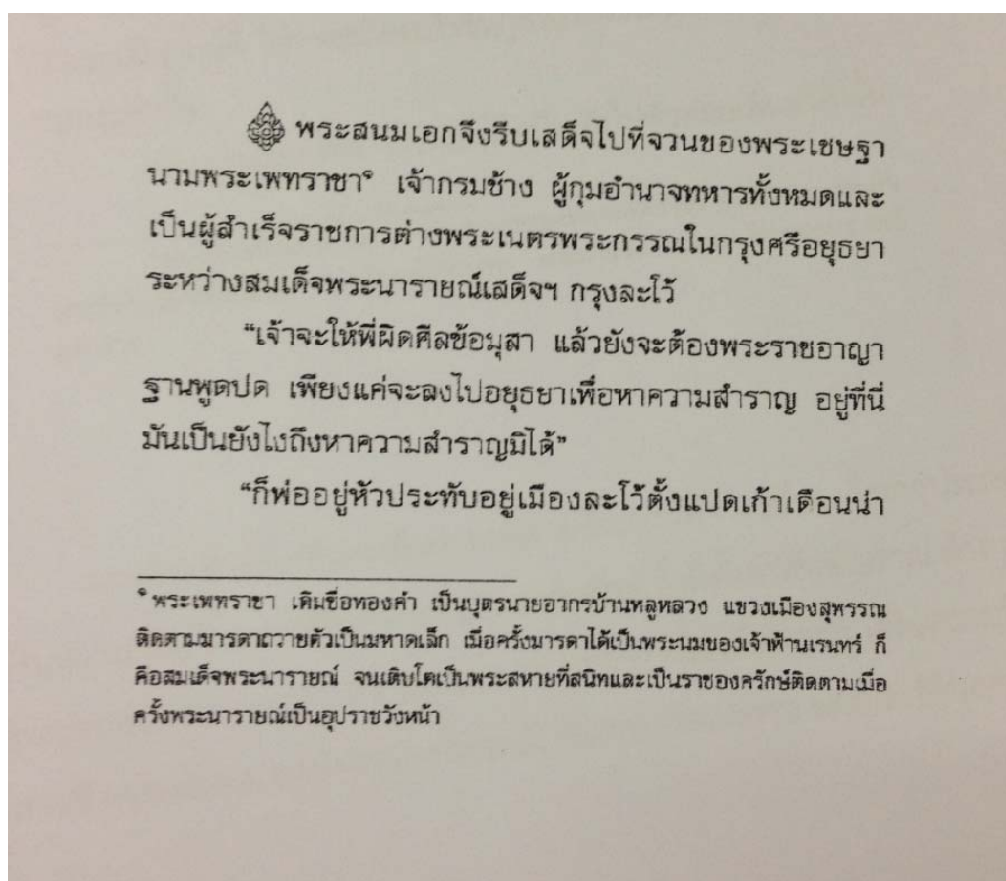
นวนิยายเรื่องเซงสบู มีเหตุการณ์ที่กล่าวถึงพระภิกษุและสามเณรที่มาสอบพระปริยัติธรรม ผู้ประพันธ์จึงอธิบายเกี่ยวกับการสอบปริยัติธรรมเพิ่มเติมว่า “การสอบพระปริยัติธรรมในสมัยโบราณ เป็นการสอบปากเปล่า พระเถรจารย์นั่งอยู่กลางเป็นประธาน พระครูแต่ละองค์ที่ชำนาญแต่ละหมวดปิฎกและรอบรู้คัมภีร์สัทททาวิเสส (คือไวยากรณ์ภาษาบาลี) จะนั่งหน้าบ้ายขวา พระเถรจารย์คอยตั้งปัญหา สำหรับพระผู้เข้าสอบพระปริยัติธรรมจะเข้ามาที่ละองค์ นั่งพับเพียบ ประนมมืออยู่บนพื้นที่ต่ำกว่า คอยวิสาขนา แต่ละองค์ใช้เวลานานมาก ถ้ามีพระเข้าสอบหลายรูปก็ใช้เวลาหลายวัน ตั้งแต่เช้าถึงบ่าย จึงต้องมีคฤหัสถ์คอยจัดภัตตาหารและน้ำถวายพระ”^{๒๕} ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

^{๒๕}คือ กัดช กันตามระ, เซงสบู, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๕.

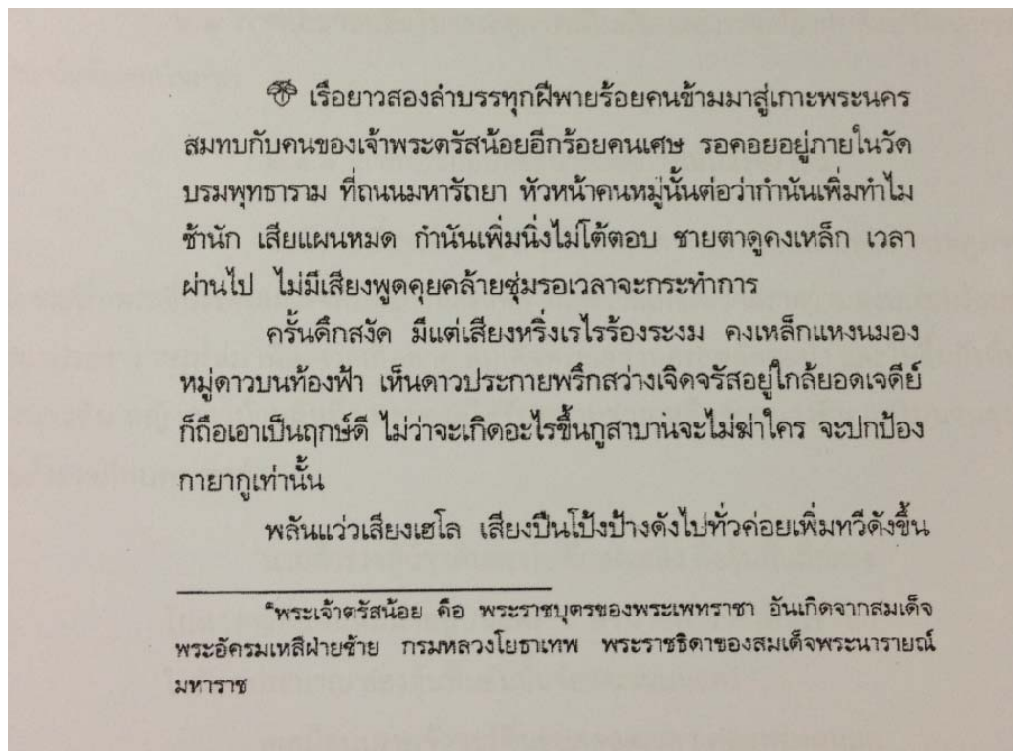
- เจริญอรรถที่อธิบายเกี่ยวกับประวัติของบุคคล

นวนิยายเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์ เมื่อกล่าวถึงพระเพทราชา ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นเจ้ากรมช้าง เป็นผู้กุมอำนาจทหารทั้งหมดและเป็นผู้สำเร็จราชการต่างพระเนตรพระกรรณในกรุงศรีอยุธยา ระหว่างสมเด็จพระนารายณ์เสด็จกรุงละโว้ ผู้ประพันธ์ได้อธิบายเกี่ยวกับพระองค์เพิ่มเติมว่า “พระเพทราชา เดิมชื่อทองคำ เป็นบุตรนายอากรบ้านพลูหลวง แขวงเมืองสุพรรณ ติดตามมารดาถวายตัวเป็นมหาดเล็ก เมื่อครั้งมารดาได้เป็นพระนมของเจ้าฟ้านเรนทร์ ก็คือสมเด็จพระนารายณ์ จนเติบโตเป็นพระสหายที่สนิทและเป็นราชองครักษ์ติดตามเมื่อครั้งพระนารายณ์เป็นอุปราชวังหน้า”^{๒๖} ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

^{๒๖} คึกเดช กันตามระ, ตำนานรักศรีปราชญ์, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๓.

นวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเลือก เหตุการณ์ที่บุญชูอาสาช่วยพระเจ้าตรัสน้อยปราบกบฏ ผู้ประพันธ์ได้อธิบายเกี่ยวกับพระราชประวัติของพระเจ้าตรัสน้อยเพิ่มเติม ดังนี้ “พระเจ้าตรัสน้อย คือ พระราชบุตรของพระเพทราชา อันเกิดจากสมเด็จพระอัครมเหสีฝ่ายซ้าย กรมหลวงโยธาเทพ พระราชธิดาของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช”^{๒๗} ดังปรากฏในตัวเล่มนวนิยาย ดังนี้

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชประกอบด้วยเชิงอรรถ เสริมความ ทั้งเชิงอรรถเสริมความที่อธิบายคำศัพท์ ซึ่งมีทั้งคำศัพท์โบราณ คำราชาศัพท์ คำภาษาต่างประเทศ คำภาษาท้องถิ่น และสำนวน นอกจากนี้ยังมีเชิงอรรถเสริมความที่อธิบายเกี่ยวกับสถานที่ การแต่งกาย ยศตำแหน่ง ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรม และประวัติบุคคลอีกด้วย

^{๒๗}คึกเดช กันตามระ, *ขุนดาบหนายเลือก*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗๕.

๒. การสอดแทรกภาพประกอบนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทุกเรื่องของคึกเดช กั้นตามระมีภาพประกอบ ทั้งภาพที่ผู้ประพันธ์ตั้งใจวาดขึ้นเพื่อประกอบในเนื้อเรื่องและภาพที่นำมาจากเอกสารอื่น ซึ่งภาพประกอบในนวนิยายมีทั้งภาพวาดและภาพถ่าย นอกจากภาพประกอบที่อธิบายเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆในเรื่องแล้ว ยังมีภาพแผนที่ของสถานที่ต่างๆในนวนิยายสามารถแบ่งเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้

๒.๑ ภาพประกอบที่อธิบายเหตุการณ์ในเรื่องและภาพเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่ผู้ประพันธ์แทรกในเรื่อง

๒.๑.๑ ภาพประกอบที่อธิบายเหตุการณ์ในเรื่อง เช่น

นวนิยายเรื่องเจ้าโลผู้ประพันธ์วาดภาพประกอบเพื่ออธิบายเหตุการณ์หลังจากเรือพระที่นั่งของสมเด็จพระเอกาทศรถที่ลาดตระเวนเพื่อตรวจตราความสงบเรียบร้อยของอาณาประชาราษฎร์ล่ม เนื่องจากเกิดพายุ สมเด็จพระเอกาทศรถลัดตึกน้ำ และไปขึ้นฝั่งที่บ้านของนางอิน หญิงชาวบ้านผู้หนึ่ง พระองค์ได้รับความช่วยเหลือจากนางอิน แต่ไม่นานขุนอิน นายตำรวจก็พบพระองค์

นายตำรวจผู้เฒ่า เดินตรงไปที่กองเพลิง ดึงดันพื้นถือตรง
ไปหาร่างที่นอนหม่มผ้าอยู่บนแคร่ ... ตัวนายตำรวจเดินเข้ามา
ใกล้พอประมาณ สองดันพื้นอันนั้นจ้องคะเนบนแคร่

ดูเสมือนบุรุษเจ้าจะรู้ตื่นอยู่ตลอดเวลา ค่อยพยุงตนลุก
ขึ้นนั่ง

“คุณพระช่วย สมเด็จพระอนุชา”

เสียงนายตำรวจสลับในลำคอ ถอยหลังมาหนึ่งก้าวย่อ
ตัวลงวางคบเพลิงไว้ข้างกาย แล้วถวายนั่งคม ตำรวจทุกคนอยู่
ในที่นั้นทำอาการดูเดียวกับนายตำรวจผู้นั้น ยังความตกตะลึง
พริ้งเพริดแก่แม่ลูกทั้งสอง

“พระอาญาไม่พินเกล้า ข้าพระพุทธเจ้าขุนตำรวจอิน ผู้
บัง คับ กอง ประจํา เรือ ตั้ง ตาม เสด็จ พระ พุ ทธ เจ้า ข้า
ข้าพระพุทธเจ้าขอถวายชีวิต ที่ไม่สามารถปกป้องสมเด็จพระ
อนุชาได้ทันท่วงที สมควรได้รับอุกฤษฏ์โทษ พระพุทธเจ้าข้า”

ขุนอินดูองอาจกราบทูลขอพระราชอาญา สมแล้ว
ทแก้ตัวของสมเด็จพระเอกาทศรถ คือบุรุษผู้ประทับอยู่บนแคร่
นั้น

“ไม่ใช่ความผิดของเจ้านี่ ขุนอิน ฟาดินต่างหาก
กำหนดให้ฉันว่ายน้ำมาขึ้นฝั่งที่นี่”^{๒๔}

ภ

ภ

ภ

ภ

ภาพประกอบอธิบายเหตุการณ์หลังจากเรือพระที่นั่งของสมเด็จพระ
พระเอกาทศรถล่ม จากนวนิยายเรื่องเจ้าไล

^{๒๔}คือ กัดข ก้นตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑.

ในคืนวันนั้นสมเด็จพระเอกาทศรถทรงค้างคืนกับนางอินหญิงสาว
ชาวบ้านผู้ให้ความช่วยเหลือพระองค์

“อาทิตย์อุทัย แสงระวีทอรับของฟ้าไกลโพ้น เสียงไก่ขัน
เจ็ดยแจ้ว หยดน้ำค้างจับอยู่ที่ชายแฝกหลังคากระท่อมยามดึก
กับแสงอุษาพาให้นึกถึงเพชรสองประกายวาววับสะท้อนกับ
น้ำตาของสาวเจ้าชื่ออินมันค่อยไหลเอื่อยอิงเป็นทางเปื้อนแก้ม
นางเอามือปาด มีรู้ตัวเลยมันปริ่มออกจากหว่าตาได้อย่างไร เจ้า
เสียใจเมื่อรู้ตัวว่าเสียสาว ฤๅเจ้าดีใจเมื่อพึงประจักษ์ความสุข
แรกรสสวาทกับชายหนุ่มที่เจ้าเฝ้าดูจากรูโหว่ของแฝกฝาไปยัง
เบื้องหน้านั้น...”^{๒๙}

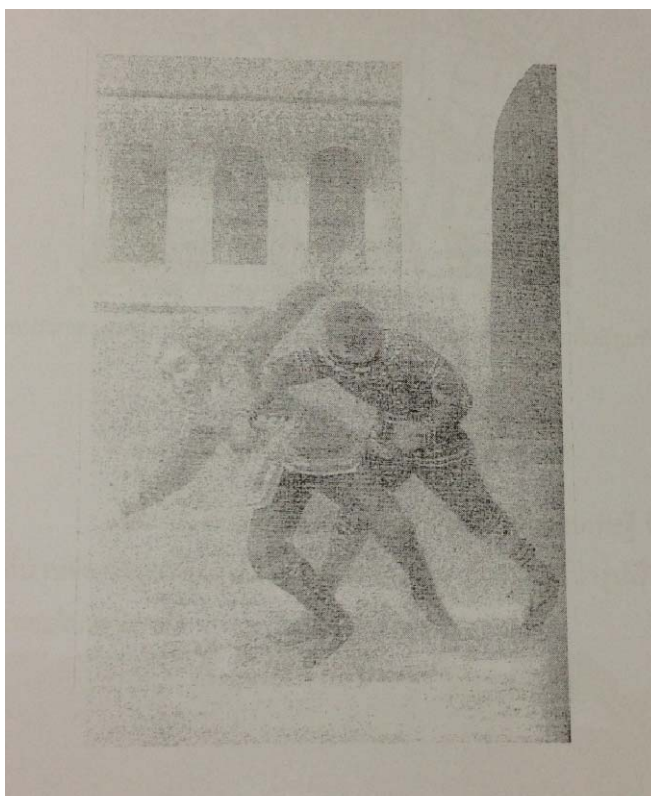

ภาพประกอบ ๒ ภาพประกอบอธิบายเหตุการณ์ตอนสมเด็จพระเอกาทศรถ
ทรงค้างคืนกับนางอิน จากนวนิยายเรื่องเจ้าไล

^{๒๙}คือ เดช ก้นตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕.

นวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้าผู้ประพันธ์นำภาพมาประกอบเพื่ออธิบายเหตุการณ์ตอนหลวงสรศักดิ์ชุ่มดักทำร้ายพลคอน เหตุการณ์ครั้งนี้หลวงสรศักดิ์เข้าทำร้ายพลคอนเนื่องจากพลคอนจับพระสงฆ์สักเพื่อให้มาทำงานก่อสร้าง

“...พอเห็นพลคอนเดินคู่กับโยเซฟคล้ายหลังผ่านไป หลวงสรศักดิ์ก็ค่อยย่อออกมาจากที่ซ่อน ตรงเข้ากระชากหัวไหล่พลคอนให้หันมา พลคอนไม่ทันระวังตัว ก็ถูกหมัดของหลวงสรศักดิ์ชกปากครึ่งจมูกรั้งล้มหงายผลึง...”^{๓๐}

ภาพประกอบ ๓ ภาพประกอบอธิบายเหตุการณ์ตอนหลวงสรศักดิ์ชุ่มดักทำร้ายพลคอน จากนวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้า

^{๓๐}คือเดช กันตามระ, ท้าวทองกีบม้า, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๔๕.

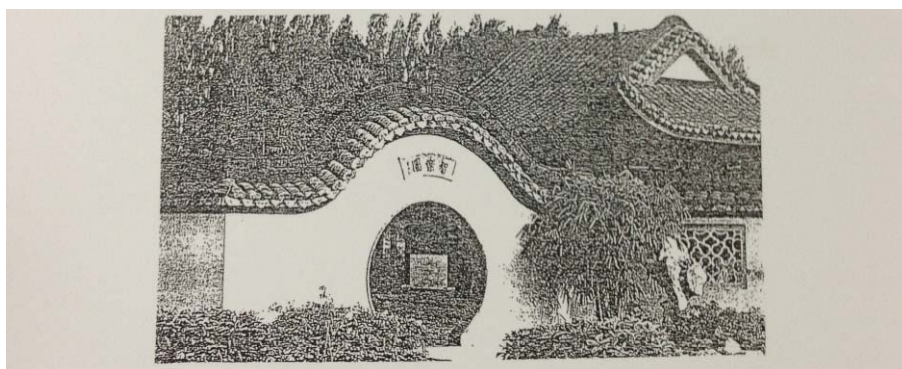
นวนิยายเรื่องสุริโยทัย ผู้ประพันธ์วาดภาพประกอบเพื่ออธิบายเหตุการณ์
ตอนพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้เตรียมทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา

ภาพประกอบ ๔ ภาพประกอบที่อธิบายเหตุการณ์ตอนพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้เตรียมทัพ
มาตีกรุงศรีอยุธยา จากนวนิยายเรื่องสุริโยทัย

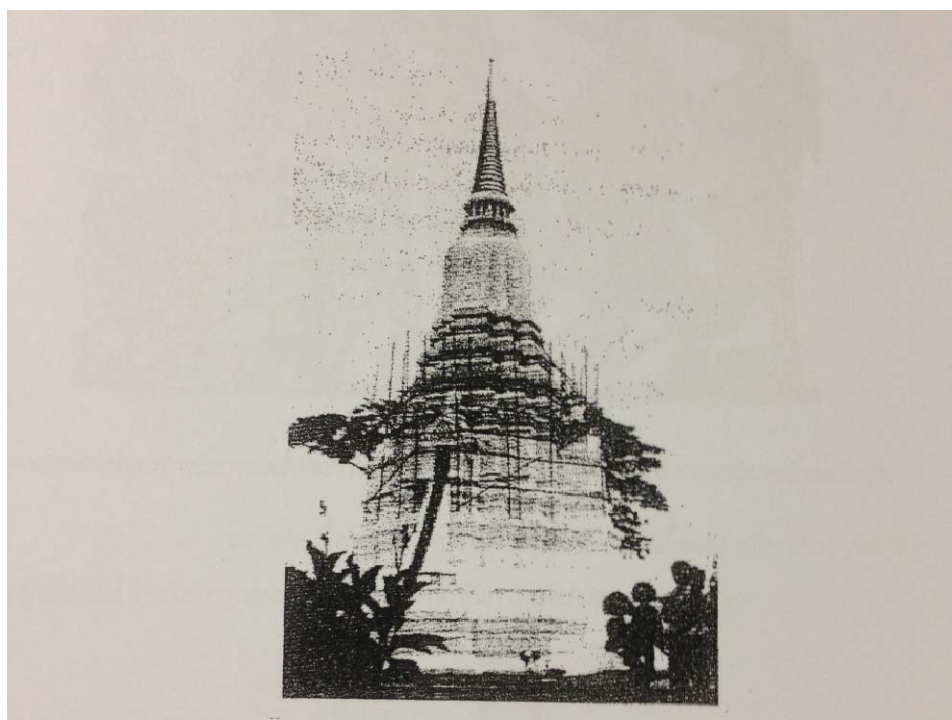
๒.๑.๒ ภาพประกอบที่อธิบายเกี่ยวกับสถานที่ เช่น

นวนิยายเรื่องเจ้าไล ตอนเรือนแพของโชฎีกราชเศรษฐี ที่กล่าวถึงงาน
เลี้ยงซึ่งจัดขึ้นที่บ้านของโชฎีกราชเศรษฐี หรือเจ้าสัวมังกกร ผู้ประพันธ์นำรูปเรือนของคนจีน
สมัยก่อนมาประกอบในนวนิยาย

ภาพประกอบ ๕ ภาพประกอบอธิบายสถานที่เรือนแพของโชฎีกราชเศรษฐี จากนวนิยายเรื่องเจ้าไล

นวนิยายเรื่องสุริโยทัย เหตุการณ์ตอนที่พระสุริโยทัยสิ้นพระชนม์บนคอ
 คชาธาร ในนวนิยายกล่าวถึงเหตุการณ์หลังจากพระสุริโยทัยสิ้นพระชนม์ว่า เมื่อถึงลานอุทยาน
 สวนหลวงสบสวรรค์ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิและพระราชโอรสช่วยกันประคองอัญเชิญพระสรีระ
 ลงจากคอคชาธาร บริเวณอุทยานสวนหลวงสบสวรรค์ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของพระสถูปเจดีย์ศรีสุริโย
 ทัย อันเป็นอนุสรณ์สถานที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดฯให้สถาปนาขึ้นใหม่
 จากรากฐานเดิมของเจดีย์ในบริเวณวัดสวนหลวงสบสวรรค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพประกอบ ๖ ภาพประกอบอธิบายสถานที่พระสถูปเจดีย์ศรีสุริโยทัย
 จากนวนิยายเรื่องสุริโยทัย

๒.๑.๓ ภาพประกอบที่อธิบายเกี่ยวกับการแต่งกาย

นวนิยายเรื่องสุริโยทัย เหตุการณ์ตอนที่ท่านนายพลโดมิงโกส นายทหารชาวโปรตุเกส มอบพระแสงปืนแด่พระสุริโยทัย ผู้ประพันธ์นำภาพเครื่องแต่งกายแบบอย่างของชาวโปรตุเกตุ แยกอาวุธปืนคาบศิลาและสวมหมวกเหล็กมาประกอบในนวนิยาย

ภาพประกอบ ๗ ภาพประกอบอธิบายการแต่งกายของนายทหารชาวโปรตุเกสจากนวนิยายเรื่องสุริโยทัย

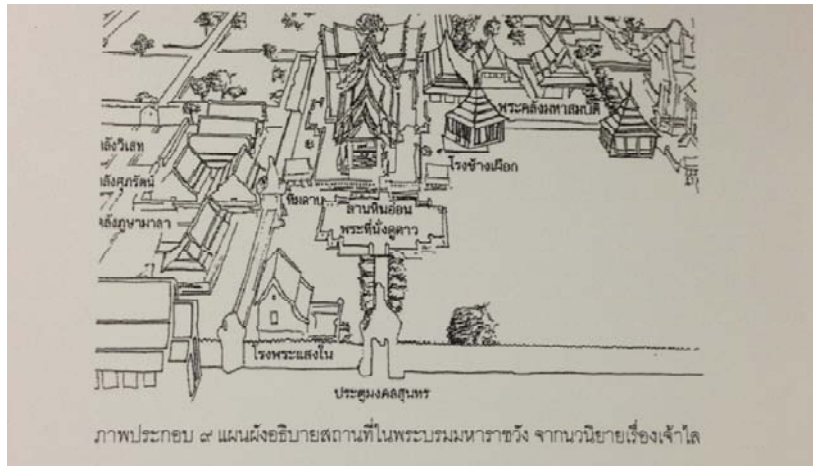
นวนิยายเรื่องชูลีทีนาปาติโจะเนื่องจากเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับราชสำนักพม่า ผู้ประพันธ์จึงวาดภาพประกอบเพื่อแสดงให้เห็นการแต่งกายของชาวพม่า

ภาพประกอบ ๘ ภาพประกอบอธิบายการแต่งกายของพม่า จากนวนิยายเรื่องชูลีทีนาปาติโจะ

๒.๒ ภาพประกอบที่มีลักษณะเป็นแผนที่ เช่น

นวนิยายเรื่องเจ้าไลผู้ประพันธ์วาดภาพประกอบเพื่ออธิบายสถานที่ในเรื่อง เช่น แผนที่ในพระบรมมหาราชวัง ส่วนที่ประกอบด้วย พระคลังวิเสท ซึ่งเป็นสถานที่ที่เจ้าไลตัวละครเอกของเรื่องรับราชการเป็นมหาดเล็กอยู่

ภาพประกอบ ๙ แผนที่อธิบายสถานที่ในพระบรมมหาราชวัง จากนวนิยายเรื่องเจ้าไล

นวนิยายเรื่องสุริโยทัย เหตุการณ์ตอนเกิดไฟไหม้พระนครครั้งใหญ่ ผู้ประพันธ์นำภาพแผนที่พระนครศรีอยุธยาประกอบในนวนิยาย

ภาพประกอบ ๑๐ แผนที่พระนครศรีอยุธยา จากนวนิยายเรื่องสุริโยทัย

การที่ผู้ประพันธ์นำเสนอโดยมีการแทรกภาพประกอบเหล่านี้ในนวนิยายล้วนทำให้ผู้อ่านเข้าใจและสามารถเห็นภาพเหตุการณ์ต่างๆในเรื่องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๓. มีการสอดแทรกข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมอย่างละเอียด

ในนวนิยายเมื่อมีการกล่าวถึงพระราชพิธีหรือเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ผู้ประพันธ์จะอธิบายอย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการภาพได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังเป็นการให้ความรู้แก่ผู้อ่านด้วย เนื่องจากข้อมูลที่ผู้ประพันธ์สอดแทรกในนวนิยายมักเป็นข้อมูลเกี่ยวกับพระราชพิธีที่ไม่สามารถเห็นได้ทั่วไปในสมัยปัจจุบัน เช่น พิธีโขนทวารวดีไม้ข่มนาม

พิธีโขนทวารเป็นพิธีหลวงที่จัดขึ้นในโอกาสสำคัญ ๓ วาระ ได้แก่ ๑) พิธีตั้งโขนทวารในการยกทัพออกจากเมืองเพื่อไปทำศึกสงคราม ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการรบเอาชนะข้าศึกศัตรู ๒) พิธีตั้งโขนทวาร ในการรับกองทัพที่ได้ชัยชนะกลับมา เพื่อขจัดอุปัทวันตราย ชับเสียดจัญไร วิญญาณข้าศึกไม่ให้ติดตามตัวทหาร เครื่องศัตราวุธ ช้างม้าเข้ามาในเมือง และเพื่อเป็นสวัสดิมงคลแก่ทหารที่กลับมา ๓) พิธีตั้งโขนทวารรับช้างสำคัญเข้าเมือง เพื่อรับและสมโภชช้างเผือกตลอดการเดินทาง ก่อนจะประกอบพิธีสมโภชขึ้นระวางในเมืองหลวง

พิธีตั้งโขนทวารในการยกทัพออกจากเมืองต้องประกอบร่วมกับพิธีตัดไม้ข่มนาม เพื่อเป็นการข่มขวัญข้าศึกตามประเพณีโบราณ ในนวนิยายเรื่องเจ้าไล ตอนสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถต้องออกราชการสงคราม มีการกล่าวถึงพิธีตั้งโขนทวารในการยกทัพออกจากเมือง ผู้ประพันธ์อธิบายพิธีโขนทวารตัดไม้ข่มนามอย่างละเอียด ดังนี้

“ก่อนที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปปราบข้าศึกสี่วัน สี่ราตรี ทรงบัญชาให้มีพิธีโขนทวารตัดไม้ข่มนาม ก่อนที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปปราบข้าศึก ณ เนินทองทุ่งลุมพลี ให้ตั้งโรงพระราชพิธีสามห้องมีเฉลียงรอบ กึ่งกลางห้องยกพื้นในสูงกว่าเฉลียงรอบนอก ชุดหลุมตรงกึ่งกลาง และผูกราชวัตรฉัตรธงตั้งต้นกล้วยต้นอ้อยโดยรอบโรงพระราชพิธี หลังคามุงผ้าขาว ไม้พรหมโองการปักบนราวสี่ทิศซึ่งม่านขาวรองใน ปูเสื่อเต็มโรงพระราชพิธี และให้เอาไม้ต้องนามศัตรูคือ กิ่งจันทร์ มาขัดเป็นกางเขนกับต้นกล้วยตานียอดม่วงที่งามต้นหนึ่ง ให้เอาดินได้สะพานสามแห่ง ดินทำน้ำสามแห่ง และดินป่าช้าสามแห่ง มาประสมปั้นเป็นรูปข้าศึก บนกิ่งไม้จันทร์ที่ขัดผูกกางเขนนั้น ให้รูปปั้นนุ่งห่มผ้าแบบชาวพม่าเขียนนามศัตรู ลงยันต์ประลัยจักร แล้วเอายันต์นี้ปะไว้ตรงอกรูปปั้น นำรูปปั้นกับต้นกล้วยผูก

สายสิญจน์มัดติดกัน ผึงหลุมตรงกึ่งกลางโรงพระราชพิธีในที่นั้น
 ยังตั้งตั้งภัทรบิฐ สามตั้ง บู๊ผ้าขาว อัญเชิญรูปพระอิศวร พระ
 นารายณ์ พระวิฆเนศพรหมธาดา สถิตตั้งหนึ่งกับตั้งเนา
 เเคราะห์ อันมีพาน วางเบาะใส่อัญมณี บูชาเทวรูปพระเกตุ สถิต
 กึ่งกลางเป็นเคราะห์บดี พระอินทร์สถิตทิศบูรพา พระอัคนีสถิต
 ทิศอากาศเนย์ พระยมสถิตทิศทักษิณ ยักษ์ประจำทิศหฤดี พระ
 พิรุณสถิตทิศประจิม พระพายสถิตทิศพายัพ พระไพศพลสถิตทิศ
 อุดร พระอิศวรสถิตทิศอีสาน และตั้งเบญจครรรค์ อันมีพานวาง
 เบาะเทินเต้าทองเหลืองใส่น้ำนม, น้ำผึ้ง, น้ำอ้อย, เนย และ
 เปரியงบูชาพระเป็นเจ้ากับพานวางเบาะสังข์ และกลศประจุ
 น้ำมนต์รองใสใบสมิทธิ ได้แก่ ใบมะม่วง, ใบทอง, ใบมะตูม, ใบ
 ตะขบ, กิ่งโพธิ์ และเต้าทองเหลืองประจุน้ำมันเชื้อเพลิง นำ
 สายสิญจน์ผูกรูปปั้น โยงไปที่ตั้งทั้งสาม แล้วโยงวนรอบโรงพระ
 ราชพิธี

ครั้นได้พิชัยฤกษ์ พระยาสรรพลีลิต บนมืดระสวม
 ลอมพอก นุ่งขาว ห่มขาว มีครุฑยาวทับสวม หลังจากพิธีร้าย
 พระเวทบูชาเทวดาเสร็จสิ้นลง พระยาสรรพลีลิตพระครุฑี ได้
 อัญเชิญพานกลีบบัวที่เทินรองเต้าน้ำมันเข้ามาทูลเกล้าถวาย
 สมเด็จพระนเรศวร และสมเด็จพระเอกาทศรถประทับยืนร่วมอยู่
 ณ พลับพลาเครื่องผูกมุงแฝกตรงบริเวณลานมุขพระเกย ทั้งสอง
 พระองค์ทรงสรรพนิลวัตถาลงกการณวิจิตรวิภูสิตสำหรับขัตติย
 ราชรถนยุท

สมเด็จพระนเรศวรทรงรับเต้าน้ำมันแล้ว ทรงจบพระ
 หัตถ์อธิษฐาน เงยพระพักตร์ขึ้นมองท้องฟ้า พระสุริย์ทรงกลด
 เป็นอัศจรรย์

ถัดต่ำลงไปข้างพระเกย ขุนอิน หรือขุนตำรวจอินทร
 เทพ และขุนพรหมหรือขุนตำรวจพรหมบริรักษ์ ยืนชนาบซ้าย
 ขวา

ขุนแผนสะท้านปลัดซ้ายในกรมตำรวจภูบาลสวมเสื่อ
 เยียรบับ นุ่งโจงสวมปัก หมอบกราบอยู่เบื้องพระพักตร์ สมเด็จพระ

พระนเรศวรเจ้าพระราชทานหลังน้ำสงขลิ่งที่มีมือขุนแผนสะท้านและ
พระราชทานให้ตัดใบมะตูมที่จอนหูขวาเป็นผู้แทนพระองค์

พระยาสรรพสิทธิเทินพานกลีบบัว ยืนคอยรับเมื่อทรง
อธิษฐานจบ

ข้างขวาพระที่มีพลายพนมจักร และข้างซ้ายพลายแก้ว
อุตร ทั้งสองเชือกผูกพระที่นั่งสุวรรณปฤษฎางค์ พร้อมสรรพ
อาวุธเต็มอัตราศึก

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรอธิษฐานเสร็จได้พระราชทานให้
พระยาสรรพสิทธิรับไปชุบโหมกองกู่ณที่ในโรงพระราชพิธี^{๑๑}

พิธีอาศวนุช เป็นพระราชพิธีแข่งเรือของพระเจ้าแผ่นดินและพระอัศวมเหสี ที่ประกอบขึ้น
ในเดือน ๑๑ ซึ่งตรงกับช่วงฤดูน้ำหลาก ในขณะนั้นเป็นช่วงเวลาปลายพรรษา ที่ยังมีฝนตกต่อเนื่อง
ซึ่งอาจสร้างความเสียหายแก่ผลผลิตทางการเกษตร จึงมีการเสี่ยงทายเพื่อเตรียมรับสถานการณ์
เรือของพระเจ้าแผ่นดินและเรือของพระอัศวมเหสีเป็นเรือเสี่ยงทาย มีคำทำนายเป็นจารีตว่า หาก
เรือของพระเจ้าแผ่นดินแพ้ บ้านเมืองจะสุขเกษม “ข้าวเหลือ เกลืออิม” ตรงกันข้ามหากเรือของพระ
เจ้าแผ่นดินชนะจะมียุคเข็ญ เกิดความยากแค้น อดอยากปากแห้ง พระราชพิธีนี้มีสืบเนื่องมาจนถึง
ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา^{๑๒} ในนวนิยายเรื่องเจ้าไล ผู้ประพันธ์กล่าวถึงพระราชพิธีแข่งเรือ และ
อธิบายรายละเอียดอย่างละเอียด ดังนี้

“ครั้นเดือน ๑๑ วันอาศวนุชนักชดฤกษ์ก็มาถึง มหาชน
ชาวพระนครต่างพาบุตรหลานลงนาวาเป็นพวกเป็นเหล่า
ตกแต่งกายงามตามชาติตระกูล พายเรือเนืองแน่นมาจอดเรียง
คอยดูแข่งเรือ

เรือพระที่นั่งเอกชัยและเรือพระที่นั่งชัยสินธุ์พิฆาน ทั้ง
สองลำสรรพเสร็จอันงามองระหง พร้อมด้วยพลฝีพายและ
เครื่องดนตรีสังคีต พระกัณฏิกรมชุมสาย ตั้งรายตลอดลำ มีหมู่
สิทธิชัยถือธงทองประจำหน้าท้ายเรือ รูปตราประจำตำแหน่ง
และเรือชัยจตุสดมภ์ แห่ห้อมเรือพระที่นั่งทั้งสองลำ มาสู่มณฑล
ทูนทอดหน้าฉานพระตำหนักแพ ...

^{๑๑} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๓-๔๔.

^{๑๒} สารานุกรมภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย-ภูมิปัญญาชาวไทย โดย สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ.

“เรือพระที่นั่งสองลำนี้เป็นที่เสียดายแสดงความจำเริญและมีจำเริญแก่บ้านเมือง ถ้าเรือทรงพระนารายณ์มีชัย ชำนาญจักทำนายนว่า สมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้าจะแผ่ผ่านพระเดชเดชาานุภาพไปทั่วทิศานุทิศ ลูกค้าพาณิชนานาประเทศจะแตกตื่นกันมาเซยชมบรมโพธิสมภาร บ้านเมืองจะบริบูรณ์ด้วยสรรพสิ่งของต่างประเทศราคาซื้อขายจะย่อมเยาเบาค่าทุกสิ่งสินค้า แต่ธัญญาหาร มัจฉะ มังสาหาร ปลาหาร พานจะเสื่อมทรมานฝืดเคืองไม่สู้อุดม ถ้าแม้ว่าเรือทรงพระลักษมีมีชัยชำนาญในตำรับทำนายนทายนว่าบ้านเมืองจะบริบูรณ์ด้วยธัญญาหาร มัจฉะ มังสาหาร ปลาหาร น้ำอ้อยน้ำตาลสารพัดของบริโภค แต่อันลูกค้าพาณิชซึ่งจะมาค้าขายจะเบาบาง ผิดเรือพระที่นั่งทั้งสองแข่งเสมออีกนั้นก็ทำนายนว่าบ้านเมืองจะมีได้บริบูรณ์ทุกสิ่ง ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระพุทธเจ้าข้า”

โหราลิ้นสั่งอภิศุทธิชัยอีกคำรบ ทหารเรือโบกธงสัญญาณสีเหลือง พลฝีพายออกเรือพระที่นั่งทั้งสองลำไปตั้งหลักเหนือน้ำ ชาวพาราให้ร้องอวยชัยให้พรเอิกเกริกก้องไกลาหลทั้งสองฟากฝั่ง เรือพระที่นั่งเอกชัยคู่แข่งขันงามอร่ามด้วยแสงสุวรรณวิไลเลขา บุษบกบัลลังก์แลระยับจับสายน้ำเครื่องสูงสลับรายเรียงหน้าท้าย พลฝีพายใส่เสื้อแดง หมวกแดงดูงามสง่ากรายพายดั่งจะบินฟ้าพาเรือแล่น แจกเช่นเรือพระที่นั่งชัยสินธุ์พิमान ...

เรือพระที่นั่งทั้งสองผลัดกันแข่งเหลืออมล้ำ แล่นตีคู่กันมาบุษบกสถิตเทวรูปเอนเฉียงโคลงซ้ายที่ขวาที่ตามแรงพายจ้า น้ำชุ่นแดงสีโคลนปะทะโขนเรือกระเซ็นแหวกน้ำเป็นระลอก แล้วกระจายฟุ้งดั่งแสงเพชรแก้วแก้วสีรุ้งสาดหน้า ... เรือพระที่นั่งทั้งสองแข่งตีคู่ ลู่ลวงมาจวนถึงหน้าฉาน เรือพระที่นั่งเอกชัยเฉลิม

ธรณินก็เหลือลมลำแล่นแข่งเลยเรือพระที่นั่งชัยสินธุ์พืมานแคว
เดียว”^{๓๓}

พิธีแห่พระบรมศพ นวนิยายเรื่องสุริโยทัย ตอนสมเด็จพระไชยราชาธิราชสวรรคต
ผู้ประพันธ์อธิบายเกี่ยวกับพระราชพิธีแห่พระบรมศพอย่างละเอียด ดังนี้

“สมเด็จพระไชยราชาธิราชเจ้าเสด็จสวรรคต ณ มัชฌิม
วิถีระหว่างหนทางเสด็จยกทัพออกจากพระนครไป ๑๕ วัน มุข
มนตรีขุนทหารอัญเชิญพระบรมศพเข้าพระนคร

พระบรมวงศานุวงศ์ และเหล่าเสนาอำมาตย์ก็จัดพระ
ราชประเพณีแห่พระบรมศพอย่างยิ่งใหญ่สมพระเกียรติยศ
อัญเชิญพระสรีระลงในพระโกศทองเทินอยู่บนกองฟอน
จิตกาธานที่หนุนเรียงขวางกันด้วยไม้จันทร์และไม้กฤษณาเนื้อ
หอมอยู่ในเรือพระที่นั่งกฤษฏาธารอนันตนาคราช ประดับ
ประดาด้วยดอกไม้ นานาพันธุ์ล้วนสีแดงเพลิงตามหลังด้วย
ขบวนเรือรูปสัตว์หิมพานต์ต่างๆอีก ๔๐ ลำ ลอยอยู่กลางแม่น้ำ
ด้านทิศตะวันตกของพระนคร

กองทหารเกียรติยศแต่งเครื่องแบบหลากสีต่างกรมกอง
ยื่นเข้าแถวเรียงหน้ากระดานยาวขนานสองฟากฝั่ง

ครั้นเวลาหัวค่ำหกนาฬิกา แถวทหารโปรตุเกสหัวร้อย
นายนำโดยนายพลโดมิงโกส เดอ ซีซาส สั่งยิงปืนยาวสลุตได้
ฤกษ์ถวายพระเพลิงพระบรมศพ ... พระเจ้าลูกเธอ พระยอดฟ้า
เป็นผู้ทรงจุดลูกธนูไฟส่งให้นายขมังธนู ยิงโด่งข้ามจากฝั่งไปปัก
ติดตိုင်บนกองฟอนจิตกาธานเทินพระโกศ สักครู่พระเพลิงก็ไหม
ไหม้พระโกศทองท่ามกลางเสียงร่ำไห้คร่ำครวญของปวง
ประชาราษฎร์ แล้วพระสงฆ์ทั้งหมดสองหมื่นรูปในกรุงศรีอยุธยา
ที่มาประชุมในพลับพลาโถง และยืนเรียงแถวยาวริมสองฟาก
แม่น้ำ ประนมมือสวดมนตร์พิธีบังสุกุลดังกระหึ่ม

และเรือรูปสัตว์สังเค็ดทั้งมวลก็ถูกสายลูกธนูไฟไหม้เผา
ผลาญจนไม่เหลือซาก ยกเว้นเรือพระที่นั่งกฤษฏาธารอนันต

^{๓๓} คึกเคซ กันตามระ, เจ้าโล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๙๙-๔๐๓.

นาคราช ทหารช่วยกันพายเรือดึงเข้าไปใกล้คอยเอาตะกร้อสอด
น้ำรักษาเถ่าอังคาร วันรุ่งขึ้นมีพระราชพิธีแห่อัญเชิญพระโกศ
บรรจุพระบรมอัฐิไปบรรจุไว้ในพระสถูปเจดีย์วัดพระศรีสรร
เพชญ์^{๓๔}

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าเมื่อมีการกล่าวถึงพิธีกรรมและพระราชพิธีที่สำคัญในสมัย
โบราณ ซึ่งเป็นพิธีกรรมหรือพระราชพิธีที่ไม่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปหรือไม่ค่อยเป็นที่รู้จักใน
ปัจจุบันอย่างพิธีโขนทวารวดีไม้ข่มนาม พิธีอาศวยุช หรือพิธีแห่พระบรมศพ ผู้ประพันธ์อธิบาย
รายละเอียดของพิธีกรรมและพระราชพิธีนั้นอย่างละเอียดชัดเจนเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่
ผู้อ่าน

ด้วยวิธีการประพันธ์ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ทั้งยัง
ความพิถีพิถันในการเลือกใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์ของผู้ประพันธ์ และการนำเสนองานที่
มุ่งหวังให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อเรื่องได้อย่างชัดเจนและสามารถค้นคว้าหาข้อมูลต่อไปได้ ผู้ประพันธ์จึงมี
เชิงอรรถอ้างอิงเพื่อบอกที่มาของข้อมูลและเชิงอรรถเสริมความที่อธิบายถ้อยคำสำนวนและ
อธิบายเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆในเรื่อง และมีการ
สอดแทรกภาพประกอบและแผนที่ ทั้งเพื่ออธิบายเรื่องราวเหตุการณ์ในเรื่องและให้ผู้อ่านสามารถ
จินตนาการภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังสอดแทรกข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะและ
วัฒนธรรมอย่างละเอียด ด้วยลักษณะสำคัญดังกล่าว จึงทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึก
เดช กันตามระมีลักษณะเป็นงานเชิงวิชาการที่นอกจากจะให้ความบันเทิงแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์
เพื่อให้อ่านเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวที่นำเสนอในนวนิยายด้วย

๒.๒.๑.๒ การเป็นนวนิยายที่แต่งขึ้นเพื่อเผยแพร่ด้วยการฟัง

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั้ง ๗ เรื่องของคึกเดช กันตามระ ก่อนที่จะนำมาพิมพ์รวมเล่ม
เป็นนวนิยาย ได้รับการเผยแพร่ในรูปแบบของบทละครวิทยุ ออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คลื่น F.M. ๑๐๑.๕ MHz. ออกอากาศครั้งละประมาณ ๓๐ นาที
นวนิยายเรื่องแรกที่ออกอากาศ คือนวนิยายเรื่อง “เจ้าไล” ในรายการ “เล่านิทานให้ผู้ใหญ่ฟัง”
ออกอากาศเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ สาเหตุที่ “เจ้าไล” ได้ออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย เนื่องจากการชักชวนของรองศาสตราจารย์พวงแก้ว ปุณยนก ดังที่คึกเดชได้บันทึก
ไว้ในบทบรรยายรายการเล่านิทานให้ผู้ใหญ่ฟังเรื่องเจ้าไล ดังนี้

^{๓๔}คึกเดช กันตามระ, สุริโยทัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๕๐-๕๒.

“...เมื่อประมาณปลายเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๓๗ ผมได้พบกับรองศาสตราจารย์พวงแก้ว ปุณยกนก โดยบังเอิญ อาจารย์พวงแก้วได้ชักชวนให้ทำรายการเพื่อรณรงค์ปีอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ผมจึงได้เสนอนวนิยายเรื่องเจ้าไลที่ผมตั้งใจเขียนไว้ให้เป็นรางวัลชีวิตสำหรับตนเอง โดยมีได้หวังจะไปทำอะไร เขียนเก็บไว้เฉยๆ ... ขณะที่อาจารย์พวงแก้วมาชักชวนก็เพิ่งเขียนตอนที่เจ้าฟ้าสุทัศน์เสวยยาพิษ ยังเป็นห่วงว่าตั้งใจจะเขียนให้เจ้าไลขึ้นครองราชย์จึงจะจบเรื่องโดยสมบูรณ์ ดังนั้นรายการเล่านิทานให้ผู้ใหญ่ฟัง “เรื่องเจ้าไล” คงจะจบลงแค่เพียงตอนเจ้าไลได้ช่วยพระองค์อิน ปราบดาภิเษกเป็นพระเจ้าทรงธรรมเท่านั้น...”^{๓๕}

ด้วยความที่เป็นนวนิยายที่แต่งขึ้นเพื่อเผยแพร่ด้วยการฟังก่อน นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเคซจึงมีลักษณะเด่นแตกต่างจากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั่วไป ดังนี้

๑. การแบ่งบทในนวนิยายค่อนข้างสั้น และมีการแบ่งบทค่อนข้างละเอียด โดยเฉพาะนวนิยายเรื่องเจ้าไลที่มีจำนวนบทถึง ๑๓๕ บท แต่ละบทมีความยาวประมาณ ๓-๗ หน้า นวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้ามีจำนวน ๘๑ บท แต่ละบทมีความยาวประมาณ ๓-๑๐ หน้า นวนิยายเรื่องสุริโยทัยมีจำนวน ๒๕ บท แต่ละบทมีความยาวประมาณ ๕-๑๐ หน้า นวนิยายเรื่องเซงสอญมีจำนวน ๑๘ บท แต่ละบทมีความยาวประมาณ ๑๐-๑๕ หน้า ตำนานรักศรีปราชญ์มีจำนวน ๑๕ บท แต่ละบทมีความยาวประมาณ ๑๐-๑๕ หน้า ทั้งนี้เป็นเพราะในการออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงแต่ละครั้งมีการกำหนดเวลาการออกอากาศเพียง ๓๐ นาที ผู้ประพันธ์แบ่งบทละเอียดเนื่องจากไม่ต้องการตัดตอนเวลาออกอากาศ เพื่อความต่อเนื่องของผู้ฟัง

พบนวนิยายเพียงสองเรื่องเท่านั้นที่มีได้มีลักษณะเช่นนี้คือนวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเล็กและสุลิตินาปาติโจ ขุนดาบหนายเล็ก ๒ ซึ่งมีจำนวนบทไม่มากอย่างน้อยนวนิยายเรื่องอื่นๆ และแต่ละบทค่อนข้างยาว ทั้งนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นเพราะนวนิยายเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่ผู้ประพันธ์สามารถสอดแทรกเรื่องที่ต้องการนำเสนออย่างศิลปะการต่อสู้เกี่ยวกับหมัดมวย โดยนำเสนอผ่านการกระทำของตัวละคร มิต้องนำเสนอแยกจากการกระทำของตัวละครอย่างเรื่องของศิลปวัฒนธรรมอย่างน้อยนวนิยายเรื่องอื่น เมื่อเป็นเช่นนี้การแบ่งบทจึงไม่ต้องละเอียดนัก อย่างที่ผู้วิจัย

^{๓๕}คึกเคซ กันตามระ, เจ้าไล: บทบรรยายรายการเล่านิทานให้ผู้ใหญ่ฟัง (กรุงเทพฯ: ศูนย์ผลิตรายการและอุปกรณ์การศึกษา ฝ่ายบริการศึกษาต่อเนื่อง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า คำนำ.

ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ (๑) การเป็นนวนิยายเชิงวิชาการ ว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช มีลักษณะเป็นงานเชิงวิชาการที่มีการสอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีในนวนิยายแทบทุกเรื่อง ซึ่งนวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเล็กและฐิติทิศาปาติใจ ขุนดาบหนายเล็ก ๒ นี้เรื่องและผู้ประพันธ์สอดแทรกในนวนิยายเป็นเรื่องเกี่ยวกับศิลปะการต่อสู้ประเภทหมัดมวย ซึ่งเป็นเรื่องที่คุณประพันธ์สามารถแสดงให้เห็นผ่านการกระทำของตัวละครได้เลยคือเป็นเรื่องที่ตัวละครเป็นผู้แสดงท่าทางศิลปะการต่อสู้ต่างๆ ดังนั้นจึงไม่จำเป็นที่จะต้องแบ่งบทละเอียด เนื่องจากเมื่อเป็นการกระทำของตัวละครเอก เมื่ออ่านออกอากาศจะตัดบทตอนไหนก็ไม่ทำให้เรื่องราวขาดช่วง ไม่เหมือนอย่างเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่มักเป็นบทบรรยาย เมื่ออ่านออกอากาศก็ควรอ่านต่อเนื่องกัน ไม่เช่นนั้นจะทำให้ขาดตอน

๒. ส่วนที่เป็นบทบรรยายและบทสนทนาแยกออกจากกันอย่างชัดเจน ในการแสดงบทละครวิทยุ เพราะผู้บรรยายและผู้แสดงเป็นคนละคนกัน กล่าวคือผู้บรรยายทำหน้าที่เป็นผู้อ่านบทบรรยาย ส่วนผู้แสดง ทำหน้าที่พูดบทสนทนา ดังนั้นบทบรรยายและบทสนทนาในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชจึงแยกออกจากกันอย่างชัดเจน เช่น ในนวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้า ตอนฟอลคอนเข้าพบออกพระศักดิ์สงครามหรือฟอร์แบงเพราะไม่พอใจที่ออกพระศักดิ์สงครามนำความเกี่ยวกับกบฏมักกะสันที่ฟอลคอนรับหน้าที่ดูแลอยู่ ขึ้นกราบบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัวโดยไม่บอกให้ตนทราบก่อน หากดูข้อความจากตัวอย่างซึ่งเป็นข้อความที่ยกมาจากนวนิยาย จะเห็นว่าในส่วนของบทบรรยาย ผู้บรรยายจะบรรยายอย่างละเอียด เนื้อหาค่อนข้างยาวต่อกัน เมื่อเปลี่ยนเข้าสู่ส่วนของบทสนทนา ก็มักจะเป็นบทสนทนาที่ต่อเนื่อง ค่อนข้างยาว ดังนี้

(บทบรรยาย) เวลาถัดมา ที่เรือนพักของออกพระศักดิ์สงคราม ออกพระศักดิ์สงครามลงนั่งบนเก้าอี้ตัวยาวเหยียดทำให้พวกบ่าวถอดรองเท้า ถอดสายเข็มขัดคาดอาวุธออก บ่าวคนหนึ่งก็เข้ามาแจ้งว่าเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ขอพบ ฟอร์แบงตีหน้าฉงนแล้วพยักหน้า

บ่าวเดินนำฟอลคอนเข้ามาพบฟอร์แบง ขณะที่ฟอร์แบงนอนตามสบายมีจอกไวน์อยู่ในมือ ผายมือเชื้อเชิญให้ฟอลคอนลงนั่งเก้าอี้

ฟอลคอนรู้สึกไม่พอใจที่ฟอร์แบงไม่ให้ความเคารพ บ่าวนำจอกไวน์เทินอยู่บนถาดเงินมาให้ ฟอลคอนจึงทำเฉยเมยไม่

ยอมรับ พ่อรับแบ่งเห็นการแสดงออกของพ่อลคอนก็ไม่ใช่หระ
แสร้างพูดว่า

(บทสนทนา) “ไม่บอกกระผมให้รู้ล่วงหน้า จะได้ต้อนรับ
พลงท่านอย่างสมเกียรติยศ” พ่อลคอนทำอาการซึ่งเคียดพุดขึ้น
ว่า

“เหตุใด ผู้การไม่แจ้งกระผมก่อนจะเฝ้ากราบบังคมทูล”

“แจ้งเรื่องอะไร” พ่อรับพุดไม่มีหางเสียง

“ก็เรื่องการสู้รบกับพวกน้องชายเจ้าจำปา”

“อ้อเรื่องนั้น... กระผมเข้าใจเองว่า กระผมมีพระ
เจ้าอยู่หัวเป็นนายของกระผมเพียงเท่านั้น ไม่มีผู้อื่นอีกแล้ว”

“กระผมเป็นผู้บัญชาการรบปราบกบฏมักกะสันทั้งหมด”

“เห็นจะมีแต่ที่อยู่ยกกระมัง แต่ที่สำหรับป้อมเมืองธ
แล้ว พระเจ้าอยู่หัวมอบหมายให้กระผมเป็นผู้บังคับบัญชา
เท่าที่รู้หาว่ามีผู้ใดอยู่เหนือกระผมไม่”^{๓๖}

นวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเล็ก ตอนเจ้าพระยาชำนาญเจออพระอาจารย์ทองดี พระครูผู้มี
ความสามารถในเชิงดาบและหมัดมวย พระอาจารย์ทองดีต้องการให้เจ้าพระยาชำนาญลตทิส
มานะของตน ก่อนจะทำสู้กับผู้อื่น จึงกล่าวชมเชยและถามเกี่ยวกับตำราพิชัยสงคราม ข้อความ
จากตัวอย่างเป็นข้อความที่ยกมาจากนวนิยาย จะเห็นว่าในส่วนที่เป็นบทบรรยายจะค่อนข้างยาว
และต่อเนื่อง ส่วนที่เป็นบทสนทนายก็เช่นกัน และทั้งสองส่วนแยกจากกันค่อนข้างชัดเจน

(บทบรรยาย) พระอาจารย์ทองดีพาเดินมายังหนทาง
เปลี่ยวหลังวัด มีเพียงขุนหาญชาวมอญคาดผ้าแดงที่ศีรษะทั้ง
หกคนเดินแวดล้อมเป็นกันงอรักษาเจ้าพระยาชำนาญ

ระหว่างทางมีป่าละเมาะ เสียงจักจั่นร้องระงม ต้น
สาบเสือ และเถามะแว้งเลื้อยพันกิ่งไม้ระเกะระกะสองข้าง
ทางเดิน ที่พื้นดินมีต้นต้อยติ่ง ต้นไบบ้านางขึ้นเตี้ยเรียดินเป็น
หย่อมๆ

เจ้าพระยาชำนาญอดประหลาดใจไม่ได้ว่า พระภิกษุผู้
เฒ่าเหตุใดจึงเดินเหินปรกติไม่เหมือนคนชราทั่วไป

^{๓๖}คือเทศ กันตามระ, หัวทองกับม้า, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๓๑.

พระอาจารย์ทองดีเดินชะลอ เอี้ยวหน้าก็มองซ้ายขวา สังเกตลักษณะการเดินของเจ้าพระยาชำนาญและขุนหาญทั้งหกคน เจ้าพระยาชำนาญสวมรองเท้าสานก้าวเดินแต่ละก้าวลงเต็มฝ่าเท้า นั่นเป็นลักษณะของผู้ทรงอำนาจมีความมั่นใจสูง ส่วนขุนหาญทั้งหกคน ไข้คนหน้าเดินโต่งตีนลงปลายเท้าทำทางเอาเรื่อง ไข้สองคนคู่ซ้ายขวาเดินลงสั้นฝ่ามือคงไม่เท่าไร ส่วนไข้คนเดินปิดหลังเจ้าพระยาชำนาญ ยากจะเห็น คงเนว่าคงไม่แพ้ไข้คนหน้า

พระอาจารย์ทองดีพูดไปเดินไป ในใจต้องการให้เจ้าพระยาชำนาญคลายทีสิ

(บทสนทนา) “ท่านเจ้าพระยาเคยบวชเรียนไหม”

“ไม่เคย...มีอะไรอยู่ในใจหรือพระคุณเจ้า”

พระอาจารย์ทองดีไม่ตอบ กล่าวต่อไปว่า

“ไม่เคยบวช แต่มีวิชาศิลป์ นับว่ามีความรอบรู้”

“ฮะ ฮะ ฮะ กระผมไซ้จะรบเป็นแต่อย่างเดียว หนังสือหน้าหากกระผมก็ใ้รู้เหมือนกัน”

“ไ้ั้งั้น พอจะจำตำรับพระพิชัยยุทธว่า ลักษณะสามประการของขุนพลมีอะไรบ้าง”

“จะทดสอบความจำของกระผมหรือ”

“ก็ทำนองนั้น ถ้าไม่ถูกวิชาครอบงำ ต้องจำได้”

เจ้าพระยาชำนาญหยุดเดิน คิดอยู่ชั่วขณะ สายหน้าพูดว่า

“กระผมจำได้สองข้อ”

“อะไรบ้างล่ะ”

“ความสัตย์จริงหนึ่ง ความแก้แค้นสามประการหนึ่ง ข้อสามว่าอะไรหนา...นี่ก็ไม่ออก”

“ความโอบเอื้ออารี” พระอาจารย์ทองดีบอก

“นั่นแหละ...แค่นี้ทำไมนี่ก็ไม่ออก”

“ก็เพราะท่านเจ้าพระยาถูกวิชาครอบงำ”

“หมายความว่าอย่างไร วิชาครอบงำ”

“ค้นหา รากะ ลากยศ สรรเสริญ โลก โกรธ หลง คือ
อุบาทวน เหล่านี้จัดเป็นอวิชา...ท่านเจ้าพระยา”^{๓๗}

จากตัวอย่างจะเห็นว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชมีการแบ่งส่วนที่เป็นบทบรรยายและบทสนทนาแยกออกจากกันอย่างชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากนวนิยายเป็นบทละครวิทยุที่อ่านออกอากาศ โดยใช้ผู้บรรยายและผู้แสดงคนละคนกัน เพื่อสะดวกในการอ่านออกอากาศ ผู้ประพันธ์จึงแบ่งบทบรรยายและบทสนทนาอย่างชัดเจน

๓. การแทรกบทประพันธ์เพื่อประกอบในนวนิยาย ผู้ประพันธ์เลือกนำเสนอบทประพันธ์ในนวนิยายเพื่อใช้แทนเสียงเพลง เนื่องจากคำประพันธ์เป็นงานที่มีสัมผัสคล้องจองและสามารถใส่ทำนองเพื่อสร้างความไพเราะได้

“ในงานเขียนของผมทุกเรื่องสอดแทรกกวีนิพนธ์ เพื่อใช้
แทนเสียงเพลง มีทั้งเพลงที่แต่งเองและนำบทที่ประทับใจของกวี
เอกในอดีตมาประกอบให้เข้ากับฉาก...”^{๓๘}

บทประพันธ์ที่ผู้ประพันธ์เลือกมานำเสนอในนวนิยายเพื่อใช้แทนเสียงเพลง เช่น คำประพันธ์ที่ใช้ประกอบฉากในนวนิยายเพื่อความสมจริง อย่างบทกล่อมช้าง หรือเพลงกล่อมเด็ก ที่ผู้ประพันธ์ยกมาประกอบฉากในนวนิยาย

ในนวนิยายเรื่องเจ้าไลเมื่อมีเหตุการณ์ที่กล่าวถึงการประกอบพิธีกล่อมช้าง ผู้ประพันธ์ยกบทกล่อมช้างมาประกอบในนวนิยาย เพื่อเวลาอ่านออกอากาศทางสถานีวิทยุสามารถใส่ทำนองเพื่อสร้างความไพเราะและความเพลิดเพลินแก่ผู้ฟัง

อ้าพ่อคชสารศรีทั้งหลาย	จงสดับคำแห่งเราสักครู่
ดูกรพ่อไอยเรศจงดู	กลิ่นเสียซึ่งโทสะละเวง
อ้าพ่ออย่าคิดทุกขบัดนี้	ทุกข์แต่หลังบุราณเพรง
อ้าพ่ออย่าคิดทุกขวังเวง	เลย ณ พ่อจงฟังครู่
ต้องบาศเรานี้ฤฯ ณ พ่อ	เพราะเสน่ห์แห่งกู
ฟังพลายอันใดกลด้าฐ	ก็จะเลี้ยงจะล้ามสงวน
อ้าพ่อจงเสียยศอันร้าย	แลอย่าซึ่งทรวงหิว
หล่อหลอนอย่ากิจ บ ควร	แลอย่าถีบอย่าจัดแทง

^{๓๗}คึกเดช กันตามระ, **ขุนดาบทนายเลือก**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๔๑-๒๔๒.

^{๓๘}คึกเดช กันตามระ, **ขุนดาบทนายเลือก**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔.

ข้าพ้อจงเสียยศอันเปลื้อง	แลอย่าเลื่อมกำแหงแรง
พ้อจำอันสอนจิตรอย่าแคลง	แลจงรักทั้งหมอความ
จงมีจิตสุทธิอันงาม	สงบเสงี่ยมแลเสียมสาร
พวกพ้องนิกรบริวาร	บริรักษรักษา
ข้าพ้ออย่าไศกอย่าทุกข์เลย	แลอย่าเศร้าอย่าโศกา
อย่าให้พิลาปิตรออา	ดูเลยจงฟังยิน ^{๙๙}

ในนวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้า เหตุการณ์ตอนที่นางเออซูล่า มารดาของท้าวทองกีบม้า กล่อมมอร์จบุตรชายวัยสามขวบของท้าวทองกีบม้าผู้ประพันธ์ยกบทเพลงกล่อมเด็กมาประกอบ ในนวนิยาย

เจ้าเนื้ออ่อนๆ เจ้าอ่อนให้อุ้ม
 ปูย่ามารุม มาอุ้มเอาใจ
 จะพาเจ้านอน จะอ่อนไปไย
 เนื้ออ่อนแก้มใส แม่ให้กินนม^{๙๐}

การสอดแทรกบทประพันธ์ในนวนิยายส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชเป็นนวนิยายที่ได้รับการเผยแพร่ด้วยการฟังก่อนที่จะนำมาพิมพ์รวมเล่ม ดังนั้นการใช้เสียงจึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งการแทรกบทประพันธ์ทำให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลิน และสร้างความไพเราะด้วย

วิธีการนำเสนอของผู้ประพันธ์ในเรื่องการแบ่งบทในนวนิยายที่ค่อนข้างละเอียด มีการแยกส่วนที่เป็นบทบรรยายและบทสนทนาออกจากกันค่อนข้างชัดเจน ทั้งยังมีการแทรกบทประพันธ์ในเนื้อเรื่อง เนื่องจากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชเผยแพร่ด้วยการฟังในรูปแบบของบทละครวิทยุก่อนที่จะนำมาพิมพ์รวมเล่มเป็นนวนิยาย

ลักษณะทั่วไปในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ ประการแรกคือ การเป็นนวนิยายเชิงวิชาการที่ไม่เพียงให้ความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังสอดแทรกความรู้หลากหลายสาขา แก่ผู้อ่าน ซึ่งผู้ประพันธ์นำเสนอนวนิยายหลากหลายรูปแบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ผู้อ่านมากที่สุด และประการที่สอง การเป็นนวนิยายที่แต่งขึ้นเพื่อเผยแพร่ด้วยการฟัง ทำให้ลักษณะการนำเสนอเนื้อเรื่องในนวนิยายแตกต่างจากนวนิยายอื่น เช่น มีการแบ่งบท

^{๙๙}คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๕๗.

^{๙๐}คึกเดช กันตามระ, ท้าวทองกีบม้า, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๖๗.

ค่อนข้างละเอียด ส่วนที่เป็นบทบรรยายและบทสนทนาแยกกันค่อนข้างชัดเจน และมีการแทรกบทประพันธ์เพื่อความไพเราะ

๒.๒.๒ ภูมิหลังของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงภูมิหลังของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์แต่ละเรื่องของคึกเดช กันตามระ ดังนี้

๒.๒.๒.๑ เจ้าไล

เจ้าไลเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องแรกของคึกเดช กันตามระซึ่งเริ่มประพันธ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ คึกเดชใช้เวลาค้นคว้าและเขียนนานกว่า ๕ ปี โดยได้รับแรงบันดาลใจจากการอ่านหนังสือเรื่อง “พระเจ้าปราสาททอง” ของสังข์ พัฒโนทัย ซึ่งแปลมาจากจดหมายเหตุของเจрмаย ฟานฟลีต คึกเดชเห็นว่า “พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเป็นเรื่องน่าสนใจ เนื่องจากการที่นายทหารผู้หนึ่งจะสามารถขึ้นสู่ตำแหน่งประมุขของแผ่นดิน ซึ่งมีชื่อเสียงปกติ สามีญ จึงเห็นว่าพระองค์ต้องมีบุญญาธิการและพระปรีชาญาณอย่างยิ่งเป็นที่ประจักษ์ต่อ ชาวต่างชาติที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในขณะนั้น จนมีบันทึกจดหมายเหตุกล่าวถึง”^{๑๑} จึงสนใจจะนำเรื่องราวของพระองค์มาสร้างเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

หลังจากเรื่องเจ้าไลออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ได้พิมพ์รวมเล่มครั้งแรกกับสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ และเนื่องจากได้รับความนิยมจึงมีการพิมพ์ซ้ำอีกหลายครั้งใน พ.ศ. ๒๕๔๓ พ.ศ. ๒๕๔๘ และ พ.ศ. ๒๕๕๓ นอกจากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องเจ้าไลจะได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นจำนวนมากแล้ว ยังได้รับเลือกให้เป็นหนังสือสำหรับห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) พ.ศ. ๒๕๔๓ และใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบการเรียนการสอนในรายวิชา ท. ๗๖๔ วรรณกรรมประวัติศาสตร์ของไทย ระดับปริญญาโท ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์^{๑๒} นอกจากนี้ยังได้รับคัดเลือกเข้ารอบเป็นหนึ่งในหนังสือเข้าประกวดรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนในปี พ.ศ. ๒๕๔๒^{๑๓} อีกด้วย

“เจ้าไล” เป็นนวนิยายที่เล่าเรื่องราวพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พระมหากษัตริย์ลำดับที่ ๒๔ แห่งกรุงศรีอยุธยา ผู้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์เมื่อ พ.ศ.

^{๑๑}คึกเดช กันตามระ, **เจ้าไล**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า คำนำ.

^{๑๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า คำนำพิมพ์ครั้งที่ ๒.

^{๑๓}คึกเดช กันตามระ, **ชูลีทินาปาดิโจ ขุนดาบหนวยเลือก ๒**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า คำนิยม.

๒๑๗๓ และทรงเป็นพระมหากษัตริย์ต้นราชวงศ์ปราสาททอง ผู้ประพันธ์เล่าพระราชประวัติของพระองค์โดยละเอียดตั้งแต่เสด็จพระราชสมภพ ชีวิตในวัยเด็ก เมื่อเติบโตเป็นหนุ่มได้เป็นทหารชั้นผู้น้อย แต่ด้วยความสามารถและบุญญาธิการจึงสามารถเลื่อนตำแหน่งและยศขึ้นเป็นเจ้าพระยากลาโหมศรีสุริยวงศ์ ต่อมาได้ก่อการกบฏ และปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องเจ้าโลเป็นนวนิยายขนาดยาวกว่า ๘๐๐ หน้า และมีจำนวนบทถึง ๑๓๕ บท เนื้อหาในนวนิยายแบ่งออกเป็น ๓ ภาค แต่ละภาคเล่าเรื่องราวในแต่ละช่วงวัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ดังนี้ ภาคแรกเป็นเรื่องราวตั้งแต่กำเนิดเจ้าโลและชีวิตในวัยเด็ก ภาคต่อมาเล่าชีวิตเมื่อเริ่มรับราชการเป็นมหาดเล็ก และภาคสุดท้ายเล่าเรื่องราวเมื่อได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าพระยากลาโหมศรีสุริยวงศ์กระทั่งปราบดาภิเษกเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

เอกสารที่ผู้ประพันธ์ใช้ประกอบการประพันธ์นวนิยายเรื่องเจ้าโลมีทั้งเอกสารชั้นต้น เช่น จดหมายเหตุวันวลิต, คำให้การชาวกรุงเก่า, กฎหมายตราสามดวง เอกสารชั้นรอง เช่น พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม), พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระจักรพรรดิพงศ์(จาด), พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน, พระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับบริติชมิวเซียม, พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา, ประกาศรัชกาลที่ ๕ เรื่องพระราชวังบางปะอิน ฉบับ จ.ศ. ๑๒๓๘ (พ.ศ. ๒๔๑๙), สารานุกรมสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เล่มที่ ๓, ๑๔, ๒๒, ๒๓ และงานวิจัยของนักวิชาการในสมัยหลัง เช่น พระเจ้าปราสาททอง ของ สังข์ พัธมนทัย, การเมือง “อุบายมารยา” แบบมาคิอาเวลลีของพระเจ้าปราสาททอง ของ สุจิตต์ วงษ์เทศ, พระเจ้าปราสาททองกษัตริย์นักสู้ ของ วิบูล วิจิตรวาทการ นอกจากนี้ยังมีงานประเภทวรรณกรรม เช่น คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราสาททอง เป็นต้น

๒.๒.๒.๒ สุริโยทัย

สุริโยทัยเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ลำดับที่สองของคึกเดช กันตามระ ที่ผู้เขียนได้รับแรงบันดาลใจในการประพันธ์จากภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์เรื่อง “สุริโยไท” ของหม่อมเจ้าชาติตรีเฉลิม ยุคล

“...เมื่อทราบข่าวท่านม้าย (หม่อมเจ้าชาติตรีเฉลิม ยุคล)
จะสร้างภาพยนตร์เรื่อง สุริโยไท โดยใช้คำที่ต่างไปจากภาษา

โบราณ ก็ตั้งใจจะเขียนในแบบจินตนาการของเรา ดูที่รีว่าจะตรงกับของท่านมัยหรืออย่างไร...”^{๔๔}

นวนิยายเรื่องนี้มีรูปแบบการนำเสนอแตกต่างจากนวนิยายเรื่องอื่นคือผู้ประพันธ์ยกบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาไว้ก่อนที่จะกล่าวคำนำของเรื่อง

นงคราญองค์เอกแก้ว	กษัตริ์
มานมนัสกัตเวที	ยี่งล้า
เกรงพระราชสามี	มลายพระ ชนม์ไฮย
ซั้บคเชนทร์เซ่นค้ำ	สือกู้ด้สกรษ
ขุนมอญร่อนง้าวฟาด	ฉาดฉะ
ขาดแล้งตราบอูระ	หุรบดิน
โอรสรีบกั้บพระ	ศพสู๋ นครแฮ
สุญชีฟไปสุญสิ้น	พจนผู้สรรเสริญฯ ^{๔๕}

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังประพันธ์คำสรรเสริญเพื่อสดุดีวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของสมเด็จพระนางสุริโยทัย ผู้เป็นแบบอย่างของกุลสตรีไทย ซึ่ง “ผู้เขียนเชื่อว่าที่พระเทียรราชาปราบดาภิเษกเป็นสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระนางสุริโยทัยต้องอยู่เบื้องหลังความสำเร็จทั้งหมด”^{๔๖} ดังที่คึกเดชกล่าวสดุดีสมเด็จพระสุริโยทัยไว้ว่า

ข้าแต่สมเด็จพระบรมบาทบงกชลักษณะ อัครมเหสีสุริโยทัยในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าขอสมอาภิวาทที่ได้ล่วงเกินได้เบื่องพระยุคลบาท อาจหาญรจเลขพระราชประวัติด้วยหามีเจตนาทุจริตไม่ แต่เพราะต้องการสดุดีวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ผู้มีพระคุณต่อชาติบ้านเมืองและบรรพชนของปวงชนชาวไทยอันสุดประมาณมิได้...^{๔๗}

^{๔๔}คึกเดช ก้นตามระ, *สุริโยทัย*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๑๖.

^{๔๕}คึกเดช ก้นตามระ, *สุริโยทัย*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า บทนำ.

^{๔๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า คำนำ.

^{๔๗}เรื่องเดียวกัน, หน้า บทนำ.

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องสุริโยทัยเผยแพร่ครั้งแรกในรูปแบบของบทละครวิทยุ ออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ หลังจากออกอากาศ ทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ได้พิมพ์รวมเล่มครั้งแรกกับสำนักพิมพ์ดับเบิล นายน์ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ และเนื่องจากได้รับความนิยมจึงมีการพิมพ์ซ้ำอีกครั้งกับสำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องนี้เป็นนวนิยายขนาดไม่ ยาวนัก มีความยาว ๒๑๔ หน้า มีจำนวน ๒๕ บท

“สุริโยทัย” เป็นเรื่องราวของวีรสตรีผู้เพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติอันน่าทึ่ง ทั้ง คุณสมบัติของความเป็นภรรยาที่ดีและคุณสมบัติของความเป็นพระราชินีที่สามารถปฏิบัติราชกิจ เคียงข้างพระราชสวามีผู้เป็นพระเจ้าแผ่นดินได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง นอกจากนี้ในนวนิยาย ผู้ประพันธ์ยังกล่าวถึงเรื่องราวชีวิตของบุคคลต่างๆในยุคสมัยเดียวกับพระนาง เช่น เรื่องของสมเด็จพระไชยราชาธิราช พระเทียรราชา ท้าวศรีสุดาจันทร์ ขุนวรวงศาธิราช และขุนพิเรนทรเทพ ซึ่งเป็น บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์เช่นกัน

เอกสารที่ใช้ประกอบการประพันธ์นวนิยายเรื่องสุริโยทัยมีทั้งเอกสารชั้นต้น เช่น The grand peregrination: being the life and adventures of Fernao Mendes Pinto, คำให้การ ชาวกรุงเก่า เอกสารชั้นรอง เช่น พงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์, พระราช พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม), พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระ จักรพรรดิพงศ์(จาด), พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน, พระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับบริติชมิวเซียม, พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เป็น ต้น

๒.๒.๒.๓ ท้าวทองกิบม้า

ท้าวทองกิบม้าเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ลำดับที่สามของคึกเดช เริ่มประพันธ์เมื่อ ปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ใช้เวลาเขียนประมาณ ๔ ปี ได้รับแรงบันดาลใจจากมารดาของคึกเดชเอง และจากนายพิชัย วาสนาส่ง ดังที่คึกเดชเขียนบันทึกไว้ในคำนำของเรื่องว่า

แรงบันดาลใจที่ทำให้ต้องเขียนนวนิยายอิง ประวัติศาสตร์เรื่องท้าวทองกิบม้า มีด้วยกันสองแรง แรงหนึ่งคือ คุณแม่ ผู้สอนทำอาหารคาวหวานหลายอย่างให้แก่ผู้เขียน ท่าน เล่าว่าขนมทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทองไม้ไผ่ของไทย เป็นของ ชาวโปรตุเกส จึงทำให้ต้องค้นคว้าเรื่องนี้ แรงที่สองคุณพิชัย

วาศนาสง ได้สร้างแรงกระตุ้นให้เขียน โดยท่านอยากให้นำเอา ประวัติศาสตร์ตอนสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมาสร้างชีวิตให้ คนอ่านได้เห็นว่า บรรพบุรุษของชาติไทยนั้นมีความฉลาด สามารถและแกร่งกล้า สร้างชาติบ้านเมืองมาอย่างไร^{๔๔}

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องท้าวทองกีบม้าเผยแพร่ครั้งแรกในรูปแบบของบทละครวิทยุ ออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากเรื่องท้าวทองกีบม้าออกอากาศ ทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ต่อมาได้ตีพิมพ์เป็นตอนลงในนิตยสารดิฉัน ซึ่งเป็นนิตยสารสำหรับผู้หญิง ดังนั้นที่คึกเคซเลือกตัวละครเอกเป็นผู้หญิงส่วนหนึ่งเนื่องจากต้อง ตีพิมพ์ลงในนิตยสารฉบับนี้ด้วย หลังจากนั้นจึงได้พิมพ์รวมเล่มครั้งแรกกับสำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ และเนื่องจากได้รับความนิยมจึงมีการพิมพ์ซ้ำอีกครั้ง ใน พ.ศ. ๒๕๕๐ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องนี้เป็นนวนิยายขนาดยาวกว่า ๗๐๐ หน้า และมี จำนวนบทถึง ๘๑ บท

“ท้าวทองกีบม้า” เป็นเรื่องราวของหญิงลูกครึ่งโปรตุเกสและญี่ปุ่น ที่ครอบครัวเข้ามาตั้ง รกรากอยู่ในกรุงศรีอยุธยา และได้แต่งงานกับคอนสแตนติน ฟอลคอนหรือเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ขุนนางชาวกรีกที่เข้ามารับราชการในกรุงศรีอยุธยา ในภายหลังได้รับตำแหน่งเป็นท่านผู้หญิงวิชาเยนทร์ ท้าวทองกีบม้าเป็นผู้คิดค้นตำรับขนมไทยประเภททองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง สังขยา และขนมอื่น ๆ อีกมากมาย เมื่อครั้งราชทูตฝรั่งเศสเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีในสมัยสมเด็จพระ นารายณ์มหาราช นางมีหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานวิเสททำอาหารเลี้ยงต้อนรับคณะราชทูต นอกจากนี้ ฝีมือทำอาหารที่หาตัวจับยากแล้ว ท้าวทองกีบม้ายังมีความสามารถในด้านภาษาด้วย ในบั้น ปลายชีวิตต้องผจญกับความตกอับซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำของสามี แต่ด้วยคุณความดีที่ได้ กระทำมาจึงรอดจากการถูกประหารชีวิตและได้รับราชการในราชสำนักต่อมากะทั่งสิ้นอายุขัย

เอกสารที่คึกเคซใช้ประกอบการประพันธ์นวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้ามีทั้งเอกสารชั้นต้น เช่น จดหมายเหตุการณ์เดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงตาซาร์ด, บันทึกความทรงจำของ บาทหลวง เดอะ แบส เกี่ยวกับชีวิตและมรณกรรมของก๊องส์ตั้งซ์ ฟอลคอน, จดหมายเหตุฟอร์บั้ง, จดหมายเหตุลาลูแบร์, จดหมายเหตุแกมเฟอร์, จดหมายเหตุรายวัน การเดินทางสู่ราชอาณาจักร สยาม ในปี ค.ศ. ๑๖๘๕ และ ๑๖๘๖, จดหมายเหตุรายวันของท่านบาทหลวง เดอ ชัวส์ ผู้ช่วยมอง สิเออร์ เลอ เซอวาเลีย เดอ โชมอง ราชทูตของพระเจ้าหลุยส์มหาราชที่ ๑๔ กรุงฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามา

^{๔๔} คึกเคซ กันตามระ, ท้าวทองกีบม้า, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า คำนำพิมพ์ครั้งที่ ๑.

เจริญทางพระราชไมตรีครั้งแรก พ.ศ. ๒๒๒๘ ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เอกสารชั้นรอง เช่น พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม), พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เป็นต้น

๒.๒.๒.๔ เชงสอญ

เชงสอญเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์มอญเรื่องแรกของคึกเดช ที่ผู้เขียนได้รับแรงบันดาลใจในการประพันธ์จากคำแนะนำและการอ่านงานเขียนเรื่อง “พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์” ของอาจารย์ ดร.สุเนตร ชุตินธรานนท์ ประกอบกับพระราชประวัติของพระนางเป็นที่น่าสนใจ เนื่องจากพระนางเชงสอญเป็นสตรีคนแรกและคนเดียวในประวัติศาสตร์รามัญประเทศที่ได้ขึ้นเสวยราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน และพระนางได้รับยกย่องทั้งจากมอญและพม่าว่าทรงเป็นผู้ปกครองที่กษัตริย์รุ่นหลังควรยึดเป็นแบบอย่าง คึกเดชจึงสนใจนำเรื่องราวของพระนางมาประพันธ์เป็นนวนิยาย

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องเชงสอญเผยแพร่ครั้งแรกในรูปแบบของบทละครวิทยุออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ได้พิมพ์รวมเล่มครั้งแรกกับสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องนี้เป็นนวนิยายขนาดสั้น ความยาว ๒๕๑ หน้า แบ่งเป็น ๑๘ บท

“เชงสอญ” เป็นเรื่องราวของพระนางเชงสอญ พระราชธิดาของพระเจ้าราชาธิราช ที่ถูกพระเจ้ามังระพระเจ้ากษัตริย์แห่งกรุงอังวะจับตัวไปเป็นพระมเหสี ขณะพำนักที่กรุงอังวะพระนางทำหน้าที่เป็นอาจารย์สอนหนังสือแก่พระราชโอรสและพระราชธิดาของพระเจ้ากรุงอังวะ และบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนามากมาย กระทั่งต่อมาพระมหาปิฎกธรรพราชบุตรบุญธรรมของพระนางได้พาตัวพระนางกลับกรุงหงสาวดีได้สำเร็จ พระนางมอบราชสมบัติแก่พระมหาปิฎกธรร ส่วนพระนางทรงอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์เพื่อพุทธศาสนากระทั่งสวรรคต

เอกสารประกอบการประพันธ์นวนิยายเรื่องเชงสอญประกอบด้วยเอกสารชั้นรอง เช่น พระราชพงศาวดารพม่า ของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา งานวิจัยของนักวิชาการ เช่น พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ ของ สุเนตร ชุตินธรานนท์ และวรรณกรรมอิงพงศาวดารมอญเรื่องราชาธิราช ของ เจ้าพระยาพระคลัง(หน) เป็นต้น

๒.๒.๒.๕ ตำนานรักศรีปราชญ์

ตำนานรักศรีปราชญ์เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ลำดับที่ห้าของคึกเดช ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจในการประพันธ์จากบุตรชาย ดังที่คึกเดชบันทึกไว้ในบทนำของเรื่องว่า

...วันหนึ่งบุตรชายวัยสิบสองขวบ ขอให้ช่วยแต่งกลอนส่งครู จึงบอกลูกแต่งไปก่อนแล้วจะช่วยแก้ไขแนะนำให้ได้ตรวจกลอนแปดที่บุตรชายแต่งเห็นว่าผิดแบบแผน มาหวนนึกถึงเมื่อเราเป็นเด็กอายุขนาดนี้แต่งได้ดีกว่า จึงมีความคิดที่น่าจะเป็นเพราะเด็กยุคนี้ไม่สนใจเรียนวรรณคดี ทำอย่างไรจึงจะหาวิธีการให้เด็กหันมาสนใจแต่งกลอน ชื่อศรีปราชญ์ก็แวบเข้ามาในความคิด เพราะเรื่องราวของศรีปราชญ์ค่อนข้างจะสะเทือนอารมณ์ แล้วก็หายไปจากความทรงจำของบางคน...^{๔๗}

นอกจากนี้เรื่องราวของศรีปราชญ์ยังเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจเพราะศรีปราชญ์เป็นสามัญชนที่ปรากฏชื่อในเอกสารทางประวัติศาสตร์แสดงว่าต้องมีความสำคัญยิ่ง และศรีปราชญ์มีเรื่องราวชีวิตที่ค่อนข้างโลดโผน น่าสนใจ คึกเดชจึงสนใจนำเรื่องราวของศรีปราชญ์มาประพันธ์เป็นนวนิยาย

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องตำนานรักศรีปราชญ์เผยแพร่ครั้งแรกในรูปแบบของบทละครวิทยุ ออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ได้พิมพ์รวมเล่มครั้งแรกกับสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องนี้เป็นนวนิยายขนาดสั้น ความยาว ๒๑๕ หน้า มีจำนวน ๑๕ บท

“ตำนานรักศรีปราชญ์” เป็นเรื่องราวของกวีเอกในราชสำนักอยุธยาในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กวีผู้นี้เป็นที่โปรดปรานของพระนารายณ์ยิ่งนัก เนื่องจากสามารถประพันธ์โคลงฉันท์ กาพย์กลอนได้ไพเราะหาผู้ใดเปรียบมิได้ แต่ครั้งหนึ่งละเมียดกฤมณเทียรบาล กล่าววาจาล่วงเกินพระสนมเอกจึงถูกเนรเทศไปยังเมืองนครศรีธรรมราช ขณะอยู่ที่นครศรีธรรมราช เจ้าเมืองเข้าใจผิดคิดว่าลักลอบเป็นชู้กับภรรยาตน จึงตัดสินลงโทษประหารชีวิตกวีเอกผู้นี้

เอกสารประกอบการประพันธ์นวนิยายเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์มีทั้งเอกสารชั้นต้น เช่น คำให้การขุนหลวงหาวัด, คำให้การชาวกรุงเก่า เอกสารชั้นรอง เช่น ตำนานศรีปราชญ์ ของ พระยา

^{๔๗} คึกเดช กันตามระ, ตำนานรักศรีปราชญ์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า บทนำ.

ปริยัติธรรมธาดา(แพ ตาละลักษณณ์), ชีวิตและงานของศรีปราชญ์ ของ ประยูร พิศนาคะ งานวิจัยค้นคว้าของนักวิชาการ เช่น วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง “สมุทรโฆษคำฉันท์ ส่วนที่แต่งสมัยกรุงศรีอยุธยา: การวิเคราะห์และวิจารณ์เชิงประวัติ” ของ สุมาลี กียะกุล และงานวรรณกรรม เช่น ทวาทศมาส, กำสรวลศรีปราชญ์, นิราศนรินทร์ เป็นต้น

๒.๒.๒.๖ ขุนดาบหนายเลือก

ขุนดาบหนายเลือกเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ลำดับที่หกของคึกเดช ซึ่งผู้เขียนได้แรงบันดาลใจในการประพันธ์จากการได้รับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับวีรกรรมอ่าวหว้าขาวจากการอ่านหนังสือประวัติศาสตร์และเกิดความรู้สึกซาบซึ้งใจที่นักรบไทยพลีชีพอย่างห้าวหาญเพื่อรักษาบ้านเมืองของตน และผู้กล้าคนสำคัญคนนี้เป็นคนไทยเพียงคนเดียวที่รอดชีวิตและปรากฏชื่อในบันทึกทางประวัติศาสตร์ คึกเดชจึงสนใจนำเรื่องราวของนักรบผู้กล้านามขุนรองปลัดชูมาประพันธ์เป็นนวนิยาย

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องขุนดาบหนายเลือกเผยแพร่ครั้งแรกในรูปแบบของบทละครวิทยุ ออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ตีพิมพ์เป็นตอนลงในนิตยสารพราว ต่อมาจึงพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกกับสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยใน พ.ศ. ๒๕๕๐ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องนี้เป็นนวนิยายขนาดยาว ๕๐๐ หน้า มีจำนวน ๒๓ บท

“ขุนดาบหนายเลือก” เป็นเรื่องราวของบุญชูหรือขุนรองปลัดชู หัวหน้าพลทหารอาสาชาววิเศษชัยชาญที่รวบรวมกองอาสาที่เป็นนักรบชาวบ้านจำนวนกว่า ๔๐๐ คน เข้าสู้รบกับพม่าที่อ่าวหว้าขาวอย่างห้าวหาญ เพราะมีกำลังพลที่น้อยกว่ามาก กองอาสาวิเศษชัยชาญจึงพ่ายแพ้แก่กองทัพของพม่า แต่ด้วยความสามารถในด้านการรบของขุนรองปลัดชูสร้างความประทับใจแก่ฝ่ายพม่า พม่าจึงวางกลอุบายจับตัวขุนรองปลัดชูไปยังพม่า

เอกสารประกอบการประพันธ์นวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเลือกเป็นเอกสารชั้นรอง เช่น พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา, พระราชพงศาวดารพม่า ของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, ประชุมพงศาวดาร เล่ม ๓๗ เรื่องกรุงเก่า, ไทยรบพม่า ของ สมเด็จพระยามังลาจารย์ราชานุภาพ งานวรรณกรรม เช่น โสวัตกลอนสวด, กภาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดงและกภาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก ของ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ เป็นต้น

๒.๒.๒.๗ ชูลีทีนาปาติโจ ขุนดาบหนายเลือก ๒

ชูลิทินาปาติโจฯ เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ภาคต่อของนวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเล็ก มีตัวละครเอกคนเดียวกันคือขุนรองปลัดชู ผู้เขียนได้รับแรงบันดาลใจจากการอ่านบทความแปลเรื่อง “เซलयอุทยาในราชสำนักพม่า” ของ ทันทุน นักประวัติศาสตร์ชาวพม่า ซึ่งแปลโดย สุพรรณิ กาญจนวัชฐิติ ในหนังสือพม่าอ่านไทย: ว่าด้วยประวัติศาสตร์และศิลปะไทยในทศวรรษพม่า ในบทความกล่าวถึงคนไทยที่เข้ามารับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาทกษัตริย์พม่า ซึ่งส่วนใหญ่มีความสามารถและมีความจงรักภักดี

...มีสงครามต่อเนื่องกันเป็นลำดับในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ และ ๑๗ ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับกรุงอังวะ เซลายศึกและช่างศิลป์ที่มีฝีมือจำนวนมากถูกกวาดต้อนไปพม่า ... มีบางส่วนที่เป็นทหารรับจ้าง คนเหล่านี้ได้รับการจดจำถึงความกล้าหาญและความจงรักภักดี จึงได้รับความไว้วางใจให้ทำหน้าที่ทหารราชองครักษ์รักษาพระองค์ ป้องกันพระราชวังและพระนคร...^{๕๐}

นอกจากนี้ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาายังกล่าวถึงขุนรองปลัดชูว่าถูกพม่าจับเป็นไป แต่มิได้ให้รายละเอียดมากกว่านี้ คึกเดชจึงสนใจนำเรื่องราวของขุนรองปลัดชูมาประพันธ์เป็นนวนิยาย

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องชูลิทินาปาติโจฯ เผยแพร่ครั้งแรกในรูปแบบของบทละครวิทยุ ออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ตีพิมพ์เป็นตอนลงในนิตยสารดิฉัน ต่อมาจึงพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกกับสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องนี้เป็นนวนิยายขนาดยาว ๕๐๐ หน้า มีจำนวน ๑๕ บท

ชูลิทินาปาติโจฯ เป็นเรื่องราวของบุญชูหรือขุนรองปลัดชูหัวหน้าพลทหารอาสาชาววิเศษชัยชาญที่เข้าสู่รับกับกองทัพของพม่าในวีรกรรมอ่าวหว้าขาว ขณะสู้รบถูกจับตัวไปยังพม่า ต่อมาได้เป็นทหารอยู่ในราชสำนักพม่า ด้วยความสามารถในด้านการต่อสู้ทำให้ได้รับตำแหน่งเป็นขุนศึกแห่งกองทัพพม่าและได้รับพระราชทานนามว่า ชูลิทินาปาติโจ ซึ่งแปลว่า ผู้กล้ากลางสมรภูมิ และได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เป็นคนพม่า ในบั้นปลายชีวิตบำเพ็ญตบะเป็นพระฤๅษีและปฏิบัติตามพระธรรมคำสอน อยู่อย่างสันโดษ ถือศีลกินเจ กลายเป็นบุคคลกายสิทธิ์ที่ละจากความเป็นโลก โกรธ หลง และตัณหาราคะทั้งปวง

^{๕๐}สุนทร ชุตินทรานนท์(บรรณาธิการ), พม่าอ่านไทย: ว่าด้วยประวัติศาสตร์และศิลปะไทยในทศวรรษพม่า, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๕๕), หน้า ๘๗.

เอกสารประกอบการประพันธ์นวนิยายเรื่องชูลีทีนาปาติโจฯ เป็นเอกสารชั้นรอง เช่น พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา, พระราชพงศาวดารพม่า ของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, ไทยรบพม่า ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, พม่าอ่านไทย ของ สุเนตร ชุตินธรานนท์ เป็นต้น

บทที่ ๓

ตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั้ง ๗ เรื่องของคึกเดช กันตามระเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เชิงชีวิตประวัติ ที่เล่าเรื่องราวของบุคคลในประวัติศาสตร์ ตัวละครเอกในนวนิยายล้วนสร้างขึ้นจากบุคคลที่มีชื่อปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ลักษณะของตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชว่ามีลักษณะอย่างไร แต่ยังไม่กล่าวถึงที่มาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากต้องการหาลักษณะตัวละครเอกแต่ละตัวให้ชัดเจนก่อน เพื่อสามารถบอกได้ว่าลักษณะเด่นของตัวละครเอกแต่ละตัวมีอะไรบ้าง โดยจำแนกออกเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เพื่อให้เห็นอย่างชัดเจนว่าตัวละครเอกฝ่ายชายและตัวละครเอกฝ่ายหญิง มีคุณลักษณะอย่างไรบ้างและมีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ลักษณะตัวละครเอกออกเป็น ๓ ประเด็นคือ รูปลักษณ์ สติปัญญาความรู้ความสามารถ และลักษณะนิสัย

๓.๑ ตัวละครเอกฝ่ายชาย

ตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระมี ๓ ตัวคือ **เจ้าไผ่** หรือ**สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง** จากเรื่องเจ้าไผ่ **บุญชู** จากเรื่องขุนดาบหนายเล็กและฐิติทิษา ปาติโงะ และ**ศรีปราชญ์** จากเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์

๓.๑.๑ ลักษณะร่วมของตัวละครเอกฝ่ายชาย

๓.๑.๑.๑ รูปลักษณ์

ตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชทุกตัวล้วนมีรูปลักษณ์งดงาม ลักษณะรูปร่างดี มีหน้าตาคมสัน และมีผิวสีทองแดงอย่างชายชาติวีในสมัยก่อน ดังเช่น เจ้าไผ่เมื่ออยู่ในวัยหนุ่มเป็นบุรุษรูปร่างงาม เป็นที่ชื่นชอบแก่ผู้ที่ได้พบเห็น ดังเหตุการณ์ตอนที่เจ้าไผ่ติดคุก มีชาววิเสท(พนักงานห้องเครื่อง)ผู้ทำหน้าที่ส่งข้าวแก่คนคุก เมื่อพบเจ้าไผ่ก็ติดใจในรูปร่างหน้าตาของเจ้าไผ่ กระทั่งตักอาหารเพิ่มให้แก่เจ้าไผ่เป็นพิเศษกว่านักโทษผู้อื่น

“ทันทีที่เห็นทิดไผ่ ชาววิเสททั้งสองก็พึมพำกันว่า ช่างเป็นบุรุษรูปร่างงามถูกอัครมหาเสวย พักพืดแถมปลาแห้งทอดให้

ทิดไผ่อีกหนึ่งชิ้น และขม้ายชายตาก่อนพูดว่า “พ่อรูปงาม ติดคุก
ด้วยสาเหตุใดเล่าจ๊ะ”^๑

หรือบุญชูที่ผู้ประพันธ์บรรยายโดยตรงไปตรงมาว่าเป็นชายหนุ่มหน้าตาดี

...หัวพันบุญชู อดีตกำนันบ้านเอกราช แขวงอ่างทอง
บ้านเกิดอยู่วิเศษชัยชาญ อายุอยู่ในเรือนยี่สิบห้า ... หน้าตาดี
...

นอกจากนี้เหตุการณ์ตอนที่บุญชูถูกจับไปเป็นทหารยังกรุงอังวะ พระเจ้ากรุงอังวะ
ส่งหญิงงามผู้หนึ่งมาบำเรอบุญชู หญิงงามผู้นั้นเมื่อพบบุญชู ได้กล่าวชมเชยรูปร่างหน้าตาบุญชู

...นางเองก็ยอมรับว่า ชุนพลชุนนอกจากจะเป็นคนสุภาพ
ยังจัดว่าเป็นบุรุษรูปงามสมกับวัย”^๒

และศรีปราษฎ์ เมื่อครั้งรับราชการเป็นมหาดเล็กอยู่ในวัง ครั้งหนึ่งนายทวารผู้เฝ้า
ประตู เมื่อเห็นศรีปราษฎ์ถึงกับกล่าวชมเชยศรีปราษฎ์ว่าเป็นผู้มีหน้าตาคมคาย และมีรูปงาม

“ท่านศรีรัฐตัววีไม่ เป็นรุ่นหนุ่มขึ้นมา หน้าตาออกคมคาย
รูปก็งาม ฝีปากก็เป็นเอก...”^๓

นอกจากตัวละครเอกฝ่ายชายทุกตัวจะมีรูปร่างหน้าตาดีแล้ว ยังมีผิว
สีทองแดงอย่างชายชาติในสมัยก่อนด้วย ดังเหตุการณ์ตอนที่เหล่านางกำนัลซึ่งกำลังนิมนต์พระ
มาตักบาตร เมื่อบังเอิญเห็นเรือของเณรไผ่ผ่านไป ต่างพากันพูดถึงความงามของสีผิวเณรไผ่

“...บัดนี้เณรไผ่อายุสิบห้าหยกๆสิบหกหย่อนๆ ถึงผิวจะ
คล้ำแต่ก็ออกทองแดงยามต้องแสงตะวัน แล้วหน้าตาเธอคมสัน
เมื่อแตกเนื้อหนุ่ม”^๔

หรือบุญชูที่ผู้ประพันธ์บรรยายโดยตรงไปตรงมาว่ามีผิวสีทองแดง

^๑ คีตกเดช กันตามระ, เจ้าไผ่, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๗.

^๒ คีตกเดช กันตามระ, ชุนดาบหนายเลือก, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๒.

^๓ คีตกเดช กันตามระ, ชุสทินาปาดใจ ชุนดาบหนายเลือก ๒, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒๒.

^๔ คีตกเดช กันตามระ, ตำนานรักศรีปราษฎ์, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒.

^๕ คีตกเดช กันตามระ, เจ้าไผ่, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๖.

...หัวพันบุญชู อดีตกำนันบ้านเอกราช แขวงอ่างทอง
บ้านเกิดอยู่วิเศษชัยชาญ อายุอยู่ในเรือนยี่สิบห้า ... หน้าตาดี สี
ผิวทองแดง...^๖

และศรีปราชญ์ที่ขณะเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ครั้งแรก สมเด็จพระนารายณ์
ตรัสชมเชยรูปร่างหน้าตาของศรีปราชญ์ว่า

“ผิวสีทองแดง หน้าตาคมสันเสียด้วย”^๗

จากตัวอย่างที่ยกมาทั้งหมด สามารถสรุปรูปลักษณ์ของตัวละครเอกฝ่ายชาย
ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชได้ว่าเป็นบุรุษรูปร่าง มีหน้าตาคมสันงดงาม และมีผิวสี
ทองแดงอย่างชายชาติวีรในสมัยโบราณ

๓.๑.๑.๒ สติปัญญา ความรู้ความสามารถ

ตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช ล้วนเป็นผู้มี
สติปัญญาและความรู้ มีปฏิภาณไหวพริบ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีสติ และเอา
ตัวรอดในสถานการณ์ที่คับขันได้ ความเป็นผู้มีสติปัญญาความรู้เป็นผลมาจากความใฝ่รู้ใฝ่เรียน
ใฝ่ศึกษาหาความรู้เพื่อเพิ่มพูนสติปัญญาของตนเองอยู่เสมอ เช่น เจ้าไล เมื่อครั้งบวชเป็นสามเณร
จำเรียนวิชาความรู้จากพระองค์อิน เจ้าไลเป็นเด็กที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนที่สุด

...ลมเย็นพัดโชยชุ่มชื้น แว่วกระแสเสียงท่องลิลิตของ
เหล่าสามเณรน้อย อันมี เณรไล เณรอำ เณรใบ และเณรการบูร
ฟังแล้วอ้อยสร้อยสำเนียงเหมือนคนง่วงนอนใกล้หลับ ...

ในกระบวนสามเณรทั้งสี่ ดูเณรไลจะเป็นคนที่ตั้งอก
ตั้งใจขยันหมั่นเพียรจึงนั่งพับเพียบตัวตรงไม่สัปหงกเหมือน
สามเณรรูปอื่น มือทั้งสองวางไว้บนต้นขา ดวงตาจับอยู่ที่พระ
อาจารย์องค์อิน ดังนั้นจิตยังคงอยู่ในภวังค์ กายจึงนิ่งไม่โงนเงน
ส่วนสามเณรคนอื่นนอกจากดวงตาหลับแล้วกายก็โงนเงน ปรีม
จะทรงตัวอยู่ไม่ได้

^๖ คึกเดช กันตามระ, **ขุนดาบนายเลือก**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๒.

^๗ คึกเดช กันตามระ, **ตำนานรักศรีปราชญ์**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑.

เสียงของเงรไลดังก้องกังวานช่วยประดับประดาของ
 สำเนียงอ้อยสร้อยของสามเงรรูปอื่นไป พระองค์อินเธอนั่ง
 กำกับพิงฝาเสี้ยว นึกเวทนาในอาการของสามเงร อดแยมพระ
 โอบอุ้มไม่ได้^๔

นอกจากนี้เจ้าไลยังเป็นเด็กช่างสังเกต มักสงสัยและซักถามในสิ่งที่ตนไม่รู้เสมอ
 ดังเหตุการณ์เมื่อครั้งเข้าไปในเขตพระราชฐานครั้งแรก เจ้าไลซักถามเกี่ยวกับสถานที่ที่พบเห็น

สายตาเจ้าไลเหลือบมองดูเครื่องบนกฎการเรือนยอด
 ปราสาทราชมณเฑียรวังแขนแม่ถามโน่นนี่ นั่นคืออะไรกันแม่เจ้า
 ไลเกิดมาไม่เคยเห็น ออกญาจึงสำแดงเป็นมัดคุเทศก์ชี้บอก ...
 เจ้าไลตื่นตาดีใจได้มาเห็นด้วยแก้วกาญจน์จักรมุกฎการ
 ชัชวาลวิฐานโอฬาริก^๕

ด้วยลักษณะความเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนนี่เอง ต่อมาเมื่อเจ้าไลมีโอกาสรำเรียนวิชา
 อะไรก็สามารถเรียนรู้ได้อย่างดี สามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังเช่นตอนที่พระยา
 เกียรติ ชาวมอญที่เคยรับราชการใกล้ชิดสมเด็จพระนเรศวรมอบตำราพิชัยสงครามของมอญ
 เพื่อให้เจ้าไลนำไปศึกษา เมื่อถึงคราวต้องตอบคำถาม เจ้าไลสามารถตอบได้อย่างชาญฉลาด

“เป็นยังไง หนังสือตำราพิชัยสงครามของมอญที่ปู่ให้ไป
 เจ้าศึกษาท่องจำรึยัง”

“ศึกษาแล้วขอรับ” เจ้าไลตอบ

“เจ้าเห็นความแตกต่างกันบ้างไหม ระหว่างตำราของ
 อยุธยาที่เจ้าเคยเรียนรู้มา กับของมอญ”

“ส่วนใหญ่ก็ดูจะคล้ายคลึงกันขอรับ จะต่างกันก็แต่ของ
 มอญดูจะเก่าแก่กว่า”

“เจ้าเอาอะไรมาวัดล่ะว่าของมอญเก่าแก่กว่า ทั้งๆที่
 หนังสือปู่ก็เพิ่งจะบอกเป็นภาษาไทย ไหนลองสาธยายให้ปู่ฟัง
 หน่อยซิวะ”

เจ้าไลกล่าวอย่างมีความเชื่อมั่นว่า

^๔ คึกเคซ กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๓.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑.

“อันตัวอย่างวุฒิของนายทัพ ก็พึงให้กระทำเยี่ยงสัตว์ นานา คือให้ประพฤติดังพระยาราชสีห์ อันว่ากิริยาแห่งราชสีห์ นั้น องอาจในหมู่สัตว์จตุบาท ทวิบาทและมีปริมณฑล หนึ่ง ประพฤติดังนกยาง กระทำมาเยื้องงู มีอุบายแต่จะล่อลวงฝูง ปลาให้ไว้ใจ แล้วก็ลวงจิกเอากินเป็นอาหาร ก็พึงให้เรียนรู้ซึ่งกล อุบายล่อลวงปัจจามิตรให้หลงด้วยกลมารยา หนึ่งประพฤติ อย่างกา เมื่อแลปะอาหารสิ่งใดๆเข้าแล้ว บ่ห่อนจะนิ่งบริโภคนแต่ ด้ย ย่อมร้องประกาศเพื่อนพ้องให้รู้ก่อน จึงบริโภคน ความหมาย คือ ถ้าได้รับพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคใด ก็พึงมีจิต เมตตาแบ่งให้แก่เพื่อนทหารได้บังคับบัญชา อย่าได้คิดโลภ บริโภคนแต่ผู้เดียว ... ตามความสำคัญของกระผม ตำรามอญคง จะศึกษาลอกเลียนธรรมชาติซึ่งเกิดก่อน ส่วนตำราพิชัยของ อญญาได้วัฒนาจากกรรมบถเหตุอันเป็นตัวอย่างการกระทำของ บุรุษ แล้วจึงมีผลบันทึกเป็นตำราขึ้น ดังนี้กระผมจึงจัดของ อญญาเป็นอย่างหลัง ขอรับ” ...

เกือบทุกคนในที่นั้นต่างนั่งอ้าปากฟังเจ้าไล อวดความ เป็นคนมีปัญญาช่างคิดช่างจำ พระยาเกียรติได้ยืนดั่งนั้นจึง กล่าวชม

“เออ สำคัญๆ เจ้านี้สำคัญทีเดียว มิเสียแรงที่ปู่ให้ตำรา ไปท่อง เข้าใจพิเคราะห์เหตุผล...”^{๑๐}

ศรีปราชญ์ก็เป็นเด็กที่เอาใจใส่เรื่องการศึกษาเล่าเรียนเช่นกัน ดังคำกล่าวของ พระมหาราชครูผู้เป็นบิดา ที่กล่าวถึงการศึกษาค้นคว้าความรู้ของบุตรชายกับสมเด็จพระนารายณ์ว่า

“ข้าพระพุทธเจ้าเห็นว่าเจ้าศรีเป็นเด็กเอาใจใส่หนังสือ จำแม่น ก็ให้ท่องจำโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนที่ข้าพระพุทธเจ้าผูก แต่ไม่คิดเลยว่าเจ้าศรีจะผูกโคลงได้ จนกระทั่งเมื่อวานนี้ พระพุทธเจ้าข้า”^{๑๑}

^{๑๐} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖๘-๓๖๙.

^{๑๑} คึกเดช กันตามระ, ตำนานรักศรีปราชญ์, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

บุญชู เมื่อตอนยังเด็กได้ร่ำเรียนหนังสือกับพระอาจารย์ทองดี กระทั่งสามารถอ่านออกเขียนได้เช่นตัวละครเอกฝ่ายชายตัวอื่นในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช

“บุญชูได้บวชเป็นเณรเรียนหนังสือ แม่ กอ กา กม กด
เกย เกอว กับหลวงพ่อาจารย์ พออ่านออกเขียนได้...”^{๑๒}

จะเห็นว่าตัวละครเอกฝ่ายชายทุกตัวในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช ล้วนได้รับการศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่เด็ก สามารถอ่านออกเขียนได้ทุกคน ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานของการศึกษาหาความรู้ในระดับสูงขึ้นไป นอกจากนี้จะเป็นผู้รู้หนังสือแล้ว ตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชยังมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด และมีปฏิภาณไหวพริบดี สามารถเอาตัวรอดในสถานการณ์ที่คับขันได้ เช่น เหตุการณ์ตอนเจ้าโลประลองฝีมือสู้รบกับมงคล ผู้มีพลังกำลังมหาศาลและเป็นผู้ที่เคยร่ำเรียนวิชาการต่อสู้มาก่อน เมื่อเจ้าโลตกเป็นรอง สามารถคิดหาวิธีที่จะช่วยให้ตนเองรอดพ้นจากความตายได้

...มงคลระชากรั้งคอเจ้าโลมาชิตติดลูกกรง ... หน้า
เจ้าโลแนบหูอยู่กับไม้ลูกกรงเพราะลำแขนรั้งของมงคล ความสูง
ของทั้งสองค่อนข้างจะพอกัน แต่กายามงคลเนื้อแน่นหนากว่า
แต่เวลานี้เจ้าโลไม่ได้ทันระวังตัวจึงตกเป็นเบี้ยล่าง

เจ้าโลรู้สึกหน้ามืดจะขาดลมหายใจอยู่รอมร่อ มือที่
เหยียดตรงก็ไหวคว้านิ้วไปสัมผัสกับลูกอันทะของมงคล เจ้าโล
คว้ามันบีบด้วยกำลังทั้งหมด ภายใไม่ถึงอึดใจมงคลก็ต้อง
ปล่อยมือจากคอของเจ้าโล พร้อมกับเสียงร้องอื้อ แล้วก็มลงกุ่ม
ด้วยความปวดร้าว ... เหตุการณ์ทั้งหมดตกอยู่ในสายตาของผู้
คุม ยืนชิตติดลูกกรงมองดูพฤติกรรมของทั้งคู่ ... ก่อนพูดว่า

“อายน้องแก้วเอ๋ย ข้าดูพฤติกรรมของพวกเอ็งอยู่นา ขอ
บอกว่าเอ็งทั้งคู่เสมอกัน แต่ในการต่อสู้ ข้าจะเตือนไว้อย่าง
กลเม็ดเด็ดพรายกับร่างกายที่เข้มแข็ง กลเม็ดเด็ดพรายจะ
เหนือกว่า ...”^{๑๓}

^{๑๒} คึกเดช กันตามระ, **ขุนดาบนายเลือก**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๘.

^{๑๓} คึกเดช กันตามระ, **เจ้าโล**, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓๘-๑๓๙.

ในเหตุการณ์ที่เจ้าไลต้องประลองฝีมือกับมงคลผู้มีความสามารถในการต่อสู้
อย่างมาก เจ้าไลสามารถหาวิธีเอาตัวรอดได้อย่างชาญฉลาด

...ด้ามทวนของมงคลตวัดเข้าปลายคาง เจ้าไลกระเด็น
ตามแรงตวัดไปสามก้าว รอยแดงปื้นขึ้นมาทันตา เจ้าไลเลือดขึ้น
หน้า เจ็ทวนหมายเข้าตี มงคลเสือกปลายหอกกระทันหันจิ้ม
หน้าอก เจ้าไลถอยตามแรงกระแทก มงคลฝึกกระบี่กระบองจน
ชำนาญ ยามเยื้องย่างก็มีลีลา ยามรุกก็ตีถูกจุดหมาย ... เมื่อ
มงคลมันหลอกล่อแกลิ่งตีพลาด เจ้าไลถล่ำเข้าใส่หมายตีสัน
หลัง แต่มงคลกลับตวัดท่าแม่ไม้ทวน ตัดฉานฝานบวบกลับกล
ภาพพาดหาง ด้ามทวนชัตเอาสี่ข้าง เจ้าไลกระเด็นไปสามวา
มงคลตามติดกระหน่ำตีไม่ยั้ง ... สองมือเจ้าไลยกทวนป้องรับไป
ตามที่มีมันคิดว่าช่วยชีวิตมันได้ มงคลพาดทวนโดนมือเจ้าไล
เจ้าไลสะบัดเจ็บหมุนตัวกลิ้งหนีการตีกระหน่ำของมงคล
ระหว่างกลิ้งเจ้าไลมันก็กำฝุ่นไว้ในมือ สู้ไม่ได้ก็สู้ด้วยวิธีนี้ละวะ
เจ้าไลคิด พอมงคลก้าวตามติดเงื้อมสุดแรงหมายล่าตัว เจ้าไลก็
สาดฝุ่นทรายเข้าที่หน้า มงคลหลับตาขยี้ ... พระวิชิตครูฝึกจึง
กล่าวว่า อ้ายไลมันรู้จักสู้อย่างชาญฉลาด เจ้ามงคลมันอยาก
ผลิผลามเข้าไปทำไม นี่ละคือการต่อสู้ในสนามรบจริงๆ...^{๑๔}

เหตุการณ์ตอนเจ้าไลและมงคลทดสอบภูมิปัญญาจากท่านอาจารย์ก่อนเข้าห้อง

พระโรง

“ท่านอาจารย์ต้องการทดสอบภูมิปัญญาของพวกเจ้า
จึงให้มาถามปัญหาแก่พวกเจ้าทั้งสองว่า กลางวันแต่ๆเหตุใด
ท่านอาจารย์จึงจุดแว่นตะเกียงเดินเข้าวัง” มงคลขอเวลาคิด
เจ้าไลจึงตอบว่า

“เปลวไฟมีประโยชน์มาก มนุษย์ทั้งหลายจะเลี้ยงชีวิต
หุงข้าวเจ้าข้าวเหนียว หรือของคาว ของหวาน ก็อาศัยเปลวไฟ
เพลาเจ็บไข้ ก็อาศัยต้มยา เพลาหนาวก็อาศัยผิงไฟ ในที่มีดก็

^{๑๔} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๓-๑๘๔.

เป็นโคมประทีปส่องสว่าง และไฟนี้เอง ถ้าสิ้นน้ำมันไฟก็จะดับเอง ฉันใด เปรียบได้บุคคลที่มีกุศล แต่ไม่มีพวกพ้องที่จะอุดหนุน ครั้นสิ้นกุศลผลบุญแล้วก็เสื่อมไป อันว่าไฟที่รุ่งเรืองสว่างอยู่ได้นั้นต้องอาศัยเชื้อมากฉันใด เปรียบด้วยบุคคลที่มีกุศล แล้วมีบุคคลช่วยอุดหนุนก็มีความเจริญอยู่สืบกาลนาน เจกเช่นกระผมที่ประสบความเจริญทั้งร่างกาย จิตใจ บุญกุศล ยศศักดิ์ ส่องแสงอยู่ได้ก็ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของใต้ฝ่าพระบาทเจ้าฟ้าวังหน้า ไม่ทราบว่าคุณตอบของกระผมจะต้องด้วยคำถามหรือไม่”

หรืออย่างบุญชูที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดและมีปฏิภาณไหวพริบ เมื่อครั้งถูกจับตัวไปยังพม่า ถูกคนของฝ่ายพม่ายึดเอาดาบเคียนเอวอาวุธคู่กายไป ขณะที่ตนหมดสติ เมื่อได้สติ บุญชูต้องการทราบว่าใครเป็นผู้เอาดาบเคียนเอวของตนไป

“อ้ายรู้ได้อย่างไรว่า ไ้แมงละแมงช่องเป็นคนเอาดาบของอ้ายไป”

“ทูลพระองค์ ครั้งแรกข้าแลเห็นรอยแนวแผลสามสี่แนวใต้ท้องแขนขวาของเขา ข้าก็รู้ได้ว่า เขาฝึกตบเรียกดาบออกจากเอวอยู่หลายครั้งแน่ๆ คมดาบจึงสะบัดเฉียวเรียกเลือดได้ ท้องแขนเหมือนข้าโดนครั้งแรกที่ฝึกฝน ครั้งสองข้าเพียงบอกว่า ถ้าข้าชนะขอดาบคืน เขาพูดว่าไม่ได้เอาดาบเคียนของข้าไป ข้าก็รู้ว่าเขาโกหกเพราะข้าไม่ได้เอ่ยคำว่าดาบเคียน พอข้ายินเสียงดาบกระเดื่องดีดออกจากเอวเขา ก็รู้ได้ทันทีว่า เขาจะใช้ดาบของข้าประหารข้า แต่ข้าโชคดีกว่าเขาที่ด้ามหันมาทางข้า” บุญชูพูดไปทำมือไม้ประกอบ^{๑๕}

และศรีปราชญ์ที่มีความเฉลียวฉลาดเกินกว่าเด็กในวัยเดียวกัน กล่าวคือ ศรีปราชญ์สามารถท่องจำหลักการเป็นข้าราชการที่ดีในโคลงราชสวัสดิ์ได้ตั้งแต่อายุยังน้อย กระทั่งนำมาแต่งเป็นกลอนโต้ตอบกับมารดาได้อีกด้วย

ผู้เป็นข้าฝ่าธุลีต้องมิวุฒิ (แม่)

^{๑๕} คีตกษ ก้นตามระ, **ชูลีทีนาปาดใจ ขุนดาบหนายเลือก ๒**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕๔-๑๕๕.

สืบสถานบริสุทธีไม่หุดหาย	(ศรี)
ข้อหนึ่งนั้นแก่งกาจสมชาติชาย	(แม่)
ไม่อำพรางทูลถวายให้ทราบพลัน	(ศรี)
แม่แก่งกล้าสามารถวิชาใด	(แม่)
ต้องทูลไปให้ทราบทุกสิ่งสรรพ	(ศรี)
สองกล้าหาญชาญชัยวัยฉกรรจ์	(แม่)
สำเร็จพลันเพราะจิตเจตนา	(ศรี)
สามไม่ประมาทราชกิจรับผิดชอบ	(แม่)
รู้ไต่ตรองรอบคอบชอบศึกษา	(ศรี)
สี่สัตย์ซื่อถือธรรมะจริยา	(แม่)
ทั้งสมาทานศีลไว้มั่นคง	(ศรี)
ห้าเสี้ยมเจียมตนไม่กำเริบ	(แม่)
เพราะอิมเอิบใจปลื้มไม่ลืมหอง	(ศรี)
หกรับใช้ใกล้ชิดติดพระองค์	(แม่)
ไม่ทะนงที่ทรงพระกรุณา	(ศรี)
เจ็ดไม่ลืมนตนจนร่วมราชาสน์	(แม่)
จะอุบาทว์จัญไรเป็นหนักหนา	(ศรี)
แปดเข้าเฝ้าสังเกตเหตุกิจจา	(แม่)
ไม่ไกลไกลไปกว่าสมควรการ	(ศรี)
เก้าหญิงสาวชาวโนไม่พันพัว	(แม่)
ไม่เล่นหัวเล่นรักสมัครสมาน	(ศรี)
สิบสามรักดีรักใคร่ในภูบาล	(แม่)
ถึงถูกกริ้วทันทานไม่ตอบแทน	(ศรี) ^{๑๖}

และตอนที่ศรีปราชญ์แข่งต่อโคลงกับพระมเหสีท้าวศรีจุฬาลักษณ์ และสมเด็จพระนารายณ์ เหตุการณ์ครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าศรีปราชญ์เป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบ สามารถเข้าใจนัยของโคลงที่สมเด็จพระนารายณ์แต่งขึ้น

...ศรีปราชญ์มีปฏิภาณไหวพริบดีกว่าพระสนมเอก และ
มีพระราชประสงค์จะทรงดำแดงให้พระสนมเอกเห็นความเป็น

^{๑๖} คึกเดช กันตามระ, ตำนานรักศรีปราชญ์, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕-๑๗.

ยอดอัศจรรย์ของศรีปราชญ์ในเชิงกวี โคลงบทแรกพระเจ้าอยู่หัว
 ดำรัสชมโฉมพระชนิษฐา โคลงบทสองพระชนิษฐาดำรัสขอพระ
 กฤษฎากินหารของพระเชษฐา ส่วนโคลงบทสามที่ทรงแกลังค์
 เป็นโคลงล้อเป็นนัยมิได้เจาะจงพระองค์ใด ดูฤๅสิว่าศรีปราชญ์
 จะต่อโคลงเข้าใจนัยของพระองค์หรือไม่ ซึ่งก็จริงดังทรง
 คาดหมาย ศรีปราชญ์เผยปากว่าโคลงก่อนพระสนมเอก

โคลงสอง ๓ กล่าวอ้าง	หญิงชาย
คือสมรรตชัยพาย	เฟื่องพิน
สรमुखวิงววงสาย	ชลเชียว
สองอาจแข็งขมั่งขึ้น	แข่งให้กันเสมอ

และศรีปราชญ์ก็เข้าใจในนัยนั้นว่าพระเจ้าอยู่หัว
 หมายถึงพระสนมเอกและพระชนิษฐาทั้งสองพระองค์ที่ทรง
 แข่งขันเพื่อให้เป็นที่โปรดปราน โดยทรงกล่าวไว้เชิงเป็นกลาง
 เพราะคำว่า “หน้า” หมายถึงได้ทั้งหญิงและชาย แล้วมาเปรียบได้
 ดังเรือพระที่นั่งสองลำ ศรีสมรรตชัยและไกรสร मुखที่มักแข่งเลื่อม
 ลำเสมอลำในพระราชพิธีอาศวยุธ^{๑๗}

จากที่ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยาย
 อิงประวัติศาสตร์ของศึกเดช ล้วนเป็นตัวละครที่มีสติปัญญา ความเฉลียวฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบ
 สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีสติ และเอาตัวรอดในสถานการณ์ที่คับขันได้เป็นอย่างดี

๓.๑.๑.๓ ลักษณะนิสัย

ตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของศึกเดช มีลักษณะนิสัยดังนี้

๓.๑.๑.๓.๑ เป็นผู้มีความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว

ตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของศึกเดช ล้วนมี
 ความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ดังนี้ เจ้าไผ่มีลักษณะนิสัยกล้าหาญ ไม่เกรงกลัวผู้ใดตั้งแต่ยังเด็ก ดัง
 เหตุการณ์ก่อนที่เจ้าไผ่จะสีกจากการเป็นสามเณร ได้รับการทดสอบจากเพื่อนสามเณรหลายคน

^{๑๗} ศึกเดช กันตามระ, ตำนานรักศรีปราชญ์, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕๓-๕๕.

วางแผนเข้าต่อสู้กับเจ้าไล แต่เจ้าไลไม่แสดงความกลัวและสามารถเอาตัวรอดจากสถานการณ์ที่เสียเปรียบนี้ได้

“อ้อ ทดสอบดอกรี้... ได้ซิพวก”

เจ้าไลก้มศีรษะหลบไม้จากการเหวี่ยงเป็นรัศมีวงกลมของเนรการบรูแล้วยกแข้งซ้ายเตะเข้าด้านหลังจนเนรการบรูประเด็นไป ปากก็พูดว่า

“ขออภัยนะ ท่านการบรู”

เนรไบเป็นผู้บงการเร่งเจ้าลูกศิษย์วัดผู้อื่นให้ทะยานเข้าเล่นงานเจ้าไล

“เฮ้ย แยกเป็นปีกกาหน้ากระดานซิวะ แล้วเข้าโจมตีพร้อมกัน อย่าเข้าทีละคนอย่างนั้น อ้ายไลมันหลบเก่งจะตาย”

เจ้าไลเห็นไม่ได้การแน่ จำจะต้องแย่งไม้จากคนใดคนหนึ่ง เมื่อคิดดังนั้นก็รีบปลดผ้าเกี่ยวออกมาจากคาดเอว พันกับมือไว้ทั้งสองแล้วชิงให้ตึง

“นั่นมันกำลังทำอะไร ภูบอกให้บุกมัวแต่จ้องอยู่ได้ ... ยืนเซ่ออยู่ทำไมวะ ตามไปเล่นงานมันซิ” เนรไบตวาดสั่ง

พวกลูกศิษย์วัดและสามเนรก็วิ่งตามเป็นพรวน เสียงเฮโลไล่หลัง เจ้าไลก็วิ่งพุ่งตลบพื้นเขตวัดมายืนยิ้มโบกมืออำลาทุกคนอยู่ที่ซุ้มปากทาง^{๑๘}

เหตุการณ์เมื่อครั้งเจ้าไลทราบว่าเป็นบิดาของตนคือสมเด็จพระเอกาทศรถ ออกญาศรีธรรมมาธิราชบิดาบุญธรรมและแม่อินมารดาต้องการให้เจ้าไลเข้ารับราชการทหาร เพื่อได้ใกล้ชิดและรับใช้สมเด็จพระราชาบิดา แต่ระหว่างเดินทางไปพระราชวัง มีคนลอบทำร้ายหมายเอาชีวิตเจ้าไล เนื่องจากไม่ต้องการให้เจ้าไลเข้าไปมีบทบาทในพระราชวัง เมื่อเกิดเหตุการณ์ครั้งนี้ เจ้าไลตัดสินใจไม่เข้าพระราชวัง แต่ตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะเดินไปตามวิถีทางของตนเอง คือตัดสินใจไม่รับความช่วยเหลือจากผู้ใด แต่ต้องการเข้ารับราชการทหารด้วยความสามารถของตนเอง

“เออ ลุงไม่ยักรู้ว่าลูกลุงมันมีเขี้ยวเล็บเหมือนกันนะ”

^{๑๘} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๒-๑๐๔.

“โหย ท่านลุงไม่ต้องห่วง มันนี้ด้วยอดทีเดียว... ยังงั้นซีวะ ท่านลุงดูซิสิริมหนึ่ง อ้ายไลมันสู้จนสุดชีวิต” ... “พวกมันวิ่งหนีตุตแจ้นไปหมดแล้ว เอ๊ะ อ้ายไลมันลงนั่งคุกเข่าไหว้มาทางนี้ ... มันไหว้ท่านลุงกระมัง” ... ออกญาน้ำตาคลอเบ้า มองดูหนทางที่เจ้าไลเดินจากไปกลางพูดว่า “พอรู้ว่าเจ้าคิดยังไง ขอให้พระพรหมลิขิตชีวิตเจ้าก็แล้วกัน” ...

เจ้าไลหยุดดูแมลงปอไม่ผิดอะไรกับตัวกู่ที่กำลังถูกชะตากรรมปีบคั้น แรกนั้นยังไม่รู้ต้นสายปลายเหตุที่เกิดขึ้น แต่ตอนหลังจึงได้คิดว่ามีผู้หมายปองร้าย ฆ่าอย่างเปิดเผยนั้นพวกมันไม่เอา เพราะหัตถ์ที่มีได้สูญเสียชีวิต ในเมื่อพวกมันไม่ต้องการให้กูเข้าวัง กูก็จะมุ่งหน้าเดินไปตามวิถีแห่งการอยู่รอด กูจะก้าวไปคนเดียวอย่างอาจหาญ ไฉนต้องไปหวาดกลัวพวกมึง กูเคยชินเสียแล้วจนไม่รู้สึกลัว และกูสิ้นแล้วซึ่งหิริโอตตัมปะ(คือความละอายแก่ใจ แต่ในที่นี้หมายถึงเจ้าไลพร้อมที่จะทำบาปฆ่าศัตรูที่ปองชีวิตเพื่อความอยู่รอด)^{๑๙}

นอกจากนี้ในเหตุการณ์ตอนที่นายฟ้านิดเข้าถวายเป็นกฐินต่อเจ้าฟ้าสุทัศน์ เจ้าวังหน้า ขณะที่ขบวนเสด็จผ่านย่านในไก่อ เจ้าไลตัดสินใจเข้าช่วยเหลือนายฟ้านิดจากการถูกรังแกของเจ้าฟ้าสุทัศน์ลอบเข้าทำร้ายหลังจากขบวนเสด็จผ่านไป แล้ว เนื่องจากเจ้าไลคิดว่านี่มิใช่พระประสงค์ของเจ้าฟ้าสุทัศน์ เหตุการณ์ตอนนี้แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญของเจ้าไลที่เมื่อเห็นความไม่ถูกต้อง ก็กล้าเข้าช่วยเหลือโดยมิได้คำนึงถึงตนเอง

เมื่อเห็นนายฟ้านิดถูกทำร้าย เจ้าไลพูดจากราวหัวหาญ ไม่พรั่นใครออกไปว่า

“หยุดนะ... เจ้าฟ้าสุทัศน์พระองค์ท่านทรงพระกรุณาปรานีต่อประชาชนอย่างล้นเหลือ ไม่ถือสาหาความกับไพร่อย่างเราๆไฉนพวกท่านจึงทำเกินกว่าเหตุ ฝืนความทราบถึงพระเนตรพระกรรณ พวกท่านต้องถูกถอดยศตำแหน่งแน่” องครักษ์หันมาถลึงตาใส่เจ้าไล และตะโกนบอกพรรคพวกให้เข้าทำร้ายเจ้าไล และนายฟ้านิด จึงเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน

^{๑๙} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓๔-๓๓๕.

อูดลุด เจ้าไลเห็นว่าไม่ได้การแน่ตัดสินใจวิ่งกระโดดค้ำตะโพก
 ม้าขององครักษ์ขึ้นคร่อม คอบม้ามุ่งหน้าไปประตู่วัง เมื่อเห็น
 องค์สุทัศน์เจ้าไลรีบรายงานว่า เกิดการจลาจล องค์สุทัศน์จึงรีบ
 ไปยังที่เกิดเหตุและลงโทษเหล่าทหารองครักษ์...”^{๒๐}

เหตุการณ์อีกตอนหนึ่งที่แสดงความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของเจ้าไลคือ
 เหตุการณ์ตอนที่เจ้าไลจับตัวจำด่าผู้ที่ฆ่าหัวหน้าและเพื่อนที่พระคลังวิเสทของเจ้าไล แล้วโยน
 ความผิดให้เจ้าไลว่าเป็นผู้ฆ่าบุคคลทั้งสอง เมื่อเจ้าไลทราบความจริงจึงออกตามล่าจำด่าเพื่อล้าง
 แค้นแทนเจ้านายและเพื่อนของตนที่ถูกฆ่าตาย หัวพันพุ่มศรุมวยเห็นเจ้าไลเข้าต่อสู้กับจำด่าอย่าง
 ไม่ลดละ และเห็นความเก่งกล้าในการต่อสู้ใช้อาวุธของเจ้าไล ได้แสดงความเห็นว่าเจ้าไลเป็นคนที่
 มีความเด็ดเดี่ยวและกล้าหาญ

หัวจำด่าข้ามกำแพงแก้วเข้ามาในเขตอุทยานฝ่ายใน ...
 มองหาทางหนีที่ไล แต่ก็ไม่พานพบ ... จึงตัดสินใจกระโดดลงบ่อ
 น้ำที่มีน้ำไหลเชี่ยวกราก เพราะมีใบพัดระหัดหมุนวนิดน้ำอยู่ ร้าง
 หัวจำด่าจมดิ่งหมุนหกตีลังกาเพราะแรงน้ำวน เจ้าไลวิ่งมายังบ่อ
 ที่หัวจำโจนลงไป แล้วเปลื้องปลดใจ ถอดเสื้อออกเหลือแต่สนับ
 เพลาหมายโจนตามลงไป ... พันพุ่มเห็นดังนั้นก็นิยมชมชอบ
 ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของเจ้าไล

เจ้าไลพยายามทรงตัวไม่ให้ผกผันตามแรงน้ำวน มองไป
 ทางหัวจำด่าเห็นกำลังแหวกว่ายไปยังช่องทางน้ำออก เจ้าไล
 กระดืบพุ่งทะยานตามไป ยึดขาไว้ได้ หัวจำด่าพยายามถีบเจ้าไล
 ออกไป แล้วกลับตัวมาจ้วงแทง เจ้าไลจับมือยึดไว้ เงื้อมีดหมาย
 ปักต้นคอ

หัวจำด่ารีบขวยมือไว้เช่นกัน ทั้งคู่ต่างออกแรงโถม กิ่ง
 ดิ่งกิ่งร่วง ครานี้ขึ้นอยู่ว่าใครจะยึดทนอยู่ได้นานกว่ากัน หัวจำ
 ด่าทนสู้ไม่ไหว พยายามกระดืบพุ่งตัวขึ้นหนีน้ำหายใจ เจ้าไล
 ปล่อยหลุด แต่กลับขวยดิ่งขาทั้งคู่ของหัวจำด่าไว้ จำด่าสลัก

^{๒๐} คึกเคซ ก้นตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๔๗-๓๔๘.

น้ำตาเหลือก กระเสือกดินอยู่ไปมา มันทำกับพระนายจางวาง
วิเศษไว้อย่างไร ก็เกิดกับมันฉันนั้น

เจ้าไลได้ทีเสือกมีดเข้าช่องทวารจนปักหายจมมิดคม
พร้อมกับเลือดทะลักคั่งออกมา หัวจ๋าดำเกร็งตัว กัดลิ้นสำแดง
ความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัส...”^{๒๑}

จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเจ้าไลเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญ กล่าวคือเป็นผู้กล้าหาญในการสู้รบไม่เกรงกลัวผู้ใด กล้าหาญที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้องแม้ตนต้องเสียสละความสะดวกสบาย และกล้าหาญในการลงโทษผู้กระทำความผิด นอกจากนี้ในมุมมองของตัวละครอื่นเจ้าไลก็เป็นผู้มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว เช่น พระมหามนตรีให้เจ้าไลเป็นผู้วางแผนออกคำสั่งเมื่อครั้งเกิดกบฏญี่ปุ่น เมื่อเห็นวิธีการวางแผนและการต่อสู้ของเจ้าไลในการจับกบฏชาวญี่ปุ่น พระมหามนตรีถึงกับรำพึงว่า “ความกล้าหาญเป็นคุณสมบัติของเจ้าไล”^{๒๒} หรือในความคิดของชาวญี่ปุ่นที่เห็นวิธีการแก้ไขปัญหาย่างชาญฉลาดและสู้รบอย่างไม่เกรงกลัวผู้ใดของเจ้าไลก็ถึงกับกล่าวว่า “บุรุษหนุ่มผู้นี้มีวรยุทธ์สูงส่งไม่เขม็งเกร็งยามรบประชิดกล้าหาญ และรักษาสัจจะ มีประสบการณ์ตั้งแต่มยังหนุ่ม ก็แสดงว่าถูกฝึกมาดี เราขอขนานนามท่านว่า ทสึโยกิ(ผู้มีตะบะเข้มแข็ง) สักวันหนึ่งท่านจะได้เป็นใหญ่คับแผ่นดินมีเดียว”^{๒๓}

ส่วนบุญชูก็เป็นผู้มีลักษณะนิสัยกล้าหาญเด็ดเดี่ยว และไม่เกรงกลัวผู้ใด เมื่อครั้งเดินทางไปบ้านเสนา เจอกับพวกชาวบ้านที่ต้องการได้บุญชิงนางระบำที่บุญชูช่วยชีวิตไว้ เป็นภรรยา จึงทำต่อสู้กัน บุญชูรับคำทำอย่างไม่เกรงกลัวแม้พวกชาวบ้านเสนาจะมีพรรคพวกมากกว่า บุญชูสามารถเอาชนะชาวบ้านเสนาได้แม้จะเสียเปรียบในการต่อสู้

นายเม่นชาวบ้านเสนาร้องสั่งให้พวกที่เหลือเข้ารุมบุญชู
“เฮ้ยพวกเรา รุมมัน”

บุญชูขยับไปกลางลานให้พวกมันรุมล้อม ใช้หมัด ตีน
ศอก เข่า เข้ามาเถิด ภูจะไม่ระย่อเลย ขอให้มึงสู้อย่างลูกผู้ชาย
ถึงหมาหมูก็เถอะ ... บุญชูปราบสี่คนจนนอนราบคาบ ส่วนตน
ยืนมาดองอาจไม่มีร่องรอยบาดเจ็บ...”^{๒๔}

^{๒๑} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๙๖-๔๙๗.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑๑.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒๒.

^{๒๔} คึกเดช กันตามระ, ขุนดาบหนายเลือก, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๖-๑๖๗.

จะเห็นว่าบุญชูเป็นผู้มีความกล้าหาญ แม้ต้องเผชิญหน้ากับการต่อสู้ที่
ตนตกอยู่ในสถานการณ์ที่เสียเปรียบคู่ต่อสู้ แต่เพื่อปกป้องหญิงสาว บุญชูไม่เกรงกลัว แต่กลับ
สามารถเอาชนะได้

ส่วนศรีปราชญ์แม้จะมีใช้ทหารนักรบและผู้ปกครองเช่นเดียวกับเจ้าไล
และบุญชู แต่ศรีปราชญ์ก็มีลักษณะนิสัยกล้าหาญ ไม่เกรงกลัวผู้ใด ดังเหตุการณ์ตอนที่พระ
นารายณ์ให้ศรีปราชญ์อธิบายคำโคลงที่แต่งขึ้น เนื้อหาของโคลงค่อนข้างล่อแหลม ศรีปราชญ์ตอบ
พระนารายณ์อย่างไม่เกรงกลัวพระบารมี

สมเด็จพระนารายณ์ทรงกวักพระหัตถ์ให้เจ้าศรีกระโดด
คลานเข้ามาใกล้ที่ประทับ แล้วรับสั่งว่า

“ยื่นขึ้นลิเจ้าศรี อ้อ ลักษณะดีทีเดียว อย่าหาว่าข้าไม่
เชื่อในฝีมือลายมือผูกโคลงของเจ้า ไหนอธิบายคำโคลงที่เจ้าต่อ
โคลงของข้าว่ามีความหมายอย่างไร... ฮี”

ก่อนจะถวายอรรถาธิบาย เจ้าศรีทรุดตัวลงนั่งพับเพียบ
ยกมือประนม บังคมทูลจะฉาน

“ขอพระบารมีเป็นที่พึ่ง โคลงนั้นคำประพันธ์มี
ความหมายเป็นหนึ่งเดียวกัน หากต้องการคำอธิบายไม่
พระพุทธรูปเจ้าข้า”

พระมหाराชครูผู้เป็นพ่อตักใจที่บุตรชายหาญทูลเช่นนั้น

“ฮะ ฮะ เจ้าศรีฯ สมแล้วที่เจ้าเป็นบุตรของท่านอาจารย์
บุราณเขาว่า ลูกไม่มักหล่นไม่ไกลต้น แต่เจ้ามันฉลาดเกินวัย มา
อยู่ใกล้ข้าเสียเถิดนะ... ข้าจะขอพ่อเจ้าล่ะ”^{๒๕}

๓.๑.๑.๓.๒ เป็นผู้ไม่ยอมต่อความอยุติธรรมหรือความไม่ถูกต้อง และไม่
ยอมถูกเอารัดเอาเปรียบแต่ฝ่ายเดียว

เมื่อเห็นความไม่ถูกต้องและความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้นมักจะเข้าไปมี
บทบาทในการแก้ไขปัญหา ดังเช่นในเหตุการณ์ที่เจ้าไลวิวาทกับกวิน เจ้าไลไม่ยอมให้กวินข่มเหง
รังแกตนแต่ฝ่ายเดียว แม้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่เสียเปรียบแต่เจ้าไลก็ต่อสู้ ไม่ยอมตกเป็นฝ่ายที่ถูก

^{๒๕} คึกเดช กันตามระ, ตำนานรักศรีปราชญ์, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑.

กระทำอย่างไม่ยุติธรรม เช่นเหตุการณ์ที่เจ้าไลถูกกวินล้อเลียนชื่อของตน เจ้าไลไม่พอใจมากจึงตอบโต้กลับ

“...ชื่ออะไรละเอ็ง... ภูถามมึงชื่ออะไร หนูหนวก” ...

“กูชื่อไล หนูไม่หนวก” เจ้าไลตอบตามต้องการ แต่กวินเกิดห่มันได้

“อ้ายนี่ตอบกวนสันตืน ภูนี้กว่าชื่อไลหนู” แล้วทั้งสองพี่น้องก็พากันหัวเราะเยาะ ก็เจ้าไลเป็นถึงลูกศิษย์พระองค์อิน ร่ำเรียนจนเจนหนังสือสิ้นกระแสนี่แปลพระคัมภีร์วิสุทธิมรรคและอรรถกถาแตกฉาน กะอีแค่คำพวน แล้วโยทิดไลจะไม่รู้เล่า แต่เล่นมาล้อเลียนนามที่แม่ข้าตั้งให้ ออกจะลบหลู่เกินไป

“กูชื่อไล ไม่มีหูต่อสร้อยอย่างมึงว่า”

“อ้าว... แล้วไอ้ที่ติดอยู่ข้างหัวนี้ เขาเรียกว่าอะไรเล่า”

กวินเข้ามาดิงหูเจ้าไลบิด เจ้าไลไม่แสดงอาการเจ็บแม้แต่น้อย กลับยิ้มให้แล้วโยนส่งพานรูปเทียนแพให้กวิน กวินรับด้วยสัจจะตาตัญญู ไม่ทันที่กวินจะตีหน้างับกับการกระทำของเจ้าไล กำปั้นของเจ้าไลก็เหวี่ยงเข้าตังจมูกของกวินเลือดทะลักออกมาทันที^{๒๖}

นอกจากนี้เหตุการณ์เมื่อครั้งองค์ศรีศิลป์กับเจ้าไลยังเยาว์วัย องค์ศรีศิลป์โตกว่าเจ้าไลค่อนข้างมาก เจ้าไลถูกรังแก โดยถูกจับเป็นกระบือเทียมแอก องค์ศรีศิลป์จับขาทั้งสองแล้วแกลิ่งไถเดินเร็ว เจ้าไลใช้แขนก้าวย่างไปไม่มั่น หน้าคราดไปกับหญ้าเป็นลายแผล เจ้าไลโมโหลุกขึ้นเตะ ก็ถูกองค์ศรีศิลป์ต่อหน้าหงาย เจ้าไลไม่ยอมถึงตัวเล็กกว่าก็ขอผู้ตาย พระองค์อินต้องรีบเข้ามาห้าม จากเหตุการณ์ทั้งสองจะเห็นว่าเจ้าไลเป็นผู้ไม่ยอมให้ใครข่มเหงรังแก และเอาตัวเขาเปรียบตนโดยไม่ยุติธรรม เจ้าไลจะต้องตอบโต้หรือต่อสู้กลับทุกครั้ง

ส่วนบุญชูก็เป็นผู้ไม่ยอมต่อความไม่ถูกต้องและความอยุติธรรมเช่นกัน ในเหตุการณ์ตอนที่บุญชูเข้าช่วยเหลือนางระบำคนหนึ่งจากการถูกทำร้ายข่มขืน เพราะไม่ต้องการเห็นผู้บริสุทธิ์ถูกข่มเหงรังแกอย่างไม่ยุติธรรม

“ปล่อยนางเดี๋ยวนี” คงเหลือทวาดเสียงก้อง

^{๒๖} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๖-๑๒๗.

พวกนักเลงอันธพาลและสองพลตระเวนเหลียวมองหา
ที่มาของเสียง ...

“อีไฉนนี่ว่าใคร ที่แท้ไอ้สัปเหร่อชี้เหล่า ถ้ามึงจะมีส่วน
ร่วมละก็ต่อท้ายไอ้พวกนี้” หัวหน้าพลตระเวนว่า ...

“...พวกมึงนี่สันดานชั่วช้าจริงๆ”

พวกอันธพาลเหลียวหาไม้ไผ่บริเวณนั้นเตรียมจะรุมทำ
ร้าย พลตระเวนผละออกจากค่อมร่างนางระบำ ชักดาบออก
จากฝัก เสียงดังกรากกร่าง เดินย่างเข้าหาคงเหล็ก ... พวก
อันธพาลทั้งสามช่วยกันเอาไม้ฟาดรุมตีคงเหล็ก ... นางเห็นบุรุษ
มีหนวดเครา ผมเผ้ายุ่งเหยิง เข้ามาพร้อมกับแมว ไอ้พวกสกุลรุม
พันรุมตี เพียงเขาตบไปที่เอว คล้ายเงาดำอสรพิษดีดออกจาก
เอว ฟุ้งฉกฉวัดเฉวียน ร่างของไอ้พวกสกุลจู่โจมอยู่ในท่าใด ก็
ค้ำนั่งอยู่อย่างนั้น เลือดฟุ้งกระจัดเหมือนน้ำพุ ตำแหน่งเลือด
ฟุ้งไม่ซ้ากันสักคนเดียว บ้างที่คอ บ้างที่อก บ้างที่เอวซ้ายและ
เอวขวา ล้วนจุดตาย^{๒๗}

ศรีปราชญ์เป็นผู้ไม่ยอมต่อความไม่ถูกต้องและความอยุติธรรม ศรี
ปราชญ์รู้สึกไม่ชอบใจที่พระสนมเอกแกดั่งทำที่มาชอบตน ซึ่งความจริงพระสนมเอกต้องการแกดั่ง
ศรีปราชญ์ให้เข้าใจผิดกับนางข้าหลวงแก้วคนที่ศรีปราชญ์ชอบพอกอยู่เท่านั้น เมื่อทราบดังนั้น ศรี
ปราชญ์รู้สึกโกรธแค้นมาก เพราะคิดว่าพระสนมเอกกระทำไม่ถูกต้อง

...ศรีปราชญ์คอนสาแหกรหาบพุ่งก็เดินเย็นๆสาแหกร
ยานตรงเข้ามา แลเห็นพระสนมเอกกำลังเสด็จพระดำเนินมา
ขวางหนทาง

ศรีปราชญ์ทำเดินก้มหน้าสะสมความแค้นอยู่ในใจ ครั้น
เห็นพระสนมเอกทรงจงใจทรงพระดำเนินมาเท่าพระกฤษฎีทรง
ขยับพระบาท เชิดพระพักตร์เย้ยหยัน ทำทนายให้ศรีปราชญ์เดิน
ชน

เสียงผู้คุมร้อง “เฮ้ย อะไรวะนั่น” แก่ไข่ม้วนเสียแล้ว ศรี
ปราชญ์ตั้งใจเดินชน พุ่งก็บรรจุกอลนก็รดใส่พระภูษาเนื้อทอง

^{๒๗} คึกเดช กันตามระ, ขุนดาบหนายเลือก, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๐-๑๔๑.

แถมยังกระเด็นต้องพระพักตร์ ไม่เท่านั้นศรีปราชญ์ยังทำที่ชวน
เซเหวี่ยงสาแหวก เศษโคลนพลอยกระเด็นเปื้อนเหล่านาง
ข้าหลวงติดตามร้องรังเกียจเสียดขรม ผู้คุมสองนายวิ่งเข้ามา
ฟาดเขียนตีศรีปราชญ์ แล้วเอาเข้ายันทัวไว้กับพื้นดิน ศรี
ปราชญ์ตื่นร้องตะโกน

“กูไม่ผิด กูไม่ผิด”^{๒๘}

๓.๑.๑.๓.๓ เป็นผู้มีความเป็นสุภาพบุรุษหรือเป็นลูกผู้ชาย

ความเป็นสุภาพบุรุษหรือลูกผู้ชาย ได้แก่ เป็นผู้รักษาสัญญาเมื่อรับปาก
สิ่งใดไว้จะกระทำสิ่งนั้นจนถึงที่สุด เมื่อกระทำผิดก็รับผิดชอบในสิ่งที่ตนกระทำอย่างกล้า
หาญ เช่น เจ้าไล เมื่อครั้งเข้าพระราชวังครั้งแรกไม่ทราบกฎระเบียบของพระราชวัง ไปชำเลื่องตา
มองสาวชาววังคนหนึ่งเข้า จึงต้องถูกลงโทษ

“พี่โชนฉันก็ลูกผู้ชายคนหนึ่ง เมื่อผิดก็ยอมรับ ขอแต่
อย่าจับฉันซึ่งผิดบนบาทวิถี ฉันขอยืนกอดต้นไม้ฉันนั้น จะถลกเสื้อ
ขึ้นให้เขียนตี แล้วพี่อย่ารังเกียจเขียนได้เลย” เจ้าไลห้าวหาญว่า ...

เจ้าไลถลกเสื้อขึ้นถึงราวนม ยืนรัดต้นไม้พิศุขไว้นั่น โชน
หนึ่งนางปลดหางกระเบนที่ผูกไว้กับผ้าก๊วยรัดเอว เจ้อฟาดลง
ไปบนแผ่นดินเจ้าไล เสียงตัดลมดังเพียว เจ้าไลสะดุ้งสุดตัว กัด
กรามจนเกร็ง^{๒๙}

เหตุการณ์ตอนเจ้าไลได้รับเชิญให้เข้าต่อสู้ประลองฝีมือกับคณะปาหี่ที่
กำลังแสดงมายากลและกายกรรม เจ้าไลสามารถเอาชนะผู้แสดงในคณะปาหี่ได้สำเร็จ ต่อมา
หญิงสาวคนหนึ่งต้องการประลองฝีมือกับเจ้าไล เจ้าไลเห็นว่านางเป็นผู้หญิง จึง
ไม่ต่อสู้รุนแรง

...นางลงมือทันที เจ้าไลเกือบจะตั้งตัวไม่ทัน รับพลาง
ถอยพลาง นึกในใจว่า เอ ก็ท่านอาจารย์ไม่ได้สอนให้ต่อกรกับ
ผู้หญิง แล้วนี่ก็จะทำฉันใด นางหยุดดูท่าที่เจ้าไล เตรียมจะจู่โจม
เพลงกระบี่ จึงมีเวลาให้เจ้าไลได้คิด คำว่าศัตรูไม่มีเพศ มันหยิบ

^{๒๘} คึกเดช กันตามระ, *ตำนานรักศรีปราชญ์*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

^{๒๙} คึกเดช กันตามระ, *เจ้าไล*, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๙.

ยื่นความตายได้ทั้งนั้น นางบุกฟาดฟันเข้ามาอีก หมุนตัวฟันล่าง เดี่ยวฟันบน เจ้าไล้ทั้งหลบทั้งป้องด้วยลีลาเหมือนรู้ไม่กัน ... ครานี้ตาเจ้าไล้บุกบ้าง เมื่อได้ทีเห็นนางเหนื่อยอ่อน นางจึงเป็นฝ่ายถอย ไม้หนึ่งเจ้าไล้มุดโตแตก (ทำด้วยความชำนาญไม่ต้องคิด) รีบเผด็จศึกตามครูสอน เสือกไม้พลองหมายลูกอึ้งตะ พลังนี้ก็ขึ้นได้ว่าเป็นอดีตพิเศษ เดชะบุญยังมีมือไว้ ปลายกระบอกรอดหนึ่งห่างตรงหว่างขาไม่ถึงคืบ

นางก้มมองดูร่องไย้ว เสียงหลง โกรธเจ้าไล้สุดกลันแล้ว โดดฟันฉับ เจ้าไล้หลบเกือบไม่ทัน หายหลังล้มก้นจำบ้า นางทะยานหมายฟันคอ บัดดลอาชีมใช้ไม้พลองของอ้ายไ้กันช่วยไว้ได้

“อาแม่ะ ห้ามอ้วทำไม” นางร้องถาม

“ลื้อแพ้เขาแล้ว” อาชีมตอบ

“ก็อ้วกำลังจะฟันไอ้คนถ่อย”

“ยังจะมาพูดมากอีก”

“นับว่าลื้อมีคุณธรรมที่ยังมือไว้ให้” อาชีมกล่าวยกย่องเจ้าไล้^{๓๐}

นอกจากนี้เจ้าไล้ยังเป็นคนรักษาคำพูด เมื่อรับปากหรือสัญญาอะไรไว้ เจ้าไล้สามารถทำตามที่รับปากไว้ได้ เช่น เจ้าไล้รับปากกับอ้ายเบิ้มเพื่อรักว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับหญิงสาวที่อ้ายเบิ้มหมายปอง แม้ว่าหญิงสาวผู้นั้นจะมีใจแก่ตนก็ตาม

“พูดอะไรไว้ คิดรีว่าไม่มีผู้ใดไ้ไ้ยิน”

เจ้าไล้หยุดเดิน ตีหน้าฉงน แล้วถามว่า

“เจ้าพูดเรื่องอะไร ข้าไม่เห็นจะรู้เรื่อง”

“ทำพูดพล่อยน้อยเมื่อไร จำไม่ได้รี ที่ศาลคชลักษณ์”

นายเบิ้มเดินเข้ามา เมื่อเห็นเจ้าไล้จ้องตาก็รีบปฏิเสธ

“เฮ้ยอ้ายเกลอ กูไม่เคยต่อความให้แม่รู้”

“ข้าก็เป็นชาย พูดแล้วไม่คืนคำ”^{๓๑}

^{๓๐} คัดลอก กันตามระ, เจ้าไล้, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓๙-๓๔๐.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๔.

ส่วนบุญชูก็เป็นผู้มีความเป็นสุภาพบุรุษหรือเป็นลูกผู้ชาย ในเหตุการณ์ ตอนที่เข้าช่วยนางระบำจากกรกฎทำร้าย นางระบำไปได้ตามไปอยู่กับบุญชูด้วย ตอนที่อยู่ด้วยกันบุญชูไม่เคยล่วงเกินนางระบำ

“เราเล่นขี้ว้างกระเบื้องแฉลบน้ำ เราผัดกันขี้ว้างแฉลบ ข้าเริ่มรักพี่ตั้งแต่วันนั้น พี่คงเหล็กที่มีบุญคุณต่อข้า ข้ามีความสุขเมื่อได้อยู่ใกล้พี่ ข้ารู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ใกล้พี่ พี่ไม่เคยล่วงเกินข้านอกจากกอดจูบ ทั้งที่ข้าเปลือย พี่กลับให้มากกว่าคนรัก คือความทะนุถนอม ไม่หักหาญให้เสียความรู้สึก พี่คือสุภาพบุรุษของข้ายากจะหารักแทนพี่ได้ ข้ามีรักเดียว ไม่เหลือเผื่อใครอีกแล้ว”^{๓๒}

ในเรื่องชุลีภินาปาติโจช บุญชูมีความเป็นสุภาพบุรุษ เมื่อผู้หญิงไม่เต็มใจนอนด้วยกับตน ก็ไม่คิดฝืนใจทั้งที่ตนมีอำนาจที่จะกระทำได้ เช่น เมื่อคราวบุญชูถูกจับตัวไปยังพม่า ขุนนางผู้ใหญ่ส่งผู้หญิงมาปรนนิบัติบุญชูหลายครั้งหลายครา แต่บุญชูไม่เคยล่วงเกินนางเหล่านั้นเลย

“...ผิวนางใดข้าพอใจ แต่นางมิได้สมัครรักใคร่ตอบ และนางนั้นก็มิคนรักอยู่ก่อนเก่า... ข้าไม่ต้องการฝืนใจนาง ทุกครั้งทุกคืนที่ท่านสั่งให้นางหลับนอนกับข้า พอท่านไปแล้ว ข้าจึงบอกให้นางกลับไปยังที่พักของนาง...”^{๓๓}

ส่วนศรีปราชญ์เป็นคนรักษาสัญญา เคยให้คำมั่นสัญญากับสมเด็จพระนารายณ์ว่าตนจะแต่งคำฉันท์สักเรื่องให้ปรากฏในแผ่นดิน ศรีปราชญ์ก็สามารถกระทำตามคำสัญญาได้

“สมุดเล่มนี้ พระยาแสนหลวงฝากข้าพระพุทธเจ้าให้นำมาทูลเกล้าฯถวายพระพุทธเจ้าข้า”
สมเด็จพระนารายณ์ทอดพระเนตรแล้ว ทรงเปรยให้
พระศรีภริปริชาไต่ยินว่า

^{๓๒} คึกเดช กันตามระ, *ขุนดาบนายเลือก*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๑๕.

^{๓๓} คึกเดช กันตามระ, *ชุลีภินาปาติโจช ขุนดาบนายเลือก ๒*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๓๖.

“ฉันนี่... อ่านบาทแรกข้าก็รู้เป็นสีมือของอ้ายศรี
ปราชญ์ มันเคยสัญญากับข้าว่าจะแต่งฉันที่สักเรื่องให้ปรากฏใน
แผ่นดินแข่งกับสมุทรมหิษาฉันนี่สีมือครุพอมัน...”^{๓๔}

๓.๑.๑.๓.๔ เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณ รู้สึกซาบซึ้งและสำนึกในพระคุณ
ของผู้ที่กระทำดีและช่วยเหลือตนเสมอ เมื่อมีโอกาสตอบแทนก็กระทำอย่างไม่ลังเล

เจ้าโลกลดัญญูต่อพระองค์อินผู้เป็นพระอาจารย์ที่คอยอบรมสั่งสอนตนมา
ตั้งแต่ยังเล็ก เมื่อครั้งเจ้าโลกละเลจากความเป็นสามเณร เพื่อไปรับราชการเป็นมหาดเล็ก ได้กล่าวคำ
อำลาต่อพระองค์อิน

...ข้าพระองค์ อ้ายโลเป็นหนี้หลวงพอล้นที่สุดแล้ว
ขอให้คำสัตย์ปฏิญาณว่า ยามใดหลวงพ่เรียกสนองใช้ไม่ว่า
สถานใด ถึงขั้นโรมรันจักถวายชีพเป็นราชพลี^{๓๕}

เมื่อเจ้าโลได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าพระยากลาโหมศรีสุริยวงศ์ มีความ
เป็นอยู่ที่ดี ที่พักอาศัยสะดวกสบาย ได้ไปรับแม่อินมาอยู่ด้วย

...ท่านเจ้าพระยากลาโหมกำลังลงจากเรือขึ้นท่า ได้
ทัศนาศเห็นมารดาจึงรีบเดินข้ามสะพานไม้ ตรงเข้าไปก้มกราบ
เท้ามารดา นางก็พุงให้ลุกขึ้น โอบกอดลูกรักนำพาขึ้นเรือน ...
แม่อินพริ้งเสวนาการว่า

“อโโล พอบุญปลูกลูกแม่ มิได้สูญเสียที่ที่แม่ได้ตั้งท้อง
เจ้า เจ้าตั้งอยู่ในกตัญญูธรรมสุจริต เจ้าจึงได้เป็นขุนนางผู้ใหญ่
แต่ยังรุ่มร่าม”

“แม่จ๋า พระคุณของแม่ที่ทำไว้แก่อ้ายโลนี้ยิ่งใหญ่สูงสุด
ประมาณค่ามิได้ อันยศถาบรรดาศักดิ์ทรัพย์ศฤงคารที่ลูกได้
จะเอามาเปรียบเทียบพระคุณแม่ไม่ได้เลย ที่ลูกมานี้ก็ปวารณา
จะรับแม่ไปเลี้ยงดูให้ใกล้ชิด”

^{๓๔} คีตกษ ก้นตามระ, *ตำนานรักศรีปราชญ์*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

^{๓๕} คีตกษ ก้นตามระ, *เจ้าโล*, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๑.

“เจ้าส่งพี่สมจิตมาบอกล่วงหน้า แม่ก็แจ้งกิจจาแล้ว อัน
ทรัพย์สมบัติ บ้านช่องห้องหอที่เจ้าปรงส่งบรรณาการให้แม่ ก็
บริบูรณ์เพียงพอเหลือใช้ แม่ไม่อยากจากที่นี่ไปเลย”

“แต่ถ้าแม่อยู่ที่นี้เรื่อยไป ยากที่ลูกจักได้กระทำปัจจุ
ปการ สสนองพระคุณให้ถึงขนาด”

“เช่นนอนหนุนตักแม่แบบนี้กระนั้นรี”

“ใช้จ๊ะแม่ แล้วก็บีบนวดให้แม่”^{๓๖}

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอเหตุการณ์อีกหลายเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าเจ้าไลเป็นผู้รู้จักสำนึกบุญคุณต่อผู้มีพระคุณเสมอ เช่น เจ้าไลมักจะกล่าวถ้อยคำแสดงความ
สำนึกบุญคุณแก่ผู้ที่ช่วยเหลือตน ดังเหตุการณ์เมื่อครั้งติดคุก หญิงเครือแก้วนำของมาฝากให้เจ้า
ไล เจ้าไลแสดงความขบใจและกล่าวคำสำนึกบุญคุณ

“หญิงเครือแก้วฝากขนมมาฮือ”

ผู้คุมมันเมื่อดูเป็นพิธี่แล้วก็ส่งวางหน้าห้องขัง

เจ้าไลหยิบบอกแต่ห่อใบตอง แล้วยื่นตะกร้าส่งคืนนาง

ข้าหลวง

“บอกแม่นางเครือแก้วด้วย ฉันทขบใจ จะไม่ลืมบุญคุณ

นี้เลย”^{๓๗}

หรือในเหตุการณ์ตอนที่แดนและจ๊อบแจงเพื่อนที่พระคลังวิเสทของเจ้าไล
ทราบเรื่องที่เจ้าไลจะลอบหนีออกจากพระราชวังเพื่อกลับบ้าน แต่ไม่มีเงินพอสำหรับเดินทาง
เพื่อนทั้งสองจึงให้เงินแก่เจ้าไล

“...พวกเอ็งพอมีเฟื้องให้ข้าขอยืมเป็นค่าเรือจ้างไปบ้าน
แม่ข้าสักสองสามเฟื้องเถอะวะ” เจ้าไลพูด

“ข้าก็พอจะเ้มค่าจ่ายกับข้าวแบ่งให้เอ็งไปได้ แต่คงไม่
พอไปถึงบ้านเลนอย่างดีก็แค่บ้านญี่ปุ่น เอ็งเอาไปเถอะไม่ต้อง
ขอยืมหรอก” นังแดนพูด

“ข้าขบใจพวกเอ็งทั้งสอง ข้าจะไม่ลืมบุญคุณครั้งนี้เลย”^{๓๘}

^{๓๖} คึกเดช กันตามระ, *สุลธินาปาดิใจ ขุนดาบทรายเลือก ๒*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๗๐๙-
๗๑๐.

^{๓๗} คึกเดช กันตามระ, *เจ้าไล*, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๐.

จะเห็นว่าเจ้าไลเป็นผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณ รู้ลึกซาบซึ้งใจและสำนึกในพระคุณต่อผู้มีเมตตาช่วยเหลือตนทุกครั้ง และต้องการตอบแทนพระคุณแก่ผู้มีพระคุณเสมอ

ส่วนบุญชูในเรื่องฐิติทินาปาติโจฯ เมื่อบุญชูทราบว่ามีผู้ขโมยดาบเคียนเอวของตนไปขณะถูกจับตัวมายังพม่าคือแมงละแมงของชาวมอญมิใช่เจ้ามเยดุมินทร์ บุญชูรู้สึกผิดมากที่ระแวงและเข้าใจเจ้ามเยดุมินทร์ผิด ประกอบกับตั้งแต่บุญชูถูกจับตัวมายังพม่า บุญชูได้รับการดูแลและเอาใจใส่อย่างดี บุญชูรู้สึกสำนึกในบุญคุณและต้องการตอบแทนโดยการถวายความจงรักภักดีต่อกษัตริย์พม่า

“พระองค์ (เจ้ามเยดุมินทร์ กษัตริย์ของพม่า) ประทานดาบแก่ข้า (บุญชู) แล้ว... ตราบใดที่ศีรษะข้ายังอยู่บนบ่า ดาบนี้คือความจงรักภักดีของข้าที่มอบไว้ให้แด่พระองค์”^{๙๙}

ศรีปราชญ์เป็นผู้รู้จักสำนึกบุญคุณ ดังเหตุการณ์เมื่อครั้งศรีปราชญ์ได้รับโทษจองจำในคุก พระนารายณ์ทรงส่งคนเข้ามาสอดแนมคอยดูแลความเป็นอยู่ของศรีปราชญ์ เมื่อศรีปราชญ์ทราบก็แสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์

“มีพระบรมราชโองการให้ข้ามาดูแลเจ้า คอยจัดข้าวปลาอาหาร หาไม้เท้าอดตายแน่”

ศรีปราชญ์นั่งทับสันเบญจางคประดิษฐ์หันไปทางทิศพระบรมมหาราชวัง แล้วกระทำนิปัฏณาการถวายบังคมรำลึกถึงในพระมหากรุณาธิคุณ^{๑๐๐}

เมื่อครั้งศรีปราชญ์ถูกจองจำในคุก ถูกใช้ทำงานอย่างหนัก ครั้งหนึ่งศรีปราชญ์ถูกใช้ให้ขุดดิน เนื่องจากศรีปราชญ์ไม่เคยทำงานหนักเช่นนี้มาก่อน จึงทำไม่เป็น ประกอบกับร่างกายที่ไม่เคยต้องใช้แรงมาก่อน ทำให้ศรีปราชญ์เมื่อยล้า ทำงานไม่ได้ตามความต้องการของผู้คุม ศรีปราชญ์จึงถูกเขียนตี ทำให้เกิดแผลมากมาย พระยาแสนหลวงและนักโทษผู้หนึ่งที่สมเด็จพระนารายณ์ส่งเข้ามาดูแลศรีปราชญ์ได้ช่วยกันดูแลเรื่องอาหารการกินและความเป็นอยู่ของศรีปราชญ์ ทำให้ศรีปราชญ์ซาบซึ้งใจยิ่งนัก

^{๙๙} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๒๙.

^{๑๐๐} คึกเดช กันตามระ, ฐิติทินาปาติโจ ขุนดาบหนายเลือก ๒, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕๔.

^{๑๐๑} คึกเดช กันตามระ, ตำนานรักศรีปราชญ์, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๘๑.

เช้าวันถัดมาศรีปราชญ์ยังคงนอนชมเพราะพิษไข้
หัวหน้าผู้คุมพยายามจะเอาตัวศรีปราชญ์ออกไป พระยาแสน
หลวงคล้องยามใส่หูกยามารักษาศรีปราชญ์ เห็นเหตุการณ์
พอดีรีบ ปรีเข้าห้องซัง ผลักผู้คุม

“พวกมึงไม่เห็นรีว่าศรีปราชญ์นอนป่วยเจ็บไม่สามารถ
ไปได้ ผิดว่าพวกมึงยังดันทุรัง ศรีปราชญ์ถึงตาย ข้าว่าหัวพวกมึง
อยู่ไม่ติดบ่าแน่ๆ” ...

พระยาแสนหลวงตรวจดูอาการศรีปราชญ์ เอาไพลเอา
น้ำมันเลียงผาออกจากยามฤทาทตามแนวเขียน ศรีปราชญ์ลิ้มตา
ขึ้นน้ำตาคลอสำนึกในความเมตตาของพระยาแสนหลวง^{๕๑}

และเมื่อศรีปราชญ์ถูกเนรเทศไปยังเมืองนครศรีธรรมราช เจ้าเมืองให้แต่ที่
อยู่อาศัยแก่ศรีปราชญ์และผู้ติดตาม แต่มิได้จัดเตรียมอาหารไว้ให้ ศรีปราชญ์ขณะนั้นไม่มีเงินติด
ตัวเลย แต่ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนารายณ์ที่ให้เงินแก่ผู้ติดตามศรีปราชญ์ไว้ ศรี
ปราชญ์จึงไม่อดตาย

“เดี๋ยวก่อนสิพี่ อย่าเพิ่งไป มีข่าวสารกรรอกหม้อหรือไม่วะ”

“ไม่มีหรอก เจ้ามีปัญญาที่ไหนกินเอาเอง”

ศรีปราชญ์หันมาพูดกับวันฉัตร

“แล้วเราจะทำไงดีพี่วันฉัตร เขาให้แต่ที่อยู่อาศัย น้ำท่า
ข้าวปลาจะมีหรือไม่ก็ยังไม่รู้”

วันฉัตรล้วงถุงเงินในย่ามขึ้นมาทอด

“ศรีเอ๊ย พระราชทานเงินมาด้วย มากพอจนกว่าเจ้าจะ
ล่าแดงปัญญาหาเลี้ยงชีวิต”

ศรีปราชญ์ยกมือประนม หลับตาสำนึกในพระมหา
กรุณาธิคุณ^{๕๒}

๓.๑.๑.๓.๕ เป็นผู้มีความซื่อสัตย์และจงรักภักดี

^{๕๑} คัดลอก กันตามระ, *ตำนานรักศรีปราชญ์*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๐-๑๑๑.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๒.

เหตุการณ์ตอนที่เจ้าไลแสดงความจงรักภักดีต่อองค์สุทนต์ในเหตุการณ์
ตอนเกิดจลาจลในพระราชวัง ขณะนั้นเจ้าไลดำรงตำแหน่งเป็นจมนเสมอใจราชของครักษ์ทำหน้าที่
รักษาความปลอดภัยแก่องค์สุทนต์ เมื่อเจ้าไลเห็นเหตุการณ์จลาจล ได้ถวายความจงรักภักดีด้วย
การอารักขาของสุทนต์อย่างเต็มกำลังความสามารถ

เจ้าไลเหลียวไปเบื้องหลัง เห็นลูกน้องเกิดอาการรวนเร
ก็กล่าวด้วยเสียงอันดังว่า

“อ้ายภูก็ข้าพระมหาอุปราช ขอยอมหัวขาดถวาย
กตัญญู” แล้วหันกลับมาส่งเสียงกร้าวกับลูกน้องว่า

“หากใครระย่อไשר ผู้นั้นมันก็มีไช้บุรุษและทหารได้ร่วมง
เจ้าฟ้าวังหน้า ถอดดาบ ถวายชีพเพื่อได้ฝ่าพระบาทเดี๋ยวนี”^{๔๓}

ส่วนบุญชูขณะดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้ากำนันบ้านเอกราชได้เข้า
ช่วยเหลือเจ้าฟ้าอภัยและเจ้าฟ้าบรมศรีที่หนีมา เนื่องจากเกิดกบฏในพระราชวัง

มหาดเล็กด้วงเกี้ยวดองเป็นลูกพี่ลูกน้องของหัวหน้าบุญ
ชูกำนันบ้านเอกราช เมื่อคราวพาเจ้าฟ้าอภัยและเจ้าฟ้าบรมศรี
หนีไปทางป่าโมก เป็นบุคคลสำคัญที่ไม่ยอมทิ้งเจ้านาย ขณะที่
ข้าหลวงมหาดเล็กคนอื่นๆหนีไปหมด มหาดเล็กด้วงกลับไปหา
นายบุญชูหัวหน้ากำนันบ้านเอกราชผู้มีศักดิ์เป็นพี่ ทั้งคู่มีความ
จงรักภักดีซื่อสัตย์ต่อเจ้าเจกเช่นบรรพบุรุษคนวิเศษชัชชาญ แม้
ชาวบ้านไม่กล้าช่วยเหลือ สองคนบุกทะเลวง นายบุญชูเอา
สันดาปตีทหารหลวงสลบสองคนแล้วหนีไป มหาดเล็กด้วงไม่
ยอมหนีขอตายแทนพระบาทเจ้าฟ้าทั้งสอง^{๔๔}

ส่วนศรีปราชญ์ยอมถูกลงโทษ ทั้งที่ตนมิได้กระทำผิด เพื่อให้ไม่ให้สมเด็จพระ
พระนารายณ์ได้รับข้อครหาว่าละเลยกฎหมายเทียรบาล กล่าวคือพระสนมท้าวศรีจุฬาลักษณ์
ต้องการลงโทษศรีปราชญ์ที่กล่าววจาจาบจ้างพระองค์ จึงนำความไปฟ้องพระนารายณ์แต่เกรง
ว่าพระนารายณ์จะไม่พิจารณาโทษศรีปราชญ์ จึงนำความไปฟ้องขุนนางที่ไม่ชอบศรีปราชญ์
เพื่อให้ไปท้วงติงสมเด็จพระนารายณ์ให้กระทำตามกฎหมายเทียรบาล สมเด็จพระนารายณ์ทรงลั้งเล

^{๔๓} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๕๖.

^{๔๔} คึกเดช กันตามระ, ขุนดาบหนายเลือก, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๐-๕๑.

พระทัยเนื่องจากศรีปราชญ์มีพยานคือเจ้าฟ้าศรีสุวรรณว่าพระสนมท้าวศรีจุฬาลักษณ์กล่าววาจา
บริภาษศรีปราชญ์ก่อน แต่ศรีปราชญ์ยอมถูกลงโทษเพื่อรักษาพระเกียรติของสมเด็จพระนารายณ์

“สมเด็จพระเพ็ชระ เสด็จหม่อมฉันไปเห็นเหตุการณ์นั้นเข้า
พอดี ได้ยินได้เห็นตลอดว่าพระสนมตรัสบริภาษศรีปราชญ์ก่อน
ว่าอวดเก่ง หน้าเจ้าชู้ ดีแต่ช้อยลิ้น คงจะหมายไม่พอพระทัยที่ศรี
ปราชญ์ตอบโต้โคลงนัยของพระสนมได้ และทรงเป็นคนเริ่มว่า
กระทำโคลงหะทาย ศรีปราชญ์จึงว่ากลับเพคะ”

พระเจ้าอยู่หัวทรงพยักพระพักตร์ว่าเข้าพระทัยเรื่องนี้ดี
แล้วตรัสว่า

“แต่ว่าพี่จะหย่อนกฎมณเฑียรบาลไม่ได้เด็ดขาด”

“ทั้งที่ทรงรู้ว่าศรีปราชญ์ไม่ผิดริเพคะ”

ไม่ทรงตอบพระชนิษฐา ทรงพระดำเนนกลับไปกลับมา
ซึ่งพระทัย ขณะที่ศรีปราชญ์ใคร่ครวญแล้ว ถึงอย่างไรพระองค์ก็
โปรด จึงกราบบังคมทูลว่า

“ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้าขอน้อมเกล้าฯ รับโทษทัณฑ์
เพื่อรักษาพระเกียรติยศและพระบารมีของใต้ฝ่าละอองธุลีพระ
บาท พระพุทธเจ้าข้า”^{๕๕}

๓.๑.๑.๓.๖ เป็นผู้มีความเมตตากรุณา มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ
ช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าตน

ผู้ประพันธ์นำเสนอเหตุการณ์หลายเหตุการณ์เพื่อแสดงให้เห็นว่าเจ้าโล
เป็นผู้มีน้ำใจต่อผู้อื่น และเนื่องจากสาเหตุนี้ทำให้เจ้าโลเป็นที่รักใคร่ของผู้อื่น เช่น เจ้าโลมักแบ่งปัน
อาหารและขนมแก่เพื่อนเสมอ

“ใครเออะไรมาให้เอ็งวะ เสียงเกือกไก่อเป็นชาวเหนือ”

เจ้าโลยื่นตะกร้าให้ผู้คุมมัน

“คนเคยรู้จักกันนะพี่ พี่มันแบ่งไปกินบ้างซิ”

“เออ ขอบใจเอ็งไว้ย อุตส่าห์มีน้ำใจ”

เจ้าโลเดินไปข้างห้องขังมงคล แล้วพูดว่า

^{๕๕} คึกเดช กันตามระ, *ตำนานรักศรีปราชญ์*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๕-๗๖.

“เอาพี่ชาย ละมุด มีคนเขาเอามาฝาก”

มงคลมองหน้าเจ้าไล แล้วมองดูลูกละมุดในมือ เจ้าไล
ไม่พูดว่าอะไรเดินตรงเข้ามา พอเข้ามาใกล้จนจะถึงมือ เจ้าไล
กลับโยนให้ มงคลก็รับได้โดยสัญชาตญาณ^{๔๖}

นอกจากนี้เจ้าไลยังมีน้ำใจแบ่งอาหารแก่ผู้คุมมันด้วย

“ผู้คุมมันแก้ห่อผ้าหีบกระบวย (หมายถึง ก่องใส่ข้าว
คล้ายแอบข้าวหรือกระต๊อบ) ใส่ข้าวปลาออกมา เจ้าไลหักปลา
ตะเพียนทอดยื่นผ่านลูกกรงให้ผู้คุมมัน นายมันพยักหน้าขอบใจ
ที่เหลือยื่นให้มงคลบ้าง^{๔๗}

เมื่อพ้นโทษออกจากคุก เจ้าไลยังระลึกถึงลุงแสงผู้คุม เมื่อมีโอกาสจะ
กลับมาเยี่ยมลุงแสงและเอาของมาฝากลุงแสงเสมอ

“...ฉันรู้สึกอุตสาหุ่ใจกับแกล้มมาฝาก อ้อ มีข้าวสวยติด
มาด้วย”

ขอบใจเอ็งไว้ย ยังม่แกใจเอาของมาฝากข้า เรื่องเหล้า
เดี่ยวเอ็งก็รู้ ไหนดูซีมีกับแกล้มอะไรมาให้ข้า”

“ห่อนี้อ้ว ห่อนี้ปล่าหมู ฉันเอามะนาวมาด้วย เผื่อลุงจะ
ชอบเปรี้ยว ห่อนี้ข้าวสวยยังร้อนๆอยู่เลย...”^{๔๘}

เหตุการณ์ที่เจ้าไลแสดงความเมตตาปรานีต่อกวินคู่อริเก่า ผู้ที่เคยทำให้
เจ้าไลต้องถูกจำคุกและเคยกลั่นแกล้งเจ้าไลหลายครั้งหลายครา เมื่อเจ้าไลเห็นคู่อริกำลังตกต่ำ
ต้องมาเป็นขอทาน ก็รู้สึกเศร้าสลดและไม่สบายใจ จึงพยายามเข้าช่วยเหลือโดยไม่คิดแค้นใจกับ
เรื่องราวในอดีต

“ถ้าพี่มันพบมันเรื่อยๆ จงเอาเงินทั้งหมดนี้ค่อยๆทยอย
ให้ทานมัน อย่าให้มันรู้ว่าพวกเราให้”

“จะให้มันทำไม ที่มันยังทำจงหองอาฆาตอยู่เลย”

“เอาเถอะพี่มัน ทำตามที่ฉันขอรับรอง”

^{๔๖} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๖.

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๙.

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๘.

“อ้ายมันอ้าย... สิ่งที่เขาใจทำน่าจะถูกต้องแล้ว การอาฆาต
กันนั้นควรแก้ ไม่ควรผูก”^{๔๗}

ส่วนบุญชูในเหตุการณ์ที่เข้าประลองฝีมือดาบกับนายบ้านเสนา เมื่อบุญ
ชูชนะการประลองก็แสดงน้ำใจ ไม่เหยียบย่ำซ้ำเติมกำนันบ้านเสนาผู้แพ้

นายบ้านเสนาเฝ้ามองบุญชูรำยรำดาบ ให้แปลกใจ เหตุ
ไฉนจึงยกโยกถ่ายเทท่ารำจนดูไม่ออก จะจัดเพลงดาบอะไรมาสู้
กับตน เดียวนารายณ์ขว้างจักร เดียวท่าพยุคฆา แต่โง่งมหลง
ด้วยตีสั่งกาคล้ำยวามร เห็นที่เราจะแพ้ตั้งแต่ท่ารำของอ้ายหนุ่ม
นามบุญชูเสียแล้วกระมัง ...

บุญชูชายตาตุ่มที่ขาอยู่ พอเห็นนายบ้านเสนาขยับจะ
ก้าว ทำทีจะโยนดาบสลับมือ กลับไม่โยน เสือกเท้าซ้ายไป
ข้างหน้า ย่อตัวสอดเท้าขวาตาม ดีดค้อมตัวตีสั่งกาเข้าประชิด
พร้อมทั้งมือขวากำดาบตั้งยันแผ่นดิน มือซ้ายจับข้อเท้าขวานาย
บ้านเสนา แข็งซ้ายที่เหวี่ยงหมุนตัวลงมาเกิดแรงส่งเตะกวาดข้อ
ขาขวาของนายบ้านเสนาล้มทั้งยืนเอาหน้าคว่ำลงดิน เดชะมี
วิชาล้มเอามือยันพุงไว้ แต่พลันจะพลิกตัวกลับ ดาบของบุญชู
ก็ปักเสียบอยู่ที่หว่างขา “โยอว” เสียงนายบ้านเสนาร้องออกมา
เพราะปลายดาบของบุญชูห่างร่องกันแค่องคุลี ... นายบ้าน
เสนาารู้สึกอับอาย แอบซ่อนอารมณ์ไว้ พยักหน้ายอมแพ้ ประชด
พูดขณะบุญชูเอี้ยวตัวมาถอนดาบ

“เล่นเอาวิชามวยผสมวิชาดาบ ซ้ำก็แพ้นะซี”

ลุกขึ้นได้ก็ส่งดาบให้บุญชูโดยไม่นึกเสียดาย กล่าวว่
“ไปอยู่เสนาอยู่กับพี่น้องซ้ำเถิดนะ”

บุญชูไม่ตอบ เดินจับดาบมายืนส่งคืนกำนันบ้านเอกราช

“กุกยกให้มึงอ้ายชู จงมาเป็นกำนันแทนกูเถิด”

บุญชูขออุ้งเงินจากกำนันแซม แล้วเดินมายืนส่งคืนนาย
บ้านเสนา

“อุ้งเงินค่าเดินทางของน้ำ เอาคืนไป”

^{๔๗} คีตกช ก้นตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๘๐.

ชาวบ้านพยักหน้าพอใจที่บุญชูแสดงน้ำใจ ไม่ยึดไว้
 นายบ้านเสนาน้ำตาซึมปลาบปลี้ม กล่าวว่
 “ถ้ามีโอกาสเมื่อใด ไปหาข้าที่เสนา บอกชาวบ้านว่าเจ้า
 เป็นน้องกำนันเพิ่ม”^{๕๐}

บุญชูประลองฝีมือกับเจ้าพระยาชำนาญเพื่อช่วยเหลือพระจากการ
 ถูกลงโทษของจำ การประลองครั้งนี้เจ้าพระยาชำนาญให้บุญชูประลองฝีมือกับลูกขบถจีนนายท้าย
 เนื่องจากครั้งหนึ่งเจ้าพระยาชำนาญเคยประลองฝีมือกับบุญชูแล้ว และตนเกือบจะเพลิงพลา
 เนื่องจากบุญชูมีฝีมือดีและยังหนุ่มแน่น จึงยื่นข้อเสนอว่าหากบุญชูประลองชนะบุญชูจะตายช้าลง
 แต่บุญชูต้องการให้ปล่อยพระที่ขณะนั้นถูกจองจำเนื่องจากเป็นนักโทษกบฏร้ายแรง

“ถ้าข้าชนะ...ปล่อยอ้ายพิด”

เจ้าพระยาชำนาญรู้ดีว่าการส่งปล่อยนักโทษอุกฉกรรจ์
 ให้ได้รับอิสรภาพต้องมีพระบรมราชโองการ นี่เบิกตัวออกจาก
 คุกชั่วคราวด้วยเพราะตนมีอำนาจ แต่ก็แสรับปากไปก่อน
 “ก็ได้”^{๕๑}

ต่อมาบุญชูประลองฝีมือกับจีนเกี้ยกซึ่งเป็นฝ่ายเจ้าพระยาชำนาญและ
 บุญชูสามารถเอาชนะ จีนเกี้ยกต้องโทษตายเนื่องจากประลองฝีมือแพ้ บุญชูได้ขอประลองฝีมือกับ
 ฝ่ายของเจ้าพระยาชำนาญอีกเพื่อขอให้ไว้ชีวิตจีนเกี้ยก

บุญชูเดาออกว่านักโทษร่างยักษ์ถูกส่งมาให้พิฆาตตน
 ด้วยเชิงมวยที่มีร่างกายและพลังกำลังได้เปรียบจึงพูดว่
 “ข้าจะสู้กับไ้ยักษ์นี้ก็ได้ แต่ต้องมีข้อต่อรอง”
 เจ้าพระยาชำนาญถามว่
 “มีงจะเอาอะไรอีก”
 “ปล่อยตัวไ้ตีให้พ้นโทษ ถ้าข้าชนะ”
 “ได้... ฎให้ตามมีงขอ” ปากพูด แต่สายตามีเลศนัย
 ครั้นจีนเกี้ยกได้ยินคำของบุญชูก็ให้ซาบซึ่งในน้ำใจ ...^{๕๒}

^{๕๐} คึกเดช กันตามระ, **ขุนดาบทรายเลือก**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๙๙-๑๐๐.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๙.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๘.

นอกจากการประลองครั้งนี้บุญชูได้แสดงน้ำใจช่วยชีวิตจีนเกือบแล้ว การประลองครั้งต่อมาบุญชูก็ช่วยเหลือนักโทษร่างยักษ์จากการถูกลงโทษเช่นกัน

“ถ้าข้าเอาชนะทั้งสามคนนี้ได้ ปล่อยไฉ่ยกษ์เมื่อตะกี้ให้
มันพ้นโทษ”^{๕๓}

บุญชูสู้รบอย่างมีน้ำใจ ไม่คิดเอาชีวิตของผู้ที่ตนสู้รบด้วย

เจ้าพระยาชำนาญรู้เหตุผลแล้วว่า กลลวงของบุญชูที่วิ่งหนีเข้าดงหมามุ่ยและดงกล้วยคือยุทธวิธีจิ้งหระสอง อันไม่ต้องการพลาดเอาชีวิตขุนหาญของตน ขณะที่เสียหลักล้ม บุญชูก็จักสามารถพลิกข้อมือเอาสันดาปเลือกตี หวดก้านคอหรือทำยทอยซึ่งล้วนแล้วเป็นจุดสลับ หากทว่าเป็นที่ราบเรียบและไม่เกิดอาการคั่นให้เสียสมาธิ พวกขุนหาญยังมีความรวดเร็วอยู่ ไฉ่ชูจะไม่มีความเลือกต้องพันให้ตาย หรือไม่ก็พันให้พิการแขนขาขาด เพราะนั่นมีเพียงจิ้งหระเสี้ยวนาที่จับเดียว ถ้ามันพลิกข้อมือไฉ่ชูเองจักต้องเป็นคนลงไปนอนแน่นิ่งแทนพวกขุนหาญทั้งหมด^{๕๔}

๓.๑.๒ ลักษณะเด่นของตัวละครเอกฝ่ายชาย นอกจากลักษณะร่วมที่ตัวละครเอกฝ่ายชายแต่ละตัวมีเหมือนกันแล้ว ตัวละครเอกแต่ละตัวยังมีลักษณะเด่นเฉพาะตัวที่สอดคล้องกับสถานภาพของตน ดังนี้

๑. เจ้าไฉ่ ในฐานะที่พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีคุณลักษณะที่เหมาะสมแก่การเป็นพระมหากษัตริย์ทุกประการ ได้แก่ทรงเป็นหน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์แห่งองค์สมเด็จพระเอกาทศรถ และทรงประกอบด้วยบุญญาธิการ เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถขึ้นครองราชย์จากความสามารถของพระองค์เอง

๑.๑ รูปลักษณะ เจ้าไฉ่เป็นผู้มีลักษณะดีตามตำราวรรณลักษณะ กล่าวคือเมื่อเจ้าไฉ่อายุได้สิบขวบ มารดาพาเข้าไปในเมืองเพื่อฝากฝังให้เป็นบุตรบุญธรรมของออกญาศรีธรรมมาธิราชองค์รักษ์ผู้เคยรับใช้ใกล้ชิดสมเด็จพระเอกาทศรถและเป็นผู้หนึ่งที่อยู่เบื้องหลังระหว่างแม่อิน(มารดา

^{๕๓} คึกเคซุ กันตามระ, *ขุนดาบนายเลือก*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕๓.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๕.

ของเจ้าไฉ่)กับสมเด็จพระเอกาทศรถ ขณะนั้นมีพระสงฆ์รูปหนึ่งเห็นเจ้าไฉ่แล้วได้เฝ้าเพ่งพิจารณา
รูปลักษณะของเจ้าไฉ่ เข้ามาทำนายนรลักษณ์ว่าเจ้าไฉ่เป็นผู้มีลักษณะดี

“...เทียบจงเรียบสั้น และกลมกลิ้ง ผิวสดใสเป็นประกาย
กระตูดันคิ้วเป็นรูปมังกร ไม่คดดำมากจึงเป็นผลดี บ่งบอกจัก
เป็นคนกล้าหาญ มีแนวโน้มจักเป็นคนร่ำรวย ดวงตาใหญ่ ตาดำ
กับตาขาวสดใส ตาดำอยู่ติดกับขอบตาบน ตาหลายชั้นจักได้รับ
ความนับหน้าถือตาทำงานในตำแหน่งสูง จมูกถึงจักยังดูไม่
ออกเพลานี้ แต่ก็มีแนวโน้มจักดูดีในวันข้างหน้า เพราะตำแหน่ง
ซ่านเกินกว้าง ตรงเหนียนข้างยาว มีลักษณะเป็นลำตรงขึ้นไป
ถึงอินถ์ และตำแหน่งหลังถึงก็ได้สมดุผลดี ต้องอายุอย่างสิบสี่ปี
ไปแล้ว รอเพลานั้นอาตมาได้สำรวจดูอีกครึ่งเถอะ”^{๕๕}

ก่อนที่มารดาจะตั้งครรภ์เจ้าไฉ่ มารดาของเจ้าไฉ่เกิดบุญนิมิตว่า มีเด็กหนุ่มดำไป
งมดาบที่จมอยู่ในแม่น้ำ แล้วนำมายื่นให้พร้อมทั้งพูดว่า “เข้าแม่ นี่ดาบของพ่อ” ทั้งๆที่มารดาของ
เจ้าไฉ่ไม่เคยรับรู้เรื่องที่พระแสงดาบปราบศัตรูของสมเด็จพระเอกาทศรถหล่นหายและจมน้ำเมื่อ
ครั้งลาดตระเวนตรวจตราความสงบเรียบร้อยของอาณาประชาราษฎร์มาก่อน เหตุการณ์ดังกล่าว
เกิดขึ้นก่อนที่สมเด็จพระเอกาทศรถจะมาพบกับมารดาของเจ้าไฉ่ บุญนิมิตที่เกิดขึ้นนี้ เพื่อจะให้รู้
เหตุอันจักปรากฏในอนาคตกาล

“พระแสงดาบปราบศัตรู ยังคงปักสงบนิ่งอยู่ใต้พื้นมหา
นที เสียงพรายน้ำผุดประดุจฟองอากาศของภูตปีศาจที่ร้อง
โหยหวนออกมาจากดาบเล่มนั้น

ยามอาทิตย์ใกล้อัสดงคต ใต้พื้นน้ำก็ดำมืดสนิท แต่
ประกายดาบยังทอแสงรุ่งเรืองระยิบระยับเหมือนมีพลังประกายอยู่ใน
ตัวเอง

ทันใดนั้นพื้นน้ำเบื้องบนแตกกระจาย เพราะแรง
กระโดดพุ่งของเด็กหนุ่มแหวกว่ายดำดิ่งมาสู่พระแสงดาบ แล้ว
มือของเด็กหนุ่มผู้นั้นพลันจับที่ด้ามดึงหลุดออกจากที่ตรึงติด
พสุธาได้โดยง่าย ถีบตัวทรงกายได้น้ำยกชูขึ้นมาจากพื้นน้ำด้วย

^{๕๕} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไฉ่, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๕-๗๖.

อาการลิงโลด ยกดาบชูเหนือศีรษะ ปรากฏดาบก็แผ่รัศมีไปทั่ว
บริเวณที่นั่นซึ่งกำลังจะมีดมืดมิด พลันสว่างเจิดจ้า

เด็กบ้านนอกผิวทองแดงผู้นี้ดีใจเหมือนได้แก้ว มีขอวา
จับด้ามดาบตั้งมองเพียงตา เดินท่องน้ำขึ้นมาสู่หาดทราย

เงาดำของหญิงร่างระหง ผมสยายยื่นคอยอยู่ที่หาด
และเงาดำของเด็กหนุ่มที่จับดาบตั้งอกเดินเข้ามาหา ตัดกับขอบ
ฟ้ายามตะวันตกชิงพลบ

เมื่อมาถึงตรงหน้าหญิง ก็เทินดาบส่งด้ามให้ แล้วพูดว่า
“เฮ้แม่ ดาบของพ่อ”^{๕๖}

นอกจากนี้เจ้าไฉยังมีลักษณะหน้าตาคล้ายสมเด็จพระเอกาทศรถ กล่าวคือ เมื่อ
ครั้งเจ้าไฉฝึกทหาร พระวิจิตซึ่งเป็นครูฝึกเห็นลักษณะท่าทางของเจ้าไฉแล้วกล่าวว่า

“เจ้าไฉ เจ้ารู้ตัวไหม ข้าเฝ้ามองตั้งแต่เจ้าเดินเข้ามานั่ง
แล้ว เพราะหน้าตาบุคลิกท่าทางของเจ้าไปเหมือนกับใครคน
หนึ่ง

“ใครขอรับ” เจ้าไฉตื่นตื่นรีบซักถาม

“ใครคนนั้นที่ชาวกรุงศรีอยุธยาเป็นหนี้บุญคุณอย่าง
ใหญ่หลวงหาที่สุดมิได้ ข้ากล่าวแค่นี้ เจ้าไปคิดเอาเองนะ แล้ว
ค่อยเจอกันวันพุ่มละ” พระวิจิตพูดจบก็ตบไหล่เจ้าไฉแล้วเดิน
จากไป ปล่อยให้เจ้าไฉยืนยิมภาควิมิ^{๕๗}

เหตุการณ์ที่พระสงฆ์เข้ามาทำนายนายลักษณะนรลักษณ์และบุญนิมิตของแม่อิน
ก่อนที่เจ้าไฉจะเกิด แสดงให้เห็นบุญญาธิการของเจ้าไฉ ซึ่งสอดคล้องกับสถานภาพของเจ้าไฉที่จะ
ได้ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังแสดงให้เห็นว่าเจ้าไฉมีหน้าตาคล้ายสมเด็จพระ
เอกาทศรถ เพื่อแสดงให้เห็นชัดเจนว่าเจ้าไฉคือพระราชโอรสของสมเด็จพระเอกาทศรถ

๑.๒ สถิติปัญญา ความรู้ความสามารถ พระเจ้าปราสาททองหรือเจ้าไฉ มี
สถานภาพเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถ จึงเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้าน
ต่างๆที่จำเป็นแก่การเป็นพระมหากษัตริย์ ดังนี้

^{๕๖} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไฉ, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๕.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๖.

๑.๒.๑ เป็นผู้มีความรู้ในหลักการปกครองบ้านเมือง

เจ้าไลเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับการปกครองเห็นจากเหตุการณ์ตอนที่เจ้าไล แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง เช่น ตอนที่องค์สุทัศน์ถามความคิดเห็นของเจ้าไล เกี่ยวกับกฎหมายเรื่องการเกษียณอายุของข้าราชการ

“ฉันว่าควรจะมีกำหนดบพระอัยการเกษียณอายุก็ดี เหมือนกัน สักชั้นษาเท่าไรจึงจะเหมาะสมที่สุด” ทรงเถียงพระ พักตร์มาถามเจ้าไล จมื่นเสมอใจตรองผิวถวายเป็นคำตอบบอก ตัวเลขก็ดูอะไร จึงเลียงบังคมทูลว่า

“ขอเดชะ อันหลักแห่งการปกครองแผ่นดินนั้น อยู่ที่ เลือกรู้ผู้ปรีชาสามารถ เปรียบขุนนางอำมาตย์เสมือนหนึ่งเสา บ้าน ถ้าเสาเล็กไปบ้านเรือนก็จะพังทลายลงมา ฉันทัดก็ฉันนั้น ถ้าขุนนางอ่อนแอเกินไป แผ่นดินก็จะประสบความพ่ายแพ้และ ทุกข์ยาก ฉะนั้นข้าราชการบริพารทั้งหลายจึงต้องแข็งแกร่ง เช่นเดียวกับเสาบ้าน พระพุทธเจ้าข้า”^{๕๘}

๑.๒.๒ เป็นผู้มีความรู้แตกฉานในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา และศึกษา ภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ถ่ายทอดเรื่องราวทางพุทธศาสนา อันเป็นวิชาที่มีความจำเป็นสำหรับ ผู้ที่จะขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ เนื่องจากพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศาสนูปถัมภก

เจ้าไลเป็นลูกศิษย์ของพระองค์อิน ซึ่งเป็นบุคคลผู้มีพระปรีชาสามารถ เป็นที่ประจักษ์ของคนทั่วแผ่นดินว่าทรงมีพระปัญญาเยี่ยม ปรีชาทั้งคดีโลกและคดีธรรม ดังนั้นเจ้าไล จึงได้เรียนวิชาต่างๆจากพระองค์อินจนแตกฉาน โดยเฉพาะความรู้ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา

...เจ้าไลเป็นถึงลูกศิษย์พระองค์อิน ร่ำเรียนจนเจน หนังสือนั้นกระแสดั่งแปลพระคัมภีร์วิสุทธิมรรค และอรรถกถา แตกฉาน...^{๕๙}

๑.๒.๓ เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับตำราพิชัยสงคราม

^{๕๘} คัดลอก ตามมจร, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๒๐.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๗.

เจ้าโลมีโอกาศศึกษาตำราพิชัยสงครามทั้งของไทยและของมอญ ทั้งยังสามารถจดจำหลักการรบได้อย่างแม่นยำ ดังเหตุการณ์ตอนที่เจ้าโลแอบไปดูการฝึกทหาร ขณะนั้นมีการถามตอบเกี่ยวกับตำราพิชัยสงคราม เจ้าโลสามารถตอบคำถามได้อย่างชัดเจนยิ่งกว่าผู้ที่ได้รับคัดเลือกเป็นมหาดเล็ก เมื่อครูฝึกทหารเห็นว่าเจ้าโลมีความรู้ความสามารถ จึงอนุญาตให้เจ้าโลมาฝึกทหารได้ ในตอนที่ครูฝึกถามเกี่ยวกับตำราพิชัยสงครามกับมหาดเล็กนายหนึ่ง เจ้าโลสามารถตอบได้อย่างแม่นยำ ดังนี้

“อันการรบในย่านป่าเขานั้น กลางวันพึงใช้อะไรและกลางคืนพึงใช้อะไรเป็นสัญญาณบัญชาการทัพ และจะสู้ศึกอย่างไร”

เสียงพระวิฆิตหนักแน่นและดุดัน จึงทำให้นายบุศย์ลูกเจ้าสัวส์นั้นเหมือนเจ้าเข้า ตอบอย่างกระท่อนกระแท่นว่า

“ในป่า กลางวัน พึงใช้ธวัชธงชัย กลางคืนควรใช้ฆ้องกลองเป็นสัญญาณบัญชาการทัพขอรับ”

“ตอบให้ทวนคำถามด้วย สอนไม่เคยจำ แล้วตอบยังไม่พอเพียง มีมากกว่านี้ ไปวิ่งรอบสนามไชยหนึ่งรอบ” พระวิฆิตพูดเสียงกราดเกรี้ยว

เวลาเดียวกับที่นายบุศย์มหาดเล็กตอบคำถาม เจ้าโลมันตอบควบคู่พร้อมกันแต่คำตอบนั้นยาวกว่า จนทหารแถวหลังเหลียวมา

“อันการรบในย่านป่าเขานั้น กลางวันพึงใช้ธวัชธงชัย กลางคืนควรใช้ฆ้อง กลอง อาวุธที่ใช้ควรจะเป็นอาวุธสั้น และพึงหลบซ่อนอำพรางให้สนิทแนบเนียน แล้วจึงรุกจากด้านหลังเข้าศึก ส่วนการรบในเขตรกษัตริย์นั้น พึงใช้ดาบและเขนเกลือก จะได้ชัยชนะ จักต้องสำรวจเส้นทางผ่านของข้าศึกให้จงดี แล้ววางยามทุกๆหนึ่งเส้น การรุกควรใช้วิธีการอย่างฉับพลันทันด่วนรวดเร็ว”^{๖๐}

และเหตุการณ์ตอนที่พระวิฆิตถามคำถามกับมวงคทหารฝึกหัดอีกคน เจ้าโลก็สามารถตอบคำถามได้อย่างคล่องแคล่วและถูกต้อง

^{๖๐} คึกเดช กันตามระ, เจ้าโล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๖-๑๗๗.

“มงคล เจ้าฟังความนี้ให้ดี” พระวิชิตพูดเสียงดัง

“กลองศึก ฆ้องศึกนั้นมิใช่สำหรับข่มหู ธวัชธงชัยมิใช่สำหรับข่มตา อาชญาศึกมิใช่สำหรับข่มขวัญ เมื่อจะข่มหูด้วยเสียง เสียงนั้นย่อมต้องดังชัด เมื่อข่มตาด้วยรูป รูปนั้นย่อมต้องชัดแจ้ง เมื่อจะข่มขวัญด้วยอาชญาศึก อาชญาศึกนั้นย่อมต้องเข้มงวด ขาดเสียซึ่งสามสิ่งนี้ทหารก็จะหาความทะมัดทะแมงมิได้... มงคล เจ้าจงอธิบายอาชญาศึกทั้งสามข้อนี้ดี มันหมายความว่าอะไร” สิ้นคำถามของพระวิชิต มงคลทำตากลอกขึ้นมองฟ้านึกทำปากขมุขมิบ

“นายมงคล พูดดีๆ ไม่ได้ยิน” พระวิชิตทวาดว่า

“พูดโง่เว้ย อ้ายมงคล ตอบไปซิวะ” เจ้าไลตอบเข้าว่า

“หูฟังแต่เสียงกลองศึก ฆ้องศึก ตามองแต่ธวัชธงชัย หากเสียงกลองไม่สิ้น ถึงข้างหน้าจะเป็นแม่น้ำรืกรองไฟก็ต้องกระโดดลงไป หากฆ้องศึกดังขึ้นถึงข้างหน้าจะมีทรัพย์สินเงินทองมาล่อกองอยู่ก็มีเหยี่ยวมอง กองทัพเมื่อคุมได้เช่นนี้ ความกล้าหาญชาญชัยของทหารแต่ละคนย่อมจะสำแดงออกมาได้เต็มที่ ศิลปะแห่งการบัญชาการศึกจึงจะเห็นผล และกองทัพนั้นๆจึงจะเป็นกองทัพที่ชาญศึก” เสียงของเจ้าไลตอบแทน

ครูฝึกแอบเห็นเจ้าไลตอบคำถามตำราพิชัยสงครามได้อย่างแม่นยำ จึงเรียกให้ออกมาแล้วทดสอบด้วยการถามคำถามอีกคำถามหนึ่ง เจ้าไลสามารถตอบได้อย่างฉะฉาน

“เจ้าไล แม่นหวังจะบาราบข้าศึกที่เอาชนะยากต้องทำอย่างไร” พระวิชิตถาม ...

“แม่นหวังจะบาราบศึกที่เอาชนะยาก ฟังลงมือตรงจุดอ่อนของข้าศึกก่อน” ...

“แม่นหวังผลในแผนการใหญ่ เป็นเจ้าฟังจะกระทำอย่างไร...”

“แม่นหวังผลในแผนการใหญ่ ฟังเริ่มต้นจากส่วนเล็กก่อน คือ ปลูกใจไพร่พลให้อีกheimเสียก่อน แล้วจึงออกรบ” เจ้าไลพูดเสียงดังขึ้น

พระวิชิตนีกสนุก จึงถามเร็วต่อไปว่า

“การใช้กำลังที่น้อยกว่า จูโจมข้าศึกที่มีจำนวนรี้พลมากกว่า ควรเลือกเพลาสถานใดเจ้าไล” เจ้าไลก็เฉลยตอบไปเร็วว่า

“โพล้เพล้”

“และการใช้กำลังที่เหนือกว่าโจมตีข้าศึกที่อ่อน...”

“ควรใช้เพลาล่าเข้าต่อสู้”

ไม่ทันที่พระวิชิตจะพูดคำถามหมด เจ้าไลมันก็ชิงตอบเสียแล้วจึงทำให้พลฝึกฮือฮาไปตามๆกัน

“เห็นรียัง ว่ามันผู้นี้มีความจำเป็นเลิศ”^{๖๐}

๑.๒.๔ เป็นผู้มีความสามารถในการต่อสู้อย่างมาก รอบรู้การต่อสู้หลายแขนง อาทิ ดาบ เขน ทวน และมวย กล่าวคือ เจ้าไลมีโอกาสเรียนวิชาการต่อสู้หลากหลายแขนง เนื่องจากรู้จักกับผู้ที่กว้างขวางในหมู่ข้าราชการขณะนั้น ประกอบกับได้รับความช่วยเหลือจากผู้ที่ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับชาติกำเนิดของพระองค์ ว่าพระองค์เป็นพระโอรสลับของสมเด็จพระเอกาทศรถ ดังนั้นเจ้าไลจึงได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับวิชาการต่อสู้จากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง

๑) ดาบ เขน และทวน เจ้าไลได้รับการฝึกฝนอาวุธดากับเขนจากพระวิชิตรณรงค์ เจ้ากรมเขนทองซ้าย และได้รับการฝึกฝนทวนจากพระมหาสงคราม เจ้ากรมทวนทองขวา ทั้งรุกและรับ เจ้าไลเสมือนมีชาติกำเนิดนักรบ จังหวะจะโคนป้องปัดทะมัดทะแมง มีไหวพริบปฏิภาณเรียนรู้ได้รวดเร็ว กระทั่งสามารถจดจำกลเม็ดเด็ดพรายที่พระวิชิตรณรงค์สอนได้ขึ้นใจ เช่น เหตุการณ์ที่เจ้าไลใช้วิชาดาบที่ร่ำเรียนมา เพื่อช่วยเหลืออ้ายเบิ้มเพื่อนพี่พวยจากศัตรูที่ลอบเข้ามาปองร้าย

“เจ้าไลเพ่อมาเผชิญกับการสู้รบจริงๆเอาหนนี้ วิชาป้องกันตัวที่ร่ำเรียนมาจากพระวิชิตและทวนกับพระมหาสงคราม ยังจำตลอดกลเม็ดเด็ดพราย กูจะขอสู้ตายให้โลกถือชว่า กูไม่ทิ้งเพื่อน เข้ามาได้เลยไอ้หน้าดำ

^{๖๐} คีตกษ กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๗-๑๘๐.

พวกปล้นคนหนึ่ง ปีนพันร้วก่อน ก็วิ่งทะยานเงื้อมดาบ
หมายเด็ดหัวเจ้าไล เจ้าไลทำใจเย็นตามพระวิจิตเสียมสอน รอ
จิ้งหะ จึงเสือกปลายหอกกระทิงเข้าถูกอ้นทะ มั่นงอตัวปวดจุก
สันหอกของเจ้าไลก็เหวี่ยงเข้าที่หัว ล้มพาดพื้นแน่นิ่งไป ... พ่อ
อ้ายเบิ้มลากปืนออกมายิงช่วยชวดตาไว้ได้บ้าง แต่แกก็เสียหลัก
เซล้มลง เจ้าไลเห็นเป็นโอกาสตวัดทวนเจ็อนเอาแขนพวกปล้น
ทำดาบหลุดไป อ้ายเบิ้มมัวตะลึงแลดูพ่อ หัวหน้าโจรก็โดดไล่พัน
หนึ่งในพวกโจรวิ่งทะยานเข้าไปหมายฟันกบาลกำนันที่นอนคั่ง
แก้ง เจ้าไลเห็นไม่ทันการ ชักมีดหมอที่เหน็บมาออกจากหลัง
ขว้างสุดแรง ด้ามมีดถูกหัวโจรถึงสลบ ช่วยชีวิตอดีตกำนันพ่อ
อ้ายเบิ้มไว้ได้

อ้ายเบิ้มยังอ่อนเพลงดาบ สู้ทานหัวหน้าโจรไม่ได้ ถอย
กรูดไปติดตุ่มข้างเสาเรือน เจ้าไลก็เข้าไปช่วยไม่ได้ มัวพัลวัน
ป้อมปิดการบุกสี่มุมหนึ่ง แต่บาดเจ็บเสียสอง เจ้าไลจึงค่อยสู้อีหวน
หมุนเหวี่ยงสะบัดหอกอย่างคล่องแคล่วว่องไว

อ้ายเบิ้มหลบคมดาบที่พาดฟันสองมุมหนึ่ง จนตุ่มแตก
น้ำกระจายทะลัก อ้ายเบิ้มพลิกตัวเซถลาหนีไปตั้งหลัก แต่ก็ไม่
วายถูกฟันเฉี่ยวแขนเลือดไหลอาบ เจ้าไลเห็นดังนั้นก็เหวี่ยงหอก
เป็นรัศมีวงกว้าง พวกโจรแตกกระจายถอยร่น จึงเปิดโอกาสให้
วิ่งรูดเอาหลังมาประชิดอ้ายเบิ้ม ทั้งคู่เหวี่ยงโหลโคลย์ย่อยลงโขม
หน้า ต่างละล้าละลักพุดให้กำลั้งใจกัน^{๖๒}

นอกจากนี้เจ้าไลยังมีโอกาสประลองฝีมือดาบอีกครั้งกับคณะปาหี่ คณะ
ที่แสดงเล่นกลและกายกรรม กล่าวคือเจ้าไลมีโอกาสไปแถวย่านไนโก เป็นย่านที่คนจีนอาศัยอยู่
มาก ที่นี้เจ้าไลเห็นการแสดงของคณะปาหี่รู้สึกชอบใจจึงหยุดดู แต่เนื่องจากไม่มีเงินติดตัว ผู้แสดง
กายกรรมจึงไม่พอใจที่เจ้าไลยืนดูโดยไม่ให้เงิน สุดท้ายผู้แสดงกายกรรมต้องการให้เจ้าไลประลอง
ฝีมือกับตนเพื่อแสดงต่อผู้มาชม

...อ้ายไ้(ผู้แสดงกายกรรม)กัวก็มีอให้เจ้าไลลงมือก่อน
แล้วออกทำรำจิ้งว้อย่างกะวานรกวอนโทโส เจ้าไลยืนนิ่งสักครู่ ก็

^{๖๒} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๐๔-๓๐๕.

ทำท่าโงนเงนเหมือนต้นอ้อลุ่ม ล้ม อ้ายไต้งในอาการของเจ้าไล
เดินเข้าไปหาไม้ทันท่วงตัว เจ้าไลก็หมุนตัวลัดเลาะหน้าแข้ง
อ้ายไต้งกระโดดคลำบ่อยปากซู้ดสำแดงความเจ็บปวด คนคูก็
ชอบใจหัวเราะว่า

คราวนี้อ้ายไต้งระมัดระวังตัว ทำท่าหลอกล่อเข้าหา
เสียงพระมหาสงครามเข้ามาในโศตประสาทอีกว่า

“ศักรูหลอกล่ออย่างไรเจ้าอย่าประหวั่นพรั่นพรึง จงตั้ง
สมาธิจิตให้มั่น ถ้ามันไม่จู่โจม จะตีบนก็จงหลอกว่าดีลาง สลับ
อยู่อย่างนั้น อย่าให้มันตั้งหลักได้”

เจ้าไลก็ลงมือทำตามที่ว่าเรียนมาอย่างไม่ต้องคิด พลิก
ตีฝานบวบกลับกลภาพไม่ยั้งมือ อ้ายไต้งปิดพัลวัน ถอยกรูด
ไม่เป็นไล่เป็นพาย โคนหวดสีข้างไปหลายที ยกมือกั้น จนเจ้าไล
ยังไม่อยู่ เคราะห์ดีที่น้องสาวถลาเอาดาบกันกระบอกที่จะลงหัว
อ้ายไต้งไว้ได้ อ้ายไต้งทำซุนวโปซุยกให้เจ้าไล...^{๖๓}

จากการฝึกฝนจนชำนาญการรบ สุดท้ายเจ้าไลสามารถรบชนะพวกบง
ญี่ปุ่นได้สำเร็จ

“เจ้าไลพุ่งเข้าฟาดฟัน ดาบพวกมันก็หักสะบั้น เพราะ
ด้านทานฤทธิ์เดชน้ำพิไม่ไหว คมดาบก็เลยทะลุเข้าบั้นหัว
กระเด็นหลุดจากบ่าไป พวกนักโทษตัวฉกาจไม่รีรอตรงรี่เข้าโดด
ฟันพวกญี่ปุ่น จนถอยกระเจิงไม่เป็นสำ

เมื่อหายตกตะลึง พวกญี่ปุ่นก็ร้อง “ควาตซ์” บุกทะเลวง
พวกเจ้าไล ที่หอมล้อมพระเจ้าอยู่หัว หลวงแสนและออกขุนศรี
สารุท

คนแล้วคนเล่า เสือกหอกพุ่งแทงเข้ามา ก็ถูกฟันได้กลับ
กระเด็นกระโดดเหมือนปลาสร้อยติดสวิงกระโดดดีดดิน ยิ่งงัก
ยั้งนั้น^{๖๔}

^{๖๓} คัดลอก กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓๘-๓๓๙.

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑๕.

๒) มวย เจ้าไลได้รับการฝึกฝนวิชามวยจากลุงแสงผู้คุมและพันพุ่มครู มวยจนฝีมือชำนาญสามารถนำไปใช้ในการสู้รบได้

๑.๒.๕ เป็นผู้มีวิชาคงกระพันชาตรีและวิชาอาคมต่างๆ

เจ้าไลได้รับการถ่ายทอดวิชาคงกระพันชาตรีจากผู้คุมแสง การทำพิธี ถ่ายทอดวิชาคงกระพันให้เจ้าไล เพราะบุญญาธิการของเจ้าไลทำให้พิธีกรรมผ่านไปด้วยดี เมื่อเปรียบเทียบกับมงคลซึ่งเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับเจ้าไล ดังนี้

“ขณะที่ลุงแสงวางปทุมเอาฤกษ์ถ่ายทอดวิชาคงกระพันชาตรีให้เจ้าไล ในคืนพระจันทร์เต็มดวง โดยการจุดประทีปรายล้อมเป็นรัศมีวงกลมรอบเจ้าไล ที่นั่งขัดสมาธิเปลือยกายแต่ท่อนอก ลุงแสงนุ่งห่มขาวนั่งขัดสมาธิเพชรอยู่นอกวงประทีปด้านหลังเจ้าไล หลับตาบริกรรมคาถาให้เจ้าไลว่าตาม เสียงอิมครีมี

ทางฝ่ายเจ้ามงคลนั้น ที่ลานบ้านยามราตรีคืนเดียวกัน พระมหाराชครูมหิธรก็กระทำการกรรมพิธีวางปทุม เอาฤกษ์ถ่ายทอดวิชาคงกระพันให้เจ้ามงคลเช่นกัน

จึงแผ่นดินทั้งสองแห่งพลันหมุนคว้างและมีลมกรรโชกเปลวไฟดวงประทีปสะบัดไหว นกเค้าแมวอยู่ในโพรงต้นไม้เหล็ก ฝ้าจับตามองเหตุการณ์ประหลาด เจ้าไลและมงคลเหวี่ยงโขมกกายเหมือนกับจะต่อสู้กับความร้อนระอุและความวิงเวียนประคองกายไว้ให้มัน พลันดวงประทีปของฝ่ายอ้ายมงคลกลับดับมีดสนิท มีแต่ดวงตาของอาจารย์มหิธรเบิกโพลงฉงนฉงายต่อปทุมอัปมงคล

“ปทุมของผู้ใดมาขัดทับการทำพิธีคืนเดียวกับกู” พระมหाराชครูมหิธรให้หลากใจนัก

ผิดกับดวงตาของลุงแสงที่ยิ้มได้ เมื่อลืมตาสำรวจดวงวงไฟของเจ้าไล ยังคงสว่างไสว ทั้งๆที่มีพระพายโหมกระหน่ำ

เมื่อสักครู่ “อ้ายไฉย นิมิตของเจ้าช่างดีแท้” นกเค้าแมวมันก็
กระพือปีกดีใจด้วยต่อความสำเร็จของเจ้าไฉย^{๖๕}

นอกจากวิชาคงกระพันชาตรีแล้ว ผู้ประพันธ์ยังสร้างให้เจ้าไฉยเป็นผู้มี
ความรู้ในเรื่องวิชาอาคมต่างๆ เช่น เจ้าไฉยสามารถบริกรรมคาถามหาละลวยเพื่อให้ข้างลี้้นพยศรัาย

“อย่าให้อีแป้น(ข้าง) มันไม่คู้กับแก เดี่ยวมันจะจับแก
ฟาดเอา”

เจ้าไฉยทำไม่ได้ยิน ยกมือจับยอดคกล้วยประนม บริกรรม
คาถามหาละลวย แล้วเดินเข้าไปป้อนหยวกอ่อนให้พังแป้นกิน
พังแป้นโยกตัวทำอาการผงกหัวดีใจรับ เสร็จออกจะหลากใจอยู่ใน
หน้า ว่าเหตุไฉนเจ้าไฉยจึงมีวิชาเสกหญ้าให้ข้างกินจนละลี้้น
พยศรัาย ยอมให้เจ้าไฉยลูบวงได้^{๖๖}

นอกจากนี้เจ้าไฉยยังสามารถบริกรรมคาถาศาสตร์เพื่อกล่อมข้างได้
อย่างไรเพราะด้วย

...เจ้าไฉนึ่งยอง หลับตาบริกรรมคาถาศาสตร์อยู่
สักครู่ แล้วค่อยๆลุกขึ้นยืน พระพายพัดพลิว เสียงหวีดหวิว
ระคนกับเสียงร้องโกญจนาทอลหม่านของข้างประสมโขลง

เจ้าไฉยเพ่งพินิจดูเบื้องล่างอยู่สักครู่ แม่เรไรกับพ่อหมอ
เถ้าก็เฝ้าแงนมองเจ้าไฉยบนเชิงเทินดูสุรภาพอาจองยิ่งนัก

เจ้าไฉยปลดผ้าเขียวสีขาบคลี่ออก มือซ้ายจับรั้งชายอ้อม
เฉวียงป่า มือขวาจับชายยึดชู ป่องกำบังลม ยืนพักขาทำตัวตาม
สบาย แล้วเริ่มร้องกล่อมสำเนียงวิเวกโหยหวน ผสานเสนาะ
จำเรียงถ้อยเคล้ามากับสายลม

ข้าพ่อคชสารศรีทั้งหลาย	จงสดับคำแห่งเราสักครู่
ดูกรพ่อไฉยเรศจงดู	กลิ่นเสียซึ่งโทสะละเวง
ข้าพ่ออย่าคิดทุกขบัดนี้	ทุกข์แต่หลังบุราณเพรง
ข้าพ่ออย่าคิดทุกขวังเวง	เลย ณ พ่อจงฟังครู่

^{๖๕} คัดลอก กันตามระ, เจ้าไฉ, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๔๒-๕๔๓.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๔-๕๕๕.

ต้องบาศเรานี้ฤๅ ฤ พื่อ เพราะเสน่ห์แห่งกุ
 พังพลายอันใดกลดำรุ ก็จะไม่เลยจะลุ่มสงวน

.....

ครั้นบรรดาคชสาร เมื่อสดับสำเนียงกล่อมอันไพเราะ ก็
 บังเกิดโลมชาติชูชัน ด้วยเสน่ห์แห่งมนตร์จันลีมีไพร หายกระวน
 กระวายอยู่สักครู่ ก็พากันน้อมมนัสยินดีสงบลง

เรไวยิ่งทวีความชื่นชมแก่จกกาจของเจ้าไลเฉก
 เช่นเดียวกับพ่อเฝ้าพยักหน้าพอใจ^{๖๗}

นอกจากนี้เจ้าไลยังสามารถท่องคาถานารายณ์แปลงรูปเพื่ออำพรางตน
 ดังเหตุการณ์ตอนที่เจ้าฟ้าศรีศิลป์ต้องการเกณฑ์พลเรือนและผู้เคยสักเลกเป็นทหารเข้าประจำการ
 ที่พระราชวังหลัง เพื่อช่อกสู่มกำลังพลเตรียมก่อการกบฏ บังเอิญเจ้าไลอยู่ในเหตุการณ์และไม่
 ต้องการให้เจ้าฟ้าศรีศิลป์จำตนได้ จึงท่องคาถานารายณ์แปลงรูปเพื่ออำพรางตน

...เจ้าไลต้องก้มหน้านิ่ง ใจคอประหวั่นว่าคาถา
 นารายณ์แปลงรูป (คาถานารายณ์แปลงรูปคือ วาโธโนอะมะมะ
 วา-ให้ว่า ๓ ครั้ง) กำกับสำคัญอยู่ในใจเกรงว่าฝ่ายองค์ศรีศิลป์
 แลไพร่พลจะจำได้...^{๖๘}

๑.๒.๖ เป็นผู้มีความสามารถในการโพนซ้าง

ผู้ประพันธ์กล่าวถึงคุณลักษณะนี้อย่างตรงไปตรงมาว่าเจ้าไลได้รับการ
 ฝึกฝนให้โพนซ้าง

“ที่ลานบ้านขมั้นเจ้าไลได้รับการฝึกฝนให้โพนซ้าง ซ้าง
 สามเชือกวิ่งตีชนาบกันมาฝุ่นตรลบ ซ้างเชือกหนึ่งทำที่เป็นซ้าง
 ถือนอยูกกลาง ส่วนซ้างเชือกที่ขุนรามนั่งขี่ทำที่เป็นพีเลี้ยง กวด
 โล่ชนาบซ้างซ้างถือนให้เจ้าไลซึ่งซ้างซ้างอีกเชือกหนึ่งตีชนาบ
 คอยยึดจับขาหลังซ้างถือนด้วยเชือกหนึ่งบาศซัดเส้นใหญ่โพน
 เป็นวงกว้างเหวี่ยงซัดเป็นบ่วงยึดดึงรั้งขาซ้างไว้ได้”^{๖๙}

^{๖๗} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๕๘-๕๕๙.

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖๕.

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๔.

๑.๒.๗ เป็นผู้มีความสามารถในการขี่ม้า

เจ้าไลได้รับการฝึกฝนขี่ม้าจากพระยาศรีเสาวพาทย์เจ้ากรมม้านั้น ผู้มีความเชี่ยวชาญและชำนาญในการขี่ม้าอย่างมาก เคยทำหน้าที่ถวายอารักขาสมเด็จพระนเรศวร

“นับวันเจ้าไลทวีความชำนาญ บังคับอาชาที่เคยรับการฝึกฝนจากพระยาศรีเสาวพาทย์เป็นทุนเดิม ไม่ว่าจะขับขี่วิบากหรือขับขี่ล่อช้างหลบหลีกช้างให้คึกคะนองได้กวอดอาชาอย่างไร เจ้าไลก็ทำได้สิ้น จนหาตัวจับยาก ในเชิงใช้อาวุธบนหลังม้า เจ้าไลก็ชำนาญในการฝึกฝนอย่างมอญ คือยืนบนหลังอาชา วิ่งพินหม้อดิน โดยวิธีปฏิบัติมีคนโยนหม้อดินขึ้นไปบนอากาศคอยดักอยู่ข้างหน้า เวลาเมื่อม้าวิ่งไปถึงก็โยนหม้อดินขึ้นไป เป็นจังหวะที่เจ้าไลพินหม้อดินให้แตกกระจายในอากาศมิให้ตกดินด้วยพินผิด ต่อการกระทำการฝึกทั้งหมดนี้อย่างชำนาญจนมุตโตแตก สำเร็จเป็นกายสิทธิ์ แล้วเจ้าไลจึงได้รับหน้าที่เป็นครูฝึกในที่สุด...”^{๗๐}

๑.๒.๘ เป็นผู้มีความสามารถในการพายเรือ

เจ้าไลแข่งพายเรือกับอ้ายเบ็มนายท้ายเรือเก่า เจ้าไลสามารถเอาชนะอ้ายเบ็มได้แม้ไม่เคยเป็นฝีพายมาก่อน

แล้วการประลองก็เริ่มขึ้น ผู้คนพากันลงมาดูเมื่อรู้ข่าวแน่นถนัดเต็มแพลูกบวบ การแข่งพายเรือเดี่ยวต่อเดี่ยว ระหว่างอ้ายเบ็มนายท้ายเก่า กับเจ้าไลผู้ทำชิง

เรือพายม้าสองลำไปตั้งหลักทวนกระแสน้ำไกลออกไปประมาณสี่เส้น อ้ายเบ็มจับพายคอยท่าเหยี่ยวมองดูหน้าเจ้าไล ให้หายามในฝีมือและพลังกำลัง เจ้าไลมันไม่ยี่หระ มองตรงไปใจจดจ่อต่อสัญญาณ

ลูงข้างยกผ้าขาวม้าชูสุดแขน แล้วสะบัดเป็นอาณัติสัญญาณให้ทั้งคู่เริ่มจ้ำพาย

^{๗๐} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖๔.

พวกอ้ายเบิ้มมีมากกว่า เสียงให้ไข้วค้ำหนุมนำอ้ายเบิ้ม อยู่ฝ่ายเดียว เห็นจะมีก็แต่อ้ายมิ่งและแม่ขวัญกับบ่าวที่เอาใจ ช่วยฝ่ายเจ้าไล ส่วนลุงข้างกับลุงรอดต้องการจะทดสอบเลือด นักสู้ของเจ้าไลให้ประจักษ์สถานเดียว

อ้ายเบิ้มมันเมาสุรา แต่ก็พายออกนำหน้าด้วยความ ชำนาญ เจ้าไลมันจ้ำพายตามด้วยวิญญูณเลือดนักสู้ไล่มาห่าง อยู่แค่ศอกเดียว อ้ายเบิ้มจ้ำหนี เจ้าไลก็จี้มาติดๆเสียงหายใจฟืด ฟาดทั้งสองคน พร้อมกับจ้ำพายงัดตวัดโยกพลิกพายด้านกราบ ซ้ายย้ายมากราบขวา หน้าอ้ายเบิ้มขมึงเกลียว เจ้าไลก็แยกเขี้ยว ยิงฟัน หัวเรือทะยานตัดคลื่นแหวกน้ำกระชั้นซิด

“เฮ้ย หัวเรือพี่เบิ้มเหไปชนลำนันเข้าแล้ว”

เสียงลูกน้องอ้ายเบิ้มตะโกน เจ้าไลก็ไม่ยอมเสียเปรียบ เมื่อถูกแกลิ่ง พายรุนสู้นหัวเรืออ้ายเบิ้มทแยงไม่ตรงที่ เรือของ เจ้าไลจึงทะยานขึ้นแซงหน้า ชนะไปหนึ่งวาในที่สุด ลุงข้างสะบัด ผ้าขาวม้าเมื่อเรือถึงตรงหน้าแกยีน

“มิ่งแพ้แล้ว อ้ายเบิ้ม”

เสียงลุงรอดบอกให้รู้ อ้ายมิ่งดีใจโดดจนตัวลอย พวก อ้ายเบิ้มโมโหกันพัลวัน แม่ขวัญก็ศรัทธาฝีมือเจ้าไลอยู่ในหน้า อ้ายเบิ้มโก่งคออ้วกลงน้ำจนตัวโก่ง เจ้าไลก็หอบซีไครงบาน^{๖๐}

๑.๒.๙ เป็นผู้มึ่ฝีมือในการประกอบอาหาร

เมื่อครั้งเจ้าไลรับราชการอยู่ที่พระคลังวิเสท เจ้าไลได้เรียนรู้การประกอบ อาหาร เริ่มจากการเป็นผู้ช่วยแบกหามในตอนแรกกระทั่งได้เป็นมหาดเล็กทิพยรส สามารถปรุง อาหารได้รสอร่อย ถูกใจหัวหน้าพระคลังวิเสท

“อ้อ อร่อย เนื้อนุ่มมัน สีมื่อพอไลใช้ได้ทีเดียว เนื้อไม่มี กลิ่นคาว นี่เทียบเสวยได้เลยเชียวนแหละ อีนั่งสองคนอายุพอไล เขารู้ใหม่ อยู่มาก่อนชะอีก สีมื่อสู้ไม่ได้เลย” ...

^{๖๐} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕๔-๒๕๕.

“เอ็งมีเคล็ดลับอะไรจะอายไล่ ข้าก็เห็นในน้ำพริก
เครื่องปรุงเหมือนกัน”

“เนื้อนี่นะ เอ็งอย่าไปรอนนานมันจะเหนียว เพลาแกงก็
คอยตักหัวกะทิเจียวกับเครื่องแกงจะได้แตกมันน่ากิน พอใกล้จะ
สุกยกกลงจากเตาค่อยใส่มะเขือ ใบโหระพากับพริกชี้ฟ้า แล้ว
เหยาะเหล้าโรงไปดับกลิ่นคาว” เจ้าไลสาธยาย

จางวางยิ้มย่องที่เจ้าไลทำตามที่สอนไว้^{๗๒}

๑.๓ ลักษณะนิสัย เจ้าไลมีลักษณะนิสัยที่โดดเด่น ดังนี้

๑.๓.๑ เป็นผู้มีความเป็นผู้นำ

เจ้าไลมีความเป็นผู้นำตั้งแต่เด็ก กล่าวคือ เมื่อมีการรวมกลุ่มวิ่งเล่นกันใน
วัดสมัยบวชเป็นสามเณร เจ้าไลเป็นหัวหน้านำกลุ่มเพื่อนๆ เล่นกัน

นอกเพลาบอหนังสือ เณรไลจะตั้งตัวเป็นหัวใจจน
บางครั้งเผลอลืมตนมิได้สำรวม ด้วยยังเป็นเด็กรักที่จะเล่นชก
มวยกอดปล้ำ ล้มลุกคลุกคลานทั้งที่ยังห่มครองผ้าเหลืองอยู่^{๗๓}

หรือแม้แต่การเล่นสวมบพบาทสมมติ ในวัยเด็กเจ้าไลยังชอบเลือกแสดง
บพบาทเป็นท้าวพระยา มหากษัตริย์

กระนั้น แม้แต่การเล่นที่จำอย่างมาจากงานมหรสพ
เณรไลมักจะสำแดงตนเป็นท้าวพระยามหากษัตริย์ออกนั้
บัลลังก์จอมปลวกว่าราชการ มีเหล่าสามเณรเป็นเสนา
อำมาตย์^{๗๔}

เมื่อครั้งเจ้าไลดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าพระยามหาศรีสุริยวงศ์ ได้รับคำสั่ง
เป็นแม่ทัพนำทัพไปยึดเมืองปัตบองที่ประเทศกัมพูชา เจ้าไลเป็นแม่ทัพที่มีความเด็ดขาด สามารถ
ควบคุมลูกทัพให้อยู่ในระเบียบวินัยได้อย่างดี ดังเหตุการณ์ตอนที่เจ้าไลลงโทษลูกทัพที่ฝ่าฝืนคำสั่ง
แม่ทัพอย่างเด็ดขาดเพื่อมิให้เป็นแบบอย่าง

^{๗๒} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑๖-๒๑๗.

^{๗๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

^{๗๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔.

“ข้าแต่ท่านแม่ทัพหัวหมื่นใบและหัวหมื่นการบูร ร่วมกัน
กระทำข้าเราบุตรสาวหญิงวิกลจริตผู้เคราะห์ร้ายสูญเสีย
บุตรชายในสงคราม และท่านแม่ทัพได้มีคำสั่งแล้วว่า ห้ามมัน
ผู้ใดรังแกชาวเมือง แต่หัวหมื่นทั้งสองยังฝ่าฝืนคำสั่ง ... หัวหมื่น
ทั้งสองทำร้ายหญิงผู้เป็นแม่และข่มขืนหญิงผู้ลูก มันทั้งสองยัง
ข่มขู่ไม่ให้กระผมกับทหารเข้าจับกุม อ้างว่าเป็นสหายเก่ากับ
ท่านแม่ทัพ กระผมไม่นำพาเห็นกระทำความผิด จึงให้ทหาร
จับกุมตัวมา เพื่อให้ท่านแม่ทัพพิจารณาโทษ” เจ้าไลได้ยินดังนั้น
ก็ลุกขึ้นยืนตวาดว่า

“มึงทั้งสองมีโทษหนักหนา ฝ่าฝืนคำสั่งกู นี่เป็นครั้งที่สอง
แล้ว เห็นทีเอาไว้ไม่ได้ เฮ้ย ทหาร จงนำมันทั้งสองออกไป
ประหารเดี๋ยวนี้ แล้วตัดหัวเสียบ ประจานอย่าให้คนอื่นเอาเป็น
เยี่ยงอย่าง” ...

“เอาตัวมันออกไป” เจ้าไลสีหนาทสั่งเป็นครั้งสุดท้าย
ทหารก็กรูกันเข้ามาฉุดกระชาก รังตัวทั้งสองออกไปจากห้องโถง
เสียงมันทั้งคู่ร้องขอชีวิต ตั้งแต่ปากประตูลงไปยังลานหน้าจวน
จนเสียงเงียบหาย

ทั้งเจ้าเมืองและขุนศรีเสนาห์บุตรชาย ต่างพอใจต่อคำสั่ง
เด็ดขาดของแม่ทัพอยุธยาผู้มีนามว่าศรีสุริยวงศ์ยิ่งนัก ...^{๗๕}

นอกจากนี้เจ้าไลยังรู้จักศึกษาลักษณะนิสัยของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา
ของตนเพื่อใช้งานได้อย่างเหมาะสมกับลักษณะและคุณสมบัติของผู้นั้น ทำให้งานมีประสิทธิภาพ
ดังที่พระครูปลัดवासเทพกล่าวถึงเจ้าไลว่า

“พวกท่านเห็นคนที่สวมเครื่องยศชั้นคุณพระชี้อาชา
เคียงข้างเจ้าคุณกลาโหมสุริยวงศ์ไหม นั่นละคือบุตรชายพระ
จมีนสรรเพชญ์คนเก่า บัดนี้ว่าที่พระจมีนสรรเพชญ์ภักดีแทนพ่อ
บวชผู้นี้เคยเป็นคู่อริกับเจ้าคุณกลาโหมสุริยวงศ์มาก่อน แต่บัดนี้
กลับกลายเป็นสหายสนิทติดสอยห้อยตาม ว่ากันว่าเจ้าพระยา

^{๗๕} คึกเดช กันตามระ, *ตำนานรักศรีปราษฎ์*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๖๙-๗๗๐.

กลาโหมศรีสุริยวงศ์แหลมฉลาดรู้จักศึกษาคนและสำนึกคุณค่า
คน เลือกใช้คนโดยปราศจากอาฆาตจองเวร แม้จะเป็นศัตรูเก่าก็
ตามที่^{๗๖}

จะเห็นว่าเจ้าโลมีลักษณะของผู้นำที่ดี คือสามารถดูแลปกครองผู้ที่อยู่ใต้
บังคับบัญชาของตนได้เป็นอย่างดี เพื่อรักษาภาวะเบียบในกองทัพ เมื่อคราวต้องลงโทษผู้ที่อยู่ใต้
บังคับบัญชาที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตน ก็มีความเด็ดขาด และรู้จักศึกษาคุณลักษณะของผู้ที่
อยู่ใต้บังคับบัญชาเพื่อสั่งงานได้ตรงตามความสามารถ

๑.๓.๒ เป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

เจ้าโลรู้จักขวนขวายหาวิชาความรู้ตลอดเวลา แม้ว่าตนจะทำงานที่พระ
คลังวิเสท มีหน้าที่เกี่ยวกับการปรุงอาหาร แต่เมื่อมีเวลว่างก็มักจะไปดูมหาดเล็กฝึกทหาร เพื่อ
ทบทวนวิชาความรู้เกี่ยวกับการต่อสู้ เมื่อออกจากพระคลังวิเสทมาอยู่ที่บ้านกับแม่อิน เจ้าโลก็
ฝึกหัดเป็นฝึพาย และเมื่อถูกจอบจำในคุก เจ้าโลก็ลอบออกจากคุกเพื่อเรียนรู้การตีดาบ
นอกจากนี้เจ้าโลยังเดินทางเพื่อเรียนรู้วิชาต่างๆ เช่น การโพนซ่าง การขี่ม้า เป็นต้น

๑.๓.๓ เป็นผู้มีความมุ่งมั่นตั้งใจ

เมื่อเจ้าโลคิดหรือตัดสินใจอะไรแล้ว แม้มีอุปสรรคหรือปัญหามากมายก็
จะอดทนและพยายามทำสิ่งนั้นอย่างถึงที่สุดเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังเช่น เจ้าโลที่มีความใฝ่ฝัน
อยากรับราชการเป็นทหารตั้งแต่ครั้งคัดเลือกตัวเพื่อเข้ารับราชการครั้งแรก แต่เนื่องจากมีเรื่องกับ
บุตรชายของจมีนศรีสรักษ์ผู้มีอำนาจในการคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการ จึงทำให้เจ้าโลต้องเข้า
ไปทำงานที่พระคลังวิเสทแทน แม้เจ้าโลจะทำงานที่พระคลังวิเสท แต่เมื่อมีเวลว่างก็มักจะไปดู
มหาดเล็กฝึกทหารอยู่เสมอ วันหนึ่งมีโอกาสดำเนินการแสดงความสามารถทั้งความรู้เรื่องตำราพิชัย
สงครามและประลองฝีมือกับเหล่ามหาดเล็กที่ได้รับคัดเลือกเป็นทหาร หัวหน้าครูผู้ฝึกเห็น
ความสามารถของเจ้าโล จึงอนุญาตให้เข้ารับการฝึกทหารได้ แต่ถูกกั้นกั้นแก้งจากบุตรชายของจ
มีนศรีสรักษ์อีกครั้ง ทำให้เจ้าโลไม่ได้เข้าฝึกทหาร และตัดสินใจออกจากพระคลังวิเสทเพื่อหา
หนทางในการเป็นทหารด้วยตนเอง แม้จะต้องเผชิญอุปสรรคมากมายและถูกกั้นกั้นแก้งจากจมีน
ศรีสรักษ์ แต่เจ้าโลก็ไม่เคยย่อท้อ ยังมีความมุ่งมั่นที่จะเป็นทหารต่อไป กระทั่งได้รับราชการทหาร
เนื่องจากเข้าช่วยเหลือนายฟ้าชนิด ราษฎรที่เข้าถวายฎีกาซึ่งถูกทหารของเจ้าฟ้าสุทัศน์เข้าทำร้าย

^{๗๖} คึกคัก กันตามระ, เจ้าโล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๖๙๙.

โดยมิได้รับคำสั่ง เมื่อเจ้าฟ้าสุทัศน์ทราบบเรื่องจึงพระราชทานรางวัลแก่เจ้าไล โดยให้รับราชการเป็นทหาร จะเห็นว่ากว่าเจ้าไลจะได้เข้ารับราชการทหารต้องผ่านอุปสรรคหลายครั้ง แต่เจ้าไลก็ไม่เคยเลิกคิดที่จะเป็นทหาร ด้วยมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่แท้จริง หรือในเหตุการณ์ตอนที่เจ้าไลทราบบว่าตนเป็นโอรสของสมเด็จพระเอกาทศรถ และได้ทราบเหตุการณ์ที่พระแสงดาบของพระราชบิดาจมหายไปเมื่อครั้งพบกับแม่อินเป็นครั้งแรก เมื่อเจ้าไลทราบเรื่องต้องการจะมกู่พระแสงดาบ

“...ขอให้ลูกทดลองงมค้นหาพระแสงนะแม่”

“จะลองดูก็ได้ลูก แต่ไม่รู้ตำแหน่งที่แน่นอนก็เหมือนงมเข็มในมหาสมุทร...”

“ลูกจะขอเสี่ยงทายเอา ... เจ้าไลไม่ละความพยายาม ค่อยดำผุดดำว่ายเพื่อหยั่งแรงความอึดของตนอยู่หลายเที่ยว จนมือสามารถแตะถึงพื้นทรายได้น้ำ แล้วขึ้นไปพักสูดหายใจเข้าเต็มปอดดำกลับไปที่ใหม่ ... ศีรษะเจ้าไลโผล่พรวดจากพื้นน้ำ เสียงหายใจลึกด้วยความเหนื่อย

“พอจะเห็นวีเห็นแวบบ้างไหม”

เจ้าไลส่ายหน้า เอาแขนทั้งสองข้างรั้งกราบเรือ ขณะที่ย่ำมิ่งนั่งบนกระทงเรือถาม ...

“นี่ย่างเข้าวันที่สามแล้วนา แม่น้ำออกกว้างใหญ่หลายปีติดกันมาแล้ว ปานนี้ดินทรายมีทับถมจมหาย ข้าว่าไปทอดแหหาปลาดีกว่า”

“มิ่งไม่ช่วยงมก็หุบปาก อย่าพักว่าให้กูท้อใจ”^{๗๗}

เหตุการณ์ตอนที่เจ้าไลเรียนวิธีการตีดาบศักดิ์สิทธิ์เหล็กน้ำพี้ เหตุการณ์ตอนนี้เกิดขึ้นเมื่อเจ้าไลถูกคุมขังอยู่ในคุก เจ้าไลต้องปลอมตัวออกจากคุกเพื่อตีดาบของตนเอง จึงต้องกลับเข้าออกในเรือนจำทุกสามราตรีเพื่อมิให้ผู้ใดจับได้จนกระทั่งสามารถตีดาบได้สำเร็จ

“เจ้าจงอยู่ตีดาบที่นี่ให้สำเร็จ ทุกๆสามราตรีจึงกลับไปทีไรหาย เพื่อว่าจะมีใครมาเยี่ยม อย่าเปิดเผยตัวให้ใครรู้ ข้ายสังห์จะเป็นพี่เลี้ยง คอยเสี้ยมสอนให้เจ้าตีดาบ ...”

^{๗๗} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙๓.

ไฟในเตาหลอมร้อนระอุอย่างไร เจ้าไลก็ไม่ย่อท้อเฝ้าเพียรตีนวนฉนิก ไล่เนื้อเหล็กให้เรียวบาง เดี่ยวเอาเข้าแหง่เตาไฟ เดี่ยวคืบเอาออกมาตีบนทั่ง โดยมีนายสิงห์ช่างเหล็กเฝ้าดูแลกำกับอยู่ข้างๆ ... หลายเพล่าผ่านไป จนเข้าคิมหันตฤดู ใโปไฟร่วงหล่น ยอดไหวเอนต้องลมหนาว แล้ววันนั้นก็มาถึง วันสำเร็จแห่งการสร้างดาบของเจ้าไล...^{๗๘}

๑.๓.๔ เป็นผู้มีความขยัน คือ มีความตั้งใจและจริงจังในการปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถ

จากเรื่องจะเห็นว่าเจ้าไลเป็นผู้เรียนรู้วิชาต่างๆได้เป็นอย่างดี และสามารถปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เช่น ตอนที่เจ้าไลเป็นพนักงานที่พระคลังวิเสท ตอนแรกเจ้าไลรับหน้าที่เป็นผู้ช่วย คือทำหน้าที่เตรียมอุปกรณ์และเครื่องปรุงสำหรับประกอบอาหาร ต่อมาเจ้าไลได้รับอนุญาตจากหัวหน้าพระคลังวิเสทให้เป็นผู้ปรุงอาหาร และได้รับราชการเป็นมหาดเล็กทิพยรส ตอนที่เจ้าไลรับราชการเป็นจมีนเสมอใจราชองครักษ์ ทำหน้าที่ดูแลความปลอดภัยของเจ้าฟ้าสุทัศน์ก็ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ตอนเป็นเจ้าพระยาโกษาโหมศรีสุริยวงศ์ก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดีเป็นที่รักใคร่ของพระเจ้าแผ่นดิน

๑.๓.๕ เป็นผู้มีความละเอียดอ่อนในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น

เจ้าไลเป็นคนใส่ใจและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวต่อผู้อื่น ทำให้ได้รับความเอ็นดูจากผู้ใหญ่ และได้รับความเคารพจากเพื่อนร่วมงาน เช่น เจ้าไลไม่ถือยศศักดิ์ เมื่อได้รับตำแหน่งใหญ่โตยังนำของมาเยี่ยมมลูงแสงและนายมันผู้คุม

“คนเขามีน้าใจ อุตส่าห์เอาของมาเยี่ยม ... ทีนี้ข้าก็กอดอ้ายโลมันได้ เดี่ยวๆว่าแต่เขามียศมีศักดิ์ออกใหญ่โตเสียแล้ว ข้ามันต่ำศักดิ์ เขาจะมากอดข้าริ้วะ”

เมื่อได้ยินดังนั้น เจ้าไลก็ตรงเข้าไปกอดสีข้างลูงแสง^{๗๙}

^{๗๘} ดึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๔๙-๕๕๐.

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑๑.

เมื่อคราวเกิดเหตุการณ์ชุลมุน เจ้าโลวิ่งตามล่าคนผู้หนึ่งอยู่ แต่พันพุมเข้ามาขวางไว้ จึงเกิดการต่อสู้กันขึ้น แต่เมื่อเจ้าโลทราบว่พันพุมมีอาวุธมากกว่าตน ก็เปลี่ยนคำเรียกสรรพนามให้เหมาะสม

เจ้าโลไม่ฟังอิฐาค่าอิรม ลูกทะยานหมายผลักให้พันพุมล้ม แต่มิได้เป็นดังหมาย พันพุมเบี่ยงตัวหลบแล้วขัดขาเจ้าโลจนหน้าคะมำ เจ้าโลโกรธจัดลุกขึ้นได้ก็ตรงรีเข้าโดดเตะ พันพุมเบี่ยงตัวหลบ กลับเป็นผู้เตะขาพับเจ้าโลกันจ้ำเข้า เจ้าโลโมโหหันมาพูดว่า

“อโห เป็นมวยด้วยรีนี้ หัวพัน”

พันพุมพยักหน้ารับ แล้วกล่าวว่

“เป็นครูฝึกเสียด้วยซี”

“มิน่าเล่า” เจ้าโลทำใจดีสู้เสือกลุกขึ้น

“ข้าเห็นทีจะสู้พี่หัวพันในเชิงมวยไม่ได้ ถ้ามันเข้ากับพีมีดาบในมือกันคนละเล่มก็ไม่แน่ ข้าอาจจะเอาขำนะพีในเชิงดาบบ้างก็ได้” เจ้าโลเห็นพันพุมอาวุธกว่ามากจึงเปลี่ยนสรรพนามทำให้พันพุมเกิดความเอ็นดู^{๔๐}

๑.๓.๖ เป็นผู้มีความอดทนอดกลั้น สามารถข่มใจได้

เหตุการณ์ตอนเจ้าโลขณะดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาภคฉัตรสุริยวงศ์ได้เป็นแม่ทัพเข้าต่อสู้กับชาวกัมพูชา ที่เมืองปัตของ เจ้าโลทำสงครามอย่างมีคุณธรรม ไม่ทำร้ายและปล้นสดมภ์ชาวเมืองให้ได้รับความเดือดร้อน เจ้าเมืองจึงนำบุตรสาวของตนถวายแก่เจ้าโล

...จิตได้สำนึกเจ้าโลพูดเตือน อย่าให้ตณหาราคะพาไป
เราก็ชายชาติทหารคนดีศรีอยุธยา จงควบคุมตบะเดชะให้มั่น
เมื่อศัตร์ยอมสวามิภักดีเป็นมิตรที่ดี ทหารยอมไม่ข่มเหงหักหาญ
น้ำใจให้เสียไมตรี จงอดเบรี้ยวไว้กินหวาน ราชการสงครามยังมี
เสร็จสิ้น คิดได้ตั้งนั้นเจ้าโลก็อุทานในใจ

“คุณพระช่วย นี่กุมตบะเดชะเกือบไม่อยู่ ให้จิตพ่าย
แพ้ภูตถนหาเพียงชั่วแฉ่น นางยังเด็กนักและอาจสมยอม เพราะ

^{๔๐} คึกเดช กันตามระ, เจ้าโล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๙๓.

ถูกบังคับจากพ่อแม่ ที่เรายังสั่งประหารอ้ายใบกับอ้ายบุรเพราะ
ข่มขืนกระทำชำเราหญิงชาวบ้าน เราก็ไม่ผิดอะไรกับพวกมันถือ
เสมือนเป็นผู้ชานะจักกดขี่อย่างไรกับฝ่ายแพ้ย่อมได้ทั้งนั้น”

เมื่อคุมสติได้ตั้งนั้น เจ้าไลผลละถอยจากเตียง เดินตรงไป
เปิดทวารออกไปจากห้องนั้น ... หม่อมแม่แอบอยู่หลังลับแลลาย
ฉลุด้วยความเป็นห่วงบุตรสาว งงกับเหตุการณ์สักครู่ แล้วหยิ่งรู้
ทันทีว่าแม่ทัพหนุ่มอยุธยาผู้นี้สั่งสมบารมีตั้งแต่วัยฉกรรจ์ หา
ยากยิ่งนัก คนหนุ่มส่วนมากตกอยู่ในบ่วงกามเพียงชั่วแฉ่น แต่
คุณธรรมนั้นยืนยาว แล้วที่ว่าความหอมของสตรีหอมหว่ามवल
มาลีทั้งมวล ก็เป็นมายากระนั้นสิ^{๑๑}

เจ้าไลสามารถข่มใจตนเองได้ แม้อยู่ในสถานการณ์ที่ยากจะข่มใจ
สำหรับชายหนุ่มวัยฉกรรจ์ นอกจากนี้ในมุมมองของลุงแสงผู้คุมที่มีความใกล้ชิดกับเจ้าไล ยัง
กล่าวถึงเจ้าไลว่าเป็นผู้รู้จักอดทนอดกลั้น ไม่พุดในสิ่งที่ไม่ควรพุด

...สำหรับอ้ายไลไม่ใช่คนช่างพุดและสามารถอดกลั้นไม่
พุดด้วย ค่อยพินิจพิจารณา สรรวมดี...^{๑๒}

๑.๓.๗ เป็นผู้มีความรักชาติบ้านเมือง

เหตุการณ์ตอนที่พระชายาในสมเด็จพระเอกาทศรถ มารดาของพระศรี
ศิลป์ ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นแม่บุญธรรมของเจ้าไล ได้ขอร้องให้เจ้าไลสนับสนุนพระศรีศิลป์ขึ้น
ครองราชย์ แต่เจ้าไลไม่เห็นด้วย เพราะเห็นว่าพระศรีศิลป์ไม่มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเป็น
พระมหากษัตริย์ที่ดีได้

“แม่อยากให้คุณพระเข้าร่วมกับเสด็จพี่ศรีศิลป์ จะได้
รู้ไม่” เจ้าไลก็ยังคั่งนิ่งอยู่อีก

“ถ้าไม่ได้ แม่ก็อยากจะทำเรื่องเจ้า อย่าน่าได้เป็นปรบักษ์
กับองค์ศรีศิลป์”

เมื่อได้ยินกระนั้น เจ้าไลก็ยกมือขึ้นประนม แหงนหน้า
มองท้องฟ้าแล้วกล่าวด้วยเสียงอันดังว่า

^{๑๑} คัดลอก กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๗๓.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๔.

“หากหม่อมฉันมีบุญวาสนาจริง ก็ขอให้เทพยดาฟ้าดิน และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในที่นี้ช่วยดลบันดาลให้อาณาประชาราษฎร์จงพ้นภัยพิบัติทั้งปวง ให้พวกเขามีกินมีใช้ไม่อดอยากยากลำบาก และขอให้บังเกิดพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงมีสายพระเนตรแลไกล ว่าทุกข์ของราษฎรคือทุกข์ของพระองค์ และเมื่อนั้นหม่อมฉันจักสวามีภักดี สนองงานต่างพระเนตรพระกรรณ มอบกายถวายชีวิต แต่พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้นตราบชีวิตจะหาไม่”^{๕๓}

เมื่อพระเจ้าปราสาททองได้ขึ้นครองราชสมบัติทรงปกครองอาณาจักรด้วยหลักทศพิธราชธรรม ถือเป็นประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก

...สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขึ้นผ่านถวัลยราชพิภพกรุงเทพรทวารวดีศรีอยุธยา มหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมพระราชนิเวศมหาสถานทรงพระนาม พระเจ้าปราสาททอง ... พระองค์ทรงทศพิธราชธรรมอันประเสริฐ ...

“ว่ากันว่าเจ้าพระยากลาโหมผู้สร้างวัดไชยวัฒนาราม เป็นคนที่ชอบใช้เล่ห์เหลี่ยมซันเชิง แต่พอเสวยราชย์แล้วกลับทรงเป็นกษัตริย์ที่ซื่อสัตย์ ไม่มีอะไรปิดบัง ทรงมีเจตนาดีแก่ทุกคน ทรงกล่าวเสมอว่า เราถือความมั่งคั่งของราษฎรเป็นความมั่นคงของแผ่นดิน”^{๕๔}

^{๕๓} คึกเดช กันตามระ, เจ้าโล, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๔๒.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘๖.

๒. บุญชู ในฐานะทหารในอุดมคติผู้มีความสามารถด้านการต่อสู้ และมีความจงรักภักดีต่อผู้บังคับบัญชา

๒.๑ สติปัญญาความรู้ความสามารถ บุญชูมีสถานภาพเป็นทหารผู้เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในเรื่องความกล้าหาญและมีฝีมือในด้านการสู้รบ มีคุณสมบัติดังนี้

๒.๑.๑ เป็นผู้ที่มีฝีมือในการต่อสู้ โดยเฉพาะวิชาดาบและวิชามวย

บุญชูเรียนรู้และได้รับการฝึกฝนวิชาดาบและวิชามวยจากพระอาจารย์ทองดี หรือขุนทองดี เจ้ากรมมวยหลวงราชวงศ์จักรี ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครูฝึกมวย และเป็นอาจารย์สอนวิชาดาบและวิชามวยแก่ราชวงศ์จักรีในพระราชวัง เป็นผู้ที่สามารถนำวิชาดาบและวิชามวยมาผสมผสานกันได้อย่างลงตัว เมื่อพระอาจารย์ทองดีออกจากราชการมาบวชเป็นพระที่วัดชีปะขาว บุญชูซึ่งเป็นหลานได้ฝากตัวเป็นลูกศิษย์ตั้งแต่วัยเด็กและเรียนรู้ฝึกฝนวิชาดาบและวิชามวยจากพระอาจารย์ทองดี กระทั่งบุญชูมีฝีมือดาบและมวยเก่งหาตัวจับได้ยาก

๑) ฝีมือดาบ เมื่อเจ้าพระยาชำนาญได้เห็นฝีมือการต่อสู้ของบุญชูก็รู้สึกถึงความเก่งและว่องไวของบุญชู

“กูทั้งในวิชาดาบมัน เข้าออกรวดเร็ว ทำพินก็คล้ายผสมผสานวิชามวยจนจับทิศทางไม่ออกว่ามันเรียนมาจากสำนักไหน แต่กูรู้ว่ามันต้องมีครูดี... ฝีมือกูสั่งให้พวกมึงรุมพินมันมันเร็วปานนั้น กูว่าต้องมีคนตายแน่”^{๕๕}

และเหตุการณ์ตอนที่ประชาวจันเพชรเมื่อได้เห็นฝีมือการสู้รบของบุญชู ก็อดที่จะชื่นชมฝีมือของบุญชูไม่ได้

“คล่องแคล่วว่องไวปานลมกรด เขาไม่ยอมได้ตอบ เอาแต่หลบและปัดด้วยดาบ... ดาบกับมือประสานเหมือนเป็นสิ่งเดียวกัน บาบาชื่นชมฝีมือเขามาก...”^{๕๖}

บุญชูสำแดงอิทธิฤทธิ์ จับฝึกดาบทั้งสองโยนขึ้นลอยกลางอากาศ แล้วคว้าด้ามออกจากฝักทั้งสองเล่มพร้อมกัน

^{๕๕} คัดลอก กันตามระ, *ขุนดาบนายเลือก*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๕.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓.

ขณะร่วงลงสู่แผ่นดินด้วยลักษณะกำด้าม ปลายดาบบักลงดิน แล้วยกตั้งระดับเดียวกับศีรษะประจูดุจเขี้ยวของพญากระบี่ งอนคล้ายเคียวคมกริบ นี่คือนิยามเฉพาะของขุนดาบทนายเลือก^{๔๗}

เมื่อครั้งบุญชูถูกจับตัวไปยังพม่า ฝีมือดาบของบุญชูเป็นที่เลื่องลือ ทำให้บุญชูเป็นที่รู้จักในหมู่ขุนศึกชาวพม่า

“... ขุนพลชู่มีฝีมือดาบฉกาจนัก องค์ชายต้องเรียนรู้จากบุรุษผู้นี้ ... ข้าว่านักรบโยเดียผู้นี้มีฝีมือดาบล้ำลึก ขุนทหารพม่าสู้ไม่ได้สักคนรวมทั้งสหายข้าทั้งสอง ข้าก็ไม่มีโอกาสได้เห็นเสียที่...”^{๔๘}

๒) ฝีมือมวย บุญชูเป็นผู้มีความสามารถในเชิงมวย เมื่อครั้งต่อสู้กับลูกน้องของเจ้าพระยาชำนาญบุญชูแสดงฝีมือมวยของตน

เจ้าพระยาชำนาญเกือบไม่เชื่อสายตา ฝีมือมวยของไอ้ชู่ช่างรวดเร็วและดุคั่นเล่นเอาลูกน้องทุพพลภาพ กระดุกกระดิกกายไม่ได้ ขาหัก ข้อมือเคล็ดอน หลังแอ่น นอนนิ่งตัวแข็งอยู่กับที่ ร้องครวญคราง...^{๔๙}

ด้วยฝีมือการสู้รบที่ผสมผสานทั้งดาบและมวยอันเก่งกาจและรวดเร็วของบุญชู เมื่อถูกจับไปเป็นเชลยที่พม่า บุญชูได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีและได้รับตำแหน่งเป็นขุนพลของพม่า

“พระเจ้าอยู่หัวเนาดอญี่มินทร์มีพระบรมราชโองการโปรดเหนือเกล้าอวยยศอสิวณชูให้เป็นขุนพลผู้มีนามว่า ชูลิทธินา ปาติโจ ขุนศึกผู้กล้ากลางสมร นับตั้งแต่วันเพลานี้เป็นต้นไป และโปรดให้ดำรงตำแหน่งราชองครักษ์ในพระมณเฑียรแก้วหะมันนันดอคยี้ ให้มุขมนตรีอติวินวุนและ มหาชนแห่งพระมหา

^{๔๗} คึกเดช กันตามระ, ขุนดาบทนายเลือก, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๒.

^{๔๘} คึกเดช กันตามระ, ชูลิทธินาปาติโจ ขุนดาบทนายเลือก ๒, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙๐-๑๙๑.

^{๔๙} คึกเดช กันตามระ, ขุนดาบทนายเลือก, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕๖.

นครมูสโลโบรตันสิงค์รับรู้ว่า ชูสิทีนาปาติใจเป็นคนพม่าผู้ใดจะ
ล่วงละเมิดมิได้”

บุญชูคุกเข้าเทินพานทองรับดาบวิเศษเคียนเอวคืบจาก
พระเจ้าอยู่หัว และกระหมวดประกาศอวยยศผ่านมืออะแซหุ่น
ก็เป็นผู้ให้ตรงชั้นเบญจาหน้าสี่หับญชร ... และให้ขุนพลชูสิทีนา
ปาติใจถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาภิเศกกับสาบานตนเป็นคนพม่า^{๙๐}

๒.๑.๒ เป็นผู้มีความรู้วิชาคงกระพันชาตรีและคาถาป้องกันตัวต่างๆ บุญชูมี
วิชาคงกระพันชาตรี ดาบไม่สามารถฟันเข้าเนื้อได้

...จุดที่จะถูกคมดาบคือแผ่นหลัง จึงเอาดาบตัววัดขัด
หลังป้องคมดาบที่หวดฟันหมายเอาชีวิต ดาบหัวปลานลุดด้าน
ไม่อยู่ คมดาบก็ปะทะกับแผ่นหลังบุญชู เสียงดังบึก แต่หาได้
ระคายผิวหนังไม่ เจ้าพระยาชำนาญให้ประหลาดใจ ว่าบุญชูมี
วิชาคงกระพันด้วยหรือ...^{๙๑}

บุญชูมีวิชาคาถานารายณ์แปลงรูป บุญชูต้องโทษเป็นนักโทษกบฏ
จำต้องหลบหนี แต่บุญชูมีโอกาสไปช่วยปราบกบฏจินนายกายจึงได้รับความดีความชอบ แต่บุญชู
เกรงว่าเจ้าพระยาชำนาญจะจำตนได้จึงร้ายคาถานารายณ์แปลงรูปเพื่ออำพรางตนเอง ไม่ให้
เจ้าพระยาชำนาญจำได้

...มีพระบรมราชโองการโปรดเหนือเกล้าเหนือ
กระหม่อมบำเหน็จความดีความชอบ พระราชทานตราตั้งยศ
และเสื้อผ้าเงินทองให้นายเพิ่ม นายพูน นายบุญชู และพรรค
พวกปราบกบฏนั้น นายบุญชูนั่งถัดอยู่เป็นคนที่สาม พยายาม
นั่งคุกเข่าค้อมตัวก้มหน้าประนมมือทองคาถานารายณ์แปลงรูป
เพื่อไม่ให้เจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์จำได้...^{๙๒}

๒.๑.๓ เป็นผู้มีความรู้เรื่องม้า

^{๙๐} คึกเดช กันตามระ, ชูสิทีนาปาติใจ ขุนดาบทนายเลือก ๒, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖๖.

^{๙๑} คึกเดช กันตามระ, ขุนดาบทนายเลือก, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๘.

^{๙๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๙.

บุญชูได้รับแต่งตั้งให้เป็นขุนพลทัพม้าของพม่า แต่ถูกพม่าดูถูกว่าได้รับการแต่งตั้งเป็นถึงขุนพลทัพม้า แต่กลับเป็นผู้ไม่รู้จักรื่องของม้า ดีแต่สู้รบบนหลังม้าได้เท่านั้น บุญชูจึงแสดงความรู้เรื่องม้าให้เป็นที่ประจักษ์

“...ผู้ที่จะเป็นอสิวนขุนพลทัพม้า ไซ้จะรบบนหลังอาชา ชำนาญและเก่งกาจแต่อย่างเดียวดังคุณลักษณะม้าเป็นและคลุกคลีอยู่กับม้าตลอดเพลลา เขาอยากรู้ว่าเจ้ามีคุณสมบัติเหล่านี้หรือไม่...เขาผู้นี้คือสิริราชาตะจานเจ้ากรมม้า คนที่เลือกม้าให้เจ้า” ...

“ม้าที่ท่านสิริราชาตะจานเจ้ากรมม้าเลือกคัดสรรให้ข้าตัวนี้หาใช่เป็นม้าตระกูลพราหมณ์หรือตระกูลแพทย์ที่สมควรแก่ตำแหน่งขุนพลทัพม้าอสิวน อ้ายแดงเป็นแค่ม้าตระกูลศูทรหรือเป็นแค่ม้าโทเสนาราช... แต่เอาเถอะ เพราะข้าก็หาใช่ผู้ดี เป็นแค่นักรบบ้านนอกสามัญชน ก็สมควรแล้วกับเจ้าของม้าตัวนี้” ...

“รู้ได้อย่างไรว่าเป็นม้าตระกูลศูทรหรือเป็นเพียงแค่ม้าโทเสนาราช” บุญชูตอบว่า

“รูปร่างมันคล้ายวิฬาร์ ดวงตาเหมือนจระเข้ คอใหญ่ ขนแข็งตั้งขนพยัคษา รวงน้องเขมกิงสา เท้ามีกีบใหญ่ แต่ถึงอย่างไรข้าก็ชอบมัน...”^{๑๓}

๒.๒ ลักษณะนิสัย บุญชูมีลักษณะนิสัยที่โดดเด่น ดังนี้

๒.๒.๑ เป็นผู้มีความเป็นผู้นำ

บุญชูมีความเป็นผู้นำ ดังเหตุการณ์เมื่อคราวที่พม่าเข้ามาตีเมืองมะริด และเมืองตะนาวศรี มีการเกณฑ์อาสาสมัครเพื่อช่วยป้องกันพระนคร บุญชูเป็นหัวหน้ารวบรวมชาวบ้านกว่า ๔๐๐ คนเพื่อเข้าสู่รบกับพม่า และเป็นผู้นำกล่าวคำพูดที่แสดงถึงความเด็ดขาด ในการปกป้องบ้านเมืองอย่างไม่รักตัวกลัวตาย เพื่อปลุกขวัญและกำลังใจชาวบ้านให้มีความฮึกเหิมกล้าหาญออกสู้รบเพื่อประเทศชาติ

^{๑๓} คึกเดช กันตามระ, *สุลต่านปาติใจ ขุนดาบหนวยเลือก ๒*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔๐-

เช้าวันรุ่งขึ้นชายฉกรรจ์ลูกบ้านวิเศษชัยชาญประมาณ ร้อยยี่สิบคนที่เป็นลูกศิษย์ขุนรองปลัดชู ถูกตามตัวให้มารวมตัวกันอยู่ต่อหน้าบุญชู ยะฮ์ฟะร์และนายด้วง ส่วนคนอื่นๆแยกย้ายรีบไปปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย บุญชูประกาศก้องว่า

“บัดนี้มีไอ้พม่าเข้าศึกมันมาตีเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรี สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบัญชาให้พี่ด้วง มหาดเล็ก ชาววิเศษชัยชาญเหมือนกับพวกเรา ให้มาเกณฑ์อาสาสมัครคนกล้ามีฝีมือไปสกัดกั้นไอ้พวกเข้าศึก พวกเจ้าจะไม่มีเพลเตรียมตัว นอกจากดาบสองมือของพวกเจ้า กับกระบองน้ำ และกางเกงผ้าขาวม้าที่เคียนเอวเจ้าเท่านั้น คนที่ไม่กลัวตายและไม่มีห่วงจะไปพร้อมกับบังพืด ใครที่คิดว่าจะต้องกลับไปบอกลูกเมียพ่อแม่ก่อน จะให้เพลเพียงแค่ครู่ชั่วยาม เมื่อพระอาทิตย์ขึ้นแมกไม้โนนไปแล้ว บังพืดจะออกเรือไปไม่รอพวกเจ้า ข้าจะไปตามคนมาช่วยอีก ข้าไม่ต้องการให้รอไปพร้อมข้า เท่ากับเจ้าถึงเลไม่พร้อมจะไปตาย ไม่กล้าเผชิญหน้ากับนรก ข้าหมดคำพูดเท่านี้”^{๙๔}

๒.๒.๒ เป็นผู้มีความรักชาติบ้านเมือง

ขณะบุญชูดำรงตำแหน่งเป็นขุนรองปลัดชู นายอำเภอบ้านวิเศษชัยชาญ เมื่อทราบข่าวว่าพม่าจะเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยา บุญชูอาสาเป็นหัวหน้ารวบรวมชาวบ้านเพื่อสู้รบปกป้องกรุงศรีอยุธยาจากข้าศึกศัตรู นอกจากนี้เมื่อครั้งถูกจับตัวไปพม่า ขณะดำรงตำแหน่งเป็นขุนพลของพม่า ครั้งหนึ่งได้รับคำสั่งให้ยกทัพเข้ามาตีเมืองหน้าด่านกรุงศรีอยุธยา แต่บุญชูไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง

“ขุนพลชู ด้วยสิทธิ์อำนาจแห่งกู กูจะสั่งให้อ้ายเป็นแม่ทัพหน้ายกไปตีเมืองตะนาวศรีและมะริดตามลำดับ ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านขอบขัณฑสีมาของโยเดีย แต่แท้จริงนั้นราษฎรส่วนใหญ่เป็นมอญ ...”

“ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นสมมติเทพ ข้าพระบาทไม่เคยคิดคิดทรยศต่อพระราชวงศ์คองบอง แต่เหนือสิ่งอื่นใด คือเกียรติ

^{๙๔} คึกเดช กันตามระ, *ขุนดาบหนวยเลือก*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๔๓๔.

ศักดิ์ของข้าพระองค์ที่จะไม่ให้ผู้ใดมาลบลู่ แม้ตัวจะตายก็ยอม แต่จะให้ข้าพระองค์คิดคดทรยศต่อบ้านเกิดเมืองนอน หรือไปกระทำการอันใดที่ต้องทำลายล้างคนไทยสายเลือดเดียวกัน โดยที่เขาเหล่านั้นหาไม่มีความผิดไม่...”

นอกจากนี้บุญชูยังส่งสาส์นลับถึงชาวกรุงศรีอยุธยาเพื่อเตือนให้ระวังพระนครเนื่องจากพม่ากำลังจะเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยา โดยเขียนเป็นโคลงกลฤกษ์แปลงสาร ดังนี้

ชูทำทวายแล้วรุก	ตะนาวศรี มะริดเฮย
มานไม่มุงศิริ	ด่านใต้
วกสู่อ่านเจดีย์	กาญจน – บุรีแฮ
อีกแม่ละเมาไซรั	ศึกเข้าจุงผจญ
ล่างสามบนหกถ้วน	หมื่นครบ
เขียงใหม่ยอมถุกสยบ	มิช้า
ล้านนาม่านรวบรอบ	พิษณุ – โลกแล
รอดฤกษ์จักพ่ายถ้ำ	ถูกกลุ่มสองทาง ^{๙๕}

๒.๒.๓ เป็นผู้มีความอดทนอดกลั้น สามารถข่มใจได้

เหตุการณ์เมื่อครั้งประลองฝีมือกับเจ้าพระยาชำนาญ บุญชูต้องแก่งยอมแพ้เนื่องจากเป็นอุบายของพระอาจารย์ทองดีที่เห็นว่าเจ้าพระยาชำนาญเป็นผู้มีทิวสูง หากบุญชวยอมแพ้จะทำให้เรื่องราวจบลงง่ายกว่า เนื้อความตอนนี้แสดงให้เห็นว่าบุญชูมีความอดทนอดกลั้น สามารถเอาชนะใจตนเองได้

“ห้ามใช้ดาบเคียนเอวเด็ดขาด อย่าคิดเอาชนะบุรุษผู้นี้
เอ็งจยยอมแพ้เขา”

บุญชูจึงหันตัวกลับ แสร้งนั่งนิ่ง เจ้าพระยาชำนาญเดินเข้ามาเอาปลายดาบจ่อที่คอ แล้วระเบิดเสียงหัวเราะอย่างภาคภูมิ แต่ก็เอะใจจึงดูบุญชู บุญชูทำท่ายกมือเตรียมพร้อมจะตบที่เอว เจ้าพระยาชำนาญหาคิดไม่ว่าบุญชูมีดาบเคียนเอวได้ซ่อนอยู่ นึกว่ายกมือยอมแพ้ บุญชูจึงดูที่ข้อมือของ

^{๙๕} คัดลอก กันตามระ, *สุลิตินาปาติใจ ขุนดาบหนายเลือก ๒*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๓๕-

เจ้าพระยาชำนาญานุกรมจะตอบโต้ป้องกันตัว บุญชูเป็นคนไม่ยอมใครง่ายๆ พระอาจารย์ทองดีรู้สึสด้านนั้น เสียงแว่วเข้ามาในโสตหูอีก

“เอาชนะเขามันง่าย แต่เอาชนะใจตนเองนี่สิมันยาก
แข็งทำได้ก็ยอดคน”

บุญชูจึงยอมลดมือลง เมื่อแว่วปัจฉิมพจน์^{๑๖}

๒.๒.๔ เป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อผู้บังคับบัญชา

บุญชูถูกจับตัวไปยังพม่า ได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีจากราชสำนักพม่า เมื่อชาวพม่าแสดงให้เห็นว่ามีความจริงใจต่อบุญชูและบุญชูคิดว่าต้องใช้ชีวิตอยู่ที่พม่า อีกทั้งยังคิดว่าญาติพี่น้องที่อยู่พระนครศรีอยุธยาเสียชีวิตหมดแล้ว จึงตัดสินใจสาบานตนเป็นคนพม่า และรับใช้ราชสำนักพม่าด้วยความจงรักภักดี

“พระองค์ประทานดาบแก่ข้าแล้ว... ตราบใดศิระชะข้า
ยังอยู่บนบ่า ดาบนี้คือความจงรักภักดีของข้าที่มอบไว้ให้แก่
พระองค์”^{๑๗}

ทั้งยังเป็นทหารที่ยึดมั่นในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด ดังเหตุการณ์ตอนที่บุญชูไม่ปรารถนาออกรบ เนื่องจากไม่ต้องการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตอีกต่อไป ซึ่งเป็นการผิดกฎมณเฑียรบาลของข้าราชการที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพระเจ้าแผ่นดิน บุญชูยินดีถูกลงโทษประหารชีวิต เพราะไม่ต้องการให้พระเจ้าแผ่นดินเสื่อมเสีย

“...นักโทษชุดพระบรมราชโองการ ผิดอาญาทัฬหะ
ทิ้งหน้าที่ราชการสงคราม ความผิดมหันตโทษ เพื่อไม่ให้เป็น
เยี่ยงอย่างแก่ทหารทั้งปวง พระองค์จะมีพระราชวินิจฉัยอาญา
ทัฬหะทัฬหะ เพราะนักโทษชุดนี้เป็นราชวงศ์คนโปรดหาสมควร
ไม่ มิเช่นนั้นจักเป็นข้อครหาติฉินนินทาให้ระคายเคืองเบื้องพระ
บาท... นักโทษชุดนี้สมควรรับโทษประหารสถานเดียว... เสียง
ของบุญชูโพล่งขึ้นว่า

^{๑๖} คึกเดช กันตามระ, *ขุนดาบนายเลือก*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๘-๒๖๙.

^{๑๗} คึกเดช กันตามระ, *ขูลีทิษาปาดิใจ ขุนดาบนายเลือก ๒*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕๔.

“ไหน ไหน ข้าก็ได้ชื่อว่าเป็นขุนทหารของอังวะ ยินดีจะยอมเสียหัว แต่ไม่ยอมเสียวินัย โปรดทรงมีพระบัญชารับสั่งประหารข้าพระบาท เพื่อไม่ให้เป็นที่เยี่ยงอย่างแก่เหล่าทหารทั้งปวง”^{๙๘}

๓. ศรีปราชญ์ ในฐานะกวีเอก ผู้มีความชำนาญในเรื่องกวีนิพนธ์

๓.๑ สถิติปัญญาความรู้ความสามารถ ศรีปราชญ์ มีสถานภาพเป็นกวีเอกในราชสำนัก ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความเป็นเลิศในด้านการประพันธ์ มีคุณสมบัติดังนี้

๓.๑.๑ เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับตำราฉันทศาสตร์ รู้จักการใช้คำพูดที่เหมาะสมแก่สถานภาพของบุคคล

อ้ายเจ้าศรีหนุ่มน้อยคนนี้เป็นเด็กงอแง ทั้งมีความล่องรู้หนังสือฉันทศาสตร์สามารถเป็นปราชญ์ปรีชา มีน้ำดีอ่อนน้อมที่เพ็ดทูลเฉียบแหลมต้องตามราชาศัพท์ราชประเพณีคืออยู่ควรจะยกย่องให้มีชื่อเสียงเป็นยศอย่างแก่ข้าราชการต่อไป จึงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตรัสว่า

“เฮอะเจ้านี้เฉียบแหลม รู้จักเสียงคำ คนอื่นเอาแต่นั่งนิ่ง ไม่กล้า ดีแล้ว แม้เจ้ายังอยู่ในวัยหนุ่ม เจ้าศรีเอ๋ย... เจ้าจงได้ชื่อว่า ศรีปราชญ์นับจากนี้ไป”^{๙๙}

๓.๑.๒ เป็นผู้มีความสามารถในการประพันธ์โคลงฉันท์กาพย์กลอนได้อย่างดี

ศรีปราชญ์เป็นบุตรของพระมหाराชครูผู้มีความรู้เกี่ยวกับงานกวีทั้งยังเป็นกวีในราชสำนัก ศรีปราชญ์จึงได้เรียนรู้วิชาเหล่านี้ตั้งแต่ยังเล็ก ประกอบกับพรสวรรค์ทางด้านกวีของศรีปราชญ์ที่ฉายแววความสามารถตั้งแต่ยังเล็ก ศรีปราชญ์จึงสามารถแต่งโคลงได้ตั้งแต่มีอายุเพียง ๙ ขวบ และโคลงที่ศรีปราชญ์แต่งเป็นโคลงที่แม้แต่ขุนกวีทั้งหลายในราชสำนักยังไม่สามารถแต่งได้

“นี่ใครมันอุตริมาเขียนทำต่อจนครบบท”

^{๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๐.

^{๙๙} คึกเดช กันตามระ, ตำนานรักศรีปราชญ์, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐.

อันไต่ย้าแก้มแม่	หมองหมาย
ยุงเหลือบฤกษ์พราย	ลอบกล้ำ
ผิวชนแต่จักกราย	ยังยาก
ใครจักอาจให้ซ้ำ	ชอกเนื้อเรียมสงวน

.....

“นี่อ้ายอีกคนไหน อุตริมาเขียนต่อ”
 “แม่ขวัญเจียบเถิด จำลายมือลูกของเราไม่ได้หรือ”
 “อะไรกัน เจ้าศรีแค่แก้าขบ...” ...
 “นี่ลูกเป็นคนเขียนไซ้ใหม่”
 เจ้าศรีพยักหน้ารับ นางถามต่อไปว่า
 “ลูกผูกโคลงได้ตั้งแต่เมื่อใด”
 “ก็หนูผูกพอ ทำไมจะผูกโคลงไม่ได้”^{๑๐๐}

กระทั่งศรีปราชญ์ได้รับยกย่องจากสมเด็จพระนารายณ์ว่าเป็นกวีเอกแห่งราชสำนัก และได้รับพระราชทานพระอัมรงค์ กล่าวคือสมเด็จพระนารายณ์ทรงให้กวีในราชสำนักแต่งโคลงกระทู้ประชันกัน ศรีปราชญ์สามารถแต่งโคลงได้ไพเราะ เป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระนารายณ์ จึงทรงพระราชทานพระอัมรงค์และแต่งตั้งให้ศรีปราชญ์เป็นกวีเอกแห่งราชสำนัก

ไม่ว่าสมเด็จพระนารายณ์จะทรงผูกโคลงกลอนใดขึ้นแล้วให้ศรีปราชญ์ได้ตอบสานต่อโคลงกลอนพระราชนิพนธ์นั้น ศรีปราชญ์จะรับสนองพระราชประสงค์ได้ด้วยไหวพริบปฏิภาณความสามารถเป็นที่ต้องพระราชอัธยาศัยเสมอๆ เสียพระสรวลที่ทรงสนุกสนานในการต่อโคลงกับราชกวีเคยกี้ก้องในห้องทรงพระอักษรแห่งนี้

ตั้งแต่เนรเทศศรีปราชญ์ไปแล้ว สมเด็จพระนารายณ์จะทรงเขียนโคลงกลอนหรือได้กาพย์ โคลง ฉันท์ กับผู้ใดหาผู้ศรีปราชญ์ได้ไม่ ในหมู่ขุนกวีที่ต่อโคลงกันอยู่จะทรงฟังราชกวีผู้ใดก็ไม่เป็นที่สบพระทัย ไม่สนุกเปลิดเปลิน ทรงเห็นเป็นของเหลวไปเสียหมด และกร่อยในที่สุด...^{๑๐๑}

^{๑๐๐} คึกเคซ กันตามระ, *ตำนานรักศรีปราชญ์*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^{๑๐๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๔.

แม้กระทั่งศรีปราชญ์ถูกเนรเทศไปยังเมืองนครศรีธรรมราช เจ้าเมืองยังทรงชื่นชมความสามารถในด้านการแต่งโคลงฉันท์กาพย์กลอนของศรีปราชญ์

...หนุ่มน้อยนี่นามว่าศรีปราชญ์ อายุแม้จะน้อยแต่มีตำแหน่งถึงคุณพระ ชำนาญในอักษรศาสตร์ เป็นกวีเอกแห่งราชสำนักอยุธยา...^{๑๐๒}

ศรีปราชญ์มีความสามารถในด้านการแต่งโคลงฉันท์กาพย์กลอน กระทั่งทำให้ศรีปราชญ์สามารถสร้างเนื้อสร้างตัว และมีผู้คนมาฝากเนื้อฝากตัวเป็นลูกศิษย์มากมาย ทั้งยังเป็นที่รักของพระยานครด้วย

ทุกครั้งที่พระยานครคิดผูกโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนไม่ออก จะขอให้ศรีปราชญ์ต่อโดยฉับพลัน เป็นที่ถูกอกถูกใจ ให้รางวัลเสื้อผ้าใหม่ แล้วสั่งให้ทนายหน้าหอนำไพร่ไปซ่อมแซมเรือนเครื่องผูกไม้ไผ่

ศรีปราชญ์อยู่เมืองนครไม่นานนัก พวกข้าราชการและคุณนายภรรยาพอทราบว่ศรีปราชญ์เป็นบัณฑิตกวีเอกมาจากอยุธยา มีฝีมือผูกกลอนจนเป็นที่ลิเนหาของเจ้าเมืองและคุณหญิงก็พานุตรธิดามาขอฝากตัวเป็นศิษย์ นำถุงเงินยกครุมอบให้ศรีปราชญ์...^{๑๐๓}

๓.๒ ลักษณะนิสัย ศรีปราชญ์มีลักษณะนิสัยที่โดดเด่น ดังนี้

๓.๒.๑ เป็นผู้มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

ศรีปราชญ์ตั้งใจแต่งอนิรุทธคำฉันท์เพื่อลบคำปราชมาที่เหล่าขุนกวีว่าศรีปราชญ์ทำกาพย์และฉันท์ไม่เป็น และเพื่อถวายแด่สมเด็จพระนารายณ์เป็นการตอบแทนพระมหากษัตริย์คุณที่มีต่อตน ศรีปราชญ์แต่งคำฉันท์ทั้งกลางวันกลางคืนจนกระทั่งสำเร็จ

ครั้นรุ่งอรุณของวันใหม่ ศรีปราชญ์ ... เดินเลียงออกไปประตูไปดูแสงเงินแสงทองขึ้นขอบฟ้ารำไร ยกมือวันทาเจ้าน้ำ

^{๑๐๒} คึกเดช กันตามระ. *ตำนานรักศรีปราชญ์*. (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘๐.

^{๑๐๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๕.

เจ้าทำสุราลัย เปลื้องเสื้อผ้าลงอาบน้ำในบึง แหวก้วยสินธุธारा
 เต็ดบัวบูชาจอมนฤบาลผ่านพิภพ นพเหนือเกล้า ไหว้บิดา
 มารดา ครูบาอาจารย์ ลูกจะตั้งใจร้ายฉันทีในวันนี้ ปากพิชฐฐาน
 มโนน้อมประหวัดตาม ...

ตกเวลาสาย พระยาแสนหลวงหิวกระบอกน้ำข้าวใบบัว
 ห่อข้าวสวย และกับข้าวห่อใบตองสองสามอย่างมาเยี่ยม ศรี
 ปราชญ์ก็มลงกราบที่พระอุระขอสมา แล้วออกปากขอเครื่อง
 เขียนกับสมุดไทย ทั้งกลางวันกลางคืน ศรีปราชญ์คร่ำเคร่งแต่งอ
 นิรุทธ์คำฉันท์ แต่งสำเร็จในฉบับหนึ่ง ก็กราบวานพระยาแสน
 หลวงให้ทรงตรวจทาน ...^{๑๐๔}

จากการวิเคราะห์ตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ
 คึกเดช พบว่า ตัวละครเอกฝ่ายชายมีลักษณะพื้นฐานบางประการร่วมกัน ดังนี้ รูปลักษณะ ตัวละคร
 เอกฝ่ายชายทุกตัวมีลักษณะร่วมกันคือ เป็นผู้ที่มีรูปลักษณะงดงาม รูปร่างหน้าตาดี มีหน้าตาคมสัน
 และมีผิวสีทองแดงอย่างชายชาติตรีในสมัยก่อน ส่วนลักษณะรูปลักษณะที่พบเฉพาะตัวละครบางตัว
 เช่น เจ้าไล ซึ่งมีสถานภาพเป็นพระมหากษัตริย์มีลักษณะหน้าตาดีตามหลักนรลักษณ์ มีหน้าตา
 คล้ายสมเด็จพระเอกาทศรถ ซึ่งเป็นพระราชบิดา และเหตุการณ์บุพนิมิตก่อนที่เจ้าไลจะเกิด สิ่ง
 เหล่านี้ผู้ประพันธ์ต้องการแสดงให้เห็นว่าเจ้าไลเป็นผู้มีบุญญาธิการเหมาะสมแก่การเป็น
 พระมหากษัตริย์

ด้านสติปัญญาความรู้ความสามารถที่ตัวละครเอกฝ่ายชายทุกตัวมี
 ลักษณะร่วมกันคือ เป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะ
 หน้าได้อย่างมีสติ และสามารถเอาตัวรอดในสถานการณ์ที่คับขันได้ นอกจากนี้ตัวละครเอกแต่ละ
 ตัวยังเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องที่สอดคล้องกับสถานภาพของตนเอง ดังนี้ พระเจ้า
 ปราชญาทองมีสถานภาพเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถ มีความรู้เกี่ยวกับวิชาที่
 เกี่ยวข้องกับการปกครองและรอบรู้ในวิชาที่กษัตริย์ควรรู้ กล่าวคือ พระองค์เป็นผู้มีความรู้แตกฉาน
 ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับตำราพิชัยสงคราม เป็นผู้มีความสามารถในการ
 ต่อสู้ มีวิชาอาคมต่างๆ ทั้งยังมีความสามารถในการโพนซ่าง ซี่ม้า และพายเรือด้วย ส่วนบุญชู ผู้
 เป็นแบบอย่างของทหารผู้เก่งกล้าสามารถ เป็นผู้ที่มีฝีมือในการต่อสู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาดาบและ
 วิชามวยที่บุญชูสามารถนำมาผสมผสานกันได้อย่างลงตัว และเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับม้าซึ่งเป็น

^{๑๐๔} คึกเดช กันตามระ, *ตำนานรักศรีปราชญ์*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๙๙-๑๐๐.

พาหนะที่ใช้ในการสู้รบ นอกจากนี้บุญชูยังมีวิชาคงกระพันชาตรีและคาถาอาคมต่างๆ ส่วนศรีปราชญ์ ผู้มีสถานภาพเป็นกวีเอกแห่งราชสำนักอยุธยา เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับตำราชั้นทศศาสตร์ และมีความสามารถในด้านการประพันธ์โคลงฉันท์กาพย์กลอน

ในด้านลักษณะนิสัย ตัวละครเอกฝ่ายชายมีลักษณะนิสัยร่วมกันคือ เป็นผู้มีความกล้าหาญ ไม่ยอมต่อความอยุติธรรมหรือความไม่ถูกต้อง มีความเป็นสุภาพบุรุษ มีความกตัญญู มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี และมีความเมตตากรุณา ส่วนลักษณะนิสัยที่โดดเด่นของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไปตามสถานภาพ ดังนี้ เจ้าไฉ มีความเป็นผู้นำ รู้จักอดทนอดกลั้น สามารถข่มใจตนเองได้ เป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ขวนขวายหาความรู้ในเรื่องแปลกใหม่ที่ตนไม่เคยรู้มาก่อน เป็นผู้มีความขยัน สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มความสามารถ และเป็นผู้ที่ใส่ใจและให้ความสำคัญกับผู้อื่นทำให้เป็นที่รักและได้รับความเอ็นดูจากผู้ใหญ่ คุณลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เจ้าไฉได้ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์โดยชอบธรรม บุญชู มีความเป็นผู้นำ อดทนอดกลั้น มีความจงรักภักดี และเป็นผู้เสียสละ พร้อมสละชีวิตและความสุขส่วนตัวเพื่อประเทศชาติ คุณธรรมเหล่านี้ทำให้บุญชูเป็นทหารที่สามารถเป็นแบบอย่างได้ และศรีปราชญ์ เป็นผู้มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการฝึกฝนเรื่องเกี่ยวกับการประพันธ์ ถือเป็นแบบอย่างที่ดีของกวีที่พัฒนาทักษะความรู้ความสามารถอยู่เสมอ จะเห็นว่าตัวละครเอกฝ่ายชายทุกตัวล้วนมีคุณสมบัติที่ดีพร้อมสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในสถานภาพของตนได้

๓.๒ ตัวละครเอกฝ่ายหญิง

ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช มี ๓ ตัวคือ **พระสุริโยทัย** จากเรื่องสุริโยทัย **พระนางเซงสอญ** จากเรื่องเซงสอญ และ**มารีหรือท้าวทองกีบม้า** จากเรื่องท้าวทองกีบม้า

๓.๒.๑ ลักษณะร่วมของตัวละครเอกฝ่ายหญิง

๓.๒.๑.๑ รูปลักษณ์

ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช ตัวละครทุกตัวมีรูปลักษณ์งดงาม ลักษณะรูปร่างหน้าตาดีเฉพาะแต่ละบุคคล ดังนี้ พระสุริโยทัยเป็นผู้มีรูปโฉมงดงาม ผู้ประพันธ์บรรยายไว้ในเหตุการณ์เมื่อครั้งเกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ในพระนครศรีอยุธยา ซึ่งพระสุริโยทัยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดับไฟครั้งนี้ แต่รูปลักษณ์ที่ผู้ประพันธ์บรรยายมิได้เน้นที่ความงามภายนอกของพระนาง หากแต่ให้ความสำคัญที่ความงามภายในจิตใจของพระนาง

...พระนางสุริโยทัยทรงปลดผ้ากัมพลโพกพระเศียรออก ทรงชুবน้ำในคลองชะโกรบิดพอดหมาด ชับพระพักตร์ที่เต็มไปด้วยคราบเขม่าควัน ทรงก้มลงทอดพระเนตรพระพักตร์ในแผ่นน้ำที่กระเพื่อมและไม่ค่อยจะใสนัก เพราะมีแต่คนใช้ดับไฟ แต่ก็พอจะใช้แทนคั่นช่องให้เห็นว่าทรงอิดโรย น้ำพระเนตรคลอเบา แม้พระพักตร์จะซีดหมอง แต่ก็ยังพอจะบรรยายความงามที่หลงเหลืออยู่บ้างยามนี้ หากแต่หาใช่พระรูปโฉมโฉมพรรณว่าพระนางงามหนักหนา แต่งามที่พระจริตและพระหทัยมากกว่า เป็นไหนๆ...^{๑๐๕}

ส่วนพระนางเซงสอญ ผู้ประพันธ์บรรยายถึงรูปลักษณะของพระนางอย่างตรงไปตรงมาตั้งแต่พระนางกำเนิดว่าพระนางทรงมีรูปลักษณะงดงามดังเทพธิดาจุติลงมา

...อยู่มาวันหนึ่งพระมเหสีได้ให้กำเนิดพระราชธิดา มีรูปลักษณะดังเทพธิดาจุติลงมา เป็นที่สืเนหาของพระเจ้ามังจิลไย่ยิ่งนัก...^{๑๐๖}

และพระนางทรงมีรูปลักษณะงดงามเป็นที่เลื่องลือ

...พระราชธิดา(พระนางเซงสอญ)ทรงเจริญวัยมีพระรูปลักษณะงดงามเป็นที่เลื่องลือ...^{๑๐๗}

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังกล่าวเน้นย้ำให้เห็นถึงลักษณะความงามของพระนางเซงสอญ ในเหตุการณ์ตอนที่พระเจ้ากรุงอังวะพบกับพระนางเซงสอญเป็นครั้งแรก พระองค์ไม่เคยเห็นหรือรู้จักพระนางเซงสอญมาก่อน เคยได้ยินเพียงกิตติศัพท์ความงามของพระนาง เมื่อได้เห็นพระนางครั้งแรกก็สามารถบอกได้ทันทีว่าคือพระนางเซงสอญ เนื่องจากมีรูปลักษณะงดงามมาก

“งามสมคำรำลือ แม้จะแต่งกายเยี่ยงสามัญชน ภูก็ออกจะมั่นใจว่านางผู้นี้แหละคือตะละเจ้าทำวักษัตริย์”^{๑๐๘}

^{๑๐๕} คึกเดช กันตามระ, **สุริโยทัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๗.

^{๑๐๖} คึกเดช กันตามระ, **เซงสอญ**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

^{๑๐๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๑๐๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

และรูปลักษณะของท้าวทองกีบม้าที่ผู้ประพันธ์กล่าวถึงตอนที่บ่าวไพร่ในเรือนของ
คอนสแตนตินฟอลคอนผู้เป็นสามี พรรณนาถึงความงามของท้าวทองกีบม้า

...งามอย่างฝรั่ง ผิวพรรณอล่งช่องเป็นยองใย เรือนผม
หยักศกดกดำเหมือนขนนกกาน้ำ ขนงหนาดกดำ นัยน์ตาโตเป็น
สินิล พวงแก้มแดงอมเลือดฝาดเป็นลูกตำลึง โอบษฐ์บางดุจกลีบ
บัวแรกแย้ม^{๑๐๙}

จากข้อความที่ยกมาข้างต้นพอจะสรุปรูปลักษณะของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชได้ว่า เป็นสตรีผู้มีรูปโฉมงดงาม หน้าตาดีแตกต่างกันเฉพาะแต่
ละบุคคล เช่น ท้าวทองกีบม้าซึ่งเป็นหญิงสาวลูกครึ่งโปรตุเกสญี่ปุ่นก็มีความงามอย่างฝรั่ง หรือ
พระนางเซงสอญที่มีรูปโฉมงดงาม

๓.๒.๑.๒ สติปัญญา ความรู้ความสามารถ

ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช ล้วนเป็นผู้มี
สติปัญญาความรู้ความสามารถ ได้รับการศึกษาอย่างดี สามารถอ่านเขียนหนังสือได้ และมี
ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหา ดังเช่นที่พระสุริโยทัยทรงทำหน้าที่เป็นอาจารย์สอนหนังสือแก่
พระราชโอรสและพระราชธิดาของพระนาง

“ลูกๆใครเป็นคนดูแลบอกหนังสือหนังสือหา”

“หม่อมฉัน(พระสุริโยทัย)เองเพคะ บอกทุกแขนงวิชา

พระธรรมศาสตร์ อักษรศาสตร์ อุปนิษัฏ จริยธรรม ...^{๑๑๐}

เช่นเดียวกับพระนางเซงสอญที่ทรงทำหน้าที่เป็นอาจารย์สอนหนังสือแก่พระราช
โอรสและพระราชธิดาของพระเจ้ากรุงอังวะ เนื่องจากพระเจ้ากรุงอังวะตระหนักถึงพระปรีชา
สามารถของพระนาง

พระเจ้ามังเรจะวากี(พระเจ้ากรุงอังวะ)ตระหนักถึงพระ
ปรีชาความรอบรู้ของพระนางแสงจาโบ(พระนางเซงสอญ) จึงตรัส
แก่ขุนวังทกะยอদিনว่า

^{๑๐๙} คึกเดช ก้นตามระ, *ท้าวทองกีบม้า*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓-๒๔.

^{๑๑๐} คึกเดช ก้นตามระ, *สุริโยทัย*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒๓.

“เราจะประกาศต่อหน้าที่ประชุมขุนนาง แต่งตั้งให้
ตะลະเจ้าท้าว(พระนางเซงสบุ)เป็นพระอาจารย์บอกหนังสือแด่
พระราชบุตร ...”^{๑๑๑}

ส่วนท้าวทองกีบม้าก็เป็นผู้หนังสือเช่นกัน ยามว่างจากงานนางสนใจศึกษาหา
ความรู้เพื่อพัฒนาตนเองเสมอ ดังเหตุการณ์ตอนที่ท้าวทองกีบม้าสนใจเรียนภาษาฝรั่งเศสและ
ภาษาอังกฤษ

...ยามว่างมารี(ท้าวทองกีบม้า)ก็เอาตำราภาษาฝรั่งเศส
ของบาทหลวงหลุยส์มาฝึกหัดอ่านเขียน

คืนไหนอยู่กันพร้อมหน้า มารีก็ขอให้บาทหลวงหลุยส์
บอกออกเสียงฝรั่งเศสให้ถูกสำเนียง หรือให้พอลคอนบอกพูด
ภาษาอังกฤษ ขึ้นอยู่กับโอกาสใครจะอำนวย เป็นนิจศีลอยู่อย่าง
นี้^{๑๑๒}

นอกจากตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชจะเป็นผู้
มีความรู้ สามารถอ่านเขียนหนังสือได้แล้ว แต่ละคนยังมีความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญา และ
ปฏิภาณไหวพริบ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี ดังเช่น เหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่
ในกรุงศรีอยุธยา พระสุริยทัณฑ์เส้นด้ายเพื่อตรวจดูทิศทางลม แสดงให้เห็นพระเจ้าสามารถและ
ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาของพระสุริยทัณฑ์ได้เป็นอย่างดี

ตอนแรกไฟทำท่าว่าจะมอดหมดแล้ว แต่แล้วก็เกิดลม
กรรโชกอีกทำให้ไฟลุกไหม้อีกครั้ง “เอาไงดีละ สุริยทัณฑ์”
พระเตี้ยรราชาทรงเอี้ยวพระวรกายตรัสถามความคิดเห็นของ
พระนาง พระนางยกมือประนม หลับพระเนตรเหมือนอธิษฐาน
กะไรกลางอย่าง แล้วทรงดึงเส้นด้ายจากผ้าโพกพระเศียรปล่อย
ให้ลอยไปตามลม พังพิจารณาเส้นด้ายลอยกวัดเฉวียนขึ้นลง
อยู่สักครู่พลันเส้นด้ายลิวตามลมไปทิศใต้ ทรงร้องว่า

“ลมเปลี่ยนทิศ...ไม่ได้ไปทางหัวแหลม ลงทิศใต้เพคะ”^{๑๑๓}

^{๑๑๑} คึกเดช กันตามระ, **เซงสบุ**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๑.

^{๑๑๒} คึกเดช กันตามระ, **ท้าวทองกีบม้า**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๗.

^{๑๑๓} คึกเดช กันตามระ, **สุริยทัณฑ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖.

นอกจากนี้ในเหตุการณ์ตอนขุนวรวงศาธิราชและท้าวศรีสุดาจันทร์เมื่อสามารถยึดครองแผ่นดินได้สำเร็จ พระเพียรราชาขณะนั้นผนวชอยู่ที่วัด สมเด็จพระสุริโยทัยต้องเป็นเสาหลักในบ้าน ครั้นนั้นท้าวศรีสุดาจันทร์มีรับสั่งให้กำจัดผู้ที่เข้ากับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ก่อนให้หมดสิ้น จึงออกคำสั่งให้นำกำลังเข้าตรวจค้นเพื่อหาทางกำจัดขุนนางที่ไม่จงรักภักดีต่อพระนาง แต่ด้วยพระสติปัญญาและปฏิภาณไหวพริบของพระสุริโยทัย ทำให้รอดพ้นจากเหตุการณ์ดังกล่าวได้

สายวันนี้เองพระยาราชภักดีสมุหนายกอ้างพระบรมราชโองการ นำพาตำรวจในอาณัติของคุณหลวงไปหมด

“เกล้ากระหม่อมทราบแล้ว ยามหน้าประตูเล่าให้ฟังพะยะค่ะ” พระสุริโยทัยทรงพยักพระพักตร์ตรัสต่อไป

“เขาขอตรวจดูบัญชีรายชื่อตำรวจ แต่ฉันบอกว่าบัญชีนั้นถูกไฟเผาไหม้หมดสิ้น มีนายตำรวจอยู่เท่าที่เห็น” ตรัสแล้วก็ทรงหยิบชูพับหนังสือบัญชีให้ดูว่ายังอยู่ หลวงศรียศพยักยิ้มชื่นชมพระปรีชา^{๑๑๔}

ในเหตุการณ์ตอนที่พระเจ้ากรุงอังวะปลอมตัวเพื่อมาจับพระนางเซงสบูไปยังกรุงอังวะ เมื่อได้สนทนากับพระเจ้ากรุงอังวะ พระนางเซงสบูสามารถรับรู้ได้ทันทีว่าอสูรที่ปลอมตัวมาคือพระเจ้ากรุงอังวะ โดยพระนางสังเกตจากคำสั่งของพระเจ้ากรุงอังวะที่ให้ประหารชีวิตพระยาราน

“อ้ายมั่งนันทะสู จงตัดหัวพระยารานคนทुरยศ ถวายตะละเจ้าท้าวบัดเดียนี่”

พระยารานได้ฟังสีหน้าทบัญชาที่ขยับสะบัดสายบังเหียนควมม้าเร่งหนีไป มั่งนันทะสูควมม้าติดตามพระยารานไป ได้ยินเสียงดาบแล่นออกจากฝักอยู่เบื้องหลัง ยังไม่ทันจะเอี้ยวกายหันไปดู ม้าของขุนพลมั่งนันทะสู ก็วิ่งมาชนขาข้างหัวของพระยารานก็หลุดลอยออกจากกร่าง

^{๑๑๔} คีตกธ ขันตามระ, สุริโยทัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๑.

เมื่อพระนางประสบเหตุการณ์ไม่คาดหวังดังนั้นก็ทรง
 แจ้งทันทีได้ว่า อสิวนผู้ร้องบอกให้ตัดหัวนั้นแหละ คือ พระเจ้า
 กรุงอังวะ ครั้นได้ฟังคำมก็ยิ่งแค้นพระทัย^{๑๑๕}

และเหตุการณ์ตอนท้าวทองกีบม้าสามารถจับพิรุณสามิได้ว่าแอบไปมีภรรยาบ่อย
 เนื่องจากตรวจสอบบัญชีรายรับรายจ่ายของครอบครัว

พอลคนเหลียวไปมองที่โต๊ะเขียนหนังสือ นึกตำหนิ
 ตัวเอง เราไม่น่าสะเพร่าเลย ดันลงบาญชีเป็นหลักฐานได้ แล้วก็
 ได้ยินเสียงมารีพูดเหมือนรู้ทัน

“ดีฉันรู้ว่าท่านเจ้าคุณเป็นคนละเอียด แต่มักไม่เฉลียว
 ใจเลยว่าดีฉันจะตรวจดูบาญชีใหม่แล้ว”

“นั่น...ลงเอาไว้ว่า ขุนเจนเขาขอยืมเงินไปสร้างบ้าน”

“อย่าแก้ตัวเสียให้ยาก ดีฉันไม่โง่หรอก เจ้าคุณสร้าง
 บ้านให้เมียน้อยอยู่ แต่ทำที่ลงบาญชีว่าให้ขุนเจนขอยืมเงินไปสร้าง
 บ้านและซื้อที่ดินอีก ลายมือลงชื่อกำกับหวัดจนอ่านไม่ออก นั่น
 ไม่ใช่ลายมือขุนเจน ขุนเจนเคยส่งข่าวสาร ส่งถ่านหุงข้าว ของ
 จิปาถะ ลงสมุดบาญชีเครื่องครัว ทำไมดีฉันจะจำลายมือ
 ภาษาจีนของขุนเจนไม่ได้ แต่นั่นเป็นลายมือของเจ้าคุณเอง...รี
 ไม่ใช่”^{๑๑๖}

จากตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นว่าตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายอิง
 ประวัติศาสตร์ของคึกเดช ล้วนเป็นผู้มีความรู้ ได้รับการศึกษาอย่างดี สามารถอ่านเขียนหนังสือได้
 และมีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหา

๓.๒.๑.๓ ลักษณะนิสัย ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ
 คึกเดช มีลักษณะนิสัยร่วมกันดังนี้

๓.๒.๑.๓.๑ เป็นผู้มีความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว

ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช ล้วนมี
 ความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ดังนี้ พระสุริโยทัยในเหตุการณ์ตอนออกศึกยุทธหัตถี ในสถานการณ์ที่

^{๑๑๕} คึกเดช กันตามระ, **เซงสอบ**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗-๑๘.

^{๑๑๖} คึกเดช กันตามระ, **ท้าวทองกีบม้า**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๐๐-๕๐๑.

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงเสียที่แก่ข้าศึก พระนางทรงกล้าหาญไต่ซ้างของตนเข้าแทนที่ ทรง
สละชีวิตเพื่อพระราชสวามีโดยไม่ลังเล

พระสุริโยทัยทอดพระเนตรเห็นพระคชาธารพระราช
สวามีเสียที่ศัตรู จึงทรงขับพระคชาธารเข้าขวางกั้นโดยมิได้ทรง
หวาดหวั่นรอรี ซ้างพระเจ้าแปรได้ล่างร่นแบกถนัด ยกเอาซ้าง
ทรงพระสุริโยทัยแห่งนงายเสียที่ พระเจ้าแปรจึงพระแสงขอ
ง้าวฟันต้องพระอังสาพระสุริโยทัยขาด กระทั่งถึงราวพระถัน
นงายพระองค์สิ้นพระชนม์อยู่บนคอคชสารทรง^{๑๑๗}

พระนางเซงสอญเป็นผู้มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ในเหตุการณ์ตอนที่
พระนางถูกพระเจ้ากรุงอังวะจับตัว เนื่องจากพระยารานส่งสาสน์บอกแก่พระเจ้ากรุงอังวะว่าพระ
นางมาราชากรครั้งนี้ไม่มีทหารตามอารักขามากนัก พระเจ้ากรุงอังวะจึงวางอุบายเข้าจับตัวพระ
นางเซงสอญ เมื่อทราบเรื่องทั้งหมด พระนางไม่กลัวความตายและกล่าววาทจาแสดงความกล้าหาญ

“อ้อ... เจ้าอันเองที่อยู่เบื้องหลังเราทั้งสอง อย่างนี้กว่า
จะพาตัวเราไปง่ายๆ หากทว่าฟ้าดินจะกำหนดให้คนทวยศปก
ครองแผ่นดินหงสาวดี เราก็จักขอตายพร้อมกับทหารของเรา แต่
ก่อนเราจะตาย อยากจะขอร้องท่านอสูรและท่านมิ่งนันทะสุ
ช่วยไปทูลเจ้ากรุงอังวะด้วยว่า เกลือกเรา... แสจาโบ ได้พลีชีพ
พร้อมกับทหารหาญ เพราะมีอาจทนความอัปยศอดสูได้ และ
บาปกรรมครั้งนี้คงจะตกอยู่แก่เจ้ากรุงอังวะกับคนทวยศผู้หวังจะ
ได้เป็นเจ้าของแผ่นดินรามัญ ... ขอท่านทั้งสองช่วยไปกราบทูลตาม
กระแสของเราด้วย... มาเถิดพวกท่าน จงเร่งถืออาวุธเข้ามา เรา
พร้อมจะรับมือ” ตรัสแล้วก็ทรงกระชับดาบมัน ประทับยืนนิ่งคุม
เชิงอยู่น้ำทหาร

ครั้นอสูรสดับพระราชกระแสอันเด็ดเดี่ยวก็ตระหนัก
ในใจว่าได้มาปะเอายอดหญิงเข้าแล้ว นอกจากจะงามพร้อมสม
เป็นกุลสตรี ยังมีความห้าวหาญเยี่ยงบุรุษทแก้วทกล้า^{๑๑๘}

๓.๒.๑.๓.๒ เป็นผู้มีความเป็นผู้นำ

^{๑๑๗} คึกเดช กันตามระ, สุริโยทัย, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔๘.

^{๑๑๘} คึกเดช กันตามระ, เซงสอญ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗.

ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช มีลักษณะของความเป็นผู้นำ ดังนี้ ในเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่ในพระนคร พระสุริโยทัยเป็นผู้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเรื่องการดับไฟอย่างมีสติ

...ในขณะที่เห็นไฟไหม้ ทุกคนต่างวิพากษ์วิจารณ์กันไปต่าง ๆ นานาถึงพิภพที่เหตุการณ์เกิดขึ้น แต่พระสุริโยทัยทรงมีสติตรัสว่า “เห็นจะไหม้แถวท่ากลาโหม เร็วเข้าพวกเรา แยกย้ายกันไประดมเรียกคน” พระสุริโยทัยมีพระราชเสาวนีย์ ... ชั่วอึดใจเดียวพระนางสุริโยทัยได้เปลี่ยนเครื่องทรงเสียใหม่ให้ทะมัดทะแมง ทรงสนับเพลาผูกผ้าเกี้ยว ก้าวข้ามพริ้งประดูลอกมาตรัสว่า “ไปกันเถิดเพคะ หม่อมฉันได้ยินแล้ว นี่ก็สำแดงว่าลมพัดไปทางมหาราชวัง เราต้องไปสกัดที่หน้าวัดธรรมิกราชเพคะ...”^{๑๑๙}

นอกจากนี้พระนางสุริโยทัยยังเป็นผู้เห็นประโยชน์ของประชาชนมาก่อน ประโยชน์ส่วนตน ในเหตุการณ์ตอนเกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ที่พระนคร พระสุริโยทัยแม้จะทรงวิตกกังวลเกี่ยวกับบ้านเรือนและพระราชธิดาของพระองค์ แต่ทรงเลือกช่วยเหลือบ้านเรือนของราษฎรก่อน

เมื่อทุกคนไล่ช้างนำตำรวจทหารและบ่าวไพร่ไปกันหมดแล้ว พระนางก็เฝ้าดำริอยู่สักครู่ “ลมเปลี่ยนทิศฉวัดเฉวียนแบบนี้ เห็นที่วังชัยจะไม่พ่นกระมัง ป่านฉะนี้ลูกหญิงทั้งสองจะเป็นยังไวกันบ้าง นี่ก็สว่างแล้ว เหนื่อยเหลือเกิน เราจะย่อท้อไม่ได้ เราต้องห่วงบ้านเรือนราษฎรมากกว่าเรือนของเรา”^{๑๒๐}

พระนางเชิงสอญมีลักษณะของความเป็นผู้นำและเป็นผู้ปกครองที่ดี กล่าวคือ พระนางทรงทำหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของราษฎรอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ดังเหตุการณ์ตอนที่พระนางปลอมพระองค์ไปนมัสการพระพุทธเจดีย์ เพื่อสอดส่องความเป็นอยู่ของราษฎร

เมื่อถึงวันนักขัตฤกษ์ฉลองพระเกตุธาตุมืองตะเกิง ที่ซึ่งตั้งอยู่ห่างออกไปจากนครหงสาวดี พระนางเสด็จไปโปรดที่จะ

^{๑๑๙} คึกเดช กันตามระ, **สุริโยทัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑-๑๓.

^{๑๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

ปลอมพระองค์เสด็จไปนมัสการพุทธเจดีย์ ร่วมพิธีกับชาวบ้าน พร้อมกับสอดส่องความเป็นอยู่ของอาณาประชาราษฎร์ ดังนี้ แล้วจึงรับสั่งหยุดขบวนพระคชาธารก่อนเข้าเมืองตะเกิง ให้ทหารคุ้มกันหยุดตั้งค่ายพัก ส่วนพระนางเสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยพวกนางข้าหลวงไม่กี่คนตามลำพัง^{๑๒๑}

นอกจากนี้พระนางเซงสอบุยังเป็นผู้หน้าที่ทรงคิดรอบคอบ ยอมเสี่ยงพระองค์แก้ไขสถานการณ์ที่คับขัน เพื่อมิให้ทหารต้องเข้าสู่รบให้ได้รับความบาดเจ็บ

“ทหารวางอาวุธเสีย แม้นพวกเจ้าจะยอมตายเพื่อปกป้องข้าอย่างไร ข้าก็คงถูกจับอยู่ดี ข้าจะเจรจากับพ่อค้าจอมปลอมสองคนนั่นเอง...”^{๑๒๒}

ส่วนท้าวทองกีบม้าก็มีลักษณะความเป็นผู้นำเช่นเดียวกับตัวละครฝ่ายหญิงผู้อื่น กล่าวคือ ในการรับรองคณะราชทูตมาลีได้รับมอบหมายจากสมเด็จพระนารายณ์ให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าแม่ครัว ที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องอาหารแก่คณะราชทูตที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับสยาม การดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าแม่ครัวในครั้งนี้มาลีต้องดูแลคนในปกครองที่มาเป็นลูกมือ ช่วยทำอาหารมากมาย นอกจากนี้ต่อมามีมาลียังได้รับตำแหน่งเป็นหัวหน้าพนักงานรักษาห้องพระเครื่องต้น ที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องอาหารของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งต้องปกครองและดูแลพนักงานในห้องเครื่องมากมาย

๓.๒.๑.๓.๓ เป็นผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พระสุริโยทัยเป็นผู้มีน้ำใจ โดยเฉพาะต่อผู้ยากไร้

...พระนางทรงมีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ยากไร้ ความเกื้อกูลของพระนางเสมือนแสงอาทิตย์ที่สาดส่องไปทุกที่ไม่เลือกชั้นวรรณะ พระนางทรงตั้งโรงงานหุงข้าวปลาอาหารเลี้ยงคนอนาถา แจกเครื่องนุ่งห่มและให้หยุดยกรักษาราษฎรต่ำต้อยที่เจ็บไข้ได้ป่วย...^{๑๒๓}

^{๑๒๑} คึกเดช กันตามระ, **เซงสอบุ**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๙.

^{๑๒๒} คึกเดช กันตามระ, **สุริโยทัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๖.

^{๑๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔-๕.

นอกจากนี้พระนางสุริโยทัยยังได้รับการยกย่องจากนายพลโดมิงโกส ทหารชาวโปรตุเกสที่รู้สึกชื่นชมพระจริยวัตรของพระนางกระทั่งถวายปิ่นแต่พระนาง

“พระนางเป็นแม่แบบที่กระผมต้องจดจำแล้วนำไปสอน
สั่งลูกบ้าน ตลอดเวลาที่กระผมเป็นนายบ้านให้ดูพระนางสุริโย
ทัยเป็นเยี่ยงอย่าง”

“เยี่ยงอย่างอะไรบ้างล่ะ” ท่านนายพลพูดซ้ำ จึงทำให้
พระยาโกษาสอหดแทรกถาม

“ความมีใจสะอาดดั่งใจเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ...

ความมีแก้ไข ความกรุณาเมตตา ...

คุณสมบัติทั้งหมดเพียบพร้อมอยู่ในพระนางที่กระผม
ต้องจดจำใส่ใจไปจนกว่าจะตาย^{๑๒๔}

พระนางเซงสอเป็นผู้มีเมตตา ชอบให้ทานช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก
สอดคล้องกับลักษณะนิสัยที่ทรงเป็นผู้เคร่งศาสนา

ระหว่างหนทาง ... พระนางเซงสอทอดพระเนตรเห็น
ขอทาน จะทรงให้ทานก็ปราศจากทรัพย์สินติดพระองค์ ทรงหันมา
ตรัสแก่เจ้าชายตะโดโมเองว่า

“หม่อมฉันไม่มีเงินติดตัวมา ขอยืมเงินให้ทานสักหน่อย”
เจ้าชายตะโดโมเองทรงหยิบเงินในพกใส่ลงในกะลาขอทานแทน
พระนาง^{๑๒๕}

ท้าวทองกีบม้าเป็นผู้มีจิตใจดีงาม มีความโอบอ้อมอารี เนื่องจากพื้นฐาน
ครอบครัวของมารีเป็นครอบครัวที่เคร่งครัดในหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาอย่างมาก

...มารีเติบโตท่ามกลางครอบครัวที่เคร่งครัดในคริสต์
ศาสนาโรมันคาทอลิก แต่นอกจากความเชื่อมั่นและเคร่งครัดใน
ศาสนาแล้ว มารียังมีคุณสมบัติพิเศษอันสิ่งสมสืบสายมาแต่
บรรพบุรุษ นั่นคือ ความมีเมตตากรุณา อดทน และเสียสละเพื่อ
เพื่อนมนุษย์

^{๑๒๔} คึกเดช กันตามระ, สุริโยทัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖๐.

^{๑๒๕} คึกเดช กันตามระ, เซงสอ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๐.

มารีพอใจที่จะยืนดูผีเสื้อโบยบิน ไม่คิดจะวิ่งไล่จับ เหมือนเด็กอื่น ยามใดที่มารีได้ของกินหรือของเล่นก็มักจะ เอื้อเพื่อให้เพื่อน ลางครั้งถึงกับจำแนกแจกจ่ายจนไม่มีเหลือให้ ตัวเอง^{๑๒๖}

ท้าวทองกีบม้าต้องการสร้างโรงงานเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้

“คุณพี่เจ้าคะ น้องอยากให้คุณพี่สร้างโรงงานที่หลัง บ้านจะได้ไหมเจ้าคะ”

“เราไม่ใช่เจ้าพระยานาหมื่น ริเศรษฐีนะน้อง”

“เรามีน้อย ก็ทำแต่บ่อยพอแก่ฐานะสิเจ้าคะ”

บาทหลวงหลุยส์ดูจะชื่นชมกับความคิดของมารี ซ้ำเลื่องตารอคำตอบ พอลดคอนตรองชั่วขณะแล้วกล่าวว่า

“ก็ได้จ้ะ มารี”^{๑๒๗}

นอกจากนี้เมื่อมีโอกาสแบ่งปันสิ่งของหรืออาหาร มารีไม่ลังเลที่จะ แบ่งปันสิ่งเหล่านี้แก่ผู้อื่น การแบ่งปันสร้างความสุขใจแก่มารีเป็นอย่างมาก

...มารีได้ให้ทานสมาใจนึก ใช้ให้ป่าวไพร่นำข้าวหม้อ แกงหม้อ ตั่งบนม้าที่โรงงาน ตักข้าวใส่ชามราดแกงจากมือของ มารี แรกๆคนยากไร้เหล่านี้มีไม่เท่าไร แต่ครั้นนานเข้าก็เพิ่ม จำนวนขึ้นเรื่อยๆเหมือนป่าวประกาศกันไปปากต่อปาก มีทั้งเด็ก กำพร้าชายหญิง ผู้เฒ่าผู้แก่ แต่หนุ่มสาวไม่ค่อยจะมี นานๆจะ เห็นสักคน ดูมารีจะมีความสุขที่ได้บริจาคทานเช่นนี้ ดีกว่าให้ ทรัพย์สินอย่างอื่น มารีคิดอย่างนั้น^{๑๒๘}

๓.๒.๒ ลักษณะเด่นของตัวละครเอกฝ่ายหญิง นอกจากลักษณะร่วมที่ตัวละครเอกฝ่าย หญิงแต่ละตัวมีเหมือนกันแล้ว ตัวละครเอกแต่ละตัวยังมีลักษณะเด่นเฉพาะตัวที่สอดคล้องกับ สถานภาพของตน ดังนี้

^{๑๒๖} คึกเดช กันตามระ, *ท้าวทองกีบม้า*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗.

^{๑๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๗.

^{๑๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๐.

๑. พระสุริโยทัย ในฐานะภรรยาผู้มีคุณสมบัติเทียบพร้อมทั้งความเป็นกุลสตรี เป็นข้างเท้าหลังที่มีความสามารถ ขณะเดียวกันก็มีจิตใจกล้าหาญ รักษาดีบ้านเมืองพร้อมสละชีพเพื่อพระราชสวามี

๑.๑ สติปัญญา ความรู้ความสามารถ พระสุริโยทัยมีสถานภาพเป็นพระราชินีผู้อยู่เคียงข้างพระราชสวามีผู้เป็นพระมหากษัตริย์ของแผ่นดิน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆที่จำเป็นแก่การเป็นพระราชินี ดังนี้

๑.๑.๑ เป็นผู้มีความรู้เรื่องราชกิจของบ้านเมือง พระนางเป็นผู้อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์สำคัญหลายเหตุการณ์ที่มีส่วนช่วยราชกิจของพระราชสวามี

...พระสุริโยทัย ... เป็นข้างเท้าหลังของพระเทียรราชา ถ้ามีเรื่องที่จะต้องใช้ความคิดและการไตร่ตรองที่รอบคอบแล้ว พระนางจะถวายคำปรึกษาข้อราชกิจอยู่เคียงข้างพระสวามี เป็นต้นว่า การพิจารณาคดีควรจะต้องตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิดหนักเบาแค่ไหน หรือการกระทำกิจควรจะต้องใหญ่เล็กอย่างไร พระเทียรราชาจะทรงหันมาขอคำปรึกษาจากพระนาง ไม่ว่าจะเรื่องใดๆ และพระเทียรราชาก็จะปลงใจด้วยอย่างไม่ลังเล^{๑๒๙}

๑.๑.๒ เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับพระธรรมศาสตร์การปกครอง อักษรศาสตร์ และอุปนิษัทธิจริยธรรมเป็นอย่างดีกระทั่งสามารถเป็นอาจารย์สอนพระราชบุตรของตนได้

“ลูกๆใครเป็นคนดูแลบอกหนังสือ”

“หม่อมฉันเองพะคะ บอกทุกแขนงวิชา พระธรรมศาสตร์ อักษรศาสตร์ อุปนิษัทธิจริยธรรม ...หม่อมฉันเป็นทั้งพ่อและแม่พะคะ^{๑๓๐}

๑.๑.๓ เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้อาวุธ และฝึกฝนการใช้อาวุธทั้งดาบ และปืนกระทั่งทรงมีความเชี่ยวชาญไม่แพ้บุรุษ

...ยามว่างจากราชกิจที่ทรงตรากตรำมาทั้งวัน แทนที่จะได้ทรงพักผ่อนกลับทรงชวนขวายเป็นที่จะฝึกอาวุธพร้อมกับ

^{๑๒๙} คึกเดช กันตามระ, สุริโยทัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔.

^{๑๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓.

พระโอรส เช่น พระแสงของ้าว ดาบคู่ หรือแม้แต่พระแสงปืน ทรง
เชี่ยวชาญข้าของไม่แพ้บุรุษ...^{๑๓๑}

นอกจากนี้พระนางยังทรงมีความรู้เกี่ยวกับเพลงอาวุธ กระทั่งสามารถสั่ง
สอนพระราชบุตรได้

“ลูกๆใครเป็นคนดูแลบอกหนังสือหนังสือหา”

“หม่อมฉันเองเพคะ บอกทุกแขนงวิชาพระธรรมศาสตร์
... กระทั่งเพลงอาวุธ^{๑๓๒}

๑.๒ ลักษณะนิสัย พระสุริโยทัยมีลักษณะนิสัยที่โดดเด่น ดังนี้

๑.๒.๑ เป็นแม่ศรีเรือน

พระสุริโยทัยทำหน้าที่เป็นภรรยาที่ดี เป็นช้างเท้าหลังคอยสนับสนุนสามี
ในทุกเรื่อง ดังนี้ พระสุริโยทัยทรงเป็นภรรยาที่ทำหน้าที่ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่องทั้งช่วยงานราช
กิจของพระราชสวามีและอบรมสั่งสอนบุตรธิดาได้เป็นอย่างดี ดังเหตุการณ์ตอนที่เจ้าคุณ
พิชณูโลกกล่าวถึงคุณสมบัติของพระนางสุริโยทัยว่า

นอกจากคุณสมบัติดังที่ท่านนายพลกล่าวแล้ว พระนาง
ยังทรงเลี้ยงพระโอรสพระธิดาได้ดี ทรงอบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติ
องค์ไม่ถือว่าเป็นเจ้า ดังที่กระผมสังเกต เมื่อท่านนายพลยื่นของ
ให้พระธิดาจะนำมาถวายเสด็จแม่เสียก่อน และการปรนนิบัติ
แขกหรือ ก็ทรงมอบหมายให้พระโอรสอยู่ใกล้ชิดผู้ใหญ่ไม่เลี้ยง
หนี อย่างนี้สมควรที่ท่านนายพลกล่าวสรรเสริญพระเกียรติคุณ
ของพระนาง^{๑๓๓}

นอกจากนี้พระสุริโยทัยทรงทำหน้าที่มารดาของพระราชธิดาอย่างไม่ขาด
ตกบกพร่อง กล่าวคือก่อนวันส่งองค์พระราชบุตร สมเด็จพระนางสุริโยทัยทรงเรียกพระราชธิดาทั้ง
สามมาอบรม ทรงโอบกอดพระราชธิดาทั้งสามแนบพระอุระตรัสว่า

^{๑๓๑} คึกเดช กันตามระ, **สุริโยทัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๕.

^{๑๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓.

^{๑๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑.

“สตรีผู้เป็นภรรยาแท้ต้องเป็นคนขยันในการเรือน ตื่นก่อนนอนที่หลังสามมี มีบุตรสืบสกุล มอบชีวิตแก่สามมี มีความจงรักภักดีในสามมี สตรีจะงามเพราะความจงรักภักดีในสามมี ... แม่เคยสอนลูกหญิงไว้อย่างไรจำกันได้บ้างไหม ความดีห้าข้อหลักนะ ... “หนึ่งให้กล้าหาญอดทน สองจงมุ่งมั่นทำกิจให้สำเร็จ เจตนา อย่าได้ประมาทหลงผิด หมั่นไต่ร่ตองศึกษา สามให้สัตย์ ซื่อถือธรรมจรรยาเหมือนสมათานศีลไว้มั่นคง สี่ให้เสงี่ยมเจียมตัวไม่กำเริบ ห้าให้กตัญญูรู้คุณ”

ทุกวจีคำที่พระนางอบรมพระราชธิดา คือจารีตที่พระนางปฏิบัติถวายแด่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิไม่ได้ขาดตกบกพร่องแม้หน่อยนิด นี้ละยอดนารีพระแม่เมืองศรีอยุธยา “และต่อแต่นี้ไป ลูกหญิงจะต้องอยู่ใกล้ชิดสามมี ไม่ทะนงตนว่าเป็นพระมเหสีพระชายา ไม่ร่วมนั่งชิตแต่คอยอยู่ใกล้เฝ้าสังเกตซึ่งกิจจานั้นๆ คอยให้คำหาหรือช่วยในกิจทั้งปวง”^{๑๓๔}

ในฐานะภรรยาของพระเทียรราชาสมเด็จพระสุริโยทัยก็สามารถกระทำหน้าที่ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ดังนี้ เมื่อครั้งพระเทียรราชาผนวชอยู่ สมเด็จพระสุริโยทัยก็ทรงปฏิบัติพระองค์เป็นภรรยาที่ดี คอยห่วงใยพระราชสวามี

ฉันกำลังคิดจะย้ายครอบครัวกลับไปอยู่กับพ่อแม่ที่สวรรคโลก แต่ก็ติดขัดคิดเป็นห่วงพระเทียรไม่อาจละไปได้และไหนจะพวกบ่าวในวังชัย พวกเขาจะขาดที่พึ่ง ... ฉันเฝ้าคิดไม่ตกเลย พอนึกถึงว่ายังมีญาติอยู่ก็คือขุนพิเรนทรเทพ เธอมีพวกพ้องมากอยู่ในเมืองพิษณุโลกน่าจะเป็นที่พึ่งได้^{๑๓๕}

อันภรียนั้นดังมิตรแท้ แม้สามมีจะตระกำลำบากอยู่แห่งหนตำบลใด หรือบวชเป็นพระมุงแสวงหาโมกขธรรมจะสั่งห้ามประการใด พระนางสุริโยทัยก็ทรงอดไม่ได้ที่จะปรุงพระกระยาหารของโปรดของพระเทียรราชา ทรงอุตส่าห์ตื่นบรรทมก่อนไก่โห่ ตระเตรียมเครื่องคาวหวาน ออกจากวังชัยแต่เช้าตรู่

^{๑๓๔} คึกเดช กันตามระ, **สุริโยทัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๖๕-๑๖๖.

^{๑๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๒.

ประทุทุกข์ของใส่กูปบนหลังข้างสองเชือก เสด็จนำพระโอรส
และพระธิดากับบ่าวและผู้คนติดตามอารักขามุ่งหน้าไปยังวัด
ราชประดิษฐฐาน^{๑๓๖}

พระสุริโยทัยทรงทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลบ้านให้เรียบร้อย มีความสุข และทรง
ทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นมารดาของพระราชโอรสพระราชธิดา และเป็นศรีภรรยาของพระเทียรราชา
ได้อย่างดี ทรงเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น ดังที่ผู้ประพันธ์กล่าวไว้ว่า

...ความสุขในครอบครัวของพระเทียรราชาราบรื่น
เรื่อยมาจนเป็นที่โจษจันกันในหมู่ขุนนางว่าที่กรุงศรีอยุธยาจะ
หาครอบครัวใดมีความสุขเสมอด้วยครอบครัวของพระเทียร
ราชานั้นหาไม่มี เพราะเหตุใดนะหรือ ก็เพราะพระเทียรราชามี
ศรีภรณานามว่า สุริโยทัย สมพระนามตามชื่อประดู่แสงทองที่
ส่องสว่างมายังพื้นพิภพ เปรียบดังพระนางผู้ถวายเป็น
จงรักภักดีแต่พระสวามีรวมไปถึงการรับผิดชอบในความ
ปลอดภัยของครอบครัว^{๑๓๗}

๒. พระนางเซงสอญ ในฐานะที่พระนางทรงเปี่ยมไปด้วยสติปัญญาความสามารถและ
คุณธรรมในการปกครองบ้านเมือง

๒.๑ รูปลักษณะ พระนางเซงสอญนอกจากจะทรงมีพระรูปโฉมที่งดงามแล้ว พระ
นางยังได้ชื่อว่าเป็นผู้มีคุณลักษณะของเบญจกัลยาณีด้วย **เบญจกัลยาณี** (ผู้มีความงาม ๕
ประการ) หมายถึงสตรีผู้มีศุภลักษณะหรือลักษณะที่งาม ๕ ประการ คือ **ผมงาม** คือมีผมเหมือน
หางนกยูง เมื่อสยายออกทั้งตัวลงมาถึงชายผ้า **เนื้องาม** คือมีริมฝีปากแดงเหมือนลูกตำลึงสุก
เรียบสนิทติดดี **พันทงาม** คือขาวเหมือนสังข์และเรียบเสมอเหมือนเพชรเรียง **ผิวงาม** คือถ้าผิว
ดำก็ดำสม่ำเสมอเหมือนดอกอุบล ถ้าขาวก็ขาวเหมือนกลีบดอกกรรณิการ์ **วัยงาม** คืองามทุกวัย
แม้คลอดบุตรมาแล้ว ๑๐ ครั้งก็ยังดูสาวพรึ่อยู่

ผู้ประพันธ์นำเสนอความเป็นเบญจกัลยาณีของพระนางในเหตุการณ์ตอนที่พระ
เจ้ากรุงอังวะทรงเข้าไปพุดคุยกับพระนางเซงสอญเพื่อทดสอบคุณลักษณะเบญจกัลยาณีของพระ
นาง เมื่อได้พุดคุยกับพระนางแล้วพระเจ้ากรุงอังวะทรงพอพระทัยในรูปสมบัติและคุณสมบัติของ

^{๑๓๖} คึกเคซ กันตามระ, **สุริโยทัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๑๒๒.

^{๑๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔-๕.

พระนางถึงขนาดสั่งฆ่าพระยารานพระเจ้าอาของพระนางที่เป็นผู้ทรยศต่อแผ่นดินหงสาวดีเพื่อ
ถวายแด่พระนางเซงสอญ ดังนี้

พระเจ้ากรุงอังวะเมื่อเห็นพระนางเซงสอญก็กล่าวว่า “กู
ได้ยินมาว่า เบญจกัลยาณีเพียบพร้อม แต่มีเหลืออยู่สาม
ประการที่ถูกต้องการพิสูจน์ มิ่งรู้ใหม่อายมั่งนันทะสูว่าเป็นข้อ
ใดบ้าง”

“ขอเดชะ น่าจะเป็นพระปัญญาของตะละแม่เจ้าทำ
อีกสองข้อ ข้าพระบาทไม่ทราบเกล้า” ...

มิ่งถูกข้อหนึ่ง สองข้อที่เหลือคือ น้ำเสียง และฟันของ
พระนาง กูจะพูดกับพระนางให้พระนางตอบกูให้ได้ ครานี้เราก็ก
จับน้ำเสียงว่าจะมีความไพเราะเพียงใด และมีปัญญาไขตอบสิ่ง
ที่กูจะถาม ไหวหรร วาหศิลป์เป็นอย่างไร” ...

พระนางทรงตีระฆัง แล้วทรงพระดำเนินมาจนถึงใบ
สุดท้าย ลมโชยอ่อนๆพัดต้องพระเกศาสลวยเงางาม นั่นเป็น
ความงามข้อหนึ่งในเบญจกัลยาณีที่พระเจ้ามังระจะวาก็มีพระ
ประสงค์จะได้ทอดพระเนตร ...^{๑๓๘}

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอเหตุการณ์ที่แสดงถึงบุญญาธิการของพระนาง
เซงสอญ เช่น ในวันที่พระนางประสูติ มหาราชครูผูกดวงพระราชสมภพและถวายคำทำนายว่า

“พระราชธิดามีพระประสูติกาลในวันพระจันทร์ขึ้นเต็ม
ดวง เบื้องหน้าจักได้เป็นใหญ่ในพุกามประเทศ และพระนามจัก
ปรากฏเกียรติยศชื่อเสียงขจรขยายกระทั่งทั่วสุพรรณภูมิ ด้วย
พระบารมีแผ่ไพศาล อาณาประชาราษฎร์อยู่ร่มเย็นเป็นสุข”^{๑๓๙}

และเหตุการณ์ที่พระเจ้ามังจิโลพระราชบิดาเสียดายทายอนาคตของพระนางเซง
สอญว่าพระนางจะได้เป็นพระมหากษัตริย์ผู้เป็นธรรมิกราชต่อไปในเบื้องหน้า

เมื่อพระนางเริ่มทรงคลานได้ พระราชบิดาก็ทรงทอดลง
เสียดายทายว่าพระราชธิดาจักเป็นจักรพรรดินีฝ่ายใด โดยวางสมุด

^{๑๓๘} คึกเดช กันตามระ, เซงสอญ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒-๑๓.

^{๑๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

พระคัมภีร์ไว้ท่าเลมเรียงเป็นหน้ากระดาน ซึ่งล้วนแล้วว่าด้วย พระราชอำนาจการปกครอง แต่มีเล่มต้นเพียงเล่มเดียว คือ พระปิฎกตะมาย ซึ่งเป็นเล่มที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด ปราภฏว่าพระราชธิดา ทรงคลานรีตรงมาทรงคว่ำสมุดพระคัมภีร์เล่มต้น คือ พระปิฎกตะมาย แล้วทรงประทับนั่งจับสมุดขึ้นตั้งเปิดพลิกสมุดพับเล่น แสดงว่าพระราชธิดาจักเป็นธรรมิกราชต่อไปในเบื้องหน้า^{๑๔๐}

๒.๒ สถิติปัญญาความรู้ความสามารถ พระนางเซงสอญ มีสถานภาพเป็นกษัตริย์ผู้ เป็นแบบอย่างในการปกครอง ที่เปี่ยมไปด้วยพระสติปัญญาความสามารถ และคุณธรรมในการ ปกครองบ้านเมือง เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆที่จำเป็นแก่การเป็นกษัตริย์ ดังนี้

๒.๒.๑ เป็นผู้มีความรู้ในคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์บาลี

ผู้ประพันธ์บรรยายคุณสมบัติดังกล่าวอย่างตรงไปตรงมาว่าพระนางเซง สอญทรงเรียนรู้อีกเกี่ยวกับคัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์บาลี และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

...พระนางเซงสอญทรงเจริญวัยมีพระรูปลักษณ์งดงาม เป็นที่เลื่องลือ พระปัญญาเฉลียวฉลาด ทรงขยันหมั่นเพียร ศึกษาพระไตรปิฎก...^{๑๔๑}

นอกจากนี้พระนางเซงสอญยังทรงเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์บาลี

ได้ยินมาว่าพระมเหสีทรงรอบรู้พระคัมภีร์บาลี ไม่ทราบ ว่ารู้อะไร”

ตรัสถามเหมือนจะทดสอบภูมิปัญญา พระนางเซงสอญ ก็ทรงหยั่งพระวาระจิตได้ ตรัสตอบถ่อมพระองค์ว่า

“ข้าแต่พระคุณเจ้า ฝ่าเฝ้าเปรียบพระคัมภีร์บาลีดุจอริวดี ปัญญาของหม่อมฉันก็ประหนึ่งโคมประที่ปลอยบนนารี เห็นแสง รับหรือไร”^{๑๔๒}

และพระนางเซงสอญสามารถอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้อย่าง

แตกฉาน

^{๑๔๐} คึกเคซ กันตามระ, เซงสอญ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔.

^{๑๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๔.

“เมื่อทรงรู้ต้นเหตุแห่งประทุษร้ายอันมีที่มาของความรัก โลกโกรธหลง ดีกระนี้แล้ว เหตุใดพระองค์จึงทรงปล่อยให้นิวรรณ์ มามีอำนาจควบคุมพระปัญญาเพคะ”

“อะไรคือนิวรรณ์... นี่กำลังจะบอกสอนอะไร”

ทรงหันพระวรกายมาตรัสบอก ด้วยพระจิตเปี่ยมไปด้วยความศรัทธาที่มุ่งมั่นให้พระเจ้ามั่งเระจะวาก็เข้าพระทัยในความหมายค่านานิวรรณ์

“นิวรรณ์คือจิตที่ไม่มีสมาธิ ทำให้ไม่ได้รับความสงบ ไม่ได้ใช้ปัญญา...”

พระเจ้ามั่งเระจะวาก็สายพระเศียรไม่เข้าพระทัย

“ทรงพอพระทัยหม่อมฉันก็เพราะรูป รส กลิ่น เสียง แล้วมาเกิดความกำหนัดยินดีเสนาหาในตัวหม่อมฉัน นี่คือ อำนาจของกิเลส काम”

“แล้วยังไง”

“พระธรรมสอนไว้ว่าให้แก้ด้วยพิจารณาร่างกายของหม่อมฉันเป็นของน่าเกลียดไม่น่าอภิมย์” ...

“เราเข้าใจ เคยบวชเรียนมาแล้ว แต่เราขอถามสักหน่อยว่าถ้าหากนิวรรณ์มันเกิดขึ้นเรื่อยๆ เกิดแล้วดับๆ จะทำให้เราทำอย่างไร”

“ให้แก้ด้วยเจริญเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หัดดวงจิตให้เกิดความสงบเพคะ”

การแก้นิวรรณ์หยุดอยู่เพียงแค่นั้น พระนางเซงสอญไม่แน่ว่าที่กราบพูลด้วยระยะเวลาอันสั้นจะสามารถทำให้พระเจ้ามั่งเระจะวาก็เกิดดวงพระเนตรเห็นธรรม คงจะแก้ได้เพียงวิจิตรศึกษา ชั่วเวลาหนึ่งกระมัง^{๑๔๓}

๒.๒.๒ เป็นผู้มีความรู้ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์และราชনীติ อันเกี่ยวกับหลักการปกครองและชนบประเพณี ผู้ประพันธ์บรรยายอย่างตรงไปตรงมาดังนี้

^{๑๔๓} คึกเดช กันตามระ, เซงสอญ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖๑-๖๒.

...พระนางเซงสบูทรงเจริญวัยมีพระรูปลักษณะงดงาม เป็นที่เลื่องลือ พระปัญญาเฉลียวฉลาด ทรงขยันหมั่นเพียร ศึกษา...พระธรรมศาสตร์ หลักการปกครอง และขนบประเพณี ของรามัญ...^{๑๔๔}

และในเหตุการณ์ตอนที่พระนางเซงสบูอธิบายเกี่ยวกับราชনীติ หลักกรรมการปกครองแก่เจ้าชายตะโดโมเียง

...เจ้าชายตะโดโมเียงก็มักถือโอกาสที่ร่วมติดตามเสด็จ ถวายอารักขาตามราชনীติหลักกรรมการปกครอง ทั้งสอง พระองค์มีความสนิทสนมปลุ่จฉาววิสัยซึ่งกันและกัน เรื่องนี้มี บันทึกไว้ในหน้าพงศาวดารของพม่าว่า พระนางเซงสบูเป็นผู้ ถวายทอดหลักการปกครองแผ่นดินสู่กษัตริย์พม่าสืบต่อกันมา สันนิษฐานว่ามูลเหตุเกิดจากสองพระองค์นี้

“หน้าที่ของกษัตริย์ต้องทำสงครามแผ่ขยายกษัตริย์ ภายตั้งนี้แล้ว ความไม่ครั้นคร้ามในสงครามเป็นคุณสมบัติของ กษัตริย์”

พระนางเซงสบูทรงตอบข้อของเจ้าชายตะโดโมเียงว่า

“ความไม่ครั้นคร้ามในสงครามเป็นคุณสมบัติของ กษัตริย์ก็จริงอยู่ แต่กระนั้นการทำสงครามต้องเป็นธรรมนะเพ ค่ะ”

“เป็นธรรมอย่างไร พะยะคะ”

“ต้องมีใช้สงครามที่เป็นการรุกราน หรือความมักใหญ่ ใฝ่สูงหรือด้วยความกระหายสงคราม เพราะสงครามเช่นนั้นไม่เป็นธรรม มิใช่สงครามที่ปกป้องประชาชนซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญ ของกษัตริย์”

“เข้าใจแล้วพะยะคะ”^{๑๔๕}

๒.๓ ลักษณะนิสัย พระนางเซงสบูมีลักษณะนิสัยที่โดดเด่น ดังนี้

^{๑๔๔} คึกเดช กันตามระ, เซงสบู, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔.

^{๑๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๔.

๒.๓.๑ เป็นผู้เคร่งศาสนา ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักคำสอนของศาสนา พระนางเซงสบูเป็นผู้มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมาก ทรงปวารณาตนเป็นโยมอุปัฏฐากการสอบพระปริยัติธรรม

...เขาเป็นว่าหลายปีติดกันมาเนี่ย พระอารามยกยกตอคือยี่เจียบเหงามานาน หาเจ้านายอุปัฏฐากสอบพระปริยัติธรรมไม่มีเอาเสียเลย”

“หากพระคุณเจ้ามีรังเกียจหม่อมฉันว่าเป็นอิสตรีแล้วไซ้ไร หม่อมฉันขอปวารณาเป็นโยมอุปัฏฐากการสอบพระปริยัติธรรมของพระภิกษุและสามเณร”^{๑๔๖}

เมื่อเห็นวัดอันเป็นสถานที่ทางศาสนาทรุดโทรม พระนางเซงสบูก็ไม่นิ่งนอนพระทัย หาทางช่วยเหลือเพื่อบูรณะปฏิสังขรณ์วัด

“นี่คือพระมเหสีเซงสบู ทรงมีพระราชศรัทธาบำเพ็ญการกุศลทอดพระเนตรเห็นวัดนิกายโตนะทรุดโทรมเป็นอันมาก จึงได้เสด็จมายังวัดของพระคุณเจ้า” ...

เงินในถุงถวายเป็นค่าอุปการะแต่พระคุณเจ้า คงจะไม่พอทำนุบำรุงบูรณะทั้งพระอาราม แต่ดีฉันรับปากจะหาเงินมาซ่อมบำรุงให้จงได้ เจ้าคะ”

“เป็นพระมหากษัตริย์ อาตมาเป็นปวงคีย์ มีนามว่าอิงคะ รู้สึกปลาบปลื้มที่พระมเหสีเซงสบูปวารณาจะเป็นโยมอุปัฏฐากบูรณะปฏิสังขรณ์พระอาราม...”^{๑๔๗}

กิจวัตรของพระนางเซงสบูคือการถวายทานแด่พระภิกษุสงฆ์เพื่อบำรุงและสืบทอดพระพุทธศาสนา เมื่อพระนางถูกจับตัวมายังกรุงอังวะ พระนางยังคงปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีเช่นที่เคยปฏิบัติเมื่อครั้งอยู่หงสาวดี

“ได้ฝ่าพระบาทเพคะ เพลาที่หม่อมฉันพำนักอยู่ที่กรุงหงสาวดีได้เคยจัดโภชนาอาหารและถวายเงินทองค่าอุปการะแด่พระภิกษุสงฆ์ในพระอารามต่างๆอยู่เป็นนิตย์ เมื่อหม่อมฉันมา

^{๑๔๖} คึกเดช กันตมระ, เซงสบู, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๔.

^{๑๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔-๑๑๕.

พำนักอยู่ ณ กรุงอังวะ จึงใคร่ขอพระราชทานพระราชานุญาต
บำรุงพระสงฆ์ในพระอารามกรุงอังวะดังเช่นที่เคยปฏิบัตินะเพ
คะ”^{๑๔๔}

พระนางเซงสอญนำทรัพย์สินส่วนพระองค์ไปขายเพื่อนำเงินมาทำนุบำรุง
พระพุทธศาสนา กล่าวคือพระนางเซงสอญโปรดให้นางเมี้ยบ่าวคนสนิทนำสร้อยพระศอมหาศิรา
ภรณ์เอาไปเปลี่ยนเป็นกบปียกัณฑ์ถวายวัดนิกายโตนะ เพื่อการบูรณปฏิสังขรณ์ทั่วทั้งวัด และ
อุปถัมภ์การสอบพระปริยัติธรรม

“เมี้ย เจ้าจงนำสร้อยนี้ไปขาย ฉันต้องการเงินไปบูรณะ
วัดนิกายโตนะ และถวายเป็นปัจจัยในการสอบพระปริยัติธรรม
บอกราคาสักยี่สิบหมื่นกหาปณะก็น่าจะพอเพียง”

“พอยิ่งกว่าพอเพคะตะละเจ้าทำวแต่ราคาขายน่าจะ
มากกว่ายี่สิบหมื่นกหาปณะนะเพคะ”

“ลองไปหาคนซื้อดูเถิด ฉันต้องการแค่นั้นแหละ ...”^{๑๔๕}

นอกจากนี้ลักษณะนิสัยความเป็นผู้ศรัทธาในพระพุทธศาสนาของพระ
นางเซงสอญผู้ประพันธ์ยังนำเสนอผ่านการกระทำของพระนางที่ทรงกระทำเป็นกิจวัตร

วันเวลาผ่านไป พระนางเซงสอญยังคงปฏิบัติ
ภาระหน้าที่เป็นนิจศีล ทรงตื่นบรรทมแต่เช้ามีด ทรงตระเตรียม
อาหารคาวหวานถวายพระ ทรงอบรมสอนสั่งบอกหนังสือถวาย
พระราชบุตรเพลลาเข้า เพลลาสายเสด็จไปบำเพ็ญพระราชกุศล
ทางชลมารคสลับวันยังวัดนิกายโตนะและวัดกยอกตอคยี่ โดยมี
เจ้าชายตะโดโมเียงเป็นราชของครักษ์ บางครั้งก็มีเจ้าชายกเลเจ
ตองโยและพระราชบุตรตามเสด็จจนเป็นเรื่องปรกติสามัญรู้กัน
ทั่วพระราชวัง ข้าราชการบริวารต่างสำนักขอตามเสด็จร่วมบำเพ็ญ
พระราชกุศลสมทบทุนบูรณะวัดนิกายโตนะ และการสอบพระ
ปริยัติธรรมของวัดกยอกตอคยี่ ตกค่ำพระนางเซงสอญก็มีได้
ว่างเว้นพระราชกิจ ทรงทบทวนบันทึกพระอักษรตำราพระ

^{๑๔๔} คึกเคซ กันตามะ, เซงสอญ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๔.

^{๑๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๕.

ธรรมศาสตร์ วันรุ่งขึ้นก็นำพระตำราที่ทรงจำบันทึกมาทบทวน
กับเจ้าชายตะโดโมเียงในเรื่องที่ประทับ^{๑๕๐}

กระทั่งเมื่อพระนางเซงสบูกำลังจะสวรรคต พระนางยังคงระลึกถึงหลัก
คำสอนของพระพุทธศาสนาและยึดเหนี่ยวเป็นที่ตั้ง

พระนางเซงสบูทรงหลับพระเนตรนี้ถึงบุพเพกต
บุญญาตา ความดีที่ทรงกระทำไว้แต่เบื้องต้น ขอพระเดชาานุภาพ
พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์จงมาปกป้องอภิบาลพระราชธิดา
และข้าพระองค์ด้วยเทอญ^{๑๕๑}

๓. ท้าวทองกีบม้า ในฐานะผู้เป็นแบบอย่างของข้าราชการสำนักในอุดมคติ ทั้งมี
ความสามารถในตำแหน่งหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้านาย

๓.๑ สติปัญญาความรู้ความสามารถ ท้าวทองกีบม้า มีสถานภาพเป็นข้าราชการ
สำนักในหองเครื่องผู้เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆที่จำเป็นแก่การ
เป็นข้าราชการสำนักในหองเครื่อง ดังนี้

๓.๑.๑ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านการปรุงอาหาร

เมื่อครั้งท้าวทองกีบม้าเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ครั้งแรก ได้รับหน้าที่
เป็นหัวหน้าแม่ครัวปรุงอาหารฝรั่ง เพื่อทำอาหารต้อนรับคณะราชทูต เนื่องจากหลวงพ่อดุสิตเคย
ชิมขนมที่ท้าวทองกีบม้าทำ รู้สึกติดใจในรสมือของท้าวทองกีบม้าจึงทูลเสนอต่อสมเด็จพระ
นารายณ์

“ขอเดชะ เมื่อคืนอาตมาได้ชิมขนมผิงคุกกี้ฝีมือปรุงรส
ของมาตามกิ่งสอดทองที่ รสกลมกล่อมใช้ได้ ดีว่าพระองค์ได้เสวย
พอพระทัยแล้ว ก็จักหาแม่ครัวทำขนมปังได้ไม่ยาก พระเจ้าข้า”

“...ฉันอนุมติให้จัดสร้างโรงครัวอบขนมปังขนาดใหญ่
หลวงพ่อดูให้เหมาะสมก็แล้วกัน ส่วนหัวหน้าแม่ครัว พระฤทธิ
กำแหงเขาจะยอมหรือไม่ ฉันก็จะขอละ”

^{๑๕๐} คึกเคซ กันตามระ, เซงสบู, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๔.

^{๑๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๐.

“เป็นพระมหากษัตริย์ พระพุทธเจ้าข้า” พลลคอนกัม
กราบถวายบังคมพระกรุณา”^{๑๕๒}

ท้าวทองกีบม้ามีฝีมือด้านการประกอบอาหารโดยเฉพาะอาหารหวาน
เมื่ออายุมากได้เป็นครูสอนชาววิเสท มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักเนื่องจากฝีมือการทำของหวาน

...แม้อายุมากก็ยังทำหน้าที่เป็นครูสอนพวกข้าหลวง
ชาววิเสท เป็นเจ้าตำรับขนมไทย ประเภททองหยิบ ทองหยอด
ฝอยทอง เม็ดขนุน สังขยา และอื่นๆอีกมากมาย จนมีชื่อเสียง
กล่าวขานกันติดปากของพวกพนักงานฝ่ายในว่า “คุณท้าวทอง
กีบม้า”^{๑๕๓}

๓.๑.๒ เป็นผู้มีความสามารถด้านงานฝีมือ

เมื่อครั้งท้าวทองกีบม้าเข้าเฝ้ากรมหลวงโยธาเทพและกรมหลวงโยธาเทพ
ทรงให้ท้าวทองกีบม้ากรองมาลัยให้ดู ท้าวทองกีบม้ามีความสามารถในการดัดแปลงพวงมาลัยให้
สวยงาม และสามารถปรับปรุงฝีมือให้ดียิ่งขึ้น

“กรองมาลัยได้ไหม”

“ได้พะคะ” มารีตอบ

เวลาผ่านไปนานเท่าไร มารีมิได้ใส่ใจ ตั้งหน้าตั้งตา
กรองมาลัยตามแบบฉบับที่ตนถนัด ลางครั้งชำเลื่องลอบดูว่า
แบบชาววังเขากรองกันอย่างไร แล้วดัดแปลงพลิกผันให้แปลก
ออกไป ... ครั้งเมื่อเวลาล่วงเลยไปก็ทรงสังเกตเห็นว่ามารีเป็นคน
ช่างประดิษฐ์ รู้จักลักจำ ปรับปรุงฝีมือโดยเรียนรู้จากคนรอบข้าง
เห็นชาววังเขาทำกันอย่างไรก็นำมาผสมผสานกับแบบอย่าง
ของตนที่เคยทำถวายพระแม่มาเรีย มาลัยของมารีพวงแรกๆนั้น
เป็นอย่างพื้นๆผู้ฝีมือชาววังไม่ได้ แต่นับจากพวงที่สามสี่ห้าให้
หลังกลับสู้ได้ และเห็นแปลกตาเป็นที่สุด

^{๑๕๒} คึกเดช กันตามระ, ท้าวทองกีบม้า, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๙๐.

^{๑๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๑๓.

“หญิงน้อยจะ ทอดเนตรดูพวงมาลัยของมารีลี เธอค่อย
ทำประมุขแบบชาววัง แล้วรู้จักดัดแปลงอย่างให้แปลก สีกี่ไม่
ดูฉลาด เข้าใจพับกลีบซ้อนกลีบ”^{๑๕๔}

๓.๒ ลักษณะนิสัย ทำวทองกิบม้ามี่ลักษณะนิสัยที่โดดเด่น ดังนี้

ตั้งแต่ยังเล็ก

๓.๒.๑ เป็นกุลสตรี ทำวทองกิบม้ามี่สนใจเรื่องเกี่ยวกับงานบ้านงานเรือน

...มารีชอบตามแม่เข้าครัว ช่วยแม่หยิบโน่นฉวยนี้ สนใจ
ดูแม่ปรุงอาหารคาวหวาน เมื่อเป็นรุ่นสาวมารีจึงสามารถปรุง
อาหารคาวหวานได้เก่งเกินวัย

มารีต่างจากสาวรุ่นราวคราวเดียวกันตรงที่ไม่ชอบแซ
เขื่อนเที่ยวเตร่เอาแต่การบ้านงานเรือน หลีกหนีความบันเทิง
เรีงรมย์ทั้งหลายอันสตรีในวัยและฐานะเดียวกันกับมารีเฝ้าหา
หนักหนา มุ่งแต่จะรับใช้พระผู้เป็นเจ้าของ กับทำความสบายใจให้
พ่อแม่ มารีจึงใฝ่ฝันจะเย็บปักถักร้อยหรือกรองสร้อยมาลัยไว้บูชา
รูปเคารพนักบุญ

“แคทเธอริน ทำไมหนูไม่ข้ามปากไปเที่ยวฝั่งกระโน้น
เรามีมหรสพงานบุญปลงศพเจ้านาย”

แม่ซีคล้อยจากหน้าต่าง หลังจากเฝ้าดูหนุ่มสาวลงเรือ
ข้ามปาก มารีได้แต่ส่ายหน้าปฏิเสธว่า

“อยู่เป็นเพื่อนคุณแม่กรองมาลัยดีกว่าเจ้าค่ะ”

คำตอบของมารีไร้เดียงสา ปราศจากเสสรังเป็นที่ชื่น
ชมของแม่ซียิ่งนัก^{๑๕๕}

เมื่อแต่งงานออกเรือนกับฟอลคอน ทำวทองกิบม้ามี่ปฏิบัติหน้าที่ของ
ภรรยาได้เป็นอย่างดี

หลายวันผ่านไป ครั้นรุ่งแจ้งแสงไข มารี
และฟอลคอนก็อาบน้ำชำระร่างกาย บางวันแต่งตัวออก

^{๑๕๔} คึกเดช กันตามระ, ทำวทองกิบม้ามี่, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๙๙.

^{๑๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗-๒๘.

จากบ้านเข้าวัง วันใดไม่ได้เข้าวังมารีอยู่กับบ้านก็ปรุงอาหารให้สามีรับประทานตอนเช้ามีด ตกเพลก็ทำกับข้าวใส่ปืนโตบรรจุตระกร้าเงินใช้บ่าวหาบสาแหรกไปให้บาทหลวงหลุยส์สามี และองค์กรภิกษุในกลางวันที่ในวัง ตกบ่ายแก่ก็เตรียมปรุงอาหารเมื่อเย็นไว้คอยสามีกลับมา^{๑๕๖}

นอกจากเรื่องงานบ้านงานเรือนแล้ว ท้าวทองกีบม้ายังคงสนับสนุนและช่วยเหลืองานราชการของสามีเท่าที่ตนจะสามารถกระทำได้ ดังเหตุการณ์ตอนที่ท้าวทองกีบม้าพยายามผูกมิตรกับพระเพทราชา เนื่องจากทราบว่าสามีตนกับพระเพทราชาไม่ถูกกัน

ว่าไปแล้ว เป็นโอกาสดีที่มารีจะต้องการผูกมิตรกับฝ่ายพระเพทราชา เพราะจำได้ว่าบิดาเคยสอนไว้ อันศัตรูนั้นควรผูกด้วยมิตรไมตรีแต่นี้เป็นศัตรูของสามีเราก็สมควรทำความดีเพื่อแม่สามี คิดได้ดังนั้นจึงตั้งใจถ่ายทอดวิชาทำขนมให้แก่บ่าวไพร่ในเรือนครัวของพระเพทราชา โดยมีจุนโกะกับนางหนูเป็นลูกมือหยิบโน่นฉวยนี่เตรียมอย่างรู้ใจกัน^{๑๕๗}

นอกจากท้าวทองกีบม้าจะปฏิบัติต่อสามีอย่างดีแล้ว นางยังปฏิบัติตัวเป็นกันเองกับบ่าวไพร่ในเรือน ทำให้นางเป็นที่รักของบ่าวไพร่

มารีนั่นให้ความเป็นกันเองกับบ่าวไพร่ใกล้ชิดไม่ถือตนว่าเป็นท่านผู้หญิงสูงศักดิ์ ดังนี้แล้วบ่าวไพร่จึงรู้สึกว่ นายบ้านคือแม่พระของพวกตน นางขึ้นก็คนหนึ่งละ เมื่อเห็นมารีเดินเข้ามาหา เหมือนแม่พระมาโปรดพร้อมที่จะอ้าแขนกอดบุตรผู้เด็อดร้อน...^{๑๕๘}

๓.๒.๒ ท้าวทองกีบม้าเป็นผู้ที่มีความศรัทธาในคริสต์ศาสนาмаก นางยึดมั่นในหลักคำสอนของพระผู้เป็นเจ้าอย่างเคร่งครัดตลอดมา ทั้งยังเป็นผู้ชักนำให้สามีเข้านับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกอย่างตน

^{๑๕๖} คึกเดช กันตามระ, *ท้าวทองกีบม้า*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๗.

^{๑๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗๑.

^{๑๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖๔.

...มารีเติบโตท่ามกลางครอบครัวที่เคร่งครัดในคริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิก แต่นอกจากความเชื่อมั่นและเคร่งครัดในศาสนาแล้ว มารียังมีคุณสมบัติพิเศษอันสิ่งสมสืบสายมาแต่บรรพบุรุษ นั่นคือ ความมีเมตตากรุณา อุดม และเสียสละเพื่อเพื่อนมนุษย์

มารีจึงพอใจที่จะยืนดูผีเสื้อโบยบิน ไม่คิดจะวิ่งไล่จับเหมือนเด็กอื่น ... มารีต่างจากสาวรุ่นราวคราวเดียวกันตรงที่ไม่ชอบแซะเพื่อนเที่ยวเตร่เอาแต่การบ้านงานเรือน หลีกหนีความบันเทิงเริงรมย์ทั้งหลาย ... มุ่งแต่จะรับใช้พระเจ้าเป็นเจ้า^{๑๕๙}

เมื่อเกิดวิกฤติขึ้นในชีวิตของมารี กล่าวคือ มารีต้องทนทุกข์เพราะความโลกในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของสามี ทั้งยังต้องรับรู้แผนการที่สามีคิดไม่เชื่อต่อแผ่นดินสยาม มารีเลือกหาทางออกแก่ตนเองด้วยการยึดเหนี่ยวศาสนาเป็นหลักที่พึ่ง อุทิศชีวิตตนเพื่อรับใช้พระเจ้าเป็นเจ้า

มารีนั่งอยู่ที่หน้ากระจกจ้องดูใบหน้าสักครู่ค่อยดึงปิ่นทองปักผมออกสะบัดสยายเรือนผมที่ยาวเลยบ่า แม่ชีเข้ามาด้านหลังรวบผมของมารี เอากรรไกรจันทัดให้สั้นแค่ท้ายทอยแล้วแปลงโฉมเจ้ามารีจากกุลสตรีเป็นยุวกาินี ผู้ไม่ข้องแวะรูปโฉมโฉมพรรณอันวิไลอีกต่อไป ผูกผ้าของสีครามรัดจนหุบปิดเรือนผม สวมใส่เสื้อกระโปรงยาวรุ่มร่ามสีมอ ชีวิตนี้อุทิศรับใช้พระเจ้าเป็นเจ้าเท่านั้น^{๑๖๐}

จากการวิเคราะห์ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ คึกเดช พบว่า ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีลักษณะพื้นฐานบางประการร่วมกัน ดังนี้ ด้านรูปลักษณ์ ตัวละครเอกฝ่ายหญิงทุกตัวมีลักษณะร่วมกันคือ เป็นผู้ที่มีรูปลักษณ์งดงาม มีรูปร่างหน้าตาดี ส่วนลักษณะรูปลักษณ์ที่พบเฉพาะตัวละครบางตัว เช่น พระนางเซงสอนู ซึ่งมีสถานภาพเป็นพระมหากษัตริย์ มีคุณลักษณะของเบญจกัลยาณี หมายถึงสตรีผู้มีศุภลักษณะหรือลักษณะที่งาม ๕ ประการ คือผมงาม เนืองงาม พ้นงาม ผิวงาม และวัยงาม นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังแสดงให้เห็นความมีบุญญาธิการของพระนางเซงสอนูในตอนพระราชกำเนิดและเหตุการณ์เสี่ยงทายอนาคต

^{๑๕๙} คึกเดช กันตามระ, *ท้าวทองกิมม่า*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^{๑๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓๓.

ด้วย คุณลักษณะพิเศษนี้ผู้ประพันธ์เพิ่มเข้ามาเพื่อแสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของ พระมหากษัตริย์

ด้านสติปัญญาความรู้ความสามารถที่ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีส่วนร่วมคือ ตัวละครแต่ละตัวล้วนเป็นผู้มีความรู้ ได้รับการศึกษาอย่างดี สามารถอ่านเขียนหนังสือได้ และเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบและเฉลียวฉลาด นอกจากนี้ตัวละครแต่ละตัวยังมีความสามารถเฉพาะในเรื่องที่สอดคล้องกับสถานภาพของตนเอง ดังนี้ พระสุริโยทัย มีสถานภาพเป็นพระราชนิผู้คอยสนับสนุนช่วยเหลือพระราชสวามีปกครองบ้านเมือง จึงมีความรู้เกี่ยวกับพระธรรมศาสตร์ หลักการปกครอง รู้เรื่องราวกิจของบ้านเมือง และเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้อาวุธ พระนางเซงสอญ ซึ่งมีสถานภาพเป็นกษัตริย์ผู้ปกครองกรุงหงสาวดี เป็นผู้มีความรู้ในคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์บาลี มีความรู้เกี่ยวกับพระธรรมศาสตร์และราชনীติ เกี่ยวกับหลักการปกครองและขนบประเพณี ส่วน ท้าวทองกีบม้า ซึ่งมีสถานภาพเป็นข้าราชการสำนักผู้รับผิดชอบห้องเครื่องดูแลเรื่องอาหาร เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านการปรุงอาหาร รู้จักคิดค้นและดัดแปลงอาหารให้เข้ากับรสนิยมของคนไทย และมีความสามารถเกี่ยวกับงานฝีมือต่างๆ

ในด้านลักษณะนิสัย ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีลักษณะร่วมกันคือ เป็นผู้มีความกล้าหาญ มีความเป็นผู้นำ มีความจงรักภักดี และมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่วนลักษณะนิสัยที่โดดเด่นของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไปตามสถานภาพ ดังนี้ พระสุริโยทัย ในฐานะภรรยาผู้มีความสมบูรณ์พร้อมทุกด้าน มีความเป็นแม่ศรีเรือน สามารถปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ทั้งเรื่องเกี่ยวกับงานบ้านงานเรือน และเรื่องเกี่ยวกับราชกิจของพระราชสวามี พระนางเป็นผู้คอยสนับสนุนพระราชสวามีทุกเรื่อง พระนางเซงสอญ ในฐานะผู้ปกครองที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม เป็นผู้เคร่งครัดในหลักคำสอนทางพุทธศาสนา และพระนางเป็นผู้ปกครองประเทศ จึงนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีในการปกครอง ท้าวทองกีบม้า ในฐานะข้าราชการสำนักผู้เป็นแบบอย่างที่ดี มีความเป็นกุลสตรี ดำรงตนตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

จากการวิเคราะห์ลักษณะตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช พบว่าคุณสมบัติพื้นฐานที่ตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงที่เหมือนกันคือ ความเป็นผู้มีอุปถัมภ์คุณงาม มีลักษณะรูปร่างหน้าตาดี ทั้งยังเป็นผู้สติปัญญา ความรู้ความสามารถ และมีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ยังเป็นผู้มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว เป็นผู้ไม่เมตตากฎนา มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าตน นอกจากลักษณะร่วม

พื้นฐานที่ตัวละครเอกทุกตัวมีเหมือนกันแล้ว ตัวละครเอกแต่ละตัวยังมีลักษณะเด่นแตกต่างกันตามสถานภาพของตนอีกด้วย

ตัวละครเอกฝ่ายชายและฝ่ายหญิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของศึกเดชแต่ละตัวล้วนมีลักษณะเป็นตัวละครที่มีความเพียบพร้อมในการเป็นแบบอย่างที่ดีในสถานภาพต่างๆของตน ดังนี้พระเจ้าปราสาททองทรงเป็นแบบอย่างของพระมหากษัตริย์ผู้มีพระปรีชาสามารถ บุญชูผู้เป็นแบบอย่างของทหารในอุดมคติ ที่มีความสามารถด้านการต่อสู้และมีความจงรักภักดีต่อผู้บังคับบัญชา ศรีปราชญ์ กวีผู้มีความเป็นเลิศในด้านการประพันธ์ พระสุริโยทัยพระราชินีในอุดมคติ ผู้คอยสนับสนุนกิจการงานทุกอย่างของพระราชสวามี พระนางเซงสบูทรงเป็นแบบอย่างของผู้ปกครองที่ใช้หลักธรรมในการปกครองบ้านเมือง และท้าวทองกีบม้าแบบอย่างของข้าราชการในอุดมคติ

บทที่ ๔

กลวิธีการสร้างตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ

ในบทที่ ๓ จะเห็นว่าตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นตัวละครเอกผู้ประกอบไปด้วยสติปัญญาความสามารถและมีคุณธรรมอันล้ำเลิศ เป็นวีรบุรุษวีรสตรีผู้มีลักษณะเป็นบุคคลในอุดมคติตามสถานภาพต่างๆของตน เพราะฉะนั้นในบทนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการสร้างตัวละครเอกอย่างไร จึงทำให้ตัวละครมีลักษณะเป็นบุคคลในอุดมคติเช่นนั้น โดยแบ่งการศึกษากลวิธีการสร้างตัวละครเอก ดังนี้

- ๑) การสร้างโครงเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก
- ๒) การสร้างเนื้อเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก
- ๓) การสร้างตัวละครประกอบเพื่อเชิดชูตัวละครเอก และ
- ๔) การนำเสนอเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก

๔.๑ การสร้างโครงเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก

โครงเรื่อง (plot) หมายถึง การสืบเนื่องของลำดับเหตุการณ์ และความเป็นเหตุเป็นผลของแต่ละเหตุการณ์^๑ ซึ่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระมีการสร้างโครงเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก โดยวิธีหลักที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการสร้างโครงเรื่องคือ การคัดสรรเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาผสมผสานกับจินตนาการ

กลวิธีการประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระมีลักษณะร่วมกันประการแรก คือ การคัดสรรเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ทั้งที่เป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเอกในเรื่องโดยตรง และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่ไม่ปรากฏว่าตัวละครเอกในนวนิยายมีบทบาท แต่ผู้ประพันธ์ใช้จินตนาการนำเหตุการณ์ดังกล่าวมาผสมผสานกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเอกในเรื่อง ซึ่งนอกจากการคัดสรรเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวแล้วในการสร้างโครงเรื่องผู้ประพันธ์ยังสร้างเหตุการณ์ขึ้นใหม่(จินตนาการ) แล้วนำมาผสมผสานกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างโครงเรื่องและนำเสนอแนวคิดหลักของเรื่องคือการเชิดชูตัวละครเอกในด้านต่างๆ จากนั้นไปผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นโครงเรื่อง ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อเชิดชูตัวละครเอกแต่ละตัวดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ เจ้าไล

^๑ Wallace Martin, อ้างถึงใน อีราวดี ไตลังคะ, ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

เจ้าไล เป็นนวนิยายที่เล่าเรื่องราวพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองตั้งแต่เสด็จพระราชสมภพจนกระทั่งถึงเหตุการณ์ภายหลังที่ทรงปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา นวนิยายเรื่องเจ้าไลมีโครงเรื่อง ดังนี้

- (๑) เรือพระที่นั่งของสมเด็จพระเอกาทศรถล่ม พระองค์ได้รับความช่วยเหลือจากนางอินหญิงชาวบ้านเลน
- (๒) สมเด็จพระเอกาทศรถได้นางอินเป็นภรรยาและพานางกลับพระนครด้วย โดยนำไปฝากไว้กับออกญาศรีธรรมมาธิราช
- (๓) พระชายาในสมเด็จพระเอกาทศรถทราบเรื่องที่นางอินเป็นภรรยาของสมเด็จพระเอกาทศรถ จึงพานางอินไปอยู่ที่ตำหนักจันทร์
- (๔) นางอินตั้งครรภ์เจ้าไล จึงขอลากลับบ้านเลน
- (๕) เมื่อเจ้าไลอายุได้ ๑๐ ขวบ นางอินพาเจ้าไลเข้าพระนคร โดยฝากให้เป็นลูกบุญธรรมของออกญาศรีธรรมมาธิราช
- (๖) เจ้าไลได้เล่าเรียนหนังสือกับพระองค์อื่น ผู้มีความรู้เป็นที่เลื่องลือในแผ่นดิน
- (๗) เจ้าไลเข้ารับการคัดเลือกเป็นมหาดเล็ก แต่ถูกบุตรชายของจมีนศรีสรักษ์ยั่วยุโทสะ จึงมีเรื่องชกต่อยกัน ทำให้เจ้าไลถูกจำคุกและไม่ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก
- (๘) จมีนศรีสรักษ์ไม่ต้องการให้เจ้าไลรับราชการทหาร จึงส่งตัวเจ้าไลไปทำงานที่พระคลังวิเสท ด้วยความที่เจ้าไลเป็นผู้มีความตั้งใจใฝ่เรียนรู้อะไรๆ ระยะเวลาไม่นาน เจ้าไลก็สามารถได้ตำแหน่งในพระคลังวิเสทเป็นมหาดเล็กทิพยรส
- (๙) เจ้าไลแค้นที่ถูกกีดกันแกล้งไม่ให้เป็นทหาร จึงเข้าข่มขืนบุตรสาวของจมีนศรีสรักษ์
- (๑๐) จมีนศรีสรักษ์ทราบเรื่องที่เจ้าไลเข้าข่มขืนบุตรสาวของตน จึงยกพวกไปฆ่าชาววิเสทและโยนความผิดให้เจ้าไล
- (๑๑) เจ้าไลได้รับราชการทหาร เนื่องจากสร้างคุณความดีความชอบ
- (๑๒) เกิดกบฏจันนายกาย เจ้าไลเข้าช่วยปราบกบฏจึงได้รับพระราชทานยศเป็นคุณพระเสมอใจราของครักษ์
- (๑๓) เจ้าไลถูกป้ายความผิดข้อหาฆ่าชาววิเสท เมื่อทางการเจอตัวจึงจับเจ้าไลเข้าคุกอีกครั้ง
- (๑๔) เจ้าไลพ้นโทษออกจากคุก เนื่องจากสามารถพิสูจน์ความจริงได้ว่าตนมิได้เป็นผู้ฆ่าชาววิเสท
- (๑๕) เจ้าไลได้รับบรรดาศักดิ์เป็นออกพระจมีนศรีวรวงค์

- (๑๖) พระเกษตราธิบดีตัวแทนของพระมหากษัตริย์ในการประกอบพระราชพิธีเผาทุ่ง
เข้าใจผิดคิดว่าเจ้าไลและน้องชายเข้าทำร้ายตน จึงเกิดการต่อสู้กัน ทำให้เจ้าไล
ต้องโทษจำคุก
- (๑๗) ขณะถูกจองจำ เจ้าไลลอบหนีออกจากคุกเพื่อเรียนตีดาบ กระทั่งสำเร็จวิชา
- (๑๘) เจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์เถลิงราชสมบัติ เจ้าไลจึงได้รับการนิรโทษกรรม เมื่อออกจาก
คุกเจ้าไลช่วยปราบกบฏชาวญี่ปุ่นได้สำเร็จ ทำให้เจ้าไลได้รับตำแหน่งเป็นจมนศรี
วรวงศ์ดั้งเดิม
- (๑๙) พระศรีศิลป์คิดก่อกบฏ เจ้าไลซ่อนแผน ยกองค์ขึ้นเป็นกษัตริย์ เจ้าไลได้รับความ
ดีความชอบได้เลื่อนยศเป็นเจ้าพระยากลาโหมศรีสุริยวงศ์
- (๒๐) ออกญาเสนาภิมุขไปรับตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองที่นครศรีธรรมราช
- (๒๑) บ้านเมืองเกิดความระส่ำระสาย เนื่องจากพระเชษฐาธิราชพระมหากษัตริย์ไร้
ความสามารถ เจ้าไลจึงโค่นพระเชษฐาธิราชและยกพระอาทิตย์วงศ์ขึ้นเป็นกษัตริย์
- (๒๒) ขุนนางถอดพระอาทิตย์วงศ์ เจ้าไลขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ทรงพระ
นามพระเจ้าปราสาททอง

จากโครงเรื่องดังกล่าว ทำให้สามารถสรุปแก่นเรื่องได้ว่า เจ้าไลเป็นเรื่องที่มีมุงสรรเสริญ
สมเด็จพระเจ้าปราสาททองในฐานะผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นกษัตริย์อย่างแท้จริง
กล่าวคือ แม้พระองค์จะทรงมีสิทธิธรรมในการเสด็จขึ้นครองราชย์เนื่องจากทรงเป็นพระราชโอรส
ในสมเด็จพระเอกาทศรถ แต่พระองค์ก็ได้ใช้สิทธิธรรมนั้น แต่ทรงใช้สติปัญญาและความสามารถ
เอาชนะอุปสรรคจนได้รับความเจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับจนได้ครองราชย์ในที่สุด จึงทรงเป็น
พระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ควรแก่การยกย่องสรรเสริญอย่างแท้จริง

เหตุการณ์ในนวนิยายทั้ง ๒๒ เหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง มีทั้งเหตุการณ์ที่
ผู้ประพันธ์นำมาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นใหม่เพื่อ
ประกอบในนวนิยาย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ (๑) เหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องเจ้าไล และที่มาของเหตุการณ์

เหตุการณ์ที่ประกอบกันเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่อง เจ้าไล	เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่มา			เหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น
	ตำนานบางปะอิน (อ้างถึงสังข์ พัดไท)	จดหมายเหตุวันวลิต	พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)	
๑. สมเด็จพระเอกาทศรถพบกับนางอินหญิงชาวบ้านเลน	✓			
๒. สมเด็จพระเอกาทศรถได้นางอินเป็นภรรยา	✓			
๓. นางอินเข้าไปอยู่ที่ตำหนักจันทน์ตามคำสั่งของพระชายาในสมเด็จพระเอกาทศรถ				✓
๔. นางอินตั้งครรรค์เจ้าไล จึงขอลากลับบ้านเลน				✓
๕. นางอินฝากให้เจ้าไลเป็นลูกบุญธรรมของออกญาศรีธรรมมาธิราช เนื่องจากต้องการให้เจ้าไลเข้ารับราชการ				✓
๖. เจ้าไลเล่าเรียนหนังสือกับพระองค์อิน				✓
๗. เจ้าไลมีเรื่องชกต่อยกับบุตรชายของเจมื่นศรีสรักษ์ จึงต้องโทษจำคุก		✓		
๘. เจ้าไลเข้าทำงานที่พระคลังวิเสท				✓
๙. เจ้าไลเข้าข่มขืนบุตรสาวของเจมื่นศรีสรักษ์ เนื่องจากแค้นใจที่ถูกกักขัง		✓		
๑๐. เจมื่นศรีสรักษ์ยกพวกไปฆ่าชาววิเสท และโยนความผิดให้เจ้าไล				✓
๑๑. เจ้าไลได้รับราชการทหาร				✓
๑๒. เจ้าไลได้รับพระราชทานยศเป็นคุณพระเสมอใจราชของครักษ์				✓
๑๓. เจ้าไลถูกจับเข้าคุกอีกครั้ง เนื่องจากถูกป้ายความผิดฆ่าชาววิเสท				✓
๑๔. เจ้าไลพ้นโทษ				✓
๑๕. เจ้าไลได้รับบรรดาศักดิ์เป็นออกพระเจมื่นศรีวรวงศ์				✓
๑๖. เจ้าไลต้องโทษจำคุกอีกครั้ง เนื่องจากมีเรื่องกับพระเกษตราธิบดีตัวแทนของพระเจ้าแผ่นดิน		✓		
๑๗. เจ้าไลลักลอบออกจากคุกเพื่อเรียนตีดาบ				✓
๑๘. เจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์ขึ้นครองราชย์ เจ้าไลจึงได้รับ			✓	

เหตุการณ์ที่ประกอบกันเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่อง เจ้าไล	เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่มา			เหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น
	ตำนานบางปะอิน (อ้างอิงสังข์ พัฒโนทัย)	จดหมายเหตุวันวลิต	พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)	
นิรโทษกรรม				
๑๙. เจ้าไลเป็นบุคคลสำคัญที่สนับสนุนพระองค์อินขึ้นครองราชย์ได้สำเร็จ จึงได้เลื่อนยศเป็นเจ้าพระยา กลาโหม			✓	
๒๐. ออกญาเสนาภิมุขย้ายไปรับราชการที่นครศรีธรรมราช		✓		
๒๑. เจ้าไลโค่นพระเชษฐาธิราชเนื่องจากพระองค์ไร้ความสามารถในการปกครอง และยกพระอาทิตย์วงศ์ขึ้นครองราชย์			✓	
๒๒. เจ้าไลขึ้นครองราชย์ทรงพระนามพระเจ้าปราสาททอง		✓	✓	

เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้มีทั้งเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างสรรค์ขึ้นใหม่และเหตุการณ์ที่มีกล่าวถึงในเอกสารทางประวัติศาสตร์อยู่แล้ว ทั้งที่เป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏบทบาทของพระเจ้าปราสาททองโดยตรง และที่ไม่ได้กล่าวถึงพระเจ้าปราสาททองเลย แต่ผู้ประพันธ์ใช้จินตนาการนำพระเจ้าปราสาททองเข้าไปมีบทบาทเพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวดังกล่าวเข้ามานำเสนอโครงเรื่อง ดังนี้

เหตุการณ์ ๑-๔) สมเด็จพระเอกาทศรถพบกับนางอินหญิงชาวบ้านเลน ได้นางเป็นภรรยา จึงพากลับกรุงศรีอยุธยาโดยฝากนางอินให้อาศัยอยู่ที่บ้านออกญาศรีธรรมมาธิราช เมื่อพระชายาในสมเด็จพระเอกาทศรถทราบเรื่องที่นางอินเป็นภรรยาของสมเด็จพระเอกาทศรถจึงพานางอินเข้าไปอยู่ที่ตำหนักจันทร์ ต่อมานางอินตั้งครรภ์ได้คลอดลูกที่บ้านเลน เหตุการณ์ดังกล่าวผู้ประพันธ์ได้เค้าโครงมาจากตำนานบางปะอิน ซึ่งมีเนื้อความว่า สมเด็จพระเจ้าปราสาททองเป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเอกาทศรถที่ประสูติแต่หญิงสาวชาวบ้านซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่บริเวณอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน แต่มิได้รับการยอมรับเป็นพระเจ้าลูกเธอ ดังนี้

(๑)...สมเด็จพระเอกาทศรถรัฐอิศวรบรมนาถ ในกาลครั้งหนึ่ง มีที่เสด็จพระราชดำเนินลงไปข้างใต้ แล้วเสด็จกลับ

พอเกิดพายุพัดหนักมีดมัว เรือพระที่นั่งล่มลงตรงเกาะบางปะอินนี้ สมเด็จพระเอกาทศรถรงว่ายนํ้ามาขึ้นเกาะนี้ พบบ้านแห่งหนึ่ง เจ้าของบ้านนั่งผิงไฟอยู่ สมเด็จพระเอกาทศรถเสด็จเข้าไปทรงขออาศัยผิงไฟทอดพระเนตรเห็นหญิงเจ้าของบ้าน มีรูปโฉมงามต้องพระทัย ก็เสด็จอยู่ด้วยหญิงนั้นคืนหนึ่ง แล้วจึงเสด็จกลับขึ้นไป ตั้งแต่นั้นมาหญิงนั้นก็มีความรัก คลอดบุตรเป็นชาย ครั้นโตขึ้นก็ได้เข้ารับราชการสืบมา แต่มิได้ปรากฏว่าเป็นพระเจ้าลูกเธอ...^๒

เหตุการณ์ ๕) เมื่อเจ้าโลอายุได้ ๑๐ ขวบ นางอินพาเจ้าโลเข้าพระนคร เนื่องจากต้องการให้บุตรชายได้รับราชการจึงฝากให้เป็นลูกบุญธรรมของออกญาศรีธรรมราชา เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์โดยตรง แต่ผู้ประพันธ์ได้เค้าโครงจากจดหมายเหตุวันวลิตที่กล่าวว่าเจ้าโลเป็นลูกของออกญาศรีธรรมราชา

(๒)...บิดาของออกญาปลาหม(เจ้าโล)...ชื่อว่าออกญาศรีธรรมราชา ท่านผู้นี้มียศบรรดาศักดิ์แต่พันราชการ...ถึงกระนั้นก็ได้เป็นข้อกีดขวางมิให้ได้รับความโปรดปราน ทั้งนี้เพราะ...ความโอบอ้อมอ่อนโยนในการสนทนาปราศรัย พระเจ้าอยู่หัวในพระโกศทรงให้ความนับถือเขาในฐานะเป็นลุงและโปรดปรานเขามาก...

เหตุการณ์ ๖) เจ้าโลได้เล่าเรียนหนังสือกับพระองค์อิน เหตุการณ์ตอนนี้ไม่ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์นี้ขึ้นใหม่

เหตุการณ์ ๗) เจ้าโลเข้าคัดเลือกเป็นมหาดเล็ก แต่ถูกบุตรชายของจมื่นศรีสวรรค์ยั่วโทษะจึงมีเรื่องชกต่อยกัน ทำให้เจ้าโลถูกจำคุกและไม่ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก เหตุการณ์ตอนดังกล่าวไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์โดยตรง แต่มีบันทึกใน จดหมายเหตุวันวลิต ว่าพระเจ้าปราสาททองถูกจับเข้าคุกหลายครั้งเนื่องจากมีอุปนิสัยเกเร และมีความสนุกเพลิดเพลินจากการดื่มสุราและสมรั่วมคิดในการลักทรัพย์

(๓)“...ออกญาปลาหม(พระเจ้าปราสาททอง)ใช้ชีวิตอย่างเลวทรามมาก มีความสนุกเพลิดเพลินจากการดื่มสุรา

^๒ สังข์ พัฒโนทัย, พระเจ้าปราสาททอง (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ, ๒๕๑๖), หน้า ๘.

และสมรู้ร่วมคิดในการลักทรัพย์ ทั้งนี้เนื่องจากถูกตั้งให้เป็นหัวหน้าไปกับพวกปล้น ทำการปล้นในเวลาค่าคืนบ่อยๆ ... เรื่องนี้ทำให้พระเจ้าแผ่นดินต้องทรงสั่งสอน โดยส่งไปจำขังในคุกมีด”^๓

เหตุการณ์ ๘) จมื่นศรีสรรักษ์ไม่ต้องการให้เจ้าโลได้รับราชการทหาร จึงส่งตัวเจ้าโลไปทำงานที่พระคลังวิเสท เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์นี้ขึ้นใหม่

เหตุการณ์ ๙) เจ้าโลแค้นที่ถูกจมื่นศรีสรรักษ์กลั่นแกล้งไม่ให้เป็นทหารจึงเข้าข่มขืนบุตรสาวของจมื่นศรีสรรักษ์ เหตุการณ์นี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์โดยตรง แต่มีบันทึกใน จดหมายเหตุวันวลิต ว่าพระเจ้าปราสาททองเคยเป็นชู้กับพระชายาและพระสนมของพระอนุชาของพระเจ้าแผ่นดิน

(๘) ครึ่งสุดท้ายที่พระเจ้าปราสาททองต้องโทษจำคุก เนื่องจากเป็นชู้กับพระชายาและสนมของเจ้าชายพระอนุชาของพระเจ้าแผ่นดิน...”^๔

เหตุการณ์ ๑๐) จมื่นศรีสรรักษ์ทราบเรื่องที่เจ้าโลเข้าข่มขืนบุตรสาวของตน จึงยกพวกไปฆ่าชาววิเสท และโยนความผิดให้เจ้าโล เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์นี้ขึ้นใหม่

เหตุการณ์ ๑๑) เจ้าโลได้รับราชการเป็นทหาร เนื่องจากสร้างคุณความดีความชอบด้วยการเข้าช่วยเหลือนายฟ้านิต เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์นี้ขึ้นใหม่

เหตุการณ์ ๑๒) เกิดกบฏจินนายกาย เจ้าโลช่วยปราบกบฏ จึงได้รับพระราชทานยศเป็นคุณพระเสมอใจราของครักษ์ เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์ในนวนิยาย แต่ปรากฏเหตุการณ์กบฏจินนายกายในช่วงสมัยอื่นซึ่งไม่พบบทบาทของพระเจ้าปราสาททองว่ามีส่วนร่วมในการปราบกบฏ

^๓ ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๗๙ จดหมายเหตุวันวลิต (กรุงเทพฯ: มิตรรณาการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๒๕.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

เหตุการณ์ ๑๓-๑๔) เจ้าโลถูกป้ายความผิดข้อหาฆ่าชาววิเสท เมื่อทางการเจตตัวจึงถูกจำคุกอีกครั้ง ต่อมาสามารถหาข้อพิสูจน์ได้ว่าตนไม่ใช่คนที่ฆ่าชาววิเสทเจ้าโลจึงพ้นโทษ เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์ขึ้นใหม่

เหตุการณ์ ๑๕) เจ้าโลได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นออกพระจมีนศรีวรวงค์ ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์โดยตรง แต่มีบันทึกใน *จดหมายเหตุวันวลิต* ว่าพระเจ้าปราสาททองได้รับราชการเป็นมหาดเล็ก

(๕)“...เขา(ออกญาศรีธรรมราชา บิดาของพระเจ้าปราสาททอง) ได้นำออกญาปลาหม(พระเจ้าปราสาททอง) มาถวายไว้ในพระราชวังตั้งแต่มายังเยาว์วัย ครั้งแรกได้เป็นมหาดเล็กของพระเจ้าแผ่นดิน ครั้นอายุ ๑๓ ปี ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้ามหาดเล็ก ... เมื่ออายุ ๑๖ ปีก็ได้เป็นที่จมีนศรีสรักษ์ หรือผู้บังคับกองทหารมหาดเล็ก”^๕

เหตุการณ์ ๑๖) เจ้าโลมีเรื่องทะเลาะวิวาทกับพระเกษตราธิบดีเนื่องจากความเข้าใจผิดจึงต้องโทษจำคุกและถูกปลดออกจากราชการ เหตุการณ์ตอนนี้ผู้ประพันธ์ได้เค้าโครงจาก *จดหมายเหตุวันวลิต* แต่รายละเอียดของเหตุการณ์ไม่เหมือนกัน *จดหมายเหตุวันวลิต* กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ว่า

(๖)พระเจ้าปราสาททองขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นจมีนศรีสรักษ์ เข้าโจมตีพระยาแรกนาตัวแทนของพระมหากษัตริย์อย่างดุเดือด ดูเหมือนมีเจตนาจะฆ่าพระยาแรกนาและกลุ่มผู้ติดตามทั้งหมด องครักษ์ของพระยาแรกนาจึงเข้าต่อสู้ป้องกันพระยาแรกนาและขว้างก้อนหินก้อนของชายของพระเจ้าปราสาททองได้รับบาดเจ็บ จมีนศรีสรักษ์(พระเจ้าปราสาททอง)จึงโหมเข้าต่อสู้อย่างดุเดือดจนพระยาแรกนาและองครักษ์จำต้องถอยหนี^๖

^๕ ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๗๙ *จดหมายเหตุวันวลิต* (กรุงเทพฯ: มิตรรณาการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๒๕.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

เหตุการณ์ ๑๗) เจ้าโลลอบหนีออกจากคุกโดยได้รับความช่วยเหลือจากหัวหน้าผู้คุมเพื่อ
เรียนดีดาบกระทั้งสำเร็จวิชา เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์
สร้างเหตุการณ์นี้ขึ้นใหม่

เหตุการณ์ ๑๘) เจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์เถลิงราชย์สมบัติ เจ้าโลจึงได้รับการนิรโทษกรรม เมื่อ
ออกจากคุกเจ้าโลช่วยปราบกบฏชาวญี่ปุ่นได้สำเร็จ จึงได้รับพระราชทานยศเป็นจมีนศรีวรวงศ์
ดั้งเดิม เหตุการณ์กบฏชาวญี่ปุ่น ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ
(เจิม)

(๗) ญี่ปุ่นยกพลเข้ามาในท้องสนามหลวงคอยจะกุมเอา
พระเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงเสด็จออกมาฟังพระสงฆ์บอกรับหนังสือ ณ
พระที่นั่งจอมทองสามหลัง เมื่อพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกมา พวก
ญี่ปุ่นมัวแต่ทุ่มเถียงกัน พระมหาอำมาตย์(พระเจ้าปราสาททอง)
คุมพลได้และไล่รบญี่ปุ่นล้มตายเป็นอันมาก ญี่ปุ่นแตกไปจาก
พระราชวังและลงสำเภาหนี^๗

เหตุการณ์ ๑๙) พระศรีศิลป์คิดก่อกบฏ เจ้าโลขึ้นแผน ยกองค์ขึ้นเป็นกษัตริย์ เจ้าโล
จึงได้รับความดีความชอบได้เลื่อนยศเป็นเจ้าพระยากลาโหมศรีสุริยวงศ์ ในพงศาวดารไม่ปรากฏ
บทบาทของพระเจ้าปราสาททองว่ามีส่วนช่วยสนับสนุนให้พระองค์ขึ้นครองราชย์ ในพระราช
พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) บันทึกเหตุการณ์ตอนนี้ว่า

(๘) จุลศักราช ๙๖๔ ... พระศรีสินบวชอยู่วัดระฆัง
พระไตรปิฎกสันทัต ได้สมณฐำนันดรเป็นพระพิมลธรรมอนันต
ปริชา ชำนาญทั้งไตรเพทางคศาสตร์ราชศาสตร์ มีศิษย์โยมมาก
ทั้งจมีนศรีเสารักษ์ถวายตัวเป็นบุตรเลี้ยง ครั้นนั้นเชี่ยวชาญ คน
ทั้งหลายนับถือมาก จึงคิดกันกับหมื่นศรีเสารักษ์และศิษย์โยม
เป็นความลับ ซ่องสุ่มพรรคพวกได้มากแล้วก็ปริวัตรออกเพล
พลบค่ำ ก็พากันไปซุ่มพล ณ ปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
ครั้นได้อุดมนักขัตฤกษ์ ก็ยกพลมาฟันประตุมงคลสุนทร เข้าไป
ได้ในท้องสนาม ขุนนางซึ่งนอนเฝ้าเอาความกราบทูล สมเด็จ

^๗ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นันทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖๒.

พระเจ้าอยู่หัวตกพระทัยตะลึงไปเป็นครู่ จึงตรัสว่า เวราแล้วก็
ตามเถิด แต่อย่าให้ลำบากเลย

พระพิมลเข้าพระราชวังได้ ก็ให้คุมเอาพระเจ้าแผ่นดิน
ไปให้พ้นหนาไว้มั่นคง ... แล้วให้สำเร็จโทษด้วยท่อนจันทร์^๔

เหตุการณ์ ๒๐) ออกญาเสนาภิมุขย้ายไปรับราชการอยู่ที่นครศรีธรรมราช เหตุการณ์
ตอนนี้ปรากฏในจดหมายเหตุวันวลิต ความว่า

(๙) ออกญากลาโหมวางแผนกำจัดออกญาเสนาภิมุขผู้
เป็นคนเดียวที่กล้าขัดขวางการดำเนินแผนการชิงอำนาจษัตริย์
ขณะนั้นเจ้าเมืองนครก่อกบฏ ออกญากลาโหมจึงขอร้องให้
ออกญาเสนาภิมุขรับตำแหน่งเจ้าเมืองนคร ในตอนแรกออกญา
เสนาภิมุขไม่ยอม แต่ด้วยการหว่านล้อมของออกญากลาโหมทำ
ให้สุดท้ายออกญาเสนาภิมุขยอมรับตำแหน่งเจ้าเมืองนคร^๕

เหตุการณ์ ๒๑) บ้านเมืองระส่ำระสาย เนื่องจากพระเชษฐาธิราชพระมหากษัตริย์ไร้
ความสามารถในการปกครอง เจ้าไฉจึงโค่นพระเชษฐาธิราช และยกพระอาทิตย์วงศ์ขึ้นครองราชย์
เหตุการณ์ตอนนี้ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)

(๑๐) เจ้าพระยากลาโหม(พระเจ้าปราสาททอง)เมื่อรู้
ข่าวว่าพระเจ้าแผ่นดินจะสำเร็จโทษตน จึงยกพวกพลเข้ามาใน
พระราชวัง เพื่อจับกุมพระเจ้าแผ่นดิน แต่พระเจ้าแผ่นดิน
สามารถหนีออกจากพระราชวังได้สำเร็จ เมื่อรู้ว่าพระเจ้าแผ่นดิน
หนีออกจากพระราชวัง เจ้าพระยากลาโหมสั่งให้พวกของตน
ตามหา พอรุ่งเช้าก็พบพระเจ้าแผ่นดิน ณ วัดป่าโมกน้อย และ
ล้อมจับพระองค์มาได้ เจ้าพระยากลาโหมสั่งให้นำตัวพระองค์
ไปสำเร็จโทษตามประเพณีกษัตริย์ ฝ่ายเสนาอำมาตย์นำราช
บัลลังก์ถวายแก่เจ้าพระยากลาโหม แต่เจ้าพระยากลาโหมมิได้

^๔ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖๑.

^๕ ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๗๙ จดหมายเหตุวันวลิต (กรุงเทพฯ: มิตรรณาการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๕๗-๕๙.

รับเพราะที่ตนทำการครั้งนี้เนื่องจากภัยมาถึงตัว มิได้จะชิงเอา
ราชสมบัติ^{๑๑}

เหตุการณ์ ๒๒) ขุนนางถอดพระอาทิตย์วงศ์ เจ้าไล้ขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ทรง
พระนามพระเจ้าปราสาททอง ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)
ความว่า

(๑๑)พระอาทิตย์วงศ์ผ่านราชสมบัติครั้งนั้นพระชนมายุ
ได้ ๙ พรรษา ยังทรงพระเยาว์ ไม่รู้ที่จะว่าราชการ มีแต่เพียง
ประพาสจับแพะจับแกะเล่น หม่อมขุนมนตรีทั้งปวงจึงปรึกษากันว่า
ถ้าพระเจ้าแผ่นดินเป็นดังนี้การแผ่นดินจะเสียไป จึงต้องยกพระ
อาทิตย์วงศ์ลงจากเสวตฉัตรและเอาราชสมบัติถวายแก่
เจ้าพระยากลาโหม โดยทูลให้ทราบสาเหตุ เจ้าพระยากลาโหม
เห็นแก่บ้านเมืองจึงรับราชสมบัติ เจ้าพระยากลาโหม
ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ทรงพระนามว่าสมเด็จพระ
เจ้าปราสาททอง^{๑๒}

เมื่อพิจารณาการสร้างโครงเรื่องในนวนิยายเรื่องนี้แล้วจะพบว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีสำคัญ
คือ การคิดสรรเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาผสมผสานกับจินตนาการ การนำเหตุการณ์ทาง
ประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงพระเจ้าปราสาททอง มาผสมผสานกับเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น จาก
กลวิธีเหล่านี้ทำให้เห็นว่านวนิยายเรื่องเจ้าไล้ที่คึกเคซประพันธ์ขึ้นเสนอภาพของพระเจ้าปราสาท
ทองแตกต่างจากเอกสารทางประวัติศาสตร์

๔.๑.๒ สุริโยทัย

แม้ว่าเรื่องราวของพระสุริโยทัยในเอกสารทางประวัติศาสตร์จะมีเพียงไม่กี่บรรทัดดัง
ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ และพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุ
มาศ(เจิม) แต่ในนวนิยายเรื่อง สุริโยทัย ของคึกเคซ กันตามระกัลป์มีรายละเอียดมากมาย และเล่า
เรื่องราวชีวิตประวัติของพระสุริโยทัยอย่างยืดเยื้อนับตั้งแต่เหตุการณ์พระเทียรราชา พระราชสวามี
เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนสมเด็จพระไชยราชาธิราชกระทั่งถึงเหตุการณ์พระสุริโยทัยขาดคอ
ช้าง นวนิยายเรื่องสุริโยทัยมีโครงเรื่อง ดังนี้

^{๑๑} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๒๒๗-๒๒๘.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๙.

- (๑) สมเด็จพระไชยราชาธิราชเสด็จออกราชการสงคราม และทำวศรีสุดาจันทร์ลอบเป็นชู้กับพันบุตรศรีเทพ
- (๒) เกิดไฟไหม้พระนครครั้งใหญ่ พระสุริโยทัยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยดับไฟไหม้ที่เกิดขึ้นในพระนคร
- (๓) ทำวศรีสุดาจันทร์ตั้งครมภ์กับพันบุตรศรีเทพ
- (๔) สมเด็จพระไชยราชาธิราชสวรรคตระหว่างออกศึก เนื่องจากถูกทำวศรีสุดาจันทร์ลอบวางยาพิษ พระเทียรราชาในฐานะผู้สำเร็จราชการปฏิบัติหน้าที่ของตนในการปกครองแผ่นดินอย่างเคร่งครัด โดยมีพระสุริโยทัยเป็นคู่คิด
- (๕) นายพลโดมิงโกสนายทหารชาวโปรตุเกสถวายปืนแต่พระสุริโยทัยเพื่อตอบแทนพระจริยวัตรอันงดงามของพระนาง
- (๖) พระยอดฟ้าขึ้นครองราชย์โดยมีทำวศรีสุดาจันทร์เป็นผู้สำเร็จราชการ
- (๗) พระเทียรราชาตัดสินใจออกผนวช เนื่องจากทำวศรีสุดาจันทร์ส่งคนเข้าลอบทำร้ายพระสุริโยทัย พระราชโอรสและพระราชธิดา
- (๘) ขุนวรวงศาปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์
- (๙) พระสุริโยทัยใช้กุศโลบายเพื่อช่วยพระสวามีและบ้านเมือง ด้วยการส่งจดหมายถึงขุนพิเรนทรเทพให้มาช่วยกอบกู้กรุงศรีอยุธยาจากทำวศรีสุดาจันทร์
- (๑๐) ขุนพิเรนทรเทพลงมาปราบทำวศรีสุดาจันทร์และขุนวรวงศาธิราชได้สำเร็จ
- (๑๑) พระยอดฟ้าถูกทำวศรีสุดาจันทร์ปลงพระชนม์ด้วยยาพิษ
- (๑๒) พระเทียรราชาขึ้นครองราชย์ทรงพระนามว่าสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ มีพระมเหสีคือสมเด็จพระสุริโยทัย
- (๑๓) เกิดสงครามยุทธหัตถี พระสุริโยทัยขาดคอช้าง

จากโครงเรื่องดังกล่าว ทำให้สามารถสรุปแก่นเรื่องได้ว่า พระสุริโยทัยทรงเป็นภรรยาผู้ดีเลิศในทุกด้านของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระนางทรงมีคุณสมบัติของกุลสตรีผู้เพียบพร้อม ทั้งยังมีสติปัญญา เป็นช้างเท้าหลังที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนราชกิจของพระสวามี นอกจากนี้ยังมี ความกล้าหาญ สละพระชนม์ชีพเพื่อปกป้องพระสวามีและชาติบ้านเมือง สมควรได้รับการยกย่องเชิดชู

เหตุการณ์ในนวนิยายทั้ง ๑๓ เหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง มีทั้งเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์นำมาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นใหม่เพื่อประกอบในนวนิยาย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ (๒) เหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องสุริโยทัย และที่มาของเหตุการณ์

เหตุการณ์ที่ประกอบกันเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่อง <i>สุริโยทัย</i>	เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่มา		เหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น
	พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)	พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียสพานพลิต	
๑. สมเด็จพระไชยราชาธิราชเสด็จออกราชการสงครามและทำวศรีสุดาจันทร์ลอบเป็นชู้กับพันบุตรศรีเทพ	✓	✓	
๒. เกิดไฟไหม้พระนครครั้งใหญ่ พระสุริโยทัยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยดับไฟครั้งนี้			✓
๓. ทำวศรีสุดาจันทร์ตั้งครมกับพันบุตรศรีเทพ	✓		
๔. สมเด็จพระไชยราชาสวรรคต พระเชียรราชาในฐานะผู้สำเร็จราชการปฏิบัติหน้าที่อย่างดี	✓	✓	
๕. นายพลโดมิงโกสถวายปืนแด่พระสุริโยทัย			✓
๖. พระยอดฟ้าขึ้นครองราชย์ โดยมีทำวศรีสุดาจันทร์เป็นผู้สำเร็จราชการ	✓	✓	
๗. พระเชียรราชาออกผนวช เพื่อความปลอดภัยของคนในครอบครัว	✓		
๘. ขุนวรวงศาปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์	✓	✓	
๙. พระสุริโยทัยมีเจตนาหมายถึงขุนพิเรนทรเทพให้มาช่วยกอบกู้กรุงศรีอยุธยาจากทำวศรีสุดาจันทร์			✓
๑๐. ขุนพิเรนทรเทพลงมาปราบทำวศรีสุดาจันทร์และขุนวรวงศาธิราชได้สำเร็จ	✓	✓	
๑๑. พระยอดฟ้าถูกลอบปลงพระชนม์	✓	✓	
๑๒. พระเชียรราชาขึ้นครองราชย์ มีพระมเหสีคือพระสุริโยทัย	✓	✓	
๑๓. เกิดสงครามยุทธหัตถีพระสุริโยทัยขาดคอช้าง	✓	✓	

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นโครงเรื่องเหล่านี้ มีทั้งเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างสรรค์ขึ้นใหม่และเหตุการณ์ที่มีกล่าวถึงในเอกสารทางประวัติศาสตร์อยู่แล้ว ทั้งที่เป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏบทบาทของพระสุริโยทัยโดยตรง และที่ไม่ได้กล่าวถึงพระสุริโยทัยแต่ผู้ประพันธ์ใช้จินตนาการนำพระสุริโยทัยเข้าไปมีบทบาทเพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวดังกล่าวเข้ามานำเสนอโครงเรื่อง ดังนี้

เหตุการณ์ ๑) สมเด็จพระไชยราชาธิราชเสด็จออกราชการสงคราม และทำวศรีสุดาจันทร์ ลอบเป็นขู้กับพันบุตรศรีเทพ ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ความว่า

(๑๒)“...สมเด็จพระไชยราชาธิราชเจ้าเสด็จไปเมือง เชียงใหม่ ... ครั้นอยู่มานางพระยาแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์เสด็จ ไปประพาสเล่น...ทอดพระเนตรเห็นพันบุตรศรีเทพผู้เฝ้าหอพระ ก็มีความเสน่หารักใคร่พันบุตรศรีเทพ จึงสั่งสาวใช้ให้เอาเมี่ยง หมาก ห่อผ้าเช็ดหน้าไปพระราชทานพันบุตรศรีเทพฯรับแล้วก็รู้ อิจฉาสัยว่านางพระยามีความยินดีรักใคร่ พันบุตรศรีเทพจึงเอา ดอกจำปาส่งให้สาวใช้เอาไปถวายแก่นางพระยาฯก็มีความ กำหนดในพันบุตรศรีเทพเป็นอันมาก...”^{๑๒}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียส ฟานฟลิต ความว่า

(๑๓)“...ในตอนปลายรัชกาลพระเจ้าแผ่นดินได้เสด็จยก ท้าพใหญ่ไปยังชายแดนกัมพูชา ทรงตีได้เมืองลำพูน เมื่อเสด็จ กลับพระนครได้สวรรคตไปตามปกติธรรมดา ... แม่ศรีสุดาเจ้า ปฏิพัทธยีนดีอยู่กับหมอเวทมนต์ซึ่งเข้ามาถวายพระอักษรเป็น ประจำวัน อำนันทานพงศาวดารเก่าและเรื่องราวต่างประเทศ ถวาย...”^{๑๓}

เหตุการณ์ ๒) เกิดไฟไหม้พระนครครั้งใหญ่ พระสุริโยทัยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วย ดับไฟไหม้ที่เกิดขึ้น เหตุการณ์ตอนนี้ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุ มาศ(เจิม) แต่ไม่ปรากฏบทบาทของพระสุริโยทัย

(๑๔)...วันพุธเดือน ๓ ขึ้น ๔ ค่ำ เกิดเพลิงไหม้พระนคร แต่ท่ากลางไหลลงไปถึงพระราชวังท้ายท่าตลาดยอ...ไหม้ลาม

^{๑๒} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๖๓-๖๔.

^{๑๓} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียส ฟานฟลิตและผลงานคัดสรร (กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี, ๒๕๕๒), หน้า ๔๑-๔๒.

ลงไปป่าตองโรงครามชะไกร ๓ วันจึงดับ มีบัญญัติเรือนศาลากฎี
พระวิหารใหม่ ๑๐๐,๐๕๐ เรือน^{๑๔}

เหตุการณ์ ๓) ทำวศรีสุตาจันทร์ตั้งครมกับพันบุตรศรีเทพ เหตุการณ์ตอนนี้ปรากฏในพระ
ราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ความว่า

(๑๕)“...ขณะนั้นนางพระยาแม่อยู่หัวศรีสุตาจันทร์ มี
ครมด้วยขุนวรวงศาธิราช...”^{๑๕}

เหตุการณ์ ๔) สมเด็จพระไชยราชาธิราชเสด็จสวรรคตระหว่างออกศึก ปรากฏในพระราช
พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ความว่า

(๑๖)“... ศักราช ๘๘๙ ปีกุนนพศก (พ.ศ. ๒๐๗๐) เสด็จ
สวรรคต ณ มัชฌิมวิถีประเทศ ...”^{๑๖}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียส ฟาน ฟลิต
ความว่า

(๑๗)...สมเด็จพระไชยราชาธิราชเสด็จสวรรคตไป
ตามปกติธรรมดา เมื่อเสด็จกลับพระนครหลังจากตีเมืองลำพูน
ได้...^{๑๗}

เหตุการณ์ ๕) นายพลโดมิงโกสนายทหารชาวโปรตุเกสถวายปืนแด่พระสุริโยทัยเพื่อตอบ
แทนในพระจริยวัตรอันงดงามของพระนาง เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทาง
ประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์นี้ขึ้นใหม่

เหตุการณ์ ๖) พระยอดฟ้าขึ้นครองราชย์โดยมีทำวศรีสุตาจันทร์เป็นผู้สำเร็จราชการ
ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ความว่า

(๑๘)ฝ่ายสมณพราหมณาจารย์มุขมนตรีกรีธา
นักปราชญ์บัณฑิต...ประชุมเชิญพระยอดฟ้าพระชนมได้ ๑๑
พระวษา เสด็จผ่านพิภพวัลยราชประเวณีสืบศรีสุริยวงศ์

^{๑๔} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๖๒.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓-๖๔.

^{๑๗} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียส ฟาน ฟลิตและผลงานคัดสรร (กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี, ๒๕๕๒), หน้า ๔๑.

อยู่ต่อไป แล้วนางพระยาแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์ ผู้เป็น
สมเด็จพระชนนี ช่วยทำนุบำรุงปกครองราชการแผ่นดิน...”^{๑๘}

เหตุการณ์ ๗) พระเทียรราชาตัดสินใจออกผนวช ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรี
อยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ความว่า

(๑๙)“...ครั้นถวายพระเพลิงพระรัชราชาริราชเจ้าเสร็จ
แล้ว ฝ่ายพระเทียรราชาซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์สมเด็จพระรัช
ราชาริราชเจ้านั้น...ดำริว่า ครั้นจะอยู่ในฆราวาส บัดนี้เห็นภัยจะ
ยังเกิดมีเป็นมั่นคง ไม่เห็นสิ่งใดที่จะเป็นที่พึ่งได้ เห็นแต่
พระพุทธศาสนาและผ้ากาสาวพัสตร์ อันเป็นธงชัยพระอรหันต์ จะ
เป็นที่พึ่งพำนักพ้นภัยอุบัตินตราย ครั้นดำริแล้วก็ออกไป
อุปสมบทเป็นภิกษุภาวะอยู่ในวัดราชประดิษฐฐาน”^{๑๙}

เหตุการณ์ ๘) ขุนวรวงศาปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุง
ศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ความว่า

(๒๐)“...นางพระยาแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์ ... ตรัส
ปรึกษาหม่อมขุนมนตร์ทั้งปวง ว่าพระยอดฟ้าโอรสเรายังเยาว์นัก
สลาละวณแต่จะเล่น จะว่าราชกิจการแผ่นดินนั้น เห็นเหลือ
สติปัญญานัก...เราคิดจะให้ขุนวรวงศาธิราชว่าราชการแผ่นดิน
กว่าราชบุตรเราจะจำเริญวัยขึ้น...ทำวพระยามุขมนตรีรู้พระ
อัชฌาสัยก็ทูลว่า ซึ่งตรัสโปรดมานี้ก็ควรอยู่แล้ว นางพระยาจึงมี
พระเสาวนีย์ตรัสสั่งปลัดวัง...ออกไปรับขุนวรวงศาธิราช เข้ามา
ในราชธานีเวศมนเทียรสถาน แล้วตั้งพระราชพิธีราชาภิเษกยกขุน
วรวงศาธิราชขึ้นเป็นเจ้าพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา”^{๒๐}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียส ฟานฟลีต
ความว่า

^{๑๘} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๖๓-๖๔.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖.

(๒๑)“...หมอมเวทมนต์(ขุนวรวงศาธิราช)คนนั้นยังคงอยู่ต่อไปในพระราชวัง แต่ด้วยความช่วยเหลือของพระสนม(ท้าวศรีสุดาจันทร์)ดังกล่าว จึงสถาปนาตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์โดยฝืนใจขุนนางทั้งหลาย และประชาชนทั่วไปก็ได้พึงพอใจด้วย ทรงพระนามว่า พระขุนชินราช...”^{๒๑}

เหตุการณ์ ๙) พระสุริโยทัยใช้กุศโลบายช่วยพระสวามีและบ้านเมือง โดยส่งจดหมายถึงขุนพิเรนทรเทพให้มาช่วยกอบกู้กรุงศรีอยุธยาจากท้าวศรีสุดาจันทร์ เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์นี้ขึ้นใหม่

เหตุการณ์ ๑๐) ขุนพิเรนทรเทพและพรรคพวกวางแผนลอบสังหารขุนวรวงศาธิราชและท้าวศรีสุดาจันทร์ได้สำเร็จ เหตุการณ์ตอนนี้ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ความว่า

(๒๒)“...ฝ่ายขุนพิเรนทรเทพเชื้อพระวงศ์ กับขุนอินทรเทพ หมื่นราชเสนาหา หลวงศรียศ บ้านอยู่ลานตากฟ้า ๔ คน ใ้ใจกัน เข้าไปในที่ลับแล้วปรึกษากัน ว่าเมื่อแผ่นดินเป็นทรยศดังนี้เราจะละไว้ดูไม่บังควร จำจะกุมเอาตัวขุนวรวงศาธิราช ประหารชีวิตเสีย ... แล้วจะเชิญพระองค์(พระเทียรราชา)ลาผนวชขึ้นครองสิริราชสมบัติ ... ครั้นเข้าตรู่ขุนวรวงศาธิราชกับแม่ศรีสุดาจันทร์และราชบุตรที่เกิดด้วยกันนั้น ทั้งพระศรีสินก็ลงเรือพระที่นั่งลำเดียวกันมาตรงคลองสระบัว ... ฝ่ายขุนพิเรนทรเทพ พระยาพิชัย พระยาสุวรรณคโลก หลวงศรียศ หมื่นราชเสนาหาในราชการ ครั้นเห็นเรือพระที่นั่งขึ้นมา ก็พร้อมกันออกสกัด ... แล้วช่วยกันเข้ากุมจับขุนวรวงศาธิราชกับแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์ และบุตรที่เกิดด้วยกันนั้นฆ่าเสีย แล้วให้เอาศพไปเสียบประจานไว้ ณ วัดแจ้ง...”^{๒๒}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียส ฟานฟลีต ความว่า

^{๒๑} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียส ฟานฟลีตและผลงานคัดสรร (กรุงเทพฯ: พิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๔๒.

^{๒๒} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๖๗-๖๘.

(๒๓)“...พวกขุนนางบางคนเข้าไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน (ขุนวรรวงศาธิราช) และกราบทูลว่า ได้พบช้างวิเศษขงดงาม บริเวณแถบสนามดังกล่าวข้างต้น พวกขุนนางทูลรบเร้าให้เสด็จไป ณ ที่นั้นเพื่อทรงจับช้าง พระเจ้าแผ่นดินหลงเชื่อตามคำกราบทูล รีบเสด็จไปยังสนามเพนียด...ณ ประตูแรกทางเข้าสนามเพนียด...ออกพระทำยน้ำและออกหลวงราชศรียศไปคอยประจำอยู่ ทุกคนมีปืนบรรจุกระสุนไว้พร้อม เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จเข้ามาใกล้ ทั้งสองคนจึงได้ยิงพระองค์ล้มลง ทรงครองราชย์อยู่ได้ ๔๐ วัน ครั้นกระทำสำเร็จลงแล้วจึงเอาพระศพโยนให้พวกสุนัขกัดกิน ส่วนพระสนมดังกล่าว(ที่ช่วยให้พระองค์ได้ราชสมบัติ)ถูกประหารด้วยคมดาบแล้วโยนศพทิ้งแม่น้ำไป

...^{๒๓}

เหตุการณ์ ๑๑) พระยอดฟ้าถูกทำวศรียุทธาจารย์ลอบปลงพระชนม์ด้วยยาพิษ ปรากฏใน *พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียส ฟานฟลิต* ว่าทำวศรียุทธาจารย์และขุนวรรวงศาธิราชปลงพระชนม์พระยอดฟ้าด้วยยาพิษและอาถรรพณ์กฤติยา

(๒๔)...พระสนม(แม่ศรีสุดาเจ้า)ร่วมมือกับหมอเวทมนต์กระทำอาถรรพณ์กฤติยาแก่เยาวกษัตริย์ แล้วให้จัดการปลงพระชนม์เสีย...”

เหตุการณ์ ๑๒) พระเทียรราชาขึ้นครองราชสมบัติทรงพระนามว่าสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ มีพระมเหสีคือสมเด็จพระสุริโยทัย ปรากฏใน *พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)* ความว่า

(๒๕)...อัญเชิญพระเทียรราชาให้ปริวัตรลาผนวช...ปราบดาภิเษกถวัลย์ราชประเพณี สืบศรีสุริยวงศ์กษัตริย์...ทรงพระนามสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า”^{๒๔}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏใน *พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียส ฟานฟลิต* ความว่า

^{๒๓} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียส ฟานฟลิตและผลงานคัดสรร (กรุงเทพฯ: พิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๔๒-๔๓.

^{๒๔} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๖๗-๖๘.

(๒๖)...พระญาติของพระยอดเจ้า ได้ขึ้นเสวยราชย์เป็น
พระเจ้าแผ่นดินด้วยความยินยอมของพวกขุนนาง ดังนั้นราช
สมบัติจึงยังคงตกอยู่กับพระราชวงศ์เดิม พระองค์มีพระชนม
๔๒ พรรษา ทรงพระนาม พระเทียนราชา...”^{๒๕}

เหตุการณ์ ๑๓) เกิดสงครามยุทธหัตถี พระสุริโยทัยขาดคอช้าง เป็นเหตุการณ์ที่มีพระนาม
พระสุริโยทัยปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ความว่า

(๒๗)สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีทรงกรีธาทัพมาถึงอยุธยา
...และตั้งค่ายหลวง ณ ตำบลกุ่มดอง...สมเด็จพระมหา
จักรพรรดิทรงยกทัพเสด็จออกทอดพระเนตรกำลังข้าศึก ณ ทุ่ง
ภูเขาทอง **พระสุริโยทัย**ทรงเครื่องพิชัยยุทธเช่นพระมหาอุปราชา
ซึ่งโดยเสด็จด้วย ดังความว่า **พระสุริโยทัย**ผู้เป็นเอกอัครราช
มเหสี ประดับองค์เป็นพระยามหาอุปราชาทรงเครื่องสำหรับราช
รณรงค์ เสด็จทรงช้างพลายทรงสุริย กษัตริย์ สูง ๖ ศอกเป็นพระ
คชาธาร ... ครั้นได้มหาศุภวารฤกษ์ราชดีดี พระโหราลั่นฆ้องชัย
ประโคมอุโฆษแตรสังข์ชิงอินทเทวี สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
ราชาธิราชเจ้า ก็ยาตราพระคชาธาร พระอัครมเหสีและพระเจ้า
ลูกเธอทั้งสองพระองค์โดยเสด็จ” และกล่าวถึงเหตุการณ์การสู้
รบบนหลังช้างระหว่างสมเด็จพระมหาจักรพรรดิและพระเจ้า
แปรซึ่งเป็นเหตุให้เกิดวีรกรรมขาดคอช้างของ**พระสุริโยทัย**ว่า
“สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้าก็ขับพระคชาธารเข้า
ชนข้างกองหน้าพระเจ้าหงสาวดี พระคชาธารเสียทีให้หลังข้าศึก
เอาไว้ไม่อยู่ พระเจ้าแปรได้ทำยข้าศึกดังนั้น ก็ขับพระคชาธาร
ตามไล่ช้างพระมหาจักรพรรดิ **พระสุริโยทัย**เห็นพระราชสวามี
เสียทีไม่พินมือข้าศึก ทรงพระกตัญญูภาพ ก็ขับพระคชาธาร
พลายทรงสุริยกษัตริย์สะอึกออกรับ พระคชาธารพระเจ้าแปรได้
ล่างแบกถนัดพระคชาธาร**พระสุริโยทัย**แห่งนงายเสียที พระ
เจ้าแปรจ้วงฟันด้วยพระแสงของ้าว ต้องพระอัสสา**พระสุริโยทัย**
ขาดกระทั้งถึงราวพระถันประเทศ พระราเมศวรกับพระมหินท

^{๒๕} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเบเรเมียส ฟานพลิตและผลงานคัดสรร (กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่, ๒๕๕๒), หน้า ๔๒-๔๓.

ราชิราช ก็ขับพระคชาธารถลันเข้าแก่พระราชมารดาไม่ทันที่ พอ พระชนนีสิ้นพระชนม์กับคอช้าง พระพี่น้องทั้งสองพระองค์ถอย ครอบรับเข้าศึก กันพระศพสมเด็จพระราชมารดาเข้าพระนครได้”^{๒๖}

เมื่อพิจารณาการสร้างโครงเรื่องในนวนิยายเรื่องนี้แล้วจะพบว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีสำคัญ คือ การคัดสรรเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาสานกับจินตนาการ กล่าวคือ ผู้ประพันธ์นำ เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงพระสุริโยทัย มาสานกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์อื่นที่ไม่ได้ กล่าวถึงพระสุริโยทัย จากกลวิธีเหล่านี้ทำให้เห็นคุณลักษณะอันน่ายกย่องของพระสุริโยทัยเด่นชัด ยิ่งขึ้น

๔.๑.๓ ท้าวทองกีบม้า

ท้าวทองกีบม้าบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ผ่านสายตาของมารีสตรีผู้หนึ่งที่มีชีวิตในช่วงเวลานั้น เรื่องราวของมารีในเอกสารทาง ประวัติศาสตร์มีบันทึกไว้ไม่มากนัก แต่ในนวนิยายเรื่อง ท้าวทองกีบม้าของคึกเดช กลับมี เหตุการณ์มากมายที่ท้าวทองกีบม้าเข้าไปมีส่วนร่วม นับตั้งแต่นางได้แต่งงานกับขุนนางคนสำคัญ ในราชสำนักอย่างคอนสแตนติน ฟอลคอน และใช้ชีวิตร่วมกับเขาตั้งแต่เมื่อครั้งที่เขามีชีวิตรุ่งเรือง สุดขีดกระทั่งตกต่ำถึงที่สุด นวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้ามีโครงเรื่อง ดังนี้

- (๑) มารีหญิงสาวผู้มีความงาม และเพียบพร้อมไปด้วยความเป็นกุลสตรี บุตรสาวของพานิโคดีตข้าราชการเจ้ากรมท่า ได้พบกับฟอลคอนขณะนางกำลังเก็บดอกไม้เพื่อนำไป ร้อยมาลัย
- (๒) ฟอลคอนขอแต่งงานกับมารี แต่พบอุปสรรค เนื่องจากครอบครัวมารีเป็นครอบครัวที่ นับถือคริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิกอย่างเคร่งครัด แต่ฟอลคอนมิได้นับถือศาสนาใด แต่เพราะความรักที่มีต่อมารี ฟอลคอนจึงตัดสินใจนับถือคริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิก และแสดงตนเป็นคริสตังที่เคร่งครัดจนบิดาของมารียินยอมให้ทั้งคู่แต่งงานกัน
- (๓) เมื่อแต่งงานกับฟอลคอน มารีมีโอกาสดำเนินเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ครั้งแรก
- (๔) สมเด็จพระนารายณ์เห็นความสามารถด้านการประกอบอาหารของมารี จึง มอบหมายให้มารีเป็นหัวหน้าแม่ครัวที่โรงอบขนมปัง
- (๕) มารีทำขนมหวานมานำอมเกล้าถวายเจ้าฟ้าหญิงกรมหลวงโยธาธิพ และกรมหลวงโยธาเทพ นอกจากนั้นยังถวายวิธีปรุงขนมให้เจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์ทอดพระเนตร

^{๒๖} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๘๑.

- (๖) ฟอลคอนและมารีได้รับพระราชโองการให้เลื่อนตำแหน่ง
- (๗) พระเพทราชาขอตัวมารีให้ไปช่วยสอนบ่าวไพร่ในเรือนทำขนม เนื่องจากได้ยินกิตติศัพท์เรื่องความอรร้อย มารีคิดว่าเป็นโอกาสเหมาะที่จะผูกมิตรกับพระเพทราชา เพื่อช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างสามีของตนและพระเพทราชาดีขึ้น มารีจึงตั้งใจถ่ายทอดวิชาทำขนมอย่างดีที่สุด
- (๘) มารีรับรู้เรื่องแผนการยึดสยามของฟอลคอน แต่มารีไม่เห็นด้วยกับแผนการดังกล่าว จึงตัดสินใจบวชเป็นยุวภคินี อุทิศชีวิตเพื่อรับใช้พระเจ้า
- (๙) สมเด็จพระนารายณ์ประชวรอย่างรุนแรง พระเพทราชาและหลวงสรศักดิ์ก่อกบฏได้สำเร็จ ฟอลคอนถูกลงโทษประหารชีวิต ส่วนมารีได้รับตำแหน่งเป็นคุณท้าวเช่นเดิม เนื่องจากพระเพทราชาเห็นว่ามารีเป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อแผ่นดิน นอกจากนี้ยังมีความสามารถด้วย
- (๑๐) สมเด็จพระเพทราชาปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์
- (๑๑) มารีเป็นหัวหน้าพนักงานรักษาห้องพระเครื่องต้น ทำงานรับใช้ราชสำนักด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
- (๑๒) สิบห้าปีผ่านไปหลังจากมารีเขียนจดหมายเพื่อขอกินหุ้นของฟอลคอน มารีได้รับตัวเงินจากคณะกรรมการขุนนางพ่อค้าฝรั่งเศสที่กินหุ้นของฟอลคอนให้แก่มารี เงินจำนวนนี้มารีตั้งใจจะนำไปตั้งมูลนิธิสนับสนุนสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าในหมู่บ้านค่ายโปรตุเกส
- (๑๓) ในบั้นปลายชีวิตมารีมีอายุแก่เฒ่าถึงแปดสิบปีจึงสิ้นอายุขัย รัชชการถึงสี่แผ่นดิน ถือเป็นเจ้าพนักงานตัวอย่าง รัชชการด้วยความซื่อสัตย์ อดทน ขยันจงรักภักดี เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของพระเจ้าอยู่หัวทุกพระองค์ แม้อายุมากก็ยังทำหน้าที่เป็นครูสอนพวกข้าหลวงชาววิเสท เป็นเจ้าตำรับขนมไทยจนมีชื่อเสียงกล่าวขานกันติดปากของพนักงานฝ่ายในว่า “คุณท้าวทองกีบม้า”

จากโครงเรื่องดังกล่าว ทำให้สามารถสรุปแก่นเรื่องได้ว่า ท้าวทองกีบม้าเป็นแบบอย่างของข้าราชการในอุดมคติ ทั้งมีความสามารถในตำแหน่งหน้าที่ของตน และมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้านายสมควรแก่การยกย่องเชิดชู

เหตุการณ์ในนวนิยายทั้ง ๑๓ เหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง มีทั้งเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์นำมาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นใหม่เพื่อประกอบในนวนิยาย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ (๓) เหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้า และที่มาของเหตุการณ์

เหตุการณ์ที่ประกอบกันเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่อง ท้าวทองกีบม้า	เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่มา			เหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น
	บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอะแบส	พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา	การเมืองในประวัติศาสตร์ "ขนมหวาน" ของท้าวทองกีบม้า	
๑. มารีพบกับฟอลคอน	✓			
๒. ฟอลคอนขอแต่งงานกับมารี	✓			
๓. มารีเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ครั้งแรก				✓
๔. มารีเป็นหัวหน้าแม่ครัวที่โรงอบขนมปัง				✓
๕. มารีทำขนมหวานและถวายวิธีปรุงขนมแก่เจ้าฟ้าหญิง				✓
๖. ฟอลคอนและมารีได้รับพระราชโองการให้เลื่อนตำแหน่ง		✓		
๗. มารีถ่ายทอดวิชาทำขนมแก่บ่าวไพร่ในเรือนของสมเด็จพระเพทราชา				✓
๘. เมื่อทราบแผนการลับของฟอลคอนที่ต้องการจะยึดสยามประเทศ มารีตัดสินใจบวชเป็นยุวกคินี อุทิศตนแต่พระผู้เป็นเจ้า				✓
๙. พระเพทราชาและหลวงสรศักดิ์ก่อกบฏสำเร็จ ฟอลคอนถูกลงโทษประหารชีวิต ส่วนมารีได้รับตำแหน่งเป็นคุณท้าวเช่นเดิม		✓		
๑๐. สมเด็จพระเพทราชาปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์		✓		
๑๑. มารีเป็นหัวหน้ารักษาห้องพระเครื่องต้น				✓
๑๒. มารีได้รับตัวเงินจากคณะกรรมการพ่อค้าฝรั่งเศส			✓	
๑๓. มารีเป็นเจ้าของงานตัวอย่าง และเป็นต้นตำรับขนมไทยหลายชนิดจนได้ชื่อว่า "คุณท้าวทองกีบม้า"			✓	

เมื่อพิจารณาการสร้างโครงเรื่องในนวนิยายเรื่องนี้แล้วจะพบว่า ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงท้าวทองกีบม้ามาผสมผสานกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์อื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึงท้าวทองกีบม้าโดยตรง นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นใหม่ เพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวดังกล่าวเข้ามานำเสนอโครงเรื่อง ดังนี้

เหตุการณ์ ๑-๒) มารีย์พบและแต่งงานกับฟอลคอน ปรากฏในบันทึกความทรงจำของ บาทหลวงเดอะแบสเกี่ยวกับชีวิตและมรณกรรมของก๊องสตังซ์ ฟอลคอน ความว่า

(๒๘)“...มร. ฟานิค (Mr. Phanick) ผู้เป็นบิดาของฝ่ายหญิง(มารีย์ ซีมาร์ต) ไม่ยอมให้ตนตายไปเพราะแสงสีแห่งทรัพย์สินโดยที่มีความผูกพันมั่นคงอยู่กับพระศาสนาซึ่งเขาเลื่อมใส...จึงได้กล่าวแก่ มร. ก๊องสตังซ์อย่างตรงไปตรงมาว่า เขาไม่อาจที่จะยกบุตรของเขาให้รับการเสกสมรสด้วยได้ แม้ว่านางจะยากจนกว่า...ในเมื่อ มร.ก๊องสตังซ์ยังมีได้แสดงตนว่านับถือศาสนาคริสต์แบบโรมันคาทอลิกอย่างเปิดเผย ... การที่บิดาของฝ่ายหญิงบอกปฏิบัติเช่นนั้นทำให้เขา(มร.ก๊องสตังซ์) จึงได้ไปหาหลวงพ่อโธมัส ... ร้องขออย่างถ่อมตน... ให้รับเด็กคนเฒ่าผู้เฒ่าเข้าไว้ในร่มหลังคาเรือนของบิดาที่เขาได้ละทิ้งมานานนั้นเทอญ หลวงพ่อก็มีความยินดี ... จึงได้รับไว้ด้วยความชื่นชม ... แต่นั้นมาเขาก็เริ่มปฏิบัติศาสนกิจตามหน้าที่ของศาสนิกอย่างเคร่งครัด ... ช่างฝ่ายซีญอร์ ฟานิคนั้น พอ มร. ก๊องสตังซ์หันหน้าเข้าวัดได้ไม่ทันไร เขาก็รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้เขยตัวผู้เฒ่า ด้วยการยอมยกบุตรของตนให้ การเสกสมรสได้กระทำขึ้นอย่างเอิกเกริก”^{๒๗}

เหตุการณ์ ๓) หลังจากแต่งงานกับฟอลคอนข้าราชการสำนักคนสนิทของสมเด็จพระนารายณ์ มารีย์มีโอกาสได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์เป็นครั้งแรก เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์นี้ขึ้นใหม่

เหตุการณ์ ๔) มารีย์ได้รับมอบหมายจากสมเด็จพระนารายณ์ให้เป็นหัวหน้าแม่ครัวที่โรงอบขนมปัง เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์นี้ขึ้นใหม่

เหตุการณ์ ๕) มารีย์ทำขนมหวานมาน้อมเกล้าถวายเจ้าฟ้าหญิงกรมหลวงโยธาธิพ และกรมหลวงโยธาเทพ นอกจากนั้นยังถวายวิธีปรุงขนมให้เจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์ทอดพระเนตร เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์นี้ขึ้นใหม่

^{๒๗} บาทหลวง เดอะ แบส, บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอะแบสเกี่ยวกับชีวิตและมรณกรรมของก๊องสตังซ์ ฟอลคอน (กรุงเทพฯ: ศรีปัญญา, ๒๕๕๐), หน้า ๕๒-๕๕.

เหตุการณ์ ๖) ฟอลคอนและมารีได้รับพระราชโองการให้เลื่อนตำแหน่ง ปราบฎในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ความว่า

(๒๙)“...เมื่อครั้งศักราช ๑๐๑๙ ปีระกา นพศก มีฝรั่งเสสนายกำปั่นผู้หนึ่งบรรทุกลูกสูบเข้ามาค้าขาย ณ กรุงเทพมหานคร ครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินให้ล่ามถามฝรั่งพ่อค้าผู้นั้นว่า เขากำปั่นลงจากคู่อ่างไร ฝรั่งพ่อค้าผู้นั้นเป็นคนฉลาดมีสติปัญญามากรู้ชำนาญในการรอกแก้วาน จึงรับอาสาจะเอากำปั่นออกจากคู่อ่าง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโสมนัสพระราชทานรางวัลเป็นอันมากแล้วโปรดตั้งให้เป็นหลวงวิไชยเณนทร์ พระราชทานที่บ้านเรือนและเครื่องยศให้อยู่ทำราชการในพระนคร และหลวงวิไชยเณนทร์นั้นมีความสวามิภักดิ์อุทิศสาเห็นในราชกิจต่างๆจึงโปรดให้เลื่อนที่เป็นพระวิไชยเณนทร์ ครั้นนานมากระทำการงานว่ากล่าวได้ราชการมาก จึงโปรดให้เลื่อนที่เป็นพระยาวิไชยเณนทร์...”^{๒๔}

เหตุการณ์ ๗) มารีถ่ายทอดวิชาทำขนมแก้วไฟไว้ในเรือนของสมเด็จพระเพทราชา เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์นี้ขึ้นใหม่

เหตุการณ์ ๘) มารีรับรู้แผนการลับเกี่ยวกับการยึดสยามของฟอลคอน มารีไม่เห็นด้วยกับแผนดังกล่าว และตัดสินใจบวชเป็นยุวกาณี เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์นี้ขึ้นใหม่

เหตุการณ์ ๙) พระเพทราชาและหลวงสรศักดิ์ก่อกบฏสำเร็จ ฟอลคอนถูกลงโทษประหารชีวิต ส่วนมารีได้รับตำแหน่งเป็นคุณท้าวเช่นเดิม เหตุการณ์ตอนนี้ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ความว่า

(๓๐)พระเพทราชาผู้สำเร็จราชการแผ่นดินสั่งให้ไปนำตัวเจ้าพระยาวิไชยเณนทร์เข้ามาในวัง แล้วสั่งให้ทหารอยู่ประจำรักษาทุกป้อมทุกประตูรอบพระราชวัง และให้ปิดประตูห้ามผู้ใดแปลกปลอมเข้าออก เมื่อเจ้าพระยาวิไชยเณนทร์นั่งเสด็จเข้า

^{๒๔} พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๓๓.

มาถึงประตู่วัง ทหารที่อยู่ข้างประตูนั้นก็เอาไม้พลองตีตกลงจาก
เสลี่ยงแล้วประหารจนถึงชีวิต^{๒๙}

เหตุการณ์ ๑๐) พระเพทราชาปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ ปราบกฏในพระราช
พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ความว่า

(๓๑)“...จึงสมเด็จพระเพทราชาธิราชเจ้า ก็เสด็จขึ้น
เสวยสวรรยาธิปัตติถวัลยราชย์ดำรงพิภพสีมาอาณาจักรสืบไป...
โปรดให้บรรดาท้าวพระยาข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวง ถือน้ำ
พระพิพัฒน์สัตยาถวายเป็นสาบานตามโบราณประเพณีเสร็จแล้ว
ก็ให้กระทำพระราชพิธีปราบดาภิเษกเฉลิมพระราชมนเทียร จึง
พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว”

เหตุการณ์ ๑๑) มารีเป็นหัวหน้าพนักงานรักษาห้องพระเครื่องต้น เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มี
ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์นี้ขึ้นใหม่

เหตุการณ์ ๑๒) มารีได้รับตัวเงินจากคณะกรรมการขุนนางพ่อค้าฝรั่งเศสที่คืนหุ้นของฟอล
คอนให้แก่มารี เงินจำนวนนี้มารีตั้งใจจะนำไปตั้งมูลนิธิสนับสนุนสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าในหมู่บ้าน
ค่ายโปรตุเกส เหตุการณ์ที่มารีได้รับตัวเงินจากคณะกรรมการขุนนางพ่อค้าฝรั่งเศส ปรากฏใน
หนังสือการเมืองในประวัติศาสตร์ “ขนมหวาน”ของท้าวทองกีบม้า“มาดามฟอลคอน”“ขนมไทย”
หรือ“ขนมเทศ” ความว่า

(๓๒)...กุศลกรรมที่นางได้ทำสืบต่อมาอย่างไม่ย่อท้อมี
ผลตอบสนองนางในบั้นปลายของชีวิต เมื่อคำร้องของนางที่มีไป
ทูลเกล้าฯถวายพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ร้องขอให้บริษัทฝรั่งเศสฝ่าย
อินเดียนคืนเงินผลประโยชน์จากหุ้นของฟอลคอน...รัฐบาล
ฝรั่งเศสออกประกาศว่าให้ท้าวทองกีบม้าได้รับส่วนแบ่งในฐานะ
เจ้าหน้าที่ของบริษัท...^{๓๐}

เหตุการณ์ ๑๓) บั้นปลายชีวิตมารีมีอายุถึงแปดสิบปีจึงสิ้นอายุขัย รัชราชการถึงสี่แผ่นดิน
ถือเป็นเจ้าพนักงานตัวอย่าง รัชราชการด้วยความซื่อสัตย์ เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของพระ

^{๒๙} พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๖๑.

^{๓๐} ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย และปารามินทร์ เครือทอง, การเมืองในประวัติศาสตร์“ขนมหวาน”ของท้าวทองกีบม้า“มาดามฟอลคอน”“ขนม
ไทย”หรือ“ขนมเทศ” (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๖), หน้า ๕๙-๖๐.

เจ้าอยู่หัวทุกพระองค์ เป็นเจ้าตำรับขนมไทยจนมีชื่อเสียงกล่าวขานกันติดปากของพนักงานฝ่ายใน ว่าคุณท้าวทองกีบม้า ปรากฏในหนังสือการเมืองในประวัติศาสตร์ “ขนมหวาน”ของ ท้าวทองกีบม้า “มาดามพอลคอน” “ขนมไทย” หรือ “ขนมเทศ”

(๓๓) “...นางได้ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๒๖๕ รวมอายุได้ ๘๐ ปี แต่ขนมหวานที่มาดามพอลคอนหรือท้าวทองกีบม้า นำมาเผยแพร่แก่ชาวสยามนั้นยังคงอยู่เป็นอมตะให้ได้รำลึกถึงนามท้าวทองกีบม้าจนตราบเท่าทุกวันนี้”^{๓๑}

เมื่อพิจารณาการสร้างโครงเรื่องในนวนิยายเรื่องนี้แล้วจะพบว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีสำคัญ คือ การคัดสรรเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาผสมผสานกับจินตนาการ การนำเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงท้าวทองกีบม้า มาผสมผสานกับเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น จากกลวิธีเหล่านี้ทำให้เห็นภาพของท้าวทองกีบม้าในฐานะที่เป็นข้าราชการสำนักได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๔.๑.๔ เชนงสบู่

เชนงสบู่เล่าเรื่องราวพระราชประวัติของพระนางเชนงสบู่ ตั้งแต่เสด็จพระราชสมภพจนกระทั่งสวรรคต นวนิยายเรื่องเชนงสบู่มีโครงเรื่อง ดังนี้

- (๑) พระนางเชนงสบู่เป็นพระราชธิดาของพระเจ้ามังจิลอ กษัตริย์ผู้สืบเชื้อสายจากพระเจ้าฟ้ารั่วราชาธิราช ครั้นเมื่อพระราชธิดาเริ่มทรงคลานได้ พระเจ้ามังจิลอทรงเสด็จทนายว่าเมื่อเจริญพระชันษาขึ้นพระราชธิดาจะเป็นจักรพรรดินีฝ่ายใด ผลการทำนายออกมาว่าพระนางจะได้เป็นธรรมาภิบาลต่อไปในเบื้องหน้า
- (๒) พระนางเชนงสบู่เจริญวัยมีรูปลักษณ์งดงามเป็นที่เลื่องลือ พระปัญญาเฉลียวฉลาด ทรงขยันหมั่นเพียรศึกษาทั้งพระไตรปิฎก พระธรรมศาสตร์ หลักการปกครอง และขนบประเพณีของรามัญ
- (๓) พระนางเชนงสบู่ขึ้นครองราชสมบัติในกรุงหงสาวดี เป็นพระมหากษัตริย์ลำดับที่ ๘ แห่งราชวงศ์ราชาธิราช
- (๔) พระมหาปิฎกธรรเป็นผู้มีสติปัญญาความสามารถ รู้พระไตรปิฎกลึกซึ้ง และสำแดงธรรมนำฟัง เมื่อพระนางเชนงสบู่ทราบจึงรับพระองค์เป็นบุตรบุญธรรม
- (๕) พระเจ้ากรุงอังวะจับพระนางเชนงสบู่ไปเป็นพระมเหสีที่กรุงอังวะ

^{๓๑} ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย และประามินทร์ เครือทอง, การเมืองในประวัติศาสตร์ “ขนมหวาน” ของท้าวทองกีบม้า “มาดามพอลคอน” “ขนมไทย” หรือ “ขนมเทศ” (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐.

- (๖) พระนางเซงสอบุทรงทำหน้าที่ถวายพระอักษรแด่โอรสธิดาของพระเจ้ากรุงอังวะ
- (๗) พระนางเซงสอบุนำสร้อยมหาศิราภรณ์ที่พระเจ้ากรุงอังวะพระราชทานให้ไปขายเพื่อนำเงินมาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา
- (๘) พระเจ้าโองปองก่อกบฏ ทำให้เกิดเหตุอุทกภัยภายในราชสำนักกรุงอังวะ พระเจ้ากรุงอังวะสวรรคต
- (๙) พระนางเซงสอบุกลับกรุงหงสาวดี เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือจากพระมหาปิฎกธร
- (๑๐) พระนางเซงสอบุมอบราชสมบัติแก่พระมหาปิฎกธร
- (๑๑) พระนางเซงสอบุดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระพันปีหลวง
- (๑๒) พระนางเซงสอบุสวรรคต

จากโครงเรื่องดังกล่าว ทำให้สามารถสรุปแก่นเรื่องได้ว่า พระนางเซงสอบุเป็นกษัตริย์ผู้เปี่ยมไปด้วยสติปัญญา ความสามารถ และคุณธรรมในการปกครองบ้านเมือง สมควรได้รับการยกย่องสรรเสริญ

เหตุการณ์ในนวนิยายทั้ง ๑๒ เหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง มีทั้งเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์นำมาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นใหม่เพื่อประกอบในนวนิยาย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ (๔) เหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องเซงสอบุ และที่มาของเหตุการณ์

เหตุการณ์ที่ประกอบกันเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่อง เซงสอบุ	เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่มา			เหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น
	พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์	ราชอิริยา	พระราชพงศาวดารพม่าของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	
๑. พระนางเซงสอบุเป็นพระราชธิดาของพระเจ้ามังจิลอ กษัตริย์ผู้สืบเชื้อสายจากพระเจ้าฟ้ารั่วราชอิริยา	✓	✓		
๒. พระนางเซงสอบุเจริญวัยมีรูปลักษณะงดงามเป็นที่เลื่องลือ พระปัญญาเฉลียวฉลาด	✓			
๓. พระนางเซงสอบุขึ้นครองราชสมบัติ	✓	✓	✓	
๔. พระนางเซงสอบุรับพระมหาปิฎกธรเป็นพระราชนุตรบุญธรรม		✓		
๕. พระนางเซงสอบุถูกจับไปเป็นพระมเหสีของพระเจ้ากรุงอังวะ	✓	✓		

เหตุการณ์ที่ประกอบกันเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่อง <i>เซงสบู่</i>	เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่มา			เหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น
	พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสุนั่วประวัติศาสตร์	ราชาธิราช	พระราชพงศาวดารพม่าของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	
๖. พระนางเซงสบู่ทำหน้าที่ถวายพระอักษรแด่พระราชโอรสพระราชธิดาของพระเจ้ากรุงอังวะ				✓
๗. พระนางเซงสบู่นำสร้อยมหาศิราภรณ์ที่พระเจ้ากรุงอังวะพระราชทานไปขายเพื่อนำเงินมาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา				✓
๘. พระเจ้าโองปองก่อกบฏ ทำให้เกิดเหตุวุ่นวายภายในราชสำนักอังวะ พระเจ้ากรุงอังวะสวรรคต	✓			
๙. พระนางเซงสบู่กลับหงสาวดี	✓	✓		
๑๐. พระนางเซงสบู่มอบราชสมบัติแก่พระมหาปิฎกธิร		✓	✓	
๑๑. พระนางเซงสบู่ดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระพันปีหลวง		✓		
๑๒. พระนางเซงสบู่สวรรคต	✓	✓	✓	

เมื่อพิจารณาการสร้างโครงเรื่องในนวนิยายเรื่องนี้แล้วจะพบว่า ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงพระนางเซงสบู่มาผสมผสานกับเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นใหม่ เพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวดังกล่าวเข้ามานำเสนอโครงเรื่อง ดังนี้

เหตุการณ์ ๑) พระนางเซงสบู่เป็นพระราชธิดาของพระเจ้ามังจิลโด กษัตริย์ผู้สืบเชื้อสายจากพระเจ้าฟ้ารั่วราชาธิราช ปรากฏในหนังสือ *พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสุนั่วประวัติศาสตร์*

(๓๔)...เซงสบู่ ... ทรงเป็นพระราชธิดาของพระเจ้า

ราชาธิราช (Razadarit, พ.ศ. ๑๙๒๘ – พ.ศ. ๒๐๐๓)^{๓๒}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในวรรณคดีอิงพงศาวดารมอญเรื่อง *ราชาธิราช* ความว่า

^{๓๒} สุนทร ชุตินทรานนท์, *พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสุนั่วประวัติศาสตร์* (กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

(๓๕)“...ลำดับนั้นพระราชบุตรพระเจ้าล้านทองทรงพระนามว่า พระเจ้ามังจิลโล ดำรงราชสมบัติได้เก้าปีก็สวรรคต...พระเจ้ามังจิลโลไม่มีราชบุตร มีแต่พระราชธิดา ทรงพระนามว่า ตะละเจ้าท้าว (พระนางเซงสบุ) ...”^{๓๓}

เหตุการณ์ ๒) พระนางเซงสบุเจริญวัยมีรูปลักษณะงดงามเป็นที่เลื่องลือ พระปัญญาเฉลียวฉลาด เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเอง

เหตุการณ์ ๓) พระนางเซงสบุขึ้นครองราชสมบัติในกรุงหงสาวดี เป็นพระมหากษัตริย์ลำดับที่ ๘ แห่งราชวงศ์ราชาธิราช ปรากฏในหนังสือพระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์

(๓๖)“...หลักฐานในพงศาวดารมอญและพงศาวดารพม่าฉบับสำคัญ อาทิ ฉบับอุกกา และฉบับยาสะเวงเต๊ะ ตลอดจนรวมถึงตำนานวังธาตุมอญว่าด้วยตำนานพระเจ้าด้ายกั๋งต่างระบุถึงขัตติยนาริมอญนางหนึ่งซึ่งมีพระนามเป็นที่แพร่หลายว่าเซงสบุ ผู้ได้ขึ้นครองราชย์ ณ กรุงหงสาวดี (พ.ศ. ๑๙๙๖ – พ.ศ. ๒๐๐๓) ...”^{๓๔}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในวรรณคดีอิงพงศาวดารมอญเรื่องราชาธิราช ความว่า

(๓๗)“...ครั้นพระราชบิดา(พระเจ้ามังจิลโล)สวรรคตแล้วเสนาบดีจึงอัญเชิญตะละเจ้าท้าวขึ้นครองราชสมบัติในกรุงหงสาวดี ถวายพระนามว่า ตะละเจ้าท้าวขัตติยราชินี นางที่รามัญทั้งปวงก็เรียกพระนามว่า ตะละนางพระยาท้าว ลำดับกษัตริย์ซึ่งได้เสวยราชสมบัติมาตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจนถึงตะละเจ้าท้าวนี้แปดพระองค์”^{๓๕}

เหตุการณ์ ๔) พระนางเซงสบุรับพระมหาปฏิภุทธเป็นพระราชบุตรบุญธรรม ปรากฏในวรรณคดีอิงพงศาวดารมอญเรื่องราชาธิราช ความว่า

^{๓๓} พระคลัง(หน), เจ้าพระยา, **ราชาธิราช** (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๖) หน้า ๔๐๓.

^{๓๔} สุนทร ชุตินทรานนท์, **พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์** (กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

^{๓๕} พระคลัง(หน), เจ้าพระยา, **ราชาธิราช** (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๖) หน้า ๔๐๓.

(๓๘)“...ขณะนั้นมีสามเณรองค์หนึ่ง...มีสติปัญญา...รู้พระไตรปิฎกลึกซึ้ง และเสียงเพราะสำแดงธรรมน่าฟัง ด้วยกิตติศัพท์ลือเข้าไปในพระราชวัง พระนางเจ้าแผ่นดินได้ทราบดังนั้น...จึงมีพระเสาวนีย์ตรัสสั่งให้นิมนต์สามเณรนั้นเข้ามาถวายพระธรรมเทศนามิได้ขาด พระนางเจ้าแผ่นดินก็ทรงพระราชศรัทธามีพระทัยเสนาหาในสามเณรนั้นเปรียบประดุจพระราชาบุตรเกิดแต่พระอุทร แล้วปวารณาพระองค์เป็นราชามาตุภูฏาฐายิกา...”^{๓๖}

เหตุการณ์ ๕) พระนางเซงสอญถูกจับไปเป็นพระมเหสีของพระเจ้ากรุงอังวะ ปรากฏในหนังสือพระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ ความว่า

(๓๙)“...(พระนางเซงสอญ)ถูกพระอนุชาพระยารานสั่งขึ้นไปถวายพระเจ้ากรุงอังวะ...เป็นการตอบแทนที่ช่วยเหลือให้พระองค์ได้ขึ้นเสวยราชย์ที่พะโค หรือกรุงหงสาวดี ...”^{๓๗}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในวรรณคดีเรื่องราชาธิราช ความว่า

(๔๐)“...พระเจ้าเมงเรชะวากี้ ผู้ครองกรุงรัตนบุรีอังวะ ได้ทราบวาทะละเจ้าท้าวพระนางเจ้าแผ่นดินหงสาวดีนั้น เสด็จมานมัสการพระเกศธาตุ ณ เมืองตะเกิง...จึงตรัสปรึกษาเสนาบดีทั้งปวงว่า บัดนี้เมืองหงสาวดีถอยกำลังแล้ว พระเจ้าแผ่นดินเป็นสตรี...เราคิดจะแต่งกองทัพลงไปชும்คอยจับนางกษัตริย์มาเป็นมเหสีเสียให้ได้ ก็เห็นเราจะได้เมืองหงสาวดีโดยง่าย มิต้องรบพุ่งให้ลำบากเลย...เสนาบดีทั้งปวงก็เห็นด้วยพระเจ้าเมงเรชะวากี้จึงให้จัดทัพ...ฝ่ายตะละนางพระยาท้าวมิทันรู้พระองค์ ก็เสด็จมาหวังจะนมัสการพระเกศธาตุตามเคยทุกปีนั้น ครั้นเสด็จมาใกล้เมืองตะเกิงตรงกองทัพพม่าชும்คอยนั้น...ก็ได้ต้านทานสู้รบกันเป็นสามารถ พม่าช่อมอญล้มตายเป็นอันมาก จึงแตกแก่พม่า...จับได้ช้างพระที่นั่งกับพระองค์นางกษัตริย์

^{๓๖} พระคลัง(หน), เจ้าพระยา, **ราชาธิราช** (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๖), หน้า ๔๐๔.

^{๓๗} สุเนตร ชุตินธรานนท์, **พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์** (กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

พาไปถวายพระเจ้าอังวะก็มีพระทัยยินดีนัก...แล้วก็ตั้งตะลະ
เจ้าทำไว้มันเป็นพระอัศวินเหสีเอก”^{๓๙}

เหตุการณ์ ๖) พระนางเซงสอญทรงทำหน้าที่ถวายพระอักษรแด่พระราชโอรสและพระราช
ธิดาของพระเจ้ากรุงอังวะ เนื่องจากพระองค์ทรงเห็นถึงสติปัญญาความรู้ความสามารถของพระ
นางเซงสอญ เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเอง

เหตุการณ์ ๗) พระนางเซงสอญทรงขายสร้อยมหาศิวาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานจากพระ
เจ้ากรุงอังวะ เพื่อนำเงินมาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เหตุการณ์ในตอนนี้อย่างไรละเอียดของ
เหตุการณ์จะแตกต่างกัน แต่เป็นเหตุการณ์ที่แสดงถึงการทำนุบำรุงศาสนาเช่นกัน ปรากฏใน
หนังสือพระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ ความว่า

(๔๑)“...พระนาง(เซงสอญ)เป็นที่เคารพยกย่องของเหล่า
อาณาประชาราษฎร์ เป็นผู้ทิศตนทำนุบำรุงพระศาสนา ถึงกับ
ถวายทองคำเท่าน้ำหนักของพระนางให้ทำเป็นทองหุ้มองค์
เจดีย์ชเวดากองเป็นพุทธบูชา...”^{๔๐}

เหตุการณ์ ๘) เกิดความโกลาหลวุ่นวายในราชสำนักกรุงอังวะ เนื่องจากพระมเหสีเซงโบ
เมพระมเหสีผู้มีเชื้อสายไทยใหญ่ วางแผนลอบปลงพระชนม์พระเจ้ากรุงอังวะสำเร็จ และหมายจะ
ขึ้นครองราชย์ แต่ด้วยสติปัญญาความสามารถของพระนางเซงสอญ ทำให้ราชสำนักกรุงอังวะ
กลับมาสงบเรียบร้อยดังเดิม เหตุการณ์ตอนนี้ปรากฏในหนังสือพระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่
หน้าประวัติศาสตร์ ความว่า

(๔๒)...พระนางเซงโบเม ซึ่งมีสายสัมพันธ์กับทางไทย
ใหญ่ ไม่พอพระทัยด้วยแรงริษยา กล่าวคือ มเหสีเซงโบเมได้
ลักลอบติดต่อกับเจ้าฟ้าโองปองให้นำกำลังเข้ายึดกรุงอังวะ จน
เป็นเหตุให้พระเจ้ากรุงอังวะเสียดีถึงสิ้นพระชนม์...”^{๔๑}

เหตุการณ์ ๙) พระนางเซงสอญกลับหงสาวดี โดยได้รับความช่วยเหลือจากพระมหาปิฎก
ธรรมาจารย์บุตรบุญธรรมของพระนาง เหตุการณ์ตอนนี้ปรากฏในหนังสือพระสุพรรณกัลยาจาก
ตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ ความว่า

^{๓๙} พระคลัง(หน), เจ้าพระยา, ราชธานีราช (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๖) หน้า ๔๐๕-๔๐๖.

^{๔๐} สุเนตร ชุตินธรานนท์, พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ (กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., ๒๕๔๒), หน้า ๙๓.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๒.

(๔๓)“...ต่อมาภายหลังได้มีพระภิกษุ ๒ รูป ซึ่งหนึ่งในจำนวนนั้นคือ พระธรรมธร หรือ ธรรมเจดีย์ (หลักฐานไทยในพงศาวดารรามัญราชาธิราช ระบุนามว่า พระมหาปิฎกธร) ได้ลอบนำพระนางเซงสอบุกกลับคืนสู่กรุงหงสาวดี”^{๔๑}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในวรรณคดีเรื่องราชาธิราช ความว่า

(๔๔)“ฝ่ายพระมหาปิฎกธรภิกษุ ตั้งแต่ได้รู้ว่าพระเจ้าอังวะแต่งกองทัพให้มาจับพระนางเจ้าแผ่นดินผู้มีพระคุณแก่ตัวไปแล้ว ก็ไม่สบายใจเลย...คิดจะติดตามไปให้พบพระนางเจ้าแผ่นดินให้จงได้ จึงตามขึ้นไปด้วยกับนิสิตคฤหัสถ์สี่คน...คำวันหนึ่งจึงให้ยกหีบใหญ่ใบหนึ่งเข้าไปในตำหนัก ... แล้วก็เชิญนางกษัตริย์เสด็จลงประทับอยู่ในหีบ...นายประตู...หาสังเกตไม่ก็เปิดประตูให้ไป ครั้นพระมหาปิฎกธรพานางกษัตริย์ออกมาพ้นประตูเมือง มาถึงที่ซ่อนเรือไว้นั้น ก็ชวนกันยกเรือลงน้ำหนีล่องมา...”^{๔๒}

เหตุการณ์ ๑๐) พระนางเซงสอบุกมอบราชสมบัติแก่พระมหาปิฎกธร ปรากฏในวรรณคดีเรื่องราชาธิราช ดังนี้

(๔๕)...จำเราจะยกราชสมบัติให้แก่พระมหาปิฎกธรบุตรเราเสีย พระมหาปิฎกธรบุตรเรานี้มีปัญญาหลักซึ่งหลักแหลมหนัก ควรจะดำรงราชสมบัติครอบครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์แทนตัวเราสืบไปได้...เสนาบดีทั้งปวงต่างคนต่างมิเห็นด้วย

... “เรา(พระนางเซงสอบุก)จะคิดหาหนทางแก้ไขให้เสนาบดีทั้งปวงละทิฐิมานะให้จงได้ ... พระนางได้จัดงานอัญเชิญพระพุทธรูปมายังพระราชวัง...พระนางจึงตรัสถามต่อว่าท่านทราบหรือไม่ว่าพระพุทธรูปทำด้วยไม้ใด เสนาบดีทุกคนต่างทราบว่าทำด้วยไม้พยุงได้เสาะสะพานที่คนเดินข้ามทุกวัน แต่ถึงจะเอาไม้ที่ต่ำเข้ามาจำหลักเป็นรูปพระพุทธรูปแล้ว ก็ควรที่

^{๔๑} สุเนตร ชุตินธรานนท์, พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ (กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., ๒๕๔๒), หน้า ๙๒-๙๓.

^{๔๒} พระคลัง(หน), เจ้าพระยา, ราชาธิราช (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๖) หน้า ๔๐๖-๔๑๐.

คนทั้งปวงจะนมัสการ...พระนางเซงสอบูจึงตรัสว่า “ท่านทั้งปวงคิดอย่างนี้ดีแล้ว ซึ่งพระมหาปิฎกธรรบุตรเรานั้นก็เปรียบประดุจไม้เสาะสะพาน เมื่อเราจะยกให้เป็นพระมหากษัตริย์ประกอบด้วยเครื่องเบญจราชาภรณ์และเศวตฉัตรเป็นเพศกษัตริย์แล้วดังฤกษ์จะให้มิได้เล่า...เสนาบดีทั้งปวงเมื่อได้ฟังดังนั้นจึงตรัสสั่งให้นิมนต์พระมหาปิฎกธรรบุตรจากเทศสมณะ แต่งการราชาภิเษกขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน”^{๔๓}

เหตุการณ์ ๑๑) พระนางเซงสอบูดำรงตำแหน่งเป็นพระพันปีหลวง ปรากฏในวรรณคดีเรื่องราชาธิราช ความว่า

(๔๖) “ฝ่ายตะละนางพระยาทำวานั้น ครั้นมอบราชสมบัติแก่พระเจ้าหงสาวดีแล้วก็สบายพระทัย ทรงพระเส่นหาในพระเจ้าหงสาวดีนั้นประดุจดั่งพระราชโอรสเกิดแต่พระอุทร พระเจ้าหงสาวดีก็กลัวเกรงนบนอบกระทำสักการบูชา ทรงปฏิบัติรักษาตะละนางพระยาทำวานั้นดุจดั่งพระราชมารดาอันยังพระองค์ให้บังเกิด ตั้งไว้ในที่เป็นสมเด็จพะชนนีหลวง”^{๔๔}

เหตุการณ์ ๑๒) พระนางเซงสอบูสวรรคต ปรากฏในวรรณคดีเรื่องราชาธิราช ความว่า

(๔๗) “...อยู่มาตะละนางพระยาทำวเสด็จทิวงคต พระชนมายุได้เจ็ดสิบเอ็ดปี อยู่ในราชสมบัติได้ห้าสิบเอ็ดปี ลุคักราช ๘๙๑ ปี พระเจ้าหงสาวดีจึงสั่งเสนาบดีให้ทำพระเมรุมาศ โดยขนาดสูงใหญ่ในท่ามกลางเมือง ให้ตกแต่งด้วยสรรพเครื่องประดับทั้งปวง เป็นอันงามอย่างยิ่ง...”^{๔๕}

เมื่อพิจารณาการสร้างโครงเรื่องในนวนิยายเรื่องนี้แล้วจะพบว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีสำคัญ คือ การคิดสรรเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาผสมผสานกับจินตนาการ การนำเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงพระนางเซงสอบูมาผสมผสานกับเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น จากกลวิธี

^{๔๓} คึกเดช กันทามระ, **เซงสอบู**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๘-๒๔๓.

^{๔๔} พระคลัง(หน), **เจ้าพระยา, ราชาธิราช** (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๖), หน้า ๔๑๔.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖๗.

เหล่านี้ทำให้เห็นภาพของพระนางเซงสบูในฐานะที่พระนางเป็นกษัตริย์ผู้ปกครองบ้านเมืองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๔.๑.๕ ตำนานรักศรีปราชญ์

ตำนานรักศรีปราชญ์ เล่าเรื่องราวของกวีเอกในราชสำนักของสมเด็จพระนารายณ์ โดยผู้ประพันธ์เริ่มเล่าเรื่องตั้งแต่ศรีปราชญ์เข้ารับราชการเป็นมหาดเล็ก กระทั่งถูกลงโทษประหารชีวิต นวนิยายเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์มีโครงเรื่อง ดังนี้

- (๑) ศรี บุตรชายของพระมหाराชครู เมื่ออายุ ๙ ขวบต่อโคลงของสมเด็จพระนารายณ์ พระนารายณ์ทรงพอพระทัยคำโคลงมาก จึงให้รับราชการเป็นมหาดเล็ก
- (๒) ศรี ได้รับพระราชทานนามว่า ศรีปราชญ์ เนื่องจากมีปฏิภาณไหวพริบในการตอบคำถาม
- (๓) ศรีปราชญ์มีเรื่องขัดแย้งกับพระสนมเอก
- (๔) ศรีปราชญ์ถูกเนรเทศไปนครศรีธรรมราชเนื่องจากพุดจาจาบจ้วงพระสนมเอก
- (๕) เจ้าพระยามนทรเข้าใจผิดคิดว่าศรีปราชญ์ลักลอบมีความสัมพันธ์กับภรรยาตน จึงตัดสินประหารชีวิตศรีปราชญ์

จากโครงเรื่องดังกล่าว ทำให้สามารถสรุปแก่นเรื่องได้ว่า ศรีปราชญ์เป็นกวีเอกผู้มีความเป็นเลิศในด้านการประพันธ์

เหตุการณ์ในนวนิยายทั้ง ๕ เหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง มีทั้งเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์นำมาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นใหม่เพื่อประกอบในนวนิยาย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ (๕) เหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์ และที่มาของเหตุการณ์

เหตุการณ์ที่ประกอบกันเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่อง ตำนานรักศรีปราชญ์	เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่มา		เหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น
	ตำนานศรีปราชญ์ ของพระยาปริยัติธรรมธาดา	ชีวิตและงานของศรีปราชญ์ ของ ประยูรพิศนาคะ	
๑. ศรี บุตรชายของพระมหाराชครูต่อโคลงของสมเด็จพระนารายณ์ และเข้ารับราชการเป็น	✓	✓	

เหตุการณ์ที่ประกอบกันเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่อง <i>ตำนานรักศรีปราชญ์</i>	เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่มา		เหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น
	ตำนานศรีปราชญ์ ของพระยาปริยัติธรรมธาดา	ชีวิตและงานของศรีปราชญ์ ของ ประยูรพิศนาคะ	
มหาดเล็ก			
๒. ศรี ได้รับพระราชทานนาม ศรีปราชญ์	✓	✓	
๓. ศรีปราชญ์มีเรื่องกับพระสนมเอก	✓	✓	
๔. ศรีปราชญ์ถูกเนรเทศไปนครศรีธรรมราชเนื่องจากพุดจาจบบังพระสนมเอก	✓	✓	
๕. ศรีปราชญ์ต้องโทษประหารชีวิต	✓	✓	

เมื่อพิจารณาการสร้างโครงเรื่องในนวนิยายเรื่องนี้แล้วจะพบว่า ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงศรีปราชญ์มาประพันธ์นวนิยาย เพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวดังกล่าวเข้ามานำเสนอโครงเรื่อง ดังนี้

เหตุการณ์ ๑) ศรี บุตรชายของพระมหाराชครูต่อโคลงของสมเด็จพระนารายณ์และเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็ก ปรากฏใน *ตำนานศรีปราชญ์* ของพระยาปริยัติธรรมธาดา ความว่า

(๔๘) พระนารายณ์ทรงนิพนธ์โคลง ๒ บาท ... เป็นเพราะพระนารายณ์จะทรงบรรทมหรืออะไรสักอย่าง ทรงรับสั่งให้พระโหราธิบดีนำกลับไปแต่งที่บ้าน แต่พระโหราธิบดียังคิดไม่ออกจึงวางกระดาษขนวนไว้ ศรีบุตรชายพระโหราธิบดีเห็นเข้านึกสนุกจึงต่อโคลง ๒ บาท ... เมื่อสมเด็จพระนารายณ์ทอดพระเนตรคำโคลงของศรี นึกประหลาดใจที่เด็กอายุ ๙ ขวบสามารถแต่งโคลงได้ จึงโปรดเกล้าให้ศรีเป็นมหาดเล็กรับราชการ^{๔๖}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในหนังสือ *ชีวิตและงานของศรีปราชญ์* ของประยูร พิศนาคะ ความว่า

(๔๙) สมเด็จพระนารายณ์ทรงพระราชนิพนธ์โคลงบทหนึ่ง แต่เมื่อทรงพระราชนิพนธ์ไปได้เพียง ๒ บาท อีก ๒ บาท

^{๔๖} ปริยัติธรรมธาดา พระยา, *ตำนานศรีปราชญ์* (ม.ป.ท.: ม.ป.พ., ๒๔๖๒), หน้า ๖-๑๓.

ต่อไป ไม่สามารถจะพระราชนิพนธ์ให้สละสลวยได้ จึงมอบให้ พระมหाराชครูแต่งต่อ พระมหाराชครูนำมาแต่งต่อบ้าน แต่ยังไม่ทันที่พระมหाराชครูจะต่อโคลงพระราชนิพนธ์ให้จบ บุตรชายก็แอบมาแต่งต่อเสียก่อน ... พระมหाराชครูนำโคลงที่บุตรชายแต่งทูลเกล้าถวายพระนารายณ์ แทนที่พระนารายณ์จะทรงพิโรธที่ศรีปราชญ์อาจเอื้อม กลับชมเชยศรีปราชญ์ และขอตัวศรีปราชญ์มารับราชการ^{๔๗}

เหตุการณ์ ๒) ศรี ได้รับพระราชทานนาม ศรีปราชญ์ ปรากฏใน *ตำนานศรีปราชญ์ของพระยาปริยัติธรรมธาดา* ความว่า

(๕๐) ครั้งหนึ่งพระนารายณ์เสด็จอุทยาน มีฝูงวานร...ส่งเสียงร้องครอกแครกๆ พระนารายณ์รับสั่งถามเหล่าเสนาอำมาตย์ว่าเสียงอะไร แต่ไม่มีผู้ใดกล้ากราบทูล จึงหันมาถามนายศรีบุตรพระโหรา นายศรีกราบทูลสนองพระโองการว่า “พระพุทเจ้าข้าไม่ควรจะกราบทูลหาได้ นั้นเป็นเสียงมกฏ (ลิง) มันทำสมครสังวาส” เมื่อฟังคำตอบของศรี พระนารายณ์พอพระทัยมาก ตรัสชมว่าศรีเป็นเด็กว่องไวทั้งมีความล่องรู้ มีถ้อยคำเฉียบแหลม รู้คำราชาศัพท์ ควรจะยกย่องให้มีชื่อเสียงเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่ข้าราชการต่อไป จึงพระราชทานนามแก่ศรีว่า ศรีปราชญ์^{๔๘}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในหนังสือ *ชีวิตและงานของศรีปราชญ์ของประยูร พิศานาคะ* ความว่า

(๕๑) เมื่อพระนารายณ์ประพาสอุทยานป่าแก้ว พร้อมข้าราชการบริพารและกวีในราชสำนัก ทรงทอดพระเนตรเห็นฝูงวานรเป็นสัตว์ส่งเสียงอึกที่กอยู่บนต้นไม้ จึงทรงทดสอบปฏิภาณของข้าราชการบริพาร โดยรับสั่งขึ้นลอยๆว่า นั้นเสียงอะไร ปรากฏว่าไม่มีใครกล้ากราบทูล เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องไม่สมควร...พระนารายณ์จึงถามศรี ศรีตอบว่า “พระพุทเจ้าข้า ไม่บังควรจะ

^{๔๗} ประยูร พิศานาคะ, *ชีวิตและงานของศรีปราชญ์-สุนทรภู่* (พระนคร: หอสมุดกลาง, ๒๕๑๒), หน้า ๒๐-๒๑.

^{๔๘} *ปริยัติธรรมธาดา พระยา, ตำนานศรีปราชญ์* (ม.ป.ท.: ม.ป.ท., ๒๕๖๒), หน้า ๑๙-๒๓.

กราบทูลหามิได้ นั่นเป็นเสียงมังกโก (ลิง) มันทำสมัครสงวาสผิต
ประหลาดกว่าธรรมดา” คำตอบของศรีเป็นที่พอพระทัยมาก
ทรงรับสั่งว่า เจ้าจงเป็นศรีปราชญ์ ณ บัดนี้^{๔๙}

เหตุการณ์ ๓) ศรีปราชญ์มีเรื่องกับพระสนมเอก ปรากฏใน *ตำนานศรีปราชญ์ของพระยา
ปริยัติธรรมธาดา* ความว่า

(๕๒) ศรีปราชญ์และพระสนมเอกได้ตอบโคลงกัน ...
พระสนมเอคนั้นชุนเคืองมาก นำโคลงขึ้นกราบทูลพระนารายณ์
พระนารายณ์ให้ลงโทษศรีปราชญ์ฐานละเมิดพระสนมเอก^{๕๐}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในหนังสือ *ชีวิตและงานของศรีปราชญ์ของประยูร พิศนาคะ*
ความว่า

(๕๓) ศรีปราชญ์บังอาจไปเกี่ยวนางสนมในคืนวันลอย
กระทง กล่าวคือเมื่อเห็นกระทงของนางสนมก็อดใช้คารมกวีมิได้
จึงเกี่ยวนางสนมด้วยโคลงทำนองเปรียบเทียบในเชิงรัก นาง
สนมจึงด่าว่าศรีปราชญ์อย่างสาหัสเสียเทเสีย ...เมื่อนางสนมถูก
ศรีปราชญ์ยกย่อนกลับเช่นนั้นก็โกรธเป็นฟืนเป็นไฟ ไปกราบ
ทูลกล่าวโทษศรีปราชญ์ด้วยข้อหากรรจ์ พระนารายณ์ก็ทรง
กริ้ว รับสั่งให้นำตัวศรีปราชญ์มาเฝ้าทันที ทรงไต่สวนได้ความ
จริงแล้วก็รับสั่งลงพระราชอาญาศรีปราชญ์^{๕๑}

เหตุการณ์ ๔) ศรีปราชญ์ถูกเนรเทศไปยังนครศรีธรรมราช ปรากฏใน *ตำนานศรีปราชญ์
ของพระยาปริยัติธรรมธาดา* ความว่า

(๕๔) ศรีปราชญ์คิดแค้นใจมากที่พระสนมเอกทำให้ตน
ต้องถูกลงโทษเมื่อคราวที่ตอบโต้โคลงกัน วันหนึ่งเมื่อต้องไป
ทำงานชุดคูควักโคลนใส่บุงก็หาบไปเท เมื่อพระสนมเอกเดิน
สวนทางมา ศรีปราชญ์ไม่หลบ เอาโคลนสาดรดพระสนมเอกจน

^{๔๙} ประยูร พิศนาคะ, *ชีวิตและงานของศรีปราชญ์-สุนทรภู่* (พระนคร: หอสมุดกลาง, ๒๕๑๒), หน้า ๒๔-๒๕.

^{๕๐} *ปริยัติธรรมธาดา พระยา, ตำนานศรีปราชญ์* (ม.ป.ท.: ม.ป.ท., ๒๔๖๒), หน้า ๘๗-๘๘.

^{๕๑} ประยูร พิศนาคะ, *ชีวิตและงานของศรีปราชญ์-สุนทรภู่* (พระนคร: หอสมุดกลาง, ๒๕๑๒), หน้า ๔๖-๔๘.

เป็อนหมดทั้งตัว พระสนมเอกจึงเข้าวังกราบทูลเรื่องราวทั้งหมด
ศรีปราชญ์จึงต้องโทษ ... เนรเทศไปไว้เมืองนครศรีธรรมราช^{๕๒}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในหนังสือชีวิตและงานของศรีปราชญ์ของประยูร พิศนาคะ
ความว่า

(๕๕)เมื่อศรีปราชญ์ถูกลงพระราชอาญาให้ไปไกลโคลน
นางสนมเยาะเย้ยศรีปราชญ์ต่าง ๆ นานา ศรีปราชญ์ลื้มตัว เอา
โคลนสาดนางสนม นางสนมนำเรื่องไปฟ้องพระนารายณ์ พระ
นารายณ์ทรงพระพิโรธมาก ทรงถือว่าศรีปราชญ์บังอาจลบหลู่
พระบรมเดชานุภาพ ไม่มีความยำเกรงพระองค์ มีโทษถึง
ประหารชีวิต แต่เนื่องจากพระมหाराชครูบิดาของศรีปราชญ์ได้
กราบทูลขอพระราชทานอภัยโทษศรีปราชญ์บุตรชายไว้ล่วงหน้า
แล้ว พระนารายณ์จึงเนรเทศศรีปราชญ์ไปยังเมืองนคร^{๕๓}

เหตุการณ์ ๕) ศรีปราชญ์ต้องโทษประหารชีวิต ปรากฏในตำนานศรีปราชญ์ของพระยา
ปริยัติธรรมธาดา ความว่า

(๕๖)เมื่อศรีปราชญ์ถูกเนรเทศไปยังเมืองนคร มีการเล่น
โคลงกันในหมู่ข้าราชการและนางใน ครั้งหนึ่งเกิดเรื่องวิวาท
ทำนองขู้สาวขึ้น พระยานครจึงสั่งฆ่าศรีปราชญ์ ... ก่อนตายศรี
ปราชญ์ตั้งสัจจาธิษฐาน ผูกเป็นโคลง^{๕๔}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในหนังสือชีวิตและงานของศรีปราชญ์ของประยูร พิศนาคะ
ความว่า

(๕๗)เมื่อศรีปราชญ์มาอยู่นครศรีธรรมราช เกิดผิดเล่น
กับเจ้านครในเรื่องเจ้าบทเจ้ากลอน ศรีปราชญ์ทำให้พระยานคร
ขุ่นแค้นใจหลายครั้ง พระยานครจึงหาโอกาสแก้แค้น และใน
ที่สุดเจ้าเมืองก็สบโอกาส กล่าวหาว่าศรีปราชญ์ลักลอบเป็นชู้กับ

^{๕๒} ปริยัติธรรมธาดา พระยา, ตำนานศรีปราชญ์ (ม.ป.ท.: ม.ป.พ., ๒๔๖๒), หน้า ๘๘-๙๑.

^{๕๓} ประยูร พิศนาคะ, ชีวิตและงานของศรีปราชญ์-สุนทรภู่ (พระนคร: หอสมุดกลาง, ๒๕๑๒), หน้า ๔๘-๔๙.

^{๕๔} ปริยัติธรรมธาดา พระยา, ตำนานศรีปราชญ์ (ม.ป.ท.: ม.ป.พ., ๒๔๖๒), หน้า ๙๒-๙๓.

ภรรยาของตน และตัดสินโทษประหารชีวิตศรีปราชญ์โดย
 พงการ ก่อนตายศรีปราชญ์แต่งโคลงสาปแช่งเจ้าเมืองนคร^{๕๕}

จากการสำรวจของผู้วิจัย เอกสารที่ปรากฏเรื่องราวของศรีปราชญ์มีทั้งสิ้น ๓ ฉบับ ได้แก่ คำให้การชาวกรุงเก่า ตำนานศรีปราชญ์ของพระยาปริยัติธรรมธาดา และชีวิตและงานของศรีปราชญ์ ของ ประยูร พิศนาคะ แต่จากการสัมภาษณ์ผู้ประพันธ์ ผู้ประพันธ์ใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์เรื่องตำนานศรีปราชญ์ และ ชีวิตและงานของศรีปราชญ์เป็นหลักเพื่อประกอบการประพันธ์นวนิยายเรื่องนี้ ประกอบกับผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลของศรีปราชญ์ใน คำให้การชาวกรุงเก่า พบว่า ในคำให้การชาวกรุงเก่าไม่มีรายละเอียดของเหตุการณ์มากนัก และเหตุการณ์ที่กล่าวถึงศรีปราชญ์ในเอกสารฉบับดังกล่าว ในตำนานศรีปราชญ์ และ ชีวิตและงานของศรีปราชญ์ก็มีบันทึกไว้เช่นกัน ดังนั้นในการวิเคราะห์ผู้วิจัยจึงไม่ได้นำเอกสารคำให้การชาวกรุงเก่ามาวิเคราะห์ด้วย

เมื่อพิจารณาการสร้างโครงเรื่องในนวนิยายเรื่องนี้แล้วจะพบว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีสำคัญ คือ การคัดสรรเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาประกอบเป็นโครงเรื่อง ซึ่งเหตุการณ์ส่วนใหญ่ค่อนข้างตรงกับเอกสารทางประวัติศาสตร์

๔.๑.๖ ขุนดาบหนายเลือก และชูลิทินาปาติโจ ขุนดาบหนายเลือก ๒

ขุนดาบหนายเลือกและชูลิทินาปาติโจฯ เล่าเรื่องราวชีวิตประวัติของบุญชูตั้งแต่เหตุการณ์สงครามกลางเมืองในกรุงศรีอยุธยาเมื่อพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระเสด็จสวรรคต กระทั่งถูกจับตัวไปยังพม่า นวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเลือกและชูลิทินาปาติโจฯมีโครงเรื่อง ดังนี้

- (๑) เกิดการแย่งชิงราชสมบัติระหว่างสมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรสถานมงคลกับเจ้าฟ้าอภัย
- (๒) บุญชูช่วยปกป้องเจ้าฟ้าอภัย เมื่อสมเด็จพระราชวังบวรได้ขึ้นครองราชย์ บุญชูจึงต้องโทษเป็นทาส ต้องปลอมตัวเป็นสัปเหร่อที่วัดท่าทราย
- (๓) ขณะเป็นสัปเหร่อ บุญชูรู้จักปะชาวจีนเพชร ผู้มีนิมิตว่ากรุงศรีอยุธยาจะเกิดอาเพศ และเชื่อว่าบุญชูคือบุคคลที่ตนเห็นในนิมิตว่าจะเป็นผู้มาช่วยกอบกู้กรุงศรีอยุธยาจากข้าศึกศัตรู
- (๔) บุญชูช่วยนางระบำจากการถูกกระทำชำเรา
- (๕) เกิดเหตุการณ์กบฏจีนนายกาย บุญชูมีส่วนร่วมในการปราบกบฏ จึงได้รับความดีความชอบให้ดำรงตำแหน่งเป็นขุนรองปลัดชู นายอำเภอบ้านวิเศษชัยชาญ

^{๕๕} ประยูร พิศนาคะ, *ชีวิตและงานของศรีปราชญ์-สุนทรภู่* (พระนคร: หอสมุดกลาง, ๒๕๑๒), หน้า ๕๔-๕๕.

- (๖) บุญชูพ้นข้อหากบฏ เนื่องจากมีความดีความชอบ
- (๗) กองทัพพม่าโดยการนำของพระเจ้าอลองพญาเข้าตีเมืองหน้าด่านของไทย บุญชูพร้อมกองอาสาชาววิเศษชัยชาญจำนวน ๔๐๐ คนอาสาออกรบที่อ่าวหัวขาว
- (๘) บุญชูถูกจับตัวไปพม่า
- (๙) ขณะออกรบที่อ่าวหัวขาว บุญชูมีความสัมพันธ์กับยัสมิน ยัสมินตั้งครุฑบุตรชายของบุญชู
- (๑๐) อะแซห่วนก็ให้บุญชูไปปราบกบฏเมืองอังวะ
- (๑๑) บุญชูได้รับแต่งตั้งเป็นขุนพลทัพพม่า
- (๑๒) บุญชูปราบขุนพลมังฆ้องนรธาได้สำเร็จ จึงได้รับพระราชทานตำแหน่งเป็นขุนพลชูสิทธินาปาติใจ เป็นองครักษ์ใกล้ชิดพระเจ้าอยู่หัว
- (๑๓) ขุนพลชู ขุนพลเมงจี และขุนพลไชยกะโย ได้รับคำสั่งให้ไปปราบกบฏเมืองกระแซ
- (๑๔) ขุนพลชูปราบกบฏชาวมอญ
- (๑๕) พม่าวางแผนจะบุกกรุงศรีอยุธยา เพื่อเตือนเรื่องพม่าจะบุกกรุงศรีอยุธยาขุนพลชูส่งโคลงฤๅษีแปลงสารให้ฝ่ายกรุงศรีอยุธยา
- (๑๖) ขุนพลชูตัดสินใจเข้าป่ารักษาตบะทำตัวเป็นฤๅษีและปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนกลายเป็นบุคคลกายสิทธิ์

จากโครงเรื่องดังกล่าว ทำให้สามารถสรุปแก่นเรื่องได้ว่า บุญชูเป็นทหารผู้มีความสามารถด้านการต่อสู้ มีความรักชาติบ้านเมือง และมีความจงรักภักดีต่อผู้บังคับบัญชา ถือเป็นบุคคลที่น่ายกย่องเชิดชู

เหตุการณ์ในนวนิยายทั้ง ๑๖ เหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง มีทั้งเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์นำมาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นใหม่เพื่อประกอบในนวนิยาย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ (๖) เหตุการณ์ที่ประกอบเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเล็ก และชูสีทินา ปาติโຈ และที่มาของเหตุการณ์

เหตุการณ์ที่ประกอบกันเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่อง ขุนดาบหนายเล็ก และชูสีทินาปาติโຈ ขุนดาบหนาย เลือก ๒	เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็น ที่มา			เหตุการณ์ ที่ ผู้ประพันธ์ สร้างขึ้น
	พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)	พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา	พระราชพงศาวดารพม่าของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	
๑. เกิดการแย่งชิงราชสมบัติระหว่างสมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคลกับเจ้าฟ้าเอกทัศ	✓	✓		
๒. บุญชูช่วยปกป้องเจ้าฟ้าเอกทัศ เมื่อสมเด็จพระราชวังบวรได้ขึ้นครองราชย์ บุญชูจึงต้องโทษเป็นกบฏ ต้องปลอมตัวเป็นสัปเหร่ออยู่ที่วัดท่าทราย				✓
๓. บุญชูรู้จักปะขาวจันเพชร ผู้มีนิมิตว่ากรุงศรีอยุธยาจะเกิดอาเพศ และเชื่อว่าบุญชูคือบุคคลที่ตนเห็นในนิมิตว่าจะเป็นผู้มาช่วยกอบกู้กรุงศรีอยุธยาจากข้าศึกศัตรู				✓
๔. บุญชูช่วยเหลือนางระบำจากการถูกกระทำชำเรา				✓
๕. บุญชูช่วยปราบกบฏจันนายกาย ทำให้ได้รับความดีความชอบให้เป็น ขุนรองปลัดชูนายอำเภอบ้านวิเศษชัยชาญ				✓
๖. บุญชูพ้นข้อหา กบฏ				✓
๗. กองทัพพม่าโดยการนำของพระเจ้าอลองพญาเข้าตีเมืองหน้าด่าน บุญชูพร้อมกองอาสาชาววิเศษชัยชาญจำนวน ๔๐๐ คนอาสาออกรบที่อ่าวหว้าขาว	✓	✓		
๘. บุญชูถูกจับตัวไปพม่า		✓	✓	
๙. บุญชูมีความสัมพันธ์กับยัสมิน ยัสมินตั้งครรรภ์บุตรชายของบุญชู				✓
๑๐. อะแซหุ่นกี้ให้บุญชูไปปราบกบฏเมืองอังวะ				✓
๑๑. บุญชูได้รับแต่งตั้งเป็นขุนพลทัพพม่า				✓
๑๒. บุญชูปราบขุนพลมังฆ้องนรธาได้สำเร็จ จึงได้รับพระราชทานตำแหน่งเป็นขุนพลชูสีทินาปาติโຈ				✓
๑๓. ขุนพลชู ขุนพลเมงจี และขุนพลไชยกะโย ได้รับคำสั่งให้ไปปราบกบฏเมืองกระแซ				✓
๑๔. ขุนพลชูปราบกบฏชาวมอญ		✓		

เหตุการณ์ที่ประกอบกันเป็นโครงเรื่องของนวนิยายเรื่อง ขุนดาบนายเลือก และฐิติทิษาปาติโจ ขุนดาบทนาย เลือก ๒	เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็น ที่มา			เหตุการณ์ ที่ ผู้ประพันธ์ สร้างขึ้น
	พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)	พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา	พระราชพงศาวดารพม่าของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	
๑๕. ขุนพลชูส่งโคลงฤๅษีแปลงสารให้ฝ่ายกรุงศรีอยุธยา เพื่อเตือนเรื่องพม่าจะเข้ารุกรานกรุงศรีอยุธยา				✓
๑๖. ขุนพลชุดัดสินใจเข้าป่ารักษาตบะทำตัวเป็นฤๅษีและปฏิบัติตามพระธรรมคำสอน กลายเป็นบุคคลกายสิทธิ์				✓

เมื่อพิจารณาการสร้างโครงเรื่องในนวนิยายเรื่องนี้แล้วจะพบว่า ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงบุญชูมาผสมผสานกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์อื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึงบุญชูโดยตรง นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นใหม่ เพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวดังกล่าวเข้ามานำเสนอโครงเรื่อง ดังนี้

เหตุการณ์ ๑-๒) เกิดสงครามกลางเมืองในกรุงศรีอยุธยา บุญชูช่วยปกป้องเจ้าฟ้าอภัยเมื่อสมเด็จพระราชวังบวรได้ขึ้นครองราชย์ บุญชูจึงต้องโทษเป็นกบฏ ต้องปลอมตัวเป็นสัปเหร่อที่วัดท่าทราย เหตุการณ์นี้ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ความว่า

(๕๘) เกิดการแย่งชิงราชสมบัติระหว่างสมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรสถานมงคลกับเจ้าฟ้าอภัย ในตอนแรกเจ้าฟ้าอภัยขึ้นราชาภิเษกเป็นพระเจ้าแผ่นดินตามคำสั่งของพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ แต่ต่อมากกรมพระราชวังบวรสถานมงคลบุกเข้ามาทำร้ายในวัง เจ้าฟ้าอภัยและเจ้าฟ้าปรเมศร์พร้อมกับมหาดเล็กต่างต้องหลบซ่อนตัวอยู่ในป่า กระทั่งฝ่ายกรมพระราชวังบวรสถานมงคลพบตัว จึงถูกนำไปประหารด้วยท่อนจันทน์^{๕๖}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ความว่า

^{๕๖} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๓๕๔.

(๕๙)เกิดการแย่งชิงราชสมบัติระหว่างพระมหาอุปราช กับเจ้าฟ้าอภัย ฝ่ายเจ้าฟ้าอภัยเป็นฝ่ายปราชัย จึงเอกราชทรัพย์ ต่างๆลงเรือพระที่นั่งหนีไป และแอบอยู่ในป่าใกล้บ้านเอกราช นายด้วงมหาดเล็กเข้าไปขอค้ำกับชาวบ้านทำให้ฝ่ายพระมหาอุปราชตามตัวพบ และนำตัวเจ้าฟ้าทั้งสองไปประหารชีวิตด้วย ท่อนจันทน์ตามราชประเพณี^{๕๗}

เหตุการณ์ ๓) ขณะเป็นสัปเหร่อ บุญชูรู้จักปะขาวจันเพชร ผู้มีนิมิตว่ากรุงศรีอยุธยาจะเกิด อาเพศ และเชื่อว่าบุญชูคือบุคคลที่ตนเห็นในนิมิตว่าจะเป็นผู้มาช่วยกอบกู้กรุงศรีอยุธยาจากข้าศึก ศัตรู เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเอง

เหตุการณ์ ๔) บุญชูช่วยนางระบำจากการถูกกระทำชำเรา เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏใน เอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเอง

เหตุการณ์ ๕) บุญชูช่วยปราบกบฏจินนายกาย ทำให้ได้รับความดีความชอบให้เป็น ขุน รongปลัดขุนนายอำเภอบ้านวิเศษชัยชาญ ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ความว่า

(๖๐)“...ครั้นถึง ณ เดือน ๑๐ ข้างแรม จินนายกาย ณ กรุงเทมมหานคร พรรคพวกประมาณสามร้อยเศษ คบคิดกัน เป็นกบฏยกเข้ามาในเพลาราตรีจะเข้าปล้นชิงเอาพระราชวัง หลวง ... ข้าราชการทั้งปวงซึ่งอยู่รักษาพระนครนั้น ชวนกันออก ต่อรบฆ่าฟันจिनกบฏป่วยเจ็บล้มตายเป็นอันมาก พวกจिनกบฏ จะเข้าพระราชวังมิได้ก็แตกพ่ายหนีไป ขณะนั้นเจ้าพระตรัสน้อย ซึ่งเป็นพระราชบุตรพระอัยกาทรงผนวชอยู่ ณ วัดพุทไธสวรรย์ นั้น ก็เสด็จเข้ามาอยู่ช่วยป้องกันรักษาพระราชวังด้วย...”^{๕๘}

เหตุการณ์ ๖) บุญชูพ้นข้อหากบฏ เนื่องจากมีความดีความชอบ เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มี ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเอง

เหตุการณ์ ๗) กองทัพพม่าโดยการนำของพระเจ้าอลองพญาเข้าตีเมืองหน้าด่านของไทย บุญชูอาสา นำกองทหารชาวบ้านจำนวน ๔๐๐ คนไปสกัดทัพพม่าที่อ่าวหว้าขาว แต่เนื่องจากกำลัง

^{๕๗} พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๘.

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๒.

ทหารมีจำนวนน้อยกว่าฝ่ายพม่ามากจึงพ่ายแพ้ ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราช
ราชหัตถเลขา ความว่า

(๖๑)“...ครั้นถึงปีเถาะ เอกศกนั้น พระเจ้าอลองพ
ราญมั่งลงกับมังระราชบุตรที่สอง ก็ยกทัพหลวงทั้งทางบกทาง
เรือออกจากเมืองรัตนสิงค์ ... ครั้นถึงเดือนอ้าย กรมการเมือง
ตะนาวศรีบอกหนังสือข่าวศึกเข้ามา ณ กรุงเทพมหานครว่าเจ้า
พม่าชื่อมั่งลงยกกองทัพมาประมาณสามหมื่นเศษ ติได้เมือง
ทวายแล้วจะยกมาตีเมืองมฤต เมืองตะนาวศรี ... ขณะนั้นขุน
รองปลัดชู เป็นกรมการเมืองวิเศษชัยชาญ เข้ามารับอาสากับ
ไพร่สี่ร้อยเศษขอไปรบพม่าด้วย จึงโปรดให้เป็นกองอาสาสามารถ
กองหนึ่ง ให้ไปในกองทัพพระยารัตนาธิเบศ ... ทัพไทยน้อยตัว
ต้านทานมิได้ก็แตกฉานในเพลาดียว และพระยารัตนาธิเบศได้
แจ้งว่าทัพพระยมราชแตกพ่ายมา จึงเกณฑ์พลห้าร้อยเข้า
บรรจบกองขุนรองปลัดชูแล้วให้ยกไปรบทัพพม่า ไปตั้งอยู่ตำบล
หัวขาวริมชายทะเล”^{๕๙}

เหตุการณ์ ๘) บุญชูถูกจับตัวไปยังพม่า ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัต
ถเลขา ความว่า

(๖๒)ขุนรองปลัดชูออกไปโจมตีทัพหน้าของพม่า รบกัน
ด้วยอาวุธสั้นถึงตะลุมบอนฟันแทงพม่าล้มตายเป็นอันมาก และ
ตัวขุนรองปลัดชูนั้นถือดาบสองมือวิ่งเข้าในท่ามกลางศึก ฟัน
พม่าตายล้มลงไปกายกันดังขอนไม้ รบกันตั้งแต่เช้าจนเที่ยง พล
พม่ามากกว่าเป็นหลายเท่า รบกันกระทั่งขุนรองปลัดชูเหนื่อย
อ่อนสิ้นกำลังลง พม่าจับเป็นไปได้^{๖๐}

เหตุการณ์ตอนนี้ยังปรากฏในพระราชพงศาวดารพม่าของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
ความว่า

^{๕๙} พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๑.

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๒.

(๖๓)กองทัพพระยารัตนาธิเบศร์ ถีอพล ๒,๐๐๐ เศษ กับขุนรอนปลัดชูเมืองวิเศษไชยชาญ(อ่างทอง) เข้ามารับอาสา กับไพร่ ๔๐๐ เศษ โปรดให้เป็นกองอาทมาตสมทบเป็นทัพหนุน ไปด้วยทางมฤต ทัพพระยารัตนาธิเบศร์ตั้งอยู่ ณ เมืองกุย ทัพ หน้าพม่าตีทัพพระยารัตนาธิเบศร์แตก จับตัวขุนรอนปลัดชูไป ได้^{๖๑}

เหตุการณ์ ๙) ขณะออกรบที่อ่าวหว้าขาว บุญชูมีความสัมพันธ์กับยัสมิน ต่อมายัสมิน ตั้งครุฑบุตรชายของบุญชู เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์ สร้างขึ้นเอง

เหตุการณ์ ๑๐) อะแซหฺวุ่นก็ให้บุญชูไปปราบกบฏเมืองอังวะ เหตุการณ์ตอนนี้ปรากฏใน พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ความว่า

(๖๔)...แมงละแมงช่อง...มีใจกำเริบคิดการกบฏ รีบ เดินทัพไปโดยด่วนถึงเมืองอังวะแล้วก็ให้กวาดผู้คนเสบียง อาหารเข้าไว้ในเมือง จัดแจงการรักษาเมืองตั้งมั่นอยู่ มิได้ไป ใฝ่มังลอกมังระ ณ เมืองรัตนสิงคินัน...^{๖๒}

เหตุการณ์ ๑๑) บุญชูได้รับแต่งตั้งเป็นขุนพลทัพม้า เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏใน เอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเอง

เหตุการณ์ ๑๒) บุญชูปราบขุนพลมังช่องนรธาได้สำเร็จ จึงได้รับพระราชทานตำแหน่งเป็น ขุนพลชูลีทินาปาติโจ เป็นองครักษ์ใกล้ชิดของพระเจ้าอยู่หัว ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับ พระราชหัตถเลขา ความว่า

(๖๕)แมงละแมงช่องเป็นผู้มีฝีมือในการรบ จะหาผู้ได้สู้รบชนะนั้นยากนัก จึงให้โหรพิจารณาหาคนซึ่งจะปราบแมงละแมงช่องได้สำเร็จ โหรทำนายว่า จะหาคนชาติพม่าไปสู้รบกับแมงละแมงช่องนั้นไม่มีทางชนะ แต่ถ้าได้คนชาติรามัญมีรูปร่างวรรณสัณฐานดังนั้นๆไปรบจึงจะมีชัยชนะ มังลอกมังระจึงให้หาชาวรามัญที่รูปร่างต้องตามคำโหรทำนาย...สามารถจับตัวแมง

^{๖๑} นราธิประพันธ์พงศ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ, พระราชพงศาวดารพม่า (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๘.

^{๖๒} พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๔.

ละแมงของมาประหารชีวิตได้ ส่วนหยั่งมิได้รับการแต่งตั้งเป็นม้าม
มหานันท์มิตรขุนนางผู้ใหญ่ฝ่ายข้างทหาร^{๖๓}

เหตุการณ์ ๑๓) ขุนพลชู ขุนพลเมงจี และขุนพลไชยกะโย ได้รับคำสั่งให้ไปปราบกบฏ
เมืองกระแซ ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ความว่า

(๖๖)...พระเจ้าอังวะมั่งระเป็นโบซุกแม่ทัพหลวงยกไปตี
เมืองมณีบุร คือเมืองกระแซฝ่ายทิศตะวันตก ด้รบกับกระแซ
ประมาณสามสี่เดือน ตีหัวเมืองรายทาง...ข้างตะวันออกได้เป็น
หลายเมือง แต่เมืองหลวง...นั้นยังตีไม่ได้...^{๖๔}

เหตุการณ์ ๑๔) ขุนพลชูปราบกบฏชาวมอญ ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระ
ราชหัตถเลขา ความว่า

(๖๗)ฝ่ายเมืองทวาย ... ขุนนางทวายคนหนึ่งชื่อหุยตอง
จา ได้แจ้งข่าวว่าเมืองอังวะผลัดแผ่นดินใหม่ ก็ซ่องสุมพวกทวาย
ชาวเมืองเข้าด้วยเป็นอันมาก ยกเข้าปล้นเอาเมืองได้ ไล่ฆ่าฟัน
พม่าเจ้าเมืองกรมการและไพร่พลซึ่งมารักษาอยู่นั้นตายสิ้น ก็ได้
ครองทวาย จึงส่งหนังสือบอกและแต่งดอกไม้ทองเงินเครื่องราช
บรรณาการ ให้ขุนนางทวายนำเข้ามาทูลเกล้าฯถวาย ณ
กรุงเทพฯ ขอขึ้นเป็นข้าขอบขัณฑสีมาสืบไปเหมือนอย่างแต่
ก่อน^{๖๕}

เหตุการณ์ ๑๕) ขุนพลชูส่งโคลงฤๅษีแปลงสารให้ฝ่ายกรุงศรีอยุธยา เพื่อเตือนเรื่องพม่า
จะบุกกรุงศรีอยุธยา เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น
เอง

เหตุการณ์ ๑๖) ขุนพลชูตัดสินใจเข้าป่ารักษาตบะทำตัวเป็นฤๅษีและปฏิบัติตามพระธรรม
คำสอน กลายเป็นบุคคลกายสิทธิ์ เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์
ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเอง

^{๖๓} พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๔.

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๘.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๘.

เรื่องราวของ บุญชู ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ มีบันทึกไว้เพียงไม่กี่บรรทัดดังที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา และในพระราชพงศาวดารพม่าของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ที่บันทึกถึงบุญชูหรือขุนรองปลัดชูไว้เพียงว่า “เป็นหัวหน้าอาสาชาวบ้านวิเศษชัยชาญจำนวน ๔๐๐ คนไปต้านทัพพม่าที่อ่าวหว้าขาว และถูกจับตัวไปยังพม่า” แต่ในนวนิยายเรื่องขุนดาบนายเล็ก และ ชูสีทิมาปาติโจข ของคึกเดชกลับมีรายละเอียดมากมาย และเล่าเรื่องราวชีวิตประวัติของบุญชู หรือขุนรองปลัดชูอย่างยืดยาว ตั้งแต่เหตุการณ์สงครามกลางเมืองในกรุงศรีอยุธยาเมื่อคราวพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระเสด็จสวรรคต กระทั่งถูกจับตัวไปยังพม่าเมื่อครั้งอาสาออกรบที่อ่าวหว้าขาว และชีวิตของบุญชูหลังจากถูกจับตัวไปยังพม่า เหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์นำมาประกอบเป็นโครงเรื่องมีทั้งเหตุการณ์ที่ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ที่ถึงแม้มิได้กล่าวถึงบทบาทของบุญชูแต่ผู้ประพันธ์ก็จินตนาการสร้างบทบาทแก่นบุญชู และเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น ทั้งหมดนี้เพื่อสนับสนุนแนวคิดของเรื่องที่ต้องการยกย่องเชิดชูบุญชูในฐานะทหารในอุดมคติผู้มีความสามารถในด้านการต่อสู้ มีความรักชาติบ้านเมือง และมีความจงรักภักดีต่อผู้บังคับบัญชา

จากการวิเคราะห์การสร้างโครงเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชทั้ง ๗ เรื่องข้างต้นนี้ทำให้เห็นว่า เหตุการณ์ต่างๆที่ประกอบเป็นโครงเรื่องมีที่มาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ และเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น อย่างไรก็ตามผู้ประพันธ์มิได้นำเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์มาเล่าอย่างตรงไปตรงมา แต่ผู้ประพันธ์ได้ดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เป็นต้นเค้าเพื่อวัตถุประสงค์ในการยกย่องเชิดชูตัวละครเอกเหล่านี้ ดังที่ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นในหัวข้อต่อไป

๔.๒ การสร้างเนื้อเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก

วิธีการสร้างเนื้อเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก เป็นวิธีที่ผู้ประพันธ์ใช้จัดการรายละเอียดของเหตุการณ์ที่คัดเลือกมาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ ทั้งเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเอกโดยตรงและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีได้เกี่ยวข้องกับตัวละครเอก ทั้งนี้ผู้ประพันธ์ใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดการกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่คัดสรรมาใช้ในเรื่อง จากการวิเคราะห์พบว่าผู้ประพันธ์ใช้วิธีการสร้างเนื้อเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอกทั้งสิ้น ๖ วิธี ดังนี้

๔.๒.๑ การเพิ่มบทบาทของตัวละครเอก

การเพิ่มบทบาทของตัวละครเอกให้เข้าไปมีบทบาทในเหตุการณ์ที่ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ เหตุการณ์ตอนดังกล่าวมีบันทึกในเอกสารทางประวัติศาสตร์ แต่ไม่ปรากฏ

บทบาทของตัวละครเอก ผู้ประพันธ์นำตัวละครเอกเข้าไปมีบทบาทในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์นั้น พบในนวนิยายเรื่องสุริโยทัย, ทำวทองกิบม้า, เซงสบง, ขุนดาบหนายเล็ก และ ชูลีทีนาปาติโยฯ ดังนี้

ไฟไหม้กรุงศรีอยุธยาครั้งใหญ่ (พ.ศ. ๒๐๘๙) จากเรื่องสุริโยทัย

เหตุการณ์ไฟไหม้กรุงศรีอยุธยาครั้งใหญ่ (พ.ศ. ๒๐๘๙) มีปรากฏใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ดั่งข้อความจากตัวอย่างที่ (๑๔) และมีบันทึกในพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ แต่เอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับไม่ปรากฏบทบาทของพระเทียรราชาและพระสุริโยทัยว่าเป็นผู้ดับไฟเช่นในนวนิยาย

ในพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ กล่าวถึงเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งนี้นี้ว่า

(๖๘) ฝ่ายพระนครศรีอยุธยา ... เกิดเพลิงไหม้ถึง ๓ วัน

จึงดับได้ แลจึงมีบาญชีเรือนเพลิงไหม้นั้น ๑๐,๐๕๐ เรือน^{๖๖}

เหตุการณ์ไฟไหม้พระนครครั้งใหญ่ เหตุการณ์นี้ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ แต่ไม่ปรากฏรายละเอียดของเหตุการณ์ ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ตอนไฟไหม้พระนครบรรยายในนวนิยายและเพิ่มบทบาทแก่ตัวละครพระสุริโยทัย กล่าวคือเมื่อวันขึ้น ๔ ค่ำ วันพุธ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๐๘๙ เกิดไฟไหม้พระนครครั้งใหญ่ พระเทียรราชาและพระสุริโยทัยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยดับไฟ ดังที่ผู้ประพันธ์บรรยายไว้ว่า

(๖๙)...พระนางสุริโยทัยทรงใส่ช้างไล่ชนดะ ตั้งแต่ป้อม

ท้ายสนมมาจนถึงหน้าวัดระฆัง ไฟไล่ตามหลังมาติดๆไม่มีที่ท่าจะสงบลง จากบ้านเรือนร้านรวงของราษฎร วัดวาอาราม แม้พระราชวังชั้นในก็ไม่เว้น ...

พระนางยกมือประนม หลับพระเนตรเหมือนอธิษฐานกะไรกลางอย่าง แล้วทรงดึงเส้นด้ายจากผ้าโพกพระเศียรปล่อยให้ลอยไปตามลม เพ่งพิจารณาเส้นด้ายลอยกวัดเฉวียนขึ้นลง

^{๖๖} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นบพูนี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๔๐๕.

อยู่สักครู่ ทรงร้องบอกว่า “ลมเปลี่ยนทิศ ไม่ได้ไปทางหัวแหลม
ลงทิศใต้เพคะ”^{๒๗}

ผู้ประพันธ์สร้างให้ตัวละครพระเทียรราชาและพระสุริโยทัยมีบทบาทในการดับไฟครั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงสติปัญญา ความสามารถ และปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาของพระสุริโยทัย และความรักชาติบ้านเมืองของพระองค์ ทั้งนี้การที่ผู้ประพันธ์กล่าวถึงเหตุการณ์ที่แสดงถึงความเสียสละและความสามารถของพระองค์เพื่อต้องการแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของพระสุริโยทัยว่า พระองค์ทรงมีลักษณะนิสัยเช่นใด ก่อนที่พระองค์จะตัดสินใจประคบวีรกรรมขาดคอช้างซึ่งเป็นวีรกรรมที่รู้จักของคนทั่วไป ผู้ประพันธ์ต้องการแสดงให้เห็นว่าพระองค์มีบทบาทในการปกครองบ้านเมืองมาก่อน การที่ผู้ประพันธ์แสดงลักษณะนิสัยของตัวละครพระสุริโยทัยก่อนที่พระองค์จะประคบวีรกรรมขาดคอช้างนี้ ทำให้ผู้อ่านทราบเรื่องราวของพระองค์ก่อน มิใช่อย่างในเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงพระสุริโยทัยตอนที่พระองค์ประคบวีรกรรมขาดคอช้างเลย

ขุนวรวงศาถูกลอบสังหาร พระเทียรราชาเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ทรงพระนามสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ จากเรื่องสุริโยทัย

เหตุการณ์ตอนขุนวรวงศาถูกลอบสังหาร พระเทียรราชาเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ทรงพระนามสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ปรากฏใน *พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียส ฟานพลีต พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ และคำให้การชาวกรุงเก่า*

ใน *พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)* กล่าวว่าขุนพิเรนทรเทพ ขุนอินทรเทพ หมื่นราชเสน่หา และหลวงศรียศวางแผนกำจัดขุนวรวงศาธิราชและทำวศรีสุดาจันทร์ได้สำเร็จและอัญเชิญพระเทียรราชาขึ้นครองราชสมบัติ ดังข้อความในตัวอย่างที่ (๒๒) และใน *พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียส ฟานพลีต* กล่าวว่า พวกขุนนางคบคิดกันวางแผนกำจัดทำวศรีสุดาเจ้าและพระขุนชินราชได้สำเร็จ ดังข้อความในตัวอย่างที่ (๒๓)

ใน *พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์* กล่าวถึงตอนที่พระเทียรราชาได้ขึ้นครองราชย์ ดังนี้

^{๒๗} คึกเดช กันตามระ, *สุริโยทัย*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๔.

(๗๐) แลขุนชินราชแลแม่ยั่วศรีสุดาจันทร์เป็นเหตุ จึง
 เชิญสมเด็จพระเจียรราชาธิราชเสวยราชสมบัติ ทรงพระนาม
 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ^{๖๔}

ส่วนใน คำให้การชาวกรุงเก่า กล่าวเพียงว่า พระยากลาโหมและพระพิเรนทรเทพวางแผน
 กำจัดขุนชินราชและท้าวศรีสุดาจันทร์ได้สำเร็จ พระเจียรราชาขึ้นครองราชย์หลังจากขุนพิเรนทร
 เทพ หมื่นราชเสน่หา หลวงศรียศ และขุนอินทรเทพช่วยกันกอบกู้บ้านเมืองจากท้าวศรีสุดาจันทร์ได้
 สำเร็จ

เอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้ง ๔ ฉบับ ไม่มีเอกสารฉบับใดกล่าวถึงบทบาทของพระสุริโย
 ทัยเลย เอกสารทุกฉบับล้วนกล่าวตรงกันว่า มีขุนนางผู้มีความจงรักภักดีต่อบ้านเมืองวางแผน
 กำจัดขุนวรวงศาธิราชและท้าวศรีสุดาจันทร์ได้สำเร็จ และทูลเชิญพระเจียรราชาขึ้นครองราช
 สมบัติทรงพระนาม สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

ในนวนิยายเรื่องสุริโยทัย ผู้ประพันธ์กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนดังกล่าวไว้ว่า เมื่อขุนวรวงศาธิ
 ราชขึ้นครองราชย์ได้ไม่นาน พระสุริโยทัยมีเจตนาหมายถึงขุนพิเรนทรเทพ ซึ่งเป็นพระญาติให้มาช่วย
 กอบกู้กรุงศรีอยุธยาจากท้าวศรีสุดาจันทร์ ซึ่งขุนพิเรนทรเทพและพรรคพวกกระทำการสำเร็จ
 สามารถฆ่าขุนวรวงศาธิราชและท้าวศรีสุดาจันทร์ได้

(๗๑)...ฉันได้เขียนจดหมายขึ้นฉบับหนึ่งแล้ว กำลังหา
 คนที่ไว้ใจได้ไปส่งบัตรหมายนี้ให้แก่ขุนพิเรนทร์ ... ในราชสาสน์
 นั้นความยาวพับ ๕ หน้า

...ขุนพิเรนทรเทพกับหลวงศรียศและไพร่พลสี่พายนั่ง
 เรือคนละลำมีศัตรารูธครบมือไปซุ่มรออยู่ที่ปากคลองบางปลา
 หมอ เมื่อเรือพระที่นั่งล่องล่องเลยเข้าคลองสระบัวมาเรื่อยๆใกล้
 จวนถึงทางแยกคลองบางปลาหมอ...ขุนพิเรนทรเทพก็ยกมือขึ้น
 กำแล้วโบกธงพร้อมตะโกนบอก หัวเรือทุกลำก็พุ่งออกจากที่
 ซ่อนสกัดล้อมหน้าหลัง และขุนอินทรเทพก็กระทำตามแผน ให้
 ฝีพายตำรวจเสื้อแดงของพวกตนหันตัวกลับพายจ้ำ ไม่ต้องเบน
 หัวเรือกลับลำ ทุกคนกระหน่ำพายเอาท้ายพุ่งเข้าชนเรือพระที่นั่ง
 ของพระนางศรีสุดาจันทร์และขุนวรวงศาธิราชเอียงขวางคลอง

^{๖๔} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๔๐๗.

จึงเป็นโอกาสเหมาะให้เรือขุนพิเรนทรเทพพุ่งเข้ามาโจมตีได้ง่าย ... ขุนวรวงศาธิราชตกใจทำอะไรไม่ถูก จะคว้าพระขรรค์ก็ทำอาการเก๋ๆกั๊งๆได้แต่ร้องให้พระนางศรีสุดาจันทร์ช่วยด้วย ขุนอินทรเทพและไพร่พลโดดขึ้นเรือได้ก็ทะเลงพันพลีพายกระเจิงต่างหนีโดดลงน้ำ ขุนอินทรเทพตรงเข้าหาขุนวรวงศาธิราช ขุนวรวงศาธิราชรีบชักพระขรรค์ป้องกันตัวแต่อ่อนหัด ถูกฟันปิดดาบหลุดจากมือ แล้วดาบสองของขุนอินทรเทพก็ตามมา ศีรษะขุนวรวงศาธิราชขาดลอยหลุดออกจากร่างเลือดสาดไปต้องพระพักตร์พระนาง ... ขุนพิเรนทรเทพบัญชาให้ตัวหัวพระนางศรีสุดาจันทร์และพระยาราชภักดี เอาหัวของคนทั้งสามเสียบประจานไว้ ณ วัดร้าง...^{๖๙}

จะเห็นว่าเหตุการณ์ในนวนิยายตัวละครพระสุริโยทัยเป็นผู้ส่งจดหมายถึงขุนพิเรนทรเทพเพื่อให้ขุนพิเรนทรเทพมาช่วยกอบกู้กรุงศรีอยุธยา แสดงถึงความเป็นภรรยาที่สามารถสนับสนุนเรื่องการทำงานของพระราชสวามีได้ เหตุการณ์ตอนนี้ไม่มีบันทึกในเอกสารทางประวัติศาสตร์ฉบับใด ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นเพื่อให้ตัวละครพระสุริโยทัยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้พระเพ็ชรราชาขึ้นครองราชย์ได้สำเร็จ

เหตุการณ์ตอนลอบปลงพระชนม์ขุนวรวงศาธิราชปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเยเรเมียส ฟาน ฟลีต และคำให้การชาวกรุงเก่า เอกสารทั้งสามฉบับกล่าวตรงกันว่า ขุนนางไม่พอใจการกระทำของขุนวรวงศาธิราชและทำวศรีสุดาจันทร์ที่แย่งชิงราชสมบัติจากพระยอดฟ้า จึงร่วมกันคิดแผนการลอบปลงพระชนม์ทั้งสองพระองค์ จะเห็นว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสามฉบับมิได้กล่าวถึงบทบาทของพระนางสุริโยทัยอย่างที่ผู้ประพันธ์กล่าวในนวนิยาย

เมื่อเปรียบเทียบเหตุการณ์ที่ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์และในนวนิยายพบว่า ผู้ประพันธ์เพิ่มบทบาทของพระสุริโยทัยในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้พระเพ็ชรราชาได้ครองราชสมบัติ แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ต้องการให้พระสุริโยทัยเข้าไปมีบทบาทในเรื่องการเมืองการปกครอง เป็นผู้อยู่เบื้องหลังคอยช่วยเหลือพระเพ็ชรราชาทั้งเรื่องในบ้านอย่างงานบ้านงานเรือนและเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ซึ่ง

^{๖๙} คึกเดช กันตามระ, *สุริโยทัย*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๖๐-๑๖๒.

การเพิ่มบทบาทของพระสุริโยทัยนี้แสดงให้เห็นว่าพระนางเป็นผู้มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และมีปฏิภาณไหวพริบสามารถคอยช่วยเหลือและสนับสนุนพระราชสวามีได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง

พอลคอนถูกลงโทษประหารชีวิต จากเรื่องท้าวทองกีบม้า

เหตุการณ์ตอนพอลคอนถูกลงโทษประหารชีวิตปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ดังข้อความในตัวอย่างที่ (๓๐) และใน *บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอะแบสเกี่ยวกับชีวิตและมรณกรรมของก๊องสดังซ์ พอลคอน* บันทึกถึงตอนนี่ว่า

(๗๒) หลังจากถูกคุมขัง พระเพทราชาก็มีรับสั่งให้นำตัวพอลคอนไปประหารชีวิต เมื่อไปถึงที่นั่นพอลคอนคุกเข่าสวามนตร์อ้อนวอนพระเจ้าผู้เป็นเจ้า และประกาศคำมั่นอย่างเปิดเผยว่าเขาได้ตายอย่างบริสุทธิ์ผุดผ่องปราศจากมลทินโทษดังข้อกล่าวหาของพระเพทราชา เขาได้กระทำการทุกอย่างเพื่อพระเจ้าเกียรติคุณแห่งพระเจ้าอยู่หัว กล่าวจบก็นอนขอให้เพชฌฆาตลงดาบและผ่าท้อง อันเป็นวิธีการธรรมดาที่ปฏิบัติแก่ผู้ต้องระวางโทษให้ตัดหัวโดยทั่วไป(ในสมัยนั้น)^{๕๐}

ส่วนในนวนิยายผู้ประพันธ์กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนพอลคอนถูกลงโทษประหารชีวิตว่าแม่สามีกระทำความผิด แต่มารีได้รับตำแหน่งเป็นคุณท้าวดั้งเดิม เนื่องจากคุณความดีที่มารีได้สั่งสมมา

(๗๓) “แม่นางมารี ดูเหมือนจะเป็นผู้มีศีลมีสัตย์ ไม่สับปลับเหมือนสามี ไหนแม่นางรับรองกับฉัน(พระเพทราชา)ได้ใหม่ ว่าสามีไม่เคยกระทำความผิดอันเป็นผลร้ายต่อบ้านเมืองเลย”

มารีหลบสายตาพระเพทราชา ไม่ยอมบิรปากพูด อ้าอึ้งจนที่นั่นเจียบสังครอคำตอบของนาง

“เอาอย่างนี้... แม่นางคิดว่าตนเองเป็นคนไทยหรือไม่ใช่”

มารีตัดสินใจกล่าวว่า

“ดีฉันเกิดในแผ่นดินศรีอยุธยา”

^{๕๐} บาทหลวง เดอะ แบส, *บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอะแบสเกี่ยวกับชีวิตและมรณกรรมของก๊องสดังซ์ พอลคอน* (กรุงเทพฯ: ศรีปัญญา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๗.

“แม่นางคงจะไม่ยอมให้ประเทศของเราตกไปเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งใช่ไหม” พระเพทราชาเน้นถาม มารีส่ายหน้า พระเพทราชาไม่พูดอะไรอีก พยักหน้าให้ทหารกุมเอาตัวพลคอนไป เมื่อทุกคนออกไปหมด พระเพทราชาเดินเข้ามาพูดกับมารีว่า

“ฉันจะคืนตำแหน่งคุณท้าวให้คงเดิม ความดีของแม่มดกนะที่ทำให้ไม่ต้องตายไปพร้อมกับสามี...”

เหตุการณ์ตอนพลคอนถูกลงโทษประหารชีวิตในเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับไม่มีกล่าวถึงบทบาทของท้าวทองกีบม้า ผู้ประพันธ์เพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับท้าวทองกีบม้า เนื่องจากต้องการแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยบางประการของท้าวทองกีบม้าที่เป็นผู้มีศีลสุจริต ไม่โลภมาก มีความรักชาติบ้านเมือง ไม่สนับสนุนแผนการยึดสยามประเทศของสามี

เหตุการณ์เกี่ยวกับพระราชกำเนิดและชีวิตในวัยเด็กของพระนางเซงสอญ จากเรื่องเซงสอญ

เหตุการณ์เกี่ยวกับพระราชกำเนิดและชีวิตในวัยเด็กของพระนางเซงสอญ ปรากฏใน พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ และ วรรณกรรมอิงพงศาวดารมอญเรื่องราชานิราช เมื่อนำเหตุการณ์ในเอกสารทั้งสองฉบับมาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในนวนิยายพบว่าผู้ประพันธ์ได้เพิ่มรายละเอียดของเหตุการณ์ ดังนี้

นวนิยายเรื่อง เซงสอญ ผู้ประพันธ์เริ่มเล่าเรื่องตั้งแต่สมัยพระเจ้ามังจิโล พระราชบิดาของพระนางเซงสอญ ขณะครองราชสมบัติ ณ กรุงหงสาวดี โดยผู้ประพันธ์เริ่มจากเหตุการณ์ในวัยเด็กของพระนางเซงสอญ ดังนี้

(๗๔)พระนางแสงจาโบ (เซงสอญ) เป็นพระราชธิดาของพระเจ้ามังจิโลและพระมเหสี กษัตริย์ผู้สืบเชื้อสายจากพระเจ้าฟ้ารั่วราชานิราช ครั้นเมื่อพระราชธิดาเริ่มทรงคลานได้ พระเจ้ามังจิโลก็ทรงเสียดายทว่าพระราชธิดาจะเป็นจักรพรรดินีฝ่ายใด โดยวางสมุดพระคัมภีร์ไว้ ๕ เล่มเรียงเป็นหน้ากระดาน แต่ละเล่มว่าด้วยพระราชอำนาจปกครอง มีเพียงเล่มเดียวคือพระปฏิภตตะมายซึ่งแตกต่างจากเล่มอื่นและเป็นเล่มที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด แล้วดูว่าพระราชธิดาจะคลานไปแตะเล่มใดก่อน ปรากฏ

ว่าพระราชธิดาทรงคลานตรงมาคว่าพระปิฎกตะมาย
(พระไตรปิฎก) พระราชบิดาจึงทรงทำนายว่า ลูกเราจักเป็น
ธรรมาภิราชต่อไปในเบื้องหน้า^{๗๑}

เหตุการณ์เกี่ยวกับพระราชกำเนิดและชีวิตในวัยเด็กของพระนางเซงสอญปรากฏในหนังสือ
พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ ซึ่งสุนทร ชุตินทรานนท์แปลจากพระราช
พงศาวดารมอญ กล่าวถึงพระราชกำเนิดของพระนางเซงสอญไว้เพียงว่า

(๗๕)...เซงสอญ (Shin Saw Bu) ... ทรงเป็นพระราช
ธิดาพระเจ้าราชาธิราช (Razadarit, พ.ศ. ๑๙๙๖ - พ.ศ.
๒๐๐๓)...^{๗๒}

นอกจากนี้ในวรรณคดีเรื่องราชาธิราช ยังกล่าวถึงพระราชกำเนิดของพระนางเซงสอญว่า

(๗๖)...ศักราช ๘๗๓ ปี ลำดับนั้นพระราชบุตรพระเจ้า
ล้านทองทรงพระนามว่า พระเจ้ามังจิลโล ดำรงราชสมบัติได้เก้าปี
ก็สวรรคต ลุศักราช ๘๘๒ ปี พระเจ้ามังจิลโลไม่มีราชบุตร มีแต่
พระราชธิดา ทรงพระนามว่า ตะละเจ้าท้าว (พระนางแสงจาโบ)
...^{๗๓}

เหตุการณ์เกี่ยวกับพระราชกำเนิดและชีวิตในวัยเด็กของพระนางเซงสอญ เอกสารทั้งสอง
ฉบับกล่าวตรงกันเกี่ยวกับพระราชกำเนิดว่าพระนางเป็นเชื้อพระวงศ์ผู้สืบทอดราชสมบัติของกรุง
หงสาวดี และในราชาธิราชระบุรายละเอียดชัดเจนว่าพระนางเซงสอญเป็นพระราชธิดาของพระ
เจ้ามังจิลโล กษัตริย์ผู้สืบเชื้อสายจากพระเจ้าราชาธิราช แต่ในเอกสารทั้งสองฉบับมิได้กล่าวถึง
เหตุการณ์ที่พระเจ้ามังจิลโลทรงเสียดายอนาคตของพระนางเซงสอญ เหตุการณ์ตอนเสียดายทายนี้นี้
ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นบารมีของพระนางเซงสอญ และเพื่อบอกเหตุการณ์ในภายหน้า
ว่าพระนางจะได้ขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงคุณธรรมยิ่ง อันเป็นคุณลักษณะที่ทำให้
ให้ชื่อเสียงของพระนางเป็นที่เลื่องลือทั้งในฝ่ายมอญและพม่า

นอกจากเหตุการณ์ที่พระเจ้ามังจิลโลเสียดายอนาคตของพระนางเซงสอญแล้ว ผู้ประพันธ์
ยังกล่าวถึงคำทำนายของพระมหाराชครู(โหรหลวง)ตอนกำเนิดพระนางเซงสอญ

^{๗๑} คีตเดช กันตามระ, เซงสอญ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

^{๗๒} สุนทร ชุตินทรานนท์, พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ (กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

^{๗๓} พระคลัง(หน), เจ้าพระยา, ราชาธิราช (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๖) หน้า ๔๐๓.

(๗๗)...มหाराชครูผู้กดวงพระราชสมภพและถวายคำ
ทำนายว่า “พระราชธิดามีพระประสูติกาลในวันพระจันทร์ขึ้น
เต็มดวง เบื้องหน้าจักษ์ได้เป็นใหญ่ในพุกามประเทศ และพระ
นามจักปรากฏเกียรติยศชื่อเสียงขจรกระจายกระทั่งทั่วสุพรรณภูมิ
ด้วยพระบารมีแผ่ไพศาล อาณาประชาราษฎร์อยู่ร่มเย็นเป็น
สุข”^{๗๔}

เหตุการณ์ตอนพระมหाराชครูทำนายอนาคตของพระนางเซงสบูไม่ปรากฏในเอกสาร
ฉบับใด ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเพื่อแสดงบุญญาธิการของพระนางและตามธรรมเนียมของราชวงศ์เมื่อ
พระราชโอรสพระราชธิดาเสด็จพระราชสมภพจะมีการทำนายดวงชะตา หากคำทำนายดีแสดงให้
เห็นบุญญาธิการของพระราชโอรสพระราชธิดาพระองค์นั้น

เกิดการแย่งชิงราชสมบัติระหว่างสมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรสถาน
มงคลกับเจ้าฟ้าอภัย เจ้าฟ้าอภัยถูกสำเร็จโทษ สมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวร
สถานมงคลปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ พระนามว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรม
โกษฐ์ จากเรื่องขุนดาบนายเลือก

เหตุการณ์ แย่งชิงราชสมบัติระหว่างสมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรสถานมงคล
กับเจ้าฟ้าอภัย เจ้าฟ้าอภัยถูกสำเร็จโทษ สมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรสถานมงคล
ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ พระนามว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ ปรากฏใน พระ
ราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) และ พระราชพงศาวดารฉบับพระ
ราชหัตถเลขา ดังในตัวอย่างที่ (๕๘) และตัวอย่างที่ (๕๙) ตามลำดับ

เหตุการณ์ตอนดังกล่าวในนวนิยายเรื่องขุนดาบนายเลือก ผู้ประพันธ์บรรยายเหตุการณ์
ตอนนี้ว่า เกิดสงครามกลางเมืองในกรุงศรีอยุธยาขึ้น เมื่อพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระเสด็จสวรรคต แล้ว
ยกราชสมบัติแก่เจ้าฟ้าอภัย แต่สมเด็จพระนารายณ์ไม่ยอม ทั้งสองจึงต่อสู้กัน

(๗๘)วันที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระกระทำ
กาลกิริยาสู่สวรรคาลัยก็บังเกิดสงครามกลางเมืองใน
พระนครศรีอยุธยา ระหว่างกองกำลังทหารของสมเด็จพระมหา
อุปราชกรมพระราชวังบวร กับกองกำลังทหารของเจ้าฟ้าอภัย
เจ้าทั้งสองพระองค์มีบัญชาให้ทหารออกสู้รบกัน ... กองกำลัง

^{๗๔} คึกเดช กันตามระ, **เซงสบู**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

ทหารของสมเด็จพระมหาอุปราชบุกเข้าวัง ทำให้เจ้าฟ้าอภัยของ
หลบหนี^{๗๕}

เจ้าฟ้าอภัยพร้อมด้วยมหาดเล็กดั่งวงหนีไปทางเรือผ่านบ้านเอกราช ที่นี้มหาดเล็กดั่งวงขอให้
กำนันบุญชูซึ่งมีศักดิ์เป็นพี่ช่วยปกป้องเจ้าฟ้าอภัย กำนันบุญชูจึงเข้าต่อสู้กับทหารวังหน้าของขุน
ชำนาญ และจำเป็นต้องหนีเนื่องจากทหารวังหน้ามีจำนวนมาก เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้กำนันบุญชู
ต้องโทษเป็นกบฏ ต้องหลุดออกจากตำแหน่งหัวหน้ากำนันบ้าน มีโทษถึงประหารชีวิต จึงต้องปลอม
ตัวไว้หนวดเคราและปล่อยผมยาวรุงรัง ประกอบอาชีพเป็นสัปเหร่ออยู่ที่วัดท่าทราย

เมื่อนำเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับมาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์
ในนวนิยาย พบว่า ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับมิได้กล่าวถึงบทบาทของบุญชู แต่
ในนวนิยายผู้ประพันธ์กล่าวว่าบุญชูเป็นผู้เข้าช่วยเจ้าฟ้าอภัยกระทั้งตนเองต้องโทษกบฏต้องออก
จากตำแหน่งหัวหน้ากำนันบ้านและหลบหนีไป การที่ผู้ประพันธ์เพิ่มบทบาทของตัวละครบุญชูแสดง
ให้เห็นว่าบุญชูเป็นผู้มีความสามารถด้านการต่อสู้ มีความจงรักภักดีต่อเจ้านาย รักความถูกต้อง
และรักพวกพ้องนอกจากนี้ยังแสดงลักษณะนิสัยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวไม่เกรงกลัวผู้ใดของบุญชู

๔.๒.๒ เหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ในนวนิยายตรงกัน

เหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ในนวนิยายตรงกัน กล่าวคือ
ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ตอนดังกล่าวจากเอกสารทางประวัติศาสตร์มาประกอบในนวนิยายโดย
มิได้ดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ พบในนวนิยายเรื่องสุริโยทัย, เชนงสอน, ตำนานรักศรี
ปราชณี, ขุนดาบหนายเลือก และชูลีทินาปาติโจฯ ดังนี้

พระสุริโยทัยขาดคอช้าง จากเรื่องสุริโยทัย

เหตุการณ์ตอนพระสุริโยทัยขาดคอช้าง ปรากฏใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับ
พันจันทนุมาศ(เจิม) ดังข้อความในตัวอยู่ที่ (๒๗) และใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับ
หลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ที่กล่าวถึงสงครามคราวนี้ว่า พระอัศวมเหสีในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
ทรงช้างโดยเสด็จด้วยและทรงรบกับข้าศึกถึงสิ้นพระชนม์ในการสงครามครั้งนั้น แต่มิได้ระบุพระ
นาม

(๗๙)แลครั้นเสวยราชสมบัติได้ ๗ เดือน พระยาหงษา

บั้งเสวกียกพลมายังพระนครศรีอยุธยาในเดือน ๔ นั้น เมื่อ

^{๗๕} คึกเดช กันตามระ, ขุนดาบหนายเลือก, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๔๖.

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเจ้า เสด็จออกไปรบศึกหงษานั้น สมเด็จพระองค์หนึ่ง และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชนัดดาเสด็จทรงช้างออกไปโดยเสด็จด้วย แลเมื่อได้รบศึกหงษานั้น ทับหน้าแตกมาปะทะทัพหลวงเป็นโกลาหลใหญ่ แลสมเด็จพระองค์หนึ่ง และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชนัดดานั้นได้รบเข้าศึกถึงสิ้นพระชนม์กับคอช้างนั้น แลศึกหงษาครั้งนั้น ... เสียสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราเมศวรไปแก่พระยาหงษา แลจึงเอาพญาปราบ แลช้างต้นพญานุกภาพตามไปส่งให้พญาหงษาถึงเมืองกำแพงเพชร แลพญาหงษาจึงส่งพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้าสมเด็จพระราเมศวรเจ้า มายังพระนครศรีอยุธยา^{๗๖}

เมื่อนำเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับมาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในนวนิยายพบว่าผู้ประพันธ์มิได้เปลี่ยนแปลงรายละเอียดสำคัญของเหตุการณ์ กล่าวคือในนวนิยายผู้ประพันธ์กล่าวถึงเหตุการณ์คราวเสียพระสุริโยทัยว่า ในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ฝ่ายพม่าเห็นว่ากรุงศรีอยุธยากำลังอยู่ในช่วงอ่อนแอ มีปัญหาภายในแผ่นดิน จึงยกทัพมาตี เกิดสงครามยุทธหัตถีขึ้น พระสุริโยทัยขาดคอช้าง ฝ่ายแม่ทัพพม่าเมื่อทราบข่าวที่สิ้นพระชนม์ในการศึกครั้งนี้เป็นสตรี แม่ทัพก็เอาแต่ดื่มเหล้าทำให้การโจมตีล่าช้า กระทั่งเกิดการปะทะกันทั้งสองฝ่ายต่างสูญเสียไพร่พลจำนวนมาก ตอนแรกพม่าไม่ยอมยกทัพกลับแต่ได้รับสาส์นจากกรุงเทพฯ ดีว่ามีภารกิจกอบกู้ จึงต้องถอยทัพยกมาศึกกับกรุงศรีอยุธยา

(๘๐)วันอาทิตย์ที่ ๑๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๐๘๑

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า ทรงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พุทธ พระยาช้างต้นพลายแก้วจักรพรรดิสูงหกศอกห้านิ้ว พระสุริโยทัยทรงแต่งพระองค์เป็นพระยามหาอุปราชทรงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทรงช้างต้นพลายมงคลจักรวาลสูงห้าศอกสิบนิ้ว ... สมเด็จพระมหาจักรพรรดิขับพระคชาธารเข้าชนช้างกับพระเจ้าแปร พระคชาธารเสียที่ให้หลังเอาไว้ไม่อยู่ พระเจ้าแปรได้ทำยักยิบช้างไล่รื้อช้างสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระสุริโยทัย

^{๗๖} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๔๐๗.

ทอดพระเนตรเห็นพระคชาธารพระราชสวามีเสียที่ศัตรู จึงทรง
 ขับพระคชาธารเข้าขวางกั้นโดยมิได้ทรงหวาดหวั่นรอรี ช้างพระ
 เจ้าแปรได้ล่างรูนแบกถนัด ยกเอาช้างทรงพระสุริโยทัยแห่ง
 หงายเสียที พระเจ้าแปรจึงวงพระแสงของ้าวฟันต้องพระอังสา
 พระสุริโยทัยขาดกระทั้งถึงราวพระถัน หงายพระองค์
 สิ้นพระชนม์อยู่บนคอคชสารทรง พระราเมศวรและพระมหินทร์
 ไส้พระคชาธารถลันเข้ากั้นช้างพระเจ้าแปรเซหันเหไป พระราช
 โอรสทั้งสองพระองค์รีบกันพระศพลมเด็จพระราชมารดาเข้า
 พระนครได้^{๗๗}

เหตุการณ์สงครามคราวพระสุริโยทัยขาดคอช้างนี้ ในนวนิยายกล่าวตรงกับในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) และพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ว่าพระสุริโยทัยออกศึกและไล่ช้างเข้าช่วยพระมหากษัตริย์กระทั้งตนเองสิ้นพระชนม์ แม้ในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์จะมีได้ระบุพระนามสุริโยทัยแต่ระบุตำแหน่งว่าเป็นพระมเหสีของสมเด็จพระมหากษัตริย์ แต่จะเห็นว่าในนวนิยายผู้ประพันธ์มิได้ระบุสาเหตุที่พระสุริโยทัยตัดสินใจตายช่วยพระสวามีอย่างไรในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ที่ระบุว่าพระสุริโยทัยเข้าช่วยพระสวามีเนื่องจากพระกตัญญูภาพตามที่บ้านทักไว้ แต่ถึงแม้ผู้ประพันธ์มิได้กล่าวถึงสาเหตุที่พระนางสุริโยทัยตัดสินใจตายสละชีวิตเพื่อพระราชสวามีอย่างตรงไปตรงมา แต่เหตุการณ์ต่างๆในนวนิยายก็แสดงให้เห็นคุณสมบัติที่เพียบพร้อมในการเป็นพระมเหสีที่ดีพร้อมในทุกด้านของพระนาง

พระนางเซงสอญมอบราชสมบัติแก่พระมหาปิฎกธร จากเรื่องเซงสอญ

เหตุการณ์ตอนพระนางเซงสอญมอบราชสมบัติแก่พระมหาปิฎกธรในนวนิยายปรากฏตรงกับในวรรณคดีเรื่องพงศาวดารมอญเรื่องราชาธิราช ดังข้อความในตัวอย่างที่ (๔๕)

ในนวนิยายผู้ประพันธ์บรรยายเหตุการณ์ตอนพระนางเซงสอญมอบราชสมบัติแก่พระมหาปิฎกธรไว้ตรงกับในราชาธิราชว่า

(๘๑)... จำเราจะยกให้แก่พระมหาปิฎกธรบุตรเราเสีย
 พระมหาปิฎกธรบุตรเรานี้มีปัญญาลึกซึ้งหลักแหลมนัก ควรจะ

^{๗๗} คัดลอก กันตามระ, สุริโยทัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘๗.

ดำรงราชสมบัติครอบครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์แทนตัวเรา
สืบไปได้ ...เสนาบดีทั้งปวงต่างคนต่างมิเห็นด้วย

... “เรา(พระนางเซงสอญ)จะคิดหาหนทางแก้ไขให้
เสนาบดีทั้งปวงละทีฐิमानะให้จงได้ ... พระนางได้จัดงาน
อัญเชิญพระพุทธรูปมายังพระราชวัง...พระนางจึงตรัสถามต่อ
ว่าท่านทราบหรือไม่ว่าพระพุทธรูปทำด้วยไม้ใด เสนาบดีทุกคน
ต่างทราบว่าทำด้วยไม้พยุงได้เสาะสะพานที่คนเดินข้ามทุกวัน แต่
ถึงจะเอาไม้ที่ดำขำมาจำหลักเป็นรูปพระพุทธรูปแล้ว ก็ควรที่
คนทั้งปวงจะนมัสการ...พระนางเซงสอญจึงตรัสว่า “ท่านทั้งปวง
คิดอย่างนี้ดีแล้ว ซึ่งพระมหาปิฎกธรรมาจารย์นั้นก็เปรียบประดุจ
ไม้เสาะสะพาน เมื่อเราจะยกให้เป็นพระมหากษัตริย์ประกอบด้วย
เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์และเศวตฉัตรเป็นเพศกษัตริย์แล้ว
ดังฤจะไหว้มิได้เล่า...เสนาบดีทั้งปวงเมื่อได้ฟังดังนั้นจึงตรัสสั่ง
ให้นิมนต์พระมหาปิฎกธรรมาจารย์จากเทศมณฑล แต่งการราชาภิเษก
ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน”^{๗๔}

เนื้อความตอนพระนางเซงสอญมอบราชสมบัติแก่พระมหาปิฎกธรรมาจารย์ ผู้ประพันธ์นำมาจาก
ราชาริราช ทั้งเนื้อความและสำนวนภาษา เหตุการณ์ตอนนี้แสดงให้เห็นถึงพระสติปัญญาและ
ความเฉลียวฉลาดของพระนางเซงสอญที่สามารถโน้มน้าวใจเหล่าอำมาตย์ให้ยอมรับพระมหา
ปิฎกธรรมาจารย์ได้ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าพระนางทรงเป็นผู้ปกครองที่ดี รู้จักเลือกผู้ปกครอง
บ้านเมืองจากความสามารถและคุณธรรมในการปกครองประชาราษฎร์

ศรี ได้รับพระราชทานนาม ศรีปราชญ์ จากเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์

เหตุการณ์ตอนศรีได้รับพระราชทานนามว่าศรีปราชญ์ ปรากฏใน ตำนานรักศรีปราชญ์ ของ
พระยาปริยัติธรรมธาดา และ ชีวิตและงานของศรีปราชญ์ ของประยูร พิศนาคะ เมื่อนำเหตุการณ์
ในเอกสารทั้งสองฉบับมาเปรียบเทียบกับนวนิยายเรื่อง ตำนานรักศรีปราชญ์ จะพบว่าผู้ประพันธ์
แทบมิได้เปลี่ยนแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ในนวนิยายจากเอกสารทั้งสองฉบับ ดังนี้

ใน ตำนานรักศรีปราชญ์ และ ชีวิตและงานของศรีปราชญ์ กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ตรงกัน
ว่า ครั้งหนึ่งพระนารายณ์เสด็จอุทยาน มีฝูงวานรเที่ยวสัญจรอยู่บนยอดพุดงษา พระนารายณ์

^{๗๔} คึกเดช กันตามระ, เซงสอญ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๔-๒๓๕.

รับสั่งถามเหล่าเสนาอำมาตย์ว่าเสียงอะไร แต่ไม่มีผู้ใดกล้ากราบทูล จึงหันมาถามนายศรีบุตรพระโหรา นายศรีกราบทูลสนองพระโองการว่าเป็นเสียงมกฏ(ลิง)ทำสมครสังวาส เมื่อฟังคำตอบของศรี พระนารายณ์พอพระทัยมาก ตรัสชมว่าศรีเป็นเด็กว่องไวมีความรู้ มีถ้อยคำเฉียบแหลม รู้คำราชาศัพท์ ควรจะยกย่องให้มีชื่อเสียงเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่ข้าราชการต่อไป จึงพระราชทานนามแก่ศรีว่า ศรีปราชญ์

เอกสารทั้งสองฉบับกล่าวตรงกับในนวนิยายเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์ที่ผู้ประพันธ์บรรยายเหตุการณ์ตอนศรีเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กว่า ศรี ได้รับพระราชทานนามว่า ศรีปราชญ์ เนื่องจากมีปฏิภาณไหวพริบในการตอบคำถามของพระนารายณ์ กล่าวคือ ตอนที่สมเด็จพระนารายณ์เสด็จประพาส ณ ป่าแก้ว ทรงสดับเสียงลิงกำลังติดสัดส่งเสียงร้องอื้ออึง พระนารายณ์โปรดทดสอบความสันตศีลสัตว์ในหมู่ข้าราชการ จึงรับสั่งถามว่าเสียงอะไร ข้าราชการบริวารส่วนใหญ่รู้ว่าเป็นเสียงอะไร แต่ไม่กล้าตอบ พระองค์จึงถามมหาดเล็กศรี มหาดเล็กศรีฉลาดจึงเพ็ดทูลว่าเป็นเสียงมกฏ(ลิง)กำลังสมครสังวาส เมื่อพระนารายณ์ได้ยินคำตอบก็ตรัสชื่นชม มหาดเล็กศรีว่ามีความรู้ทางฉันทศาสตร์รู้จักการเลี้ยงคำ จึงพระราชทานนามแก่มหาดเล็กศรีว่า ศรีปราชญ์

เหตุการณ์ตอนนี้แสดงให้เห็นว่าศรีปราชญ์เป็นผู้มีความรู้ด้านฉันทศาสตร์ และภาษาบาลี นอกจากนี้ยังแสดงว่าศรีปราชญ์มีลักษณะนิสัยที่กล้าหาญอีกด้วย

ขุนรอกปลัดชูพร้อมกองอาสาชาววิเศษชัยชาญจำนวน ๔๐๐ คน อาสาออกรบที่
อ่าวหัวขาว จากเรื่องขุนดาบนายเล็ก

เหตุการณ์ขุนรอกปลัดชูพร้อมกองอาสาชาววิเศษชัยชาญจำนวน ๔๐๐ คน อาสาออกรบที่อ่าวหัวขาวปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา และพระราชพงศาวดารพม่าฉบับกรมพระนารายณ์ประพันธ์วงศ์

ใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ว่า

(๘๒)พม่ายกขึ้นมาตีทัพพระยายมราช ณ แกลงแตก
พระยารามาจึงเกณฑ์ไพร่ ๕๐๐ เข้าบรรจบกองปลัดชู แล้วให้
ยกไปตั้งตำบลว่าชาวริมทะเล ฝ่ายทัพหน้าพม่ายกขึ้นมาตีกอง

ปลัดชู ก็แตกพ่าย พระเจ้าอังวะจึงดำเนินทัพเข้ามา ณ เมืองกุย
เมืองปราณ เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรี^{๗๙}

ใน พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี่ว่า

(๘๓) ขณะนั้นขุนรองปลัดชู เป็นกรมการเมืองวิเศษชัย
ชาญ เข้ามารับอาสาขับไพร่สี่ร้อยเศษขอไปรบพม่าด้วย จึงโปรด
ให้เป็นกองอาสาสามารถกองหนึ่ง ให้ไปในกองทัพพระยารัตนาธิ
เบศ ... ทัพพระยารัตนาธิเบศไปตั้งค่ายมั่นอยู่ ณ เมืองกุยบุรี^{๘๐}

ใน พระราชพงศาวดารพม่าฉบับกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี
ว่า

(๘๔) ทัพพระยารัตนาธิเบศร์ ผู้ว่าที่ธรรมาเป็นแม่ทัพ
พระยาอาสาหกเหล่าเป็นนายกองทัพ ถือพล ๒,๐๐๐ เศษหนุน
ไปอีก กับขุนรองปลัดชูเมืองวิเศษไชยชาญ (อ่างทอง) เข้ามารับ
อาสาขับไพร่ ๔๐๐ เศษ โปรดให้เป็นกองอาสาตามตสมทบเป็นทัพ
หนุนไปด้วยทางมฤต^{๘๑}

ส่วนในนวนิยายผู้ประพันธ์กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี่ว่ากองทัพพม่าโดยการนำของพระเจ้าอลองพญาเข้าตีเมืองพะโคและตะนาวศรีเมืองหน้าด่านของไทย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบัญชาให้มาเกณฑ์อาสาสมัครคนกล้ามีฝีมือไปสกัดกั้นพวกข้าศึก ขุนรองปลัดชูนำกองอาสาชาววิเศษชัยชาญจำนวน ๔๐๐ คนไปสกัดทัพพม่าที่ตำบลอ่าวหว้าขาว แขวงเมืองปราณบุรี ตะนาวศรีและมะริด แต่พ่ายแพ้แก่พม่าเนื่องจากพม่ามีกำลังทหารมาก

เมื่อนำเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสามฉบับและในนวนิยายมาเปรียบเทียบกันพบว่ารายละเอียดของเหตุการณ์ตอนที่กล่าวถึงตัวละครเอกอย่างบุญชูหรือขุนรองปลัดชูตรงกันว่าบุญชูเป็นผู้นำรวบรวมชาวบ้านเข้าร่วมรบกับกองทัพของพม่า เหตุการณ์ตอนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบุญชูเป็นผู้มีความเป็นผู้นำ สามารถรวบรวมชาวบ้านเพื่อออกรบปกป้องบ้านเมือง และเป็นผู้มีความกล้าหาญ

ขุนรองปลัดชูถูกจับตัวไปยังพม่า จากเรื่องขุนดาบนายเล็กและฐิติทิษาปาติโจฯ

^{๗๙} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗๒.

^{๘๐} พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๒.

^{๘๑} นราธิปประพันธ์พงศ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ, พระราชพงศาวดารพม่า (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๖.

เหตุการณ์ตอนขุนรองปลัดชูถูกจับตัวไปยังพม่าปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ดังข้อความในตัวอย่างที (๒๒) และพระราชพงศาวดารพม่าฉบับกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ดังข้อความในตัวอย่างที (๒๓) ที่ต่างกล่าวว่า บุญชูออกสู้รบกับกองทัพพม่ากระทั่งถูกพม่าจับตัวไป

ในนวนิยายกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ว่า ฝ่ายมั่งระราชบุตรแม่ทัพพม่าทอดพระเนตรบุญชูรบบนหลังม้าของพม่าจึงรับสั่งกับขุนพลมั่งระราชให้ดูนักรบไทยผู้นั้นพร้อมกับเดาว่าบุญชูน่าจะเป็นหัวหน้าเพราะมีฝีมือรบห้าวหาญยิ่งนัก อยากให้จับเป็นเอาไปเลี้ยงที่พม่า กองอาสาชาววิเศษชัยชาญรบกันตั้งแต่เช้ากระทั่งเที่ยงวันต่างเหน็ดเหนื่อยอ่อนระโหยโรยแรง บุญชูจึงสั่งให้ถอยทัพไปรวมพลที่ชายหาด เพื่อรอเวลากองทัพอยุธยาจะมาช่วย ในการศึกษาครั้งนี้มีผู้หญิงมาร่วมออกศึกด้วย หนึ่งในนั้นถูกพม่าจับเปลือยกายตรึงอยู่บนแผงไม้กระบอก และส่งสารมายังฝ่ายไทยว่าจะจับนางเพื่อให้ความสุขสำราญแก่นายทัพนายกองพม่า ถ้าอยากได้นางคืนไป หัวหน้านักรบไทยต้องมาสู้กับขุนพลพม่าผู้ใดชนะจะได้นางเป็นรางวัล บุญชูเมื่อได้ฟังดังนั้นก็ไมรอช้า รีบเข้าไปประลองฝีมือหวังช่วยเพื่อน ไม่ทันคิดว่าเป็นกลลวงของพม่า ร่างของบุญชูหล่นฮวบหายไปกับหลุมพรางที่พม่าขุดไว้ ทุกคนคิดว่าบุญชูตายแล้วเพราะที่หลุมพรางน่าจะปักขวากไว้

เมื่อนำเหตุการณ์ตอนดังกล่าวในเอกสารทางประวัติศาสตร์มาเปรียบเทียบกับในนวนิยายพบว่าใจความสำคัญตรงกับในเอกสารทางประวัติศาสตร์ แต่ผู้ประพันธ์เพิ่มรายละเอียดของเหตุการณ์ว่าบุญชูถูกจับตัวไปยังพม่าได้อย่างไร และให้รายละเอียดของเหตุการณ์เกี่ยวกับการทำศึกที่อ่าวหว้าขาวอย่างละเอียด ทำให้เห็นว่าบุญชูเป็นผู้มีความสามารถในด้านการต่อสู้ กระทั่งพม่าอยากจับตัวไปเป็นทหาร

๔.๒.๓ การดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์

การดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ คือ เหตุการณ์ตอนดังกล่าวมีบันทึกในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ตอนนั้นมาประกอบในนวนิยาย แต่มีการดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ พบในนวนิยายเรื่องเจ้าโล, เซงสบอน, ตำนานรักศรีปราชญ์ และชูลิทินาปาติโจฯ

เจ้าโลถูกจำคุกครั้งที่ ๑ เนื่องจากชกต่อยกับบุตรชายของจมนศรีสุวรรณ์ จากเรื่อง

เจ้าโล

เหตุการณ์ตอนเจ้าไลถูกจำคุกครั้งแรก ปรากฏใน *จดหมายเหตุวันวลิต* วันวลิตบันทึก เหตุการณ์ดังกล่าวไว้ว่า ออกญากลาโหมหรือสมเด็จพระเจ้าปราสาททองถูกจำคุกเนื่องจากกระทำ ตนเป็นอันธพาล เข้าลักทรัพย์สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ดังข้อความในตัวอย่างนี้ (๓)

ผู้ประพันธ์เลือกเหตุการณ์ที่สมเด็จพระเจ้าปราสาททองถูกจำคุกมาใช้ในนวนิยาย แต่ พบว่า ผู้ประพันธ์ได้ตัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ กล่าวคือ ใน *จดหมายเหตุวันวลิต* ระบุ ความผิดของพระเจ้าปราสาททองไว้อย่างชัดเจนว่าพระองค์กระทำตนเป็นอันธพาล มีลักษณะ นิสยเลวทราม เป็นหัวหน้าโจรปล้นทรัพย์ สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นกระทั่งต้องถูกลงโทษจาก พระเจ้าแผ่นดิน แต่ในนวนิยายเรื่อง *เจ้าไล* สาเหตุที่สมเด็จพระเจ้าปราสาททองถูกจำคุกเนื่องจาก มีเรื่องชกต่อยกับบุตรชายของจมีนศรีสรวิักษ์ และสาเหตุที่ต้องชกต่อยกันเนื่องจากบุตรชายของ จมีนศรีสรวิักษ์กลับแก้ล้างสมเด็จพระเจ้าปราสาททองก่อน ด้วยการล้อเลียนชื่อที่มารดาตั้งให้ พระองค์โกรธเพราะเห็นว่าเป็นการลบหลู่มารดา ทำให้เกิดเรื่องชกต่อยขึ้น

(๘๕) “อ้ายนี่วอนเสียแล้ว คนเดินมาก็ร้องทักแล้วไม่พูด ว่าอะไร แต่งตัวถือพานรูปเทียนแพจะไปไหน ชื่ออะไรละเอ็ง...
ภูถามมึงชื่ออะไร หูหนวก” ...

ภูชื่อไล หูไม่หนวก” เจ้าไลตอบ ...

“อ้ายนี่ตอบกวนสันตีน ภูนี้ว่าชื่อไลหนู”

ภูชื่อไล ไม่มีหูต่อสร้อยอย่างมึงว่า”

“อ้าว... แล้วไอ้ที่ติดอยู่ข้างหัวนี้ เขาเรียกว่าอะไรเล่า”

กวินเข้ามาตึงหูเจ้าไลบิด เจ้าไลไม่แสดงอาการเจ็บ แม้แต่น้อย กลับยิ้มให้แล้วโยนส่งพานรูปเทียนแพให้กวิน ... ไม่ ทันทีกวินจะตีหน้างับการกระทำของเจ้าไล กำปั้นของเจ้าไลก็ เหวี่ยงเข้าตั้งจมูกของกวิน...^{๘๒}

จากเรื่องระบุนว่ามีใช้ความผิดของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเพียงผู้เดียว แต่เนื่องจาก คู่กรณีของพระองค์คือบุตรชายของจมีนศรีสรวิักษ์ผู้มีอำนาจ ทำให้พระองค์ต้องโทษจำคุก การที่ ผู้ประพันธ์เปลี่ยนแปลงสาเหตุที่ทำให้สมเด็จพระเจ้าปราสาททองต้องโทษจำคุก แสดงว่า ผู้ประพันธ์ต้องการแสดงให้เห็นว่าสมเด็จพระเจ้าปราสาททองไม่ใช่ผู้มีนิสัยอันธพาลที่เข้ารังแก หรือทำร้ายผู้อื่นก่อน เพียงแต่เป็นผู้ไม่ยอมถูกผู้ใดรังแกแต่ฝ่ายเดียว และที่ต่อโทษจำคุกเนื่องจาก

^{๘๒} คึกเดช กันตามระ, *เจ้าไล*, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๗.

ถูกกลั่นแกล้งจากผู้ที่มีอำนาจมากกว่า มิใช่เพราะมีลักษณะนิสัยเลวทราม กระทำตนเป็นอันธพาล
อย่างที่วันวลิตได้บันทึกไว้

จากเหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าแม้ผู้ประพันธ์จะนำเหตุการณ์มาจากเอกสาร
ทางประวัติศาสตร์ แต่หากรายละเอียดในเอกสารทางประวัติศาสตร์กล่าวถึงสมเด็จพระเจ้า
ปราสาททองในด้านลบ ผู้ประพันธ์ก็แก้ต่างให้แก่ตัวละครด้วยการดัดแปลงรายละเอียดของ
เหตุการณ์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าสมเด็จพระเจ้าปราสาททองมิใช่อันธพาลที่ประพฤติตนเลวทราม
เข้าปล้นทำร้ายผู้อื่น แต่เป็นผู้ที่ไม่ยอมถูกเอารัดเอาเปรียบหรือถูกรังแกแต่ฝ่ายเดียว เมื่อเห็นว่า
ตนเองไม่ได้รับความยุติธรรมก็พร้อมที่จะเผชิญหน้าอย่างกล้าหาญ

เจ้าโลถูกจำคุกครั้งที่ ๒ ข้อหาฆ่าชาววิเสท จากเรื่องเจ้าโล

เหตุการณ์ตอนเจ้าโลถูกจำคุกครั้งที่ ๒ ปรากฏใน *จดหมายเหตุวันวลิต* วันวลิตบันทึก
สาเหตุที่เจ้าโลได้รับโทษจำคุกว่าเป็นเพราะเป็นชู้กับพระชายาและสนมของพระอนุชาของพระเจ้า
แผ่นดิน ดังข้อความในตัวอย่างที (๔)

เหตุการณ์ตอนเจ้าโลถูกจำคุกครั้งนี้ ผู้ประพันธ์ดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์
กล่าวคือ ใน *จดหมายเหตุวันวลิต* ระบุว่าเจ้าโลกระทำผิดเนื่องจากเป็นชู้กับพระชายาของพระอนุชา
แต่ในนวนิยายเจ้าโลถูกจำคุกเนื่องจากถูกใส่ร้ายว่าเป็นผู้ฆ่าชาววิเสท ซึ่งแท้จริงแล้วผู้ที่กระทำผิด
คือจมีนศรีสวรรค์ที่เป็นผู้วางแผนฆ่าชาววิเสทและโยนความผิดแก่เจ้าโล

จดหมายเหตุวันวลิต กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เจ้าโลต้องโทษจำคุกว่าเป็นเพราะเจ้าโลเป็นผู้
มีอุปนิสัยเลวทราม แม้จะเคยถูกลงโทษจำคุกแล้ว แต่ก็ยังไม่สำนึกในความผิดของตน ออกมาก็
ยังคงประพฤติตนไม่ดี และยังเป็นชู้กับภรรยาของพระอนุชาของพระเจ้าแผ่นดินทำให้ต้องโทษ
จำคุกอีกครั้ง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในนวนิยายที่แม้เจ้าโลถูกจำคุกเช่นเดียวกัน แต่
สาเหตุเพราะถูกใส่ร้ายจากผู้อื่น ดังนั้นการจำคุกครั้งนี้เจ้าโลไม่ได้มีความผิด ซึ่งในที่สุดเจ้าโลก็
สามารถแก้ข้อกล่าวหาของตนได้สำเร็จ จะเห็นว่าผู้ประพันธ์ดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์
เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระเจ้าปราสาททองมิใช่ผู้ที่มีลักษณะนิสัยไม่ดี หรือเป็นอันธพาลอย่าง
ที่เอกสารทางประวัติศาสตร์บันทึกไว้

เจ้าโลถูกจำคุกครั้งที่ ๓ ข้อหาทำร้ายพระเกษตราธิบดีในพระราชพิธีเผาทุ่ง จาก
เรื่องเจ้าโล

เหตุการณ์ตอนเจ้าโลถูกจำคุกครั้งที่ ๓ ปรากฏใน *จดหมายเหตุวันวลิต* วันวลิตบันทึกรายละเอียดของเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ว่า พระเจ้าปราสาททองขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นจ๋มื่นศรีสรวิชัย เข้าทำร้ายพระยาแรกนา ซึ่งเป็นตัวแทนของพระมหากษัตริย์ในการประกอบพระราชพิธีเผาทุ่งจนกระทั่งได้รับบาดเจ็บ ดังข้อความในตัวอย่างนี้ (๖)

ผู้ประพันธ์เลือกเหตุการณ์ที่พระเจ้าปราสาททองถูกจำคุกขอหาทำร้ายพระยาแรกนามาเล่าในนวนิยาย แต่มีการดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ กล่าวคือ ใน*จดหมายเหตุวันวลิต* กล่าวไว้อย่างชัดเจนถึงความผิดของพระเจ้าปราสาททองที่มีเจตนาเข้าทำร้ายตัวแทนของพระมหากษัตริย์กระทั่งพระองค์ได้รับบาดเจ็บ แต่ในนวนิยายผู้ประพันธ์กลับกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนี่ว่า สาเหตุที่พระเจ้าปราสาททองมีเรื่องกับพระเกษตราธิบดีตัวแทนของพระมหากษัตริย์เนื่องจากความเข้าใจผิด คือพระเกษตราธิบดีเข้าใจว่าน้องชายของพระเจ้าปราสาททองปาก้อนหินใส่ศีรษะของตนจนกระทั่งได้รับบาดเจ็บ แต่ความจริงแล้วเด็กจีนที่ยืนแอบอยู่ในชอกตึกเป็นผู้กระทำ พระเจ้าปราสาททองจำเป็นต้องเข้าช่วยเหลือน้องชายที่ถูกพวกของพระเกษตราธิบดีเข้าทำร้ายจึงเกิดการต่อสู้กันขึ้น

จากบันทึกใน*จดหมายเหตุของวันวลิต* ในเหตุการณ์ตอนที่เจ้าโลถูกจำคุกขอหาทำร้ายพระเกษตราธิบดีในพระราชพิธีเผานั้น แสดงให้เห็นว่าเจ้าโลเป็นผู้มีอุปนิสัยเลวทราม ตั้งใจที่จะฆ่าพระยาแรกนาซึ่งเป็นตัวแทนของพระมหากษัตริย์ ซึ่งแตกต่างจากในนวนิยายที่ผู้ประพันธ์กล่าวว่า เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดจากความเข้าใจผิด และที่เจ้าโลต้องเข้าต่อสู้กับพระเกษตราธิบดีเนื่องจากความจำเป็นเพราะต้องช่วยเหลือน้องชายจากการถูกทำร้าย การที่ผู้ประพันธ์ดัดแปลงรายละเอียดเหตุการณ์ครั้งนี้ นอกจากจะแสดงว่าเจ้าโลไม่ใช่คนที่มีจิตใจโหดร้ายทารุณจนกระทั่งเจตนาฆ่าคนได้เท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นอุปนิสัยของเจ้าโลคือ ความเป็นคนกล้าหาญ รักพวกพ้อง และเป็นผู้มีฝีมือในการต่อสู้ด้วย

จากเหตุการณ์ที่พระเจ้าปราสาททองต้องโทษจำคุกหลายครั้ง จะเห็นว่าผู้ประพันธ์ดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ เพื่อแก้ต่างและให้เหตุผลต่อการกระทำของพระเจ้าปราสาททอง ทำให้พระเจ้าปราสาททองมีภาพลักษณ์ที่ดี

พระนางเซงสอบุทรมีพระราชศรัทธาในพุทธศาสนายิ่งนัก จากเรื่องเซงสอ

เหตุการณ์ที่พระนางเซงสอบุทรมีพระราชศรัทธาในพุทธศาสนา ปรากฏใน*พระสุพรรณกัลยา* จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ กล่าวถึงเหตุการณ์ที่แสดงว่าพระนางเซงสอบุทรมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าว่า ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเท่าที่พระองค์จะกระทำได้ และ

กล่าวถึงพระจริยวัตรด้านพระพุทธศาสนาว่าพระนางเป็นผู้อุทิศตนทำนุบำรุงพระศาสนา ถึงกับถวายทองคำเท่ากับน้ำหนักของพระนางให้ทำเป็นทองหุ้มองค์เจดีย์ชเวดากองเป็นพุทธบูชา ดังข้อความในตัวอย่างที่ (๔๑)

ส่วนในนวนิยายผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์เพื่อสนับสนุนว่าพระนางเซงสอญเป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าคือ พระนางเซงสอญนำสร้อยมหาศิราภรณ์ที่พระเจ้ากรุงอังวะพระราชทานให้ไปขายเพื่อนำเงินมาทำนุบำรุงพระพุทธรูป

(๔๖) พระนางเซงสอญเสด็จกลับมายังพระตำหนักตะ
 บินแดงโปรดให้นางเมี้ยนนำสร้อยพระศอมมหาศิราภรณ์เอาไป
 เปลี่ยนเป็นกัปปิยภัณฑ์ถวายวัดนิกายโตนะ เพื่อการ
 บูรณปฏิสังขรณ์ทั่วทั้งวัด และอุปลัมภ์การสอพระปริยัติ
 ธรรม^{๔๓}

การกระทำดังกล่าวของพระนางส่งผลร้ายแรง เนื่องจากสร้อยมหาศิราภรณ์เป็นสร้อยที่ได้รับพระราชทานจากพระเจ้ากรุงอังวะ การขายทรัพย์สินที่ได้รับพระราชทานถือเป็นเรื่องไม่เหมาะสม แต่เพื่อจะนำเงินไปทำนุบำรุงพระพุทธรูป พระนางเซงสอญยอมเสี่ยงชีวิตตนเองแสดงถึงพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าของพระนาง

ผู้ประพันธ์ดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ในตอนนี้ แต่ยังคงใจความสำคัญที่ว่าพระนางเซงสอญเป็นผู้มีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า และพระนางทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอย่างต่อเนื่อง แม้ใจความในเอกสารทางประวัติศาสตร์และในนวนิยายจะกล่าวตรงกันว่าพระนางเป็นผู้มีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมาก แต่เหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นใหม่นี้แสดงให้เห็นถึงความเสียสละและความทุ่มเทของพระนางในการทำนุบำรุงพระพุทธรูป พระนางถึงขนาดยอมเสี่ยงชีวิตเพื่อความศรัทธาในศาสนาของพระนาง ซึ่งเหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพระนางเป็นผู้มีพระราชศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าและทรงเคร่งครัดในการทำนุบำรุงพระพุทธรูป

ศรีปราชญ์มีเรื่องกับพระสนมเอก จากเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์

เหตุการณ์ตอนศรีปราชญ์มีเรื่องกับพระสนมเอกปรากฏใน ตำนานศรีปราชญ์ ของพระยาปริยัติธรรมธาดา และ ชีวิตและงานของศรีปราชญ์ ของประยูร พิศนาคะ เมื่อนำเหตุการณ์ใน

^{๔๓} คึกเดช กันตามระ, เซงสอญ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๔..

เอกสารทั้งสองฉบับมาเปรียบเทียบกันพบว่าเหตุการณ์ในเอกสารทั้งสองฉบับกล่าวตรงกันว่า ศรีปราชญ์ได้ตอบโคลงกับพระสนมเอก เนื้อหาโคลงกล่าวจาบจ้วงพระสนมเอก สร้างความไม่พอใจแก่พระสนมเอก พระสนมเอกจึงไปทูลสมเด็จพระนารายณ์ให้ลงโทษศรีปราชญ์ พระนารายณ์เมื่อทราบดังนั้นก็ทรงกริ้วและลงโทษศรีปราชญ์ แต่เมื่อนำเหตุการณ์จากเอกสารทั้งสองฉบับมาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในนวนิยายเรื่อง ตำนานรักศรีปราชญ์ จะพบว่าผู้ประพันธ์ได้ดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ ดังนี้

ในนวนิยายเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์ ผู้ประพันธ์บรรยายเหตุการณ์ตอนนี่ว่าศรีปราชญ์ถูกพระสนมเอกสบประมาทด้วยคำโคลงเรื่องไม่เจียมตน ศรีปราชญ์ได้กลับ พระสนมเอกไม่พอใจจึงนำเรื่องกราบทูลสมเด็จพระนารายณ์ แต่พระนารายณ์ไม่เอาโทษศรีปราชญ์ กล่าวคือ ศรีปราชญ์นำเรื่องสมัยเด็กที่เคยเล่นพนันสกาจวบหอมแก้มกันกับพระสนมเอกมาแล้ว พระสนมเอกจึงตำหนิศรีปราชญ์เป็นคำโคลงว่าศรีปราชญ์ไม่เจียมตน เมื่อศรีปราชญ์รู้ว่าตนถูกว่าไม่เจียมตัว จึงตอบได้กลับ พระสนมได้ยินดั่งนั้นก็กริ้ว จึงนำความไปกราบทูลพระนารายณ์ แต่พระนารายณ์ไม่ลงโทษศรีปราชญ์ แต่กลับชื่นชมคำโคลงของศรีปราชญ์แทน

จากเหตุการณ์ในนวนิยายจะเห็นว่าผู้ประพันธ์ดัดแปลงเหตุการณ์ตอนที่พระสนมเอกนำความไปทูลฟ้องสมเด็จพระนารายณ์ แล้วสมเด็จพระนารายณ์ไม่ลงโทษศรีปราชญ์ กลับกล่าวชมเชยบทกลอนที่ศรีปราชญ์แต่งได้ตอบกับพระสนมเอก ซึ่งแตกต่างจากเอกสารทั้งสองฉบับที่กล่าวว่าสมเด็จพระนารายณ์ทรงกริ้วและลงโทษศรีปราชญ์ทันที การที่ผู้ประพันธ์ดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ตอนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระนารายณ์ทรงชื่นชมความสามารถในด้านกวีของศรีปราชญ์เป็นอย่างมาก

ปราบขุนพลมั่งข่องนรธา จากเรื่องชูลีทินาปาติโจฯ

เหตุการณ์ตอนปราบขุนพลมั่งข่องนรธา ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ดังข้อความในตัวอย่างที (๖๕) ส่วนในนวนิยายผู้ประพันธ์บรรยายเหตุการณ์ตอนดังกล่าวว่า

(๘๗)บุญชูผู้มีลักษณะต้องตามที่โหรหลวงทำนายว่าจะเป็นผู้ทำลายร้างขุนพลมั่งข่องนรธาสามารถรบชนะขุนพลมั่ง

ของนรธาได้สำเร็จ จึงได้รับพระราชทานตำแหน่งเป็นขุนพลชูลิ
 นาปาติโจ เป็นองครักษ์ใกล้ชิด^{๔๔}

เมื่อนำเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์และในนวนิยายมาเปรียบเทียบกันพบว่า ผู้ประพันธ์ดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ กล่าวคือในเอกสารทางประวัติศาสตร์ไม่ปรากฏชื่อของบุญชูในเหตุการณ์ตอนดังกล่าว แต่ในนวนิยายบุญชูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในเหตุการณ์ คือเป็นผู้มีลักษณะต้องตามที่โหรทำนายว่าจะเป็นผู้ปราบกบฏได้สำเร็จ ซึ่งในเอกสารทางประวัติศาสตร์ระบุว่าเป็นคนชาติรามัญชื่อหยั่งมิ การที่ผู้ประพันธ์ดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ตอนนี้เพื่อแสดงให้เห็นความสามารถในด้านการต่อสู้ของบุญชู ที่สามารถรบชนะขุนพลผู้มีฝีมือเก่งกาจในการสู้รบกระทั่งไม่มีใครสามารถปราบได้สำเร็จ ผู้ประพันธ์ต้องการแสดงให้เห็นว่าบุญชูเป็นผู้มีฝีมือในการต่อสู้ที่เก่งกาจยิ่งกว่าจึงสามารถปราบขุนพลผู้นี้ได้สำเร็จ

๔.๒.๔ การเลือกเหตุการณ์จากเอกสารทางประวัติศาสตร์

การเลือกเหตุการณ์จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ เหตุการณ์ตอนดังกล่าวมีบันทึกในเอกสารทางประวัติศาสตร์มากกว่า ๑ ฉบับ เอกสารแต่ละฉบับกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนดังกล่าวแตกต่างกัน ผู้ประพันธ์เลือกเหตุการณ์จากเอกสารทางประวัติศาสตร์จากฉบับใดฉบับหนึ่งเป็นหลัก แต่อาจจะนำรายละเอียดจากเอกสารอีกฉบับมาผสมผสานด้วย พบในนวนิยายเรื่องเจ้าไล ดังนี้

กำเนิดเจ้าไล จากเรื่องเจ้าไล

เหตุการณ์ตอนกำเนิดเจ้าไล ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ๒ ฉบับ ได้แก่ *ตำนานบางปะอิน* และ *จดหมายเหตุวันวลิต* เหตุการณ์ตอนนี้ผู้ประพันธ์เลือกนำใจความสำคัญจาก *ตำนานบางปะอิน* ที่กล่าวว่า เจ้าไลเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระเอกาทศรถ และนำรายละเอียดของเหตุการณ์ใน *จดหมายเหตุวันวลิต* มาผสมผสาน ดังนี้

ใน *ตำนานบางปะอิน* กล่าวถึงกำเนิดของเจ้าไลไว้ว่าสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเอกาทศรถที่ประสูติแต่หญิงสาวชาวบ้านซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่บริเวณอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน แต่มิได้รับการยอมรับเป็นพระเจ้าลูกเธอ ดังข้อความในตัวอย่างที่ (๑)

^{๔๔} คัดลอก ตามมจร, *ชูลิทินาปาติโจ ขุนดาบหนวยเลือก ๒*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕๑.

คึกเคยเลือกข้อมูลจากตำนานบางปะอินมาใช้ในนวนิยายของตน ดังจะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ระบุว่า เจ้าไล เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระเอกาทศรถ ประสูติแต่หญิงสาวชาว บ้านเลน ชื่อ นางอิน และยังระบุว่าเหตุที่ทำให้สมเด็จพระเอกาทศรถทรงพบกับพระมารดาของเจ้าไล เกิดจากเกิดพายุพัดเรือพระที่นั่งอัปปางเช่นกัน

(๘๘)...ขณะพระเอกาทศรถลาดตระเวนตรวจตราความสงบเรียบร้อยของอาณาประชาราษฎร์ เกิดพายุลมแรง ทำให้เรือพระที่นั่งล่ม พระองค์เสียหลักพลัดตกน้ำพร้อมกับพระแสงดาบ กระแสน้ำพัดพระองค์มาขึ้นฝั่งใกล้บ้านยายจัน หญิงชาวบ้านเลน ซึ่งมีลูกสาวคนหนึ่งชื่ออิน ทั้งสองแม่ลูกช่วยสมเด็จพระเอกาทศรถไว้ก่อนที่นายตำรวจจะตามมาพบ ในคำคือนั้นพระเอกาทศรถนอนค้างคืนกับนางอิน...^๕

เหตุการณ์ตอนนี้แตกต่างกับที่ระบุไว้ในตำนานบางปะอิน คือ ในนวนิยาย ผู้ที่ช่วยเหลือสมเด็จพระเอกาทศรถคือหญิงชาวบ้านเลน ๒ คน คือ นางอินและยายจัน แม่ของนางอิน แต่ในตำนานบางปะอินมิได้ระบุชื่อไว้ นอกจากนี้ในตำนานบางปะอินเล่าชีวิตวัยเด็กของเจ้าไลอย่างรวบรัด กล่าวคือ หลังจากนางอินช่วยสมเด็จพระเอกาทศรถแล้ว พระองค์ก็เสด็จกลับในวันรุ่งขึ้น ส่วนนางอินมีครรภ์ บุตรนางอินนั้น ครั้นโตขึ้นก็ได้เข้ารับราชการสืบมา แต่มิได้ปรากฏว่าเป็นพระเจ้าลูกเธอ ภายหลังได้เป็นที่พระมหาอำมาตย์ แต่คึกเคย เล่าเหตุการณ์ตอนนี้ไว้อย่างละเอียดว่า สมเด็จพระเอกาทศรถได้พระราชทานแหวนทองหัวนิลแก่นางอิน และทรงพานางอินเข้าพระนคร โดยทรงนำไปฝากไว้กับ ออกญานครศรีธรรมราช

(๘๙)...ตอนรุ่งเช้าได้มอบแหวนทองหัวนิลให้นางไว้และพานางกลับเข้ากรุงศรีอยุธยาด้วย โดยฝากให้ออกญาศรีธรรมราชพาไปเลี้ยงดูที่บ้านก่อน แต่เมื่อออกญาศรีธรรมราชพานางอินไปอยู่ที่บ้านด้วย...^๖

ในจดหมายเหตุวันวลิตกล่าวถึงกำเนิดของ ออกญาปลาโหม หรือ สมเด็จพระเจ้าปราสาททองว่า ทรงเป็นลูกของออกญาศรีธรรมราชซึ่งเป็นพระเชษฐาของมารดาสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ดังนั้น สมเด็จพระเจ้าปราสาททองจึงเป็นลูกพี่ลูกน้องของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ดังข้อความในตัวอย่างที่ (๒)

^๕ คึกเคย กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓-๗.

^๖ เรืองเดียวกัน, หน้า ๑๔๗.

จะเห็นได้ว่า เนื้อความตอนนี้ผู้ประพันธ์ได้นำเอาชื่อของบุคคลที่อยู่ในจดหมายเหตุวันวลิต ระบุว่า เป็นบิดาของพระเจ้าปราสาททองมาสร้างให้แสดงบทบาทเป็นพ่อแทนสมเด็จพระเอกาทศรถ ดังจะเห็นได้ว่า คึกเดชเล่าเรื่องให้นางอินได้ไปอยู่กับ ออกญาศรีธรรมมาธิราช ออกญาผู้นี้ปรากฏชื่อในจดหมายเหตุวันวลิต มีศักดิ์เป็นลุงของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม บทบาทของออกญาศรีธรรมมาธิราชในเรื่องเจ้าโลนน่าจะได้อิทธิพลมาจากเรื่องของออกญาศรีธรรมมาธิราชในจดหมายเหตุวันวลิต

การที่คึกเดชเพิ่มรายละเอียดตอนกำเนิดเจ้าโลนด้วยการให้สมเด็จพระเอกาทศรถ พระราชทานแหวนทองหัวนิลแก่นางอิน มารดาของเจ้าโลนเพื่อใช้เป็นหลักฐานแสดงตัวตนของเจ้าโลนเมื่อครั้งโตเป็นหนุ่ม และทรงนำนางอินกลับเข้ากรุงศรีอยุธยาด้วย มิได้ทรงค้างคินเพียงค้ำคินเดียวเท่านั้นนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้ผู้อ่านปราศจากข้อกังขาว่าเจ้าโลนทรงเป็นเชื้อสายแห่งสมเด็จพระเอกาทศรถจริง

เหนือสิ่งอื่นใด การที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้ตำนานบางปะอิน ที่กล่าวว่าสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระเอกาทศรถนั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอให้เห็นว่าเจ้าโลนทรงมีพระอิศริยยศักดิ์และสิทธิอันชอบธรรมที่จะได้เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ มิได้เป็นเพียงข้าราชการสำนักที่มีกำเนิดเป็นสามัญชนที่ทรยศจนได้ขึ้นครองราชย์ การที่ผู้ประพันธ์นำเสนอเรื่องชาติกำเนิดของพระเจ้าปราสาททองเช่นนี้เนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่ในเอกสารทางประวัติศาสตร์มักนำเสนอภาพของพระเจ้าปราสาททองว่าเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ไม่มีสิทธิธรรมในการขึ้นครองราชย์เนื่องจากพระองค์มิใช่เชื้อพระวงศ์ ยิ่งไปกว่านั้นผู้ประพันธ์ยังแสดงให้เห็นว่าเจ้าโลนมีบุญญาธิการและความสามารถอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่า แม้ว่าเจ้าโลนจะไม่ได้รับการยกย่องว่าเป็นพระราชโอรส และต้องมีชะตาชีวิตที่โหดโผนปานใด แต่ด้วยเหตุที่ทรงเป็นเชื้อสายแห่งพระมหากษัตริย์และมีความสามารถ จึงทำให้พระองค์สามารถขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ได้ในที่สุด จะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ได้เน้นย้ำความเป็นหน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์แห่งองค์สมเด็จพระเอกาทศรถเพื่อต่อต้านข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มักกล่าวถึงพระองค์ในภาพลักษณ์ด้านลบ

เจ้าพระยากลาโหมศรีสุริยวงศ์ถอดพระเจ้าอาทิตย์วงศ์และปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ทรงพระนามพระเจ้าปราสาททอง จากเรื่องเจ้าโลน

เหตุการณ์เจ้าพระยากลาโหมศรีสุริยวงศ์ถอดพระเจ้าอาทิตย์วงศ์และปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ทรงพระนามพระเจ้าปราสาททอง ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ๒ ฉบับ

ได้แก่ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) และ จดหมายเหตุวันวลิต ในนวนิยายเรื่องเจ้าโลผู้ประพันธ์เลือกเหตุการณ์ตอนนี้จากพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ว่า

(๙๐) พระอาทิตย์วงศ์ได้ผ่านราชสมบัติครั้งนั้น พระชนมายุได้ ๙ พระพรรษา ยังเยาวราชอยู่นัก มิได้รู้ที่จะว่าราชการสิ่งใดมีแต่เที่ยวประพาสจับแพะจับแกะเล่น ... หม่อมขุนมนตรีทั้งปวงปรึกษากันว่า พระมหากษัตริย์เป็นดังนี้การแผ่นดินจะเสียไป จำจะยกพระอาทิตย์วงศ์ลงเสียจากเศวตฉัตร ควรจะเอาราชสมบัติถวายเจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์ ... จงทรงพระกรุณา รับทำนุบำรุงสมณชีพราหมณ์อาณาประชาราษฎร์ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินจะได้อยู่เย็นเป็นสุขเพราะพระเดชานุภาพของพระองค์นั้นเถิด เจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์ได้ฟังมุขมนตรีทั้งปวงมาอ่อนวอนดังนั้นก็รับว่าจะครองราชสมบัติ^{๙๑}

เนื้อความตรงกับในนวนิยายที่ผู้ประพันธ์เล่าไว้ว่าพระอาทิตย์วงศ์ครองราชสมบัติได้ไม่นานมุขมนตรีทั้งปวงปรึกษากันว่าพระองค์ยังไม่รู้ประสีประสา หากปล่อยให้เช่นนี้การแผ่นดินจะเสีย จำต้องยกพระอาทิตย์วงศ์ลงจากเศวตฉัตรและนำราชสมบัติถวายแก่เจ้าพระยากลาโหม ด้านเจ้าพระยากลาโหมเมื่อได้ฟังมุขมนตรีอ่อนวอนและเพื่อประโยชน์ของแผ่นดินก็รับว่าจะครองราชสมบัติ เจ้าพระยากลาโหมขึ้นครองราชย์ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

(๙๑) พระอาทิตย์วงศ์ครองราชย์สมบัติมาได้ประมาณหกเดือน มุขมนตรีทั้งปวงปรึกษากันว่า พระอาทิตย์วงศ์ยังไม่รู้ประสีประสา หากปล่อยให้เป็นอย่างนี้การแผ่นดินจะเสียไป จำจะยกพระอาทิตย์วงศ์ลงเสียจากเศวตฉัตร ควรจะเอาราชสมบัติถวายแก่เจ้าพระยากลาโหมศรีสุริยวงศ์ พริกษากันเสร็จแล้วก็นำเอาเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์มาถวายเจ้าพระยากลาโหมศรีสุริยวงศ์เรียนประพฤติเหตุซึ่งพระอาทิตย์วงศ์จะครองแผ่นดินไปไม่ได้

“ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอถวายราชสมบัติแก่ใต้เท้า
จงกรุณา รับทำนุบำรุงสมณชีพราหมณ์อาณาประชาราษฎร์ไพร่

^{๙๑} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นพนบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖๙.

ฟ้าข้ามแผ่นดินจะได้อยู่เย็นเป็นสุขเพราะพระเดชานุภาพของใต้
เท้ากรุณมานั้นเกิด”

เจ้าพระยากลาโหมได้ฟังมุขมนตรีทั้งปวงอ่อนวอน
ดังนั้นก็รับว่าจะครองสมบัติ^{๔๔}

ส่วนใน จดหมายเหตุวันวลิต วันวลิตบันทึกถึงเหตุการณ์ตอนนี้ว่า สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ผู้
ทรงพระเยาว์ ขึ้นเสวยราชย์เพียงชั่วเวลาอันสั้นก็ต้องหลีกทางให้เจ้าพระยากลาโหมศรีสุริวงค์ผู้
เปี่ยมไปด้วยอำนาจ การที่พระเจ้าแผ่นดินยังทรงพระเยาว์อย่างหนึ่ง การที่มีอำนาจปกครองดูแล
พระเจ้าแผ่นดินและดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการอีกอย่างหนึ่ง ทำให้ความหวังและความมักใหญ่
ของกลาโหมแก่กล้าขึ้นมาก แต่กลาโหมเล็งเห็นชัดแจ้งว่าตราบไต่ที่ออกญากำแหงและออกญาเส
นาภิมุขยังอยู่ ออกญากลาโหมไม่สามารถเข้ากุมอำนาจอาญาสิทธิสูงสุดในแผ่นดิน และด้วยเล่ห์
เหลี่ยมกลอุบายออกญากลาโหมก็สามารถกำจัดขุนนางทั้งสองได้ ออกญากลาโหมจึง
ปราบดาภิเษกตนเองขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ทรงพระนามสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

(๙๒) ออกญากลาโหมจึงวางแผนเกลี้ยกล่อมขุนนางว่า
พระเจ้าอยู่หัวอาทิตย์วงศ์เป็นเด็ก ไม่ประสีประสาในเรื่องการ
ปกครอง สร้างความหนักใจแก่ออกญากลาโหมมาก กระทั่ง
สุดท้ายพระเจ้าอยู่หัวอาทิตย์วงศ์ถูกลำเอียงโทษ

พระเจ้าแผ่นดินผู้เยาว์ถูกนำมาจากสำนักศึกษาโดย
ทันที แล้วใช้อุบายเล่ห์กล...นำพระองค์ไปยังสถานที่เดียวกับที่
พระมหาอุปราช พระปิตุลา และพระเชษฐากับพระราชมารดา
ถูกลำเอียงโทษอย่างโหดเหี้ยมทั้งหมด ทั้งนี้ก่อให้เกิดความเศร้าโศก
อย่างใหญ่หลวงในหมู่ราษฎรผู้จงรักภักดีทั้งปวง เยาวกษัตริย์
องค์นี้ขึ้นเสวยราชย์เพียง ๓๖ วันเท่านั้น ขณะเมื่อพระองค์ทรง
ถูกถอดออกจากราชบัลลังก์เพื่อมาสู่ตะแคงแกง...ทรงคร่ำครวญ
รำไห่และตรัสว่า “ทำไมฉันจึงต้องตายตั้งแต่อายุยังไม่ถึง ๑๑ ปี
ด้วยเล่า ยังไม่เพียงพออีกหรือที่ที่ประชุมกระหายเลือดได้สำเร็จ
โทษพระปิตุลา พระเชษฐา และพระราชมารดาของฉัน แล้วจะ
แย่งมงกุฎไปจากฉันโดยไม่ต้องสำเร็จโทษฉันมิได้รี ปล่อยให้คน
ซึ่งได้รับเลือกให้เป็นกษัตริย์เขาครองราชสมบัติไปดี แล้วให้เขา

^{๔๔} คึกเคซ กัมตามระ, เจ้าโล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๘๒-๘๘๓.

เหล่านั้ยอมให้ฉันมีชีวิตอยู่ต่อไปเถิด” ถ้อยคำเหล่านี้
 ลั่นสะเทือนหัวใจของคนทุกคนซึ่งอยู่ ณ ที่นั้น แม้แต่เหล่า
 เพชฌฆาตก็แสดงความโศกเศร้าทำให้สะอึกสะอื้น ด้วยรู้สึกว่
 เป็นคำสั่งสำเร็จโทษที่โหดร้าย อย่างไรก็ตามคนเหล่านั้ก็
 จำต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามคำสั่ง เยาวกษัตริย์พระองค์นี้จึงต้อง
 สวรรคต^{๔๔}

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่าวันวลิตกล่าวถึงพระเจ้าปราสาททองว่าเป็นผู้ที่มีความ
 โหดร้ายมาก ไร้มนุษยธรรม มีความมักใหญ่ใฝ่สูง เพื่อความต้องการครองราชบัลลังก์ สามารถ
 ประหารชีวิตเด็กที่มีได้มีความผิดได้ ผิดกับในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ
 (เจิม) ที่กล่าวว่าพระเจ้าปราสาททองจำเป็นต้องก่อกบฏและขึ้นครองราชย์เนื่องจากพระอาทิตย์
 ยวงศัยังทรงพระเยาว์และไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง เพื่อประโยชน์สุขของราษฎรและ
 ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ทำให้พระองค์ตัดสินพระทัยขึ้นครองราชสมบัติ จะเห็นว่าในพระ
 ราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาและในจดหมายเหตุกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนดังกล่าวแตกต่างกัน
 อย่างสิ้นเชิง ผู้ประพันธ์เลือกเหตุการณ์ตอนดังกล่าวจากพระราชพงศาวดารฯ เพราะต้องการแสดง
 ให้เห็นความจำเป็นที่พระองค์ต้องก่อกบฏและความรักชาติบ้านเมืองของพระองค์ และที่ผู้ประพันธ์
 มิได้นำเสนอเหตุการณ์ตอนดังกล่าวตามที่วันวลิตได้บันทึกไว้ ก็เป็นเครื่องยืนยันว่าผู้ประพันธ์มิได้
 เห็นด้วยกับเหตุการณ์ที่วันวลิตบันทึกถึงพระองค์ ที่ทำให้พระองค์มีภาพลักษณ์ที่โหดร้ายเช่นนั้น

๔.๒.๕ การนำเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์มาผสมผสานกัน

การนำเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์มาผสมผสานกัน กล่าวคือ เหตุการณ์ตอน
 ดังกล่าวปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์มากกว่า ๑ ฉบับ ผู้ประพันธ์นำเอาเหตุการณ์จาก
 เอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับมาผสมผสานกัน พบในนวนิยายเรื่องเจ้าไล และเซงสอน
 ดังนี้

เจ้าฟ้าศรีศิลป์ก่อกบฏ จากเรื่องเจ้าไล

เหตุการณ์เจ้าฟ้าศรีศิลป์ก่อกบฏมีปรากฏใน *พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพัน
 จันทนุมาศ(เจิม)* และ *จดหมายเหตุวันวลิต* เมื่อนำเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสอง
 ฉบับนี้มาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในนวนิยายเรื่องเจ้าไล จะพบว่าผู้ประพันธ์ได้นำรายละเอียด

^{๔๔} ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๗๙ จดหมายเหตุวันวลิต (กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๖๔.

ของเหตุการณ์ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) และจดหมายเหตุวัน
วลิตมาผสมผสานกัน ดังนี้

ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)กล่าวถึงเหตุการณ์กบฏเจ้า
ฟ้าศรีศิลป์ว่า พระศรีศิลป์ผู้เป็นพระอนุชาทรงโกรธที่เหล่าเสนาอำมาตย์มิได้ยกราชสมบัติแก่ตน
จึงพาพรรคพวกหนีไปยังเมืองเพชรบุรี เพื่อเตรียมก่อกบฏแต่ไม่สำเร็จ

(๙๓)พระพันปีศรีสินผู้เป็นพระอนุชา ทรงพระโกรธว่า
มุขมนตรีมิได้ยกสมบัติให้ ก็พาพรรคพวกของพระองค์ลอบหนี
ไปยังเมืองเพชรบุรี ซ่องสุมพวกพลจะยกเข้ามา สมเด็จพระเจ้า
แผ่นดินตรัสทราบเหตุให้แต่งกองทัพออกไป พระพันปีศรีสินมิ
ทันจัดแจงกองทัพ ลอบจับได้กุมเอาตัวมาถวาย ทรงพระกรุณา
ให้ประหารชีวิตเสีย ณ วัดโคกพระยา^{๙๐}

ส่วนใน จดหมายเหตุวันวลิต กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนพระศรีศิลป์กบฏไว้ว่า เมื่อพระ
เจ้าอยู่หัวทรงธรรมสวรรคต ออกญากลาโหม(พระเจ้าปราสาททอง)ต้องการกำจัดพระศรีศิลป์
เนื่องจากกลัวพระองค์จะเป็นอันตรายต่อชีวิตราชการของตนเองในภายหลัง จึงให้ออกญาเสนาภิ
มุขวางอุบายโดยนำตัวพระศรีศิลป์ที่ขณะนั้นบวชเป็นพระภิกษุอยู่ ให้กลับมาถือเพศฆราวาส แล้ว
จับกุมตัวมาที่ราชสำนักโดยออกญาเสนาภิมุขแก่งทำที่เป็นไปเข้ากับฝ่ายของพระศรีศิลป์ว่าจะ
สนับสนุนพระองค์ขึ้นครองราชสมบัติ

(๙๔)ออกญาเสนาภิมุขยอมรับสัญญาและให้สาบาน
ว่า จะนำเสด็จพระมหาอุปราช(พระศรีศิลป์)ไปสู่ราชสำนักใน
ฉลองพระองค์แบบฆราวาสให้ได้ ... ออกญาเสนาภิมุขรับ
สัญญาแล้วก็ไปเฝ้าพระมหาอุปราช เสด็จแสดงความเศร้า
เสียใจที่ทราบว่าพระองค์ท่านถูกแย่งชิงมงกุฎไป ... จึง
ปรึกษาหารือกันเนื่องๆถึงลู่ทางที่จะทำการปลงพระชนม์พระเจ้า
แผ่นดินกับออกญากลาโหม แล้วเชิญเสด็จพระมหาอุปราชขึ้น
ครองราชย์บัลลังก์ ... แม้ว่าจะมีผู้กราบทูลแนะนำตักเตือน

^{๙๐} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖๕.

พระองค์อย่างแข็งขัน พระมหาอุปราชก็ยั้งหลวมตัว หลงเหลือ
คำพูดของออกญาเสนาภิมุข^{๙๑}

ออกญากลาโหมไม่ต้องการให้ประหารชีวิตที่พระราชวัง จึงส่งพระศรีศิลป์ไปเมืองเพชรบุรี
จับพระองค์หย่อนลงในบ่อ เพื่อให้พระองค์ตายอย่างช้าๆ แต่บังเอิญมีญาติสนิทของพระศรีศิลป์
คนหนึ่ง ได้ขุดบ่อเพื่อทำอุโมงค์เข้าไปช่วยพระศรีศิลป์ได้สำเร็จ และบีบบคอทาสผู้หนึ่งลงไปบ่อ
แทน ออกญากลาโหมจึงเข้าใจว่าพระศรีศิลป์ตายแล้ว ส่วนพระศรีศิลป์เมื่อแข็งแรง ก็สร้างเสริม
กำลังพลให้เข้มแข็ง แต่งตั้งขุนนางหลายคนและสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์ประเทศสยาม เมื่อ
ความทราบถึงพระเจ้าอยู่หัวเชษฐาธิราช จึงให้ออกญากลาโหมออกอุบายโดยให้ออกญาเสนาภี
มุขแกล้งทำความตกลงกับแม่ทัพของพระศรีศิลป์ว่าจะนำทหารญี่ปุ่นมาสมทบกับกองทัพของพระ
ศรีศิลป์ ทำที่วาระกัน ออกญาเสนาภิมุขจะแกล้งแพ้และยอมให้จับเป็นเชลย แต่พระศรีศิลป์ถูก
ออกญาเสนาภิมุขหักหลัง พระองค์จึงถูกจับกุมตัว ก่อนตายพระศรีศิลป์ได้กล่าวกับพระเชษฐาถึง
ความชั่วร้ายของออกญากลาโหมและกล่าวเตือนพระเชษฐาให้ระมัดระวังออกญากลาโหมเพราะ
คนผู้นี้เป็นคนชั่ว มีสันดานทรยศ และใช้เล่ห์เหลี่ยมชิงมงกุฎจากพระองค์ พระเจ้าอยู่หัวเชษฐาไม่
ทรงรับฟังคำตักเตือนนั้น และให้นำพระศรีศิลป์ไปสำเร็จโทษ

(๙๕) ถ้าพระองค์(พระเจ้าอยู่หัวเชษฐา)ปรารถนาจะหนี
เคราะห์กรรมซึ่งจะบีบบังคับพระองค์ จงทรงระมัดระวังออกญา
กลาโหม เพราะคนผู้นี้เป็นคนชั่วมีสันดานทรยศมาตั้งแต่หนุ่ม ...
เขาจะใช้เล่ห์กระเท่อย่างเฉลียวฉลาดและจะชิงมงกุฎจากพระ
เศียรของพระองค์ ทั้งจะนำพระองค์ไปสู่ความตาย ... พระเจ้า
แผ่นดินมิได้มีความซาบซึ้งในคำแนะนำ ทั้งมิได้เกิดความสม
เพทเวทนา พระองค์ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงความตั้งพระทัยซึ่งได้
ยึดมั่นอยู่ ตรงกันข้ามทรงมีรับสั่งให้นำพระมหาอุปราชไปสำเร็จ
โทษโดยเร็ว^{๙๒}

ในนวนิยายเหตุการณ์ตอนพระศรีศิลป์กบฏ ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ในเอกสารทาง
ประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับมาผสมผสานกัน ดังนี้ เจ้าฟ้าศรีศิลป์ขณะนั้นบวชเป็นพระภิกษุอยู่ที่
เมืองพริบพรี เมื่อทราบข่าวว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงธรรมสวรรคตจึงคิดการกบฏ แต่สมเด็จพระเจ้า
ปราสาททองซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาออกญาเสนาภิมุขจึงวางอุบายให้ยามาตา

^{๙๑} ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๗๙ จดหมายเหตุวันวลิต (กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๑-๑๒.

^{๙๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙-๒๐.

(ออกญาเสนาภิมุข)ขุนนางชาวญี่ปุ่นทำที่เป็นไปเข้ากับฝ่ายพระศรีศิลป์ เมื่อถึงเวลาก็ให้พวกซามูไรเข้าพาดฟันกับทหารของเจ้าฟ้าศรีศิลป์ ทำให้พระเจ้าปราสาททองปราบกบฏได้สำเร็จ และนำตัวเจ้าฟ้าศรีศิลป์ไปประหาร ก่อนตายเจ้าฟ้าศรีศิลป์ได้พูดกับพระเชษฐาธิราชถึงความชั่วร้ายของเจ้าพระยากลาโหมและกล่าวว่าถ้าพระเชษฐาไม่ต้องการมีจุดจบเช่นตนต้องกำจัดเจ้าพระยากลาโหม แต่ขณะนั้นพระเชษฐาไม่ใส่ใจคำพูดของพระศรีศิลป์ จึงให้นำตัวพระศรีศิลป์ไปสำเร็จโทษ

ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ตอนกบฏเจ้าฟ้าศรีศิลป์มาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับ โดยเลือกรายละเอียดของเหตุการณ์ทั้งสองมาผสมผสานและประพันธ์ในนวนิยายกล่าวคือ ผู้ประพันธ์นำเนื้อความตอนที่พระศรีศิลป์หนีไปเมืองพริบพรี(เพชรบุรี) เพื่อซ่อนสุมกำลังเตรียมก่อกบฏเมื่อสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมสวรรคตจากพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทน์มาศ(เจิม) และนำเนื้อความตอนที่พระศรีศิลป์กำลังถูกนำตัวไปสำเร็จโทษ ก่อนตายได้สั่งเสียและกล่าวถึงความชั่วร้ายของออกญาโหมเพื่อเตือนสมเด็จพระเชษฐาจากจดหมายเหตุวันวลิต

พระนางแสงจาโบถูกจับไปเป็นมเหสีของพระเจ้ากรุงอังวะ จากเรื่องเซงสบู

เหตุการณ์ตอนพระนางแสงจาโบถูกจับไปเป็นมเหสีของพระเจ้ากรุงอังวะ ปรากฏใน พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ และราชาธิราช เมื่อนำเหตุการณ์จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับมาเปรียบเทียบกันพบว่า ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์จากเอกสารทั้งสองฉบับมาผสมผสานกัน กล่าวคือ ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ตอนที่กล่าวว่าพระนางแสงจาโบไปนมัสการพระเกศธาตุเมืองตะเกิงโดยมิได้มีขบวนทหารติดตามไปด้วยจากราชาธิราช และนำเหตุการณ์ตอนที่เกี่ยวกับพระยารานมาจากพระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ ดังนี้

เหตุการณ์ตอนพระนางแสงจาโบถูกจับไปเป็นมเหสีของพระเจ้ากรุงอังวะ ผู้ประพันธ์นำมาจากหนังสือพระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์และราชาธิราช กล่าวคือในหนังสือพระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ กล่าวถึงตอนดังกล่าวว่าพระนางเซงสบูถูกพระอนุชาพระยารานส่งขึ้นไปถวายพระเจ้ากรุงอังวะ เป็นการตอบแทนที่ช่วยเหลือให้พระองค์ได้ขึ้นเสวยราชย์ที่กรุงหงสาวดี ดังข้อความในตัวอย่างที่ว่า (๓๙) และในราชาธิราช ที่กล่าวถึงตอนดังกล่าวว่า พระเจ้ากรุงอังวะเสด็จมาจับพระนางเซงสบูเมื่อครั้งพระนางออกนมัสการพระเกศธาตุเมืองตะเกิง ดังข้อความในตัวอย่างที่ว่า (๔๐)

ในนวนิยายผู้ประพันธ์กล่าวถึงพระนางเซงสบูว่าถูกจับไปเป็นมเหสีของพระเจ้ากรุงอังวะโดยพระยารานพระเจ้าอวางอุบายเพื่อจะยึดอำนาจ เนื่องจากต้องการสถาปนาตนเองขึ้นเป็น

พระมหากษัตริย์ โดยลอบส่งสารถึงพระเจ้ามั่งเระวะวากี ขอให้ส่งทหารมาชิงพระนางไปเป็นพระมเหสี โดยส่งสารบอกว่าทุกๆวันขึ้น ๔ ค่ำเดือน ๖ ตะละเจ้าท้าวภษัตริย์จะเสด็จไปนมัสการพระเกศธาตุเมืองตะเกิง ไม่มีกองทัพใหญ่คุ้มกัน ให้ส่งทหารจำนวนหนึ่งไปชิงตัวพระนาง โดยมีข้อแลกเปลี่ยนคือให้ส่งกองทัพไปช่วยก่อกบฏชิงราชสมบัติของพระนาง แต่สุดท้ายเมื่อพระเจ้ากรุงอังวะได้รู้จักกับพระนางเสจาโบ เห็นถึงพระสติปัญญาและความรักชาติบ้านเมืองของพระนาง จึงตัดสินใจฆ่าพระยารานและจับตัวพระนางไปยังกรุงอังวะ

การที่ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับมาผสมผสานกัน เพื่อแสดงให้เห็นพระปรีชาสามารถและลักษณะนิสัยของพระนางเซงสอญ กล่าวคือ พระนางเซงสอญทรงเป็นผู้ปกครองที่ดี ทรงนึกถึงราษฎรก่อนตนเอง และมีความกล้าหาญเหมาะสมในการเป็นผู้นำ นอกจากนี้เพราะพระสติปัญญาและความเฉลียวฉลาดของพระนางจึงทำให้พระเจ้ากรุงอังวะตัดสินใจฆ่าพระยารานผู้ที่ทรยศต่อแผ่นดินหงสาวดีด้วยการส่งข่าวบอกพระเจ้ากรุงอังวะให้มาจับตัวพระนางเซงสอญไป แต่เพื่อจะได้นำตัวพระนางเซงสอญกลับไปยังกรุงอังวะ พระเจ้ากรุงอังวะจึงตัดสินใจฆ่าพระยาราน

๔.๒.๖ การสร้างเหตุการณ์ใหม่เพื่อประกอบในนวนิยาย

เป็นเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นใหม่ มักเป็นเหตุการณ์ในช่วงที่ไม่มีบันทึกในเอกสารทางประวัติศาสตร์ หรือเป็นเหตุการณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงลักษณะนิสัยและคุณสมบัติต่างๆของตัวละครเอกให้ชัดเจนยิ่งขึ้น พบในนวนิยายเรื่องเจ้าไล, สุริโยทัย, ท้าวทองกีบม้า, เซงสอญ, ขุนดาบหนายเล็ก และชูลีทินาปาติโจช ดังนี้

เจ้าไลเรียนวิชา จากเรื่องเจ้าไล

ขณะที่เจ้าไลถูกจองจำอยู่ในคุก ได้ลอบหนีออกจากคุกเพื่อเรียนตีดาบ กระทั่งสำเร็จวิชาสามารถตีดาบได้สำเร็จ และเมื่อพระเจ้าปราสาททองสามารถตีดาบสำเร็จ ได้เกิดเหตุอัศจรรย์ขึ้นคือเกิดเสียงฟ้าร้องคำรามคำราม

(๙๖)...เจ้าไลวิ่งลงเนินมา ในมือชูดาบหრა...เจ้าไลร้องตะโกนก้องสุดเสียง “สำเร็จแล้วลูงแสง สำเร็จแล้ว” ... เจ้าไลวิ่งมาได้จังหวะก็โดดฟันด้วยดาบสำเร็จ เมื่อดาบกระทบกับเหล็กวิลาส เหล็กวิลาสขาดเป็นสองท่อน พลันเกิดปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ เสียงก็ก้องกัมปนาทฟ้าฟื้นคำรามคำราม แสงแปลบปลาบทั่วบริเวณนั้น

“ไอ้ ดาบศักดิ์สิทธิ์เหล็กน้ำพี้... เจ้าไล เจ้าทำสำเร็จแล้ว”

ลูกลงแสงสบถทั้งน้ำตานองหน้า^{๙๓}

เหตุการณ์ตอนนี้ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเพื่อแสดงคุณสมบัติว่าเจ้าไลเป็นผู้มีวิชาความรู้เรื่องดาบ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความอดทนอดกลั้นและความพยายามในการใฝ่หาวิชาความรู้ของเจ้าไล ที่แม้จะถูกจำคุกอยู่ แต่ก็ออกมาหาวิชาความรู้ ซึ่งในสถานการณ์เช่นนี้ย่อมยากลำบากกว่าคนทั่วไป เนื่องจากต้องกลับเข้าไปรายงานตัวเพื่อมิให้เป็นที่ยกย่อง แต่เจ้าไลก็สามารถเรียนวิชาดาบและตีดาบของตนเองได้สำเร็จ นอกจากนี้ตอนเจ้าไลสามารถตีดาบได้สำเร็จ ผู้ประพันธ์ยังใส่เหตุการณ์มหัศจรรย์เข้าไปด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเจ้าไลเป็นผู้มีบุญญาธิการ และมีลักษณะพิเศษกว่าบุคคลทั่วไป

นายพลโดมิงโกสถวายปิ่นแด่พระสุริโยทัย จากเรื่องสุริโยทัย

นายพลโดมิงโกสนายทหารชาวโปรตุเกสถวายปิ่นแด่พระสุริโยทัยเพื่อตอบแทนในจริยวัตรอันงดงามของพระนาง

(๙๓)“พระนางเป็นแม่แบบที่กระผมต้องจดจำแล้วนำไปสอนสั่งลูกบ้าน ตลอดเวลาที่กระผมเป็นนายบ้านให้ดูพระนางสุริโยทัยเป็นเยี่ยงอย่าง”

“เยี่ยงอย่างอะไรบ้างล่ะ” ท่านนายพลพูดซ้ำ จึงทำให้พระยาโกษาสออดแทรกถาม

“ความมีใจสะอาดดั่งงามเอื้อเพื่อเผื่อแผ่
ความมีใจเด็ดเดี่ยวเยี่ยงบุรุษผู้กล้าหาญ
ความมีใจคงที่ในสุขและทุกข์ ไม่เคยส่ำแดงออก
ความมีแก้ไข ความกรุณาเมตตา ความมีสัจย์
คุณสมบัติทั้งหมดเพียบพร้อมอยู่ในพระนางที่กระผม
ต้องจดจำใส่ใจไปจนกว่าจะตาย”^{๙๔}

นอกจากคุณสมบัติดังที่ท่านนายพลกล่าวแล้ว พระนางยังทรงเลี้ยงพระโอรสพระธิดาได้ดี ทรงอบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติองค์ไม่ถือความเป็นเจ้า ดังที่กระผมสังเกต เมื่อท่านนายพลยื่นของให้พระธิดาจะนำมาถวายเสด็จแม่เสียก่อน และการปรนนิบัติ

^{๙๓} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๕๐-๕๕๑.

^{๙๔} คึกเดช กันตามระ, สุริโยทัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖๐.

แขกหรือ ก็ทรงมอบหมายให้พระโอรสอยู่ใกล้ชิดผู้ใหญ่ไม่เลี่ยน
หนี อย่างนี้สมควรที่ท่านนายพลกล่าวสรรเสริญพระเกียรติคุณ
ของพระนาง^{๙๕}

เหตุการณ์ตอนนี้ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นพระจริยวัตรอันงดงามของพระ
สุริโยทัย พระนางสามารถทำหน้าที่ของภรรยาได้อย่างสมบูรณ์แบบ

มารีเป็นหัวหน้าแม่ครัว จากเรื่องท้าวทองกีบม้า

มารีได้รับมอบหมายจากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้เป็นหัวหน้าแม่ครัวที่โรงอบขนมปัง

(๙๘)“พระเจ้าอยู่หัวมีรับสั่งให้ปรับปรุงพระที่นั่งเพื่อเป็น
ที่รับรองพวกราชทูต และจัดสร้างโรงครัวขนาดใหญ่ไว้สำหรับ
ประกอบอาหารฝรั่ง เนื่องจากฝรั่งชอบกินข้าวโพดสาลีแทนข้าว
สุก จึงต้องมีการค้นหาตัวแม่ครัวที่สามารถประกอบอาหารฝรั่ง
และทำขนมปังได้ หลวงพ่อหลุยส์ซึ่งอยู่ในที่ประชุมด้วยจึงเสนอ
ให้มารีเป็นหัวหน้าแม่ครัว เนื่องจากเคยได้ชิมขนมฝิงคุกกี้ฝีมือ
ปรุงรสของมารี แล้วเกิดความประทับใจในรสชาติ พระเจ้าอยู่หัว
จึงอนุมัติให้มารีเป็นหัวหน้าแม่ครัว เมื่อได้รับตำแหน่งนี้ทำให้มา
รีสามารถเข้าออกนอกในวังได้สะดวก”^{๙๖}

เหตุการณ์ตอนนี้ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นความสามารถด้านการประกอบ
อาหารของมารี ที่มีฝีมือดีกระทั่งได้รับมอบหมายจากพระเจ้าอยู่หัวให้เป็นหัวหน้าแม่ครัว

มารีถ่ายทอดวิชาทำขนม จากเรื่องท้าวทองกีบม้า

พระเพทราชาขอตัวมารีให้ไปช่วยสอนบ่าวไพร่ในเรือนทำขนม เนื่องจากได้ยินกิตติศัพท์
เรื่องความอร่อย มารีคิดว่าเป็นโอกาสเหมาะที่จะผูกมิตรกับพระเพทราชาซึ่งเป็นศัตรูของสามีตน
เพื่อช่วยเหลือสามีในทางอ้อม มารีจึงตั้งอกตั้งใจถ่ายทอดวิชาทำขนมให้แก่บ่าวในเรือนครัวของ
พระเพทราชา แต่พอลคนเมื่อทราบข่าวภรรยาตนมาบ้านพระเพทราชาก็มาขอรับตัวกลับ

^{๙๕} คึกเดช กันตามระ, สุริโยทัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖๑.

^{๙๖} คึกเดช กันตามระ, ท้าวทองกีบม้า, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๕.

เหตุการณ์ตอนนี้ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นว่ามารีเป็นภรรยาที่ดี เมื่อมีโอกาสช่วยเหลือสามีในเรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่การงานก็ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังแสดงให้เห็นความสามารถด้านการทำขนมของมารี

พระนางเซงสอญถวายพระอักษร จากเรื่องเซงสอญ

พระนางเซงสอญทรงทำหน้าที่ถวายพระอักษรแด่โอรสธิดาของพระเจ้ากรุงอังวะ

(๑๗๗)...พระนางเซงสอญนั้นมีพระอัชฌาศัยโอบอ้อมอารี
ทรงรู้จักหลอกล่อ ทรงอดทนและไม่ทรงสำแดงพระอาการว่าเบื่อ
หน่ายในการสอน พระราชบุตรทุกพระองค์จึงรักและให้ความ
สนิทสนมเป็นพิเศษ
“เข้านี้เรายังไม่บอกหนังสือ จะเล่านิทานให้ฟัง เอาเรื่อง
ผีแน่ตีใหม่”^{๑๗๗}

เหตุการณ์ตอนนี้ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเพราะต้องการแสดงให้เห็นความมีสติปัญญา เฉลียวฉลาด และเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมากของพระนางเซงสอญ กระทั่งพระเจ้ากรุงอังวะต้องการให้เป็นอาจารย์ของพระราชโอรสและพระราชธิดา นอกจากนี้ยังแสดงลักษณะนิสัยของพระนางที่เป็นผู้มีความโอบอ้อมอารีและมีความอดทนด้วย

บุญชูช่วยนางระบำ จากเรื่องขุนดาบหนวยเลือก

บุญชูช่วยนางระบำจากการถูกกระทำชำเรา เกิดการต่อสู้ทำให้บุญชูจำต้องฆ่าอันธพาลที่เข้ามาทำร้ายนางระบำ ทำให้บุญชูต้องหลบหนี

ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์ตอนนี้เพื่อแสดงลักษณะนิสัยความเป็นคนกล้าหาญและเสียสละของบุญชู ที่เข้าช่วยเหลือนางระบำกระทั่งตนเองต้องได้รับความเดือดร้อน นอกจากนี้ยังแสดงความสามารถด้านการต่อสู้ของบุญชูที่เข้าต่อสู้กับอันธพาลหลายคนแต่ก็สามารถช่วยเหลือนางระบำได้

บุญชูได้รับแต่งตั้งเป็นขุนพลทัพม้า จากเรื่องซูลีทินาปาติโจฯ

บุญชูได้รับแต่งตั้งเป็นขุนพลทัพม้าเนื่องจากความสามารถในด้านการต่อสู้ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์นี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าบุญชูเป็นผู้มีความสามารถในด้านการต่อสู้มาก แม้อยู่ในราช

^{๑๗๗} คึกเดช กันตามระ, เซงสอญ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๕.

สำนักพิมพ์ก็ยังสามารถได้รับตำแหน่งเป็นถึงขุนพล ซึ่งตำแหน่งที่ได้รับนี้เป็นตำแหน่งที่ได้มาจากความสามารถอย่างแท้จริง นอกจากนี้เหตุการณ์ตอนนี้ยังแสดงให้เห็นว่าบุญชูเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับม้าซึ่งเป็นพาหนะในการต่อสู้ มิใช่เพียงสามารถขี่ได้เท่านั้น แต่ยังคงดูลักษณะของม้าที่ดีเป็นอีกด้วย

๔.๓ การสร้างตัวละครประกอบเพื่อเชิดชูตัวละครเอก

การสร้างตัวละครเพื่อเชิดชูตัวละครเอก ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะเน้นการศึกษาตัวละครที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นใหม่ หรือเป็นตัวละครที่ไม่ค่อยมีบทบาทปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์มากนัก จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการสร้างตัวละครทั้งสิ้น ๓ วิธี ได้แก่ การสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นตัวละครคู่เปรียบเทียบ การสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นผู้ร้าย และการสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นผู้ช่วยตัวละครเอก ดังนี้

๔.๓.๑ การสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นตัวละครคู่เปรียบเทียบ

กลวิธีการสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นตัวละครคู่เปรียบเทียบคือการสร้างตัวละครสองตัวขึ้นไป ที่อยู่ในสถานภาพเดียวกัน แต่กลับมีคุณลักษณะหรือนิสัยแตกต่างกันอย่างชัดเจน^{๔๔} จึงสามารถชี้ให้เห็นให้บุคคลิกตัวละครที่ต้องการสร้างปรากฏให้เห็นชัดเจนขึ้น

การสร้างตัวละครด้วยวิธีการเช่นนี้พบในนวนิยายเรื่อง “เจ้าไล” และ “เซงสบง” ดังนี้

มงคล ตัวละครจากนวนิยายเรื่องเจ้าไล ผู้ประพันธ์สร้างตัวละคร “มงคล” ขึ้นมาเป็นตัวละครคู่เปรียบเทียบกับเจ้าไล กล่าวคือ ตัวละครมงคลในช่วงแรกมีสถานภาพเป็นเพื่อนกับเจ้าไล แต่เมื่อมีสถานการณ์ที่ต้องเลือกเจ้านาย มงคลตัดสินใจสนับสนุนพระศรีศิลป์ ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามกับเจ้าไล สาเหตุที่มงคลตัดสินใจสนับสนุนพระศรีศิลป์ เนื่องจากฝ่ายพระศรีศิลป์ให้ทรัพย์สินสมบัติและความสะดวกสบาย ทั้งยังหาผู้หญิงมาบำเรอตนอีกด้วย

...ดูหัวจ่ามงคลออกจะสำรวม มีกล้าประพฤติออกนอกหน้า แม้แต่จะเอาหลังอิงเขนย คงนั่งขัดสมาธิหลังตรง แต่จิตนั้นหาสำรวมด้วยไม่ สายตาลอบชำเลื่องไปยังนางสำลีบาทบริจาริกคนโปรดของเจ้าชายศรีศิลป์ ซึ่งนั่งพับเพียบพั่วอยู่ข้างพระกายองค์ชาย ... พระชಾಯาดูเหมือนจะทรงหยั่งวาระจิตขณะนั้นของหัวจ่ามงคลได้ ทรงตรองในพระทัย

^{๔๔} อีรวาดิ ไตลิ่งคะ, ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๕๙.

“ซึ่งจะคิดผูกหัวใจจำมงคลให้อยู่ ก็ต้องผูกด้วยยารัก เพราะธรรมชาติอันเวียนว่ายตายเกิด ข้องอยู่ในวัฏสงสารภพนี้ ล้วนแต่มีความกำหนัดยินดีของรสกามสังวาสทั้งสิ้น ก็เพราะมูล ต้นเหตุ คือ เครื่องเกี่ยวพันอุตุนนเป็นปัจจัย จำเราจะต้องขอ องค์ชายศรีศิลป์ยกนางสำลีให้แก่หัวจำมงคลเสียแล้ว”^{๙๙}

ผิดกับเจ้าไล เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจเลือกสนับสนุนฝ่ายใด เจ้าไลจะพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบและคำนึงผลได้ผลเสียที่จะตามมา มีครั้งหนึ่งที่สมเด็จพระชายา ชักชวนให้เจ้าไลสนับสนุนองค์ชายศรีศิลป์ แต่เจ้าไลปฏิเสธ ไม่สนับสนุนพระศรีศิลป์เนื่องจาก พระองค์ไม่มีคุณสมบัติที่ดีเพียงพอที่จะดำรงตนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

“ฮี้... ฝ่าพระองค์ศรีศิลป์ ทรงประพุดติดีมาแต่กาลก่อน ไม่ทรงมีมานะที่ฐิกระต่างกระเดื่อง ไม่โปรดกระทำการด้วยความร้อนพระทัยรุนแรงด้วยอารมณ์ ฉันทาจะล้งเลบ้าง นี่ถ้า หากได้เสวยราชย์แล้ว ยังทรงมีขัตติยมานะที่ฐิเหมือนเดิม บ้านเมืองมิระส่ำระสายรี แล้วในสายตาของฉันท ก็ยังมีเห็นพระราชจริยวัตรของพระเจ้าแผ่นดิน เป็นอย่างพระชายาทรง กล่าวหาเลย^{๑๐๐}

จะเห็นว่ามงคลเลือกเจ้านายโดยพิจารณาจากความสะดวกสบายและผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก ผิดกับเจ้าไลที่ตัดสินใจเลือกเจ้านายโดยพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ และคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติบ้านเมืองเป็นสำคัญ ดังนั้นในการตัดสินใจเลือกเจ้านายแต่ละครั้ง เจ้าไลจึงมักจะพิจารณาจากคุณสมบัติของเจ้านายพระองค์นั้นเป็นหลักว่ามีความเหมาะสมที่จะดำรงตนในตำแหน่งนั้นหรือไม่ มิใช่เลือกเจ้านายที่ให้ผลประโยชน์แก่ตนเองเป็นหลักโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่ตามมา

มงคลได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความสามารถในด้านการต่อสู้คนหนึ่ง เป็นผู้ที่มีพลังกำลังมาก เคยต่อสู้กับเจ้าไลหลายครั้งหลายหน แม้เจ้าไลจะมีพลังกำลังไม่มากเท่ากับมงคล แต่เจ้าไลเป็นผู้มีสติปัญญาและปฏิภาณไหวพริบในการเอาตัวรอด ดังนั้นในการประลองฝีมือการต่อสู้เจ้าไลจึงเหนือกว่ามงคลแทบทุกครั้ง เช่น เหตุการณ์ตอนที่ทัพของพระอนุชาศรีศิลป์เข้าบุกโจมตีวังชั้นใน เจ้าไลกับมงคลต่อสู้ประลองฝีมือกัน

^{๙๙} คัดลอก ตามมรร, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๑๖.

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔๕.

ออกขุนนางตั้งดาบสูงกวัดไกวหมายพันหัวเจ้าไลให้
หลุดจากบ่า ห้อตะบึงอาชานานลมพายุ่เข้าหา ฝิ่เท้าม้าวิ่งสับรั้ว
ดุจลมกรด จำหาญและหมื่นฤทธิ์ควบตีอาชานาชูดาบพุ่งทะยาน
ตามติด

ออกพระเจ้มีนศรีวรวงศ์(เจ้าไล)ตั้งสติมัน ขอเพียงแค
ดาบเดียว ดาบเดียวจริงๆที่จะเอาชานะออกขุนนางคลได้ ฝิ่เป็น
ดาบสองแล้วไซ้ไร ฟาดดินเท่านั้นจะเป็นผู้กำหนด เจ้าไลจึงง้าง
เหวี่ยงดาบไปข้างหลังแทนการชูดาบไปข้างหน้า ปล่อยอาชาน
ควบแล่นเข้าหาศัตรู ... เจ้าไลก้มต่ำจนสุดตัว เสี่ยงดาบตัวตัด
ลมดังเพ็ียว ดาบอ้ายมวงคลพลาดเป้าคอเจ้าไล ขณะเพียงม้า
สวนกันแค่ตากะพริบ คมดาบของเจ้าไลที่ทอดต่าก็เฉือนตัวตัด
สายรัดตะโพกม้าของอ้ายมวงคล อาชานวิ่งไปได้หน่อยหนึ่งก็ให้
รู้สึกเสียวปราดตรงรอยแผลที่คมดาบเจ้าไลตัดสายรัดตะโพก
มันก็โผนผกยกตัวทำให้ออกขุนนางคลพลัดตกจากหลังทันใด ...
“อ้ายมวงคลมึงแพ้กูแล้ว” กล่าวเพียงแค่นั้น เจ้าไลก็ชักบังเหียน
ม้าควบจากไป ทิ้งให้มวงคลเอากำปั่นทุบแผ่นดินด้วยความเคียด
แค้น^{๑๑๑}

ในเหตุการณ์ตอนที่ออกหลวงมวงคลรบแพ้อเจ้าไล และสูญเสียองค์ชายศรีศิลป์เจ้านายของ
ตนไปแล้ว มวงคลสิ้นกำลังคิดสู้รบ จึงลอบเข้ามายังพระนคร หมายจะเข้าสังหารเจ้าไล ทั้งสองจึงได้
ประลองฝีมือการต่อสู้อีกครั้ง

“กูรออยู่อ้ายมวงคล มึงเข้ามาได้เลย”

มวงคลทะยานจ้วงดาบหมายหน้าอก เจ้าไลยื่นอาชาน
คร่อมพริ้งประตู...ชักขาเบี่ยงหลบ มวงคลถล่ำ...เจ้าไลได้โอกาส
เสยจับเข้าสี่ข้าง มวงคลสะดุ้งเสียวปลาบ ...

“กูยอมตายแล้วอ้ายไล แต่ก่อนตายกูต้องฆ่ามึงให้ได้”
ว่าแล้วออกหลวงมวงคลก็...พุ่งดาบเข้าหาเจ้าไล เจ้าไลบัดป้อง...

บ่าวไพร่ได้ยินเสียงประดาบ...ร้องเอะอะ ว่าผู้ร้ายบุกขึ้น
เรือน ไปเรียกทหารช่วยท่านเจ้าคุณเร็ว

^{๑๑๑} คือ เดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๖๘๖-๖๘๗.

“ไม่ต้อง ปล่อยญาติตัวต่อตัวกับอ้ายมงคล” ...

ทั้งคู่พูดพลางเดินเป็นวงรี คุ่มดูแข็งซึ่งกันและกัน อ้ายมงคลร้อง ควาตซ์ทะยานเข้าฟาดฟันอีก เจ้าไลหลบหลีกไม่พยายามประดาบ ได้ช่องก็ฟันฉับเข้าต้นแขนขวาจนอ้ายมงคลต้องปล่อยดาบหลุดมือ เพราะคมดาบเฉือนตัดเอากล้ามเนื้อและเส้นเลือดใหญ่ เซกฉาฟุบตัวลง...

“อ้ายไล นับว่ามึงมีฝีมือเหนือกู ขอร้องเถอะพิน္ฑูให้ตาย”... มงคลเห็นเลือดตนเองไหลหยดเป็นดวงทั่วพื้นห้องพยายามแข็งใจ คว่าดาบชันตัวลุกขึ้น ...

“อ้ายไล ไหนๆ กูก็จะตายแล้ว เห็นเขาลือกันนักต่อนัก ว่ามึงก็หนังเหนียวสรรพอาวุธหาระคายผิวไม่...เปิดโอกาสให้กูฟันสักฉับเถอะวะ” ...

ทั้งคู่ยืนจังก่า เงือดดาบกุมเชิง ขยับจิกปลายเท้าห่างกันสามวาอยู่ที่กลางห้อง มงคลวิ่งเข้าหา ขณะที่เจ้าไลยื่นเงือดดาบมั่นอยู่กับที่ ยังไม่ทันปลายดาบของมงคลจะฟาดลงหัวไหล่เจ้าไล เจ้าไลก็เบี่ยงตัวหลบ ตวัดคมดาบเข้าทรวงอกของมงคล ทั้งคู่ยืนนิ่งสักครู่ เหล่าทหารจ้องตาดูว่าฝ่ายใดจะล้มลง เพราะทั้งคู่เร็วปานสายฟ้าแลบ ดูเกือบไม่ออกว่าใครต้องคมดาบ แล้วร่างของมงคลก็สิ้นไหวทั้งกายลงทรุดกองบนพื้นเรือน ตาถลนเหลือกแม่น้ำ เจ้าไลเหลียวดูร่างที่นอนหงายเลือดท่วมกายของมงคล

“ไปสูที่ชอบที่ชอบเถอะวะ อ้ายมงคล มึงไม่เสียที่เกิดเป็นลูกผู้ชาย”^{๑๐๒}

ในเหตุการณ์ที่ต้องประลองฝีมือการสู้รบกัน เจ้าไลเป็นฝ่ายชนะเสมอ การที่ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์ที่เจ้าไลต้องประลองฝีมือกับมงคลซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ได้ชื่อว่ามีฝีมือเก่งกาจนั้น แสดงให้เห็นว่าเจ้าไลเป็นผู้มีฝีมือเก่งกาจมากยิ่งขึ้นกว่าจึงสามารถเอาชนะมงคลได้ทุกครั้ง นอกจากนี้จะแสดงให้เห็นฝีมือการสู้รบของเจ้าไลแล้ว จะเห็นว่าเจ้าไลเป็นผู้มีความกล้าหาญอย่างมาก ไม่กลัว

^{๑๐๒} คีตกษ ก้นตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๖๔-๘๖๖.

เกรงผู้ใด ผู้รอบอย่างยุติธรรม แม้ว่าตนมีโอกาสได้เปรียบแต่มิได้ใช้โอกาสนั้นในการเอาชนะคู่ต่อสู้ และรู้จักให้อภัย

นอกจากนี้ในด้านสติปัญญา มงคลก็สู้เจ้าไลไม่ได้ ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นในสถานการณ์ที่ทั้งคู่ต้องตอบคำถามเพื่อทดสอบภูมิปัญญาก่อนที่จะเข้าท้องพระโรง

...ก่อนจะเข้าท้องพระโรง ลองทดสอบภูมิปัญญา ระหว่างคุณพระจมีนเสมอใจ(เจ้าไล)กับหัวจ่ามงคลดูทีไร”...

“ท่านจงไปปุจฉากับองครักษ์ทั้งสองว่า กลางวันแท้ๆ เหตุใดอาจารย์จึงจุดแว่นตะเกียงเข้าวังเล่า ดูทีไรระหว่าง องครักษ์ของพระมหาอุปราชกับองครักษ์ของพระอนุชาศรีศิลป์ ใครจะมีปัญญากว่ากัน ... เจ้าไลตอบว่า

“เปลวไฟมีประโยชน์มาก...ในที่มืดก็เป็นโคมประทีปส่องสว่างและไฟนี้เองถ้าสิ้นน้ำมันไฟก็จะดับเองฉันใด เปรียบได้บุคคลที่มีกุศล แต่ไม่มีพวกพ้องที่จะอุดหนุน ... เช่นกระผมประสบความสำเร็จ...ได้ก็ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของใต้ฝ่าพระบาทเจ้าฟ้าวังหน้า ...

“ว่ายังไงหัวจ่า คิดหาคำตอบได้รึยัง”

“ก็คล้ายๆกับของเจ้าไล ขอรับ”

...หัวจ่ามงคลหันมาพูดกับเจ้าไลอย่างไม่รู้จะพอใจว่า

“มึงคิดว่าคำตอบของมึงถูกต้องงั้นสิ”

“คำตอบของกูจะถูกต้องรึไม่ แต่มึงก็ยิ้มไปประสม” หัวจ่ามงคลค้อนด้วยความหมั่นได้กับคำพูดที่ทั้งท้ายของเจ้าไลก่อนเดินจากไป^{๑๐๓}

ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครมงคลขึ้นมาเพื่อเป็นตัวละครคู่เปรียบเทียบเพื่อขบขันให้เห็นถึงสติปัญญา ความรู้ความสามารถของเจ้าไลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในตอนท้ายผู้ประพันธ์ยังเปรียบเทียบให้เห็นคุณลักษณะของตัวละครทั้งสองผ่านมุมมองของตัวละครอื่น ดังนี้

กระผม(ปลัดวาสุเทพ)นิยมชมชื่นกับบุรุษผู้ที่นั่งอยู่บนหลังอาชานีลยิ่งนัก...

^{๑๐๓} คึกเดช กันตมระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๔๙-๔๕๐.

“เหตุใดท่านปลัดจึงนิยมชมชอบเล่า”

“บุรุษผู้นี้ เป็นถึงเจ้าพระยาด้วยชั้นชายยังไม่ครบสามสิบ
แลมีบุญญาธิการอานุภาพมาก แต่ผู้เดียวก็อาจสามารถจะข่ม
ผจญเสียได้ซึ่งบุรุษอื่นนับร้อยคนพันคนให้พ่ายแพ้อำนาจ ดุจ
พลาญภาพแห่งบรมกษัตริย์เป็นแท้”

พระครูสังกอร ร่วมสนทนาอยู่ด้วย ก็เสริมว่า

“ผิดกับออกขุนนางคน ชุนพลผู้อหังการ เลื่อนนายผิ
สตีปัญญาที่แสนเขลา มีแต่พละกำลังเท่านั้น วาสนาก็พาอัปโชค
จำต้องระเห็จระเหินบทจรตามเจ้านาย”^{๑๐๔}

นวนิยายเรื่องเซงสบู่ ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครพระมเหสีเซงตะรังงาเป็นตัวละครคู่
เปรียบเทียบกับพระนางเซงสบู่ โดยเฉพาะเรื่องทัศนคติเกี่ยวกับความรักของพระมเหสีทั้งสองที่
แตกต่างกันอย่างมาก

พระมเหสีเซงตะรังงา ตัวละครจากนวนิยายเรื่องเซงสบู่ เป็นอดีตพระมเหสีคนโปรด
ของพระเจ้ากรุงอังวะ มีความริษยาในตัวพระนางเซงสบู่เนื่องจากพระเจ้ากรุงอังวะทรงหลงใหล
ในตัวพระนางเซงสบู่เป็นอย่างมาก พระมเหสีเซงตะรังงาหลงใหลในความรักอย่างหน้ามืดตามัว
วันๆเฝ้าคิดถึงแต่ความหลังครั้งก่อนที่เคยมีความสุขร่วมกับพระเจ้ากรุงอังวะ

ในอุทยานปราศจากผู้คนอื่นแล้ว มีเพียงพระมเหสีเซง
ตะรังงาประทับนั่งเหม่อลอยบนราวสะพาน...พระมเหสี
ทอดพระเนตรน้ำใสในสระและดูเหมือนจะทรงตรองกระไรกลาง
อย่าง พลันภาพแต่หนหลังที่ยังฝังจำมีรูลึม เมื่อครั้งพระมเหสี
เคยเป็นที่โปรดปรานของพระเจ้ามังเรชะวากีก็เกิดใหม่ในนี้
อย่างแจ่มชัด ...

ความรักอันสุดซึ่งยามตราตรึงอยู่ในอ้อมกอดของคนรัก
ยังตรึงพระทัยอยู่ไม่รู้หาย ... ทุกถ้อยคำรำพันของพระเจ้ามังเร
ชะวากี ทำให้พระมเหสีเซงตะรังงาเคลิบเคลิ้มจนจะทรงกายอยู่
มิได้ ด้วยพระทัยวาบหวิว^{๑๐๕}

^{๑๐๔} คึกเดช กันตามระ, **เจ้าโล**, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๖๘๘.

^{๑๐๕} คึกเดช กันตามระ, **เซงสบู่**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๒-๓๓.

ผิดกับพระนางเซงสอญที่มีพระจริยวัตรในแต่ละวันล้วนเกี่ยวกับการทำนุบำรุง พระพุทธศาสนาและใฝ่หาความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปกครองบ้านเมือง

“วันเวลาผ่านไป พระนางเซงสอญยังคงปฏิบัติ ภาระหน้าที่เป็นกิจคือ ทรงตื่นบรรทมแต่เช้ามีด ทรงตระเตรียม อาหารคาวหวานถวายพระ ทรงอบรมสอนสั่งบอกหนังสือถวาย พระราชบุตรเพล่าเข้า เพล่าสายเสด็จไปบำเพ็ญพระราชกุศล ทางชลมารคสลับวันยังวัดนิกายโตนะและวัดกยอกตอคยี่ ... จน เป็นเรื่องปรกติสามัญรู้กันทั่วพระราชวัง ... ตกค่ำพระนางเซง สอญก็ได้ว่างเว้นพระราชกิจ ทรงทบทวนบันทึกพระอักษรตำรา พระธรรมศาสตร์...”^{๑๐๖}

พระมเหสีเซงเซวั้งงาลุ่มหลงในความรักทางโลกก็เยาะอย่างหน้ามืดตามัว ด้วยความโง่เขลา เบบ้าปัญญาจึงตัดสินใจทำเสน่ห์เพื่อให้พระเจ้ามั่งเระชะวาก็กลับมารักและหลงใหลตนเช่นเมื่อก่อน

“ตัณหาราคะดูจะเป็นอวิชาที่กระทำให้พญากุมภีลิกา โมยิงกลืนกินมนุษย์เข้าไปอย่างง่ายดาย...ภายในตำหนักของ พระมเหสีเซงเซวั้งงา ดวงตาของทกะยอดินที่จ้องมองพระมเหสี เซงเซวั้งงาไม่ผิดกับดวงตาของพญากุมภีลิกาโมยิง...

“ท่านทกะยอดินมีหนทางจะช่วยได้ ขอแต่เพียงพระน้อง นางยินดีทำตาม” ...

“หม่อมฉันยินดีทำตามท่านทกะยอดิน ขอแต่เพียง พ้อเหนือหัวโปรดหม่อมฉันดังก่อนเก่า”

“ถ้าเช่นนั้นก็ดีแล้ว”

พระมเหสีเซงโบเมตริสพร้อมทั้งทรงหันไปพยักพระ พักตร์ให้ทกะยอดินเป็นผู้อรรธาธิบาย ... อ้นวิชานี้เรียกว่า... กามาภิรมย์ เป็นพระคัมภีร์ศาสตร์...”^{๑๐๗}

^{๑๐๖} คีตกษ ก้นตามระ, เซงสอญ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๔.

^{๑๐๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗-๗๘,

ผิดกับพระนางเซงสอบูที่ไม่ต้องการความรักทางโลกียะ ที่เต็มไปด้วยความปรารถนาและกิเลสตัณหาอย่างชายหญิงทั่วไป เมื่อพระเจ้ามั่งเระชะวาก็เข้ามาเพื่อหวังมีความสัมพันธ์ด้วย พระนางเซงสอบูปฏิเสธ และแสดงทัศนะเกี่ยวกับความรักของตนอย่างชัดเจน

“เสด็จมาถึงนี่แล้ว รับสั่งให้หาด้วยเรื่องอันใด ตรัสบอก
สิเพคะ” พระเจ้ามั่งเระชะวาก็ทรงจวบได้ ตรัสกระซิบว่า

“เรื่องความรักของเราทั้งสอง”

“สิ่งนี้แหละเพคะ หม่อมฉันจึงมีปรารถนาไปเข้าเฝ้าตาม
รับสั่ง” ตรัสแล้วทรงพระดำเนินเฉียงหลบ พระเจ้าเหนือหัวทรง
ตามประชิดตรัสพ้อว่า

“ทำไมล่ะ ไม่มีเยื่อใยตอบสนองเชียววี อุตส่าห์มาถึงนี่
แล้ว”

“หม่อมฉันไม่ปรารถนาความรักอย่างโลกียะ ผิดว่า
พระองค์มีพระหฤทัยเหมือนหม่อมฉัน ก็จักรู้ว่าความรักที่ทรง
โปรดนั้นมันแค่เปลือกนอก มีความสำคัญเพียงชั่วแฉ่นเกิดขึ้น
แล้วดับไป แต่ความรักที่เกิดจากหฤทัยส่วนลึกจะจีรังถาวรมี
เลื่อมคลาย เสมือนมารดาและบิดาที่ให้ความรักต่อบุตรฉัน
นั้น”^{๑๐๘}

เหตุการณ์ตอนดังกล่าวแสดงให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับความรักของพระนางเซงสอบูได้อย่างชัดเจนและทำให้เห็นว่าทัศนะเกี่ยวกับความรักของพระมเหสีทั้งสองพระองค์แตกต่างกันอย่างมาก พระนางหนึ่งหลงใหลในความรักที่เต็มไปด้วยกิเลสตัณหา ส่วนอีกพระนางหนึ่งปรารถนาความรักที่ไม่มีกิเลสตัณหา ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครพระมเหสีเซงตะรังงาขึ้นมาเป็นตัวละครคู่เปรียบเทียบของพระนางเซงสอบู เพื่อขบเน้นให้เห็นคุณลักษณะความเป็นผู้ฝักใฝ่ในธรรมและแสดงพระจริยวัตรอันงดงามของพระนางเซงสอบูให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ในตอนสุดท้ายของเรื่อง ผู้ประพันธ์ยังสร้างจุดจบให้พระมเหสีเซงตะรังงาอย่างน่าสลดเพื่อแสดงให้เห็นผลของผู้ที่มีความหลงใหลมัวเมาในความรักอย่างไม่มีสติปัญญา คือ เมื่อพระมเหสีเซงตะรังงาทราบข่าวว่าพระเจ้ามั่งเระชะวาก็สิ้นพระชนม์ พระนางไม่สามารถมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ จึงตัดสินใจฆ่าตัวตาย

^{๑๐๘} คีตกษ ก้นตามระ, เซงสอบู, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘๓.

พระมเหสีเซงเตจรงงา ครั้นรู้ข่าวพระเจ้ามั่งเรจะวาก็
สิ้นพระชนม์ ก็มีพระอาการระทระทวยท้อแท้เหม่อลอย สีพระ
พักตร์คล้ายเพลิงผ่านกันแสง พระเนตรบวม พระหัตถ์ถูบลำซาของ
รำลึกถึงความหลังร่วมเกล้าคลอเคลียกับองค์เหนือหัว ...^{๑๐๙}

พระมเหสีเซงเตจรงงา ผู้บูชาความรักต่อองค์เหนือหัว
ยอมทุกอย่างเพื่อให้ได้ความรักกลับคืนมา บัดนี้ไม่เหลืออะไร
แล้ว ตัดสินพระทัยขึ้นไปยืนบนราวสะพาน ทอดพระเนตรลงไป
ในสระน้ำใส เห็นดวงพระพักตร์พระเจ้ามั่งเรจะวาก็พยับเรียก
จึ่งทิ้งร่างให้ทอดองค์ลงไป ร่างพระนางลอยล่องหล่นจมสู่ก้น
บึง^{๑๑๐}

ผิดกับพระนางเซงสบูที่ในตอนสุดท้ายได้กลับเมืองหงสาวดีอย่างภาคภูมิใจ

...พระนางเซงสบูได้รับอิสริยาภอย่างสมพระเกียรติ ...
เสด็จประทับในกัญญาพร้อมนางข้าหลวงใกล้ชิดถวายงานอยู่
เบื้องพระยุคลบาท...^{๑๑๑}

๔.๓.๒ การสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นผู้ร้าย เพื่อส่งเสริมให้ตัวละครเอกได้ แสดงความสามารถ

การสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นผู้ร้าย คือการสร้างตัวละครที่เป็นปฏิปักษ์กับตัวละครเอก
คอยกลั่นแกล้งและทำร้ายตัวละครเอก เพื่อส่งเสริมให้ตัวละครได้แสดงความสามารถ

การสร้างตัวละครด้วยวิธีการเช่นนี้พบในนวนิยายเรื่อง “เจ้าไล” ดังนี้

นวนิยายเรื่องเจ้าไล ผู้ประพันธ์สร้างตัวละคร “จมีนศรีสรรัักษ์” “กวิน” และ “อ้ายเบิ้ม”
ขึ้นมาเป็นตัวละครที่มีบทบาทเป็นปฏิปักษ์คอยกลั่นแกล้งและทำร้ายเจ้าไล ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้
เจ้าไลได้แสดงความสามารถและลักษณะนิสัย ดังนี้

^{๑๐๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๗.

^{๑๑๐} คึกเดช กันตามระ, เซงสบู, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๘.

^{๑๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๕.

จมีนศรีสรรักษ์ ตัวละครจากนวนิยายเรื่องเจ้าไล ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมมหาดเล็กฝ่ายขวา เป็นผู้มีความเฉลียวฉลาดในแผ่นดินคนหนึ่ง เป็นตัวละครที่คอยขัดขวางไม่ให้เจ้าไลได้รับราชการทหารอย่างราบรื่น ทำให้เจ้าไลต้องเผชิญอุปสรรคต่างๆ และได้แสดงความสามารถ ดังนี้

เจ้าไลต้องเข้าทำงานที่พระคลังวิเสทเนื่องจากจมีนศรีสรรักษ์ต้องการให้เจ้าไลอยู่กับพวกลักเพศ เพื่อที่เจ้าไลจะได้เป็นเช่นนั้นบ้าง แต่เพราะความมุ่งมั่นที่จะเป็นทหาร เจ้าไลจึงแอบหนีไปดูการฝึกทหาร ที่นี้เจ้าไลได้แสดงให้เห็นว่าตนเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับตำราพิชัยสงคราม และได้ประลองฝีมือกับมหาดเล็กที่ได้รับคัดเลือกเป็นทหาร ทำให้ครูฝึกเห็นความสามารถของเจ้าไล

“...มันผู้นี้สามารถตอบตำราพิชัยสงครามได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ ทำไมฉันถึงรู้ ก็เพราะว่าระหว่างฉันถามนายบุศย์และนายมงคล มันตอบแทนได้หมด เพราะฉันอ่านจากริมฝีปากมัน ไม่เชื่อ ฉันจะสำแดงให้พวกเจ้าดู”^{๑๑๒}

“ฉันจะให้มงคลพิสูจน์กับอ้ายกระเทย(เจ้าไล)ว่าฝีมือทวนที่พระมหาสงครามกับพระอนุรักษโยธาพรา่ฝึกสอนเจ้ามา จะแทนที่สู้กับปัญญาของไอ้กระเทยได้ไหม ไม่นั่นนะว่าไอ้กระเทยอาจจะเก่งทั้งฝีมือและปัญญากว่าเจ้าก็ได้

พูดจบพระวิหิตให้สัญญาณ จำรงตั้งทวนจากกองมาสองทวน โยนส่งให้เจ้ามงคล และเจ้าไลแผลอรับด้วยสัญญาตญาณ...”^{๑๑๓}

เหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเจ้าไลเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับตำราพิชัยสงครามและมีฝีมือในการต่อสู้ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะรับราชการทหารของเจ้าไลด้วย

นอกจากนี้เหตุการณ์ตอนที่เจ้าไลทราบว่าตนเป็นโอรสของสมเด็จพระเอกาทศรถ จึงต้องการกลับเข้ากรุงศรีอยุธยาเพื่อล้างมลทินเรื่องที่ถูกล่ามร้ายว่าเป็นคนฆ่าชาววิเสท และกลับเข้ารับราชการทหารเพื่อช่วยราชการแผ่นดิน แต่จมีนศรีสรรักษ์จ้างคนลอบฆ่าเจ้าไลขณะเดินทางเข้ากรุงศรีอยุธยา ทำให้เจ้าไลตัดสินใจไม่กลับไปรับราชการทหารตามที่ได้ตั้งใจไว้ เพราะคิดว่ามีคนไม่ต้องการให้ตนเข้าไปมีบทบาทในพระราชวัง เจ้าไลจึงตัดสินใจออกเดินทางของตนเอง ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เจ้าไลได้ไปพบกับนายฟ้าชนิดและได้ช่วยเหลือกระทั่งตนเองได้รับราชการ

^{๑๑๒} คีตเดช กันตามระ, **เจ้าไล**, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๗.

^{๑๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๐.

ทหาร ถ้าเจ้าโลกลับไปรับราชการทหารพร้อมกับออกญาศรีธรรมราชาโดยใช้อภิสิทธิ์ มิได้รับราชการทหารด้วยความสามารถของตนก็จะทำให้เจ้าโลไม่ได้แสดงความสามารถ แต่เมื่อมีตัวละครจมีนศรีสรรักษ์ที่สร้างเหตุการณ์ที่ทำให้เจ้าโลตัดสินใจเดินตามทางของตนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าโลได้แสดงลักษณะนิสัยและความสามารถของตน ดังเช่นเหตุการณ์ตอนที่จมีนศรีสรรักษ์จ้างคนมาฆ่าเจ้าโลขณะเดินทางเข้าพระนครศรีอยุธยา

เจ้าโลเห็นว่าถ้าขึ้นสู้อยู่บนเรือมีแต่ทางเสียเปรียบ... ฟุ้ง
ตัวจุดพาร่างหัวหมูลงน้ำไปพร้อมกัน ... เจ้าโลแหวกว่ายพันดู
กับหัวหมูได้น้ำ อาศัยดำอืด คนเปลี่ยงปล้ำคือหัวหมู มันถูกโซ่
รัดคอ ตาค้างลั่นจุกปาก... สิ้นใจอยู่ได้นานนั้น

พอหัวโผล่พ้นน้ำ แลเห็นทุกคนปลอดภัย ก็ดำน้ำว่าย
เข้าหาฝั่ง... มงคลออกคำสั่งให้คนเรือกับลูกน้องเร่งพายเข้าฝั่ง
ตนเองก็ป้องปากตะโกนเอาใจช่วย “เฮ้ย อ้ายโลระวังหลัง น่าน
มันต้องยังงั้น จับเข้าให้” มงคลหนุนหนุนยังกะดมวยเขาชกกัน
เจ้าโลทิ้งเป็อนโคลนเปียกฝนมะรุมมะตุ้ม ออกญาถึงขั้นท่าทาง
ของมงคล กิ่งเป็นห่วงเจ้าโลกลัวจะเปลี่ยงปล้ำ

“เออ ลุงไม่ยกักรู้ว่าลูกลุงมันมีเขี้ยวเล็บเหมือนกันนะ”

“โฮย ท่านลุงไม่ต้องห่วง มันนี้ด้วยอดทีเดียว... ยังงั้นซี
วะ ท่านลุงดูซีสิ่ร่มหนึ่ง อ้ายโลมันสู้จนสุดชีวิต”^{๑๑๔}

จะเห็นว่าตัวละครจมีนศรีสรรักษ์เป็นตัวละครที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นมาเป็นปฏิปักษ์กับเจ้าโล เป็นผู้คอยสร้างอุปสรรคและสร้างสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้เจ้าโลได้แสดงความสามารถ

กวิน ตัวละครจากนวนิยายเรื่องเจ้าโล เป็นบุตรชายของจมีนศรีสรรักษ์ เมื่อต้นเรื่องเป็นผู้ที่มีนิสัยอันธพาลชอบกลั่นแกล้งเจ้าโลให้ได้รับความเดือดร้อน แต่ในตอนกลางเรื่องเมื่อบิดาถูกจับในข้อหาเป็นผู้บงการฆ่าชาววิเสท บิดาต้องโทษประหารชีวิต และครอบครัวถูกริบทรัพย์สมบัติและบ้านเรือนทั้งหมด รวมทั้งทุกคนในครอบครัวที่มีชีวิตอยู่ต้องแยกย้ายกันไปคนละทิศคนละทาง กวินจึงไม่เหลืออะไร กลายเป็นขอทาน

^{๑๑๔} คึกเดช กันตามระ, เจ้าโล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓๓.

“อันชีวิตคนเรานั้นช่างเปลี่ยนแปลงรวดเร็วเสียเหลือเกิน ในระยะสองสามปีมานี้คุณ(เจ้าไล)ต้องมาติดคุก ส่วนอ้ายกวินต้องกลายเป็นขอทาน...”

“ทุกคนมีเงินติดตัวอยู่แค่ไร จงเอามากองไว้บนม้า” ... เมื่อกวินเดินเข้ามาใกล้ เจ้าไลพิศดูหน้าตาของกวิน เห็นผมเผ้ายุ่งเหยิง... ใบหน้าซีดเซียว ร่างกายผ่ายผอม...

“เอาไปสิ พวกข้าให้เอ็งทั้งหมด... อ้ายกวิน” ...

ธรรมดาคุ่ออาฆาตนั้นเมื่อประจันหน้ากัน ก็จะมีสิ่งทั้งเข้าใส่กัน แต่เพลานี้ทั้งคู่ต่างประสพชะตากรรมไปคนละอย่าง ... เมื่อรู้ว่าเป็นคู่อริเรียกชื่อตน ก็จ้องเขม็งมีความรู้สึกเหมือนปลุกทิมลงบนหลัง ผิดกับเจ้าไลมีแต่ความรู้สึกเศร้าสลดและไม่สบายใจ ย้ำพูดเตือนให้กวินหยิบได้ถุงเงิน

...กวินก็สะบัดตัวเดินหนีออกไปจากที่นั่นเสียดี ๆ ...

“พี่มัน ฉันทานอะไรพี่มันสักหน่อยจะได้ไหม” ...

“ถ้าพี่มันพบมันเรื่อยๆ จงเอาเงินทั้งหมดนี้ค่อยๆทยอยให้ทานมันอย่าให้มันรู้ว่าพวกเราให้”

“จะให้มันทำไม พี่มันยังทำจงของหงออาฆาตอยู่เลย”

“เอาเถอะพี่มัน ทำตามที่ฉันขอรับรอง”

“อ้ายมันเฮีย... สิ่งที่เจ้าไลทำนั้นถูกต้องแล้ว การอาฆาตกันนั้นควรแก้ ไม่ควรผูก” ลุงแสงอ้างภาษิต^{๑๑๕}

ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครกวินขึ้นมาเพื่อส่งเสริมให้เจ้าไลได้แสดงลักษณะนิสัยและคุณธรรม กล่าวคือ แม้ตัวละครทั้งสองจะเคยเป็นศัตรูคู่อริกัน และเจ้าไลเป็นฝ่ายที่มักถูกกวินกลั่นแกล้งเสมอ แต่เหตุการณ์ครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าเจ้าไลเป็นคนไม่คิดอาฆาตพยาบาทผู้ใด เมื่อเห็นคู่อริของตนตกต่ำก็มีน้ำใจพร้อมให้ความช่วยเหลือ ไม่คิดซ้ำเติมโชคชะตาของผู้อื่น เหตุการณ์ตอนนี้แสดงให้เห็นว่าเจ้าไลเป็นคนที่มีความดีในจิตใจอย่างมาก เพราะเจ้าไลเมื่อครั้งอยู่ในฐานะที่เป็นรองกวิน เคยถูกกวินกลั่นแกล้งมากมาย แต่เจ้าไลก็สามารถให้อภัยได้

^{๑๑๕} คือเทศ ก้นตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๗๘-๕๘๐.

นอกจากตัวละครกวินจะเปิดโอกาสให้เจ้าไลได้แสดงคุณธรรมในการไม่อาฆาตพยาบาท และรู้จักให้อภัยแล้ว ยังเปิดโอกาสให้เจ้าไลได้แสดงคุณลักษณะของความเป็นผู้นำคือรู้จักศึกษา ลักษณะนิสัยของคน และฉลาดหลักแหลมในการเลือกใช้คนด้วย

“คุณพระ จำอ้ายกวิน คนที่คุณพระให้ข้าช่วยทยอยเงิน
ในไถ้ให้เป็นทานได้หรือไม่” ...

เจ้าไลตรงเข้าจับหัวไหล่กวินเขย่า กวินรู้สึกตื่นต้นใจ
น้ำตาคลอเบ้า กล่าวด้วยน้ำเสียงมุ่งมั่นว่า

“ขอใจคุณพระที่ช่วยกระผม กระผมจะไม่ลืมบุญคุณ
ของคุณพระเลย เมื่อพี่มันบอกชักชวนว่า คุณพระจะกระทำการ
ใหญ่ กระผมก็จะขอเอาแรงกายทดแทนบุญคุณ”

“มาเถิดอ้ายกวิน จงมาช่วยข้ากอบกู้แผ่นดิน” กวินพยัก
หน้ายิ้มรับ จับมือเจ้าไลมั่นรับคำ^{๑๑๖}

“พวกท่านเห็นคนที่สวมเครื่องยศชั้นคุณพระชื่ออาชา
เคียงข้างเจ้าคุณกลาโหมสุริยวงศ์ไหม นั่นละคือบุตรชายพระ
จมีนสรรเพชญ์คนเก่า บัดนี้ว่าที่จมีนสรรเพชญ์ภักดีแทนพ่อ
บุรุษผู้นี้เคยเป็นคู่อริกับเจ้าคุณกลาโหมสุริยวงศ์มาก่อน แต่มา
บัดนี้กลับกลายเป็นสหายสนิทติดสอยห้อยตาม ว่ากันว่า
เจ้าพระยากลาโหมศรีสุริยวงศ์แหลมฉลาดรู้จักศึกษาคนและ
สำนึกคุณค่าคน เลือกใช้คนโดยปราศจากอาฆาตจองเวร แม้จะ
เป็นศัตรูเก่าก็ตามที่”^{๑๑๗}

จากเหตุการณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์สร้างตัวละครกวินขึ้นมาเป็นตัวละคร
ปฏิบัติกับตัวละครเอก เพื่อส่งเสริมให้ตัวละครเอกอย่างเจ้าไลได้แสดงคุณธรรมที่สำคัญยิ่ง
เกี่ยวกับการให้อภัยและไม่อาฆาตพยาบาท ว่าแม้แต่ผู้ที่เคยเป็นศัตรูคู่อริกับตนก็สามารถให้อภัย
ได้

อ้ายเบิ้ม ตัวละครจากนวนิยายเรื่องเจ้าไล เป็นนายท้ายเรือที่บ้านปากเกร็ด ไม่ชอบหน้า
เจ้าไลตั้งแต่ครั้งแรกที่พบกัน เพราะผู้หญิงที่อ้ายเบิ้มหมายปองมาชอบเจ้าไล

^{๑๑๖} คึกเคซ ก้นตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๖๘๔.

^{๑๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘๔.

ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครอ้ายเบิ้มขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นความสามารถและปฏิภาณไหวพริบในการเอาตัวรอดของเจ้าไล ดังเหตุการณ์ตอนที่อ้ายเบิ้มซึ่งเป็นนายท้ายเรือเก่าประลองฝีมือกับเจ้าไล เมื่อเจ้าไลสามารถเอาชนะได้ อ้ายเบิ้มเกิดความไม่พอใจทั้งเรื่องฝีมือการพายเรือของเจ้าไลที่เก่งกว่าตน และเรื่องของหญิงสาวที่ตนหมายปองไปชอบเจ้าไลจึงไปดักทำร้ายเจ้าไล ดังเหตุการณ์

มีครั้งหนึ่งที่อ้ายเบิ้มไปดักฟันเจ้าไล หมายให้ถึงแก่ชีวิต แต่เจ้าไลก็สามารถเอาตัวรอดมาได้ แสดงให้เห็นว่าเจ้าไลเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบดีเลิศ สามารถเอาตัวรอดในสถานการณ์ที่คับขันได้

พายเลียบตลิ่งมาไม่ไกลนัก...พลันก็มีหัวเรือสำปั้น
บรรทุกชายฉกรรจ์ห้าคนพุ่งลำขวางหน้า...มันคืออ้ายเบิ้ม...
เจ้าไลตัดสินใจตัดท้ายเบนหัวเรือออกกลางน้ำ...เจ้าไลรีบเร่งลัด
พายห่าง

อ้ายเบิ้ม...ช่วยลูกน้องจับพายจ้ำตามมาติดๆจนทันกัน
กลางแม่น้ำ หัวเรืออ้ายเบิ้มก็ชนเข้ากลางลำ เจ้าไลร้องบอก

“อ้ายมิ่งโหด”

ท้องฟ้าเริ่มมีดมืด เห็นแต่เงาพวกอ้ายเบิ้มถือดาบจ้อง
มองหา เจ้าไลกับอ้ายมิ่งดำหายลงใต้น้ำ ทั้งเรือพลิกเสียงคว่ำ
ลอยแท้งเต็ง ... เจ้าไลกับอ้ายมิ่งโผล่พรวดที่กราบเรือด้าน
เดียวกัน ช่วยกันกดเรืออ้ายเบิ้มพลิกเสียงคว่ำทันที

อ้ายเบิ้มกับลูกน้องมือไขว่คว้าก่อนจะล่องลงน้ำ เจ้าไล
กับอ้ายมิ่งดำน้ำหนีแหวกว่ายมุดเข้าไปซ่อนอยู่ในท้องเรือที่ลอย
คว่ำ ช่วยกันกระดืบน้ำลอยคอไป^{๑๑๘}

เมื่อเจ้าไลรู้ว่าอ้ายเบิ้มถูกไล่ออกจากการเป็นนายท้ายเรือ โดยมีสาเหตุมาจากตน เจ้าไลรู้สึกไม่สบายใจ ในตอนแรกที่ตั้งใจจะไม่เป็นฝีพาย แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์อ้ายเบิ้มต้องออกจากการฝีพายเพราะแอบลอบทำร้ายตน เจ้าไลจึงมีข้อแลกเปลี่ยนกับลุงข้างหัวหน้าผู้ควบคุมฝีพายบ้านปากเกร็ด ว่าตนจะยอมเป็นฝีพายหากลุงข้างให้อ้ายเบิ้มกลับมาเป็นฝีพายดังเดิม ดังนั้นเจ้าไลจึงไปเจรจาความกับอ้ายเบิ้มเพื่อให้อ้ายเบิ้มกลับมาเป็นฝีพาย

^{๑๑๘} คือเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕๗.

“อ้อ นี่มึงกล้าบุกมาถึงบ้านกูเชียรวรี”

อ้ายเบิ้มมันนึกหวาด...ไม่แน่ใจว่า เจ้าไลพาพรรคพวก
มากี่มากน้อย เจ้าไลรู้ทัน จึงพูดให้อ้ายเบิ้มคลายระแวง

“เข้ามาคนเดียว ต้องการจะมาเจรจาความกับเอ็ง” ...

“ข้าเพื่อมารู้เรื่องเออว่า เอ็งถูกลุงข้างไล่ออกจากสีพาย”

“ก็เพราะมึงเป็นต้นเหตุ”

“ผิวเอ็งโทษซ้ำ ข้าก็ขอแก้ต่าง”

“ข้าบอกกับลุงข้างแล้วว่า ข้าจะไม่ขออาสาเป็นสีพาย
ถ้าไม่มีเอ็ง”

“ข้าไม่ต้องการให้ตัวข้าเป็นต้นเหตุ ทำให้คนในหมู่บ้าน
เดียวกันเขาแตกแยก และข้าก็รับอาสากับลุงข้างว่าจะมาเจรจา
ความให้เอ็งกลับไป” ...

“มึงไม่คุ้มแค่นั้น และมึงไม่กลัวว่ากูจะฆ่ามึงอีกหรือ”

“ถ้ามาตรมั่วข้าคุ้มแค่นั้น และกลัวเอ็งแล้ว ก็คงไม่มายืน
อยู่ตรงนี้ด้วยมือเปล่า”^{๑๑๙}

แต่เมื่อไปถึงบ้านอ้ายเบิ้มกลับเจอเหตุการณ์โจรปล้นบ้านอ้ายเบิ้ม เจ้าไลจึงเข้าช่วยเหลือ
อ้ายเบิ้มอย่างกล้าหาญ

เสียงฝีเท้าม้าหลายตัวหือตะบึงวิ่งเข้ามายังลานบ้าน มี
เสียงโห่ร้องว่า “ไอ้เสื่อ เออวอ”

อ้ายเบิ้มรีบลุกขึ้นฉับพลัน ... แล้วหันมาพูดกับเจ้าไลว่า

“นี่เป็นแผนของมึงให้กูตายใจรีเปล่า”

“เฮ้ย อ้ายเบิ้ม กูไม่รู้เรื่องนี้ ท่าทางมันจะไม่ได้เสียแล้ว”

“นั่นก็เป็นพวกปล้นจริง ถ้ามึงกลัวตายก็จงหนีไปเสีย”

“กูก็ถูกผู้ชายคนหนึ่ง ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น กูต้องอยู่
รับหน้ากับมึง เป็นไรก็เป็นไปตามกรรม”^{๑๒๐}

เหตุการณ์ครั้งนั้นนอกจากจะแสดงลักษณะนิสัยความเป็นผู้กล้าหาญ ไม่ทิ้งเพื่อนในยาม
ยากลำบาก แล้วยังแสดงให้เห็นความสามารถในการสู้รบของเจ้าไลด้วย

^{๑๑๙} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙๙-๓๐๐.

^{๑๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๓.

“กูมาช่วยมึงแล้วอ้ายเบิ้ม สู้ตายมัน” ...

ทั้งสองตั้งท่ารัดกุม หัวหน้าโจรและลูกน้องอย่างสามขุม

เข้าหา ...

เหมือนพุดยั่วให้หัวหน้าโจรโมโห เป็นหลักตำราพิชัย
ของเจ้าไล มันเงือดดาบเข้าฟาดฟันอย่างบุ่มบ่าม เจ้าไลก็ตัววัด
ปลายหอกเขื่อนเอาสี่ข้าง เรียกเลือดออกมาได้ แล้วรีบหมุนตัว
ไปรับพวกที่เหลือ อ้ายเบิ้มก็ปองบัดสู้จนสุดฤทธิ์ ... หัวหน้าโจร
ถอยไปตั้งหลัก มือกุมชายโครง เสื้อแสงขาดวิน มีเลือดไหลริน
ออกมา มันหันรีหันขวางอยู่กลางขานเรือน ลูกน้องก็พลอยวิ่งกรู
มาจับกลุ่มมองหน้ากันเลิกลัก เจ้าไลยืนยิ้ม หอบแฮ่กจ้องคุมเชิง
อ้ายเบิ้มยืนเกือบไม่ติดเอาดาบช่วยคำ มือหนึ่งกุมแขนที่เลือด
ไหล

“อ้ายเสื่อถอย”

หัวหน้าโจรออกคำสั่ง วิ่งกลับทางที่ป็นขึ้นมา...^{๑๒๑}

ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครอ้ายเบิ้มขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นปฏิภาณไหวพริบ ความรู้
ความสามารถและคุณธรรมของเจ้าไล กล่าวคือ เจ้าไลเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญ ไม่เกรงกลัวผู้ใด
เช่นเหตุการณ์ตอนที่เข้าช่วยเหลืออ้ายเบิ้มตอนโจรปล้นบ้าน เป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบดีสามารถ
เอาตัวรอดในสถานการณ์ที่คับขันได้ อย่างเหตุการณ์ตอนที่อ้ายเบิ้มลอบฆ่าเจ้าไล ทั้งนี้ความกล้า
หาญของเจ้าไลมาจากการที่เจ้าไลเป็นผู้ที่มีฝีมือในการต่อสู้ ทั้งฝีมือการต่อสู้ที่ได้ศึกษาจากตำรา
พิชัยสงครามและได้รับการฝึกฝนจากครูอาจารย์ผู้มีฝีมือเก่งกาจ นอกจากนี้ตัวละครอ้ายเบิ้มยัง
ส่งเสริมให้เจ้าไลได้แสดงควมมีคุณธรรมของตน คือ เจ้าไลเป็นผู้ไม่อาฆาตพยาบาท แม้อ้ายเบิ้ม
จะเป็นผู้ทำร้ายและคิดไม่ดีต่อเจ้าไลก่อน แต่เจ้าไลไม่ถือโทษ ทั้งยังไม่ต้องการให้ตนเป็นสาเหตุที่
ทำให้ผู้อื่นต้องได้รับความเดือดร้อน กระทั่งยอมเป็นฝ่ายตายทั้งๆที่ตนไม่ได้ต้องการ เพียงเพื่อ
ช่วยเหลือให้คนที่คิดปองร้ายตนไม่ได้รับความเดือดร้อน ตัวละครอ้ายเบิ้มจึงเป็นตัวละครที่ส่งเสริม
ให้เจ้าไลได้แสดงคุณลักษณะที่ดีต่างๆ

**๔.๓.๓ การสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นผู้ช่วยตัวละครเอก เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริม
ให้ตัวละครเอกได้แสดงคุณลักษณะที่ดีต่างๆ**

^{๑๒๑} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๐๖.

การสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นผู้ช่วยตัวละครเอก คือการสร้างตัวละครที่เป็นผู้ช่วยเหลือตัวละครเอก และเป็นตัวละครที่คอยสนับสนุนตัวละครเอก เพื่อส่งเสริมให้ตัวละครเอกได้แสดงความสามารถ

การสร้างตัวละครด้วยวิธีการเช่นนี้พบในนวนิยายเรื่อง “เจ้าไล” “เซงสบู” และ “ขุนดาบหนายเล็ก” ดังนี้

ลูงพลายแสง ตัวละครจากนวนิยายเรื่องเจ้าไล เป็นตัวละครผู้ช่วยของเจ้าไล ลูงแสงดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าผู้คุม เป็นคนมีความรู้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับเจ้านาย หรือตำรับพิชัยสงคราม เจ้าไลมีโอกาสได้รู้จักกับลูงแสงตอนที่ต้องโทษจำคุก และหลังจากเจ้าไลพ้นโทษออกจากคุก ก็มักแวะเวียนมาเยี่ยมลูงแสงเสมอ ลูงแสงเป็นตัวละครตัวหนึ่งที่รู้ว่าเจ้าไลเป็นโอรสของสมเด็จพระเอกาทศรถ การที่ลูงแสงรู้ชาติกำเนิดของเจ้าไลเป็นการย้าให้ผู้อ่านรู้ว่าเจ้าไลเป็นลูกของสมเด็จพระเอกาทศรถ นอกจากเหตุการณ์ตอนกำเนิดเจ้าไลที่ผู้ประพันธ์กล่าวไว้ตั้งแต่ต้นเรื่อง ซึ่งการย้าเรื่องชาติกำเนิดของเจ้าไลทำให้ตัวละครเจ้าไลเป็นผู้มีสิทธิธรรมในการขึ้นครองราชย์ชัดเจนขึ้น

“ออไลเอ๋ย... คุณพ่อบุญธรรมของเจ้าเคยมาอยู่คุกพักหนึ่ง และเรื่องของหลานถูกเปิดเผยให้ลูงฟังหมดแล้วว่า เทือกเถาเหล่ากอที่แท้แล้ว หลานก็คือดวงแก้วดวงหนึ่งของศรีอยุธยา ลูงจะบอกไว้อย่าง เรื่องที่หลานเดานั้นไม่ผิด แต่ก่อนจะลงมือกระทำการใดๆต้องมีแผนตระเตรียมอย่างสุชุม อย่าด่วนลงมือ รอจนโอกาสเหมาะ จำคำลูงไว้ ระวังนี้เจ้าจงประคองตบะเดชะของเจ้าไว้ให้ดี”

เจ้าไลทรุดตัวกราบอย่างนอบน้อม ลูงแสงก็ยอบตัวรับไหว “บุญรักษาเถอะออไล”^{๑๒๒}

ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครลูงแสงขึ้นมาเพื่อเป็นตัวละครที่คอยช่วยเหลือเจ้าไลในด้านต่างๆ เป็นตัวละครที่ทำให้เจ้าไลได้มีโอกาสเรียนรู้และศึกษาวิชาความรู้ต่างๆ เพื่อให้เจ้าไลเป็นผู้มีคุณสมบัติและความสามารถพร้อมในทุกๆด้าน เช่น ลูงแสงเป็นผู้พาเจ้าไลไปเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาดาบ และการตีดาบ

จากวันเป็นเดือน เคลื่อนเป็นปี ฤดูกาลผ่านไป เดี่ยว
แล้งเดี่ยวฝน จนเข้าหน้าหนาว ... เจ้าไลได้รับการฝึกมวยจากลูง

^{๑๒๒} คีตเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๑๖.

แสง และพันพุ่มครุมนวชนซ้ำของ ลางเพลากัทบทวนเพลงดาบ
และอาวุธทวนของง้าวกับลู่แสง ดอกขี้เหล็กร่วงโรยไปรยหวาน
ให้รางวัลความขยันหมั่นเพียรต่อบุรุษชาติอาชาไนย ...

ยามค่ำคืน ลู่แสงมอบพระตำราพิชัยสงครามจรวดด้วย
ชาติให้เจ้าไลไว้ห้องทบทวน

“นี่คือตำราพิชัยสงคราม คำนินธ์ของพระบาทสมเด็จพระ
พระรามาธิบดีที่ ๒ ยากนักผู้ใดจะมี ลู่ให้เจ้าไว้หมั่นท่อง
เทียบเคียงกับของที่เจ้าเคยเรียนรู้มา”

เจ้าไลก้มกราบตีใจเหมือนได้แก้ว เปิดพลิกเวียนเฝ้า
ศึกษา^{๑๒๓}

ลู่แสงเป็นผู้ฝากเจ้าไลให้เรียนรู้วิชาการตีดาบจากพระครูสิทธิชัย และมอบดาบศักดิ์สิทธิ์
เหล็กน้ำพี้ที่ยังดีไม่สำเร็จแก่เจ้าไล เพื่อให้เจ้าไลนำไปตีดาบให้สำเร็จ

“เจ้าไลเอ๋ย นี่แหละคือเหล็กศักดิ์สิทธิ์น้ำพี้ ร้อยวันนาน
ปีเพื่อจะปรากฏรังสีเรืองคล้ายกับจะรอเจ้าของแท้มาสัมผัส... ดี
ขึ้นรูปไว้ก็ยังทำไม่สำเร็จ เป็นนิมิตหมายดีแล้ว ลู่ให้เจ้าเป็นผู้
สานต่อ เมื่อเจ้าตีสำเร็จ ดาบก็จะเป็นของเจ้า”

เจ้าไลตีใจเหมือนได้แก้ว ก้มลงกราบเท้าลู่แสง ตีใจจน
น้ำตาคลอ

“เจ้าจงอยู่ตีดาบที่นี่ให้สำเร็จ ทุกๆสามราตรี จึงกลับไป
ที่รำเหย เพื่อว่าจะมีใครมาเยี่ยม อย่าเปิดเผยตัวให้ใครรู้ อ้าย
สิงห์จะเป็นพี่เลี้ยง คอยเลี่ยมสอนให้เจ้าตีดาบ...”^{๑๒๔}

และเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาคงกระพันให้แก่เจ้าไล

ขณะที่ลู่แสงวางปฐมเอาฤกษ์ถ่ายทอดวิชาคงกระพัน
ชาตรีให้เจ้าไล ในคืนพระจันทร์เต็มดวง โดยการจุดประทีปราย
ล้อมเป็นรัศมีวงกลมรอบเจ้าไล... ลู่แสงนุ่งหม่มขาวนั้งขัดสมาธิ
เพชรอยู่นอกวงประทีป... หลับตาบริกรรมคาถาให้เจ้าไลว่าตาม
... เมื่อลืมตาสำรวจดวงไฟของเจ้าไล ยังคงสว่างไสว ทั้งๆที่มี

^{๑๒๓} คึกเดช กันตามระ. เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๔๑-๕๔๒.

^{๑๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔๘-๕๔๙.

พระพายโหมกระหน่ำเมื่อสักครู่ “อ้ายไฉ่เอ๋ย นิमितของเจ้าช่างดี
แท้” นกเค้าแมวมันก็กระพือปีกดีใจด้วยต่อความสำเร็จของ
เจ้า^{๑๒๕}

ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครลุงแสงขึ้นมาเพื่อเป็นตัวละครที่คอยช่วยเหลือตัวละครเอกอย่าง
เจ้าไลให้เป็นผู้มีคุณสมบัติที่ดีพร้อมในด้านต่างๆ นอกจากตัวละครลุงแสงจะเป็นตัวละครที่เปิด
โอกาสให้เจ้าไลได้เรียนรู้วิชาต่างๆ แล้ว ยังเป็นตัวละครหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านเห็นว่าเจ้าไลเป็นตัวละคร
ที่มีบุญญาธิการแตกต่างจากตัวละครทั่วไป เช่นเหตุการณ์ตอนที่ลุงแสงทราบว่าเจ้าไลเป็นโอรส
ของสมเด็จพระเอกาทศรถ ลุงแสงกล่าวว่า “หลานก็คือดวงแก้วดวงหนึ่งของศรีอยุธยา” หรือ
เหตุการณ์ตอนที่เจ้าไลสามารถตีดาบศักดิ์สิทธิ์น้ำฟ้าได้สำเร็จแล้วเกิดเหตุอัศจรรย์ขึ้น “เจ้าไลเอ๋ย นี่
แหละคือเหล็กศักดิ์สิทธิ์น้ำฟ้า ร้อยวันนานปีเพื่อจะปรากฏรังสีเรืองคล้ายกับจะรอเจ้าของแท้มา
สัมผัส”

กลุ่มตัวละครผู้ช่วยที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นมาเพื่อคอยช่วยเหลือตัวละครเอกที่เด่นชัดอีกกลุ่ม
จากนวนิยายเรื่องเจ้าไล คือกลุ่มตัวละครที่รู้เรื่องชาติกำเนิดของเจ้าไลว่าเป็นโอรสของสมเด็จพระ
เอกาทศรถ ได้แก่ ออกญาศรีธรรมราชา และพระมหามนตรี ซึ่งเป็นตัวละครที่ช่วยเหลือเจ้าไลจาก
เหตุการณ์ที่เจ้าไลถูกบุตรชายของเจ้านครศรีธรรมราชจับไปลงโทษขังหาฆ่าชาววิเศษ ตัวละครกลุ่มนี้
ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวละครที่คอยส่งเสริมและช่วยเหลือเจ้าไล เพื่อให้เป็นผู้มีคุณสมบัติที่
เหมาะสมและคอยขัดขวางผู้ที่เป็นปฏิปักษ์กับเจ้าไล

กลุ่มตัวละครที่เป็นพระโอรสธิดาของพระเจ้ามังระระวากิ จากนวนิยายเรื่องเซงสบู
เป็นกลุ่มตัวละครที่ทำให้พระนางเซงสบูได้แสดงความรู้และถ่ายทอดวิชาเกี่ยวกับการปกครอง
เช่น พระนางเซงสบูได้ถ่ายทอดวิชาความรู้เกี่ยวกับหลักการปกครองแก่พระโอรสธิดาของพระเจ้า
มังระระวากิ แสดงให้เห็นถึงความมีคุณธรรมในการปกครองบ้านเมืองของพระนางเซงสบู

เจ้าฟ้าหญิงใหญ่สุปยาเคยตรัสถามว่า “ทศพิชราชธรรม
คืออะไร...” พระนางเซงสบูตรัสตอบ
“...ทศพิชราชธรรมนั้นเป็นหลักธรรมที่ใช้ในการปกครอง
ตั้งแต่คนส่วนใหญ่ถึงคนส่วนน้อย หาใช่หลักธรรมจำเพาะบรม
กษัตริย์ไม่” ...
“หลักทศพิชมีอะไรบ้างล่ะ”

^{๑๒๕} คึกเคซ กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๔๒-๕๔๓.

“ดีแล้วเพคะที่ทรงถาม เมื่อพระองค์โตขึ้นจะได้เป็นเจ้าของเมืองปกครองผู้คนจะได้ทรงยึดหลักทศพิธราชธรรม มีอยู่ด้วยกัน ๑๐ ประการ คือ

๑. ทาน หมายถึงการให้ เป็นการช่วยผู้แร้นแค้นผู้ที่ขาดอาหารขาดเสื้อผ้า ขาดที่อยู่อาศัย ขาดหยาบรักษาโรค ขาดสิ่งใด ให้สิ่งนั้น

๒. ศีล คือ ความประพฤติต้องเว้นจากความชั่วร้ายทั้งหลาย ความประพฤติอันใดที่เป็นความชั่วร้ายนั้น ไม่พูดสิ่งที่เป็นความชั่วร้ายนั้น ทั้งกายและวาจา ...

๑๐. อวิโรธนะ ความไม่ผิด เมื่อรู้ว่าอะไรผิดก็ไม่ทำ เพราะทุกคนย่อมต้องมีความผิดบ้างไม่มากก็น้อย ด้วยสิ่งที่ไม่รู้ ซึ่งมีอยู่มาก หรืออาจจะพลั้งเผลอทำให้ผิดอยู่บ้าง แต่ว่าอะไรที่รู้ว่าผิดก็ไม่ควรกระทำ คือ ไม่กระทำผิดทั้งที่รู้ ควรรอบคอบในสิ่งที่จะกระทำทั้งหลาย ...นี่คือหลักทศพิธราชธรรม^{๑๒๖}

ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครกลุ่มนี้ขึ้นมาเพื่อเปิดพื้นที่ให้พระนางเซงสบูได้แสดงความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง แสดงให้เห็นว่าพระนางเซงสบูเป็นผู้ปกครองที่ยึดหลักคุณธรรมในการปกครองบ้านเมือง

นางระบำปู ตัวละครจากนวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเลือก เป็นลูกผู้ดีตกยาก พ่อยกลูกสาวขั้ดดอกให้แก่ขุนละครไชย เจ้าของสำนักกรมณีสถานตั้งแต่เธอยังเป็นเด็กอายุเพียงจะย่างวัยสาว อาศัยผิวขาว รูปร่างหน้าตาดี ทรวดทรงองค์เอบสูงระหง เธอจึงถูกฝึกเต้นระบำ เธอเป็นตัวชูโรง เป็นที่ต้องตาต้องใจของเจ้านายและพวกเศรษฐีไทย จีน ฝรั่งเศส ต่างตกรางวัลด้วยเงินมากมาย แต่นางปฏิเสธนายโรงที่จะเป็นนางริน ขอเป็นแค่นางระบำ แต่มีครั้งหนึ่งที่ปู่ถูกบังคับให้เป็นนางบำเรอแขก ปู่จึงหนีออกจากสำนักกรมณีสถาน แต่โชคร้ายที่ไปเจออันธพาลจะเข้ามาข่มขืนนาง แต่นุญชู่เข้ามาช่วยไว้

“ไอ้สัปเหร้อ มึงรันทาที่ตายแท้ๆ”

พวกอันธพาลทั้งสามช่วยกันเอาไม้ฟาดรุมตีคองเหล็ก ขณะเดียวกันพวกพลตระเวนปรีเจียดาบหมายฟันคองเหล็ก...

^{๑๒๖} คีตเดช กันตามระ, เซงสบู, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๘-๑๒๑.

ดังคำโบราณที่ว่าไม่ทันนกระจอกกินน้ำ รวดเร็วปาน
ลมกรด เร็วประหนึ่งสายฟ้าฟาด หรือเพียงแค่รัศมีนิ้วมือ ภาพที่
ปรากฏต่อหน้านางระบำเป็นเช่นนั้น นางเห็นบุรุษ...เพียงเขาตบ
ไปที่เอว คล้ายเงาดำอสรพิษดีดออกจากเอว พุ่งฉกฉวัดเฉวียน
ร่างของไอ้พวกสกุลจุ่มอยู่ในท่าใด ก็ค้างนิ่งอยู่อย่างนั้น เลือด
พุ่งกระชูดเหมือนน้ำพุ ตำแหน่งเลือดพุ่งไม่ซำกั้นสักคนเดียว
บ้างที่คอ บ้างที่อก บ้างที่เอวซ้ายและเอวขวา ล้วนจุดตาย คำ
พยางค์อยู่แค่อดีตใจ แล้วเอียงกระเท่เร่ ทรวดตัวลุ่มทั้งยืน ทีละคน
สองคน จนเหลือคนสุดท้าย พลตระเวนมันย่องตัวนั่งชันเข่า
ประนมมือพร้อมกับดาบเล่มหนึ่งยังกุมตั้ง ร้องขอชีวิต^{๑๒๗}

เหตุการณ์ตอนที่บุญชูและบุญเดินทางกลับบ้านเสนาเพื่อพบกับกำนันเพิ่ม ระหว่างทางพบ
กลุ่มชายฉกรรจ์หกคน เข้ามาพุดจาตุถูกบุญ จึงเกิดการทำประลองต่อสู้กันขึ้น

นายยักษ์เดินเข้าหา ปล่อยหมัดเหวี่ยงควายซ้ายขวา
อย่างรวดเร็วจนเหล็กแฉะตัวหลบหมัดไปข้างหลัง เดินอย่างสาม
ขุมจืดจ๋องไม่เข้า ...

“คู่ต่อสู้ตัวโตมีพลังกำลัง จงประเมินว่ามันต้องมีหมัด
หนักชนิดที่สามารถชกควายล้ม...เอ็งอย่าเข้าปะทะทดลอง
น้ำหนักมัน...จงล่อหลอกวนไปมารอดูมันจนกว่าจะหมดแรง
ครานี้...ให้ยกกำปั้นของเอ็งเข้าแนบกกหู แทะปลายศอกยื่นไป
ข้างหน้าพร้อมกับกระโดดพุ่ง...เอ็งต้องการจะเผด็จศึกโว?...เอ็ง
จงย่อตัวหลบหมัดที่ชกมา พร้อมกับดีดตัวลอยกลับขึ้นไปโยน
เข้าทางยอดอก มึงเอ๊ย...ใครโดนไม่ตายก็จุกแน่นิ่งล้มทั้งยืน”

บุญยืนตะลึงแล นายเม่นอ้าปากค้าง พวกที่เหลือยืนง
เป็นไก่ตาแตก ทันทีที่เห็นนายยักษ์ลงไปนอนเหยียดากัดฟัน กาง
มือแผ่หราไม่กระดิกตัว ...^{๑๒๘}

ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครบุญ เป็นตัวละครที่มีบทบาทเป็นผู้ช่วยตัวละครเอก เพื่อส่งเสริมให้
ตัวละครเอกได้แสดงความสามารถ เหตุการณ์ตอนที่บุญชูเข้าไปช่วยเหลือบุญจากพวกนักเลง

^{๑๒๗} คึกเดช กันตามระ. **ขุนดาบนายเลือก**. (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๐-๑๔๑.

^{๑๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๗.

อันธพาลทั้งสองครั้งแสดงให้เห็นความสามารถในการต่อสู้ของบุญชู และแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยที่ดีของบุญชูคือเป็นผู้มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเห็นผู้อื่นตกอยู่ในอันตราย นอกจากนี้ยังแสดงว่าบุญชูเป็นผู้ยึดมั่นในความถูกต้อง เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่อยู่ดิ้นรนก็พร้อมให้ความช่วยเหลือ ตัวละครปูจิ้งเป็นตัวละครที่ส่งเสริมให้ตัวละครเอกอย่างบุญชูได้แสดงความสามารถและความมีคุณธรรมที่ดีของตัวละครเอก

๔.๔ การนำเสนอเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก

การนำเสนอเรื่องในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ ผู้ประพันธ์นำเสนอเรื่องด้วย ๓ วิธีใหญ่ๆ คือการนำเสนอเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ การนำเสนอเรื่องผ่านบทสนทนา และการใส่รูปประกอบของตัวละครเอกในนวนิยาย ดังนี้

๔.๔.๑ การนำเสนอเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์

๔.๔.๑.๑ การบรรยายเหตุการณ์แบบพงศาวดาร คือ มีการขึ้นต้นด้วยศักราช แล้วจึงตามด้วยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามอย่างพงศาวดาร

ตัวอย่างการนำเสนอเรื่องแบบพงศาวดาร เช่น ในพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์

“ศักราช ๙๔๐ ขาลศก (พ.ศ. ๒๑๒๑) พญาละแวก
แต่งทัพให้มาเอาเมืองเพชรบุรีมิได้เมือง แลชาวละแวกนั้น
กลับไป ครั้งนั้นพญาจันจันตุนีมาแต่เมืองละแวกมาสู่พระราช
สมภาร ครั้นอยู่มาพญาจันจันตุนีก็กลับคืนไปเมือง

ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)

“ศักราช ๗๓๓ ปีกุนตรีศก (พ.ศ. ๑๙๑๔) สมเด็จพระ
บรมราชาธิราชเจ้าเสด็จไปเอาเมืองฝายเหนือ และได้เมืองเหนือ
ทั้งปวง

ศักราช ๗๓๔ ปีชวดจัตวาศก (พ.ศ. ๑๙๑๕) เสด็จไป
เอาเมืองนครพังกา และเมืองเขมรชเวธา”^{๑๒๑}

^{๑๒๑} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๔๓.

จะเห็นว่า การนำเสนอเรื่องด้วยการบรรยายแบบพงศาวดารคือ มีการขึ้นต้นด้วยการระบุเวลาที่เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น เพื่อสร้างความสมจริงและน่าเชื่อถือ

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช มีการนำเสนอเรื่องด้วยการบรรยายแบบพงศาวดารทุกเรื่อง คือ ผู้ประพันธ์ขึ้นต้นบทบรรยายด้วยการระบุเวลาและตามด้วยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ในนวนิยายเรื่องเจ้าไล เมื่อสิ้นแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชา ผู้ประพันธ์ใช้การบรรยายเหตุการณ์แบบพงศาวดารในตอนเริ่มแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร

“พ.ศ. ๒๑๓๒ แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร

เดือนห้า ปีชวด ลุศักราช ๙๕๐ เวลาเช้า ณ พระ

ตำหนักท่าพระราชวังจันทน์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนเรศวรมีพระบัญชาให้บำรุงช้างม้ารีพลแลตระเตรียมพลกองหนุน ผูกศาสตราสรรพอาวุธไว้ในเดือนสิบสองปีหน้าจะยกทัพไปตีเมืองเมาะตะมะ ลุถึงเมืองหงสาวดีให้จงได้”^{๑๓๐}

นวนิยายเรื่องทำวทองกิบม้าเหตุการณ์ที่คณะราชทูตจากประเทศฝรั่งเศสถวายพระราชสาส์นเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีกับสยาม ผู้ประพันธ์ใช้การบรรยายเหตุการณ์แบบพงศาวดาร

“วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๒๒๘

เวลาเก้านาฬิกา วันที่เซอวาเลีย เดอ โชมงต์นำคณะราชทูตฝรั่งเศสเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์น”^{๑๓๑}

นวนิยายเรื่องสุริโยทัยเหตุการณ์ตอนพม่าเลิกศึกกับอยุธยา ผู้ประพันธ์ใช้การบรรยายเหตุการณ์แบบพงศาวดาร

“วันอังคารที่ ๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๐๙๑ เมื่อ

ข่าวก่อการกบฏของพวกชาวมอญในกรุงหงสาวดีมาถึง พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ก็ทรงมีพระบัญชาให้เลิกศึกกับอยุธยาโดยกะทันหัน ตรัสสั่งให้เผาค่ายทั้งหมด แล้วทรงปรึกษากับพระมหाराชครูถึงแผนการถอยทัพ”^{๑๓๒}

^{๑๓๐} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๙.

^{๑๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๗.

^{๑๓๒} คึกเดช กันตามระ, สุริโยทัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๑๐.

นวนิยายเรื่องเซงซอน เมื่อกล่าวถึงพระราชประวัติของพระนางเซงซอน ผู้ประพันธ์ใช้การบรรยายเหตุการณ์แบบพงศาวดาร

“พุทธศานกาลล่วงมาแล้ว ๑๙๙๖ ปี ณ กรุงหงสาวดี ลำดับนั้นกษัตริย์รามัญ ผู้ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากพระเจ้าฟ้ารั่วราชาธิราช มีพระนามว่าพระเจ้ามังจิโลนับเป็นองค์ที่เจ็ดแห่งราชวงศ์”^{๑๓๓}

นวนิยายเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์ เหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์กล่าวถึงบรรยายกาศในราชสำนักของสมเด็จพระนารายณ์ ใช้การบรรยายแบบพงศาวดาร

“พุทธศักราช ๒๒๐๕ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ณ พระที่นั่งตรีมุข สมเด็จพระนารายณ์ประทับบนพระแท่นทรงสำราญพระอิริยาบถทรงแต่งโคลง พริ้งพร้อมปุโรหิตาจารย์ปราชญ์ราชกวีและพนักงานอาลักษณ์เฝ้าแห่น”^{๑๓๔}

นวนิยายเรื่องขุนดาบนายเลือก ตอนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระสวรรคต ผู้ประพันธ์ใช้การบรรยายเหตุการณ์แบบพงศาวดาร

“พุทธศักราช ๒๒๗๕ ปีชวด สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระทรงพระประชวรหนักเสด็จสวรรคต ในเดือนยี่ ข้างแรมไปโดยยถากรรมแห่งพระองค์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระพระราชสมภพในปีมะแม ได้เสวยราชสมบัติเมื่อพระชนมายุ ๒๘ ชันษา อยู่ในราชสมบัติ ๒๖ ปีเศษ รวมสิริพระชนมายุ ๕๔ ชันษา”^{๑๓๕}

นวนิยายเรื่องชูลีทินาปาติโจฯ เหตุการณ์ตอนพม่าเตรียมตัวทำศึกกับกรุงศรีอยุธยา ผู้ประพันธ์ใช้การบรรยายเหตุการณ์แบบพงศาวดาร

“ลุพุทธศักราช ๒๓๑๐ วันอังคารเดือน ๕ วันเนา สงกรานต์ พม่าเกณฑ์พลทหารนับจำนวนพันทำสะพานเรือตรงหัวรอริมป้อมมหาไชย ใช้ลำไม้ไผ่มัดรวมกันเป็นเสาและ

^{๑๓๓} คึกเดช กันตามระ, เซงซอน, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

^{๑๓๔} คึกเดช กันตามระ, ตำนานรักศรีปราชญ์, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

^{๑๓๕} คึกเดช กันตามระ, ขุนดาบนายเลือก, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๔๓.

สะพาน เขาไม้ตาลตั้งบังกระสุนปืนที่ระดมยิงมาจากบนป้อม

...^{๑๑๖}

จากตัวอย่างทั้งหมดจะเห็นว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทุกเรื่องของคึกเดชมีการนำเสนอเรื่องแบบพงศาวดารคือการนำเสนอเรื่องโดยขึ้นต้นด้วยศักราชและตามด้วยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ลักษณะการนำเสนอเช่นนี้ ทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์มีส่วนคล้ายงานเขียนด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งมีส่วนช่วยให้นวนิยายมีความสมจริง ทำให้ผู้อ่านเชื่อว่าข้อมูลที่ผู้ประพันธ์นำเสนอในนวนิยายตรงกับข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์มากขึ้น และเกิดความเชื่อถือข้อมูลในนวนิยายมากขึ้น จึงส่งผลให้ตัวละครในเรื่องมีความสมจริง เหมือนเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์จริงๆ ดังนั้นการนำเสนอเรื่องด้วยการบรรยายแบบพงศาวดารจึงมีส่วนช่วยให้ตัวละครเอกซึ่งเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์เข้าไปมีชีวิตโลดแล่นในนวนิยายอย่างสมจริงยิ่งขึ้น

๔.๔.๑.๒ การบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ วัฒนธรรม และประเพณีอย่างละเอียด กล่าวคือ ผู้ประพันธ์บรรยายรายละเอียดของเหตุการณ์ต่างๆที่ประกอบในเรื่องอย่างละเอียด โดยเฉพาะรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ วัฒนธรรม และประเพณี ลักษณะการนำเสนอเช่นนี้ ทำให้นวนิยายมีความสมจริง เหมือนตัวละครเข้าไปมีบทบาทในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์ นอกจากนี้การนำเสนอเช่นนี้ยังเป็นการให้ความรู้แก่ผู้อ่าน ซึ่งสอดคล้องกับการเป็นนวนิยายเชิงวิชาการที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วด้วย

ตัวอย่างการนำเสนองานที่ผู้ประพันธ์บรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ วัฒนธรรม และประเพณีอย่างละเอียด เช่น การจัดกองทัพของเหล่าทหารก่อนออกรบ จากนวนิยายเรื่องเจ้าไฉ ผู้ประพันธ์บรรยายรายละเอียดถึงเครื่องแต่งกายและจำนวนพลอย่างชัดเจน

...ระหว่างนั้นกษัตริย์ทั้งสองพระองค์ทรงผินพระพักตร์
ทอดพระเนตรกองทัพอันเกรียงไกรของเหล่าทหารไทยทแกล้ว
กล้า ซึ่งประกอบด้วย

แถวทหารที่ ๑ เจ้าพระยาจักรีเป็นผู้นำ ชีม้ดำองอาจ
เสื้อแดง และสวมมาลาเส้าสูง สองดาบไขว้ขัดหลัง มือจับทวนพู่
หางม้า ผูกธงกบิธวัชสีแดง นำพล ๑๕,๐๐๐ ล้วนใส่เสื้อแดง
หมวกแดง

^{๑๑๖} คึกเดช กันตามระ, **ชูลีทิณาปาดิใจ ชุนดาบทนายเลือก ๒**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๘๘.

แถวทหารที่ ๒ เจ้าพระยามหาเสนาบดีเป็นผู้นำ ชี้นำ ชาวองอาจสวมเสื้อเขียวและสวมมาลาเส้าสูง สองดาบไขว้ขัด หลัง มือจับทวนพู่หางม้า ผูกธงคชสีห์สีเขียว นำหน้าพล ๑๐,๐๐๐ ล้วนใส่เสื้อเขียว หมวกเขียว

แถวทหารที่ ๓ พระยาพระคลังเป็นผู้นำ ชี้นำสีน้ำตาล องอาจ สวมเสื้อเหลือง และสวมมาลาเส้าสูง สองดาบไขว้ขัด หลัง มือจับทวนพู่หางม้า ผูกธงบัวแก้วสีเหลือง หมวกเหลือง

แถวทหารที่ ๔ พระสุนทรสงครามชี้นำสีน้ำตาลองอาจ ใส่เสื้อดำ และสวมมาลาเส้าสูง สองดาบไขว้ขัดหลัง มือจับทวนพู่หางม้า ผูกธงราชสีห์สีดำ นำหน้าพล ๑๐,๐๐๐ ล้วนใส่เสื้อดำ หมวกดำ

นอกจากนั้นขนานแถวทหารไทยซ้ายขวาประกอบด้วย ทหารมอญ กองอาทมาฏ และกองอาสาทหารโปรตุเกสถือพล หาร้อย

ทั้งหมดเป็นกองทัพหน้าถือพลหนึ่งแสน มีม้าหนึ่งพันห้า ร้อยตัว ช้างศึกอีกแปดร้อยเชือกค้ำใหญ่มโหฬารตระการตาน่า เกรงขามยิ่งนัก^{๑๓๗}

เหตุการณ์ตอนคณะราชทูตเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ จากนวนิยายเรื่องทำว ทองกีบม้า ผู้ประพันธ์บรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับพิธีการเข้าเฝ้าอย่างละเอียด

“เสียงแตรองคตังก้องกังวาน ณ ท้องพระโรงพระที่นั่ง สรรเพ็ชร์มหาราชาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระ นารายณ์มหาราช ประทับบนพระราชอาสน์ ฉลองพระบาทเชิง งอนลงยาราชาวดีพรรณราย ภูษาทรงสรรพวัตถาลงกาภรณ์ วิจิตรวิภูสิตอร่ามเรือง ทรงพระพิชัยมหากฎมีสายผูกรัดได้พระ หนู เสด็จออกทอ้งพระโรงรับคณะราชทูต แวดล้อมด้วยเหล่าขุน นางจตุสดมภ์ กับทั้งราชบุรุษ เจ้าพนักงานทั้งปวงล้วนนุ่งหม อุดมพัสดร์สล้างสลอน

^{๑๓๗} คึกเดช กันตามระ, เจ้าโล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๕-๔๖.

ราชทูตลาอูแบร์ยื่นกล่าวคำกราบถวายบังคมทูลโดยมิได้สวมมาลาด้วยความสุภาพ เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ยืนอยู่ด้านซ้ายประนมกร กล่าวแปลจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทย ... ในระหว่างที่ลาอูแบร์กล่าวคำกราบบังคมทูลอยู่นั้น บุตรชายของเซเบเรต์ ซึ่งจะเป็นผู้อัญเชิญพระราชสาส์นไปถวายพระเจ้าอยู่หัวยืนถือพานทองอยู่ทางด้านขวามือของท่านราชทูตลาอูแบร์ ถัดมาคือบาทหลวงตาซาร์ด และนายพลเดฟาร์ชยืนหัวแถวหน้าหน้าคณะนายทหาร ต่างสอดสายตาแลดูความตระการตาด้วยแก้วกาญจนตกแต่งพระบัลลังก์มหาเศวตฉัตร และพิสดารด้วยจัตุรมุขรัตนากมลฉายรุจิเรข ประดับประดาโอภาสชัชวาลจรัสไขในท้องพระโรงนั้น หูก็สดับฟังสำเนียงของท่านราชทูตกล่าวคำกราบบังคมทูล ... พอสิ้นเสียงด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ ของพอลคอนผู้เป็นล่ามแล้ว นายทหารซึ่งเป็นผู้อัญเชิญพระราชสาส์น ก็ก้าวเดินออกไปข้างหน้าแถวอย่างช้าๆ ทีละก้าวค่อยประคองพานทองเทินพระราชสาส์นก้าวขึ้นชั้นเบญจา พอใกล้ที่ประทับก็ก้าวเข้าซ้ายไปข้างหน้า แล้วย่อเข้าทั้งสองตั้งกายตรง ก้มศีรษะแต่พองาม มือประคองพานถวายพระราชสาส์นเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม

พระเจ้าอยู่หัวทรงรับพระราชสาส์นด้วยพระอาการอันแสดงความยกย่องและเคารพ

เสียงสังข์เสียงแตรบันลือก้องอีกครั้ง”^{๑๓๔}

ผู้ประพันธ์บรรยายรายละเอียดของศิลปะการต่อสู้ของไทยเกี่ยวกับมวยอย่างละเอียด ในนวนิยายเรื่องขุนดาบหนายเล็กและซูลิทีนาปาติโจฯ ตัวละครเอกเป็นผู้มีฝีมือในด้นหมัดมวย เมื่อมีเหตุการณ์ที่ต้องแสดงการสู้รบผู้ประพันธ์บรรยายรายละเอียดของกลมวยแต่ละท่าอย่างละเอียด

“ปลาหมอกแตกเหงือก” ชื่อแม่ไม้มวย เอาจมือทั้งสองประสานไว้ที่หน้าอก ก้าวขาซ้ายไปข้างหน้า ขาขวาเหยียบเต็ม

^{๑๓๔} คึกเดช กันตามระ, *ท้าวทองกีบม้า*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๖๐๘-๖๐๙.

พื้นกระดานคอยเป็นหลักยึด เตรียมสะบัดข้อมือทั้งสองออกไป

...^{๑๓๙}

บุญชูดีตัวออกมาเห็นทะเลวงฟันคนที่สี่ไขว้ดาบ ทะยานเข้าหารอจังหวะบุญชูดีตัวออก จึงหมายสะบัดดาบตัด คอ ซึ่งเป็นท่วงท่าที่หลบยาก ทันทีดาบไขว้สะบัดออก บุญชูจึง ไน้มตัวเข้าประชิดด้วยความรวดเร็ว คมดาบพลาดเป้าศีรษะของ บุญชูชุกที่ได้รักแร้คู่ต่อสู้ เท้าซ้ายสับเข้าไปอยู่ระหว่างคู่ต่อสู้ เท้า ขว้ายันอยู่ข้างหลัง บุญชูงอศอกซ้ายแล้วบิดตัว หมุนศอกขวา เฉียงไปทางด้านซ้ายโดยแรง พร้อมกับใช้เท้าซ้ายกระแทกลูก อัดทะลุคู่ต่อสู้ให้เสียหลักก็มาข้างหน้าเพื่อให้ศอกที่สะบัดดีลง ตรงแสงหน้าคู่ต่อสู้พอดี สุดท้ายมือขวาที่จับดาบก็เฉือนลงที่ข้อ พับซ้ายของคู่ต่อสู้ กลืนเรียกว่า “กวางสะบัดหน้า”^{๑๔๐}

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังบรรยายสถานที่อย่างละเอียด เช่น หอเวทย์วิทยาคม และ ย่านไนไก่ จากนวนิยายเรื่องเจ้าโล

(หอเวทย์วิทยาคม) หอเวทย์วิทยาคมจัตุรมุขปรางค์ เรือนยอดพรหมพักตร์มุขด้านทิศบูรพาเป็นเทวสถานพระอิศวร และพระนารายณ์ ส่วนมุขด้านทิศป्राจีน เป็นที่รวบรวมคัมภีร์ พระเวท และเครื่องพราหมณ์ราชพิธีอยู่ในพระบรมราชวัง ติด กำแพงริมน้ำทางทิศอุดรของพระที่นั่งสรรเพชญ์ ชาววังส่วนใหญ่เรียกว่าศาลพระกาฬ ภายในหักย่อมุขจัตุรมุข ก่อเกรียงปูน มีแสงสลัป พื้นปูกระเบื้องดินเผา^{๑๔๑}

(ย่านไนไก่) ...ถนนปูด้วยอิฐตะแคงกว้างใหญ่พอที่ผู้คน จำนวนมากเดินสัญจรไปมา สองฟากทางปลูกบ้านรวงครึ่งตึก ครึ่งไม้สองชั้น รูปแบบกระบวนจีนมีประตูหน้าถึงบานไม้ยกเข้า ร่องเปิดปิด ส่วนมากที่เสาประตูจะมีตัวหนังสือภาษาจีนเขียนไว้ ด้วยสีทองบนกระดาดขแดงปะติดบนเสา อ่านว่า ชิว ปี่ น้ำ ชั่ว

^{๑๓๙} คึกเดช กันตามระ, **สุสีทิษาปาดิใจ ขุนดาบหนายเลือก ๒**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๙๓.

^{๑๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๙.

^{๑๔๑} คึกเดช กันตามระ, **เจ้าโล, พิมพ์ครั้งที่ ๔** (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๕.

แปลว่าอายุยืนเหมือนภูเขาได้ ... ตำบลนี้มีชื่อเรียกกันว่าย่านใน
ไก่อ ตั้งอยู่บนถนนบางเอียนด้านตะวันออกเป็นตำบลที่ชาวจีน
อาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นที่สุด มีทั้งชาวฮกเกี้ยน กวางตุ้ง และ
แต้จิ๋ว ส่งภาษาเจียวจิว ... อาแป๊ะฟุงฟู้ยไม่สวมเสื้อเผยเห็น
สะดือ ถือปังตอด้บซี่โครงหมู ตาแป๊ะหลังโกงสวมหมวกกุ่มเล็ก
ใส่เสื้อเจียวอ่า่นุงกางเกงกุยเฮงหาบลั้วร้องขายเครื่องจันอับ ถัด
จากเขียงหมูเป็นร้านขายผักปลา และผลไม้ ลิ่นจี ทุเรียนก็มี
นอกจากจะมีตลาดสดที่ขายของกินสารพัดแล้ว ที่นี้ยังเป็นย่าน
ขายเครื่องสำเภาไหมแพรว ถ้วยโถโอชามกระเบื้องเคลือบ และ
เชิงเทียนเครื่องทองเหลืองออกดาศึ้น...^{๑๔๒}

ตัวอย่างทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์บรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่
วัฒนธรรม และประเพณีอย่างละเอียด ซึ่งนอกจากจะช่วยให้นวนิยายมีความสมจริง และส่งผลให้
ตัวละครเหมือนเข้าไปมีบทบาทในเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์แล้ว ยังเป็นการให้
ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสถานที่และบรรยากาศในสมัยก่อนที่ไม่พบในปัจจุบัน วัฒนธรรมและ
ประเพณีเกี่ยวกับศิลปะการต่อสู้ การแต่งกาย และการจัดกระบวนการของเหล่าทหาร ทำให้ผู้อ่าน
สามารถจินตนาการเหตุการณ์ต่างๆ ในนวนิยายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๔.๔.๑.๓ การยกข้อความจากเอกสารทางประวัติศาสตร์มาบรรยายในนวนิยาย กล่าวคือ ผู้ประพันธ์นำข้อความจากเอกสารทางประวัติศาสตร์และวรรณคดีมาประกอบ
ในนวนิยายโดยยกมาทั้งเนื้อความและสำนวนภาษา การยกข้อความจากเอกสารทาง
ประวัติศาสตร์และวรรณคดีมาประกอบในนวนิยายเป็นการนำเสนอเพื่อสร้างความสมจริงให้แก่
นวนิยาย ทำให้ผู้อ่านเสมือนอ่านงานเขียนด้านประวัติศาสตร์ เพราะมีการนำเสนออย่างงานด้าน
ประวัติศาสตร์ทั้งด้านเนื้อความและสำนวนภาษา ส่งผลให้ตัวละครเอกมีความสมจริง เหมือนเป็น
บุคคลในประวัติศาสตร์จริง

ตัวอย่างการนำเสนอที่ผู้ประพันธ์ยกข้อความจากเอกสารทางประวัติศาสตร์มา
บรรยายในนวนิยาย เช่น เหตุการณ์ตอนเจ้าพระยาโกษาธิบดีศรีสมุทรวิบูลย์ถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏจึง
โค่นอำนาจพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช และแต่งตั้งพระเจ้าอาทิตย์วงศ์ขึ้นครองราชสมบัติ จากนวนิยายเรื่อง
เจ้าโล ซึ่งปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ผู้ประพันธ์ยก
ข้อความจากพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)มาใช้ในนวนิยาย ดังนี้

^{๑๔๒} คึกเดช กันตามระ, เจ้าโล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓๕-๓๓๗.

นวนิยายเรื่อง เจ้าไล	พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)
<p>...จมีนสรรเพ็ชฎีได้สอดหนังสือลับหวังดีต่อข้าพเจ้าว่า พระโองการจะให้หาเข้าไปดูมวยในวังบัดนี้เตรียมไว้พร้อมอยู่แล้ว เมื่อเจ้าคุณจะเข้ามา นั้นให้คาดเชือกเข้ามาทีเดียว ท่านทั้งหลายคงจะเข้าใจความหมายในครุยหรือหัด...“เราทำราชการกตัญญูแต่ครั้งพระพุทธเจ้าหลวงทรงธรรม ท่านทั้งปวงก็แจ่มอยู่สิ้นแล้ว เมื่อพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จสวรรคต ถ้าเรารักซึ่งราชสมบัติจะพันมือเราเชียวหรือ” ขุนนางทั้งปวงได้ยินกระนั้น ผู้อาวุโสก็ว่า “ราชการทั้งปวงก็สิทธิ์ขาดอยู่แก่ได้เท่าทั้งสิ้นที่จะมีผู้ใดขึ้นแข็งนั้น ข้าพเจ้าทั้งปวงก็ไม่เห็นมีตัวแล้ว” ...เจ้าไลชำเลืองตาดู...แล้วจึงว่า</p> <p>“ท่านทั้งปวงจงเห็นจริงด้วยเราเถิด เรากตัญญูคิดว่าเป็นลูกเจ้าข้าวแดง ซึ่งเป็นต้นคิดอ่านปรึกษามิให้เสียราชประเพณี ยกราชสมบัติถวายแล้ว ยังหาความดีไม่ ฟังแต่คำคนยุยงกลับจะมาทำร้ายเรา ผู้มีความชอบต่อแผ่นดินอีกเล่า ท่านทั้งปวงจะทำราชการไปข้างหน้า จงเร่งคิดถึงตัวเองเถิด”</p> <p>เจ้าไลดูท่วงทีขุนนางทั้งปวง เห็นยังไว้อารมณเป็นกลางอยู่ มิดใจเป็นแท้ จึงร้องสั่งพวกทหารทะเลวงพันว่า</p> <p>“ทหารจงกุมตัวเอาชายขุนหมานมนตรีและบ่าวไพร่ของมันไปที่ตลิ่งหน้าวัดแล้วตัดหัวเสียบประจาน”...ขุนนางทั้งปวงเห็นดังนั้นต่างคนต่างตกใจหน้าซีดลงทุกคน เจ้าพระยากลาโหมศรีสุริยวงศ์จึงสั่งให้ทนายประกาศว่า</p> <p>“บัดนี้ พระเจ้าแผ่นดิน ว่าเราทำการประชุมขุนนางพร้อมมูลทั้งนี้คิดการเป็นกบฏ ก็ท่านทั้งปวงซึ่งมาช่วยโดยสุจริตนั้น จะมีพลอยเป็นกบฏด้วยหรือ” ...</p> <p>“ข้าแต่ท่านเจ้าคุณมหาเสนาศรีสุริยวงศ์ เป็นธรรมตาอยู่แล้ว ตัวพระเดชพระคุณอุปมาเหมือนหนึ่งพระบรมโพธิสัตว์เป็นนายสำเภา คนทั้งหลายโดยสารไปค้า ใช้ไปถึงท่ามกลางพระมหาสมุทรต้องพายุ</p>	<p>...จมีนสรรเพ็ชฎี สอดหนังสือลับออกไปก่อนว่า พระโองการจะให้หาเข้ามาดูมวย บัดนี้เตรียมไว้พร้อมอยู่แล้ว เมื่อเจ้าคุณจะเข้ามา นั้นให้คาดเชือกเข้ามาทีเดียว...พระโองการให้หาเจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์ แจ่มการซึ่งจมีนสรรเพ็ชฎีบอกไปสิ้นอยู่แล้ว จึงว่าขึ้นท่ามกลางขุนนางทั้งปวงว่า เราทำราชการกตัญญูแต่ครั้งพระพุทธเจ้าหลวงมา ท่านทั้งปวงก็แจ่มอยู่สิ้น และเมื่อพระพุทธเจ้าหลวงสวรรคตแล้วถ้าเรารักราชสมบัติ ท่านทั้งปวงเห็นจะพันเราเชียวหรือ ขุนนางทั้งปวงกราบแล้วจึงว่า ราชการทั้งปวงก็สิทธิ์ขาดอยู่แก่ท้าวพระกรุณาสิ้น ที่ผู้ใดจะขัดแข็งนั้นข้าพเจ้าทั้งปวงเห็นไม่มีตัวแล้ว เจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์จึงว่า ท่านทั้งปวงจงเห็นจริงด้วยเราเถิด เราคิดว่าเป็นลูกเจ้าข้าวแดง จึงเป็นต้นคิดอ่านปลุกแต่งปรึกษา มิให้เสียราชประเพณียกราชสมบัติถวายแล้วยังหาความดีไม่ ฟังแต่คำคนยุยง กลับจะมาทำร้ายเราผู้มีความชอบต่อแผ่นดินอีกเล่า ท่านทั้งปวงไปข้างหน้าจงเร่งคิดเถิด ขุนนางทั้งนั้นกราบแล้วว่า อันท้าวพระกรุณาวานี้ควรนัทนหา</p> <p>เจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์ ดูท่วงทีขุนนางทั้งปวง เห็นยังไว้อารมณเป็นกลางอยู่มิดใจเป็นแท้ จึงร้องสั่งทะเลวงพันให้กุมเอาตัวขุนหมานมนตรีและบ่าวไพร่ ซึ่งพายุเรือมานั้นไว้ให้สิ้น ทะเลวงพันก็กรูกันจับเอาขุนหมานมนตรีและไพร่ไปกุมไว้ ขุนนางทั้งปวงเห็นดังนั้นต่างคนตกใจหน้าซีดลงทุกคน</p> <p>เจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์เห็นดังนั้น จึงว่า บัดนี้พระเจ้าแผ่นดินว่าเราทำการประชุมขุนนางพร้อมมูลทั้งนี้คิดการกบฏ ก็ท่านทั้งปวงซึ่งจะมาช่วยเราโดยสุจริตนั้น จะมีพลอยเป็นกบฏด้วยหรือ</p> <p>ขุนนางทั้งปวงพร้อมกันกราบเรียนว่าเป็นธรรมตาอยู่แล้ว อุปมาเหมือนหนึ่งท่านบรมโพธิสัตว์เป็นนายสำเภา คนทั้งหลายโดยสารไปค้า ใช้ไปถึงท่ามกลางพระมหาสมุทรต้องพายุ</p>

นวนิยายเรื่อง เจ้าไล	พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)
<p>ท่ามกลางมหาสมุทรใกล้จะอัปปางแล้ว พระบรมโพธิสัตว์เป็นนายสำเภา คนทั้งหลายโดยสารไปค้า สำเภาต้องพายุอยู่ท่ามกลางมหาสมุทรใกล้จะอัปปางแล้ว พระบรมโพธิสัตว์จึงคิดว่าถ้าจะนั่งอยู่ดังนี้ก็จะพากันตายเสียด้วยสิ้นทั้งสำเภา จึงตั้งสัตยาธิษฐานว่า ถ้าอาตมาจะสำเร็จแก่พระบรมโพธิญาณ ขออย่าให้สำเภาอัปปางในท้องมหาสมุทรเลย ด้วยเดชานุภาพบารมีของพระบรมโพธิสัตว์ สำเภาก็มิได้อัปปาง แล่นล่องถึงประเทศธานีซึ่งจะไปค้ำนั้น ก็เปรียบเสมือนการอันเป็นครั้งนี้ ผิดว่าได้ทำกรณาคิดการรอดจากความตาย คนทั้งปวงก็จะรอดด้วย”^{๑๔๓}</p>	<p>ใหญ่ สำเภาจะอัปปางอยู่แล้ว บรมโพธิสัตว์จึงว่า ถ้านั่งอยู่ดังนี้ ก็พากันตายเสียสิ้นทั้งลำสำเภา จึงตั้งสัตย์อธิษฐานว่า ถ้าอาตมาจะสำเร็จแก่พระบรมโพธิญาณ ขออย่าให้สำเภาอัปปางในท้องพระมหาสมุทรเลย เดชะอานุภาพพระบารมีบรมโพธิสัตว์ สำเภาก็มิได้จลาจลแล่นล่องถึงประเทศธานี ซึ่งจะไปค้ำก็เหมือนการอันเป็นครั้งนี้ ถ้าทำกรณานิ่งตาย คนทั้งหลายก็จะพลอยตายด้วย ถ้าทำพระกรณาคิดการรอดจากความตาย คนทั้งปวงก็จะรอดด้วย...”^{๑๔๔}</p>

เหตุการณ์ตอนพระนางแสงจาโบรับพระมหาปิฎกธรรมเป็นบุตรบุญธรรม จากนวนิยายเรื่อง เซงสอญ ผู้ประพันธ์นำข้อความจากวรรณคดีเรื่องราชาธิราชมาประกอบในนวนิยาย

นวนิยายเรื่องเซงสอญ	ราชาธิราช
<p>“ขณะนั้นในกรุงหงสาวดีมีสามเณรองค์หนึ่ง อายุได้สิบห้าปีบวชอยู่วัดศรีปรารค์ มีสติปัญญาสามารถขึ้นไปเรียนหนังสือ ณ เมืองพุกามจนจบพระไตรปิฎก แล้วกลับลงมาอยู่วัดศรีปรารค์ที่กรุงหงสาวดีเที่ยวเทศนาให้คนทั้งปวงฟัง ชาวบ้านชาวเมืองทั้งปวงก็ชวนกันสรรเสริญชมสติปัญญาเณรว่า รู้พระไตรปิฎกลึกซึ้ง มีเสียงไพเราะ และสำแดงธรรมก็น่าฟัง กิตติศัพท์นี้ลือเข้าไปในพระราชวัง พระนางแสงจาโบได้ทรงทราบดังนั้นก็ทรงโสมนัส จึงมีพระเสาวนีย์ตรัสสั่งให้นิมนต์สามเณรเข้ามาถวายพระธรรมเทศนาเนื่องๆ พระนางแสงจาโบมีพระราชศรัทธาและมีพระทัยเสน่หาในสามเณรเปรียบประดุจพระราชบุตรอันเกิดแต่พระอุทร แล้วทรงปวารณาพระองค์เป็นพระราชมารดา ครั้นสามเณรมีอายุได้ยี่สิบปีบริบูรณ์ พระนางได้ถวาย</p>	<p>“ขณะนั้นมีสามเณรองค์หนึ่งบวชอยู่วัดศรีปรารค์ อายุได้ยี่สิบปี มีสติปัญญาสามารถขึ้นไปเรียนหนังสือ ณ เมืองพุกาม ห้าขวบก็ได้จบพระไตรปิฎกขึ้นใจ แล้วกลับลงมาอยู่ที่วัดศรีปรารค์ ณ กรุงหงสาวดี เที่ยวเทศนาให้คนทั้งปวงฟังไพเราะยิ่งนัก ชาวบ้านชาวเมืองทั้งปวงก็ชวนกันสรรเสริญชมสติปัญญาสามเณรว่า รู้พระไตรปิฎกลึกซึ้ง และเสียงเพราะสำแดงธรรมน่าฟังด้วย กิตติศัพท์ลือเข้าไปในพระราชวัง พระนางเจ้าแผ่นดินได้ทราบดังนั้น ก็ทรงพระประสาทโสมนัส จึงมีพระเสาวนีย์ตรัสสั่งให้นิมนต์สามเณรนั้นเข้ามาถวายพระธรรมเทศนาเนื่องๆมิได้ขาด พระนางเจ้าแผ่นดินก็ทรงพระราชศรัทธามีพระทัยเสน่หาในสามเณรนั้นเปรียบประดุจพระราชบุตรเกิดแต่พระอุทร</p>

^{๑๔๓} คึกเคซ ก้นตามะ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๗๒-๘๗๔.

^{๑๔๔} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม)และเอกสารอื่น (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖๖-๒๖๗.

นวนิยายเรื่องเซงสบอ	ราชาธิราช
เครื่องสมณบริวาร ให้จัดการอุปสมบทสามเณรนั้น เป็นพระภิกษุ ได้รับฉายานามจากพระอุปัชฌาย์ว่า “พระมหาปิฎกธร”	แล้วววารณาพระองค์เป็นราชมาตุปัฐฐายิกา ครั้นสามเณรมีชนมาอายุได้ยี่สิบปีบริบูรณ์แล้ว พระนางเจ้าแผ่นดินก็ถวายเครื่องสมณบริวาร ให้จัดการอุปสมบทสามเณรนั้นเป็นพระภิกษุ พระอุปัชฌาย์ให้ฉายาชื่อว่าพระมหาปิฎกธร”

เหตุการณ์ตอนพระนางเซงสบอมอบราชสมบัติแก่พระมหาปิฎกธร จากนวนิยายเรื่องเซงสบอ ผู้ประพันธ์นำข้อความจากวรรณคดีเรื่องราชาธิราชมาประกอบในนวนิยาย

นวนิยายเรื่องเซงสบอ	ราชาธิราช
“พระมหาปิฎกธรบุตรเรานี้ เมื่อเรแตกยกไปอยู่ ณ เมืองอังวะ ไร่ญาตวงศาอนาถาหาผู้จะได้ช่วย ทุกข์ร้อนมิได้ มีแต่พระมหาปิฎกธรคิดจะพาเรา มา แล้วซึ่งเกิดกบฏในกรุงอังวะ พระมหาปิฎกธรได้เข้า ช่วยฝ่ายเจ้าชายตะโดโมเียงจึงตกเป็นผลดีต่อเรา จึง ได้กลับมาถึงเมืองหงสาวดีโดยสวัสดิภาพ พระ มหาปิฎกธรบุตรเรานี้ได้กั้วตายเสียตายชีวิต มี พระคุณแก่เราเป็นอันมาก เรายังหาได้สนองคุณ ไม่ ตัวเราก็เป็นสตรีจะครองราชสมบัติไปก็หา เกียรติยศไม่ ท้าวพระยาภักษัตริย์หมู่ปัจจามิตรก็จะ ดูหมิ่นหาใคร่ยำเกรงไม่ จนเรแตกไปเมืองอังวะ ครั้งหนึ่งแล้วจะมาต้องการอะไรด้วยราชสมบัติ จำเราจะยกให้แก่พระมหาปิฎกธรบุตรเราเสีย พระมหาปิฎกธรบุตรเรานี้มีปัญญาลึกซึ้งหลัก แหลมนัก ควรจะดำรงราชสมบัติครอบครองไพร่ ฟ้าประชาราษฎร์แทนตัวเราสืบไปได้ พวกท่านทั้ง ปวงจะเห็นเป็นประการใด เสนาบดีทั้งปวงได้ฟังพระ เสดวณิย์ตรัสดังนั้น ต่างคนต่างมิเห็นด้วย...	“พระมหาปิฎกธรบุตรเรานี้ เมื่อเรแตกยกไปอยู่ ณ เมืองอังวะ ไร่ญาตวงศาอนาถาหาผู้จะได้ช่วย ทุกข์ร้อนมิได้ มีแต่พระมหาปิฎกธรพาเรา มา จึง ได้กลับมาถึงเมืองหงสาวดี บุตรเรานี้ได้กั้วตาย เสียตายชีวิต มีพระคุณแก่เราเป็นอันมาก เรายัง หาได้สนองคุณไม่ ตัวเราเล่าก็เป็นสตรีจะครอง สมบัติไปก็หาเกียรติยศไม่ ท้าวพระยาสามนตราช หมู่ปัจจามิตรก็จะดูหมิ่นหาใคร่ยำเกรงไม่ จน เรแตกไปเมืองอังวะครั้งหนึ่งแล้ว จะมาต้องการ อะไรด้วยราชสมบัติ จะยกให้แก่พระมหาปิฎกธร ลูกเราเสียเถิด พระมหาปิฎกธลูกเรานี้มีปัญญา ลึกซึ้งหลักแหลมนัก ควรจะดำรงราชสมบัติ ครอบครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์แทนตัวเราสืบไป ได้ ครั้นพระนางเจ้าแผ่นดินทรงพระดำริดังนั้นแล้ว ก็ให้ ชุมมูมเสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยพร้อมกัน ณ ที่องพระโรง... เสนาบดีทั้งปวงได้ฟังพระเสวณิย์ตรัสดังนั้นต่างคน ต่างมิเห็นด้วยจึงกราบทูลว่า สมเด็จพระเจ้า ราชาธิราชครองราชสมบัติเป็นใหญ่ในรามัญ ประเทศทั้งปวงสืบ ๆ กันมา ได้ถึงแปดชั่วกษัตริย์ ทั้งพระองค์นี้แล้ว ข้าพเจ้าทั้งปวงก็ตั้งใจสุจริต ช่วยกันรักษาราชสมบัติไว้โดยความสัตย์ สวามิภักดิ์ ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินในราชอาณาจักรก็ อยู่เย็นเป็นสุขพร้อมมูลกันสืบมา ซึ่งพระองค์จะ ละราชสมบัติเสีย ให้พระมหาปิฎกธรผู้หาเชื้อวงศ์ มิได้ เป็นแต่พระราชบุตรเลี้ยงครองราชสมบัติ

นวนิยายเรื่องเซงสบอ	ราชาธิราช
<p>พระมหาปิฎกธรรพเจ้าเขี้ยวคมได้ เป็นแต่พระราชบุตรเลี้ยงครองราชสมบัติแทนพระองค์นั้น เสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยและหัวเมืองทั้งปวง ก็จะถือปฏิญาณจะกำเริบขึ้นเป็นอันมาก เห็นจะมีพร้อมมูลกัน แผ่นดินก็จะเกิดจลาจลขึ้น ขอได้ทรงดำริดูจงควรก่อน พระเจ้าข้า” ... “เรา(พระนางเซงสบอ)จะคิดหาหนทางแก้ไขให้เสนาบดีทั้งปวงละปฏิญาณจะให้จงได้ พระนางเซงสบอจึงตรัสสั่งนางเม้ยให้ไปบอกพระวิษณุกรรมตำแหน่งขุนนางนายช่างจำหลักพระพุทธรูปปฏิมากรมาเข้าเฝ้า แล้วรับสั่งให้ไปตัดไม้พยอมเสาศพาน ที่คนทั้งปวงเดินข้ามไปมาทุกวันนั้น มาจำหลักรูปพระพุทธรูปปฏิมากรพระองค์หนึ่งขนาดเท่าบุรุษ เมื่อสำเร็จแล้วพระนางได้จัดงานอัญเชิญพระพุทธรูปมายังพระราชวัง และสั่งให้ประชุมเสนาบดีทั้งหลาย และตรัสถามว่า “เรากระทำการกุศลครั้งนี้ ท่านทั้งปวงมีจิตศรัทธายินดีด้วยเราหรือประการใด” เสนาบดีทั้งปวงต่างทูลว่ามีความศรัทธายินดียิ่งนัก พระนางจึงตรัสถามต่อว่าท่านทราบหรือไม่ว่าพระพุทธรูปทำด้วยไม้ใด เสนาบดีทุกคนต่างทราบว่าจะทำด้วยไม้พยอมได้เสาศพานที่คนเดินข้ามทุกวัน แต่ถึงจะเอาไม้ที่ต่ำเข้ามาจำหลักเป็นรูปพระพุทธรูปแล้ว ก็ควรที่คนทั้งปวงจะนมัสการด้วยพระพุทธรูปเจ้ามิได้บัญญัติห้าม เพราะประสงค์แต่ดวงจิตที่เลื่อมใสสิ่งเดียว พระนางเซงสบอจึงตรัสว่า “ท่านทั้งปวงคิดอย่างนี้ดีแล้ว ซึ่งพระมหาปิฎกธรรพเรานั้นก็เปรียบประดุจไม้เสาศพาน เมื่อเราจะยกให้เป็นพระมหากษัตริย์ประกอบด้วยเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์และเศวตฉัตรเป็นเพศกษัตริย์แล้วตั้งฤกษ์จะไหว้มิได้เล่า ธรรมดาบุคคลจะเป็นพระมหากษัตริย์นั้น แม้มิได้มีบุญญาภิสมภารอันแก่กล้าสร้างมาก่อนแล้วก็หาเป็นกษัตริย์ได้ไม่ ย่อมจะมีอันตรายแก่ชีวิตต่าง ๆ เสียแต่ในท่ามกลางยังมิได้ราชสมบัตินั้น ถ้ามีบุญญาภิสมภารได้สร้างมาเป็นอันขาด ควรจะได้ราชสมบัติแล้ว ถึงใครจะฆ่าเสียก็มิตายจะได้ราชสมบัติเป็นมั่นคง เมื่อเราตกไปอยู่</p>	<p>แทนพระองค์นั้น เสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยและหัวเมืองทั้งปวง ก็จะถือปฏิญาณจะกำเริบขึ้นเป็นอันมากเห็นจะมีพร้อมมูลกัน แผ่นดินก็จะเกิดจลาจลขึ้น ขอได้ทรงดำริดูจงควรก่อน ... พระนางเจ้าแผ่นดินให้ทรงฟังเสนาบดีทูลดังนั้นก็มีได้ตรัสประการใด... จงทรงพระดำริว่าเราจะคิดให้เสนาบดีทั้งปวงเสียปฏิญาณจะจงได้... จึงตรัสสั่งนางช่างโนให้ไปบอกแก่ขุนนาง... ให้ไปตัดไม้เสาศพาน ซึ่งคนทั้งปวงเดินข้ามไปมาทำเป็นรูปพระพุทธรูปปฏิมากร... สลักกลดลายทรงเครื่องประดับเป็นอันงาม... พระพุทธรูปปฏิมากรสำเร็จแล้ว... จึงให้ตั้งขบวนแห่แห่อัญเชิญพระพุทธรูปเข้ามาไว้ ณ ท้องพระโรง... แล้วจึงตรัสสั่งให้ประชุมเสนาบดีทุกยามาตย์... ผู้ใหญ่ผู้น้อยเข้ามาเฝ้า ณ ท้องพระโรง... ตรัสถามเสนาบดีทั้งปวงว่าเรากระทำการกุศลครั้งนี้ ท่านทั้งปวงมีจิตศรัทธายินดีด้วยเราหรือประการใด เสนาบดีทั้งปวงก็ทูลว่าข้าพเจ้าเหล่านี้มีศรัทธายินดีด้วยพระองค์นัก พระนางเจ้าแผ่นดินจึงตรัสถามว่า ท่านทั้งปวงมีจิตยินดีนมัสการพระพุทธรูปซึ่งเราสร้างขึ้นไว้นี้ ท่านรู้หรือไม่ว่าเราให้ทำด้วยไม้สิ่งใด เสนาบดีก็ทูลว่าข้าพเจ้าทราบอยู่ว่าพระองค์ให้ทำด้วยไม้เสาศพาน จึงมีพระเสาวนีย์ตรัสซักถามว่า เมื่อพระพุทธรูปทำด้วยไม้เสาศพาน คนเดินข้ามไปมาทุกวันมิได้ขาด ท่านรู้อยู่แล้วเป็นไฉนจึงนมัสการเล่า เสนาบดีทั้งปวงก็ทูลว่า ถึงจะเอาไม้ที่ต่ำเข้าเป็นประการใด ๆ มาทำเป็นรูปพระพุทธรูปแล้ว ก็ควรที่คนทั้งปวงจะนมัสการได้สิน ด้วยสมเด็จพระพุทธรูปเจ้ามิได้ทรงบัญญัติห้ามเพราะประสงค์แต่ดวงจิตที่เลื่อมใสสิ่งเดียว พระนางเจ้าแผ่นดินจึงตรัสว่า พระมหาปิฎกธรรพเราเปรียบประดุจไม้เสาศพาน เมื่อเราจะยกให้เป็นพระมหากษัตริย์ ประกอบด้วยเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์และเศวตฉัตรเป็นเพศกษัตริย์แล้วตั้งฤกษ์จะไหว้มิได้เล่า ธรรมดาบุคคลจะเป็นพระมหากษัตริย์นั้น แม้มิได้มีบุญญาภิสมภารอันแก่กล้าสร้างมาก่อนแล้วก็หาเป็นกษัตริย์ได้</p>

นวนิยายเรื่องเซงสบอบ	ราชาธิราช
<p>ณ กรุงอังวะนั้น รอดกลับมาถึงกรุงหงสาวดีได้ก็เพราะบุญญาบารมีของเราและความกล้าหาญของลูกเรา แม้นหาวาสนาไม่ก็จะตายเสียด้วยพวกคนพาลไหนจะรอดกลับมาได้ ท่านทั้งปวงจงตริกตรองให้เห็นจริงเถิด” เสนาบดีทั้งปวงเมื่อได้ฟังดังนั้นจึงตรัสสั่งให้นิมนต์พระมหาปิฎกธรรลจากเทศสมณะ แต่งการราชาภิเษกขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน</p>	<p>ไม่ ย่อมจะมีอันตรายแก่ชีวิตต่างๆ เสียแต่ในท่ามกลางยังมีได้ราชสมบัตินั้น ถ้ามีบุญญาภิสมภารได้สร้างมาเป็นอันมากควรจะได้ราชสมบัติแล้วถึงใครจะฆ่าเสียก็มีตาย จะได้ราชสมบัติเป็นมั่นคง เมื่อเรตกไปอยู่ ณ กรุงอังวะนั้นรอดกลับมาถึงกรุงหงสาวดีได้ก็เพราะพระมหาปิฎกธรรลของเรา แม้นหาวาสนาไม่ก็จะตายเสียด้วยฝีมือทหารพม่า ไหนจะรอดกลับมาได้ ท่านทั้งปวงจงตริกตรองให้เห็นจริงเถิด เสนาบดีบรรดาเฝ้าอยู่พร้อมกันได้ฟังดังนั้น ก็ชวนกันสรรเสริญพระนางเจ้าแผ่นดินว่า ทรงพระสติปัญญาสามารถยิ่งนัก จึงปรึกษาพร้อมกันกราบทูลว่า ข้าพเจ้าทั้งปวงเห็นสมควรแล้ว</p> <p>พระนางเจ้าแผ่นดินได้ทรงฟังก็มีพระทัยโสมนัสนัก จึงตรัสสั่งให้นิมนต์พระมหาปิฎกธรรลาออกจากเทศสมณะ แล้วให้อัญเชิญเข้ามายังพระราชวัง แต่งการราชาภิเษกพระมหาปิฎกธรรลขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน</p>

๔.๔.๑.๔ การแทรกบทประพันธ์เพื่อยกย่องเชิดชูตัวละครเอก

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเคซุ กันตามระมีการแทรกบทประพันธ์ในนวนิยาย ซึ่งนอกจากบทประพันธ์จะทำหน้าที่สร้างความไพเราะแก่นวนิยายเมื่ออ่านออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงแล้ว บทประพันธ์ในนวนิยายยังทำหน้าที่ยกย่องเชิดชูตัวละครเอกอีกด้วย

นวนิยายเรื่องสุริโยทัย ผู้ประพันธ์ยกคำประพันธ์ประกอบในนวนิยายเพื่อแสดงความยกย่องสรรเสริญพระสุริโยทัย บทประพันธ์ถูกยกมาประกอบในนวนิยายหลังจากพระนางประกอบวีรกรรมขาดคอช้าง สละพระชนม์ชีพเพื่อช่วยเหลือพระราชสวามีและชาติบ้านเมืองให้พ้นภัย บทประพันธ์ที่ผู้ประพันธ์ยกมาประกอบบทนี้เป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทประพันธ์กล่าวเชิดชูชวนผู้อ่านให้รำลึกถึงพระเกียรติคุณของพระสุริโยทัย ผู้ประกอบวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ วีรกรรมนี้จะได้รับการจารึกไว้ตราบนานเท่านาน พระสุริโยทัยผู้เป็นแบบอย่างของผู้ที่ประกอบไปด้วยความกตัญญู ยอมสละพระชนม์ชีพเพื่อปกป้องพระเจ้าแผ่นดิน การที่ผู้ประพันธ์ยกบทประพันธ์ที่แสดงเนื้อหาสรรเสริญพระสุริโยทัยมาประกอบในนวนิยายทำให้

ผู้อ่านเห็นถึงความเสียสละที่ยิ่งใหญ่ของพระนางโดยที่ผู้ประพันธ์ไม่ต้องกล่าวบรรยายรายละเอียดของวีรกรรมอย่างตรงไปตรงมา แต่ภาษาภาพพจน์ที่ผู้ประพันธ์ใช้สื่อสารผ่านบทประพันธ์ก็สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกรำลึกถึงพระสุริโยทัย

ขอเชิญปวงผู้อ่าน	วาที นีนา
น้อมจิตร์คิดยินดี	ดุจข้า
คิดถึงอรรคนารี	รัตนมิ่ง เมืองแฮ
เกริกพระเกียรติชั้วฟ้า	ชั้วน้ำดินหายฯ
หญิงชายผู้ชาติเชื้อ	ชนกไกร กาจเฮย
แน่วจิตร์นิตย์แนใจ	รักเจ้า
ดูพระสุริโยทัย	เป็นเยี่ยง อย่างเทอญ
กอบกะตัญญูเฝ้า	ผูกไว้ในกมลฯ
ทั้งตนและเลือดเนื้อ	ยอมสละ
หวังแต่เอาชัยชนะ	แต่เสียน
จงรักรักษาพระ	ผู้ผ่าน ภพแฮ
ปราบอริราชเหียน	หันให้มลายสูญฯ ^{๑๔๕}

นวนิยายเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์ ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นความเฉลียวฉลาดและความสามารถของศรีปราชญ์ผ่านบทกวี กล่าวคือ ศรีปราชญ์สามารถท่องจำโคลงราชสวัสดิ์เกี่ยวกับหลักการเป็นข้าราชการที่ดีได้ตั้งแต่อายุเพียง ๙ ขวบ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความสามารถด้านกวีของศรีปราชญ์ที่สามารถแต่งคำประพันธ์ได้ตั้งแต่อายุยังน้อย ถือเป็นกลวิธีหนึ่งที่ผู้ประพันธ์ใช้แสดงคุณสมบัติที่ดีเพื่อยกย่องตัวละครเอกของเรื่องทางอ้อม

ผู้เป็นข้าฝ่าธุลีต้องมีวุฒิ	สิบสถานบริสุทธิไม่หุดหาย
ข้อหนึ่งนั่นแก่งกาจสมชาติชาย	ไม่อำพรางทูลถวายให้ทราบพลัน
แม้แก่งกล้าสามารถวิชาใด	ต้องทูลไปให้ทราบทุกสิ่งสรรพ
สองกล้าหาญชาญชัยวัยฉกรรจ์	สำเร็จพลันเพราะจิตเจตนา
สามไม่ประมาทราชกิจรับผิชอบ	รู้ไต่รตรองรอบคอบชอบศึกษา
สี่สัตย์ซื่อถือธรรมะจริยา	ทั้งสมาทานศีลไว้มั่นคง
ห้าเสี่ยมเยียมตนไม่กำเริบ	เพราะอิมเอิบใจลี้มนี่ไม่ลี้มหลง

^{๑๔๕} คึกเดช กันตามระ, **สุริโยทัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๙๒.

หกรับใช้ใกล้ซิดิติดพระองค์	ไม่ทะนงที่ทรงพระกรุณา
เจ็ดไม่ลืมนจนร่วมราชาอาสน์	จะอุบาทว์จัญไรเป็นหนักหนา
แปดเข้าเฝ้าสังเกตเหตุกิจจา	ไม่ใกล้ไกลไปกว่าสมควรการ
เก้าหญิงสาวชาวโนไม่พันพั	ไม่เล่นหัวเล่นรักสมครสมาน
สิบสามรักดีรักใคร่ในภูบาล	ถึงถูกกริ้วทันทานไม่ตอบแทน ^{๑๔๖}

นวนิยายเรื่องขุนดาบนายเลือก หลังจากเหตุการณ์วิรกรรมที่อ่าวหว่าขาว บุญชู ถูกจับตัวไปยังพม่าและกองอาสาทั้ง ๔๐๐ คนเสียชีวิต ผู้ประพันธ์ยกบทประพันธ์ที่แสดงให้เห็น บรรยายภาพความเศร้าหมองในขณะนั้น กล่าวคือ ในบทกวีกล่าวถึงบรรยากาศหลังจากกองทัพกรุง ศรีอยุธยาพ่ายแพ้แก่กองทัพพม่า บุญชูถูกจับตัวและกองอาสาชาวบ้านทั้ง ๔๐๐ คนเสียชีวิต กวี บรรยายให้เห็นถึงความเศร้าโศกเสียใจของธรรมชาติรอบข้างเมื่อคนดีต้องพ่ายแพ้ แม้บุญชูเป็น สามัญชนแต่การที่ผู้ประพันธ์ยกบทกวีเช่นนี้ ถือเป็นกรยกย่องเชิดชูตัวละครบุญชูว่าเป็นผู้มี บุญญาธิการมากกระทั่งธรรมชาติรอบข้างยังโศกเศร้าต่อความพ่ายแพ้ของบุญชู นอกจากนี้บท กวีจะกล่าวถึงความเศร้าโศกเสียใจต่อความพ่ายแพ้ครั้งนี้แล้ว กวียังกล่าวยกย่องบุญชูและผู้กล้า ทั้ง ๔๐๐ คนที่เป็นผู้ยอมเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องแผ่นดินด้วย

คำคืนอ่าวหว่าขาว	ทั่วแดนด้าวมีดมนไป
ขุนเขาลำเนาไพร	ทิวทะมื่นยืนเหยียดยาว
ระลอกคลื่นดินดาศดำ	ม้วนเกลียวคล้ำคลีฟองขาว
ฟ้าระยับประดับดาว	พรราวเกลื่อนพรางกลางราตรี
ลมหนาวร้าวทรวงชาย	ที่ทอดกายกลางปฐพี
ห้วงนั้นขวัญชีวี	เมียบและถูกผูกพันใจ
คลื่นอาบซาบหาดทราย	คร่ำครวญคล้ายเสียงคนไกล
ขวัญขึ้นสะอื้นให้	ละห้อยคำเอื้อนอำลา
ดาวเรืองเบื้องฟ้าราย	ราวทำทนายด้วยหงส์การ์
เปรียบเป็นเช่นชีวา	นักรบไทยใจอาจอง
ดาวเด่นเช่นคนอยู่	ดาวดับพฐดับแสงลง
คนพร้อมยอมชีพปลง	เปลื้องวิญญาณเพื่อชาติ ^{๑๔๗}

การแทรกบทประพันธ์เพื่อยกย่องเชิดชูตัวละครเอก เป็นการนำเสนอเรื่องแบบหนึ่งที่ทำให้นวนิยายมีความสมบูรณ์ขึ้น กล่าวคือ เหตุการณ์บางตอนในนวนิยายหากนำเสนอด้วยบท

^{๑๔๖} คึกเดช กันตามระ, *ตำนานรักศรีปราณ*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕-๑๗.

^{๑๔๗} คึกเดช กันตามระ, *ขุนดาบนายเลือก*, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๐๑.

ประพันธ์จะทำให้ได้วรรธสมากยิ่งขึ้น และเป็นการนำเสนอที่เชิดชูตัวละครเอกทางอ้อม โดยที่ผู้ประพันธ์ไม่ต้องกล่าวถึงคุณงามความดีหรือความสามารถของตัวละครเอกอย่างชัดเจน แต่นำเสนอผ่านภาษาภาพพจน์เพื่อแสดงความยกย่องเชิดชูตัวละครเอก

๔.๔.๒ การนำเสนอเรื่องผ่านบทสนทนา

การรู้จักนิสัยตัวละครผ่านบทสนทนา ได้แก่ การใช้บทสนทนาในการนำเสนอลักษณะนิสัยของตัวละครเอก ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการนำเสนอลักษณะตัวละครเอกผ่านบทสนทนา เช่น

ในนวนิยายเรื่องเจ้าไล ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครเจ้าไลให้เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณและรู้สึกสำนึกในพระคุณต่อผู้ที่เคยช่วยเหลือตน บทสนทนาที่ยกมานี้แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยดังกล่าวของตัวละคร ซึ่งเป็นบทสนทนายะหว่าง เจ้าไล กับ พระองค์อินพระอาจารย์ผู้มีพระคุณของเจ้าไล เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อเจ้าไลสีกจากการเป็นสามเณรเพื่อออกไปรับราชการเป็นมหาดเล็ก

“...ข้าพระองค์ อ้ายไลเป็นหนี้หลวงพ่อดันที่สุดแล้ว
ขอให้คำสัตย์ปฏิญาณว่า ยามใดหลวงพ่อเรียกสนองใช้ไม่ว่า
สถานใด ถึงขั้นโรมรันจักถวายชีพเป็นราชพลี”^{๑๔๘}

และในเหตุการณ์ตอนที่เจ้าไลติดคุก หญิงเครือแก้วเอาของมาฝากให้เจ้าไล เจ้าไลแสดงความขอบใจและกล่าวคำสำนึกบุญคุณ

“หญิงเครือแก้ว ฝากขนมมาฮือ”
ผู้คุมมันเมื่อดูเป็นพิธี่แล้วก็ส่งวางหน้าห้องขัง
เจ้าไลหยิบออกแต่ห่อใบตอง แล้วยื่นตะกร้าส่งคืนนาง
ข้าหลวง
“บอกแม่นางเครือแก้วด้วย ฉันขอบใจ จะไม่ลืมบุญคุณ
นี้เลย”^{๑๔๙}

ผู้ประพันธ์ยังย้ำให้เห็นคุณลักษณะความเป็นผู้สำนึกในบุญคุณของเจ้าไลผ่านบทสนทนาของเจ้าไลเมื่อครั้งพบหญิงเครือแก้ว

“แม่หญิงให้คุณแก่ข้าพเจ้าเป็นล้นเหลือ จุนเจือขนม ส้ม
สุกลูกไม้ ข้าพเจ้ามิเคยลืมเลย”^{๑๕๐}

^{๑๔๘} คึกเดช กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๑.

^{๑๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๐.

นอกจากนี้ในนวนิยายเรื่องเจ้าไล ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครเจ้าไลให้เป็นผู้มีสติปัญญาและปฏิภาณไหวพริบในการตอบคำถาม แสดงให้เห็นความเฉลียวฉลาดของเจ้าไล บทสนทนาที่ยกมานี้แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยดังกล่าวของตัวละคร ซึ่งเป็นบทสนทนายกหว่าง เจ้าไล กับ องค์สุทัศน์ เหตุการณ์นี้เจ้าไลตอบคำถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายเกษียณอายุข้าราชการที่องค์สุทัศน์คิดขึ้น และทรงขอความคิดเห็นจากเจ้าไล

“ฉัน(องค์สุทัศน์)ว่าควรจะมีกำหนดบทพระอัยการเกษียณอายุก็ดีเหมือนกัน สักชั้นษาเท่าไรจึงจะเหมาะสมที่สุดนะ” ทรงเอี้ยวพระพักตร์มาถามเจ้าไล จมื่นเสมอใจตรองผิวถวายเป็นคำตอบบอกตัวเลขก็ดูอะไร จึงเลียงบังคมทูลว่า

“ขอเดชะ อันหลักแห่งการปกครองแผ่นดินนั้น อยู่ที่เลือกใช้ผู้ปรีชาสามารถ เปรียบขุนนางอำมาตย์เสมียนหนึ่งเสียบ้าน ถ้าเสียบเล็กไปบ้านเรือนก็จะพังทลายลงมา ฉันใดก็ฉันนั้น ถ้าขุนนางอ่อนแอเกินไป แผ่นดินก็จะประสบความพ่ายแพ้และทุกข์ยาก ฉะนั้นข้าราชการบริพารทั้งหลายจึงต้องแข็งแกร่งเช่นเดียวกับเสียบ้าน พระพุทธเจ้าข้า”^{๑๕๑}

ในนวนิยายเรื่องเซงสบอ ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครพระนางเซงสบอให้เป็นผู้มีความรู้ในหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง บทสนทนาที่ยกมานี้แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยดังกล่าวของตัวละคร ซึ่งเป็นบทสนทนายกหว่างพระนางเซงสบอ กับ พระเจ้ามังระระวากี เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อพระนางเซงสบอทรงอธิบายหลักธรรมในพระพุทธานุชาตเรื่องนิวรรณ์แก่พระเจ้ามังระระวากี

“เมื่อทรงรู้ต้นเหตุแห่งประทุษร้ายอันมีที่มาของความรัก โลกโกรธหลง ดีกระนี้แล้ว เหตุใดพระองค์จึงทรงปล่อยให้นิวรรณ์มา มีอำนาจควบคุมพระปัญญาเพคะ”

“อะไรคือนิวรรณ์... นี้กำลังจะบอกสอนอะไร” ...

“นิวรรณ์คือจิตที่ไม่มีสมาธิ ทำให้ไม่ได้รับความสงบ ไม่ได้ใช้ปัญญา...” ...

^{๑๕๐} คึกเคซ กันตามระ, เจ้าไล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๗.

^{๑๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒๐.

“ทรงพอพระทัยหม่อมฉันก็เพราะรูป รส กลิ่น เสียง แล้ว
มาเกิดความกำหนัดยินดีเสนาหาในตัวหม่อมฉัน นี่คือ อำนาจ
ของกิเลส काम”

“แล้วยังไง”

“พระธรรมสอนไว้ว่าให้แก้ด้วยพิจารณาร่างกายของ
หม่อมฉันเป็นของน่าเกลียดไม่น่าอภิรมย์” ...

“เราเข้าใจ เคยบวชเรียนมาแล้ว แต่เราขอลากลับสักหน่อย
ว่าถ้าหากนิเวศน์มันเกิดขึ้นเรื่อยๆ เกิดแล้วดับๆ จะทำให้เราทำ
อย่างไร”

“ให้แก้ด้วยเจริญเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หัดดวง
จิตให้เกิดความสงสารเพคะ”^{๑๕๒}

นอกจากความเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งแล้ว ในนวนิยายเรื่องเซงสบู ผู้ประพันธ์ยังสร้างตัวละครพระนางเซงสบูให้เป็นผู้มีความรู้ในหลักการปกครองด้วย บทสนทนาที่ยกมานี้แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยดังกล่าวของตัวละคร ซึ่งเป็นบทสนทนาระหว่างพระนางเซงสบู กับ เจ้าชายตะโดโมเียง เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อพระนางเซงสบูและเจ้าชายตะโดโมเียงไปจลาจลวิสัยชนาเกี่ยวกับราชনীติหลักธรรมการปกครอง

“หน้าที่ของกษัตริย์ต้องทำสงครามแผ่ขยายอาณาเขต
ภาพดังนี้แล้ว ความไม่ครั้นคร้ามในสงครามเป็นคุณสมบัติของ
กษัตริย์” พระนางเซงสบูทรงตอบข้อฉงนของเจ้าชายตะโดโม
เียงว่า

“ความไม่ครั้นคร้ามในสงครามเป็นคุณสมบัติของ
กษัตริย์ก็จริงอยู่ แต่กระนั้นการทำสงครามต้องเป็นธรรมะนะเพ
คะ” ...

“ต้องมีใช้สงครามที่เป็นการรุกราน หรือความมักใหญ่
ใฝ่สูงหรือด้วยความกระหายสงคราม เพราะสงครามเช่นนั้นไม่
เป็นธรรม มิใช่สงครามที่ปกป้องประชาชนซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญ
ของกษัตริย์”^{๑๕๓}

^{๑๕๒} คึกเดช กันตามระ, เซงสบู, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖๑-๖๒.

^{๑๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๓-๑๓๔.

บทสนทนาที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่าพระนางเซงสอญเป็นผู้มีความรู้ทั้งในเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาและหลักธรรมที่เกี่ยวกับการปกครอง ซึ่งผู้ประพันธ์นำเสนอผ่านบทสนทนาของตัวละคร

จากตัวอย่างทั้งหมดจะเห็นว่าผู้ประพันธ์ใช้บทสนทนาในการนำเสนอลักษณะนิสัยที่น่าอัศจรรย์เชิดชูของละครเอก

๔.๔.๓ การใส่รูปประกอบของตัวละครเอกในนวนิยาย

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช ก้นตามระ ผู้ประพันธ์ใส่รูปของตัวละครเอกประกอบในนวนิยาย ซึ่งรูปประกอบที่ผู้ประพันธ์นำเสนอในนวนิยายล้วนเป็นรูปที่สวยงาม การใส่รูปประกอบของตัวละครเอกที่มีความงดงามเป็นการนำเสนอเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอกอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ตัวละครเอกแต่ละตัวในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช เป็นบุคคลที่ปรากฏชื่อในเอกสารทางประวัติศาสตร์ แต่เอกสารทางประวัติศาสตร์มิได้มีรูปของตัวละครเอกเหล่านี้ และส่วนมากมักไม่มีการบรรยายถึงลักษณะรูปร่างหน้าตาให้เห็นอย่างชัดเจน แต่เมื่อผู้ประพันธ์นำเรื่องราวของตัวละครเอกเหล่านี้มาประพันธ์เป็นนวนิยาย ผู้ประพันธ์ได้จินตนาการภาพของตัวละครเอกเหล่านี้อย่างงดงาม ทั้งยังวาดภาพตัวละครเอกเหล่านี้อย่างสวยงามเพื่อถ่ายทอดให้ผู้อ่านเห็นความงามของตัวละครเอกเหล่านี้ และสามารถจินตนาการถึงตัวละครเอกเหล่านี้ตามอย่างที่คุณประพันธ์จินตนาการไว้ซึ่งเป็นภาพที่งดงาม ดังนั้นการใส่รูปประกอบของตัวละครเอกที่งดงามจึงถือเป็นการยกย่องเชิดชูตัวละครเอกทางอ้อมอีกทางหนึ่ง

ภาพประกอบของตัวละครเอกในนวนิยายที่ผู้ประพันธ์ยกมาประกอบในนวนิยาย เช่น ภาพของมารีหรือท้าวทองกีบม้า ตัวละครเอกจากนวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้า ผู้ประพันธ์บรรยายรูปร่างหน้าตางานในนวนิยายว่าเป็นผู้มีความงดงามอย่างมาก

...งามอย่างฝรั่ง ผิวพรรณอล่งช่องเป็นยองใย เรือนผม
หยักศกดกดำเหมือนขนนกกาน้ำ ขนงหนาดกดำ นัยน์ตาโตเป็น
สินิล พวงแก้มแดงอมเลือดฝาดเป็นลูกตำลึง โอบอุ้งข้างดุจกลีบ
บัวแรกแย้ม...^{๑๕๔}

^{๑๕๔} คึกเดช ก้นตามระ, *ท้าวทองกีบม้า*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓-๒๔.

ภาพประกอบ ๑๑ ภาพของตัวละครเอกจากนวนิยายเรื่องทำวทองกีบม้า

ภาพของพระนางเซงสนอญ ตัวละครเอกจากเรื่องเซงสนอญ เป็นภาพที่ผู้ประพันธ์คือคึกเดช กันตามระวาดขึ้นเพื่อประกอบในนวนิยาย ผู้ประพันธ์บรรยายความงามของพระนางเซงสนอญว่า เป็นผู้มีรูปลักษณ์งดงามดังเทพธิดาจุติลงมาทั้งความงามของพระนางยังเป็นที่เลื่องลืออีกด้วย^{๑๕๕}

ภาพประกอบ ๑๒ ภาพของตัวละครเอกจากนวนิยายเรื่องเซงสนอญ

^{๑๕๕} คึกเดช กันตามระ, เซงสนอญ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓-๔.

ภาพของบุญชู ตัวละครเอกจากเรื่องขุนดาบนายเลือกและซุสิทินาปาติใจขุนดาบนายเลือก ๒ เป็นภาพที่ผู้ประพันธ์คือคึกเดช กันตามระวาดขึ้นเพื่อประกอบในนวนิยาย ตัวละครบุญชู เป็นผู้มีความงามอย่างทหรนักรบผู้เก่งกล้าสามารถ มีหน้าตาดี หน่วยงานทะมัดทะแมง แข็งแรง สมชายชาติศรี^{๑๕๖}

ภาพประกอบ ๑๓ ภาพของตัวละครเอกจากนวนิยายเรื่องขุนดาบนายเลือก และซุสิทินาปาติใจ ขุนดาบนายเลือก ๒

การนำเสนอเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอกโดยใช้รูปประกอบที่งดงามของตัวละครเอก นอกจากจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการภาพของตัวละครเอกได้ชัดเจนและสวยงามแล้ว ยังสอดคล้องกับลักษณะความเป็นอุดมคติของตัวละครเอกที่ผู้ประพันธ์ต้องการยกย่องเชิดชูด้วย ตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในบทที่ ๓ หัวข้อรูปลักษณ์ของตัวละครเอก จะเห็นว่าตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงในนวนิยายล้วนเป็นผู้มีรูปลักษณ์งดงามทั้งสิ้น การนำรูปตัวละครเอกมาประกอบในนวนิยายจึงเป็นวิธีการนำเสนอเพื่อยกย่องเชิดชูตัวละครเอกเหล่านี้อีกทางหนึ่ง

กลวิธีการประพันธ์ที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการสร้างตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ เพื่อให้มีลักษณะเป็นวีรบุรุษวีรสตรีและเป็นบุคคลที่สมควรได้รับการยกย่องเชิดชู ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการประพันธ์อันหลากหลาย ได้แก่ การสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องเพื่อ

^{๑๕๖} คึกเดช กันตามระ, **ขุนดาบนายเลือก**, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๒.

เชิดชูตัวละครเอก, การสร้างตัวละครประกอบเพื่อเชิดชูตัวละครเอก และการนำเสนอเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก

การสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก พบว่าผู้ประพันธ์ใช้การสร้างโครงเรื่องโดยการคัดสรรเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาผสมผสานกับจินตนาการเพื่อนำเสนอแก่นของเรื่องคือการเชิดชูตัวละครเอกในด้านต่างๆ เช่น นวนิยายเรื่องเจ้าไลที่ผู้ประพันธ์สร้างโครงเรื่องเพื่อมุ่งสรรเสริญพระเจ้าปราสาททองในฐานะที่เป็นผู้มีความเหมาะสมที่จะเป็นกษัตริย์อย่างแท้จริง หรือในนวนิยายเรื่องสุริยทัณฑ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างโครงเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นว่าพระสุริยทัณฑ์เป็นภรรยาที่ดีพร้อมในทุกด้าน ซึ่งการคัดสรรเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์คัดสรรเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเอกในเรื่องโดยตรงและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่ไม่ปรากฏว่าตัวละครเอกในนวนิยายมีบทบาท แต่ผู้ประพันธ์ใช้จินตนาการนำเหตุการณ์ดังกล่าวมาผสมผสานกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเอกในเรื่อง นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังสร้างเหตุการณ์ขึ้นใหม่ ซึ่งมักเป็นเหตุการณ์ที่ขาดหายไปจากเอกสารทางประวัติศาสตร์เพื่อร้อยเรียงเรื่องราวของตัวละครเอกแต่ละตัวให้มีชีวิตที่ต่อเนื่องชัดเจน และเพื่อแสดงลักษณะนิสัยและคุณสมบัติที่น่ายกย่องเชิดชูของตัวละครเอกให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนกลวิธีด้านเนื้อเรื่อง ผู้ประพันธ์ใช้จัดการรายละเอียดของเหตุการณ์ที่คัดเลือกมาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากมีเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์มิได้คัดสรรมาใช้โดยตรงไปตรงมา แต่มีการนำรายละเอียดของเหตุการณ์มาดัดแปลงก่อนที่จะนำมาใช้ในนวนิยาย

การสร้างตัวละครประกอบเพื่อเชิดชูตัวละครเอก พบว่า ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครขึ้นใหม่เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมให้ตัวละครเอกได้แสดงสติปัญญาความสามารถและลักษณะนิสัยที่ดี ได้แก่การสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นคู่เปรียบเทียบกับตัวละครเอกเพื่อขบเน้นคุณลักษณะของตัวละครเอกให้เด่นชัดยิ่งขึ้น การสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นผู้ร้าย เพื่อส่งเสริมให้ตัวละครเอกได้แสดงความสามารถ และการสร้างตัวละครที่มีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือตัวละครเอกเพื่อเปิดพื้นที่ให้ตัวละครเอกได้แสดงคุณธรรมความสามารถในด้านต่างๆ

การนำเสนอเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก ผู้ประพันธ์นำเสนอเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์นำเสนอเรื่องผ่านบทสนทนา และการใส่รูปประกอบของตัวละครเอกในนวนิยาย ในการนำเสนอเรื่องด้วยการบรรยายพบว่าผู้ประพันธ์ใช้วิธีการบรรยายเหตุการณ์แบบพงศาวดารทุกเรื่องเพื่อสร้างความสมจริงและน่าเชื่อถือ มีการบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ วัฒนธรรมและประเพณีอย่างละเอียด มีการยกข้อความจากเอกสารทางประวัติศาสตร์และวรรณคดีมาบรรยายในนวนิยาย และมีการแทรกบทประพันธ์เพื่อเชิดชูตัวละครเอก การนำเสนอผ่านบทสนทนา

ผู้ประพันธ์ใช้บทสนทนาในการนำเสนอคุณสมบัติและลักษณะนิสัยของตัวละครเอกเป็นหลัก และการนำเสนอโดยการใส่รูปประกอบของตัวละครเอกเพื่อยกย่องเชิดชูตัวละครเอก

กลวิธีการประพันธ์ทั้งการสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก การสร้างตัวละครประกอบเพื่อเชิดชูตัวละครเอก และการนำเสนอเรื่อง ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีหลากหลายเหล่านี้เพื่อสร้างตัวละครเอกให้มีลักษณะเป็นวีรบุรุษวีรสตรีผู้เป็นแบบอย่างในด้านต่างๆ

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

คึกเดช กันตามระเป็นนักเขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางวงคนหนึ่ง เขาเป็นผู้มีความรู้ ความสนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณกรรมเป็นอย่างมาก ยามว่างมักใช้เวลาศึกษาประวัติศาสตร์ไทย โดยเฉพาะประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา ความรักในสิ่งเหล่านี้ทำให้คึกเดช กันตามระเริ่มต้นประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒ และยังคงประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ออกมาอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีผลงานทั้งหมด ๗ เรื่อง ได้แก่ เจ้าไล, สุริโยทัย, ท้าวทองกีบม้า, เซงสบง, ตำนานรักศรีปราชญ์, ขุนดาบหนายเลือก และชูลีนาปาติใจ ขุนดาบหนายเลือก ๒ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั้ง ๗ เรื่องล้วนเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์แนวชีวีประวัติบุคคล ซึ่งบุคคลที่คึกเดช กันตามระเลือกมาประพันธ์เป็นตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ล้วนเป็นบุคคลที่มีชื่อปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น

ผลการศึกษาตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ พบว่าตัวละครเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระเป็นตัวละครที่มีลักษณะเป็นวีรบุรุษวีรสตรี ผู้เป็นแบบอย่างในด้านต่างๆ ตัวละครเอกเหล่านี้ แม้จะมีบทบาทและสถานภาพที่แตกต่างกัน แต่ลักษณะพื้นฐานที่ตัวละครเอกทุกตัวมีร่วมกันคือ ความมีสติปัญญา ความรู้ความสามารถและคุณธรรมในด้านต่างๆ

คุณลักษณะเรื่องความมีสติปัญญา ความรู้ และความสามารถที่ตัวละครเอกแต่ละตัวมีร่วมกัน คือความเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน หมั่นศึกษาหาความรู้เพื่อเพิ่มพูนสติปัญญาของตนเองอยู่เสมอ ลักษณะความเป็นผู้มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนนี้ ผู้ประพันธ์ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากตัวละครเอกทุกตัวล้วนได้รับการศึกษาเล่าเรียน โดยเฉพาะตัวละครเอกฝ่ายชายที่นอกจากการฝึกฝนและใฝ่หาความรู้ด้วยตนเองแล้ว ตัวละครเอกแต่ละตัวยังเป็นผู้ที่มีครูดี เช่น พระเจ้าปราสาททอง จากเรื่อง เจ้าไล เป็นลูกศิษย์ของพระองค์อิน ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องในเรื่องสติปัญญาและความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ อย่างมาก บุญชู จากเรื่อง ขุนดาบหนายเลือกและชูลีนาปาติใจ เป็นลูกศิษย์ของพระอาจารย์ทองดี ผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องศิลปะหมัดมวยผสมผสานกับเพลงดาบอย่างหาตัวจับได้ยาก และศรีปราชญ์ จากเรื่อง ตำนานรักศรีปราชญ์ ที่ได้ร่ำเรียนวิชากับพระมหाराชครูแก้วเอกในราชสำนักของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ส่วนตัวละครเอกฝ่ายหญิงแม้ผู้ประพันธ์มิได้กล่าวไว้ชัดเจนว่าได้รับการศึกษาจากครูผู้มีความรู้ความสามารถมากอย่างตัวละคร

เอกฝ่ายชาย แต่ตัวละครเอกฝ่ายหญิงทุกตัวก็ล้วนได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างดี กระทั่งสามารถอ่านเขียนหนังสือ และสามารถศึกษาหาความรู้ในวิชาที่ตนเองสนใจได้ แตกต่างจากสตรีส่วนใหญ่ในสมัยก่อน

ในด้านคุณธรรมของตัวละครเอก ผู้ประพันธ์สร้างให้ตัวละครเอกทุกตัวมีลักษณะเป็นผู้มีความกล้าหาญ กระทำในสิ่งที่ถูกต้อง มีความเสียสละ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น คุณลักษณะเรื่องความมีสติปัญญาความรู้ความสามารถและความมีคุณธรรมเหล่านี้เป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่ตัวละครเอกทุกตัวมีร่วมกัน

นอกจากคุณลักษณะพื้นฐานที่ตัวละครเอกทุกตัวมีร่วมกันแล้ว ตัวละครเอกแต่ละตัวยังมีคุณลักษณะเฉพาะที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันตามสถานภาพของตน กล่าวคือ ตัวละครเอกที่มีสถานภาพเป็นพระมหากษัตริย์ ไม่ว่าจะเป็นตัวละครฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงต่างมีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกัน เช่น พระเจ้าปราสาททอง ตัวละครเอกจากเรื่องเจ้าไล และพระนางเซงสบุ ตัวละครเอกจากเรื่องเซงสบุ มีคุณลักษณะร่วมกันคือ มีรูปลักษณะที่โดดเด่นแตกต่างจากตัวละครอื่น เช่น พระเจ้าปราสาททองเป็นผู้มีลักษณะดีตามตำราบรรพบุรุษ และมีหน้าตาทำทางสง่างามคล้ายสมเด็จพระเอกาทศรถพระราชบิดา ส่วนพระนางเซงสบุเป็นผู้มีความงามอย่างเบญจกัลยาณี นอกจากนี้ ขณะที่ตัวละครเอกทั้งสองถือกำเนิดได้เกิดเหตุการณ์มหัศจรรย์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีบุญญาธิการ เช่น เหตุการณ์ตอนแม่อินมารดาของพระเจ้าปราสาททองเกิดบุญนิมิตก่อนที่พระเจ้าปราสาททองจะเกิด หรือ เหตุการณ์ตอนเลี้ยงทายอนาคตของพระนางเซงสบุในวัยเด็กว่าเมื่อเติบโตขึ้นพระนางจะได้เป็นมหाराชผู้ทรงคุณธรรม นอกจากนั้นตัวละครเอกทั้งสองต่างมีความรู้อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับหลักการปกครองบ้านเมืองและหลักธรรมทางพุทธศาสนา ทั้งยังมีความเป็นผู้นำ และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก คุณลักษณะเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองที่ดีในทัศนะของผู้ประพันธ์คือ เป็นผู้ปกครองที่มีคุณธรรมและความสามารถในการปกครอง นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยบุญญาธิการด้วย

คุณลักษณะที่ต่างกันระหว่างผู้ปกครองฝ่ายชายอย่างพระเจ้าปราสาททองและผู้ปกครองฝ่ายหญิงอย่างพระนางเซงสบุที่เห็นได้ชัดเจนคือ ความสามารถเรื่องการต่อสู้ ซึ่งพบเฉพาะในตัวละครเอกฝ่ายชาย ส่วนพระนางเซงสบุผู้ประพันธ์เน้นย้ำในเรื่องความมีคุณธรรมในการปกครองเป็นหลัก

พระสุริโยทัย จากเรื่องสุริโยทัยเป็นตัวละครผู้เป็นแบบอย่างของพระราชินีและกุลสตรีไทยในอุดมคติ กล่าวคือ พระนางเป็นผู้มีคุณสมบัติเพียบพร้อมทั้งความรู้และสติปัญญา สามารถช่วย

พระราชสวามีปฏิบัติราชกิจของบ้านเมือง ทั้งยังเป็นช่างทำหลังที่คอยสนับสนุนพระราชสวามีใน
ทุกเรื่องอีกด้วย

ศรีปราชญ์ จากเรื่องตำนานรักศรีปราชญ์ และท้าวทองกีบม้า จากเรื่องท้าวทองกีบม้า ซึ่ง
ต่างอยู่ในฐานะข้าราชการสำนัก มีคุณลักษณะร่วมกันคือ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถสูงยิ่งในสาย
งานที่ตนรับผิดชอบ เช่น ท้าวทองกีบม้าเป็นหัวหน้าห้องเครื่อง มีหน้าที่ดูแลเรื่องอาหาร ก็เป็นผู้มี
ความสามารถเป็นเลิศในการทำอาหาร ส่วนศรีปราชญ์เป็นกวีเอกในราชสำนักก็เป็นผู้มีความรู้
ความสามารถในทางกวีอย่างหาผู้ใดเปรียบมิได้ และคุณธรรมที่ข้าราชการทั้งสองคนมีร่วมกันคือ
ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

บุญชู จากเรื่องขุนดาบหนายเลือกและฐิติทินาปาติโจช แม้จะมีสถานภาพเป็นสามัญชน
แต่เป็นสามัญชนผู้มีความสามารถในการสู้รบ ประกอบกับลักษณะนิสัยที่เป็นผู้กล้าหาญและ
มีความเสียสละเพื่อชาติบ้านเมืองจึงทำให้ตัวละครตัวนี้ได้รับการยกย่องอย่างมาก

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพของตัวละครเอกแต่ละตัว พบว่า ตัวละครเอกเหล่านี้ล้วน
ได้รับการยกย่องเชิดชูจากผู้ประพันธ์ ดังนี้ พระเจ้าปราสาททองได้รับการยกย่องว่าเป็น
พระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีคุณลักษณะที่เหมาะสมแก่การเป็นพระมหากษัตริย์ทุกประการ ได้แก่ ทรง
เป็นหน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์แห่งองค์สมเด็จพระเอกาทศรถและทรงประกอบด้วยบุญญาธิการ เป็น
พระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถ ทรงขึ้นครองราชสมบัติจากความสามารถของพระองค์
เอง, พระสุริโยทัยได้รับการยกย่องว่าเป็นภรรยาผู้มีความสมบัติเพียบพร้อมทั้งความเป็นกุลสตรี เป็น
ช่างทำหลังที่มีความสามารถ ขณะเดียวกันก็มีจิตใจกล้าหาญ รักษาชาติบ้านเมือง พร้อมสละชีพเพื่อ
พระราชสวามี, ท้าวทองกีบม้า ได้รับการยกย่องในฐานะผู้เป็นแบบอย่างของข้าราชการในอุดม
คติ ทั้งมีความสามารถในตำแหน่งหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้านาย, พระนาง
เซงสนอญ ได้รับการเชิดชูในฐานะที่พระนางทรงเปี่ยมไปด้วยพระสติปัญญาความสามารถและ
คุณธรรมในการปกครองบ้านเมือง, ศรีปราชญ์ได้รับการยกย่องว่าเป็นกวีผู้มีความเป็นเลิศในด้
านการประพันธ์ ทั้งยังได้รับการยกย่องในเรื่องความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อสมเด็จพระนารายณ์ และ
บุญชูถือเป็นแบบอย่างของทหารในอุดมคติที่มีความสามารถด้านการต่อสู้ มีความรักชาติ
บ้านเมืองและมีความจงรักภักดีต่อผู้บังคับบัญชา จะเห็นว่าผู้ประพันธ์ยกย่องเชิดชูตัวละครเอกทุก
ตัวในฐานะผู้เป็นแบบอย่างตามสถานภาพที่แตกต่างกันของตัวละครเอกแต่ละตัว

สำหรับกลวิธีที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการสร้างตัวละครเอกให้มีลักษณะเป็นวีรบุรุษและวีรสตรี
พบว่าผู้ประพันธ์ใช้การสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก, การสร้างตัวละคร

ประกอบเพื่อเชิดชูตัวละครเอก, และการนำเสนอเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก ดังนี้ กลวิธีการสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก พบว่า ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการสร้างโครงเรื่องโดยการคัดสรรเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาผสมผสานกับจินตนาการของผู้ประพันธ์ เพื่อเป็นกรอบในการร้อยเรียงเรื่องราวของตัวละครเอกแต่ละตัวให้มีชีวิตที่ต่อเนื่องชัดเจน และสมควรแก่การยกย่องเชิดชู ผู้ประพันธ์ได้คัดสรรเหตุการณ์จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเอกในเรื่องโดยตรง และเหตุการณ์ที่ไม่ปรากฏบทบาทของตัวละครเอกมาร้อยเรียงกันเข้าเป็นโครงเรื่อง โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่ไม่ปรากฏบทบาทของตัวเอก ผู้ประพันธ์ก็ได้จินตนาการบทบาทของตัวเอกเสริมเข้าไปในเหตุการณ์นั้นๆ เพื่อนำเสนอแนวคิดหลักของเรื่องคือการเชิดชูตัวละครเอกในด้านต่างๆ เช่น พระสุริโยทัยในเอกสารทางประวัติศาสตร์ปรากฏพระนามของพระนางในวีรกรรมขาดคอช้างในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเท่านั้น แต่ผู้ประพันธ์คัดสรรเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราชและจินตนาการบทบาทของพระสุริโยทัยเข้าไปในเหตุการณ์นั้น เพื่อยกย่องเชิดชูพระสุริโยทัย นอกจากนี้ในนวนิยายแต่ละเรื่อง ผู้ประพันธ์ยังใช้กลวิธีการสร้างเหตุการณ์ใหม่ขึ้นเป็นส่วนหนึ่งในโครงเรื่อง เพื่อช่วยให้ชีวิตของตัวละครเอกมีความต่อเนื่องและชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ในนวนิยายเรื่องเจ้าโล ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์ใหม่ขึ้นหลายเหตุการณ์ในโครงเรื่อง เพื่อมุ่งสรรเสริญสมเด็จพระเจ้าปราสาททองในฐานะผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งเป็นประมุขของประเทศอย่างแท้จริง เป็นต้น

การสร้างเนื้อเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก เป็นกลวิธีที่ผู้ประพันธ์ใช้จัดการรายละเอียดของเหตุการณ์ที่คัดเลือกมาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีทั้งที่ตรงตามเอกสารทางประวัติศาสตร์ และที่ดัดแปลงรายละเอียดจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ จากการวิเคราะห์พบวิธีที่ผู้ประพันธ์ใช้สร้างเนื้อเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอกดังนี้ ๑) การเพิ่มบทบาทของตัวละครเอกให้เข้าไปมีบทบาทในเหตุการณ์ที่ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ เหตุการณ์ตอนดังกล่าวมีบันทึกในเอกสารทางประวัติศาสตร์ แต่ไม่ปรากฏบทบาทของตัวละครเอก ผู้ประพันธ์นำตัวละครเอกเข้าไปมีบทบาทในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์นั้น ๒) เหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์และในนวนิยายตรงกัน คือ ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ตอนดังกล่าวจากเอกสารทางประวัติศาสตร์มาประกอบในนวนิยายโดยมิได้ดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ ๓) การดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ คือ เหตุการณ์ตอนดังกล่าวมีบันทึกในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์นำเหตุการณ์ตอนนั้นมาประกอบในนวนิยาย แต่มีการดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ ๔) การเลือกเหตุการณ์จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ เหตุการณ์ตอนดังกล่าวมีบันทึกในเอกสารทางประวัติศาสตร์มากกว่า ๑ ฉบับ เอกสารแต่ละฉบับกล่าวถึงเหตุการณ์ตอน

ดังกล่าวแตกต่างกัน ผู้ประพันธ์เลือกเหตุการณ์จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ฉบับใดฉบับหนึ่งเป็นหลัก และอาจจะนำรายละเอียดจากเอกสารอีกฉบับมาผสมผสานด้วย ๕) การนำเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์มาผสมผสานกัน กล่าวคือ เหตุการณ์ตอนดังกล่าวปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์มากกว่า ๑ ฉบับ ผู้ประพันธ์นำเอาเหตุการณ์จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับมาผสมผสานกัน และ ๖) การสร้างเหตุการณ์ขึ้นใหม่เพื่อประกอบในนวนิยาย ซึ่งเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นใหม่นี้มักเป็นเหตุการณ์ในช่วงที่ไม่มีบันทึกในเอกสารทางประวัติศาสตร์ หรือเป็นเหตุการณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงลักษณะนิสัยและคุณสมบัติต่างๆของตัวละครเอกให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การสร้างตัวละครประกอบเพื่อเชิดชูตัวละครเอก พบว่า ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครขึ้นใหม่เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมให้ตัวละครเอกได้แสดงความสามารถหรือคุณลักษณะที่ดี ดังนี้ การสร้างตัวละครประกอบที่มีบทบาทเป็นคู่แข่งเปรียบเทียบกับเพื่อนคุณลักษณะของตัวละครเอกให้เด่นชัดยิ่งขึ้น การสร้างตัวละครประกอบที่มีบทบาทเป็นผู้ร้ายเพื่อส่งเสริมให้ตัวละครเอกได้แสดงความสามารถ และการสร้างตัวละครประกอบที่มีบทบาทเป็นผู้ช่วยตัวละครเอก เพื่อเปิดพื้นที่ให้ตัวละครเอกได้แสดงคุณธรรมความสามารถในด้านต่างๆ

ในด้านการนำเสนอเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก ผู้ประพันธ์นำเสนอเรื่องด้วย ๓ วิธีใหญ่ๆ คือการนำเสนอเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ การนำเสนอเรื่องผ่านบทสนทนา และการใส่รูปประกอบของตัวละครเอกในนวนิยาย

ในการนำเสนอเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ ผู้ประพันธ์ใช้วิธีการบรรยายเหตุการณ์แบบพงศาวดาร คือ การนำเสนอเรื่องโดยขึ้นต้นด้วยศักราชและตามด้วยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ลักษณะการนำเสนอเช่นนี้ ทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์มีลักษณะคล้ายงานเขียนด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งมีส่วนช่วยให้นวนิยายมีความสมจริง ทำให้ผู้อ่านเชื่อว่าข้อมูลที่ผู้ประพันธ์นำเสนอในนวนิยายตรงกับข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ และเกิดความเชื่อถือข้อมูลในนวนิยายมากขึ้น จึงส่งผลให้ตัวละครในเรื่องมีความสมจริง เหมือนเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์จริง นอกจากนั้น ผู้ประพันธ์ยังใช้วิธีการบรรยายข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ วัฒนธรรม และประเพณีอย่างละเอียด กล่าวคือ ผู้ประพันธ์จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ วัฒนธรรม และประเพณีที่ปรากฏอยู่ในเหตุการณ์ต่างๆ อย่างละเอียดครบถ้วน ลักษณะการนำเสนอเช่นนี้ ทำให้นวนิยายมีความสมจริงเหมือนตัวละครเข้าไปมีบทบาทในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ประพันธ์ยังใช้วิธีการยกข้อความจากเอกสารทางประวัติศาสตร์และวรรณคดีมาบรรยายในนวนิยาย

นิยาย คือ ผู้ประพันธ์นำข้อความจากเอกสารทางประวัติศาสตร์และวรรณคดีมาประกอบในนวนิยายโดยยกมาทั้งเนื้อความและสำนวนภาษา การยกข้อความจากเอกสารทางประวัติศาสตร์และวรรณคดีมาประกอบในนวนิยายเป็นการนำเสนอเพื่อสร้างความสมจริงให้แก่นวนิยาย และเพื่อยกย่องเชิดชูตัวละครเอก ส่วนการนำเสนอผ่านบทสนทนา ผู้ประพันธ์ใช้บทสนทนาในการนำเสนอลักษณะนิสัยที่น่ายกย่องเชิดชูของตัวละครเอกเป็นหลัก และวิธีสุดท้ายที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการนำเสนอเรื่องเพื่อเชิดชูตัวละครเอก คือผู้ประพันธ์ได้จินตนาการภาพของตัวละครเอกเหล่านี้อย่างงดงาม ทั้งยังวาดภาพตัวละครเอกเหล่านี้อย่างงดงามประกอบในนวนิยายเพื่อให้ผู้อ่านเห็นความงามของตัวละครเหล่านี้ และจินตนาการถึงตัวละครเอกเหล่านี้ได้อย่างแจ่มชัดตามที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้น

อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะเด่นประการสำคัญที่สุดของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระ คือนวนิยายทุกเรื่องล้วนเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์แนวชีวประวัติวีรบุรุษและวีรสตรีที่ผู้ประพันธ์ต้องการให้ตัวละครเอกเป็นแบบอย่างในด้านต่างๆ ตัวละครเอกที่ผู้ประพันธ์เลือกมานำเสนอในนวนิยายมีทั้งบุคคลที่เป็นวีรบุรุษวีรสตรีในความรู้ของคนทั่วไปอยู่แล้ว อย่างเช่นพระสุริโยทัย และพระนางเซงสอญ บุคคลที่เป็นวีรบุรุษวีรสตรีแต่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักในวงกว้างอย่างเช่น บุญชู บุคคลที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปแต่มีชื่อในฐานะที่เป็นวีรบุรุษวีรสตรี อย่างเช่นท้าวทองกีบม้า และศรีปราชญ์ หรือแม้กระทั่งบุคคลที่มีภาพลบในความรู้ของคนทั่วไปอย่างเช่นพระเจ้าปราสาททอง ผู้ประพันธ์ก็สร้างเรื่องเจ้าไฉนขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นว่าพระเจ้าปราสาททองเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีคุณสมบัติเพียบพร้อมทุกประการในการเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

นอกจากนี้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระยังมีลักษณะเด่นเฉพาะตัวที่แตกต่างจากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์โดยทั่วไปอีกหลายประการ กล่าวคือ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาทุกเรื่อง แม้ว่ามีนวนิยายบางเรื่องที่เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์พม่า แต่เมื่อเทียบเวลาก็พบว่าร่วมสมัยกับอยุธยา ทั้งนี้เนื่องจากภูมิหลังของผู้ประพันธ์ที่เกิดและเติบโตในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความผูกพันกับสถานที่สำคัญและเรื่องราวต่างๆอย่างลึกซึ้ง ประกอบกับคึกเดชเกิดในครอบครัวที่แวดล้อมด้วยผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของกรุงศรีอยุธยา สิ่งเหล่านี้ทำให้คึกเดชสนใจศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของกรุงศรีอยุธยาเป็นพิเศษ

นอกจากนั้น นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชยังมีลักษณะเป็นนวนิยายเชิงวิชาการ ทั้งนี้นอกจากจะเป็นเพราะคึกเดชมีอาชีพหลักเป็นนักวิชาการโดยตรงแล้ว คึกเดชยังเริ่มต้นสร้าง

งานเขียนประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ จากความสนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณกรรม ในการประพันธ์นวนิยายแต่ละเรื่อง คึกเดชให้ความสำคัญกับการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับยุคสมัยที่ประพันธ์ในนวนิยายอย่างมาก โดยจดบันทึกเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งจากพงศาวดาร จดหมายเหตุ วรรณคดี และกฎหมายไว้เป็นเล่มๆอย่างละเอียดถี่ถ้วนเพื่อนำมาประกอบการประพันธ์ ดังนั้นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดชจึงมีลักษณะเด่นที่มีการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์อย่างละเอียดก่อนนำมาเป็นข้อมูลประกอบการประพันธ์นวนิยาย ไม่เว้นแม้กระทั่งเกร็ดเล็กเกร็ดน้อย เช่น เรื่องของสถานที่ ประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในสมัยนั้น คึกเดชให้ความสำคัญกับข้อมูลที่น่ามาประกอบในนวนิยายเป็นอย่างมาก และสิ่งนี้สะท้อนออกมาในนวนิยายคือ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทุกเรื่องของคึกเดชประกอบด้วยเชิงอรรถมากมาย ทั้งเชิงอรรถบอกที่มาและเชิงอรรถอธิบายความ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ นอกจากนี้ด้วยความที่คึกเดชเป็นศิลปินที่เชี่ยวชาญด้านจิตรกรรม นวนิยายของคึกเดชจึงมีภาพแสดงสถานที่ เครื่องแต่งกาย และเหตุการณ์ในเรื่องประกอบอยู่มากมาย เพื่ออธิบายให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

นอกจากลักษณะดังกล่าวแล้ว เนื่องจากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช เป็นนวนิยายที่ออกเผยแพร่ในรูปแบบของบทละครวิทยุก่อนที่จะนำมาพิมพ์รวมเล่ม ดังนั้นจึงมีลักษณะแตกต่างจากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั่วไป กล่าวคือ การแบ่งบทในนวนิยายแต่ละเรื่องค่อนข้างสั้น และมีการแบ่งบทค่อนข้างละเอียด เช่น นวนิยายเรื่องเจ้าโลมมี ๑๓๕ บท แต่ละบทมีความยาวประมาณ ๓-๗ หน้า นวนิยายเรื่องท้าวทองกีบม้ามี ๘๑ บท แต่ละบทมีความยาวประมาณ ๓-๑๐ หน้า นวนิยายเรื่องสุริโยทัยมี ๒๕ บท แต่ละบทมีความยาวประมาณ ๕-๑๐ หน้า เป็นต้น การดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะวิธีการประพันธ์นวนิยายของคึกเดชด้วยการเขียนฉบับร่างก่อน และนำฉบับร่างมาแก้ไขเขียนใหม่ให้สั้นกระชับขึ้น โดยจินตนาการให้เหมือนกับภาพยนตร์ ที่เนื้อเรื่องมีความกระชับ การดำเนินเรื่องตัดไปตัดมาอย่างรวดเร็ว และส่วนที่เป็นบทบรรยายและบทสนทนาแยกออกจากกันอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีกวีนิพนธ์ประกอบในเรื่อง เนื่องจากกวีนิพนธ์เป็นงานเขียนที่มีสัมผัสคล้องจอง เมื่อเป็นบทละครวิทยุสามารถอ่านออกอากาศโดยใส่ทำนองประกอบได้ เพื่อสร้างความไพเราะในการฟัง ประกอบกับคึกเดชเป็นผู้มีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องโคลงฉันท์กาพย์กลอน ทั้งยังสามารถขับร้องและแต่งคำประพันธ์ได้ ในนวนิยายทุกเรื่องจึงมีกวีนิพนธ์ประกอบในเรื่อง

กล่าวโดยสรุป นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเดช กันตามระเป็นนวนิยายแนวชีวประวัติวีรบุรุษวีรสตรีผู้เป็นแบบอย่างในด้านต่างๆ ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการประพันธ์หลากหลาย

วิธีผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืนเพื่อสร้างตัวละครเอกเหล่านี้ให้เป็นตัวละครที่มีคุณลักษณะอันโดดเด่น มีความสมจริง และพึงยึดเป็นแบบอย่าง นอกจากนี้ นวนิยายทุกเรื่องของคึกเคซยังมียุทธลักษณะเฉพาะซึ่งแตกต่างจากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์โดยทั่วไปอันเป็นผลมาจากปัจจัยด้านตัวผู้ประพันธ์และด้านการเผยแพร่ผลงานประพันธ์เป็นสำคัญ สิ่งเหล่านี้ร่วมกันทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคึกเคซ ก้นตามระเป็นผลงานที่มีคุณค่าทั้งในด้านเนื้อหาและในด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นนวนิยายเชิงชีวประวัติมีมาก หากมีการศึกษานวนิยายประเภทนี้เฉพาะในแง่ของตัวละครเอก น่าจะทำให้เห็นลักษณะของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาคผนวก

ภาคผนวก เนื้อเรื่องย่อของวรรณกรรมที่นำมาศึกษา

เรื่องย่อเจ้าไล

ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชา ขณะนั้นพระเอกาทศรถดำรงตำแหน่งเป็นอุปราชวังหลัง ขณะพระองค์ทรงลาดตระเวนเพื่อตรวจตราความสงบเรียบร้อยของอาณาประชาราษฎร์ ได้เกิดพายุทำให้เรือพระที่นั่งล่ม พระองค์พลัดตกน้ำไปขึ้นฝั่งใกล้บ้านยายจันทน์หญิงชาวบ้านเลน ซึ่งมีลูกสาวชื่อนางอิน ทั้งสองช่วยพระเอกาทศรถไว้ และให้พระองค์ประทับแรมที่บ้านตน เมื่อพระองค์เสด็จกลับพระนครได้พานางอินกลับไปด้วย โดยฝากให้ออกญาศรีธรรมมานำไปเลี้ยงดูที่บ้าน แต่ภรรยาของออกญาศรีธรรมมาเข้าใจผิดคิดว่านางอินเป็นภรรยาน้อยของออกญา ออกญาจึงจำเป็นต้องบอกความจริงว่านางอินเป็นภรรยาของพระเอกาทศรถ ขณะทั้งสองสนทนากัน มีข้าหลวงนางหนึ่งได้ยินเข้า เรื่องจึงทราบถึงพระชายา พระชายาจึงมารับนางอินไปอยู่ที่ตำหนักจันทน์

ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร พระองค์มีพระบัญชาให้ตระเตรียมไพร่พลฝึกศาสตราสรรพอาวุธไว้ในเดือนสิบสองปีหน้าจะยกทัพไปตีเมืองเมาะตะมะ ลู่ถึงเมืองหงสา เมื่อข่าวประกาศนี้รู้ถึงชาวประชารุงศรี ชายฉกรรจ์อยากเป็นทหารโดยสมัครใจไม่ต้องตักเตือนเพราะต้องการได้ชื่อว่าเป็นทหารกล้าในสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า แผ่นดินของพระองค์ออกราชการศึกหลายครั้งกระทั่งพระองค์เสด็จสวรรคต พระเอกาทศรถจึงได้ขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์

ต่อมานางอินรู้ว่าตนตั้งครรภ์ จึงขออนุญาตพระชายากลับไปคลอดลูกที่บ้านเลน เพราะเกรงว่าผู้อื่นจะต้องเดียดร้อนคอยดูแล กระทั่งเจ้าไลอายุได้ ๑๐ ขวบ นางอินพาเจ้าไลไปฝากกับออกญาศรีธรรมมาเพื่อเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็ก แต่เนื่องจากออกญาถูกให้ออกจากราชการแล้ว จึงยกเจ้าไลให้เป็นลูกบุญธรรมของพระชายา เจ้าไลจึงได้บวชเรียนกับพระองค์อิน พระโอรสของสมเด็จพระชายากับพระเอกาทศรถ ผู้มีพระปรีชาสามารถ

เมื่อเจ้าไลอายุย่างเข้า ๑๖ ปี สืบจากสามเณร และเตรียมตัวเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็ก แต่หนทางการเข้ารับราชการของเจ้าไลไม่ราบรื่นนัก เมื่อถึงพิธีถวายตัวเป็นมหาดเล็ก เจ้าไลมีเรื่องกับบุตรชายของเจ้านศรีสรรัักษ์ ทำให้ไม่ได้รับคัดเลือกเป็นมหาดเล็กและต้องรับโทษจำคุก ในคุกเจ้าไลได้รู้จักกับมงคัล ด้วยนิสัยที่มีน้ำใจของเจ้าไลทำให้ทั้งคู่เป็นเพื่อนรักกัน

เมื่อออกจากคุก เจ้าไลได้เข้าทำงานที่พระคลังวิเสท กระทั่งได้เลื่อนยศเป็นมหาดเล็ก ทิพยรส แม้จะได้ทำงานที่พระคลังวิเสท แต่เจ้าไลอยากเป็นทหารจึงขออนุญาตพระนาย(หัวหน้าพระคลังวิเสท)ไปดูการฝึกทหาร เหตุการณ์ในตอนนีทำให้เจ้าไลมีโอกาสแสดงความสามารถ พระวิจิตครูฝึกจึงรับเจ้าไลเป็นทหารและบอกให้มาฝึกฝนวิชาทหารทุกวัน แต่กวินบุตรชายของจมีนศรีสรรักษ์นำความเรื่องเจ้าไลฝึกทหารไปบอกบิดาตน เจ้าไลจึงไม่ได้รับอนุญาตให้ไปฝึกทหารอีก เจ้าไลแค้นจมีนศรีสรรักษ์จึงเข้าข่มขืนบุตรสาวของจมีนศรีสรรักษ์ก่อนที่ตนเองจะหนีออกจากวัง

เมื่อจมีนศรีสรรักษ์ทราบเรื่องที่เจ้าไลเข้าข่มขืนลูกสาวตนก็โกรธมาก ยกพวกไปฆ่าชาววิเสท แล้วโยนความผิดให้เจ้าไล ส่วนเจ้าไลเมื่อหนีออกจากพระคลังวิเสทก็กลับมายู่บ้านกับแม่อิน และได้ทราบจากพระมหามนตรีว่าตนเป็นลูกของสมเด็จพระเอกาทศรถ ด้านจมีนศรีสรรักษ์และพระชายาเมื่อทราบว่าเจ้าไลรู้ความจริงว่าตนเป็นลูกของสมเด็จพระเอกาทศรถก็คิดกำจัดเจ้าไล

เจ้าไลกลับเข้ากรุงศรีอยุธยาเพื่อแก้แค้นเรื่องที่ถูกละทิ้งไว้ว่าฆ่าชาววิเสท ระหว่างทางกลับเข้าวัง เจ้าไลถูกวางแผนลอบฆ่า จึงตัดสินใจไม่เข้าวังไปกับออกญาศรีธรรมมาแต่จะเดินไปตามทางของตนเอง ต่อมาเจ้าฟ้าสุทัศน์ให้เจ้าไลเป็นทหาร เนื่องจากเข้าช่วยเหลือนายฟานิดที่ถูกทหารของเจ้าฟ้าสุทัศน์ลงโทษที่เข้ามาขวางขบวนเสด็จเพื่อถวายฎีการ้องทุกข์

เจ้าไลรับราชการได้เลื่อนตำแหน่งเป็นคุณพระเสมอใจราชของครักษ์เนื่องจากไปช่วยปราบกบฏจีนนายกาย แต่เมื่อทางการพบตัว เจ้าไลถูกจับเข้าคุกอีกครั้งข้อหาฆ่าชาววิเสท ต่อมาเจ้าไลพ้นโทษออกจากคุกและกระทำความดีความชอบได้รับบรรดาศักดิ์เป็นออกพระจมีนศรีวรวงศ์ แต่ไปมีเรื่องกับพระเกษตราธิบดีตัวแทนของพระมหากษัตริย์ในการทำพิธีเผาทุ่ง เนื่องจากความเข้าใจผิด เจ้าไลต้องโทษจำคุกและถูกไล่ออกจากราชการ

สมเด็จพระเอกาทศรถประชวรหนัก สมเด็จพระอัครเทวีจึงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทรงมอบหมายให้เจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์พระโอรสดูแลกิจการบ้านเมือง แต่เจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์อ่อนแอ เอาแต่เสวยน้ำจันทน์ใฝ่การบันเทิงสังคีต พระชายาจึงหวังให้พระราชนุตรศรีศิลป์ขึ้นครองราชย์ ต่อมาสมเด็จพระเอกาทศรถเสด็จสวรรคต สมเด็จพระศรีเสาวภาคย์ขึ้นเถลิงราชสมบัติต่อ เจ้าไลจึงได้รับการนิรโทษกรรม เมื่อออกจากคุก เจ้าไลช่วยปราบกบฏชาวญี่ปุ่นได้สำเร็จทำให้พระเจ้าอยู่หัวทรงคืนยศให้เจ้าไลเป็นจมีนศรีวรวงศ์ดังเดิม ในระหว่างนี้มีข่าวว่าจะมีการก่อกบฏ พระเจ้าอยู่หัวได้มอบหมายให้เจ้าไลเป็นผู้บัญชาการปราบกบฏ ฝ่ายพระชายาพยายามโน้มน้าวเจ้าไลให้มาสนับสนุนพระศรีศิลป์ให้ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่เจ้าไลเห็นว่าพระ

ศรีศิลป์ไม่มีจริยวัตรที่เหมาะสมเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ขณะเดียวกันเจ้าโลเห็นว่าพระเจ้าอยู่หัวศรีเสาวภาคย์ก็ไม่เหมาะสม เจ้าโลคิดว่าผู้ที่เหมาะสมที่สุดคือองค์อื่นซึ่งขณะนั้นผนวชอยู่ เจ้าโลจึงคิดแผนกบฏซ้อนกบฏเพื่อให้องค์อื่นได้ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเจ้าโลก็กระทำสำเร็จ องค์อื่นจึงขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์พระนามว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงธรรม และเจ้าโลได้เป็นเจ้าพระยา kala โหมศรีสุริยวงศ์ ส่วนเจ้าฟ้าศรีศิลป์ในฐานะที่เป็นน้องร่วมท้องเดียวกับองค์อื่นจึงได้ไปครองเมืองพิริบปริ(เพชรบุรี)

ในรัชกาลแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงธรรม แผ่นดินร่มเย็นเป็นสุข มีการค้นพบรอยพระพุทธรูป แต่งมหาชาติคำหลวงและสร้างพระไตรปิฎก และยามาตาสามารถปราบมรุ่มสำเร็จ จึงได้บรรดาศักดิ์เป็นออกญาเสนาภิมุขราชของครักษ์ เจ้ากรมกองอาสารักษาพระองค์ ต่อมาพระเจ้าอยู่หัวทรงธรรมสวรรคต มีพระประสงค์ให้พระราชโอรสของพระองค์คือองค์ชายเชษฐาขึ้นครองราชสมบัติโดยมีออกญา kala โหมและออกญาเสนาภิมุขเป็นที่ปรึกษา ในระหว่างนี้เจ้าฟ้าศรีศิลป์ก่อกบฏ ออกญา kala โหมและออกญาเสนาภิมุขปราบกบฏเจ้าฟ้าศรีศิลป์ได้สำเร็จ และนำเจ้าฟ้าศรีศิลป์ไปสำเร็จโทษ เมื่อเหตุการณ์ทั้งหมดคลี่คลายลง ออกญาเสนาภิมุขถูกส่งตัวไปอยู่ที่นครศรีธรรมราช

ในวันฉาปนกิจศพมารดาของออกญา kala โหม พระเจ้าอยู่หัวพระเชษฐาธิราชเสด็จออกว่าราชการ เกิดความพิโรธที่เสนาอำมาตย์ไม่มาเข้าเฝ้าประจำตำแหน่งตามปกติ เพราะไปร่วมงานฉาปนกิจศพมารดาของออกญา kala โหม จึงทรงคิดจะสำเร็จโทษออกญา kala โหม ขณะนั้นมีคนของออกญา kala โหมได้ยินจึงนำความไปบอก ทำให้ออกญา kala โหมรู้ตัวก่อน จึงรวบรวมพรรคพวกและขุนนางร่วมกันก่อการกบฏ นำตัวพระเจ้าอยู่หัวเชษฐาธิราชไปสำเร็จโทษและยกสมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แทน พระอาทิตย์วงศ์ครองราชสมบัติได้ประมาณหกเดือน มุขมนตรีทั้งปวงปรึกษากันว่า พระอาทิตย์วงศ์ยังมีพระชันษาน้อย หากครองราชสมบัติต่อไปการแผ่นดินจะเสีย จึงยกพระอาทิตย์วงศ์จากเสวตฉัตรและถวายราชสมบัติแก่เจ้าพระยา kala โหมศรีสุริยวงศ์ เจ้าพระยา kala โหมศรีสุริยวงศ์ได้ฟังเหตุผลของมุขมนตรีทั้งหลาย จึงรับราชสมบัติปราบดาภิเษกขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

เรื่องย่อสุริโยทัย

แผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราช ขณะพระองค์เสด็จไปราชการสงคราม เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ในพระนครศรีอยุธยา ครอบครัวของพระเทียรราชา พระอนุชาต่างพระมารดาของสมเด็จพระไชยราชาธิราช ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน พร้อมด้วยพระสุริโยทัยพระชายาของพระเทียรราชาได้ช่วยกันดับไฟอย่างไม่คิดชีวิต ผิดกับท้าวศรีสุดาจันทร์ มเหสีเอกของสมเด็จพระไชยราชา ที่ลอบเป็นชู้กับพันบุตรศรีเทพเจ้าหน้าฝายพราหมณ์เฝ้าหอพระ กระทั่งพระนางตั้งครรภ์

เมื่อทัพหลวงของสมเด็จพระไชยราชากลับมายังพระนครศรีอยุธยา ท้าวศรีสุดาจันทร์ร่วมกับพันบุตรศรีเทพคิดแผนการกำจัดสมเด็จพระไชยราชาเนื่องจากกลัวความลับเรื่องที่ตั้งครรภ์ถึงพระองค์ จึงลอบวางยาพิษในพระกระยาหาร

กลับมาจากการศึกได้ไม่นาน สมเด็จพระไชยราชาต้องไปราชการศึกอีกครั้ง ครั้นนี้ระหว่างการเดินทางพระองค์ทรงพระประชวรและเสด็จสวรรคต ภายหลังจากพระราชพิธีเก็บพระบรมอัฐิของพระองค์ ท้าวศรีสุดาจันทร์เกรงว่าจะปกปิดพระครรภ์ที่โตขึ้นเรื่อยๆ ได้มิได้จึงคิดสถาปนาพันบุตรศรีเทพซู้รักให้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน พระนางต้องการให้ราชสมบัติตกแก่พระยอดฟ้า พระราชโอรสของสมเด็จพระไชยราชากับท้าวศรีจุฬาลักษณ์พระมเหสี โดยมีพระนางเป็นผู้สำเร็จราชการแทน

ฝ่ายพระเทียรราชาขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อแผ่นดิน ในวันประชุมขุนนางแผนการของท้าวศรีสุดาจันทร์ที่วางไว้ก็สัมฤทธิ์ผล พระยอดฟ้าได้ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน โดยมีพระนางเป็นที่ปรึกษาราชการ ส่วนพระเทียรราชาถูกขุนเขียนนเรศ(พันบุตรศรีเทพซู้รักของท้าวศรีสุดาจันทร์) และท้าวศรีสุดาจันทร์วางแผนลอบสังหารเดชะบุญที่กระทำไม่สำเร็จ แต่ถึงกระนั้นพวกของขุนเขียนนเรศและท้าวศรีสุดาจันทร์ ลอบทำร้ายคนในครอบครัวของพระเทียรราชา นอกจากนั้นอำมาตย์ผู้ใดที่ไม่เข้ากับฝ่ายพระนาง พระนางก็กำจัดสิ้น เพื่อความปลอดภัยของคนในครอบครัว พระเทียรราชาจึงตัดสินใจออกผนวช

เมื่อหมดศัตรูทางการเมือง ท้าวศรีสุดาจันทร์แต่งตั้งขุนเขียนนเรศเป็นขุนวรวงศาธิราช ผู้สำเร็จราชการอีกคนหนึ่ง ระหว่างที่พระเทียรราชาผนวช พระนางสุริโยทัยเสด็จไปทำบุญเสมอวันเวลาผ่านไป แผ่นดินตกอยู่ในมือของคนทรยศ พระสุริโยทัยมีเจตนาหมายถึงขุนพิเรนทรเทพพระญาติให้ลงมาช่วยกันกอบกู้กรุงศรีอยุธยาจากคนชั่ว ขุนพิเรนทรเทพรวบรวมพรรคพวก

ประกอบด้วยหลวงศรียศ หมื่นราชเสนา่หา และขุนอินทรเทพวางแผนการกอบกู้แผ่นดินกรุงศรีอยุธยา

ด้านท้าวศรีสุดาจันทร์ปรารถนาจะให้ขุนวรวงศาธิราชผู้รักได้ครองราชสมบัติและมุ่งหวังให้พระศรีศิลป์พระโอรสของพระนางอันเกิดจากพระไชยราชาสืบสันตติวงศ์เป็นรัชทายาทของค์ต่อไป จึงคิดปลงพระชนม์พระยอดฟ้า โดยรับสั่งนางข้าหลวงต้นห้องวางยาพิษพระยอดฟ้า และสั่งให้กำจัดเจ้านายต่างราชวงศ์ที่ไม่ยอมสวามิภักดิ์ทั้งหมด พระยอดฟ้าถูกปลงพระชนม์ด้วยยาพิษ ขุนอินทรเทพและพวกช่วยกันกอบกู้บ้านเมืองจากท้าวศรีสุดาจันทร์ได้สำเร็จและอัญเชิญพระเทียรราชาขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ ทรงพระนามว่าสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

ฝ่ายพม่าเห็นว่ากรุงศรีอยุธยามีปัญหาภายในแผ่นดิน จึงยกทัพมาตีเกิดสงครามยุทธหัตถีขึ้น พระสุริโยทัยขาดคอช้าง พระเจ้าแปรแม่ทัพพม่าทราบในภายหลังว่าผู้ที่ตายคือสตรี ก็เอาแต่ตีมเหสีทำให้การโจมตีในรอบแรกไม่สำเร็จ เกิดการปะทะกันอย่างรุนแรง ต่างฝ่ายต่างสูญเสียไพร่พลจำนวนมาก แต่พม่าก็ยังไม่ยอมยกทัพกลับ กระทั่งพม่าทราบข่าวว่ามอญเป็นกบฏจึงยอมถอยทัพกลับ ขณะถอยทัพพม่าจับตัวพระราชโอรสของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิไป พระมหาจักรพรรดิจำต้องขอเจริญพระราชไมตรีกับสมเด็จพระเจ้ากรุงหงสาวดีเพื่อขอให้ปล่อยตัวพระราชโอรส พระเจ้ากรุงหงสาวดีทรงขอแลกเปลี่ยนพระราชโอรสกับช้างพลายสองเชือก สงครามในครั้งนี้จึงยุติลง

เรื่องย่อท้าวทองกีบม้า

มารี ธิดาคนโตของฟานิค อดีตข้าราชการเจ้ากรมท่าในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวทรงธรรม สืบเชื้อสายมาจากคอน อัลฟองโซ ชาวโปรตุเกสคนแรกที่เหยียบแผ่นดินสยาม และมารดาคือนางเอซูล่า ยามาตา สืบเชื้อสายมาจากตระกูลนักรบ มารีแต่งงานกับพอลคอนขุนนางชาวกรีก ก่อนที่จะเข้าพิธีแต่งงาน ความรักของทั้งคู่ประสบอุปสรรค เนื่องจากครอบครัวของมารีเป็นครอบครัวที่เคร่งครัดในคริสต์ศาสนา ส่วนพอลคอนไม่นับถือศาสนาใด แต่เพราะความรักแท้ที่มีต่อมารี พอลคอนจึงประกาศตนนับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอย่างจริงจัง และแสดงตนเป็นคริสตังที่เคร่งครัดและจริงจังจนบิดาของมารียินยอมให้ทั้งคู่แต่งงานกัน เมื่อแต่งงานมารีย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านของพอลคอนและได้รู้ว่าพอลคอนมีลูกติดคนหนึ่งจากคุณท้าวแก้ว ข้าหลวงที่สมเด็จพระหลวงโยธาเทพพระราชทานให้ มารีเลี้ยงดูลูกสาวของพอลคอนอย่างดี

มารีเข้ามาอยู่ในบ้านของพอลคอน ทำหน้าที่เป็นภรรยาอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ต่อมาพอลคอนพามารีขึ้นละโว้เพื่อเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ การเข้าเฝ้าครั้งนี้มารีได้รับมอบหมายจากสมเด็จพระนารายณ์ให้เป็นหัวหน้าแม่ครัวที่โรงอบขนมปัง เนื่องจากบาทหลวงหลุยส์ผู้ดูแลโบสถ์กล่าวชมรสชาตขนมปังของมารี เมื่อมารีได้รับหน้าที่เป็นหัวหน้าแม่ครัวทำให้สามารถเข้าออกนอกในวังได้สะดวกและเพื่อให้เป็นที่คุ้นเคยของคนในวัง สมเด็จพระนารายณ์จึงมีรับสั่งให้มารีเข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงโยธาเทพพระเจ้าที่นั่งนางเธอและกรมหลวงโยธาเทพพระราชธิดาในสมเด็จพระนารายณ์ตามลำพัง การเข้าเฝ้าครั้งนี้สมเด็จพระเจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์ให้มารีกรอมาลย์ให้ดู กรมหลวงโยธาเทพสังเกตเห็นว่ามารีเป็นคนช่างประดิษฐ์ รู้จักจักจำ ปรับปรุงฝีมือโดยเรียนรู้จากคนรอบข้าง

กิจวัตรของมารีคือบางวันก็ออกบ้านเข้าวัง วันใดไม่ได้เข้าวังมารีก็อยู่กับบ้านปรุงอาหารให้สามีรับประทานตอนเช้ามีด ตกเพลก็ทำกับข้าวใส่ปั้นโตบรรจุตะกร้าให้บ่าวหาบสาแหวกไปให้บาทหลวงหลุยส์ สามี และองครักษ์กินกลางวันในวัง ตกบ่ายแก่ๆก็เตรียมปรุงอาหารมื้อเย็นไว้คอยสามีกลับมา วันไหนสามีกลับค้ำยามว่างมารีก็เอาตำราภาษาฝรั่งเศสของบาทหลวงหลุยส์มาฝึกหัดอ่านเขียน คินไหนอยู่กันพร้อมหน้ามารีก็ขอให้บาทหลวงหลุยส์บอกออกเสียงฝรั่งเศสให้ถูกสำเนียงหรือให้พอลคอนบอกพูดภาษาอังกฤษ ขึ้นอยู่กับโอกาสใครจะอำนวยความสะดวก

วันหนึ่งมารีพบว่าตนเองตั้งครภภ ต่อมาคลอดบุตรเป็นชายชื่อยอร์จ ส่วนพอลคอนผู้เป็นสามี ขณะนี้กำลังควบคุมดูแลตกแต่งลายปูนปั้นที่รอบประตูหน้าต่างตึกเลี้ยงรับรองราชทูตซึ่งใกล้จะเสร็จเหลือแต่ตกแต่งรายละเอียดปูนปั้นที่ต้องใช้ช่างฝีมือ พอลคอนพอใจอี้อัลันบุตรสาวของช่างฝีมือประกอบกับแรงสนับสนุนของอาเจินช่างฝีมือบิดาของอี้อัลันทำให้ทั้งคู่จบเป็นชู้กัน

เวลาผ่านไปเจ้าคุณโกษาธิบดี(เหล็ก)ถึงแก่อสัญกรรม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเลื่อนตำแหน่งให้พอลคอน เพื่อเข้ามาทำหน้าที่แทนเจ้าคุณเหล็กที่เปรียบเสมือนแขนขวาของพระองค์ ต่อมาคณะราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งกรุงฝรั่งเศส เซอวาเลีย เดอ โชมงต์ และเจ้าคณะได้อัญเชิญพระราชสาส์นเพื่อทำสัญญาไมตรีกับสยามประเทศ ในการมาเจริญสัมพันธไมตรีกับสยามครั้งนี้ เดอ โชมงต์ ได้รับมอบหมายภารกิจสำคัญจากพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ให้มาโนมน้าวสมเด็จพระนารายณ์พระเจ้ากรุงสยามให้ทรงเข้ารับนับถือศาสนาคาทอลิก เมื่อคณะราชทูตนำพระราชสาส์นถวายแด่สมเด็จพระนารายณ์ พระองค์ทรงกล่าวว่า การนับถือศาสนาเป็นเรื่องของศรัทธาพระองค์จะตั้งตนอยู่เป็นกลาง หากว่าพระเจ้าบงสรวงสวรรค์บันดาลให้เกิดศรัทธาเมื่อใดพระองค์ก็พร้อมจะเข้ารับนับถือเมื่อนั้น และพระองค์ได้ออกพระราชกฤษฎีกาแล้วว่าจะอนุญาตให้ไพร่ฟ้าประชาชนและข้าราชการทุกคนใครจะนับถือศาสนาอะไรก็ไม่ห้ามปรามและไม่ถือว่ามีความผิด และจะให้การอนุเคราะห์แก่ศาสนาคาทอลิกอย่างดีทุกประการ

ต่อมาคณะราชทูตจากฝรั่งเศสเดินทางไปยังละโว้ ที่นี้มีรีเตรียมเรือนรับรองและห้องเลี้ยงอาหารไว้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เมื่อเสร็จงานแม้มารีจะเหน็ดเหนื่อยแต่ก็มีความภาคภูมิใจที่ตนได้ถวายงานใต้เบื้องพระยุคลบาทอย่างเต็มกำลัง เมื่อเสร็จภารกิจที่ได้รับมอบหมายคณะราชทูตเฝ้ากราบถวายบังคมลา หลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานฐานันดรศักดิ์ให้ออกพระฤทธิ์กำแหงภักดีศรีสุเรนทรเสนา ขึ้นดำรงตำแหน่งเจ้าพระยาวิชาเยนทร์โกษาธิบดี และมีพระโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้คุณหญิงมารี ปินญา เดอ กีย์มาร์ เป็นคุณท้าว

มารีสังเกตเห็นว่าหลังจากพอลคอนได้รับตำแหน่งเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ดูเปลี่ยนไปเป็นคนละคน เขาดูแก่อำนาจมากไป ไม่ค่อยได้มาวัดเหมือนเมื่อก่อน ตอนนี้อยู่แยกกันอยู่กับมารี พอลคอนก็ไปนอนกับอีหัดัน ฝ่ายมารีเมื่อแยกอยู่คนละบ้านกับพอลคอน ก็เข้าวังถวายงานแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงกระทั่งวันหนึ่งพระเพทราชามาขอตัวมารีให้ไปช่วยสอนป่าวไพร่ในเรือนทำขนม เนื่องจากได้ยินกิตติศัพท์เรื่องความอร่อย มารีคิดว่านี่เป็นโอกาสเหมาะที่จะผูกมิตรกับฝ่ายพระเพทราชา เพราะจำได้ว่าบิดาเคยสอนไว้ว่าอันศัตรูนั้นควรผูกด้วยมิตรไมตรี แต่เป็นศัตรูของสามีก็สมควรทำความดีเพื่อแผ้วสามี มารีจึงตั้งอกตั้งใจถ่ายทอดวิชาทำขนมให้แก่ป่าวไพร่ในเรือนครัวของพระเพทราชา ฝ่ายพอลคอนเมื่อทราบว่ารวยตาตนมาบ้านพระเพทราชาก็มาขอรับตัวกลับ มารีซึ่งหวังช่วยสามีในทางอ้อม แต่สามีกลับตระหนงตน ทำให้มารีได้คิดทบทวนว่าตั้งแต่ออกเรือนมาอยู่ด้วยกัน ตนเคยมีความสุขบ้างไหม จริงอย่างที่คุณพ่อของเธอเคยว่าไว้ว่าท่านไม่เคยไว้ใจเขาผู้นี้หลงระเริง มัวเมาอยู่กับลาภ ยศ และราคะตัณหา คุณแม่คือนางเออซูล่าก็เห็นแก่สินทรัพย์ยศศักดิ์ของเขา และก็เป็นที่เวรกรรมของมารีที่หลงนุชรูปร่างงาม ขณะนี้พอลคอนมีแผนการลับคือต้องการยก

เมืองบางกอกและเมืองสงขลาให้คนฝรั่งเศสปกครองโดยอำนาจสิทธิขาดในการออกคำสั่งอยู่ที่ตน
มารีซึ่งแอบฟังอยู่นอกห้องคิดไม่ถึงว่าสามีจะเจ้าเล่ห์เพทุบายเช่นนี้

แผนการลับของฟอลคอนกับราชทูตชาวฝรั่งเศสทำให้มารีไม่สบายใจที่ขณะนี้สามีของตน
คิดไม่ซื่อต่อแผ่นดินสยาม เมื่อทราบเรื่องราวของฟอลคอนมารีตัดสินใจบวชเป็นภิกษุณี ชีวิตนี้
อุทิศรับใช้พระเจ้าเท่านั้น ฝ่ายฟอลคอนขณะนี้กลับยิ่งทะนงตน กล่าวแก่ใครต่อใครว่าเพราะ
ตนเป็นคนหาเงินทองเข้าท้องพระคลัง สมเด็จพระนารายณ์จึงมีพระราชทรัพย์สร้างปราสาทราช
มณเฑียร และบอกแก่หุ้นส่วนตนว่าทราบใดที่ตนยังอยู่และร่วมหุ้นในบริษัทของฝรั่งเศส ตนจะทำ
ประโยชน์ทุกทางไม่ว่าการค้ากับจีน ญี่ปุ่น และอินเดีย สินค้าเหล่านี้จะถูกโอนไปอยู่บริษัทฝรั่งเศส
เพื่อคุมตลาดยุโรปแก่ฝ่ายเดียว พวกราชทูตต่างพอใจ

ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรหนัก พระเพทราชาและหลวงสรศักดิ์คิดการ
กบฏ เนื่องจากไม่ต้องการให้แผ่นดินบ้านเกิดเมืองนอนต้องตกเป็นประเทศราชของฝรั่งเศส เพราะมี
ข่าวว่าฟอลคอนและคณะทหารฝรั่งเศสจะก่อกบฏยึดประเทศสยาม ภายหลังพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
สวรรคต เพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง จึงจำเป็นต้องปฏิบัติการยับยั้งโดยฉับพลัน ซึ่งพระ
เพทราชากระทำการดังกล่าวสำเร็จ ฟอลคอนถูกลงโทษประหารชีวิต ส่วนมารีพระเพทราชาคืน
ตำแหน่งคุณท้าวให้ดังเดิม เพราะความดีของนางที่ทำให้ไม่ต้องตายไปพร้อมกับสามี

เวลาผ่านไป พระเพทราชาปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ แต่งตั้งให้หลวงสรศักดิ์เป็น
อุปราชวังหน้า และคุณปานเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดี สำหรับคุณท้าวมารีให้เป็นหัวหน้าพนักงาน
รักษาห้องพระเครื่องต้น มารีทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แต่ดำเนินชีวิตอย่างลำบาก

สิบห้าปีผ่านไป มารีได้รับตัวเงินจากคณะกรรมการขุนนางพ่อค้าฝรั่งเศสที่คืนหุ้นของฟอล
คอนให้แก่ตน เงินจำนวนนี้มารีตั้งใจจะนำไปตั้งมูลนิธิสนับสนุนสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าในหมู่บ้าน
ค่ายโปรตุเกส มารีมีอายุแก่เฒ่าถึง ๘๐ ปีจึงสิ้นอายุขัย มีชีวิตรับราชการถึงสี่แผ่นดินตั้งแต่รัชสมัย
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระเพทราชา สมเด็จพระเจ้าเสือ และสุดท้ายรัชสมัยสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวท้ายสระ มารีได้ขึ้นชื่อว่าเป็นเจ้าพนักงานตัวอย่าง รับราชการด้วยความซื่อสัตย์ อดทน
ขยัน จงรักภักดี เป็นที่ไว้วางใจของพระเจ้าอยู่หัวทุกพระองค์ แม้อายุมากก็ยังทำหน้าที่เป็นครูสอน
พวกข้าหลวงชาววิเสท เป็นเจ้าตำรับขนมไทยประเภททองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน
สังขยา และอื่นๆอีกมากมาย จนมีชื่อเสียงกล่าวขานกันติดปากของพวกพนักงานฝ่ายในว่า “คุณ
ท้าวทองกีบม้า

เรื่องย่อเชิงสรุป

ณ กรุงหงสาวดี พระเจ้ามังจิโลและพระมเหสีกำเนิดพระราชธิดาพระนามว่าแสงจาโบ ครั้นเมื่อพระราชธิดาเริ่มคลานได้ พระเจ้ามังจิโลก็ทรงเสียดายทว่าเมื่อเจริญพระชันษาขึ้นพระราชธิดาจะเป็นจักรพรรดินีฝ่ายใด โดยวางสมุดพระคัมภีร์ ๕ เล่มเรียงกัน แต่ละเล่มว่าด้วยพระราชอำนาจการปกครอง มีเพียงเล่มเดียวคือพระปฏิภนตะมายซึ่งแตกต่างจากเล่มอื่นและเป็นเล่มที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด แล้วดูว่าพระราชธิดาจะคลานไปแตะเล่มใดก่อน ปรากฏว่าพระราชธิดาทรงคลานตรงมาคว้าพระปฏิภนตะมาย(พระไตรปิฎก) พระราชบิดาจึงทรงทำนายว่า พระราชธิดาจักเป็นธรรมิกราชต่อไปในเบื้องหน้า

เมื่อพระราชธิดาเจริญวัย มีรูปลักษณะงดงามเป็นที่เลื่องลือ พระปัญญาเฉลียวฉลาด ทรงขยันหมั่นเพียรศึกษาทั้งพระไตรปิฎก พระธรรมศาสตร์ หลักการปกครองและขนบประเพณีของรามัญ ต่อมาพระเจ้ามังจิโลเสด็จสวรรคต พระราชธิดาขึ้นครองราชสมบัติในกรุงหงสาวดีเป็นกษัตริย์ลำดับที่ ๘ แห่งราชวงศ์ราชาธิราช ในหมู่อำมาตย์มีเพียงพระยารานพระเจ้าอาที่ไม่เห็นด้วยกับการขึ้นครองราชสมบัติของสตรี หวังคิดก่อการขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แทนพระราชธิดาแสงจาโบ

ฝ่ายอาณาจักรพม่า ณ กรุงอังวะ มีพระมหากษัตริย์ทรงพระนามว่า พระเจ้ามังเรชะวากี้ เป็นกษัตริย์ผู้สืบเชื้อสายมาจากพระเจ้ารามราชวงศ์ มีพระมเหสี ๓ พระองค์ พระองค์หนึ่งสิ้นพระชนม์ไปทั้งพระราชบุตรองค์น้อยไว้ ๔ พระองค์ พระมเหสีพระองค์ที่สองมีพระนามว่าเซงตะรังงา และพระองค์สุดท้ายมีพระนามว่าเซงโบเม เป็นพระมเหสีที่มีเชื้อสายชาวไทยใหญ่ มีพระราชบุตรพระนามว่ากเลเจตองโย

พระยาราน พระเจ้าอาวางอุบายยึดอำนาจเพื่อสถาปนาตนเองขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ ลอบส่งสารถึงพระเจ้ามังเรชะวากี้ ขอให้ส่งทหารมาชิงพระนางไปเป็นพระมเหสี โดยส่งสารมาบอก ว่า ทุกๆวันขึ้น ๔ ค่ำเดือน ๖ พระนางจะเสด็จไปนมัสการพระเกศธาตุเมืองตะเกิง ไม่มีกองทัพใหญ่คุ้มกัน ให้ส่งทหารจำนวนหนึ่งไปช่วยพระนางโดยขอชื่อแลกเปลี่ยนคือ ให้ส่งกองทัพไปช่วยก่อกบฏชิงราชสมบัติ เมื่อถึงวันฉลองพระเกศธาตุเมืองตะเกิง พระนางแสงจาโบปลอมพระองค์เสด็จไปนมัสการพุทธเจดีย์ ร่วมพิธีกับชาวบ้านพร้อมกับสอดส่องความเป็นอยู่ของอาณาประชาราษฎร์ ให้ทหารคุ้มกันหยุดตั้งค่ายพัก ส่วนพระนางเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยนางข้าหลวงไม่กี่คนตามลำพัง

พระเจ้ามั่งเระวะวาก็ปลอมพระองค์เข้ามาลักพาตัวพระนางไปในวันนั้น ได้ทรงเห็นถึงความงามและพระสติปัญญาของพระนาง จึงฆ่าพระยารานและลักพาตัวพระนางเสจาโบไปยังเมืองอังวะ

ณ กรุงอังวะ พระนางเสจาโบได้รับพระราชทานนามว่า เชนงสบู พระนางได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระมเหสีของพระเจ้ากรุงอังวะ นอกจากนี้พระนางยังทำหน้าที่ถวายอักษรแด่โอรสธิดาของพระเจ้ากรุงอังวะด้วย พระนางทรงมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ทรงนำสร้อยมหาศิวาภรณ์ที่พระเจ้ากรุงอังวะพระราชทานให้ไปขายเพื่อนำเงินมาบำรุงพระพุทธศาสนา เมื่อความทราบถึงพระเจ้ากรุงอังวะก็ทรงกริ้วมาก จึงเสด็จออกโพนช้าง ขณะนั้นพระนางเชงโบเมมเหสีองค์หนึ่งของพระเจ้ากรุงอังวะ ซึ่งมีสายสัมพันธ์กับทางไทยใหญ่วางอุบายลอบปลงพระชนม์พระเจ้ากรุงอังวะแต่ไม่สำเร็จ ในระหว่างนี้พระมหาปิฎกธร เห็นว่าพระนางเชงสบูถูกลักพาตัวไปอยู่ ณ กรุงอังวะนานแล้ว จึงวางแผนเตรียมการพาพระนางกลับหงสาวดี ขณะที่พระมหาปิฎกธรรคิดแผนการพาพระนางเชงสบูกลับเมือง พระมเหสีเชงโบเมได้วางแผนกับเจ้าฟ้าโองปองคิดก่อการกบฏ เหตุการณ์นี้ทำให้พระเจ้ากรุงอังวะ (พระเจ้ามั่งเระวะวาก็) สวรรคตและพระนางเชงสบูได้รับอิสรภาพกลับมายังหงสาวดี ต่อมาพระนางได้มอบราชสมบัติแก่พระมหาปิฎกธรและเสด็จสวรรคต

เรื่องย่อตำนานรักศรีปราชญ์

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ขณะพระองค์ทรงสำราญพระอริยาบถทรงแต่งโคลงกับเหล่าปราชญ์ราชกวี่ ทรงผูกคำโคลงบทหนึ่งแต่ยังแต่งไม่เสร็จจึงมอบให้พระมหाराชครูนำกลับไปแต่งต่อที่บ้าน พระมหाराชครูคิดไม่ออกจึงวางบทโคลงไว้ ศรีลูกชายวัย ๙ ขวบแต่งโคลงต่อจนจบ พระมหाराชครูนำโคลงบทดังกล่าวถวายสมเด็จพระนารายณ์ ทรงพอพระทัยคำโคลงมาก และเห็นว่าคำโคลงดังกล่าวไม่ใช่สำนวนของพระมหाराชครู ถามได้ความว่า บุตรชายอายุเพียง ๙ ขวบของพระมหाराชครูเป็นผู้ต่อโคลง จึงมีรับสั่งให้ถวายตัวเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กก่อนถวายตัวพระมหाराชครูพระราชทานพรแก่บุตรชาย เพราะรู้ว่าบุตรชายมีอุปนิสัยอาจเอื้อมต่อไปภายหน้าต้องได้รับราชทัณฑ์ถึงขั้นอุกฤษฏ์ โปรดมีพระบรมราชวินิจฉัยพระราชนิพนธ์ทอดหย่อนให้เป็นแค่เพียงเนรเทศ ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ก็ทรงรับปาก ศรีจึงได้เข้ารับราชการตั้งแต่นั้นมา ต่อมาศรีได้รับพระราชทานนาม ศรีปราชญ์ เนื่องจากความเฉลียวฉลาดในการตอบคำถามและเป็นทีโปรดปรานรักใคร่ของสมเด็จพระนารายณ์เพราะมีฝีปากคมกล้าและแต่งโคลงไพเราะ

คืนหนึ่งของเทศกาลลอยกระทงประทีป ศรีปราชญ์มีโอกาสได้พูดคุยเรื่องความหลังครั้งยังเด็กกับพระสนมเอกว่าตนเคยเล่นพนันสกาจวบหอมแก้มกันกับพระสนมเอก จึงถูกพระสนมเอกสบประมาทด้วยคำโคลงว่าไม่เจียมตัว ศรีปราชญ์ได้กลับ พระสนมเอกรู้ว่าผู้ศรีปราชญ์ไม่ได้จึงนำความกราบทูลสมเด็จพระนารายณ์ เมื่อสมเด็จพระนารายณ์ทราบเรื่องแล้วกลับไม่พิจารณาโทษของศรีปราชญ์แต่กลับชมโคลงที่ศรีปราชญ์แต่งประชันกับพระสนมเอก เมื่อพระสนมเอกทราบเรื่องจึงนำความไปฟ้องขุนนางผู้ใหญ่เพื่อให้มาทักท้วงสมเด็จพระนารายณ์ให้ทำตามกฏมณเฑียรบาล ศรีปราชญ์เห็นพระนารายณ์ลำบากพระทัยจึงยอมรับโทษทัณฑ์เพื่อรักษาเกียรติยศและพระบารมีของพระนารายณ์ ศรีปราชญ์ถูกจองจำ ขณะที่ถูกจองจำพระสนมเอกเข้ามาเยี่ยม เมื่อเห็นว่ามีนางข้าหลวงนางหนึ่งมาเยี่ยมศรีปราชญ์ก็เกิดไม่พอใจ พระสนมเอกจึงเข้ามาทำที่เป็นรักขอบศรีปราชญ์เพื่อให้นางข้าหลวงเกิดความหึงหวง แต่ศรีปราชญ์ซึ่งหลงรักพระสนมเอกตั้งแต่ครั้งยังเล็กแสดงอาการโต้ตอบทันที แต่เมื่อรู้ว่าพระสนมเอกแก้งทำก็เกิดความโมโห

ขณะถูกจองจำศรีปราชญ์แต่งอนิรุทธคำฉันท์เพื่อถวายสมเด็จพระนารายณ์ ต่อมาศรีปราชญ์ถูกทำวศรีจุฬาลักษณ์พระสนมกลั่นแกล้งถูกลงโทษด้วยการเนรเทศไปอยู่เมืองนคร โดยสมเด็จพระนารายณ์ตั้งพระทัยว่าให้ผู้คนหลงลืมเรื่องของศรีปราชญ์สักพักแล้วจะเรียกตัวกลับ

เมื่อศรีปราชญ์มาถึงเมืองนครได้รับการต้อนรับจากพระยานครและภรรยา ตกเย็นทุกวันศรีปราชญ์จะมานั่งผูกโคลงฉันท์กาพย์กลอนกับพระยานครและเมื่อพวกเขาทราบข่าวว่าศรี

ปราชญ์เป็นบัณฑิตกวีเอกก็พาบุตรธิดามาฝากตัวเป็นศิษย์ นานวันเข้าความชื่นชอบของพระยานครที่มีต่อศรีปราชญ์ก็กลับกลายเป็นความไม่ไว้ใจเกรงศรีปราชญ์จะได้ดีเกินหน้าและเกิดความหึงหวงภริยา คืบหนึ่งเมื่อพระยานครหลับสนิทคุณหญิงภรรยาเจ้าเมืองนครลอบไปพบศรีปราชญ์ยังเรือนกระท่อม หวังกระทำมิดีมีร้ายแต่ศรีปราชญ์มีสติรู้ผิดชอบจึงยังใจได้ทัน เหตุการณ์ในวันนั้นรู้ถึงหูของพระยานคร ศรีปราชญ์จึงต้องโทษประหารชีวิตทั้งที่ตนไม่ได้กระทำความผิด ก่อนตายศรีปราชญ์แต่งโคลงสาปแช่งพระยานครว่า หากตนไม่ผิดตามที่ถูกกล่าวหาขอให้พระยานครถูกกระทำเช่นเดียวกัน เมื่อความทราบถึงสมเด็จพระนารายณ์ ทรงโกรธมากที่พระยานครประหารชีวิตศรีปราชญ์ จึงลงโทษพระยานครด้วยการประหารชีวิตเช่นกัน

เรื่องย่อขุนดาบนายเลือก

ปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระเกิดกบฏแย่งชิงราชสมบัติระหว่างเจ้าฟ้าพร สมเด็จพระราชวังบวรพระเจ้าอา กับเจ้าฟ้าอภัยพระเจ้าหลาน พระโอรสของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ สงครามกลางเมืองในกรุงศรีอยุธยาเกิดขึ้นเมื่อมหาเด็กรักของครุฑของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ พระโอรสองค์ใหญ่ของสมเด็จพระราชวังบวรลอบสังหารขุนศรีคังยศนายทหาร ผู้สนับสนุนให้เจ้าฟ้าอภัยขึ้นเป็นกษัตริย์ เจ้าทั้งสองพระองค์จึงมีพระบัญชาให้ทหารออกสู้รบกัน ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ฝ่ายวังหน้ามีขุนชำนาญวิริกรรมเป็นหัวหน้า ฝ่ายวังหลวงมีหลวงไชยบูรณ์ เป็นหัวหน้าทหาร ทั้งสองฝ่ายเข้าต่อสู้กันล้มตายจำนวนมาก หลวงไชยบูรณ์เป็นฝ่ายปราชัยถูกจับ ชังคุก มหาเด็กรักได้นำพาเจ้าฟ้าอภัยหนีไปทางเรือผ่านบ้านเอกราชขอให้กำนันบุญชูช่วยปกป้อง เจ้าฟ้าอภัยจากเงื้อมมือพวกกบฏ ซึ่งมีขุนชำนาญเป็นหัวหน้าทหารตามจับ

กำนันบุญชูมีฝีมือดาบเก่งฉกาจฉกรรจ์เข้าช่วยฟาดฟันทหารของขุนชำนาญได้รับบาดเจ็บ กำนันบุญชูจำเป็นต้องหนีเพราะทหารวังหน้ามีจำนวนมาก อีกทั้งขุนชำนาญมีฝีมือดาบเก่ง ฉกาจฉกรรจ์เช่นกัน กำนันบุญชูหนีไปขอคำแนะนำจากหลวงพ่อบุญชูของดีผู้เป็นอาจารย์ สอนหมัดมวยและดาบ พระอาจารย์ทองดีให้ไปหลบอยู่กับพระมหานาคเจ้าอาวาสวัดท่าทราย และหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นสัปเหร่อ

เจ้าฟ้าอภัยถูกสำเร็จโทษ เจ้าฟ้าพรปราบดาภิเษกเป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ ส่วน ขุนชำนาญเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดีหรือเจ้าพระยาชำนาญ

ฝ่ายอัปคูลรชิตสหายสนิทของพระอาจารย์ทองดี อายุย่างเข้าวัยแปดสิบ มีฉายานามว่า ประชาวจันเพชรเจาะจั่ว อันหมายถึง ฉาบทาบทาปูนขาว เป็นนายช่างเอกออกแบบและควบคุม การก่อสร้างช่องโค้งสถาปัตยกรรมแบบโมกุล ชาวบ้านจึงพากันเรียกฉายานามประชาวจันเพชร เจาะจั่ว มีบรรพบุรุษเป็นแขกเปอร์เซียหรืออิหร่าน เข้ามาตั้งรกรากในกรุงศรีอยุธยาเมื่อครั้งต้นรัช สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ ประชาวจันเพชรเป็นนายช่างตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าเสือจนถึง ปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าท้ายสระได้ออกจากราชการ เพราะตรวจดวงเมืองด้วยวิชาโหราศาสตร์ พบว่าจะเกิดแย่งชิงราชสมบัติในพระราชวงศ์ ประชาวจันเพชรมีบุตรชายชื่อยะธัพพะ เขาพยายาม เล่าว่าเกิดนิมิตเห็นภาพกรุงศรีอยุธยาจะเกิดกลียุค แต่บุตรชายไม่เชื่อ เมื่อตอนเกิดสงครามกลาง เมือง ยะธัพพะเข้ากับฝ่ายวังหลวงเอาปืนใหญ่ระดมยิงเข้าไปในค่ายของฝ่ายวังหน้า แต่ครั้งนั้นฝ่าย เจ้าฟ้าพรมีชัยชนะ ยะธัพพะจึงถูกจับไปเป็นนักโทษ

ประชาชนเพชรหมั่นไปเยี่ยมบุตรชายและพยายามบอกเล่านิมิตที่ปรากฏซ้ำๆ ให้ยะอัฟร์ฟังว่าในนิมิตเห็นบุรุษผู้หนึ่งมีหน้าตาบุคลิกคล้ายยะอัฟร์ออกไปรบกับศัตรูเคียงบ่าเคียงไหล่กัน เชื่อว่าทั้งสองจะช่วยแก้ไขสถานการณ์ให้บ้านเมืองไม่ล่มสลาย

อยู่มาวันหนึ่งประชาชนเพชรถูกนำพาด้วยภาพนิมิตเห็นพระนครไฟไหม้ ทหารพม่าบุกเข้ามาแย่งยึดทำลายเมือง ประชาชนเพชรเดินเลื้อนลอยทะลุผ่านภาพนิมิตไปปรากฏตัวที่วัดท่าทราย แต่ไม่สามารถเล่านิมิตให้ใครฟังได้ เกรงจะถูกกล่าวหาว่าเป็นคนบ้าเสียสติ พบกับพระมหานาคจึงเฉลียวบอกว่าต้องการหาคนหนุ่มไปช่วยเป็นลูกมือสร้างหลังคาบ้าน

พระมหานาคจึงขอร้องบุญชูให้ไปช่วยซ่อมแซมบ้านให้ประชาชนเพชร ครั้นประชาชนเพชรได้เห็นหน้าตาบุคลิกบุญชูว่ามีความคล้ายคลึงยะอัฟร์บุตรชาย จึงมีความเชื่อว่าบุญชูคือบุรุษที่เห็นในนิมิต เมื่อมีโอกาสได้ทดสอบฝีมือดาบของบุญชูก็เกิดความประหลาดใจเพราะลักษณะลีลาคล้ายผสมผสานแม่ไม้มวยไทย มีบุรุษเพียงคนเดียวเท่านั้นที่ทำได้คือพระอาจารย์ทองดีสหายรัก

ประชาชนเพชรยังมีบุตรอีกสองคน คนหนึ่งชื่อรีน่าเป็นพี่ฝาแฝดกับยะอัฟร์ คนน้องชื่ออัสมินเป็นลูกบุญธรรม ทั้งคู่เกิดรักบุญชูเมื่อแรกพบแต่รีน่าไว้ตัวไม่ยอมแสดงออกผิดกับอัสมินที่รักอย่างเปิดเผย เรื่องของชะตาชีวิตเหมือนพระเจ้าลิขิตไว้แล้ว เมื่อเกิดมีนางระบำชื่อปฐนีออกจากสำนักกรรมสถาน เพราะนายโรงบังคับให้นางปรนเปรอร่างกายหลังแสดงระบำ นางไม่ยอม จึงคิดหนีไปตายเอาข้างหน้า แต่กลับหนีเสียประจวบเข้า พวกอัครพาลละแวกวัดท่าทรายพบนางเข้าและต้องการรุมโทรมกระทำชำเรา บุญชูไปพบเข้าจึงเข้าช่วยเหลือ พวกอัครพาลถูกบุญชูฆ่าตายเกือบหมด มีอัครพาลผู้หนึ่งรอดชีวิตกล่าวหาว่าบุญชูเป็นคนลงมือกระทำชำเรา พวกตนไปพบจึงเข้าช่วยเหลือ แต่บุญชูมีอาวุธจึงฆ่าพวกตนและพานางระบำหนีไป

รีน่าและอัสมินรู้ข่าวขอร้องให้ประชาชนเพชรตามบุญชูมาแก้แค้นและยอมรับสารภาพว่าหลงรักบุญชู ส่วนบุญชูหนีไปขออาศัยอยู่กับกำนันบ้านเสนา กำนันขอร้องให้บุญชูมากับตนยังพระนคร โดยที่บุญชูหาว่าไม่ว่าจะไปก่อกบฏ แต่บุญพาวาสนาส่งเหตุการณ์กลับตาลปัตรร้ายกลับกลายเป็นดี กล่าวคือมีกบฏจินนายกายและลูกพาสัมภพรรคพวกมาชวนเจ้าพระตรัสน้อยโอรสพระเพทราชาทูลต่อพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ แต่เจ้าพระตรัสน้อยกลับซ่อนแผนช่วยวังหลวงปราบกบฏ บุญชูจึงติดร่างแหในหมู่คนที่ช่วยเจ้าพระตรัสน้อยปราบกบฏได้รับความดีความชอบให้เป็นขุนรองปลัดชู นายอำเภอบ้านวิเศษชัยชาญ

ปูนางระบำหลงรักบุญชูเพราะความเก่งกาจและเป็นผู้มีพระคุณ เมื่อกลับจากปราบกบฏ บุญชูได้พานางระบำไปอยู่ด้วยที่บ้านเกิด ระหว่างทางบุญชูแวะไปนมัสการพระอาจารย์ทองดีผู้เป็นอาจารย์ประสิทธิ์ประสาทวิชาต่อผู้ ประชาวจันเพชรเดาว่าบุญชูหนีไปหาพระอาจารย์ทองดีจึงพานูตรีทั้งสองมาตามบุญชูที่วัดชีปะขาว ได้พบกับพระอาจารย์ทองดี รวมทั้งบุญชูและปู จึงเกิดปัญหารักสามเส้า

พระศรีเนาวรัตน์ขุนนางกรมท่าเศรษฐีแขกจะขอรื้อน้ำแก่บุตรชาย ประชาวจันเพชรไม่ยกให้ พระศรีเนาวรัตน์จึงมาขอร้องเจ้าพระยาโกษาให้ไปช่วยพูด ครั้นเจ้าพระยาโกษาเห็นรื้อน้ำกลับต้องการเสียเอง และเมื่อสืบรู้ว่าสืบเห่รอดท่าทรายกับบุญชูคือคนคนเดียวกัน จึงตามไปจับตัวบุญชู และเมื่อรู้ว่าหญิงที่ตนหมายปองหลงรักบุญชูก็เกิดความอิจฉา กล่าวหาว่าบุญชูเป็นนักโทษกบฏ หลบหนีจะจับตัวไปพิจารณาลงอาญา บุญชูทำประลองฝีมือต่อหน้านายทหารของเจ้าพระยาชำนาญ เจ้าพระยาชำนาญจึงต้องรับคำท้า ก่อนที่ทั้งสองจะประลองฝีมือกัน เจ้าพระยาชำนาญให้บุญชูต่อสู้กับลูกน้องของตนก่อน ถ้าชนะบุญชูจะได้รับการปล่อยตัวซึ่งบุญชูก็ชนะ และเมื่อถึงคราวประลองฝีมือกับเจ้าพระยาชำนาญ บุญชูทำที่เป็นฝ่ายแพ้ตามคำบอกวางแผนของพระอาจารย์ทองดี ด้วยเห็นว่าจะสามารถลดทิวาของเจ้าพระยาชำนาญลงได้ แต่เจ้าพระยาชำนาญกลับตระบัดสัตย์จะเอาตัวบุญชูไปลงโทษ แต่เจ้าพระยาธรรมธิเบศร์ปลอมพระองค์อยู่ในฝูงคนที่มุ่งดูการต่อสู้ เปิดเผยพระองค์ตรัสบังคับให้เจ้าพระยาชำนาญรักษาคำพูดว่าจะปล่อยพวกนักโทษกบฏ หากบุญชูสามารถชนะเพลงดาบขุนทหารของเจ้าพระยาชำนาญ

ย้อนมาที่รักสามเส้า เมื่อบุญชูรู้ว่ายะฮ์พระรอนเจ็บอยู่และหลงรักปู จึงยอมเสียสละพูดขอร้องปูให้ช่วยดูแลยะฮ์พระรอน เรื่องก็ลงเอยด้วยดีทั้งคู่ของบุญชูกับรื้อน้ำและยะฮ์พระรอนกับปู ประชาวจันเพชรจัดงานวิวาห์ให้ทั้งคู่ หลังจากแต่งงานปูและยะฮ์พระรอนติดตามไปอยู่วิเศษชัยชาญกับครอบครัวของขุนรองปลัดชู อยู่กันอย่างมีความสุขเรื่อยมา

จนล่วงเลยเปลี่ยนแผ่นดินถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสุริยาสอมรินทร์ ข้าวกองทัพพม่า โดยการนำของพระเจ้าอลองพญาเข้าตีเมืองมะริดและตะนาวศรี เมืองหน้าด่านของไทย ขุนรองปลัดชูนำกองอาสาชาววิเศษชัยชาญจำนวน ๔๐๐ คนไปสกัดทัพพม่าที่ตำบลอ่าวหัวขาว แขวงเมืองปรานบุรี พลอาสาชาววิเศษชัยชาญโดยการนำของบุญชูไทยพุทธและยะฮ์พระรอนมุสลิม รบเคียงป่าเคียงไหล่ต่อสู้กับทัพมหาศาลของพม่าด้วยจำนวนพลเพียงคนไทย ๔๐๐ คนกับกองทัพทหารหลวงพม่า ๘๐,๐๐๐ คน รบกันตั้งแต่เช้าจรดเย็นสู้จนตัวตาย นี่คือการวีรกรรมที่อ่าวหัวขาว สร้างวีรชนพี่น้องไทยและมุสลิมสู้อย่างถวายชีพเพื่อปกป้องมาตุภูมิ

เรื่องย่อชูลิทินาปาติโจ ขุนดาบหนายเลือก ๒

ขุนรอนปลัดชูหรือบุญชูหัวหน้าพลอาสาชาววิเศษชัยชาญและพรรคพวกสู้รบกับกองทัพพม่าที่อ่าวหัวขาว มังระราชบุตรซึ่งเป็นขุนพลหัวหน้าทัพเห็นฝีมือการสู้รบที่เก่งกาจของบุญชู จึงวางอุบายจับตัวบุญชูไปเป็นนักรบที่พม่า การศึกครั้งนี้ยะสุพ็ร ยัสมิน และรีนำรอดชีวิต แต่รีนำตัดสินใจฆ่าตัวตายเนื่องจากคิดว่าบุญชูสามีของตนถูกพม่าฆ่าตายแล้ว ส่วนยะสุพ็รการสู้รบทำให้ตาบอด หลังจากสงครามสิ้นสุดลงยะสุพ็รกับยัสมินกลับบ้านที่อำเภอวิเศษชัยชาญมาตั้งบ้านเรือนใหม่ เนื่องจากสงครามทำให้ทุกอย่างพังทลาย ยะสุพ็รมีสสมบัติที่ฝังไว้ใต้ดินจึงกลับมาเป็นเศรษฐีอีกครั้ง และรับเลี้ยงลูกหลานของคนรู้จักทำให้กลายเป็นครอบครัวใหญ่ ยะสุพ็รกับยัสมินมีความสัมพันธ์กัน ต่อมายัสมินตั้งครอบครัว

ฝ่ายบุญชูเมื่อถูกจับตัวมายังพม่า มังระราชบุตรหรือเจ้ามเหศวรมินทรินำตัวบุญชูไปขังไว้ ต่อมาพระเจ้าอยู่หัวอลองพราญักษ์ตรีย์แห่งพม่าสิ้นพระชนม์ พระเจ้ามังลอกมหาอุปราชขึ้นครองราชสมบัติพระนามว่าพระเจ้าเนาดอญิมินทร์เป็นรัชกาลที่ ๒ แห่งมหाराชวงศ์คองบอง เมื่อเหตุการณ์บ้านเมืองอยู่ในช่วงผลัดเปลี่ยนแผ่นดินขุนพลมังฆ้องนรธา ขุนพลชาวมอญตั้งตัวเป็นเจ้าไม่ยอมส่งเครื่องราชบรรณาการ เจ้ามเหศวรมินทร์จึงกรีธาทัพหลวงออกไปกำราบแต่ไม่สำเร็จ เนื่องจากมังฆ้องนรธาบัญชาการทัพป้องกันเมืองอย่างแข็งขัน

ด้านบุญชู มหาสีหสุระอะแซห่วนก็เมื่อเห็นฝีมือการรบของบุญชู ก็ให้เลี้ยงดูบุญชูอย่างดี และส่งครูมาสอนภาษาพม่าแก่บุญชูด้วย เวลาเดียวกันที่บ้านวิเศษชัยชาญ ยัสมินตั้งครอบครัวได้ ๔ เดือน ยะสุพ็รเข้าใจว่าตนเป็นบิดาของทารกที่อยู่ในครรภ์ของยัสมิน แท้จริงลูกในครรภ์ของยัสมินเป็นลูกของบุญชู ทั้งสองมีความสัมพันธ์กันเมื่อครั้งประกอบวีรกรรมที่อ่าวหัวขาว

ฝ่ายพม่าขณะนี้เจ้ามเหศวรมินทร์ก็ยังไม่สามารถปราบกบฏเมืองอังวะได้สำเร็จ อะแซห่วนก็จึงคิดให้บุญชูเป็นผู้ไปปราบ ก่อนไปได้ให้บุญชูแสดงฝีมือถวายพระเจ้าอยู่หัวเนาดอญิมินทร์ โดยให้ต่อสู้กับองครักษ์ของพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งบุญชูสามารถเอาชนะได้อย่างง่ายดาย เป็นที่ตกตะลึงของชาวพม่า บุญชูจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นขุนพลทัพพม่า

ความประพฤติของบุญชูที่ช่วยเหลือพม่าหลายครั้ง ทำให้บุญชูกลายเป็นที่รักของคนที่นี่ ต่อมาเมื่อบุญชูสามารถปราบชนะขุนพลมังฆ้องนรธาได้สำเร็จ ได้รับพระราชทานตำแหน่งเป็นขุนพลชูลิทินาปาติโจ อันหมายถึง ผู้กล้ากลางสมรภูมิ และโปรดให้เป็นคนพม่า เมื่อทุกคนได้ประจักษ์ในฝีมือการสู้รบของบุญชู ต่างก็ต้องการส่งลูกหลานของตนให้มาเรียนวิชาต่อสู้กับบุญชู ต่อมาขุนพลชูได้รับโปรดเกล้าให้เป็นองครักษ์ใกล้ชิด เมื่อเกิดกบฏเมืองกระแซ อินแตะมิน มหาอุปราชให้สาม

ขุนพลที่ตนไว้ใจที่สุด ได้แก่ ขุนพลเมงจี ขุนพลไชยกะโย และขุนพลชูช่วยกันวางแผนกำจัดกบฏ แต่ขุนพลชูถูกขุนพลพะละเมนถ่าง ขุนทหารผู้มีฝีมือดีที่สุดในแคว้นเหนือแทงอาวุธเข็มที่จุดตาย ขุนพลชูไม่ตาย แต่อาการเหมือนผู้ป่วยทางจิต ที่เคลิ้มสติเห็นภาพหลอน จึงขุนพลชูตัดสินใจใช้ชีวิตอยู่ในป่า เมื่อขุนพลชูพบกับเมงจีและไชยกะโยต่างเล่าถึงเรื่องที่ต้องเผชิญมา เมงจีและไชยกะโยชวนขุนพลชูกลับเข้าราชสำนัก เมื่อขุนพลทั้งสองสามารถเกลี้ยกล่อมให้ขุนพลชูกลับมายังเมืองอังวะได้เป็นเวลาพอดีกับกองทัพ ชเวโบมีชัยต่อเมืองปกาน ภายหลังล้อมเมืองอยู่เป็นเวลาเดือนกว่าฯ นับจากวันที่ขุนพลชูไปปฏิบัติราชการลับยังเมืองกะแซ พระเจ้าแห่งพยูเซงยินดียิ่งเมื่อเห็นขุนพลชูกลับมาและประกาศว่าจะสถาปนารัฐอังวะกลับมาเป็นราชธานีเหมือนแต่ก่อน ราชวงศ์คองบองจะเกรียงไกรยิ่งใหญ่อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

ขุนพลชูสนิทสนมไปพบกับไพร่พลชาวมอญที่เป็นกบฏ ชื่อเสียงของขุนพลชูซจรจาย ไม่มีนักรบมอญผู้ใดกล้าออกมาต่อกรด้วย ขุนพลชูรบอย่างบ้าระห่ำ นุกทะเลหวงเผด็จศึกไม่กลัวตาย เพราะพระเจ้าอยู่หัวแห่งพยูเซงตรัสกับขุนพลชูว่าพวกมอญคือคนที่ฆ่าพวกพ่อของขุนพลชู เมื่อคราวอยู่อยุธยา

การกระทำของขุนพลชูที่ทหารพม่าเห็นกันจำใจและรู้จักดีคือรบห้าวหาญ ชอบว่ายน้ำออกกำลัง และนั่งทำสมาธิ จะสอนวิชาดาบสองมือถวายเฉพาะเจ้าสิงคูลา พระราชโอรสองค์โตของพระเจ้าอยู่หัวแห่งพยูเซงและบางโอกาสแก่เพื่อนนายทหารระดับขุนพลเท่านั้น เมื่อก่อนนั้นทหารพม่าไม่มีลีลาดีลังกาบุกเข้าพันศัตรู มาบัดนี้เป็นที่แพร่หลาย จึงกลายเป็นกองรบที่มีลีลาการฟันผสมผสานกับวิชามวยสยามจนเป็นที่เลื่องลือ

หลังจากปราบเมืองทวายแล้ว ขุนพลชูตั้งใจที่จะไม่ออกรบอีก เนื่องจากไม่ต้องการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จึงปฏิเสธออกศึกสงคราม ทำให้ขุนพลชูต้องโทษประหารชีวิต เนื่องจากขัดพระบรมราชโองการ ละทิ้งหน้าที่ราชการสงคราม เพื่อไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ทหารทั้งปวง ขุนพลชูกำลังกับพระเจ้าอยู่หัวว่าตนขึ้นชื่อว่าเป็นขุนทหารของอังวะยินดีจะยอมเสียหัว แต่ไม่ยอมเสียวินัย โปรดทรงมีพระบัญชารับสั่งประหาร เพื่อไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่เหล่าทหาร ระหว่างพิธีประหารชีวิตขุนพลชู มีนุรุษชุดดำมากฝีมือเข้ามาชิงตัวขุนพลชูไป และกล่าวว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานอภัยโทษให้

ในที่สุดขุนพลชูตัดสินใจรักษาคำสัตย์เป็นฤๅษีและปฏิบัติตามพระธรรมคำสอน อยู่อย่างสันโดษ ถือศีลกินเจ กลายเป็นบุคคลกายสิทธิ์ พวกเขาให้ความเคารพนับถือกราบไหว้ ในบั้นปลายฤๅษีจึงพบความสันติสุข ปลงชีวิตขุนดาบผู้เกรียงไกร โลก โกรธ หลง ตัณหา ราคะ มอดดับสูญสิ้น

ที่เมืองวิเศษชัยชาญ ๓ ปีผ่านไปนับจากบุญชูถูกจับตัวไปอยู่เมืองพม่า ขณะนี้บุตรีชายของบุญชูและยัสมีนอายุได้ ๓ ขวบ ขณะนี้กองทัพพม่ายกเข้ามาใกล้ถึงพระนคร ด้านพระยารัตนาธิเบศร์ออกตรวจตรารอบกำแพงพระนครเพื่อดูความพร้อมของตำรวจ ทหาร และราษฎรอาสา ผ่านบ้านช่องร้านรวง เห็นคนขายของทะเลาะกับชาวบ้านเพราะข้าวของแพง มีจฉาพี่พจนกชิงวิ่งราวให้เห็นต่อหน้า ทารกร้องไห้กระจองอแง แม่ตีอกร้าให้ พ่อเมาสุรา ขยะใบตอง กากมะพร้าว เกลื่อนกลาด ถนนหนทางน้ำขังเฉอะแฉะ มองขึ้นไปบนท้องฟ้า ท้องฟ้าก็เหลืองที่เรียกกันว่าผีตากผ้าอ้อม อากาศก็ร้อนอบอ้าว ขณะที่บ้านเมืองเกิดวิปโยคต่างๆชาวบ้านวิเศษชัยชาญ ชาวบ้านสิงห์บุรี และชาวบ้านสรรคบุรีรวมกันได้ ๔๐๐ เศษ ตั้งมั่นสร้างค่ายอยู่ที่บ้านบางระจัน คอยสู้รบกับพม่า ครั้นถึงเดือน ๗ ปีจอ ขณะที่พม่าล้อมกรุงอยู่ ผู้กล้าจากค่ายบางระจันเห็นเหลือกำลังจะสู้รบจึงลอบเดินทางมายังกรุงศรีอยุธยาเพื่อขอปืนใหญ่กับกระสุนดินดำ แต่เหล่าเสนาบดีลงความเห็นว่าจะถ้าถูกปล้นระหว่างทางจะตกเป็นประโยชน์แก่ข้าศึกและเกรงว่าถ้าพม่าตีค่ายบางระจันแตกก็จะได้ปืนใหญ่ไปและเป็นกำลังเข้ามารบในพระนคร เป็นการให้กำลังแก่ข้าศึก พระยารัตนาธิเบศร์ไม่เห็นด้วยที่ทางการไม่ส่งปืนใหญ่ให้ชาวบ้านบางระจัน จึงสั่งให้ปล่อยตัวยะสุพ็รและนายขวัญมาช่วยกันหล่อปืนใหญ่แต่ไม่สำเร็จ

ลุพุทธศักราช ๒๓๑๐ พม่าเข้าบุกกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ ทหารพม่าและรามัญจุดเพลิงเผาทุกตำบลที่บุกเข้าบ้านเมืองต่างวังหนีเอาตัวรอด ข้าศึกเผาเหย้าเรือนวัดวาอารามและพระราชวังแสงเพลิงสว่างดังกลางวัน ข้าศึกเที่ยวไล่จับผู้คนค้นริบเอาทรัพย์สมบัติเงินทองสิ่งของมีค่าต่างๆ ขณะนี้กรุงศรีอยุธยาล่มแล้ว สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ กษัตริย์องค์สุดท้ายของกรุงศรีอยุธยา ภายหลังกรุงแตกปราศจากข้าราชการบริพารผู้จงรักภักดี พระองค์หลบลิ้นซ่อนเป็นไปตามยถากรรม กระทั่งสิ้นพระชนม์ในที่สุด ภายหลังพระเจ้าตากให้ชุดพระศพขึ้นมาบรรจุพระโกศทำพอสั่งเขปแล้วถวายพระเพลิง ทางด้านนายขวัญและยะสุพ็รต่างกลับไปหาครอบครัวตน

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวอธิพร ประเทืองเศรษฐ์ เกิดวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ ที่จังหวัดอุบลราชธานี สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๕๕๐ และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. ๒๕๕๒